SÜNENİ EBU DAVUD-2

Grundig

15. CİHAD BÖLÜMÜ

Cihâd, gayret sarfetmek, son derece fazla çalışmak demektir. Terim olarak, Allah yolunda savaşmaya "cihad" denilir.

Hanefi ulemasına göre, bir ıstılah olarak cihad, "kâfirleri hak din olan İslama çağırmak, kabul etmeyenlere karşı malla canla savaşmak demektir. Sözü geçen ulemaya göre cihadın bu şekilde anlaşılması şu âyet-i kerimelere dayanır.[1] "Gerek hafif, gerek ağır olarak hep birlikte savaşa

çıkın, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihad edin. Eğer bilirseniz bu sizin için daha hayırlıdır."[2] "Allah müminlerden mallarını ve canlarını cennet kendilerinin olmak üzere satın almıştır. Allah yolunda savaşırlar, öldürürler ve öldürülürler. Bu Allah'ın üzerine bir borçtur. Gerek Tevratta, gerek İncil'de, gerek Kur'an'da (Allah, kendi yolunda çarpışanlara cennet vereceğini va'detmiştir) Allah'dan daha çok ahdini yerine getiren kim olabilir?"[3]

Şafiî ulemasına göre ise Cihad "İslamın muzaffer olması için kafirlerle savaşmak" demektir.[4] Görülüyor ki Hanefi ulemasının cihad tarifi ile Şâfiîlerin tarifi arasında netice itibariyle bir fark yoktur. Diğer mezhep imamlarının tarifleri de Hanefi ve Şafiî ulemasının tarifine yakındır.[5]

Bu manada cihad müslümanlara farz-ı kifayedir. Fakat seferberlik halinde farz-ı ayn olur, dolayısıyla bütün müslümanların savaşa katılması gerekir.

Cihad, kitap, sünnet ve icma ile sabittir. Kur'ân-ı Kerim'de; "Allah'a ve âhirete inanmayanlarla harbediniz..."[6], "Müşriklerin sizinle toptan harbettiklerı gibi siz de onlarla harbedin."[7] buyurulmuştur. Cihad, çocuk, kadın, kör ve kötürümlere farz değildir. Fakat bir İslam ülkesine düşman hücum ettiği zaman bütün müslümanlara düşmanı püskürtmek farz olur.

Müslümanların cihad sahasına atılmaları için şu üç şartın bulunması gerekir:

1. Düşman, İslama girmeleri için yapılan çağrıyı yahut cizye vermeyi reddetmiş olmalıdır.

2. Müslümanlarla düşman arasında bir antlaşma bulunmamalıdır.

3. Müslümanlarda cihad için gerekli güç bulunmalıdır. Bu durumlar bir araya geldiğinde cihadın farziyeti gerçekleşir.

Cihad harble olacağı gibi normal şartlarda mal, dil ve kalple de yapılır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Mü'minler ancak ve ancak o kimselerdir ki Allah ve Rasûlüne iman ederler, sonra da şüpheye düşmezler. Hak yolunda mallan ve canları ile cihad ederler. İşte sadakat sahibi kimseler bunlardır."[8] Hz. Peygamber ise; "Müşriklerle mallarınızla, canlarınızla ve dillerinizle cihad ediniz."[9]; "Allah benden evvel hiç bir ümmete bir nebi göndermemiştir ki, o ümmet içinde kendisine yardımcı olan havarilere, tesis ettiği geleneklere göre hareket eden arkadaşlara ve emirlerine İtaat eden dostlara sahip olmamış olsun. Sonra bunları bir nesil takip eder, yapmadıklarını söyler, emredilmeyen işleri yaparlar. Bunlarla eli ile fiilen

mücâdele eden mü'mindir, kalbi ile mücâhede eden mümindir. Bunun dışında kalanların hardal tanesi kadar da olsa îmanları yoktur"[10]; "Şüphesiz ki mü'min kılıcı ve dili ile cihad eder."[11] buyurmuştur.

Müslüman, kendi nefsiyle de cihad eden kimsedir. Nefsine karşı cihadı kazanamayan, düşmanın karşısına çıkmak için kendisinde güç ve cesaret bulamaz. Hz. Peygamber Tebük seferinden dönerken ashabına dönerek şöyle buyurmuştur: "Küçük cihaddan büyük cihada dönüyoruz."[12] Bu hadisinde Hz. Peygamber en kalabalık bir ordu ile katıldığı Tebük seferini "Küçük cihad" olarak vasıflandırırken nefse karşı verilecek mücâdeleyi "büyük cihad" olarak nitelendirmektedir. "Hakiki mücâhid nefsine karşı cihad açan kimsedir"[13] hadisi de aynı manayı ifade etmektedir.
[14]

1. Hicret Ve Bâdiye (Çöl)De Yerleşim

2477. ...Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, bir bedevi, Peygamber (s.a.)'e hicreti sormuş da Peygamber (s.a.);

"Yazık sana, hicret zor iştir. Senin develerin var mı?" buyurmuş. (O kimse de)

Evet diye cevap vermiş. (Bunun üzerine Hz. Peygamber);

“Peki onların zekatını veriyor musun?" buyurmuş. (O şahıs da);

Evet diye karşılık vermiş. (Rasülü Ekrem de).

"Sen şehirlerden uzakta (Allah'ın emirlerini yerine getirmeye) çalış. Allah senin amelin(in sevabın)dan hiçbir şeyi zayi etmeyecektir." buyurmuştur.[15]

Açıklama

Metinde geçen; kelimesi eksiltmek, noksanlaştırmak, zayi etmek, manâlarına gelen "vetr" kökünden gelmektedir. Nitekim bu kelime, "O sizin amellerinizi zayi etmeyecektir."[16] mealindeki ayeti kerimede de bu manaları ifade etmektedir.

Veyh kelimesi acıma ve şefkat bildirir.kelimesi ise, azab ve gazâb ifâde eder.

Bihâr kelimesi, köyler ve şehirler mânâsına gelir. Metinde geçen kelimesiyle, halk kitlelerinin yaşadığı yerleşim merkezlerinden uzak, ıssız dağbaşları kasdedilmiştir.

Hicret, küfür ülkesinden, îslâm ülkesine göç etmek demektir.[17]

Bazı Hükümler

1. Küfür diyarından İslam diyarına göç etmek niyetinde olduğu halde buna muvaffak olamayan bir kimse hicret sevabına nail olur.

2. Hicret ancak gücü yeten kimselere düşen bir vecîbedir. Gücü ve imkânı olmayan kimseler hicret edemediklerinden dolayı mes'ul değillerdir.[18]

2478. ...Mikdam b. Şureyh'ın babası (Şureyh)'den; demiştir ki: Ben Âişe (r.anha)'ya kırlara geziye çıkmayı sordum. (Şöyle) Cevap verdi; Rasûlullah (s.a.) şu kırlardaki sel yataklarına geziye çıkardı. Bir defasında kır gezisine çıkmak istedi de bana (binilmesi) yasak olan bir zekat devesi verip;

"Ey Âişe! (Buna) yumuşak davran. Şüphesiz ki, yumuşak davranmak hangi işte bulunursa, mutlaka onu süsler. Bjrşeyden de alınırsa kesinlikle onu lekeler" buyurdu.[19]

Açıklama

Hz. Peygamber bazan şehirden uzaklaşarak kırlara, bayırlara çıkar oralarda kendini dinleme imkanı bulur, kırların temiz havasını teneffüs eder, Cenab-ı Hakkın kudretinin eserlerini görüp derin düşüncelere dalar, bu tabii güzelliklerin tadını çıkarırdı.

Hz. Âişe'nin ifadesinden anlaşıldığına göre, Hz. Peygamber bir gün yine böyle bir geziye çıkarken, Hz. Âişe'yi de beraberinde götürmek istemiş ve bu maksatla ona zekat develerinden bir deve verip yolculuk esnasında bu deveye iyi muamele etmesini, sert ve katı davranmamasını tavsiye etmişti.

Peygamber (s.a.)'in, Hz. Âişe'ye deveye merhametli davranmasını hatırlatmasının sebebi şudur: Zekat develerine binmek yasak olduğu için o develer binilmeye alışkın olmazlardı. Dolayısıyla kendilerine ilk defa binil-diği zaman bazı huysuzluklar gösterirlerdi. Bu sebeple Hz. Âişe'ye, üzerine hiç binilmemiş olan bir deveye yumuşak davranmasını hatırlatmak lüzumunu hüssetti.

Burada, "zekat develerine binmek yasak olduğu halde Hz. Peygamber nasıl olur da Hz. Âişe'ye bir zekat devesi verir?" diye akla bir soru gelebilir.

Bezlu'l-Mechûd yazarı Şeyh Halil Ahmed bu soruya şöyle cevap veriyor:

"Aslında zekat develerine binmek yasaktır. Fakat bu deveyi Hz. Peygamber daha önce zekat olarak Hz. Âişe'ye vermişti ve o deve Hz. Âişe'nin Özel malı olduğu için zekat devesi olmaktan çıkmıştı. Hz. Âişe'nin malı olduğu halde zekat develerinin içinde bulunuyordu." Bu hadis 4808 numarada tekrar edilmiştir.[20]

Bazı Hükümler

1. Hz. Peygamberin hanımlarının zekat almaları ve zekat mallarını kullanmaları caizdir.

2. Yumuşaklık Övülmüş, sertlik ise yerilmiştir.[21]

2. Hicret Sona Ermiş Midir?

2479. ...Muaviye (b. Ebi Süfyan)dan; demiştir ki: Rasûlullah (s.a.)'ı; 'tevbe (vakti) sona ermedikçe hicret (vakti) de sona ermez. Güneş battığı yerden doğmadıkça da tevbe sona ermez" buyururken işittim.[22]

Açıklama

Küfür ülkesinden İslam ülkesine göç etmek, müslüman-lar için kıyamete kadar devam edecek olan dinî bir görevdir. Hadis-i şerifte hicretin, Allah'a dönmek ve O'na iman etmek manalarına gelen tevbenin sona erdiği vakte kadar; tevbenin de; güneşin, batıdan doğuncaya kadar devam edeceğinden bahsedilmesi bunu ifade eder. Metinde geçen "tevbe (vakti) sona ermez" anlamına gelen cümlede "...Ama Rabbinin bazı (kıyamet) alametleri geldiği gün daha Önce inanmamış ya da imanında bir hayır kazanmamış olan kimseye, artık inanması bir fayda sağlamaz." [23] âyet-i kerimesine bir işaret vardır. Nitekim bir başka hadis-i şerifte de şöyle buyuruluyor: "...Güneş battığı yerden doğmadıkça kıyamet kopmaz.

Güneş batıdan doğup da insanlar onu görünce hepsi iman ederler. Fakat daha önce iman etmemiş olanlara o günkü imanları asla fayda vermez."[24]

Hadis ulemasından Hattâbî'nin beyânına göre, İslam'ın ilk yıllarında Allah yolunda hicret mendup idi. Allah Teâiâ ve tekaddes hazretleri; "Allah yolunda hicret eden kimse, yeryüzünde gidecek çok yer bulur, bolluk bulur,"[25] buyurarak müslümanları Allah yolunda hicrete teşvik etti. Mekke müşriklerinin müslümanlara yaptıkları zulüm son haddine erişince, cenab-ı Hak bu ayet-i kerimeyi indirerek onları hicrete teşvik etti ve hicret eden kimselere genişlik ve bol rızık va'detti. Nihayet Hz. Peygamber Medine'ye hicret edince müsİümanların bulundukları yerlerden Hz. Peygamberin bulunduğu Medine'ye göç etmeleri, dinlerini peygamberlerinden öğrenip gerektiğinde müsİümanların safına katılarak onlara yardımcı olmaları farz kılındı. Daha sonra Mekke fethedilip de, Allah'ın emirlerini yerine getirmeye müsait bir ülke haline gelince artık hicretin farziyyeti sona erip men-dupluğa dönüştü. Yani Mekke'nin fethinden sonra müslümanlar için hicret farz olmaktan çıkıp mendup ve müstehab oldu. Bu hadis-i şerifte kıyamete kadar devam edeceğinden bahsedilen hicretten maksat, mendub olan hicrettir. Meseleyi bu şekilde ele alınca bu hadis-i şerifle bir numara/sonra gelecek olan "Fetihden sonra hicret yoktur" anlamındaki hadisin arasını uzlaştırmak mümkün olur. Bir başka ifadeyle, fetihten sonra yürürlükten kalkan, hicretin farziyyetidir.Kıyamete kadar devam edecek olan ise, mendub iyy etidir.

Esasen bu iki hadisten, mevzumuzu teşkil eden Muaviye hadisinin senedi tenkid edilmiştir. Bir numara sonra gelecek olan hadis ise, sahih ve muttasıl bir senetle rivayet olunmuştur.[26]

İbn Hacer el-Askalâni'ye göre ise, hicret iki türlüdür: Biri korku diyarından güven diyarına hicret; diğeri küfür diyarından İslam diyarına hicrettir. Mekke'den Habeşistan'a hicret ve Allah'ın Rasûlünün hicretinden önce Medine'ye göç, birinci tür hicret idi. Hz. Peygamber'in Medine'ye yerleşmesinden sonra Medine'ye hicret ise, ikinci tür hicrettendir. Ama Mekke fethedildikten sonra Mekke'den hicret kalkmıştır. Küfür diyarından hicret ise, devam etmektedir. Abdullah b. Ömer'in de belirttiği üzere dünyada küfür diyarı var olup kâfirlerle savaş sürdükçe küfür diyarından hicret de devam edecektir. Nitekim Allah'ın elçisi (s.a.); "Düşmanla çar-pışıldığı sürece hicret devam eder."[27] buyurmuştur. Bu hadise göre hicretin farz olduğu küfür diyarı, savaşın sürdüğü, müslümamn baskı ve zulüm altında tutulup dinini açığa vuramadığı ülkedir. Fakat müslümanların dînî

vecibelerini yapabildikleri İslam ülkeleriyle barış veya ittifak antlaşması yapmış memleketlerden hicret etmek farz değildir. Çünkü oralarda insan, dinini izhardan ve dininin gereklerim yerine getirmekten korkmaz .Bugün en geniş anlamıyla özgürlüğün bulunduğu, herkesin inancında tamamen serbest olduğu Avrupa ve Amerika'dan hicret etmek farz değildir. Ama durum değişir, bu ülkeler müslümanlarla savaşa girer ve buralarda yaşayan müslümanlar da onların ordularıyla beraber müslümanlara karşı savaşa zorlanırlarsa o zaman oralardan İslâm diyarına hicret etmek farz olur.[28]

Bazı Hükümler

1. Hicret kıyamete kadar devam edecektir.
2. Kıyamete kadar tevbe kapısı açıktır.
3. Güneşin batıdan doğması kıyamet alâmetlerindendir.[29]

2480. ...îbn Abbas (r.a.)'dan; demiştir ki: Rasûlıülah (s.a.) Fetih (yani) Mekke'nin fethi günü (şöyle) buyurdu; "(Artık) hicret yoktur. Fakat cihad ve niyet vardır. (Devlet idarecileri tarafından) toptan cihada çağırıldığınızda cihada çıkınız."[30]

Açıklama

Bir numara önceki hadis-i şerifin şerhinde de ifâde ettiğimiz gibi, Mekke fethedildikten sonra, orası İslârn ülkesi haline geldiğinden ve insanlar kitleler halinde Allah'ın dinine girmeye başladığından dolayı Mekke'den Medine'ye hicret etmenin farziyyeti kalkmış ve hicretin yerini cihad ile cihad için niyyet almıştır. Binaenaleyh Allah yolunda cihad maksadıyla bulunduğu yeri terketmek, kıyamete kadar meşru kalacaktır.
Hafız îbn Hacer'in beyânına göre, islâmın ilk yıllarında hicretin farz kılınışının hikmeti Mekke'de bulunan müstumanların oradaki kâfirlerin akıl almaz zulümlerine maruz kalmalarıdır. Mekke kafirleri oradaki müs-İümanları dinlerinden döndürmek için akla hayale gelmedik işkenceler uygulamaya başlayınca Allah Teâlâ zulme uğrayan bu müslümanlar hakkında şu ayet-i kerimeyi indirmiştir: "Kendilerine yazık eden kimselere, canlarını alırken melekler: Ne işte îdiniz? dediler. (Bunlar): Biz yeryüzünde aciz düşürülmüştük, diye cevap verdiler. Melekler dediler ki: Peki Allah'ın yeri geniş değil miydi, ki onda göç edip gönlünüzce yaşayabileceğiniz bir

yere gideydiniz? İşte onların durağı cehennemdir. Ne kötü bir gidiş yeridir orası."[31]

Bu hüküm, küfür diyarında kalıp da orada dinini korumaktan ümidini kesen fakat hicret etmeye gücü yeten kimseler için kıyamete kadar geçerlidir. Bu duruma düştüğü ve hicrete de gücü yettiği halde hicret etmeyen kimseler hakkında Allah'ın Rasûlü şöyle buyurmuştur;

"-Müslüman olduktan sonra (Allaha) ortak koşan bir müşrik kafirlerden ayrılıp müslömanlara katılmadıkça Allah onun hiçbir amelini kabnl etmei."[32]

"Ben müşrikler arasında yerleşip kalan kimselerden beriyim."[33]

Bu mevzuda İbnü'l-A'râbî şunları söylüyor: "Hicret, küfür diyarından tslam memleketine göç etmektir. RasûlulÎah (s.a.) zamanında hicret farz idi. Hicretin farziyyeti, hayatı tehlikede olanlar için ondan sonra da devam etmiştir. Esasen durdurulan hicret, Peygamber (s.a.) nerede olursa olsun, onun yanma gitmek için yapılan hicrettir."

Metinde geçen "fakat cihad ve niyet vardır" manasına gelen cümle hakkında et-Tıybî (-743) ile diğer bazı ulema şunları söylemiştir:

"Bu istidrak, kendinden sonraki hükmün kendinden evvelki hükme muhalif olmasını iktiza eder. Mana şudur: Vatanından ayrılıp Medine'ye gitmekten ibaret olan hicret bitmiş, yerini cihad sebebi ile memleketinden ayrılmaya bırakmıştır. Binaenaleyh cihad sebebi ile hicret bakidir. Küfür diyarından kurtulmak, okumak için gurbete çıkmak, fitneden kaçmak gibi halisane bir niyyetle yapılan hicret de öyledir. Bunların hepsinde niyyet mu'teberdir."

İmam Nevevî diyor ki: "Mânâ; hicretin sona ermesi ile inkıta'a uğrayan hayrı, cihad ve iyi niyetle elde etmek mümkündür; demektir." İslam devletlerinin zayıflaması veya müslümanların gayr-i müslim devletlerin idaresine geçmeleri neticesinde hicret olayı hicretten sonra da günümüze kadar devam edegelmiştir. Gayr-i müslim idaresinde kalan müslüman halk çeşitli zuîüm ve işkencelerle zorla hristiyanlaştırılmaya veya dinsizleştiril-meye maruz kaldıkça, bunlar zaman zaman İslâmî ülkelere hicret etmek için çare aramışlardır. Nitekim Endülüs ve Sicilya ile Dobruca, Macaristan, Kuzey Sırbistan ve Kuzey Bosna (Miladi 9-12. asırlarda) bunun en bariz misalleri olmuşlardır.[34]

Bazı Hükümler

1. Mekke'nin fethinden sonra müslümanlardan (Medine ye) hicret etme mükellefiyeti kaldırılmıştır.

2. Cihad kıyamete kadar devam edecektir.

3. Cihad etmek, ilim tahsil etmek, fitneden kurtulmak gibi iyi niyetlerle memleketini terkeden bir kimse de hicret sevabına nail olur.

4. Mekke kıyamete kadar İslam ülkesi olarak kalacaktır.

5. Allah yolunda yürüyerek, manevi âlemlerde terakki etmek isteyen bir kimseden, önce nefsinin bütün alışkanlıklarım terketmesi, manevi fütuhat gerçekleşinceye kadar buna devam etmesi istenir. Eğer fetih müyesser olmazsa o zaman Allah rızasını kazanmak niyetiyle nefsine ve şeytana karşı cihad etmesi emredilir.[35]

2481. ...Âmir dedi ki; etrafında bir topluluk varken Abdullah b. Amr (r.a.)'a bir adam gelip yanına oturdu ve;

Bana Rasûîullah (s.a.)'den işittiğin bir şey söyle. dedi. Bunun üzerine (Abdullah şöyle) dedi:

Ben Rasûlullah (s.a.)'i (şöyle) buyururken işittim; "Gerçek müs-lüman, müslümanların (onun), elinden ve dilinden emin olduğu kimsedir. Gerçek muhacir de Allah'ın yasakladığı şeylerden uzak kalan kimsedir."[36]

Açıklama

Bilindiği gibi mutlak lafız, kemaline masruf olduğundan, metinde geçen "el-müslim" kelimesiyle kâmil müs-lümanlar kasdedilmiştir. Yoksa "müslümanların elinden ve dilinden emin olmadığı kimseler müslüman değildir" demek istenmemiştir. Bazı ilim adamları ise, "o zaman, elinden ve dilinden müslümanların emin olduğu kimselerin hepsinin kâmil müslüman olması icabeder" diyerek bu görüşe itiraz etmişlerse de onlara; "buradaki kâmil müslimden maksat, müslümanların elinden ve dilinden emin olmaları yanında, İslâmın diğer emirlerini de yerine getiren ve yasaklarından kaçınan müslüman kasdedilmiştir" diye cevap verilmiştir.

Gerçekten Araplar, "Alim Zeyd'dir", "mal devedir" dedikleri zaman; "Kâmil âlim Zeyddir", "en iyi mal devedir" demek isterler. Hadis ulemasının ileri gelenlerinden el-Hattâbî bu cümleye, "Müslümanların en faziletlisi Allah'ın hukuku ile kulların hukukunu hakkıyla edâ eden kimsedir" diye mânâ vererek bütün bu incelikleri belirtmek istemiştir.

Bazılarına göre ise, bu cümle ile bir kimsenin müslümanlığının alâmetleri kasdedilmiştir. Nasıl ki "konuşunca yalan söylemek, verdiği sözden dönmek, emânete hıyanet etmek" bir münafığı tanımaya yarayan alâmetlerse[37] müslümanların bir kimsenin elinden ve dilinden emin olmaları da o kimsenin müslüman olduğunun alâmetidir.

Ayrıca bu cümle ile müslümanları Allah'ın emirlerini hakkıyla yerine getirmeye teşvik manası da kasdedilmiş olabilir. Çünkü kulların hakkına riâyet eden ve onları incitmeyen bir kimsenin Allah'ın hakkına öncelikle riâyet etmesinden daha tabii birşey olamaz. Binaenaleyh, bu hadiste müslümanların hakk ve hukukuna riâyete teşvik edilmekle, ondan daha önemli olan Allah'ın hukukunun öncelikle yerine getirilmesi gerektiği vurgulanmak istenmiş olabilir.

Metinde geçen "müslümanlar" kelimesiyle müslüman erkeklerle birlikte tağlib yoluyla bütün müslüman kadınlar ve müslümanların idaresinde yaşayan bütün zımmîler kasdedilmiştir. Bu bakımdan kâmil bir müslüman eliyle ve diliyle müslüman erkekleri incetmediği gibi müslüman kadınları ve zımmileri de incitmez. însanyı bütün duygu ve düşüncelerine tercüman olması itibariyle hadisi şerifte insanın organları içerisinden özellikle "dil" zikredildiği gibi bütün işlerin yapılmasında kendisine en çok ihtiyaç duyulması bakımından da el zikredilmiştir.

Alkame'nin beyânına göre zâhirr ve batmî olmak Üzere iki türlü hicret vardır.

Zahiri hicret bir kimsenin dinini muhafaza için küfür diyarından müslüman diyarına göç etmesidir.

Batınî hicret ise, nefsi emmâresini ve şeytanın emir ve teşviklerini terkedip Allah'ın emirlerine sarılmaktır. Fahr-i kainat efendimiz, vatanını terkederek bir islam Ülkesine göçetmek isteyen kimselere, hicretin sadece yurt değiştirmekten ibaret olmadığını, aslında hicretin dini bir mânâ ifâde ettiğini ve Allah'ın emirlerine sarılmanın önemli bir görev olduğunu hatırlatmak maksadıyla bu hadis-i şerifte, "Gerçek muhacir Allah'ın yasakladığı şeylerden uzak kalan kimsedir" buyururken, aynı zamanda Mekke'nin fethinden sonra hicretin sona ermesiyle hicrete fırsat bulamayan kimseleri de teselli etmiştir. Çünkü hicretin asıl manası, Allah'ın yasaklarından uzak kalmakla gerçekleşir.[38]

Bazı Hükümler

1. Müslümanları incitmek yasaklanmıştır.

2. Kamu müslümanlar olduğu gibi noksan müslümanlar da olabilir. Bu hadis, "Müslümanın noksanı olmaz" diyen mürcie mezhebi taraftarları aleyhine bir delildir.

3. Günahları terketmek, nehyedilenlerden kaçınmak teşvik edilmiştir.[39]

3. Şam'da Yerleşme(Nın Önemi)

2482. ...Abdullah b. Amr (r.a.)'dan; demiştir ki: RasûluÜah (s.a.)'ı şöyle buyururken işittim:

(Medine'ye) "Hicret (edildik)ten sonra (Şam'a da) hicret olacaktır. (Hz.) İbrahim'in hicret yeri (olan Şam), yer yüzü sakinlerinin en hayırlı olanlarını (kendi içerisine) alacak, dünya(mn Şam'ın dışında kalan kısımların)da, dünyanın en şerli halkı kalacaktır. (Sonra) onları da kendi toprakları (dışarı) atacaktır. Allah onlardan hoşlanmayacak da (oradan oraya) atacak (sonra) maymunlar ve domuzlarla birlikte kendilerini ateş saracaktır."[40]

Açıklama

Yeryüzünde Allah'a kulluk iyice azalıp da yerini isyan ve tuğyana terkettiği, fitne ve fesadın kol gezmeye başlayıp, İslam ülkelerini kafirler istila ettiği zaman, müslüman kuvvetlen Şam'a hâkim olup orada îslam düşmanlarına galebe çalacak ve Deccali öldürmeye muvaffak olacaklardır.

İşte o fitne dönemleri geldiği zaman Şam, müslümanların en emniyetli bir sığmağı haline gelecek müslümanlar orada dinlerini ve imanlarını muhafaza imkanı bulacaklardır. Yeryüzünün en şerli insanları ise, bulundukları yerlerde yaşamaya devam edeceklerdir. Fitne ve fesadı önemsemeyerek Şam'a göç etmek lüzumunu hissetmeyeni müslümanlar, bütün hasletlerini kaybedip son derece rezîl ve sefil bir duruma düşerek memleketlerini terketmek zorunda kalacaklar ve daha- Önce müslümanlarla birlikte Şam'a hicret etmemeleri nedeniyle Allah onlardan hoşlanmadığı için Şam'a göç edip oraya sığınmalarına da imkan vermeyecektir. Neticede onları domuz ve maymun tabiatlı kafirlerle birlikte fitne ateşi kasıp kavuracaktır.

Bezl'ül-Mechûd yazarı Halil Ahmed'in beyânına göre, Medine'nin faziletiyle ilgili hadis-i şerifler kıyamete kadar bütün zamanlar için

geçerlidir. Mevzurnuzu teşkil eden ve Şam'ın müslümanların'en emin sığınağı haline geleceğini ifade eden hadis ise, belli bir dönemle (yani Mehdi'nin çıktığı dönemle) ilgilidir. Doğrusunu Allah bilir.[41]

2483. ...İbn Havâle'den; demiştir ki: Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu:

(İslam âleminde, İslâmî meselelerde) durum sizin (İslâm kelimesi etrafında toplanma yahutta İslama tâbi olma hususunda bölük pörçük olan) ordular haline geleceğiniz bir şekle dönüşecektir. (Ordulardan) Bir ordu Şam'da, bir ordu Yemenide bir ordu da Irak'ta bulunacaktır." (Ben);

Ey Allah'ın Rasûlü, eğer ben bu (zama)na yetişecek olursam (bunlardan hangisine katılayım? Şimdi bunlardan birini) benim için tercih ediver! (dedim).

"Sana gereken Şam'a gitmendir. Çünkü Şam Allah'ın (kendi mülkü) olan yeryüzünden tercih ettiği (bir ülke)dir. Kullarından tercih ettiğini de orada toplayacaktır." Eğer, (Şam'a gitmekten) çeki-nirseniz size, Yemen (e gitmeniz) gerekir. (Oraya giderseniz ,oradaki) havuzlarınızdan içiniz. Gerçekten Allah bana Şam ve Şam halkı hakkında teminat verdi." buyurdu. [42]

Açıklama

İslam âlemi, fitne ve fesadın kol gezdiği, bütün müslümanların, İslam adına ortaya çıktıkları halde İslamı uygulamada ve onu yaşamada muhtelif fırka ve kamplara ayrıldıkları bir ortam haline gelecektir. Fitne ve fesadın böylesine kol gezdiği ve müslümanları paramparça ettiği bir ortamda halk üç büyük bölgede kurulan üç ayrı ordu etrafında toplanacaktır.

İşte müslümanlar arasındaki ayrılıkların bu dereceye geldiği bir sırada Şam kıtası gerçek müslümanların karargahı haline gelecek, Allah'ın gerçek kulları oraya hicret ederek İslam ordusuyla bütünleşecekler ve imanlarını koruyacaklardır. Allah Teâlâ ve tekaddes hazretleri Şam ve Şam'a sığınanları bu şekilde koruyacağını Rasûlüne va'dederek O'na bu hususta teminat vermiştir.

Maamafih bu babta geçen hadislerin zayıf olduğu da söylenmiştir.[43]

4. Cihadın (Kıyamete Kadar) Devam Edeceği

2484. ...İmran b. Husayn'dan rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur:

"(Her asırda) ümmetimden bir topluluk kendilerine düşmanlık edenlere karşı üstünlük sağlayarak hak uğrunda savaşmaya devam edeceklerdir. Nihayet onların en sonuncusu (olan topluluk) da Mesih deccali öldürecektir."[44]

Açıklama

Yeryüzünde kıyamete kadar cihad devam edecektir. Bir yerde başlatılan bir cihad sona erince başka bir yerde yeni bir cihad başlayacaktır.

Kendilerine düşmanlık eden kimselerin güç ve kuvvetinden çekinmeden bu cihadı yürüten mücâhidler cihadlarına devam ettikleri sürece Allah'ın lütuf ve yardımına mazhar olarak, İslam düşmanlarına karşı her zaman zaferden zafere koşacaklardır. Bu hadis-i şerif, Allah yolunda savaşan mücahidierin erişecekleri zaferlerin kıyamete kadar devam edeceğini müjdelemektedir. "Allah yolunda cihad yapacak olan bu cemaatin elde edecekleri zaferler, kâfirleri susturucu hüccetler ile hak ve, hakikati isbat edici kati delil ve burhanlardan ibarettir", diyen hadis ulemasına göre, sözkonusu cemaattan maksat İslam âlimleridir.

Allah'ın va'dettiği bu zaferi silahların desteğinde ve harb sahalarında elde edilen muvaffakiyetlerle açıklayanlara göre ise, sözü geçen bahtiyar cemaatten maksat, Allah yolunda çarpışan gazilerdir.

Hadis ilminin mümtaz simalarından İmam Buhârî'ye göre bu cemaatta^ maksat İslam âlimleridir. İmam Ahmed b. Hanbel ise, "Bunlar hadis âfT&ıleri değilse, kimler olacağını ben de bilmiyorum" demiştir. Kadı İyâz'a göre, Ahmed b. Hanbel, bu sözüyle, "Anılan cemaatten maksadın, hadis ulemasının yolunda giden ehl-i sünnet ve'1-cemaat olması gerektiğim" ifade etmek istemiştir.

İmam Suyûti de; "bu cemaatten maksat müctehidlerdir. Çünkü mukallide âlim denilemez" diyerek bahis mevzu olan cemaatin gerçek ilim adamları olduğunu ve içtihadın kapısının kıyamete kadar açık olduğunu ve

dolayısıyla içtihada ehil olan kimselerin kıyamete kadar mevcud olacağını vurgulamıştır.

Şafiî ulemasından İmam Nevevî ise, bu mevzudaki görüşlerini şöyle ifade ediyor: "İhtimal ki bu topluluk mü'minler arasına yayılmıştır. Bazıları cengaver yiğitler, bir takımları fıkıh ve hadis uleması kimisi de bu ümmetin irşad görevini üstlenmiş emri bi'1-ma'ruf yapan tasavvuf erbabı-dır. Hepsinin bir yerde olması gerekmez. Aksine ümmet-i Muhammed arasına yayılarak ayrı ayrı mevzilerde görevlerini yaparak zafere doğru adım adım ilerlerler.

Günümüzde Cihâd dünyanın birçok bölgesinde kendini göstermektedir. Bu, konumuzu teşkil eden hadisi şerifte olduğu gibi mü'minlerin belli bir bölgede toplanıp topyekûn cihadı başlatmaları şeklinde olmasa bile, yeryüzünün birçok bölgesinde küçük gruplar halinde küfre karşı hareketler olarak mevcuttur. Yani Cihâd sürekliliğini korumaktadır.

Ulemadan bir kısmı Şam'ı ve Şam halkını Öven bir önceki hadise ve benzerlerine bakarak, Allah yolunda savaşıp kafirlere karşı üstün zaferler kazanacak olan bu cemaatin, şam halkı olacağını söylemişlerse de Bezlü'l-Mechûd yazan Halil Ahmed, bu topluluğun Şam cihetinden gelecek olan bir topluluk olacağını söylemenin daha isabetli olacağını, meseleye bu şekilde yaklaşınca, Şam cihetinde bulunan ve tarihte Allah yolunda cihadın en güzel örneklerini veren müslüman Türk halkının da bu hadisin şümulü içerisine girmiş olacağını ifâde etmektedir. Müslim'in rivayet ettiği bir hadis-i şerifte, "Garp ehli kıyamet kopuncaya kadar h&kka yardıma devam edecektir."[45] buyurularak bu cemaatin çevresi, daha da geniş tutulmuştur. Metinde kendilerinden, "En sonuncu topluluk" diye bahsedilen ve Mesih Deccali öldürecekleri ifade buyrulan topluluktan maksat, Hz. Mehdi ile İsa (a.s.) ve onların tâbileridir.

Mesih Deccal kendi emrindeki şer kuvvetleriyle, içlerinde Mehdi aley-hisselamın da bulunduğu müslüman kuvvetleri muhasara ettiği bir sırada İsa (a.s.) Şam'ın doğusunda bulunan ak minarenin yanına inecek ve Deccali Lüdd kapısında öldürecektir.[46]

İsa aleyhisselam hayatta kaldığı sürece kafirlerden eser kalmaz. Ancak İsa (a.s.)'ın vefatından sonra yine inkarcılar çoğalır. İşte ortalıkta küfrün tekrar canlanıp kuvvetlendiği bir sırada Cenab-ı hak misk kokusu gibi bir rüzgar gönderecek, teması ipeğin teması gibi olacak ama kalbinde bir tahıl tanesi ağırlığı kadar imanı olan hiçbir kimesyi bırakmayıp öldürecek, sonra insanların kötüleri kalacak kıyamet de onların üzerine kopacaktır.[47]

Mesih hem İsa hem de deccalin sıfatıdır. İsa (a.s.)'a niçin mesih denildiği ulema arasında ihtilaflıdır. Vahidi'nin nakline göre, Ebu Ubeyd ile Leys bu kelimenen esas itibariyle İbranice de mesiha şeklinde telaffuz edildiğini Arapların onu biraz değiştirerek Mesih şeklinde telaffuz ettiklerini, nitekim Musa kelimesinin ibranice aslının Musa yahut Mişâ olup arapların Musa şeklinde telaffuz ettiklerini söylemişlerdir. Bu taktirde kelime müştak değil camid bir isimdir. Fakat yine Vahidi'nin beyanına göre ekseri ulema bu kelimenin müştak olduğuna kaildirler.

Cumhurun kavli de budur. Fakat hangi kelimeden müştak olduğu ihtilaflıdır. İbn Abbas (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre, Mesih'den müştaktır. Çünkü İsa (a.s.) hangi hastaya dokunsa, o hasta iyileşirdi.

İbnu'l-A'râbî ile diğer bazı ulemaya göre Mesih, Sıddık demektir. Bazıları Hz. İsa'nın ayaklan dümdüz olup çukurları bulunmadığı için kendisine Mesih denildiğini, diğer bazıları Zekeriyya (Aleyhisselam) ona eliyle dokunduğu için kendisine bu isim verildiğini söylemişlerdir. Yeryüzünde Mesh ettiği yani seyahatta bulunduğu için Mesih denildiğini iddia edenler bulunduğu gibi, doğarken vücudu yağla kaplı bulunduğu için kendisine bu isim verildiğini söyleyenler de vardır.

Aynî, Hz, İsa'ya niçin mesih denildiği hususunda yirmi üç görüş bulunduğunu ve bunları bir eserinde topladığını bildiriyor. Kamus sahibi bu görüşleri elliye çıkarmıştır. Rağıp Müfredal'inda şöyle demektedir: "Mesh, aslında bir şey üzerine elini sürmek ve bir şeyden eseri gidermektir."

Deccal'a Mesih denilmesi bazılarına göre gözü silik yani dümdüz olduğu içindir. Diğer bazılarına göre; gözü kör olduğu için mesih denilmiş-ıir. Zira bir gözü kör olanlara mesih derler. "Deccal çıktığı zaman yeryüzünü dolaşacağı için ona bu isim verilmiştir" diyenler bulunduğu gibi daha başka sebepler gösterenler de olmuştur. Aynî, Deccal'a Mesih denilmesi hususunda beş, Deccal denilmesi hususunda on görüş bulunduğunu ve bunları "Zeynü'l-Mecâlis" namındaki kitabında birer birer saydığını söyler.

Kaadı İyâz diyor ki: "İsa (a.s.) hakkında kullanılan Mesih kelimesinin Mesih şeklinde okunacağı hususunda ravilerden hiç birinin hilafı yoktur. Fakat bu kelimenin Deccal hakkında ne şekilde okunacağı ihtilaflıdır. Ekseri ulemaya göre İsa (a.s.) hakkında nasıl okunursa Deccal hakkında da öyle okunur. Lafız itibarı ile aralarında fark yoktur. Yalnız İsa (a.s.), Mesih-i hidayet, Deccal ise Mesih-i delalettir. Bazı raviler bu kelimeyi Deccal

hakkında "Missih" şeklinde rivayet etmişlerdir. Bu takdirde kelime nok-ıalı ha ile yazılır. Birtakımları da Misih şeklinde rivayet etmişlerdir."[48]

5. Allah Yolunda Savaşmanın Sevabı

2485. ...Ebu Said (r.a.)'den rivayet olunduğuna göre, Peygamber (s.a.);
Mü'minlerin iman yönünden hangisi daha olgundur? diyı sorulmuş da;
"Allah yolunda malı ve canı ile cihad eden kimse ve kuytulardan bir kuytuya çekilip de Âllaha ibâdet eden ve kendi şerrinden Halkı azade kılan kimsedir" karşılığını vermiş.[49]

Açıklama

Bu hadis-i şerif genel olarak, "Allah yolunda malı ve canı ile savaşan bir kimsenin mü'minlerin en hayırlısı" olduğunu ifade etmektedir. Ancak ulema ve sıddıkların fazileti ile ilgili hadis-i şerifler bu hadisi tahsis etmiştir. Bu bakımdan ulema ve sıddıklar, Allah yolunda malı ve canı ile savaşan kimselerden daha faziletlidirler. Şi'b: İki dağ arasındaki vadidir. Ancak burada sadece bu mana k!asdcdilmiş değildir. Burada kasdedilen, tenha ve insanlardan uzak yerdir. Vadiler ekseriyyetle insandan hali olduğu için Şi'b kelimesi misal olarak zikredilmiştir.

Bu hadis tenhada yalnız başına yaşamayı insanlar arasına karışmaktan evlâ gören ulemânın bir delilidir. Ancak mesele ihtilaflıdır. Alimlerin çoğunluğuna göre fitneden emin olmak şartıyla insanların içinde olmak efdaldir. Bazı taifeler uzletin yani tenhada ayrı yaşamanın daha faziletli olduğuna kaildirler. Cumhur-ı ulema bunlara cevap vermiş; "bu hadis fitne ve harb zamanlarına hamledilmiştir. Yahut' insanlarla iyi geçinemeyen kimse hakkındadır" demişlerdir.[50]

Nitekim, "İnsanların arasına katılıp da onların eziyetlerine katlanan bir mü'minin ecri, insanların arasına katılmayıp onların eziyetine katlanmaktan uzak kalan bir müminden daha fazladır"[51] mealindeki hadis-i şerif de Cumhur-ı ulemanın bu görüşünü desteklemektedir.

Hz. Peygamberin mektebinde yetişmiş olanların ve onların izinden giden selef-i salihîn her fırsatta insanların arasına karışarak onların

eziyetlerine katlanmışlar, eziyetten kurtulmak için uzleti tercih etmemişlerdir.

Bu mevzuda Tirmizinin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte şu mealdedir; "Size ashabımı, sonra onların peşinden gelenleri ve sonra bunların peşinden gelenleri tavsiye ederim. Daha sonra yalan yayılacaktır. Hatta kişiye (yalan yere) yemin ettiği için yemin verdirilmeyecek ve şahide (yalan yere) şehâdet ettiği için şahidlik yaptırılmayacaktır. Dikkat! Bir erkek bir kadınla başbaşa kalmasın, aksi halde üçüncüleri behamahal şeytandır. Ce-maat] (îslam topluluğundan ayrılmayın.Tefrikadan önemle sakının! Çünkü şeytan, yalnız kalanla beraberdir ve (birlik olan) iki kişiden daha uzaktır. Her kim, cennetin mu'tena yerini istiyorsa cemaattan ayrılmasın! Her kim, iyiliği sevindiriyor ve kötülüğü üzüyorsa işte o kimse mü'mindir".[52]

6. (İbâdet Maksadıyla) Seyahat Etmek Yasaklanmıştır

2486. ...Ebû Ümâme'den rivayet olunduğuna göre, bir adam; Ey Allah'ın Rasûlü, bana seyahat etmek için izin ver demiş de Peygamber (s.a.);

"Ümmetimin seyahati yüce Allah'ın yolunda cihad etmektir." buyurmuştur.[53]

Açıklama

Siyahat, Süyûh, seyhan, şeyh kelimeleri, nefsin arzulannı terk ve ibadet maksadıyla yerleşim merkezlerinden uzaklaşarak seyyah olup mecnun gibi çöllere düşmektir. İsa (a.s.) da, yeryüzünde çok gezip dolaştığı için kendisine mesih ismi verilmiştir.[54]

Hz. İsa'nın dininde büyük şehirlerden kaçarak dağ başlannda manastırlar inşa edip oralarda ibâdetle vakit geçirmek çok makbul, çok sevaplı bir işti.

Fakat bu hareket insanın cuma ve cemaati, ilim tahsilini ve cihadı terketmesine sebep olacağından İslâmiyette yasaklanmış, müslümanlara ibadet maksadıyla yeryüzünde yapacakları seyahat yerine cihad meşru kılınmıştır. Bu yüzden Fahr-i kâinat efendimiz, ibâdet niyetiyle memleketini terkederek mecnun gibi seyyah olup çöllere düşmek üzere izin isteyen bir sahâbîyi bundan menetmiştir. Ona Muhammed ümmetinin, Allah'ın rızasını

umarak, seyyah olup yollara düşmekle bir sevab kazanamayacağını ancak onların içinde yaşadıkları toplumun hidâyet üzere olabilmesi için çalışarak ve mücadele ederek, Allah'ın istediği şekilde hayatlarını düzenleyip onun hükümlerini hakim kılmak endişesiyle yaşamalarının gerektiğini vurgulamıştır. İşte bu maksatla Rasûlullah (s.a.) ilim tahsili, düşmanla savaş gibi cihadlarla en büyük mükafatlarla erişeceklerini, veciz bir şekilde ifâde buyurmuştur. Ancak Münziri, bu hadisin râvilerinden "eI-Kasım"m bir çoklarınca tenkid edilmiş bir râvi olduğunu söylemiştir.[55]

7. Allah Yolunda Savaştıktan Sonra Yurda Dönmenin Fazileti

2487. ...Abdullah b. Amr'dan rivayet edildiğine göre Peygamber (s.a.); (savaştan sonra) "Dönüş de savaş gibi (faziletli)dir." buyurmuştur.[56]

Açıklama

Allah yolunda savaş İslâmın en faziletli amellerinden biri olduğundan mücâhidlerin savaş bittikten sonra yurda dönmeleri de Allah yolunda savaşa çıkmaları gibi kıymetlidir. Bir başka ifadeyle gaziler savaştan dönerlerken de aynen savaşa çıkarlarmış gibi ecir alırlar. Çünkü savaştan sonra yurtlarına dönen gaziler düşmanın tehlikesini ortadan kaldırarak dönmeleri yanında ayrıca yanlarına döndükleri ailelerine huzur, sükun ve emniyeti de beraberlerinde getirdikleri gibi bir de düşmana karşı yeni harp hazırlıklarına girişirler. Bu bakımdan savaştan dönerken de aynen savaşa gider gibi sevab alırlar.

Hattâbî'nin açıklamasına göre düşmanı pusuya düşürmek için yapılan geri çekilme hareketleri de savaştan dönme kelimesinin şumûlü içerisirie girmektedir.[57]

8. Rum (Halkı Gibi Ehli Kitap Olan Milletler) İle Savaşmak (Ehli Kitap Olmayan) Diğer Milletlerle Savaşmaktan Daha Faziletlidir

2488. ...Sabit b. Kays b. Şemmas'dan; demiştir ki: Ümmü Hallad diye anılan bir kadın (yüzü) peçeli olarak Peygamber (s.a.)'e gelip şehid düşen oğlu(nun Allah yanındaki durumu)nu sordu. Peygamber (s.a.)'in (orada bulunan) Sahâbilerinden birisi (o kadına hitaben); .

"Oğlunu sormaya yüzün kapalı olarak mı geldin?" dedi. O da;

Oğlumu kaybettiysem de utanma duygumu hiçbir zaman kaybetmeyeceğim, diye karşılık verdi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.);

"Senin oğlun için iki şehid sevabı vardır" buyurdu. Kadın;

Ya Rasûlallah bu niçindir? diye sordu. (Hz. Peygamber de);

"Çünkü onu kitab ehli öldürdü" cevabını verdi.[58]

Açıklama

Metinde, Benû Kureyza gazvesinde (M. 627) şehid olan oğlunun eriştiği makam ve mükafatı öğrenmek için fahr-i kainat efendimize geldiğinden bahsedilen kadın Ümmü Hallad künyesiyle meşhur olan bir kadındır. Cahiliyye döneminde çocuğunu kaybetmek gibi bir musibete giriftar olan bir kadının yüzünü gözünü açıp feryâd-ü figan etmesi âdet olduğu halde, Allah'a ve Rasûlüne iman etmek şerefine eren bu mübarek sahâbiyye hanımın hiçbir telaşa kapılmadan ve cahiliyye adetlerine hiç iltifat etmeden yüzü kapalı olarak imanın verdiği huzur ve sükûn içinde Hz. Peygamberdin huzuruna gelip, oğlunun şehâdet şerbetini içmekle kavuştuğu manevi mükafatı sorması orada bulunan bir sahâbinin dikkatini çekti. Bu sebeple sözü geçen sahabî bu kadına oğlunu kaybettiği halde Arap kadınlarının adetlerini hiçe sayarak Hz. Peygamberin huzuruna yüzü kapalı gelişinin sebebini sormaktan kendini alamadı. Kadın bu soruya "oğlumu kaybettiysem de utanma duygusunu hiçbir zaman kaybetmeyeceğim" diye cevap vermekle bu hareketinin ince bir şuur ve derin bir imandan kaynaklandığını çok zarif bir ifâde ile dile getirdi.

Hadis ulemasının beyanına göre Rasûl-i zîşan efendimizin sözü geçen kadına, ehli kitab tarafından şehid edilen oğluna iki şehid sevabı verileceğini müjdelemesi kitab ehli ile yapılan savaşın ecrinin kitap ehli olmayan milletlerle yapılan savaşın ecrinin iki misli olduğuna delâlet eder.

Ümmü Hallad diye anılan bu kadının oğlu, Benu Kureyza Gazvesinde (M.627) Benâne isimli Yahudi bir kadının damdan attığı bir taşın isabet etmesiyle şehid olmuştu. Sonra Rasûl-i Ekrem, Benû Kureyzahlarla birlikte bu kadım öldürtdü, diğer kadınlara dokunmadı.

Bu hadisin senedinde bulunan Abdu'l-habîr, Ebu Hatîm, İbn Adiyy ve îmam Nevevi gibi* hadis uleması tarafından cerh edilmiştir.[59]

9. Deniz Araçlarına Binerek Savaşa Gitmek

2489. ...Abdullah b. Amr (r.a.) Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu, demiştir:

"Hacca gidecek veya umre yapacak olan kimse ile Allah yolunda savaşacak olan kimsenin dışında hiçbir kimse deniz nakliye araçlarına binemez. Çünkü denizin altında ateş, ateşin altında da deniz vardır."[60]

Açıklama

Bu hadis-i şerif "Deniz yolundan başka bir yolla hacca gitme imkanı bulunmayan bir kimsenin haccı terkedebileceğini" söyleyen kimseler aleyhine bir delildir. Çünkü hadis-i şerif, Allah yolunda cihad edecek ya da hac veya umre yapacak olan kimselerin bu gayelerine erişebilmek için her halükârda deniz yolculuğu yapabileceklerini açıkça ifade etmektedir.

Binaenaleyh Hanefi ulemasından Ebu'l-Leys es-Semerkandî'nin de dediği gibi, hacca gitmek için deniz yolculuğundan başka çaresi olmayan bir kimseye denizin genellikle tehlikelerden emin olması halinde deniz yoluyla hacca gitmesi farz olur. Fakat denizde böyle bir emniyetin bulunmaması halinde ise, o kimse hacca gidip gitmemekte serbesttir.[61] Zamanımızda ise deniz yolculuklarının tam bir güven içinde yapıldığı bilinen bir gerçektir. Hanefi ulemâsından Aynî'nin Ebu Ömer'den naklettiğine göre denizin çalkantılı olması halinde deniz yoluyla hacca

gitmenin vâcib olmadığında görüş birliği vardır. Hadis ulemâsından Hattabî de bu mevzuda şunları söylemiştir:

"Hacca gitmek için, deniz yolunu takibetmekten başka bir yolu bulunmayan kimselerin hac farizasını yerine getirebilmek için deniz yoluyla hacca gitmeleri üzerlerine farz olur. Hadis-i şeriften anlaşılan mânâ budur. Fıkıh ulemasından pek çok kimseler de bu görüştedirler. İmam ŞâfİÎ (r.a.) ise, bu görüşe katılmamıştır. Metinde geçen; "Denizin altında ateş, ateşin altında da deniz vardır" cümlesi bazılarına göre zahiri mânâsına hamledilerek denizlerin altının gerçekten ateşle kaplı olduğu ve ateşin altında da yine denizlerin bulunduğu kabul edilmiştir. Hattâbî ise, bu cümleyi te'vil ederek "bu cümle deniz yolculuğunun korku ve tehlikelerle dolu olduğunu, deniz yolculuğu yapan kimselerin helak olma tehlikesiyle her an karşı karşıya bulunduğunu ifade etmektedir" demiştir. Bugün deniz altı sıcak suları bilinmektedir.

Hafız el-Münziri bu hadisin senedinde izdırab bulunduğunu çünkü bir başka rivayette bu hadisin Beşir b. Müslim'e doğrudan doğruya Abdullah b. Amr vasıtasıyla değil de ismi ve kimliği meçhul bir şahıs tarafından ulaştırıldığını ifade etmektedir. Musannif Ebu Davud bu hadisin senedinde bulunan ravilerin kimliklerinin meçhul olduğunu ifade ederken et-Tarihu'I-Kebirde hadisi rivayet eden Buharı ve Hattâbî de hadisîn senedinin zayıf olduğunu söylemişlerdir.[62]

Deniz Savaşının Fazileti[63]

2490. ...Enes b. Mâlik (r.a.)’den; demiştir ki: Ümmü Süleym'ın kızkardeşi Ümmü Haram bint Milhan'(ın) bana anlattığına göre); Rasûlullah (s.a.) (Ümmü Haram'in da içlerinde bulunduğu) bir cemaatın yanında öğle uykusuna yatmış, biraz sonra gülerek uyanmış. (Ümmü Haram sözlerine devam ederek Enes b. Malik 'e şunları)
söylemiş;

Ey Allah'ın Rasûlü, seni güldüren şey nedir? dedim.

"Rüyamda (ümmetimden) bir cemaatı, tahtlar(ı) üzerinde (kurulu) padişahlar gibi şu denizin üstünde (yüzen gemilere) binerek (Allah yolunda savaşa çıkarken) gördüm" buyurdu. Ben:

Ey Allah'ın Rasûlü! Beni de onlardan kılması için Allah'a dua et dedim.

"Sen onlardansın!" buyurdu. Sonra yine öğle uykusuna yattı ve hemen arkasından gülerek uyandı.

Ey Allah'ın Rasûlü! Seni güldüren şey nedir? dedim, (ilk) sözünün bir benzerini söyledi. (Ben de:)

"Ey Allah'ın Rasûlü, beni de onlardan kılması için Allah'a dua et!" dedim.

"Sen birincilerdensin" buyurdu. (Enes b. Malik) dedi ki: "Bir süre sonra Ubâde b. es-Sâmit bu kadınla evlenip deniz savaşına katıldı, onu da beraberinde götürdü. (Denizden çıkıp da karaya) dönünce binmesi için Ümmü Haram'a bir katır getirdi. (Katır üzerinden atıp) onu yere serdi. (Bu yüzden) kadının boynu kırıldı ve öldü.[64]

Açıklama

Avn'ül-Ma'bud yazarı el-Azîmâbâdî'nin açıklamasına göre Ümmü Haram, Hz. Enes'in teyzesidir. İbn Abdilber ise, bu kadının Rasûlü zişan efendimizin süt teyzelerinden biri olduğunu söylemiştir. Bazıları da Onun fahr-i kâinat efendimizin babasının ya da dedesinin teyzesi olduğunu söylemişlerdir.

Rasûl-i zişan efendimizin sevinçle uykudan uyanmasının sebebi rüyasında ümmetini tahtlarına kurulmuş hükümdar tavrıyla denizaşırı ülkelere savaşa giderken görmesidir.

Bu rüya, ümmet-i Muhammed'in istikbalde denizaşırı ülkelere hâkim olup nesillerinin kıyamete kadar devam edeceğine dair bir alâmet olduğundan Hz. Peygamberin sevinçle uykudan uyanmasına sebep olmuştur.

Onun bu sevincini yüzündeki tebessümünden anlayan Hz. Ümmü Haram bu gülümsemenin sebebim sorunca rüyanın aslım öğrenmiş oldu.

Hz. Fahr-i kainatın rüyasında deniz aşırı ülkelere savaşa giderken gördüğü bu gazileri tahtlarına kurulmuş kumandanlara benzetmesinin sebebi, bazılarına göre onların cennetteki makamlarıyla ilgilidir. Şafiî ulemasından Nevevi'ye göre, o gaziler dünya hükümdarları gibi şevket ve izzete kavuşacakları için Rasûl-i Ekrem onları bütün haşmet ve şevketiyle tahtlarında oturan hükümdarlara benzetmiştir.

Hz. Peygamberin her iki rüyadan da ayrı ayrı sevinç duyarak uyanması ve Hz. Ümmü Haram'ın her ikisinde de Hz. Peygambere "Beni de onlardan kılması için Allah'a dua et." diye ricada bulunması ikinci rüyanın birinci

rüyadan ayrı olduğunu gösterir. Kurtubî'nin beyânına göre ilk deniz savaşına çıkanlar ashâb-ı kiram, ikinci deniz savaşına çıkanlar da tabiûn olmuştur .Bezl'ül-mechûd yazarının beyanına göre ilk deniz savaşına gidenler arasında tabiîler de vardı fakat ashab daha fazla idi. İkinci deniz savaşına çıkanlar arasında da tabiünun sayısı ashab-ı kiramın sayısından daha fazla idi. Rasûlü Ekrem'in birinci rüyasında deniz, ikinci rüyasında da kara şehidlerini gördüğünü söyleyenler de vardır. Hadis-i şerifte Hz. Ümmü Haram'ın da katıldığı ifâde edilen bu deniz savaşının ne zaman yapıldığı ihtilaf konusu olmuşsa da aslında Hz. Osman'ın hilafeti zamanında hicretin yirmisekizinci senesinde yapılmıştır. O sıralarda Hz. Muaviye Şam valisi idi. BezPül-Mechud müellifinin beyanına göre, Halife b.' Hayyat meşhur tarihinde, hicri yirmisekizinci yılı olaylarını sayarken o sene Hz. Muaviye'nin bir deniz savaşı yaptığını yanında da kızkardeşi bint-i Kurza'nın, Ubâde b. es- Sâmit'in yanında da karısı Ümmü Haram'ın bulunduğunu ifade etmektedir. Gerçekten Hz. Muaviye, Hz. Ömer'den deniz savaşına gitmek için izin istemiş fakat Hz. Ömer o gün için buna izin vermemişti. Aynı şekilde Hz. Osman'dan da deniz savaşı yapmak üzere izin isteyince Hz. Osman buna izin verdi. Hz. Muaviye'nin de katıldığı bu deniz seferi Kıbrıs'a yapılmış ve Ümmü Haram hazretleri de kıbrısta hayvanından düşerek şehid olmuştur. Bilindiği gibi Allah yolunda hayatlarını kaybedenler şehid olurlar. Çünkü Rasûlü Ekrem Efendimiz "Kim Allah yolunda öldürülürce o şehiddir. Kim allan yolunda ölürse o da şehiddir." [65] buyurmuştur. Hz. Ümmü Haram'ın kabri bu gün Kıbrıs'ta "Hala Sultan türbesi" olarak bilinmekte ve ziyaret edilmektedir.[66]

Bazı Hükümler

1. Erkek mahremi olan bir kadının yanına girerek onunla yalnız başına bir arada kalabilir. Yanında uyuması da caizdir.

2. Öğle vakti bir süre istirahata çekilmek caizdir.

3. Sevinç anında gülmek caizdir. Çünkü Peygamber (s.a.) ümmetinin kendisinden sonra İslamiyet uğrunda denizde bile cihad edip muzaffer olacaklarını gördüğü için sevincinden gülmüştür.

4. Gaza için denize açılmak caizdir. Ashab-ı Kiram deniz yoluyla ticâretde ederlerdi, cumhur-ı ulemânın görüşü budur.Yalnız Ömer b. el-Hattab ile Ömer b. Abdulazîz (r.anhum) denize açılmayı mutlak surette menetmişlerdir. Bazıları bunu dünyalık için denize açılmak manasına almış,

âhiret için denize açılmanın caiz olduğunu söylemişlerdir. İmam Malik'e göre kadınlara deniz seyahati mutlak surette mekruhtur. Çünkü tesettürlerine mânidir. Bazıları, bunun küçük gemilere mahsus olduğunu, kadınların büyük gemilere binmelerinde kerahet olmadığını söylemişlerdir.

5. Kadınların denizde cihad etmesi mubahtır.

6. Hadisi şerif bir mucizedir. Bu mucize de Peygamber (s.a.) gâibden bazı şeyleri haber vermiştir. Ümmetinin denizde cihad edeceğini haber vermesi ne halde cihad edeceklerini bildirmesi, Ümmü Haram'a, "Sen evvelkilerdensin" diye tebşirde bulunması bunlardandır.

7. Peygamberlerin rüyaları haktır.

8. Cihad yolunda bulunup fiilen harbe iştirak etmeden ölen kimseye harbedenlerin ecri kadar ecir verilir..

9. Deniz şehidinin mi yoksa kara şehidinin mi daha ziyade ecir kazandığı hususunda ihtilaf edilmiştir. Bazıları karada şehid edilenin daha ziyade ecir kazandığına kail olmuş, birtakımları da bunun aksini iddia etmişlerdir. Fakat aslolan her iki durumda da ecrin büyük olduğudur.[67]

2491. ...İshak b. Abdillah b. Ebi Talha'dan; O Enes b. Malik'i şöyle derken işitmiştir; "Rasûlullah (s.a.) Küba'ya gittiği zaman Üm-mü Haram'ın yanına giderdi. (O sıralarda Ümmü Haram) Ubâde b. es-Sâmit'in nikahı altında idi. Bir gün onun yanına uğradı. (Ümmü Haram da) kendisine yemek yedirdi ve oturup onun başını taramaya başladı" (Hadisin bundan sonraki kısmında İshak b. Abdullah) şu bir Önceki hadisi nakletti.[68]

Ebû Dâvud dedi ki: "Bint Milhan (Ümmü Haram), Kıbrıs'ta vefat etmiştir."[69]

Açıklama

Hz. Ümmü Haram'ın bir kadın olarak Hz. Peygamberin başını taraması ulema arasında ihtilaf mevzuu olmuştur. İbn Abdilber, Hz. Peygamberin, başını taramaya izin vermesini, Ümmü Haram'ın, Hz. Peygamber'in süt annesi, ya da süt teyzesi olmasıyla açıklamıştır. Ayrıca Hz. Peygamberin dedesi Abdülmuttalib'in annesinin Neccar oğullarından olması cihetiyle yine Ümmü Haram'ın Rasûl-i Ekrem'in teyzesi mesabesinde olduğuna dair Yahya b. İbrahim b. Mezih'den bir haber rivayet ettiği gibi İbn Vehbi'in de Hz. Ümmü Haram'ın Hz. Peygamberin süt teyzesi olduğunu söylediğini kaydetmiştir. îbni Abdilber bu görüşleri naklettikten sonra, "Her iki halde

de Hz. Ümmü Haram'ın. Peygamber (s.a.)'in mahremi olâuğu ortaya çıkar" demektedir.

Bazıları ise, Rasûl-i Ekrem'in, Hz. Ümmü Haram'ın evinde kalmasını ve saçlarını taramasına izin vermesini, Hz. Ümmü Haram'ın kendisinin, mahremi olmasına değil de Hz. Peygamberin günahlardan masum olmasından dolayı kendisine verilen özel bir izine bağlamışlardır. Kadı Iyâz; "Bu halin Rasûl-i Ekreme dair özel bir izin olduğunu iddia edebilmek için bir delile dayanmak gerekir. Oysa buna dair bir delil bulmak mümkün değildir" derken Hafız İbn Hacer de; "Bu hususta yapılan açıklamaların en güzeli bu halin Hz. Peygambere ait özel bir durum olduğunu ortaya koyan görüştür. Bu görüşün en büyük delili de hadisenin kendisidir" demiştir.[70]

2492. ...Ümmü Süleym'in kızkardeşi er-Rumeysâ'dan; demiştir ki: (birgün) Peygamber (s.a.), uyudu ve hemen arkasından uyandı. O sırada er-Rumeysa başını yıkıyordu. Peygamber (s.a,) (uykusundan) gülerek uyan(mış)dı. Bunun üzerine (Rumeysa):

Ey Allah'ın Rasûlü! Başım(i yıkadığım)a mı gülüyorsun? diye sordu. (Hz. Peygamber de):

"Hayır" diye karşılık verdi.

(Bu hadisi Rumeysa'dan rivayet eden Atâ b. Yesâr hadisin bundan sonraki kısmında) Şu (önceki hadisi bazı) eksiklik ve fazlalık(lar)Ia nakletmiştir.[71]

Ebû Dâvud dedi ki: "Rumeysa, Ümmü Süleym'in süt kız kardeşidir."[72]

Açıklama

Musannif Ebu Davud, Ata b. Yesar'ın Hz. Rumeysa'dan rivayet ettiği bu hadisin önceki hadise benzediğini, fakat bazı kısımlarının önceki hadisin metninden daha uzun bazı kısımlarının da daha kısa olduğunu ifada etmekle yetinmiş metnin tümünü nakletmemiştir. !

Hafız İbn Hacer'in beyânına göre Musannif Ebû Davud'un nakletmekten kaçındığı bu metni, Abdürrezzak, ei-Musannef inde tam olarak vermiştir. Abdürrezzak'in rivayet ettiği bu metne bakılırsa burada anlatılan olay ile önceki olay birbirinden tamamen farklıdır. İbn Hacer bu metni tahlil ettikten sonra, önceki hadis-i şerifte anlatılan olayın Hz. Ümmü Haram'la, mevzumuzu teşkil eden ve metnini Abdürrezzak'ın Musannef-inden öğrendiğimiz hadis-i şerifte anlatılan kıssanın da Hz. Ümmü Ha-ram'ın

kızkardeşi Ümmü Abdullah ile ilgili olduğunu beş cihetten isbata çalışmıştır.

Yine Hafız İbn Hacer'in açıklamasına göre Ebu Davud'un, hadisin sonuna ilave ettiği; "er-Rumeysa Ümmü Süleym'in süt kızkardeşidir," sözü doğru değildir. Hz. Ümmü Haram Ümmü Süleymin anne-baba bir kızkardeşidir ve Hz. Ümmü Haram bint Milhan b. Halid b, Zeyd b. Haram el-Ensariyye, Hz. Enes b. Malik'in teyzesidir. Ümmü Süleym bint Milhan b. Halid el-Ensariyye ise Hz. Enes'in annesidir. Bu iki kardeş künyeleriyle meşhur olmuş iki sahâbiyedir. Bunlardan Hz. Ümmü Haram "Rumeysa", Ümmü Süleym'de "Gumeysa" künyesiyle meşhurdur.[73]

2493. ...Ümmü Haram (r.anha)'dan rivayet olunduğuna göre; Peygamber (s.a.) şöyle buyurmuştur; "(Allah için sefere çıkıp ta) denizde başı dönerek kendisine kusma arız olan kimse için bir şehid, boğulan kimse için de İki şehid sevabı vardır."[74]

Açıklama

Metinde geçen "Mâid" kelimesi ikinci babtandır. (Mâde-yemûdu); Sallanmak ve sarsılmak manalarına gelir. Nitekim Allah Teâlâ'nın şu ayet-i kerimesinde de bu manâda kullanılmıştır: "Sizi sarsar diye arza ağır baskılar attı..."[75] Bu hadis-i şerifte ise, denizin sarsmasından dolayı başın dönmesi manasında kullanılmıştır.

İbnu'l-Esir'in en-Nihâye'deki açıklamasına göre kelimesi suda boğulup ölen kimse anlamına gelir. Bazıları bu kelimenin sulara battığı halde ölmeden kurtulan kimseler için kullanıldığını öylemişlerse de, "el-Meşârık" isimli eserde bu görüş reddedilmiştir. Gerçek olan şudur ki bu kelime sulara batıp ölen kimse anlamına gelen kelimesiyle eş anlamlıdır.

Münzirî bu hadis hakkında şunları söylemiştir: Bu hadisin senedinde Hilal b. Meymûn vardır. İbn Meîn onun güvenilir bir ravi olduğunu, Ebu Hatim er-Râzî ise, pek sağlam bir râvi olmamakla beraber kendisinden hadis alınabileceğini söylemiştir.

Hanefi ulemasından el-Aynî, bu hadisi şerifin, deniz savaşının kara savaşından daha faziletli olduğuna delâlet ettiğini söylemiştir. İbn Abdil-ber ise, et-Temhîd isimli eserinde bu mevzu'da çok teferruatlı açıklamalarda bulunmuştur.[76]

2494. ...Ebû Ümâme el-Bâhilî'den rivayet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.);

"Üç kişi vardır ki üçü de aziz ve celîl plan Allah'a emânettir. (Birincisi) Aziz ve Celil olan Allah'ın yolunda savaşa çıkan kimsedir. Bu kimse (Allah) ruhunu kabzedip de cennete koyuncaya veya-hutta (savaştan) elde ettiği sevab ve ganimetle evine döndürünceye kadar Allah'a emanettir. (İkincisi de) Mescide giden adamdır. Bu kimse de (Allah) ruhunu kabzedip de cennete koyuncaya veyahat da elde ettiği sevap ve ganimetle (evine) döndürünceye kadar Allah'a emanettir. (Üçüncüsü de) evine selamla giren kimsedir. Bu kimse de Aziz ve Celil olan Allah'ın emânetindedir." [77] buyurmuştur.[78]

Açıklama

Metinde geçen "dâmin" kelimesi her ne kadar ism-i fâilse de, "rnadmûn" manasında kullanılmıştır. Bir başka tabirle ism-i mef ûl manasında kullanılmış bir ism-i faildir.Nitekim "Artık o memnun edici bir hayat içindedir"[79] âyet-i kerimesinde "radiyeh" kelimesi ile "atılan bir sudan"[80] âyet-i kerimesindeki "dâfik" kelimesi ismi mef'ûl manasında kullanılmış ismi faillerdir. Bu itibarla "râdiyeh" kelimesi, "kendisinden memnun olunan", "dâfik" kelimesi de "atılan" manasına gelmektedir. "Ruhunu kabzedip de cennete koyuncaya veyahut da (savaştan) elde ettiği ganimetle evine döndürünceye kadar" cümlesinden maksat ise, Allah yolunda savaşan kimsenin şehid olduğu takdirde kesinlikle cennete gireceğini, şehid düşmediği takdirde ise, şayet ganimetler dağılmışsa hem Allah yolunda savaşmanın sevabı, hem de savaştan hissesine düşen ganimetlerle birlikte döneceğini, şayet ganimet elde edilmemiş veya elde dilen ganimetler taksim edilmemiş ise, sadece Allah yolunda savaşması sevabıyla döneceğim, binaenaleyh, eli boş olarak dönmesinin söz konusu olmayacağını ifade etmektir.

Hattâbî'nin açıklamasına göre, "evine selamla giren kimse" cümlesini iki şekiled açıklamak mümkündür:

1. Allah'ın, "Evlere girdiğiniz zaman Allah tarafından kutlu, güzel bir yaşama dileği olarak kendinize (kendinizden olan ev halkına) selam verin"[81]emrine uyarak, eve girerken ev halkına selâm vererek giren kimse.

2. Fitnelerden ve fesatlardan salim kalabilmek ümidiyle evine kapanıp uzlete çekilen kimse.

Binaenaleyh bu iki şıkka giren kimselerin hepsinin de mevzumuzu teşkil eden hadisi şerifte vadedilen mükafaata erişmeleri ihtimal dahilindedir.

Mescide gittiği için, Allah'ın emanetinde ve himayesinde olduğu ifade medilen kimselerin içerisine mescide sadece ibâdet maksadıyla gidenler dahil olduğu gibi, ilim öğrenmek ve öğretmek için gidenler de dahildir. Binaenaleyh bu kimselerin mescidden eli boş dönmeleri düşünülemez. Ya sadece ibâdet etme veya ilme çalışma sevabıyla dönerler veyahut da bu sevaplarla birlikte dünyevî birtakım ganimetleri de beraberlerinde götürürler.[82]

10. Kâfir Öldüren Kimsenin Üstünlüğü

2495. ...Ebu Hüreyre (r.a.)'nin rivayet ettiğine göre Rasûlullah (s,a.) şöyle buyurmuştur:

"Bir kafir ile, onu öldüren kimse ebediyyen, Cehennemde bir araya gelmeyeceklerdir"[83]

Açıklama

Diğer bir hadisi şerifte de, Fahr-i kainat efendimizin;

Cehennemde ikisi birbirine zarar verecek şekilde bir araya gelmezler," buyurduğu, Bunlar kimdir ya Rasûlallah diye sorulunca; "Bir kafiri öldürüp de sonra doğru yolu tutan mü'm in (ile onun öldürdüğü kafir)", karşılığı vermiştir.[84]

Mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerif hakkında Kadı Iyâz şunları söylemiştir: "Kafirle birlikte cehennemde birleşmeyeceği haber verilen bu kimseden maksat, kafiri savaşta öldüren kimse olsa gerektir." Kadı Iyâz bu sözüyle, pasaport ile müslüman topraklarına giren veya müslümanlarla aralarında sulh yapmış olan kafirleri öldüren kimselerin bu hadis-i şerifteki müjdeye dahil olmadıklarını ifade etmek istemiştir. Kadı Iyâz sözlerine şöyle devam etmiştir: "Çünkü bu müslümamn o kafiri öldürmesi günahlarına keffaret olur. Bu sebeple hayatında işlemiş olduğu günahlardan dolayı azabdan kurtulur. Yahut da bu kimsenin azabdan kurtulmasının sebebi (Allah'ın rızasına uygun olarak kalbinde beslediği) özel bir niyeti veya (Allah'ın bildiği) özel bir halidir. Sözkonusu müminin cehenneme

girmemesinden kasdedilen mânâyı şu şekilde açıklamak da mümkündür: Bu kimsenin cehenneme girmemesinden maksat, günahlarının cezasından tamamen kurtulması değil de eğer cezalandırılacak sa, cennete sokulmayarak cennetle cehennem arasında bulunan ve A'raf denilen yerde tutulmak suretiyle cezalandırılmasıdır. Hiç cehenneme girmeden bu şekilde cezalandırılması ihtimal dahilinde olduğu gibi kafirlerin bulunmadığı bir yerde ateşle cezalandırılması da mümkündür." Tîybî'ye göre bu ihtimaller içerisinde en isabetli olanı "Bu kimsenin savaşta bir kâfiri yok etmesinin onun günahlarına keffaret olacağını" ifade eden görüştür.[85]

11. Savaşa Giden Mücahidlerin Hanımları Savaşa Gitmeyen Erkeklere Haramdır

2496. ...İbn Büreyde'nin babası Büreyde'den; "RasûluIIah sallalahü aleyhi ve sellem şöyle buyurdu" demiştir: "Mücâhidlerin hanımları (evlerinde) oturan erkeklere anneleri gibi haramdır. (Evinde) oturanlardan bir erkek, mücahidlerden bir adama ailesi hususunda vekil olur (da sonra ona hıyanet ederse, vekil kalan kimse) kıyamet gününde mücahid için durdurulur ve (mücahide); "şu (adam) ailen hususunda sana (kötü bir) vekil olmuştu. Onun iyiliklerinden dilediğin kadarını al" denir. RasûluIIah bize dönüp; (Mücahid'in onun sevabını alma hususundaki tutumunun nasıl olacağı hakkında) "Tahmininiz nedir?" diye sordu.

Ebû Dâvud dedi ki: (Bu hadisin râvilerinden) Ka'neb iyi bir insandı. Ebu Leylâ ona bir iş teklif etti. Ka'neb de; (Benim) bir dirheme ihtiyacım var, onu temin etmek istiyorum. Bunun için bana yardım edecek birini arıyorum, diyerek bu teklifi reddetti. (Ebu Leylâ da);

Hangimiz ihtiyacı için yardım istemiyor ki? diye karşılık verdi. (Ka'neb);

Beni (buradan) çıkarınız da (duruma bir) bakayım dedi. sonra oradan çıkıp gözden kayboldu. Süfyan dedi ki; "Tam gözden kaybolduğu sırada üstüne duvar yıkıldı da öldü"[86]

Açıklama

İmam Nevevi'ye göre savaşa giden mücahidlerin hanımlan, geride bıraktıkları vekillerine iki cihetten anneleri gibi haramdır:

1. Bu vekillerin, mücahidlerin hanımlarıyla başbaşa kalıp da onlara kötü gözle bakmaları ve birtakım kötü niyyetlerle yaklaşarak onlarla sohbet etmeleri, aynen kendi annelerine kötü gözle bakmaları gibi haramdır.

Vekillerin onlara hizmette kusur etmeleri aynen kendi annelerine hizmette kusur etmeleri gibi haramdır.[87]

Bu hadisin Müslim tarafından rivayet edilen metninde 'bulunan "Ev halkı" ifadesinden anlaşılıyor ki mücahid'in evinde bulunan anne-baba, kız, câriye gibi bütün ev halkı da aynen mücahid'in hanımı gibi hürmete layıktır. Bunlara ihanet eden kimseleri, sırattan geçerlerken görevli melekler durdurup, Mücâhid'e dönerek, "îşte senin cihada giderken aileni emanet ettiğin kimse budur. Bu kimse senin emânetine hıyanet etmiştir. Onun sevabından istediğin kadarını alabilirsin." diyeceklerdir.

Artık herkesin kendi derdine düşüp babanın oğuldan, oğulun da babadan kaçtığı o günde eline böyle fırsat geçen bir kimsenin bu fırsatı kaçırmayıp son haddine kadar değerlendireceğini açıklamaya bile lüzum yoktur. Rasûl-i Zîşan Efendimiz, mücahid ailelerinin nasıl bir hürmete lâyık olduklarını anlattıktan sonra onlara ihanet eden kimselerin kıyamet gününde Mücahidler karşısındaki acıklı durumunu ifade etmek için, "tahminin nedir?" buyurmuş ve bu sözüyle; "Artık eline bu fırsatı geçiren bir mücahidin, o kimsenin bütün sevaplarını elinden alacağını tahmin edebilirsiniz" demek istemiştir.

Hadisin sonunda yer alan cümlelerinde Ebû Dâvud, râvilerden Ka'neb hakkında bilgi vermektedir. Bu cümlelerin hadisin asıl konusu ile alakası yoktur. Zaten bu ilâve Ebû Davud'un bazı nüshalarında da bulunmamaktadır.[88]

12. Ganimetsiz Olarak Dönen Bir Seriyye(Nin Fazileti)

2497. ...Abdullah b. Amr (r.a.), "Rasülullah (s.a.) şöyle buyurdu" demiştir: "Allah yolunda savaşıp da ganimet elde eden (her) savaşçı, (birlik) ahiret (teki) sevablarının üçte ikisini peşin olarak (dünyada) almış olurlar. Kendileri için (ahirete sadece) üçte bir (nisbetinde sevap) kalır. Eğer

herhangi bir ganimet elde edemeden dönerlerse (ahirette) sevabları tam olarak Verilir."[89]

Açıklama

Seriyye; sayıları beşten üç yüze kadar ulaşan ve düşman üzerine ansızın baskınlar yapmakla görevli askeri birlik-
lere verilen isimdir.
Bu hadis-i şerifte savaşa katılıp da savaştan ganimet elde ederek sağ-salim yurtlarına dönen mücâhidlerin, ahirette ellerine geçecek olan cihad sevabının üçte ikisini dünyada iken peşin olarak almış olacaklarım, savaştan bir ganimet elde etmeden dönen veyahut da yurduna dönemeden savaş meydanında can veren mücâhidlerin ise, bu cihadlarının sevabını ahirette tüm "olarak alacaklarını ifade etmektedir.
İmam Nevevî, hadisin bu mânâya geldiğini ifade ettikten sonra Kadı Iyâz'ın bü hadisle ilgili görüşlerini nakledip, bu görüşlerden sadece bu manayı tercih ettiğini ve diğer görüşlerin hepsini de asılsız ve yanlış ilan ettiğini söylemektedir.
İmam Nevevi'nin açıklamasına göre, Kadı Iyâz'ın yanlış ilan ettiği bu görüşleri şöylece özetlemek mümkündür: "Bu hadis sahih değildir. Mücâhidlerin dünyada elde ettikleri ganimetle ahiretteki sevapları azalmaz. Nitekim Bedir mücâhidleri, Bedir savaşının ganimetlerini dünyada iken aldıkları halde ahîretteki sevabları azalmamış, bu ganimeti dünyada iken almış olmaları, onların mücâhidlerin en faziletlileri olma şerefine ermelerine engel teşkil etmemiştir."
İmam Nevevi, Kadı Iyâz'ın bu görüşlerini naklettikten sonra sözlerine şöyle devam ediyor: "Her ne kadar bazıları (2497 nolu hadis hakkında) "Bu hadisin râvilerinden "Ebu Hânî"nin kimliği meçhuldür. Binaenaleyh, "savaşa giden bir mücahidin hem ganimetle hem de büyük sevaplarla dönüp geleceğine, Allah'ın kefil olduğunu" ifade eden 2494 numaralı hadis-i şerif tercih edilir. Çünkü sözü geçen hadîs-i şerif meşhur bir hadistir. Râvileri de aynı şeklide meşhurdur. Ayrıca o hadis, hem Buhari, hem de Müslim tarafından rivayet edilmiştir. Ebu Hânî'nin rivayet ettiği 2497 numaralı hadisi Müslim rivâyei etkmişse de, Buhârî Sahih'ine almamıştır. Demişlersede bu söz asla doğru değildir. Çünkü bu iki hadis arasında birini diğerine tercih etmeyi gerektiren bir sebep yoktur. Eğer iki hadis arasında herhangi bir çelişki olsaydı o zaman birini diğerine tercih yoluna gidilirdi.

Oysa burada böyle bir durum sözkonusu değildir. Zira 2494 numaralı hadis-i şerifte sadece savaştan dönen bir gazinin sevab ve ganimetlerle döneceği ifade edilmekle ye-tinilmekte, elde ettiği ganimetlerin alacağı sevabın miktarını azaltıp azaltmayacağından asla söz edilmemektedir. Ayrıca 2494 numaralı hadisin ifadesi mutlak, 2497 numaralı hadisin ifadesi mukayeddir. Binaenaleyh, bu iki hadisi birlikte değerlendirirken 2497 numaralı hadis-i şerifteki kayıt-layıcı ifadeleri nazar-ı itibara almak icabeder.

Ebu Hani'nin kimliğinin meçhul olduğu iddiası da doğru değildir. Çünkü bu râvi imamlardan pek çoğunun kendisinden hadis rivayet ettiği meşhur ve güvenilir bir râvidir. Onun hadisini Müslim'in rivayet etmiş olması kendisinin güvenilir bir râvi olduğuna yeterli bir delildir.

İmam Nevevi mevzumuzu teşkil eden hadise yöneltilen tenkidi de şöyle reddetmiştir;

"Bir hadisin sahih sayılabilmesi için Buhari'de veya müslim'de bulunması şart değildir. Binaenaleyh bazı kimselerin sırf Buhâride bulunmadığı için bu hadisin şahinliğini kabule yanaşmamaları doğru değildir."

Bedir mücahidlerinin, Bedir ganimetlerini bölüştükleri halde müca-hidlerin en faziletlileri olduğunu delil getirerek savaştan elde edilen ganimetten payını alan mücâhidlerin, ahirette savaştan alacakları sevabın üçte ikisini dünyada peşin olarak almış olacaklarını ifade eden 2497 numaralı hadise yöneltilen tenkidi de şöyle reddetmiştir:

"Evet Bedir mücahidleri de Bedir savaşından hisselerine düşen ganimeti aldıkları için bu savaştan ahirette ellerine geçecek olan sevabın üçte ikisini dünyada almışlardır. Bedir mücahidlerinin ahirette elde ettikleri se-vab erişilebilecek sevapların en üstünü ve son haddi değildir. Eğer dünyada savaş ganimetlerini almamış olsalardı daha da büyük sevaba erişmeleri mümkündü. Ama bununla beraber Bedir mücahidlerinin cennetteki makamları çok büyüktür."[90]

13. Allah Yolunda Yapılan Zikrin Sevabının ,Kat Kat Olacağı

2498. ...Sehl b. Muaz'ın babası (Muaz)'dan; demiştir ki: Rasûlullah (s.a.); "Namaz, oruç ve zikr(in sevabı) Allah yolunda harcanan mal(ın

sevabm)dan yedi yüz kat fazladır." buyurdu.[91]

Açıklama

Bu hadis-i şerifte, ihlasla Kur'an okumak ve Sübhânallah, la ilahe illallah, Allâhü ekber diyerek, Allah'ı zikretmek, namaz kılmak ve oruç tutmak suretiyle kazanılacak sevapların, Allah yolundaki savaşlar için yapılan harcamalarla kazanılan sevablardan yediyüz katı fazla olduğu ifade edilmektedir. Her ne kadar senedinde Zeb-bân b. Fâid ile Sehl b. Muaz olduğu için bu hadisin zayıf olduğu söylenmişse de aslında bu hadisi destekleyen başka rivayetler de vardır.

Nitekim bu mevzuda Ebu Said el-Hudri'den rivayet edilen bir hadis-i şerif şu mealdedir: Rasûlullah (s.a.)'a;

Kıyamet günü Allah katında derece bakımından kulların hangisi daha üstündür? diye soruldu ve Rasûlullah (s.a.);

"Allah'ı çokça zikredenler" buyurdu.

Ya Rasûlallah Allah yolundaki gaziden de mi üstündür? dedim.

"Kırılıncaya ve kana boyanıncaya kadar kılıcını kâfirlere ve müşriklere çalsa da, Allah'ı çok zikredenler, derece bakımından şüphesiz ondan daha üstündür." buyurdu.[92]

Yine aynı mevzuda Hz. Ebu'd-Derda'dan rivayet edilen diğer bir hadis-i şerifde şu mealdedir:

Peygamber (s.a.); "Dikkat! Amellerinizin en hayırlısı, hükümdarı (tan-rı)nın katında en temizi ve derecelerinizin de en yükseğini, sizin için altın ve gümüş dağıtmaktan daha hayırlı ve düşmanlarınızla karşılaşıp sizin onların boyunlarını vurmanızdan ve onların da sizin boyunlarınızı vurmalarından daha yararlı olanı size bildireyim mi?" buyurdu. Ashab;

Evet dediler. Rasûli Ekrem de;

"Allah'ı zikirdir" buyurdu.

Muaz b. Cebel dedi ki: "Allah'rn azabından kurtarıcı olarak, Allah?-ın zikrinden daha iyi bir şey yoktur."

Tirmizi dedi ki: Bazıları bu hadisi Abdullah b. Said'den buradaki gibi aynı senedle rivayet etmektedir. Kimi de yine ondan bu hadisi mürsel olarak rivayet etmiştir.[93] Hadis-i şerifin zahirinden anlaşılıyor ki, namaz, oruç ve zikrin sevabı Allah yolundaki bir savaşta yapılan harcama sevabının yediyüz katına kadar çıkan bir artış gösterir. Ancak bu fazlalığın derecesi namaz kılan, oruç tutan ya da zikreden kimsenin ihlasına göre değişir.

Namazın, Allah yolundaki savaşlar için yapılan harmacalara olan üstünlüğünü izaha lüzum yoktur. Çünkü Resûl-i Zîşan Efendimiz "Allah katında en iyi amel hangisidir?" sorusuna "Vaktinde kılınan namazdır" [94] cevabını vermekle bu gerçeği en açık bir şekilde ifade buyurmuştur.

Orucun üstünlüğü ise, sevabının Allah'dan başka kimsenin bilmeyeceği kadar çok olmasından[95] ve orucun bir nevi sabır anlamına gelmesi[96] cihetiyle oruç tutanların Allah'ın sabredenler hakkındaki: "...Ancak sabredenlere mükâfatları hesapsız ödenecektir."[97] müjdesine girmelerinden anlaşılmaktadır. Zikrin fazileti hakkında ise şöyle bir haber rivayet edilmiştir: "Kim bir defa sübhanallah derse kendisine 124 bin basene yazılır."[98]

Feyzu'I-Kadir sahibi Münâvi'nin beyânına göre namaz, oruç, zikir ve cihadla ilgili bu hadisler Rasûl-i Ekrem'e bu mevzuda soru yönelten şahısların, şahıslarıyla ilgili özel cevaplarıdır. Fahr-i kainat efendimiz zahiri ve batınî bütün dertlerin ilacını bilen bir doktor olduğu için, kendisine soru yönelten kişilerin özel hallerine uygun düşen özel cevaplar vermiştir.

Zengin olanlara zekatı, cihad için maddi yardımda bulunmayı ve bunların faziletlerini açıklamışken, fevkalade güçlü ve kahraman kimselere cihadın faziletini açıklayıp onları cihada teşvik etmiş bunlara gücü yetmeyen kimseleri de durumlarına göre kimisini oruca, kimisini namaza, kimisini de zikre teşvik etmiş ve onlara teşvik ettiği bu ibadetlerin faziletim açıklamıştır.[99]

Hafız Şemseddin b. Kayyum'un açıklamasına göre genel olarak cihadla zikir kendi aralarında şu şekilde derecelendirililer:

1. Zikirle birlikte yapılan cihad birinci sırayı alır. Çünkü Allah Teâlâ; "Ey inananlar bir toplulukla karşılaştığınız zaman sebat edin ve Allah'ı çok anın ki başarıya ensesiniz."[100] mealindeki âyet-i kerimesinde cihadla zikri bir arada anmıştır.

2. İkinci dereceyi cihadsız yapılan zikir teşkil eder. Bu şekilde yapılan zikir cihadla birlikte yapılan zikirden derece itibariyle aşağıdadır.

3. Zikirsiz yapılan cihad. Bu cihad, derece itibariyle üçüncü sırayı alır. Çünkü cihaddan gaye de Allah'ı zikirdir.[101]

Yine İbn Kayyim'in beyânına göre mevzumuzu teşkil eden bu hadis zikrin, Allah yolunda yapılacak savaşlar için para harcamaktan daha faziletli olduğuna delâlet etmektedir. Fakat bu hadisin, cihad esnasında yapılan namaz ve zikrin cihad için para harcamaktan daha faziletli olduğu

anlamına geldiğini söylemek de mümkündür.[102] Nitekim bu babın ismine bakılırsa, Musannif Ebu Davud'un da bu mânâyı tercih ettiği anlaşılır.[103]

14. (Allah Yolunda) Savaşırken Hayatını Kaybedenler

2499. ...Ebû Malik el-Eş'arî'den; demiştir ki: "Ben, Rasûlullah (s.a.)'i şöyle buyururken işittim":

"Her kim Allah yolunda (savaşa) çıkar da (aldığı bir yarayla) ölürse veya öldürülürse o kimse şehiddir. Yahut da atı ya da devesi onu (yere çarpıp) boynunu kırar, veya zehirli bir hayvan onu sokar ya da yatağında ölürse veya Allah'ın dilediği bir ölümle ölürse, o kimse şehiddir. Ve onun için cennet vardır."[104]

Açıklama

kelimesi bir kimsenin evinden ve yurdundan çıkıp gitmesi anlamına gelir. Nitekim; "Tâlût askeriyle ayrılınca..."[105] âyet-i kerimesinde de bu mânâda kullanılmıştır.

kelimesi ise, deve veya benzeri bir hayvanın binicisini yere atıp boynunu kırması anlamına gelir.kelimesi de yılan gibi zehirli haşerelerin ısırması için kullanılır.

Hadîs-i şerifte Allah yolunda savaşa çıkan bir kimsenin herhangi bir sebeple hayatını kaybetmesi halinde şehid olacağı ifâde edilmektedir.

Binâenaleyh bu şekilde hayatını kaybeden bir kimse şehidlik rütbesine erişeceğinden, şehidler ve salihlerle birlikte cennete.ilk sırada girme saadetine erenlerden olacaktır.

Ancak Hafız el-Münzirî'nin ifade ettiği gibi senedinde Bakıyye b. el-Velid ile İbn Sabit bulunduğundan bu hadis zayıftır.[106]

15. Nöbet Tutmanın Fazileti

2500. ...Fedâle b; Ubeyd'den rivayet olunduğuna göre, Rasûlullah sallalahü aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "Ölen her kişinin amel (defter)i kapanır. Ancak (Allah yolunda) nöbet tut(arken hayatını kaybetmiş ol)an kimse müstesna. Onun ameli kıyamet gününe kadar artırılır. Ve o kimse kabir imtihanının acısın)dan emin olur."[107]

Açıklama

Ölümünden sonra her insanın amel defteri kapandığı halde, nöbet mahallerinde Allah için nöbet bekleyen kimselerin amel defterleri kapanmaz, onların sevap hanelerine kıyamete kadar yeni sevapların yazılmasına devam edilir.

Çünkü bu kimse Allah'ın dinini yüceltmek, müslümanları düşmanlarından korumak için hayatını feda etmiştir. Bu hadis-i şerifte nöbet beklerken ölen kimselerin dışında herkesin amel defterinin kapanacağı ifade edildiği halde, Ebu Hüreyre'den rivayet edilen; "İnsan öldüğü vakit bütün namelleri kesilir. Yalnız üç şey(in sevabı) kesilmez: Sadaka-i ceriye, faydalanılan ilim, ona dua eden salih evlad"[108] mealindeki hadis-i şerifte sadaka-i cariye sahipleriyle arkasında ilmi eserler ve kendisine dua edecek hayırlı evlat brrakan kimselerin de amel defterlerinin kapanmayacağının haber verilmesi, bu iki hadis arasında bir çelişki bulunduğu anlamına gelmez. Çünkü ölen bir kimsenin amel defterindeki sevapların artmaya devam etmesi iki şekilde olur:,

1. Bir başka kimse vasıtasıyla artar. Ölen bir kimsenin Ölürken bıraktığı bir kuyudan bir başka insanın gelip su içmesi gibi. Bu insanın su içmesi kuyu sahibinin amel defterindeki sevabının artmasına sebep olur.

2. Hiçbir kimsenin aracılığı olmadan artar. İşte mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifte anlatılmak istenen bu ikinci şıkka giren cinstendir. Allah yolunda nöbet beklerken hayatını kaybeden kimselerin amel defterindeki sevapları işte bu şekilde hiçbir kimsenin aracılığı bulunmadan artmaya devam eder.

Ebû Hureyre'den rivayet.edilen hadis-i şerifte anlatılmak istenen kimseler ise, öldükten sonra amel defterlerindeki sevaplarının artması diğer bir kimsenin aracılığına bağlı olan kimselerdir. Neyrül-Mearib isimli eserde nöbet tutmanın Mekke'de ikâmet etmekten faziletli olduğu, Muğnî isimli eserde ise, nöbetin en azının bir saat, tamamınmsa kırk gün olduğu, Siyeru-

Kebir'de de en azının bir gün, en çoğunun kırk gün, vasatının da üç gün olduğu ifade edilmektedir.[109]

16. Azız Ve Celıl Olan Allah Yolunda Nöbet Tutmanın Fazileti

2501. ...Sehl b. el-Hanzaliyye şöyle anlatmıştır: (Hz. Peygamberin sahabilerinden) bir cemaat Huneyn (savaşı) günü Rasûlullah (s.a.)'la birlikte yürüdüler. Yürüyüşü uzattılar. Nihayet akşam üstü oldu. Ben de Rasûlullah'ın yanında (ikindi) namaz(ın)da hazır bulundum. O anda atlı bir adam geldi ve;

Ey Allah'ın Rasûlü, ben sizin önünüzden gitmiştim şöyle bir dağa çıktım. Bir de baktım ki Havazin kabilesi develerine binili kadınları, develeri ve koyunlarıyla birlikte hiç kimse geri kalmamak kaydıyla Huneyn'de toplanmışlar, dedi. Rasûlullah (s.a.)'de gülümsedi ve;

"İnşallah onlar yarın müslümanların ganimeti olacaktır" buyurdu. Sonra,

"Bu gece bizi kim bekleyecek?" diye sordu. Enes b. Ebu Mersed el-öanevi;

Ben (bekleyeceğim) ya Rasûlallah cevabını verdi. (Hz. Peygamber ona);

"Bin!" dedi. O da kendisine ait bîr ata binip Rasûlullah (s.a.)'a geldi. Rasûlullah da ona (şöyle) emretti:

"Şu boğaza git tepesine çık. Bu gece senin tarafından (gelecek) bir pusuya düşmeyelim". Sabahladığımız vakit Rasûlullah (s.a.) namazlarım) kıldığı yere çıkıp iki rekat naımaz kıldı. Sonra;

"Atlınızı gördünüz mü?" dedi.

Görmedik ya Rasûlallah, diye karşılık verdiler. Namaz için kamet getirildi. Rasûlullah (s.a.) namaza durdu ve boğaza da bakıyordu. Nihayet namazı bitirip de selâm verince:

"Müjde size (işte) atlınız geldi'* buyurdu. Biz ağaçların arasından boğaza (doğru) bakmaya başladık. Bir de ne görelim (atlı) gelip Rasûlullah (s.a.)'ın huzuruna durdu. Selam verdi ve (şöyle) dedi:

Ben gittim şu boğazın tepesine, Rasûlullah (s.a.)'in emir buyurduğu yere kadar çıktım. Sabah olunca boğazın iki yanındaki tepelere çıkıp (etrafı) gözetledim kimseyi göremedim. Rasûlullah (s.a.) ona;

"Bu gece (atından hiç) indin mi?" diye sordu. (O da);

Hayır. Ancak namaz kılmak veya abdest bozmak için inmem hariç diye cevap verdi. Rasûlullah (s.a.) ona;

"Sana (cenneti) kazandıran bir amel işledin. Bundan sonra (başka) bir amel işlemesen de zararı yok." buyurdu.[110]

Açıklama

iki dağm arasında bulunan geçittir. Yolcular bu geçitler sayesinde dağları aşıp menzillerine varma imkanı bulurlar.

Hadis-i şerif önemli geçitlerden veya askeri noktalardan düşmanı gözetlemenin Allah yanındaki değerini ve sahibine cenneti kazandıracağını ifade etmektedir. Nitekim bir hadis-i şerifte de (şöyle) buyurulmaktadır: "İki göz vardır ki onlara cehennem ateşi dokunmaz. Allah korkusundan ağlayan göz Allah yolunda (düşmanı) gözetleyen göz".[111]

Hakim'in Sehl b. el-Hanzala'dan rivayet ettiği bir hadisten anlaşıldığına göre, Rasûl-i Ekrem'in düşmanı gözetlemek üzere gönderdiği Enes b. Ebu Mersed gözetlemekte olduğu tepeden, Hevazin kabilesinin büyük bir askerle ve hayvan sürüleriyle yaklaşmakta olduklarını gördüğünü ifade etmiştir.

Bilindiği gibi bu savaş müslümanların zaferiyle ve pek çok ganimetleri ellerine geçirmeleriyle neticelendi. Bu hadisin bir kısmı daha önce 916 numaralı hadis-i şerifde geçmişti.[112]

Bazı Hükümler

1. Allah yolunda düşmanı gözetlemenin sevabı çok büyüktür.

2. Namaz esnasında göz ucu ile sağa-sola bakma namazı bozmaz.[113]

17. Allah Yolunda Savaşa Çıkmayı Bırakmanın Kerâhati

2502. ...Ebu Hureyre (r.a.)'m rivayet ettiğine göre, Peygamber (s.a.)'şöyle buyurmuştur: "Bir kimse (Allah yolunda) savaşmadan ye onu gönlünden geçirmeden ölürse bir çeşit nifak üzere ölür."[114]

Açıklama

Allah yolunda hiçbir savaşa çıkmadan veya Allah için savaşa çıkmayı samimi olarak gönlünden geçirmeden ölen bir kimse bir çeşit nifak üzere ölmüş olur. Bu hadis-i şerifte, din düşmanlarıyla savaşı terkeden kimseler Hz. Peygamberle birlikte savaşa çıkmaktan kaçan münafıklara benzetilmiştir: "Bir kavme benzeyen kimse o kavimdendir"[115] hadis-i şerifine göre de münafıklara benzeyen bir kimse münafıklardan sayılır.

Abdullah b. el-Mübârek bu hükmün Hz. Peygamber zamanına ait olduğunu söylemişse de ulemanın büyük çoğunluğu bu hükmün genel olduğunu, binaenaleyh bütün devirler için geçerli olduğunu söylemişlerdir. Tîbî'ye göre nefisle ve şeytanla savaşı terkedenler de bu hadisin şümulüne girmektedirler.[116]

Bazı Hükümler

1. Allah yolunda savaşa katılmaya azmetmek akıl ve balıg olan her müslümana farzdır. Umumi seferberlik ilan edildiği zamanlarda bu savaşa bilfiil katılmak farz-ı ayn olur. Genel seferberlik ilan edilmemekle beraber Allah yolunda yapılan harplerin devam ettiği zamanlarda ise, müslümanların bu savaşlara bilfiil katılmaları farz-ı kifâye olur.

2. Harbi tamamen bırakmak veya hiçbir zaman harbe katılmamaya karar vermek münafıklık alâmetidir.

3. Bir ibâdete niyet edip de onu yapmadan ölen kimse hiç niyet etmeden ölen kimse gibi değildir.

Bir namazı vaktinin evvelinde kılmaya imkan varken vaktin sonuna doğru kılma niyetiyle geciktirerek kılamadan Ölen kimse ile haccetme imkanına sahipken onu gelecek senelere tehir ederek haccetmeden ölen bir kimsenin günahkar sayılıp sayılmayacağı meselesi ise, ulema arasında ihtilaflıdır.[117]

2503. ...Ebu Ümâme (r.a.)'m rivayet ettiğine göre, Peygamber (s.a.) şöyle buyurmuştur: "Kim savaşa katılmaz veya savaşa katılan bir gaziyi (harp aletleriyle) donatmaz ya da savaşa giden mücâhidin ailesine hizmette ona hayırlı bir vekil olmazsa, her türlü noksan sıfatlardan münezzeh olan Allah onu bir felâkete uğratır.

(Bu hadisin ravilerinden) Yezid b. Abdirabbih rivayetinde "kıyametten önce" (Allah onu bir felâkete uğratır) demiştir.[118]

Açıklama

Kâria, "insanın başına ansızın gelen felaket" demektir. Çoğulu kavâri' gelir.

Bu hadis-i şerifte harbe katılmadığı halde harbe katılan bir mücâhidin harb aletleriyle donatılmasına yardımcı olmadığı gibi, savaşa giden mücâhidin ailesine hizmetten geri durarak ona hayırlı bir vekil olmaktan da uzak duran kimseleri cenab-i hakkın ani felâketlere uğratarak onlardan intikam alacağı ifâde buyurulmaktadır.

Önceki hadisin şerhinde de ifâde ettiğimiz gibi Abdullah b. el-Mubârek, bu hadisteki tehdidin sadece Hz. Peygamber devrinde yaşan müslümanlar-ia ilgili olduğunu söylemişse de Abdullah b. el-Mübârek'in dışında tüm ulema, bütün müslümanların bu hadisteki tehdide muhatab olduğunu lemişlerdir.

Tîbî ise, nefis ve şeytanla savaşı terkeden kimselerin de bu tehdide hedef olduklarını ifâde etmiştir.[119]

2504. ...Enes b. Malik'den rivayet olunduğuna göre Peygamber (s.a.) şöyle buyurmuştur: "Müşriklere karşı mallarınızla yanlarınızla ve dillerinizle savaşınız."[120]

Açıklama

Bu hadis-i şerif mal, can ve dille cihad etmenin farz olduğuna delildir. Mal ile cihad onu Allah yolunda savaşan mücâhidlerin nafaka ve silahını temin etmek için sarf etmektir. Canla cihad ise, bilfiil din düşmanlarının karşısına çıkarak onlarla savaşmaktır. Birçok âyetlerde "Mallarınızla, canlarınızla mücahede edin."[121] buyurula-rak bu mana ifade edilmiştir.

Dille mücahede kâfirlere karşı delil getirmek, "onları Allah'a imana davet etmek, harbeden iki taraf karşı karşıya geldikleri vakit "Allah, Allah!" veya buna benzer sözlerle düşmanı kahr-u perişan etmektir.

Onların da bilfiil mukabeleye geçip de Allah'a ve Rasûlüne küfretmelerine sebep olmayacak şekilde onların inançalnnın bâtıllığmi isbat için kuvvetli deliller ve burhanlar ikâme etmek suretiyle onların inançlarının bâtılhğını isbat etmek de dille cihadın kapsamı içerisine girer.

Nitekim Rasûlullah (s.a.), bu hususta Hz. Hassan'a "Hiç şüphe yok ki kafirleri hicvetmek kendilerine ok isabetinden daha şiddetli gelir" [122] buyurmuşlardır.

Dil ile cihad hem basit hem de zordur. Her insan cebinden birşeyler harcamadan dili ile İslama hizmet edebilir. Fakat İslâmı anlatmak için İslâmı çok iyi bilmek gerekir. İslam'ı bilmeden dil ile yapılan bir hizmet ise yarar yerine zarar getirir.

Dine karşı yapılan saldırılar karşısında sükutu tercih etmek ise, İslâmı cihad anlayışıyla taban tabana zıttır. Nitekim, yüce Allah Kur'an-ı Kerim'inde şöyle buyurmuştur: Allah, kitap verilenlerden, onu insanlara açıklayacaksınız ve gizlemeyeceksiniz, diye söz almıştı. Onlar ise, onu arkalarına atıp az bir değerle değiştirdiler. Alış-verişleri ne kötüdür."[123]

Günümüzde dille yapılacak cihadın kapsamı içine girecek çalışmaları şöylece sıralamak mümkündür:

1. İslâmî kitap ve broşür yazmak ve dağıtmak
2. Gazete, dergi çıkarmak
3. Vaaz ve konferanslar tertiplemek
4. Sohbet toplantıları tertiplemek
5. TV ve radyo yayıncılığı.[124]

18. Müslümanların Toptan Harbe Çıkma Mükellefiyetlerinin Özel Bir Taife(Nin Harbe Çıkmaması Emrinin Gelmesi) İle Yürürlükten Kaldırılması

2505. ...îbn Abbas (r.a.)'dan; demiştir ki: "Eğer topluca (savaşa) çıkmazsanız, (Allah) size acı (bir şekilde)

azabeder..."[125] (âyet-i kerimesi) ile "Ne Medine halkının..."[126] âyetini “Yapacakları"[127] kelimesine kadar, bunları takibeden "Bütün insanların, toptan savaşa çıkmaları doğru değildir...”[128] (âyet-i kerimesi) neshetmiştir. [129]

Açıklama

Nefr: Müheyyic bir. sebepten dolayı bir yerden bir yere fırlayıp çıkmaktır.[130] Burada ise, bu kelime toptan savaşa çıkmak anlamında kullanılmıştır. Bu hadis-i şerifte Hz. Îbn Abbas'-ın, metinde mealleri geçen Tevbe sûresinin 39. ayetiyle 120 ve 121. âyetlerinin yine Tevbe sûresinin 122. âyet-i kerimesiyle neshcdilidği görüşünde olduğu ifade edilmektedir.

Beyzavî tefsirinde ise, bu mevzuda şu görüşlere yer veriliyor: Katâde'yc göre; "Ne Medine halkının, ne de onların çevresinde bulunan bedevilerin, Allah'ın Rasûlünden geri kalmaları ve onun canından önce kendi canlarının kaygısına düşmeleri onlara yakışmaz..."[131] âyet-i kerimesi Hz. Peygambere ait özel bir hüküm ifade etmektedir. Binaenaleyh Hz. Peygamber harbe çıktığı zaman özür sahiplerinin dışında hiçbir kimsenin bu savaştan geri kalması caiz değildir. Hz. Peygamberden sonra işbaşına gelen devlet idarecilerinin harbe katılmaları halinde ise, savaşa katılmalarına ihtiyaç duyulmayan kimselerin bu harbe katılmaları mecburiyeti yoktur.

el-Velid b. Müslim'in rivayetine göre el-Evzaî ile İbnu'I-Mubârek ve Said b. Abdilaziz bu âyetin hükmünün, Rasûl-i Ekrem'in hayatında olduğu gibi kıyamete kadar da geçerli olduğu görüşünü savunurlarken, tbn Zeyd bu âyetin hükmünün fslamin ilk devirlerinde müslümanların sayılarının az olduğu günler için geçerli olduğunu, müslümanların sayısının çoğalmasıyla Allah Teâlâ hazretlerinin bu âyetin hükmünü; "Bütün insanların toptan sefere çıkmaları doğru değildir..."[132] âyet-f kerimesiyle neshet-tiğini iddia etmiştir.

Aslında Tevbe suresinin 122. âyetiyle 39. 120. ve 121. ayetleri arasında herhangi bir çelişki olmadığı için 122. âyetin diğerlerini neshetmesi düşünülemez. Çünkü 122. âyetin hükmü geneldir. Diğer âyetler ise Hz. Peygamberle harbe çıkmak istemeyen belli bir cemaatle ilgilidir.

İmam Taberî de şu sözleriyle bu gerçeği dile getirmektedir: "Eğer topluca (savaşa) çıkmazsamz (Allah) size acı (bir şekilde) azabeder..."[133] âyet-i kerimesindeki tehdid, Rasûl-i Ekrem kendilerini savaşa çağırdığı halde bu emre uymayan'kimselere ait özel bir tehdiddir." Aynı şekilde Hafız İbn Hacer de bu âyetin Tevbe suresinin 122. âyetiyle neshedildiği iddiası-m reddederek "Bu âyet mensuh değildir. Fakat tahsis edilmiştir" demektedir. Hafız Münzirî de Hz. İbn Abbas tarafından neshedildiği iddia eden Tevbe

suresinin 39. 120. ve 121. âyetlerinin aslında muhkem olduklarını ve dolayısıyla neshedilmelerinden bahsedilemeyeceğini ifâde etmiştir.[134]

2506. ...Necde b. Nüfey'den; demiştir ki: İbn Abbas'a şu; "Eğer topluca (savaşa) çıkmazsamz (Allah) size (acı bir şekilde) azabeder..." [135] (mealindeki) âyeti sordum da;

Onlardan yağmur kesildi. (Yağmurun kesilmesi) onların azabıydı diye cevap yerdi.[136]

Açıklama

Hz. İbn Abbas, metindeki âyet-i kerimede Hz. Peygamberle harbe katılmak istemeyen kimselere yöneltilen tehdidin o kimselere, yağmursuzluk, kıtlık ve kuraklık şeklinde tecelli ettiğini ve ilâhi tehdidin bu şekilde gerçekleştiğini haber vermiştir. Bazı müfessirlerin açıklamalarından da anlaşıldığına göre, bu ayet-i kerime Hz. Peygamber kendilerim harbe çağırdığı halde harbe katılmayan Arap kabileleri hakkında inmiştir. Allah onlara çok acı bir azabın geleceğini haber vermiş, bir süre sonra da yağmurlarını kesmiştir.

Her ne kadar bu âyet-i kerime belli kimseler hakkında nazil olmuşsa da, âyetin iniş sebebinin özel olması hükmün genel olmasına engel değildir. Binaenaleyh Hz. Peygamberin emrine muhalefet edenler dünya veâhi-rette-rezîl, rüsvay ve helak olurlar. Âyetin devamında yüce Allah Rasülünün emrine uymayan kimseleri helak edip yerlerine başka bir kavim getirerek o kavimle Rasûlünün imdadına yetişip onu muzaffer kılacağını va-detmiştir.

Hz. Peygamberin makamında bulunan bir zatın dine muvafık emirleri de aynen Rasûlünün emri gibidir. Ona itaat vâcib olur. Muhalefet eden günahkar ve rezil olur.[137]

19. Bir Mazeretten Dolayı Harbe Katılmama İzni

2507. ...Zeyd b. Sabit (r.a.)'den; demiştir ki: Ben Rasûlullah (s.a.)'ın yanında (oturuyor) idim. Kendisini bir sükûnet kapladı. Derken Rasûlullah

(s.a.)'ın dizi benim dizimin üzerine düştü. Rasûlullah'ın dizinden daha ağır birşey görmedim. Sonra (bu hal) ondan çekilip gidince (bana hitaben);

"Yaz!" dedi. Ben de (onun mübarek ağzından çıkan; "inananlardan yerlerinde oturanlar ile mallarıyla canlarıyla Allah yolunda cîhad edenler bir olmaz. "[138] âyetini sonuna kadar bir kürek kemiği üzerine yazdım. Bu esnada âmâ bir adam olan İbn Ümm-i Mektum mücâhidlerin faziletini işitince ayağa kalktı ve;

Ey Allah'ın Rasûlü müzminlerden cihada gücü yetmeyenlerin durumu nasıldır? dedi. (İbn Ümm-i Mektum) sözünü bitirince Rasûlullah (s.a.)'i (yeniden) bir sükunet hali daha kapladı ve dizi dizimin üzerine düştü. Dizinin ağırlığını (bu) ikinci defa (ki düşüşün) de de (aynen) birinci defaki gibi (herşeyden daha ağır) buldum. Sonra (bu hal) Rasûlullah (s.a.)'den çekilip gidince (bana hitaben);

"Ey Zeydî (yazdığını) oku!" dedi. Ben de (yazdığım âyetin) (kısmım) okudum. Rasûlullah (s.a.)'de (bu kısma)

“ = özürsüz olarak (sözü ilâve edilecek)" dedi (ve) âyetin tümünü okudu. Zeyd dedi ki: Allah (bu âyette bulunan -özürsüz olarak- anlamındaki) kelimeyi başlıbaşına indirdi. Ben de (âyete) ilâve ettim. Hayatım elinde olan Allah'a yemin olsun ki onun kemikte bulunan çatlağın yanındaki ilâve edildiği yeri görür gibiyim.[139]

Açıklama

Bu hadisi şeriften anlaşılıyor ki Asr-ı saadette bazı müslümanlar, inançlarında şüphe olmadığı halde psikolojik veya herhangi bir sebeple cihada katılmamışlar, bunların Allah indindeki durumları sorulunca cihada katılanlarla katılmayanların mertebesini belirtmek üzere bu âyetler inmiştir. " = zarar sahibinden başka" cümlesi, maddi bir özürle cihada katılmayanları bu hükümden istisna etmektedir. Bilindiği gibi bir özürle cihada katılmayanların sevabı eksilmez, derecesi düşmez. Çünkü yüce Allah; "köre güçlük yoktur (Bunlar savaşa katılmak zorunda değillerdir) kim Allah'a ve onun elçisine itaat ederse (Allah) onu altından ırmaklar akan cennetlere sokar..."[140] buyurmuştur.

Ayetin ifadesine göre cihad eden mü'minler, cihada gitmeyenlerden üstündürler. Ama Allah "...Gerçi Allah, hepsine de güzellik va'detmiştir..."[141] âyet-i kerimesiyle bütün mü'minlere güzellik va'detmiştir. Bu da cihadın farz-ı ayn değil farz-ı kifâye olduğunu gösterir. Çünkü farz-ı ayn

olsaydı bunu yapmayanlarda hiçbir fazilet kalmaz, tersine günahkâr olurlardı.[142]

Bazı Hükümler

1. Kur'an-ı Kerimi levha ve kemik üzerine yazmak ve yazdırmak caizdir.

2. Kesilen hayvanın kemiklerinden yararlanmak caizdir. Bunlardan istifade edilebilir.

3. Körlük, topallık ve hastalık gibi Özrü bulunan kimseye, cihad farz değildir. Harbe gitmedikleri halde bu gibi özür sahiplerine sevap verilebilir.

Ancak Nevevi'ye göre sevapları mücâhidler derecesinde değil, niyyetlerine göre verilir. Allâme Aynî İse, cihada niyeti olduğu halde bir özürden dolayı cihada katılamayan kimseye mücâhid sevabı verileceğini söylemiştir. Nitekim; "Medine'de Öyle insanlar var ki: Biz bir vadiyi veya dağ yolunu tuttuk mu (gönülden) onlar da bizimle beraber olurlar. Ama kendilerine özür mani olmuştur." mealindeki 2508 numaralı hadis-i şerif de bunu ifade etmektedir.

4. Cihad, farz-i kifayedir. Hadis-i şerif Peygamber (s.a.) zamanında cihadın farz-ı ayn olduğunu iddia edenlerin sözünü reddetmektedir. Cihad her devirde farz-ı kifayedir. Ancak Küffar istilâ ettiği zaman farz-ı ayn olur. Yada, kâfirlerin hâkim olduğu topraklarda, mü'minlere zulüm söz-konusu ise yine farzı ayndır. Cihad'sa küfrü reddetme eyleminin fiili şeklidir.[143]

2508. ...Enes b. Malik'den Rasûlullah (s.a.)'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"Vallahi siz Medine'de öyle bir cemaat bıraktınız ki onlar sizin yürüdüğünüz (bütün) yol(lar)da ve sarfettiğiniz (her) malda, geçtiğiniz (her) vadide sizinle beraberdirler."

(Bunun üzerine ashab-ı kiram);

Ey Allah'ın Rasûlü! Onlar Medine'de oldukları halde nasıl bizimle olurlar dediler. (Hz. Peygamber de);

"Onları mazeret(leri) alıkoydu." diye karşılık verdi.[144]

Açıklama

Bu hadis-ı şerif bir işe iuyyet edipte herhangi bir özründen dolayı onu yapamayan bir kimsenin o ışı yapan kimse gibi sevap alacağına delildir. Bu hadisi Ebu Avâne ile İbn Hibbân da rivayet etmiştir. Fakat Ebu Avâne ile îbn Hıbban'ın hadisinde, "sizinle beraberdirler" cümlesi, "sevapta size ortaktırlar" şeklinde rivayet edilmiştir. Bu da mazereti sebebiyle savaşa katılamayan kimselerin katılanlarla beraberliğinin sevab yönünden olduğunu ifade eder.

Metinde geçen mazeret kelimesi hastalıktan daha genel bir manada kullanılmıştır. Her ne kadar Müslim'in rivayetinde "kendilerini hastalık hapsetmiştir" ifâdesi varsa da bu ifade, mazeretin sadece hastalıktan ibaret olduğunu değil, fakat insanların harbe katılmasına en çok hastalığın engel olması hasebiyle kullanılmıştır.[145]

Bazı Hükümler

1. Harbe giden 8âzUerle niyyet olarak beraber olup da hastalık veya başka bir sebeple harbe fiilen iştirak edemeyen kimseler, harbe katılan gaziler gibi sevaba nail olacaklardır.

2. Farz-ı kifâye veya farz-ı ayn olarak yani umûmi seferberlikte cihada iştirak etmeye niyetlenmek her mü*mine farzdır.[146]

20. Cihada Denk Olabilen Amel

2509. ...Zeyd b. Halid el-Cüheni, Rasûlullah (s.a.)'in şöyle buyurduğunu söylemiştir:

"Kim Allah yolundaki bir mücahidi donatırsa (Allah yolunda) savaşmış olur. Kim de bir mücahide ailesi hakkında hayırlı bir vekil olursa, o da (Allah yolunda) savaşmış olur."[147]

Açıklama

İbn Hibban metinde geçen; "Allah yolunda savaşmış olur" cümlesini; "Gerçeklen savaşmadığı halde yine de aynen Allah yolunda savaşan bir mücâhid gibi sevab alır." şeklinde tefsir etmiştir.

Hafız İbn Hacer bu hadis-i şerif hakkında yaptığı açıklamada Müslim'in rivayet ettiği "Hanginiz savaşa çıkan mücâhide ailesi ve malı hakkında

hayırlı bir vekil olursa, ona mücahidin ecrinin yansı verilir."[148] mealindeki hadis-i şerifi delil getirerek; "kendini harp malzemeleriyle donattıktan ya da ailesinin nafakasını temin ettikten sonra savaşa çıkan bir mücâhide, başkasının yardımıyla yada ailesinin nafakasını temin etmeden savaşa giden bir mücahidin sevabının iki misli sevap verileceğini" söylemiştir.

Hafız İbn Hacer'e göre, "Mücâhidin ailesini ve malını koruyup gözeten kimseye mücâhidin ecrinin yarısının verileceği"ni ifade eden hadis-i şerifle mevzumuzu teşkil eden ve; "mücâhidin ailesini koruyup gözeten kimsenin aynen bilfiil cihadeden mücahid gibi sevab alacağını" ifade eden hadis arasında herhangi bir çelişki yoktur. Çünkü Müslim'in hadisinde geçen; "Mücâhidin ecrinin yarısı" tabirinden maksat, mücahidin şahsına isabet eden sevabın yansı değildir. Bu kelimeyle kasdedilen, mücâhidin Allah yolunda savaşmasıyla hem kendisi hem de onun ailesini koruyan kişi için hasıl olan sevapların toplamının yarısıdır. Bu demektir ki mücâhidin ailesini, malını ve mülkünü koruyan kimse için de aynen bilfiil harbe katılan bir mücahid gibi sevab verilir.

Hadis-i şerifte mücâhidin silahlanması için gerekli yardımı yapan kimsenin de aynen mücahid gibi sevap alacağı ifade edildiğine göre, kendi kendini donatarak harbe giden mücahid ile geride bıraktığı ailesinin nafakasını temin ederek savaşa giden bir mücâhide, başkasının yardımıyla ya da ailesinin nafakasını temin etmeden savaşa giden bir mücâhidin sevabının iki misli sevap verilecek demektir.[149]

Her ne kadar hadis-i kudsî'de "...Her kim bir iyilik yapmaya niyetlenir de yapamazsa Cenab-ı Hak onu kendi katında tam bir iyilik olarak yazar (kabul eder). Eğer hem niyetlenir hem de o iyiliği yaparsa on iyilik sevabı yazar ve bu sevabı yediyüz ve daha fazla katına çıkarır..."
[150] buyuruluyorsa da, mücahidi donatan veya onun ailesinin nafakasını temin eden kimse iyi niyetinin sonucu olarak sadece bir cihad sevabı almakla kalmaz, bilfiil savaşa katılan mücâhid gibi cihadın sevabını da kat kat fazlasıyla alır. Çünkü mücâhidlere yardım eden kimseler de niyyetlerini bilfiil harekete geçiren kimselerdir.[151]

Bazı Hükümler

1. Mücahidi harp malzemeleriyle teçhiz eden bir kimse aynen bilfiil harbe katılan mucahıd gibi sevap alır.

2. Mücahidin geride bıraktığı ailesinin nafakasını temin eden bir kimse aynen bilfiil harbe katılan mücâhid gibi sevap alır.

3. Kendi kendini donatarak bu savaşa giden bir mücâhid başkasının yardımıyla savaşa giden bir mücâhidin iki misli sevap alır.

4. Ailesinin nafakasını temin ederek savaşa giden bir mücâhid, ailesinin nafakasını temin etmeden savaşa katılan bir mücahidin iki misli sevap alır. [152]

2510. ...Ebu Said el-Hudri (r.a.)'den rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.)'Beni Lihyan'a (karşı savaşmak üzere bir müfreze) gönder(mek iste)miş ve;

"Her iki adamdan biri çıksın!" buyurmuş. Sonra oturan(lar)a; "Çıkanın ailesi ve malı hakkında hanginiz hayırlı bir vekil olursa, çıkanın yarı sevabı ona verilir" buyurmuş.[153]

Açıklama

Hicretin dördüncü yılında Beni Lihyân, Rı'lzekvân ve Usayya kabileleri, Peygamberimizden, kendileri için din adamları ve yardımcılar istemişler, gönderüince de onları Bi'ri Maûne'de şehid etmişlerdi. [154]

Peygamberimiz onların öçlerini almak üzere, Beni ühyânları bulup onlara ansızın baskın yapmayı tasarladı. Bunun için hemen sefere hazırlanmalarını ashabına emretti.[155] İşte bu sefer esnasında, Fahri kainat efendimiz her evde bulunan iki erkekten birinin veya her kabiledeki erkeklerin yarısının harbe çıkıp, diğerlerinin evde kalmasını emretmiş ve evde kalanların mücâhidlerin ailesine bakmakta kendilerini aratmamaları ve onlara hayırlı bîr vekil olmaları halinde onların cihadından hasıl olan sevabın yarısına nail olacaklarını ifade buyurmuştur.[156]

Bir önceki hadis-i şerifin şerhinde de ifâde ettiğimiz gibi mücahidin aile halkının nafakasını temin eden kimsenin, müchadin ecrinin yarısını almasından maksat, mücâhidin hissesine düşen ecrin yarısı değildir mislidir. [157]

21. Cesurluk Ve Korkaklık

2511. ...Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s.a.)'i şöyle buyururken dinlediğini söylemiştir: "İnsanda bulunan (huy)ların en kötüsü, hırslı bir cimrilik ve şiddetli bir korkaklıktır"[158]

Açıklama

Şuhh, "Cimrilik" demektir. Cömertliğin zıddı ve nefsin yakalandığı tedavisi güç bir hastalıktır. Şer'an ve insanî bakımdan malı harcanması gereken yerlerde harcamaktan kaçınmak demektir. Tamahkarlıkta ileri gidenler ilk önce, "bahil - cimri" unvanım alırlar. Sonra bunun aşırısına uğrayarak hakirliğe ve adiliğe düşerler. Bazılarına göre şuhh cimriliğin aşırı derecesidir.[159]

Yüce Allah cimriliğin kötülüğünü şöyle açıklıyor: "Cimrilik eden, kendisini müstağni gören, güzel kelimeyi (şehâdet kelimesini) yalanlayan kimseye, güçlüğe götüren yolları kolaylarız, helak olduğunda onun malı fayda vermez."[160]

"Kendisini cimrilikten koruyan kimse felah bulmuştur."[161] Bu konuda Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: Zulümden kaçınırız. Çünkü zulüm, kıyametde karanlıklara sebeptir. Cimrilikten de korununuz. Çünkü cimrilik, sizden evvel geçenleri helak etmiş, onları kan dökmeye, haramı helal görmeye sevketmiştir."[162]

Cebânet ise, korkaklık ve cesaret yokluğu demektir. Korkan insan, hayal ve vehmin zanların esiri olup herşeyden ve belki kendi gölgesinden bile korktuğu için genel görünüşüyle kendisinden fayda umulan hür kişilerden sayılmaz; sözüne, mukavelesine, ahitleşmesine güvenilmez, yolculuk etmek, hele sabır ve sebat gerekli olan yerlerde (savaş gibi) bulundurmak doğru olmaz.

Bu gibi korkakları küçük bir görevle bile savaşta bulundurmak düşmana imkan vermek demektir.[163] Ahlak ulemasının beyânına göre cimrilik korkaklıktan, cömertlik de cesaretten neşet eder.[164]

22. Kendinizi "Kendi Ellerinizle Tehlikeye Atmayın!" Âyet-İ Kerimesi[165]

2512. ...Ebu îmran, Eşlem (b. Yezid)'den; demiştir ki: "Biz İstanbul'u kasdederek Medine'den savaşa çıktık. Cemaatin başında Abdurrahman b. Halid b. el-Velid vardı. Rum (askerleri) sırtlarını (İstanbul) şehrin(in) surlarına dayamışlardı. Derken (bizden) bir adam (tek basma) düşmana saldır(ıp düşman safları arasına dal)dı. Bunun üzerine halk "Vazgeç, vazgeç! lâilahe illallah kendi elleriyle kendini tehlikeye atıyor!" diye feryada başladı. (Bunu gören) Ebû Eyyûb (el-Ensârî) dedi ki: "Bu âyet biz Ensâr topluluğu hakkında indi. (Yüce) Allah Peygamberi (Muhammed) (s.a.)'e yardım edip İslâmi-yete destek olunca (kendi kendimize);

"Haydi gelin mallarımızın başında duralım, onları düzene koyalım" demiştik. Bunun üzerine Yüce Allah; "Allah yolunda sarf ediniz de kendinizi ellerinizle tehlikeye atmayınız!"[166] (mealindeki âyet-i kerimeyi) indirdi. (Kendi) eller(imiz)le kendimizi tehlikeye atmak (demek), mallarımızın başında onları düzene koymakla uğraşmamız ve cihâdı terk etmemiz (demektir.”

Ebu İmran dedi ki: Ebu Eyyub (Şehid olup ta) İstanbul'a defn edilinceye kadar cihada devam etti.[167]

Açıklama

Çoğu kere hastalık ve kötü alışkanlıklarla mücadelede söz konusu edilen; "Kendinizi kendi elinizle tehlikeye atmayın" mealindeki ayetin sebeb-i nüzulünü açıklayan büyük sahabi ve büyük mücahid Ebu Eyyub el-.Ensarî hazretleri, bizzat veya bilvasıta Cihada iştirak etmekten kaçınanları uyarmakta, cihada hazır olmamanın ve mutlak sulh taraftarı görünümüne bürünmenin tehlikesine ciddi şekilde dikkatleri çekmektedir.

Harbi; tehlike, sulhu ise, tehlikeden uzak kalmak sanmanın yanlışlığını ortaya koyan âyet, müslümanlar için bir hareket ve fedakarlık kaynağıdır. Görünüşe aldanmama ihtarıdır. Zâten savaşla ilgili bir ayette, kişisel kanaat ve görüşlerin kısırlığı, ilâhi emirlerin ve yasakların maslahat-ı nassa uygunluğu şöyle açıklamış bulunmaktadır:

"Savaş -hoşunuza gitmediği halde- size farz kılındı. İhtimal ki hoşlanmadığınız bir şey sizin İyiliğinizedir ve ihtimal ki sevdiğiniz bir şeyde kötülüğünüzedir. Allah bilir, siz bilmezsiniz."[168]

Savaşın fevkalade sıkıntıları olduğu muhakkaktır. Kişiyi ölüm tehlikesiyle burun buruna getirdiği de doğrudur. Ancak cihada iştirak etmek

demek, mutlaka ölmek demek de değildir. Allah yolunda savaşırken ölene zaten "ölü" denemez. Çünkü yüce Allah Kur'ân-ı Kerîminde; "Allah yolunda öldürülenlere ölü demeyin, zira onlar diridirler, fakat siz farkında değilsiniz." "Allah yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma, Bilakis Rableri katında diridirler. Allah'ın bol nimetinden onlara verdiği şeylerle sevinç içinde rızıklanırlar, arkalarından kendilerine ulaşamayan kimselere, kendilerine korku olmadığını ve üzülmeyeceklerini müjdelemek isterler." [169] buyurmaktadır.

İyilik ve tehlikeden uzaklık olarak değerlendirilen sulh ya da cihad-dan geri durmanın tehlikesi ise, kişiyi mal kazanmaya ve rahata alıştırması, dünyayı sevdirmesi, ölümden korkma hissini yaygınlaştırması ve fedakârlık ruhunu öldürmesi olarak sayılabilir. İnançları çerçevesinde, kendi ülkesinde özgür yaşama mutluluğunun önemini takdir edemeyen fertlerden oluşan bir milletin varlığı görülmüş değildir. Bu yüzden mutlak sulh taraftarı olmak, tehlikeyi tam anlamıyla kucaklamak demektir. Gerektiğinde cihada koşmasını ve ölmesini bilmeyen milletler yaşama haklarından kendi kendilerine vazgeçmiş olmaktadırlar, İşte bu kişilerin kendi elleriyle kendilerini tehlikeye atması olur. Nitekim Allah Teâîâ bir ayet-i kerimede cihaddan geri kalanların durumuna ışık tutmakta, acı sonlarını bizlere şöyle açıklamaktadır; "Ey inananlar, size ne oldu ki, "Allah yoİunda savaşa çıkın" dendiği zaman yere çakılıp kaldınız? Ahireti bırakıp dünya hayatına mı razı oldunuz? Oysa dünya hayatının geçimi ahirete göre pek az bir şeydir. (Cihad'a) çıkmazsamz, Allah size can yakıcı aza bin azab eder ve yerinize başka bir millet getirir. Ona bir şey de yapamazsınız, Allah her şeye kadirdir."[170]

Tefsir alimlerinin beyanına göre bu ayeti kerimeler her halükârda savaşa hazırlıklı ve uyanık bulunmanın ve bunun için gerekli harcamaları yapmanın farz olduğunu ifade etmektedir.[171]

23. Atıcılık

2513. ...Ukbe b. Âmir'den; demiştir ki: Ben Rasûluüah (s.a.)'i şöyle buyururken işittim; "Aziz ve celil olan Allah bir ok sebebiyle uç kişiyi cennete sokar, hayır uman ve bu sebeple onu yapan ustasını, onu atanı, onu atana vereni.

Atıcılık ve binicilik yapın. Atıcılık yapmanız bana binicilik yapmanızdan daha sevimlidir. Üç oyundan başka (mubah) oyun yoktur. İnsanın atını terbiye etmesi, ailesi ile oynaşması, yayı ve oku ile atması. Kim (ok) atmasını öğrendikten sonra ondan yüz çevirerek atışı terkederse -ki ok atmak gerçekten (büyük) bir nimettir-Onu(n şükrünü) terketmiş olur. Yahut da (ravi şöyle) dedi: "Ona nankörlük etmiş olur."[172]

Açıklama

Allah Teâlâ'nın bir ok sebebiyle cennete sokacağını va'dettiği üç kişiden biri oku atana onu veren kimsedir. Bir kimsenin oku atana vermesi iki şekilde olur:

1. Bir kimse yanına okları alır ve oku atacak kimsenin" yanında durur. Oku atacak olan kimse elindeki oku attıkça o kimse de yenilerini ona verir. Bu suretle okçuya yardımcı olur.

Günümüzde makineli silahların veya topların tetiğini çeken ve mermileri hedefe gönderen kimselere bazı askerlerin makinelilerin ve topların ağzına mermi koyarak yardım etmeleri gibi.

2. Oku atan kimse elindeki okları attıkça elinden giden okları düştükleri yerlerden toplayıp gelmekle olur. İşte ok atan kimseye bu iki yoldan biriyle yardım eden kimseyi de Allah cennetine sokacağını va'detmiştir.

Ancak buradaki oku sadece eski devirlerde yayla atılan oklardan ibaret zannetmek yanlış olur. Mevzumuzu teşkil eden ok, devrin en modern ve en tesirli silahını ifade etmektedir. Bu, devrin şartlarına ve düşmanın durumuna göre değişebilir, Müslüman, düşmanlarından daha güçlü olmak ve onlara karşı onların silahlarından daha üstün silah kullanmakla mükelleftir.

Metinde geçen "Atıcılık ve binicilik yapın*' cümlesi ise "hedefe atacağınız silahları sadece yaya olarak atmakla kalmayın, deniz, hava, kara vasıtalımın en modernlerinden de istifade ederek silahlarınızı uçaklar, jetler, füzeler, tanklar, deniz altıları, torpidolarla düşmanlarınız üzerine atın. Yerine göre bazan yaya olarak, bazan da vasıtalarla kullanınız" demektir.

et-Tîbî "atınız", "bininiz" cümlelerinden ikinci cümlenin birinci cümle üzerine atfedilmiş olduğunu nazar-ı dikkate alarak bu iki cümlenin birinin diğerinden tamamen farklı olduğunu, çünkü bir cümlenin diğer bir cümle üzerine atfedilebilmesi için cümlelerin birbirinden tamamen farklı olması gerektiğini ifade ettikten sonra "atınız" cümlesiyle ok atmak, "bininiz"

cümlesiyle de mızrak atmak kasdedilmiştir. Zira ok yaya olarak, mızrak da süvari olarak kullanılır demiştir.

Bu iki cümleyi bu şekilde açıklayan Tîbî (r.a.)ye göre metinde geçen "atıcılık yapmanız bana binicilik yapmanızdan daha sevimlidir" cümlesi "sizin ok atarak savaşmanız, mızraklarla savaşmanızdan bana daha sevimlidir" anlamına gelmektedir.

Hanefi ulemasından Aliyyü'l-Kari'ye göre bu cümle "'ok atıcılığı yapıp bunu öğrenmek, at terbiye edip onun üzerinde harp talimleri yapmaktan bana daha sevimlidir" anlamına gelmektedir. Çünkü at terbiye edip onun üzerinde harp talimleri yapmak çoğu zaman sahibine gurur ve kibir getirir. Ok atmada ise böyle bir durum yoktur ve ok atıcılığında genel bir fayda vardır. İşte bu hikmete bağlı olarak; "Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve cihad İçin bağlanıp beslenen atlar hazırlayın."[173]

âyet-i kerimesinde atıcılık at terbiye etmekten önce zikredilmiştir. Yine aliyyü'l-Kari'ye göre bu hadis-i şerifte mızrak kullanmaya delalet eden bir ifade mevcut değildir.[174]

Hadis-i şerifte düşmanla savaş için atış talimi yapmanın, at terbiye etmenin kişinin eşiyle oynaşmasının dışında bütün oyunların gayrı meşru olduğu ifade edilmektedir, Çünkü istisna edilen bu üç oyunda netice itibariyle hakka yardımcı olma cihada hazırlanma mânâsı vardır. İnsanı harbe karşı hazırlayacak ve onu maddeten ve manen düşmana karşı güçlü kılacak her hareket bu hükmün kapsamı içine girer. Hattâbî'nin beyanına göre her ne kadar ulemadan bazıları harbe hazırlayacağı zannıyla satranç oynamanın mubah olduğunu söylemişlerse de, onu kumarla oynayanların fasık, kumarsız oynamakla beraber oyuna kendilerini kaptırarak oyun esnasında sinirlenerek kötü sözler sarfedenlerin veya namazlarını geciktirenlerin şahitlikleri kabul edilmez.[175]

Bazı Hükümler

1. Allah, İslam düşmanlarına karış atılan bir silahı kullanan kimseyi cennete koyacağım va dettiği gibi, düşmana karşı kullanılması niyetiyle o silahı imal eden ustayı ve silaha mermi temin eden kimseyi de cennete koyacağını va'detmiştir.

2. Kişinin eşiyle oynaşması, cihada hazırlık maksadıyla atış talimi yapması ve atını terbiye etmesinin yanında insanı harama sürükleyici

olmaktan uzak olan eğitici ve insan fıtratının ihtiyaç duyduğu sağlıklı oyunların dışındaki oyunlar haramdır.

3. Atış öğrendikten sonra onu unutan veya terkeden kimse nimete nankörlük etmiş olur. Çünkü atıcılığı taze tutmak ve daima savaşa hazırlıklı olmak gereklidir.[176]

2514. ...Ebu Ali Sümame b. Şüfeyyi'l-Hemdanî, Ukbe b. Amir el-Cühenî'yi şöyle derken işitmiş. Ben Rasûlullah (s.a.) minber üzerinde: "Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet hazırlayın..."[177] (ayeti kerimesini okuduktan sonra) Dikkat!; kuvvet atmaktır. Dikkat! kuvvet atmaktır. Dikkat! kuvvet atmaktır!" derken işittim."[178]

Açıklama

Hz. Ukbe'nin Hz. Peygamberden işittiği âyet-i kerime-nin tamamı meâlen şöyledir; "Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve cihad için bağlanıp beslenen atlar (savaş araçları) hazırlayın. Bunun Allah'ın düşmanım ve onlardan başka sizin bilmediğiniz Allah'ı bildiği (düşman) kimseleri korkutursunuz. Allah yolunda ne harcarsanız size ödenir, hiç haksızlığa uğratılmazsınız."[179]

Tefsir âlimlerinin beyânına göre âyet-i kerimede geçen "kuvvet" kelimesi düşmana galebe teminine yarayan araç ve gereçlerin tümünü kapsamı içine almaktadır.

Zırhlı torpido, denizaltı gemileri, uçak, tank, makineli araba, hayvan, silah, demiryolu, şose, ordu, kışla, depo, istihkam, yiyecek, içecek, giyecek, harp sanatı, beden kuvveti, idmanlar, hulâsa harbe yarayan her-şey bu kuvvet kelimesinin anlamı içerisine girmektedir. Bütün bunları tam bir surette ve vaktinde hazırlamak müslümanlar üzerine borçtur.[180]

24. Dünyalık Elde Etmek Ümidiyle Savaşan Kimse

2515. ...Muaz b.Cebel'den rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur:

"Savaş ikidir:

Allah'ın dinini yüceltmek isteyen, devlet başkanına itaat eden, (cihad yolunda) malım ve canını harcayan, (silah) arkadaşına kolaylık gösteren ve fesattan kaçan kimse(nin yaptığı savaş). Bu şekilde savaşan kimsenin uykusu da uyanıklığı da sevabtır.

Övünmek, gösteriş ve ün için savaşan, devlet başkanına itaat etmeyen" ve yeryüzünde fesat çıkaran kimse(nin savaşı). Bu (şekilde savaşan) kimse (günahını karşılamaya) yeterli bir sevab ile dönmez."[181]

Açıklama

"Kefâf" kelimesi; hayır, sevab, yeterli rızık, manalarına gelir. İbnu'I-Esir'in Nihâye'deki ifadesine göre ise, bu kelime bir şeyin ihtiyaca cevab verecek mikdanni ifade etmek için kullanılır.

Kadı Iyâz metindeki bu kelimenin bulunduğu cümleye "bir sevapla dönmüş olmaz" diye mana vermiştir. Ancak şunu ifade edelim ki Kadı lyâz'ın verdiği bu mana, söz konusu kelimedeki kâfin kesre ile "kifaf" şeklinde okunmasıyla ilgilidir. Eğer bu kelimedeki kâfetha okunacak olursa, Kadı Iyâz'a göre sözü geçen cümleye, "kıyamet gününde kendisine yetecek kadar olan bir rızıkla dönmüş olmaz" diye mana vermek gerekir. Çünkü "kefaf" kelimesi "yeterli rızık" anlamına gelir.

el-Muzhır ise, "kefaf" kelimesi denklik, eşitlik manasına geldiğinden bu cümleye, "günahına denk bir sevapla dönmüş olmaz" diye mânâ vermiştir. el-Muzhır'ın verdiği bu manaya göre övünmek, gösteriş ve ün için savaşan, devlet reisine veya onun tayin ettiği kumandanlara itaat etmeyen ve yeryüzünde fesat çıkaran kimsenin savaştan kazandığı sevab günahını karşılayamaz. Bilakis günah sevabından daha fazla olarak savaştan dönmüş olur. Nitekim Tîbî ve Hafız Münzirî de bu manayı tercih etmişlerdir. Çünkü ibâdetler salim bir niyetle yapılmadıkları zaman günaha dönüşürler. Günah işleyenler ise günahkâr olurlar.

Ancak bu hadisin senedinde Bakiyye b. Velid vardır. Bu râvi çok tenkide uğramıştır.

Bilindiği gibi ibâdetlerde riya dört şekilde bulunur:

1. İbâdette sâdece riya bulunur, sevap kasdı bulunmaz. Riyanın en şiddetlisi budur. Bu kimse bu ibadetinden dolayı günahkâr olur.

2. Hem sevab kasdı hem de riya bulunur. Fakat riya sevap kasdından daha fazladır. Bu çeşit riya birinci derecedeki riyaya yakındır.

Bu hastalığa tutulan kimse de her ne kadar ibâdetlerinde Allah'ın rızasını kazanma niyyeti varsa da bu niyyet çok az olduğundan o kimseyi ibadete zorlayacak güçte değildir. Tenhada kaldığı zaman ibadet yapamaz. Riya ile yaptığı ibâdetlerinden dolayı da günahkâr olur.

3. Riya ile sevap kasdı eşittir. Bu kimseyi yaptığı ibâdetlere sürükleyen kuvvet ne sadece gösteriş yapma duygusudur, ne de sadece sevab kazanma arzusudur. Onu ibadete sürükleyebilen riya ile sevap kasdının bir-leşmesidir. Çünkü içindeki riya onu tek basma ibâdete sürüklemeye yeterli olmadığı gibi, sevap kazanma duygusu da onu tek başına ibadet yapmaya sürüklemek için yeterli değildir. Bu kimseye ibadetinden dolayı sevap verilmediği gibi günah da yazılmaz.

4. Sevap kazanma arzusu gösteriş arzusundan daha çoktur. İşte ibâdetlerine bu şekilde bir riya karışan kimseye ibadetinden dolayı sevab verilirse de bu sevab amelinin tam karşılığı değildir. Çünkü ibadetine az da olsa riya karışmıştır. Bu riya amelini tamamen ibtal etmezse de sevabım azaltır. Riyanın bundan Önceki derecelerine ise asla sevap verilmez.[182]

2516. ...Ebu Hüreyre'den rivayet edildiğine göre bir adam (Hz. Peygambere);

Ey Allah'ın Rasûlü, bir adam Allah yolunda savaşmak istiyor ve aynı zamanda ganimet elde etmek istiyor (buna ne buyurursunuz)? diye sormuş. Rasûlullah (s.a.) da;

"Onun için bir sevab yoktur." buyurmuş Halk bu cevabı (gözlerinde) büyüterek o adama (bu soruyu); Rasûlullah (s.a.)'e tekrarla, herhalde sen cevabı iyi anlayamadın demişler. Bunun üzerine o adam;

Ey Allah'ın Rasûlü adam Allah yolunda savaşmak istiyor ve aynı zamanda ganimet elde etmek arzu ediyor! diyerek soruyu tekrarlamış. (Hz. Peygamber de);

“Ona sevab yoktur" buyurmuş. (Orada bulunanlar) (sözü geçen) adama (soruyu);

Rasûlullah (s.a.)'e bir daha tekrar et demişler. O da Hz. Peygamber'e (soruyu) üçüncü defa tekrarlamış* (Hz. Peygamber yine); "-Ona sevap yoktur" cevabını vermiş.[183]

Açıklama

Hadis sarihlerinin açıklamasına göre metinde geçen; "Bir adam Allah yolunda savaşmak istiyor ve aynı zamanda
ganimet elde etmek arzu ediyor' 'cümlesine iki şekilde mana vermek mümkündür:

1. "Bir adam görünüşte Allah yolunda cihad etmek istiyor. Ama asıl maksadı cihad etmek değil, dünyalık temin etmektir."

2. "Gerçekten, Allah'ın rızâsını kazanmak için Allah yolunda savaşmak istiyor. Fakat bu cihad arzusunun yanında aynı zamanda ganimet elde etmek de istiyor."

Hz. Peygamberin "Ona sevap yoktur" buyruğunu da yukarıdaki cümleye verilecek manaların ışığında anlamak gerekiyor.

Buna göre, eğer yukarıdaki cümleye birinci mana verilecek olursa, "ona sevap yoktur" cümlesi, "ona bu cihadından dolayı hiç bir sevap verilmez" anlamına gelir.

Eğer sözü geçen cümleye ikinci mana verilecek olursa, "ona sevap yoktur" cümlesi, "ona tam bir cihad sevabı verilmez sevabı eksik olarak verilir" anlamına gelir. Riyanın ibâdetlerin sevabını hangi ölçüde azalttığını bir önceki hadisin şerhinde açıkladığımız için burada tekrara lüzum görmedik. Ayrıca harpten elde edilen ganimetin, ahirette elde edilecek cihad sevabının üçte ikisini eksilteceği 2497 numaralı hadis-i şerifte ifade edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için sözü geçen hadisin şerhine müracaat edilebilir.[184]

Allah'ın Dinini Yaymak İçin Savaşan Kimse[185]

2517. ...Ebu Musa (r.a.)'dan rivayet olunduğuna göre, bir a'râ-bî Rasûlullah (s.a.)'e gelip;

Ya Rasûlallah "Adam ün için, övülmek için, ganimet elde etmek için ve (kahramanlıktaki) derecelerini göstermek için savaşıyor." (Bu kimse hakkında ne dersin?) demiş. Rasûlullah (s.a.)'de;

"Kim Allah'ın kelimesinin hakim olması için savaşırsa o kimse aziz ve celîl olan Allah'ın yolundadır." buyurmuş.[186]

Açıklama

Hafız îbn Hacer'in açıklamasına göre "Allah'ın kelimesi"nden maksat, Allah'ın insanları İslama davetidir. Avnü'l-Ma'bûd müellifi ise, Allah'ın kelimesinden maksadın "La ilahe illallah" kelimesi olduğunu söylüyor. Buna göre Allah'ın bu davetini veya kelime-i tevhidini yaymak ve onu her tarafta hakim kılmak için savaşan kimseler Allah yolunda savaşmış sayılırlar. Bunun dışında herhangi bir maksatla savaşa çıkan kimselerin ise Allah yolunda savaşmış olmalarından bahsedilemez.

Ancak bir önceki hadis-i şerifin şerhinde de açıkladığımız gibi asıl maksadı kelime-i tevhidi yaymak ve Allah'ın davetini insanlara ulaştırmak olduğu halde bunun dışında, fakat ikinci derecede kalan birtakım dünyevi maksatları da bulunarak savaşa katılan kimseler ise her ne kadar tam bir cihad sevabı alamazlarsa da yine de Allah yolunda cihad etmiş sayılırlar. Nitekim İbn Cerir et-Taberî'de:

"Allah'ın dinini yaymak maksadıyla savaşa çıkan kimseye savaş esnasında birtakım dünyevi maksatların arız olması o kimsenin savaşının Allah yolunda olmasına engel değildir." diyerek bu görüşü savunmaktadır. Ulemanın büyük çoğunluğu da bu görüştedir.

Bezlü'l-Mechûd müellifi Şeyh Halil Ahmed bu mevzudaki görüşünü şöyle özetlemiştir; "İnsanı savaşa sevkeden kuvvetler akıl kuvveti, öfke kuvveti ve şehvanî kuvvet olmak üzere üçtür. Bunlardan sadece aklın şevkiyle harbe giren kimse Allah yolundadır. Öfkesinin veya şehevânî arzularının zebûnu olarak harbe giren kimselerin ise, Allah yolunda savaştıkları söylenemez."[187]

2518. ...Amr (b. Mürre); "Ben Ebû Vail'den hoşuma giden bîr hadis işittim" dedi ve (önceki hadisin) mânâsını rivayet etti.[188]

Açıklama

Bu hadisin kaynakları ve açıklaması bir önceki hadisin şer-hinde geçmiş bulunmaktadır.[189]

2519. ...Abdullah b. Amr'den; demiştir ki: Abdullah b. Amr; Ey Allah'ın Rasûlü bana cihadı anlat dedi. (Hz. Peygamber'de); "Ey Abdullah b. Amr! Eğer sen sabrederek ve sevabım sadece Allah'dan bekleyerek savaşırsan, Allah da seni sabreden ve (yaptığı savaşın sevabını sadece Allah'dan) uman

(bir kişi) olarak diriltir. Eğer gösteriş için (ya da mal) çokluğuyla övünmek için savaşırsan, Allah seni gösterişçi ve (mal) çokluğuyla övünen (bir kimse) olarak diriltir. Ey Abdullah b. Amr, hangi hal üzere savaşırsan Allah da seni o hal üzere diriltir" buyurdu.[190]

Açıklama

Tekâsür: Çokluk kuruntusu, gururu, iddiası manalarına gelir. "Biz çoğuz", "hayır biz çoğuz" diye insanların birbirleriyle çokluk yarışı yapmaları, çokluk sevdası veya çokluk izharı ile tefâhur etmeleridir ki, genellikle dünya ehlinin kapılıp aldandığı bir gurur halidir.

Mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifte bu kelimeyle kasdedilen mânâ ise, "savaşa katılan bir kimsenin savaştan elde edeceği mal, şöhret, ün, şan gibi cihadın ruhuna aykırı olan dünyevi zenginliklerle övünerek başkalarına üstünlük taslamasıdır. Nitekim Allah Teâlâ ve tekaddes hazretleri; "Bilin ki dünya hayatı bir oyun, eğlence, süs, kendi aranızda (birbirinize karşı) övünme, mal ve evlat çoğaltma yansıdır."[191] Ve "Çoklukla övünmek sizi oyaladı."[192]mealindeki ayet-i kerimelerinde insanların mal ve evlat çokluğuna düşkünlüklerinin kendilerini nasıl oyalayıp felâkete sürüklediğine dikkatler çekilmiştir.

Harpten elde edeceği dünyevi ganimetlerle başkalarına üstünlük sağlamak maksadıyla veya şan ve şeref ümidiyle savaşan kimselerin âhirette savaşa hangi maksatlarla girdiklerinin ortaya çıkacağı gibi ihlasla savaşanların da itilasının olanca açıklığıyla ortaya döküleceği çok veciz bir şekilde ifade edilmiştir. Nitekim bir hadis-i şerifte de; "Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz, nasıl ölürseniz öyle hasredilirsiniz" buyurularak bu manaya işaret edilmiştir. Metinde geçen; "Eğer sen sabrederek ve sevabını sadece Allah'dan bekleyerek savaşırsan" anlamındaki şart cümlesinde geçen "sabredici" ve "sevabını sadece Allah'dan bekleyen" kelimelerinin cevap cümlesinde nekre olarak zikredilmeleri bu vasıflarla harbe giren kimselere kıyamet gününde verilecek sevabın mikdannın hesaplanamayacak kadar çok, Allah'dan başka kimsenin bilemeyeceği kadar fazla olduğunu ifade etmek içindir. Gösteriş için veya benzeri duyguların şevkiyle savaşa giren kimselerin ellerine savaştan bir sevabın geçip geçmemesi meselesini 2515-2516 numaralı hadislerin şerhinde açıklamış bulunmaktayız.[193]

25. Şehitliğin Fazileti

2520. ...İbn Abbas (r.a.)'dan; demiştir ki: Rasülullah (s.a.), şöyle buyurdu; "Uhud'da kardeşlerinize (şehidlik) isabet edince Allah onların ruhlarını yeşil kuşların içine yerleştirdi. (Bu ruhlar yeşil kuş suretindeki taşıyıcılarına binerek) cennet nehirlerine uğrar meyvelerinden yerler (sonra), arşın gölgesinde asılı olan altından kandillere dönerler. (Şehidîer) Yediklerinin, içtiklerinin ve kaldıklara yerin güzelliğini görünce, "Bizim cennette diri olup da (Şehadetten dolayı cennet nimetleriyle) rraklandınldığımızı, cihada yönelmeleri ve harb-den korkup kaçmamaları için (dünyada bulunan) kardeşlerimize iletecek kim var? derler. (Bunu nüzerine) Her türlü noksan sıfatlardan münezzeh olan Allah; "(bunu) sizden onlara ben eriştireceğim" buyuracak. (Nitekim) Allah; "Allah yolunda öldürülenleri ölü zannetmeyin...”[194] (mealindeki) ayet-i kerimeyi sonuna kadar indirdi.[195]

Açıklama

Normal ölümle ölen kimseye "ölü" denir. Allah yolunda hayatını feda eden kimseye de "şehîd" denir. Şehid, Allah katında yüce bir hayata nail olacağı gibi, toplumu tarafından da rahmetle anılır. Hem toplumu içinde ebediyyen yaşar, hem de gayb aleminde gerçek hayata erer. Ulema bu hadis-i şerifin şerhinde şu iki mesele üzerinde ihtilaf etmişlerdir;

1. Şehidlerin ruhları cennette kuşların içine mi gireceklerdir, yoksa kuş şekline mi gireceklerdir?

2. Cennet ırmaklarında uçuşup cennet nimetlerinden faydalananlar sadece şehidlerin ruhları mıdır, yoksa bu nimetlere erme saadeti tüm müs-lümanlara ait genel bir lütuf mudur?

Gerçekten bu mevzuda gelen haberlerin tümü gözden geçirildiği zaman görülür ki mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifte olduğu gibi hadislerin bazılarında şehidlerin ruhlarının yeşil renkli kuşların içine girecekleri ifade edilirken, bir kısmında da yeşil renkli kuşlar şeklinde cennette gezecekleri ifade buyurulmaktadır.[196]

Mâliki ulemâsından İmam Kurtubî, şehidlerin ruhlarının yeşil kuşlar suretine gireceğini ifade eden rivayetlerin yeşil kuşların içine gireceklerini ifade eden rivayetlerden daha sahih ve kuvvetli olduğunu söylüyor.

Hanefi ulemasından Aliyyu'l-Kâri de aslında şehidlerin ruhlarının kuşların kursaklarına girecekleri ifadesiyle kuş suretine girecekleri ifadesi arasında bir fark olmadığını, aslında bu ruhların kuşların kursaklarına girmesinden maksat, kuş şekline girmeleridir demektedir.

İbn Kesir ise bu mevzuda farklı bir görüş ileri sürüyor ve, "Şehidlerin ruhları kuşların kursaklarına girerler ve kuşlar onların bir biniti hükmüne gelir. Şehid olmayan müminlerin ruhları ise, kuş şekline girer" diyor.

Bezlu'l-Mechûd yazarı Şeyh Halil Ahmed ise; "şehidlerin ruhları cennette, ruhsuz olarak kuş suretinde bulunan cesetlere girerler, cesetleri mesabesinde olan bu suretlerin cennet nimetlerinden yiyip içmeleri sayesinde onlar da cennetten nasiblerini ve zevklerini alırlar." diyor.

Sindi ise, insan şeklinin kuş şeklinden daha güzel olduğunu, dolayısıyla şehidlerin kuş suretine girmelerinin aslında onlar için bir nimet sayılamayacağı noktasından hareket ederek; "şehidlerin ruhlarının kuş suretine girmeleri demek onların, kuşlar gibi sür'atli olmaları demektir" diyor.

3. Cennette yeşil kuşlar gibi yaşayıp cennet nimetlerinden istifâde etme imkanının sadece şehidlere ait bir lütuf mu yoksa bütün mü'minlerin ruhlarına ait genel bir lütuf mu olduğu meselesi de ulema arasında ihtilaf mevzuu olmuştur. Başta İbn Kesir olmak üzere ulemâdan bazıları; "mü'-minin ruhu öldükten sonra tekrar dirileceği güne kadar cennetteki ağaçlardan birine konar bekler."[197] hadisine bakarak bu lütfün bütün mü'min-lere şâmil olduğunu söylerken, İbn Abdi'1-Berr ve el-Kurtûbîgibi ilim adamları da bu lütfün sâdece şehidlere ait olduğunu, şehid olmayan diğer mü'-minlerin ruhlarının ise hemen ölür ölmez cennete giremeyeceklerini ancak sabah-akşam cennetteki makamlarını görmek suretiyle mesrur olacaklarım söylüyorlar.[198]

Bu mevzuda İmam Nevevi de şunları söylüyor:

Ulemâ ruhla nefsin aynı manaya gelip gelmediğinde ihtilâf etmişlerdir. Bir çok meânî ulemâsı ile, batın ilmi ve kelam ulemâsı ruhun hakikati bilinmez, onu tavsif etmek de doğru değildir; o kulların bilmediği şeylerdendir, demişler: "De ki Ruh Rabbimin işidir'* ayeti ile istidlal etmişlerdir.

Feylosoflar taşkınlık ederek ruhun yokluğuna kail olmuşlardır. Doktorların ekseriyeti ruhun bedene dağılan latif bir buhar olduğunu söylerler. Üstadlardan bir çoğu ruh hayattır, demişlerdir. Diğerleri, ruh latif

bir takım cisimler olup, cismi sarmıştır. Cisim onunla yaşar, onun ayrıldığı an cismi öldürmek Allah Teâlâ'nm âdetidir, demişlerdir..."

Nevevî: "bizim ulemamıza göre ruh, bedene girmiş latif bir takım cisimlerdir; bu cisimler bedenden ayrıldı mı insan ölür" diyor.

Ulema ruhla nefsin aynı mânâya gelip, gelmediğinde de ihtilaf etmişlerdir. Bazılarına göre ikisi bir mânâdır. Birtakımları nefis kandır, demiş; bazıları da nefsin hayat demek olduğunu söylemişlerdir.

Kadı Iyâz'm beyânına göre tenasüh, yani ruhların bir bedenden başka bir bedene geçebileceğine, güzel suretlere girerlerse nimet ve ikram, çirkin suretlere girerlerse azab göreceklerine kaail olan bazı mülhidler, bu ve benzeri hadislerle istidlal etmiş ve; "Sevap, ikâb bundan ibarettir" demişlerse de bu kavil açık bir delâlet ve şeriatın isbat ettiği haşır, neşir, cennet ve cehennem gibi hakikatleri inkardır.

Allah Teâlâ'nm cennete girenlere: "Bir şey arzu eder misiniz?" diye sorması onlara yapılan ikram ve ihsanda mübalağa içindir. Yoksa kendilerine bir insanın hatırından büe geçmeyen nimetler ihsan etmiştir. Bundan sonra daha ziyadesini istemeye teşvik buyuracak fakat onlar bu verilenden daha' fazlasını bulamayarak ruhlarını bedenlerine döndürmesini zira Allah yolunda can vererek bundan lezzet almak istediklerini söyleyeceklerdir.[199]

Bazı Hükümler

1. Cennet yaratılmış ve hâlen mevcuttur.
2. Ölüler kıyametten önce sevab ve azab görürler.
3. Ruhlar ölmez.
4. Şehidler el'ân cennettedirler ve diridirler.[200]

2521. ...Hasnâ bint Muaviye dedi ki: Amcam (Eşlem b. Selîm) bize (şunları) söyledi: Ben Peygamber (s.a.)'e;

Kimler cennettedir? diye sordum da;

"Peygamber(ler) cennettedir, şehit(ler) cennettedir, çocuk(lar) cennettedir, diri diri toprağa gömülen kız (çocukları) cennettedir." buyurdu.[201]

Açıklama

Metinde geçen "mevlûd"   kelimesiyle henüz bülüğ çağına ermeden günahsız olarak ölen çocuklarla cansız olarak doğan ve düşük ismi verilen çocuklar kasdedilmiştir. Veid ise, diri diri toprağa gömülen kız çocuğu demektir. Nitekim; "Ve o diri diri toprağa gömülen kıza sorulduğu zaman." [202] âyet-i kerimesinde de bu kelime bu manada kullanılmıştır. Bu hadis-i şerifte, günahsız olarak vefat eden erkek çocuklarla, diri diri gömülen kız çocuklarının, peygamberlerin ve şehidlerin cennete girecekleri ifade edilmektedir. Buradaki şehidlerden maksat, hakiki ve hükmi şehitler değildir. Buradaki şe-hidler kelimesi hakiki ve hükmî şehitlerden daha genel bir mânâda kullanılmış ve bütün müminlere şâmil kılınmıştır. Nitekim; "Allah'a ve Rasû-lüne inananlar (yok mu) işte Rableri yanında onlar, sıddıklar (çok doğru olanlar) ve şehidlerdir."[203] mealindeki âyet-i kerimede de şehid kelimesiyle hükmî ve hakiki şehidlerle birlikte Allah'a ve Rasûlüne inanan kimseler kasdedilmiştir. Nitekim Mücâhid, "Allah'a ve Rasûlüne inanan herkes ,sıddıktır ve şehiddir" demiştir.[204]

Şehid kelimesi bir sıfat-ı müşebbehe olarak ism-i fail manasında kullanıldığı kabul edilirse, Allah katındaki nzıkları gören kimse anlamına gelir.

İsm-i mef'ûl manasında kullanıldığı kabul edilirse kendisine cennet gösterilmiş ve hazırlanmış anlamına gelir. îsm-i fail manasında kullanılan şahidin çoğulu şühedâ ve eşhâd gelir. Şen idler: Dünya şehidi, âhiret şehidi hem dünya hem ahiret şehidi olmak üzere üç kısma ayrılır. Bunlardan üçüncüsüne, "Kâmil şehid" denir. Bunlardan birincisi sadece dünyevi hükümler itibariyle, ikincisi de yalnız âhirette verilecek ecirce şehitler kısmına katılmıştır.

Her ne kadar mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifte Allah'a ve Rasûlüne inanan herkesin şehid olduğu ifade ediliyorsa da bir önceki hadis-i şerifte Bakara Suresinin 154. ve Al-İ İmrah suresinin 169. âyetlerinde öldürüldükleri andan itibaren cennete girip orada rızıklandırıldıkları ifade edilen şehidlerden maksat, Allah yolunda öldürülen ve "hakiki şehid", "kamil şehid" isimleriyle anılan kimselerdir.[205]

26. Şehid (Yetmiş Kişiye) Şefaat Edebilecektir

2522. ...Nimran b. Utbe ez-Zimârî dedi ki: Biz Ümmü'd-Derdâ'nın yanına girdik ve hepimiz yetim idik. Ümmü'd-Derdâ (bizi görünce şöyle) dedi: "Size müjdeler olsun. Çünkü ben Ebu'd-Derdâ'yı;,,"Rasûlullah (s.a.);

"Şehid ailesinden yetmiş kişiye şefaat edecektir'* buyurdu, derken işittim.

Ebû Dâvud dediki; Nimrân b. Utbe'nin yeğeninin isminin doğrusu, Rebâh b. Selîd'dir.[206]

Açıklama

Kıyamet gününde şehide, ailesinden yetmiş kişiye şefaat etme hakkı verilecektir. Şehidin ataları ile kendi nesJin-den gelen kimseler bu yetmiş kişinin içine girebileceği gibi şehidin eşleri ve diğer akrabaları da girebilir. Hafız Abdurrauf el-Münavi'nin açıklamasına göre buradaki, "yetmiş" kelimesiyle, "yetmiş" sayısı değil çokluk kasdedilmiştir. Binaenaleyh şehidin şefaat edebileceği kimselerin sadece yetmiş kişi olduğunu kabul etmek doğru değildir. Hadisi "şehid kıyamet gününde ailesinden pek çok kimselere şefaat edecektir." şeklinde anlamak lazımdır.[207]

Bu hadisin senedinde geçen el-Velid b. Rebah isminin aslı Rebah b. el-Velid'dir. Ravilerden birisi bu ismi naklederken yanlış nakletmiştir. Bilindiği gibi bir hadisin ravilerinin isimlerinin veya metnindeki lafızların bu şekilde altüst edilerek rivayet edilmesine "kalb" ismi verilir. Bu şekilde rivayet edilen hadislerde de maklûb hadis denir.[208]

27. Şehidin Kabrinde Görülen Nur

2523. ...Aişe (r.anha)'dan; demiştir ki: Necâşi öldüğü zaman biz (kendi aramızda); "artık onun kabri üzerinde bir nur görünüp duracaktır," diye konuşurduk.[209]

Açıklama

Bilindiği gibi Necaşi Habeşistan krallarına verilen bir ünvandır. Kral, hükümdar manalarına gelir. Hadis-i şerifte

sözkonusu olan Necâşî'nin özel isminin Asham, Azhama veya Abhar olduğu söylenir.[210]

Bu hadis-i şeriften anlaşılıyor ki, İslamın ilk yıllarında Kureyşli müşriklerin zulmünden Habeşistan'a sığınan müslümanlara hüsn-i kabul gösteren ve daha sonra müslüman olduğu için gıyabında Hz. Peygamberin cenaze namazı kıldığı bilinen Necâşî, şehitlik sebeplerinden bir sebeple öldüğü için hükmen şehid olmuş, bunu bilen Sahâbe-i kiram da kendi aralarında onun şehid olduğunu ve kabrinde kıyamete kadar bir nurun parlamaya devam edeceğini konuşmaya başlamıştır. Sahabe arasında yayılan bu konuşmalar Hz. Peygamber ya da sahabenin ileri gelenlerinden biri tarafından herhangi bir şekilde tenkide uğramamıştır. Bu konuların tenkide uğramayışı bu sözlerin doğru olduğunu gösterir.[211]

Bazı Hükümler

1. Habeşistan kralı Necaşi Asham müslüman ve şehıd olarak olmuştur.
2. Şehidlerin kabrine devamlı olarak nur iner.[212]

2524. ...Ubeyd b. Halid es-Sülemi'den; demiştir ki: Rasûlullah (s.a.) iki adam arasında kardeşlik kurmuştu. Bunlardan biri (Allah yolunda) öldürüldü. Bir hafta ya da bir haftaya yakın bir zaman sonra da öbürü öldü. Onun cenaze namazını kıldık. Rasûlullah (s.a.), (bize onun hakkında)

"Nasıl dua ettiniz?" diye sordu. Biz de;

Ey Allahım! Onu bağışla ve kardeşi(nin derecesi)ne eriştir diye dua ettik dedik. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.);

(İik ölenin) namaz(lar)ından sonra (ikinci ölenin kıldığı) namazlar), (ilk ölenin) oruç(lar)ından sonra (ikincinin tuttuğu) oruç(lar)i-[213] (ilk ölenin hayırlı) amel(ler)inden sonra (ikinci ölenin işlemiş olduğu hayırlı) amelleri nerede. İkisi arasında gök ile yerin arası kadar (fark) vardır." buyurdu.[214]

Açıklama

Bilindiği gibi Rasûl-i Zişan Efendimiz Medine'ye hicret ettikten sonra üzerinde durduğu en önemli meselelerden

biri de müslümanlar arasında birlik ve beraberliği sevgi ve saygıyı tesis etmekti.

Bunun için müslümanlarm biribiriyle din kardeşi olmaları yanında bir de her iki müslüman arasında özel bir kardeşlik kurmak istedi. Bunun için

müslümanlardan her iki kişiyi bir araya getirip birbirleriyle manevi kardeş olduklarını ilan etti. İslam tarihinde buna "muâhât" denir. İşte bu hadisenin bir neticesi olarak Hz. Fahr-i kainat efendimiz, aynı yılda müslüman olmuş iki kişiyi biribiriyle kardeş ilan etmişti. Bunlardan biri Allah yolunda savaşırken şehid edildi. Bir süre (yedi gün kadar) yaşadıktan sonra diğeri de kendi yatağında vefat etti. Müslümanlar bu iki kişiden Allah yolunda savaşırken şehid olan kimsenin Allah katında, kendi yatağında ölen kimseden daha faziletli olduğunu zannediyorlardı. Çünkü birincisi savaşta ölmüştü. Bu sebeple bunlardan kendi yatağında ölen kimse için; "Ey Allahım! Bunu da kendinden öncevefat eden kardeşinin derecesine ulaştır" diye dua ettiler. Rasûlü Zişan Efendimiz bunu öğrenince müs-lümanlan uyararak sonradan vefat eden kimsenin ilk vefat eden kimseden çok daha.faziletli olduğunu çünkü onun daha çok yaşamış olması sebebiyle daha çok namaz kılıp, daha çok oruç tuttuğunu ve hayırlı amellerde bulunduğunu hatırlatmıştır.

Bu hadise İmam Ahmed'in Müsned'inde şöyle anlatılıyor: "...Bir defa beni Uzeyr'e mensub iki adam, şerefi İslam ile müşerref ve Hazreti Talha'ya misafir olmuşlardı. Bunların ikisi bir arada ve bir günde müslüman oldukları halde biri ötekinde daha gayretli idi. Bu gayretli olan müslüman cihad etmiş ve cihadda şehit olmuştu. Ötekisi ise bir sene daha yaşamış ve ondan sonra yatağında darı bakaya intikal etmişti. Hazreti Talha rivayet ediyor ki: "Bir gün uyku aleminde kendimi cennet kapısının, önünde gördüm. Derken o iki adamı da gördüm. Cennetin içinden bir görevli çıkmış ve önce yatağında vefat eden zata sonra şehid olana içeri girmeleri için izin vermişti, daha sonra bunların ikisi birden içerden çıkarak bana; "Haydi sen geri dön, senin vaktin daha gelmedi" dediler."

Talha bu rüya ve müşahedesini nakletmiş, herkes yatağıda ölen zatın harb meydanında şehid olan zata tekaddüm etmesinden hayret etmişler. Mesele Rasûl-i Ekrem (s.a.) Efendimize aksettirildi. Rasûl-i Ekrem bu müşahedeyi ona anlatanlara; "-Ne için hayret ediyorsunuz?" buyurmuşlar, oradakiler de;

Ya Rasülallah cennete girmekte geri kalan zat daha çok gayretli idi, sonra şehid oldu. Bununla beraber yatağında ölen ona tekaddüm etti, dediler. Rasûl-i Ekrem şu soruyu sordu;

"Yatağında vefat eden ötekinden bir sene fazla yaşamadı mı?"

Evet dediler.

"Ramazanı idrak ederek orucunu tutmadı mı?"

Evet dediler. Sonra;

"Bu adam bu kadar ibâdet etmedi mi?, şunu yapmadı mı, bunu yapmadı mı?" diye onun bütün amelini saydı ve orada bulunanlar hepsine de;

Evet cevabını verdiler. Bunun üzerine;

"O halde ikisinin arasındaki fark yerle gök arasındaki mesafe gibidir" buyurdular.[215]

Bu hadisle "şehidin kabrinde görülen nur" başlığı arasında bir münâsebet yokmuş gibi görünüyorsa da Avnu'l-Ma'bud müellifi Azimâbâdî bu hadisle bab başlığı arasında şöyle bir münâsebet kuruyor: "Şehidlerin kabri üstüne nur iner, fakat bu hadis-i. şerifte anlatılan şehidin kabrine inen nurun görülmediği gibi, bazı şehidlerin kabirlerine inen nur, herkes tarafından görülemez. Binaenaleyh Azimâbâdi'nin sözünden de anlaşılıyor ki şehidlerin kabrine nur iner ama her inen nurun her zaman ve herkes tarafından görülmesi gerekmez.[216]

Bazı Hükümler

1. İhlaslı insanlar ihlasla kıldıkları namaz, tuttukları oruç ve işledikleri salın amellerle Allah yolunda savaşırken ölen kimselerin erişemedikleri derece ve makamlara erişebilirler.

2. Şehidlerin kabirlerine devamlı nur iner. Fakat bu nurun her zaman ve herkes tarafından görülmesi gerekmez.[217]

28. Savaşa Gitmesi Gereken Bir Kimsenin Kendi Yerine Ücretle Başka Birini Göndermesi

2525. ...Ebu Eyyûb (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre kendisi Rasûlullah (s.a.)'i şöyle buyururken işitmiş:

"Yakında birçok şehirler fethedilecek ve (ülkenizde) büyük topluluklardan oluşan ordular bulunacak sizin bu orduda askerlik yapmanız emredilecek. Bunun üzerine sizden bir kimse bu orduda (ücretsiz) asker olmak istemeyerek kavminden kaçacak sonra, "Beni kendi yerine askerlik

yapmam için kiralayacak birisi yok mu?" diye (diğer) kabileleri dolaşarak kendini onlara arzedecek. Dikkatli olunuz bu (adam) kanının son damlasına kadar (da çarpışsa yine de) kiralık bir kimseden başka birisi değildir."[218]

Açıklama

Cîle yahut ceâle kelimeleri masdardır ve ücret,"kira anlamına gelirler. Burada mânâsı, devlet tarafından savaşa gitmesi kararlaştırılan bir kimsenin, kendi yerine gönderdiği kimse için ödediği ücrettir.

Hadİs-i şerifte ücretle savaşa giden bir kimsenin ücretli diğer işçilerden farksız olduğu ve cihad sevabından en küçük bir nasibi olmadığı ifade edilmektedir. İmam Muhammed'in es-Siyeru'l-Kebîr'de açıkladığına göre: Bir insanın dünyevi bir menfaat peşinde koşması iki şekilde olur:

1. Yaptığı işten asıl maksadı dünyalık elde etmektir.

2. Yaptığı işten asıl maksadı, sevab kazanmaktır, bunun yanında dünyevi menfaat temin etmek de ister. Fakat dünyalık temin etmek arzusu asıl maksat değildir. Bir başka ifadeyle onu savaşa çıkaran yegâne saik, dünyalık temin etme arzusu değil, sevap kazanma arzusudur. Fakat sevap kazanma arzusu yanında dünyalık temin etme arzusu da vardır.

Birinci kısımda zikredildiği gibi sadece dünyevi maksatlarla savaşa giren kimselerin cihad sevabından hiçbir nasibi yoktur. Fakat ikinci kısımda açıklandığı şekilde esas maksatları cihad sevabı kazanmak olduğu halde bunun yanında menfaat elde etmek arzusunu da taşıyan kimseler tam bir cihad sevabına erişemezlerse de cihaddan ihlasları nisbetinde mükâfatlarını alırlar. Nitekim âyet-i kerimede; "Rabbinizin lütuf ve keremini aramanızda sizin için bir günah yoktur..."[219] buyurulmuştur. Hanefi ulemasından İbn Melek de bu hadisi açıklarken bu esastan hareket etmiştir. Bu mevzuda Aliyyü'1-kâri özetle şunları söylüyor: "Cihad karşılığında ücret almanın caiz olup olmaması meselesinde ulema ihtilaf etmiştir. İmam Zühri ile îmam Malik ve Hanefi uleması bunu caiz görmüşlerse de ulemâdan bir cemaat buna asla cevaz vermemişlerdir. İmam Şafiî de aynı şekilde ücret karşılığında cihad etmenin caiz olmadığını ve ücret karşılığında cihada çıkan bir mücâhidin aldığı ücreti sahibine reddetmesi gerektiğim söylemiştir.

İbn Battâl'ın açıklamasına göre bir kimsenin sevab kazanmak maksadıyla mücâhidlere maildi yardımda bulunmasının caiz olduğunda ittifak olmakla birlikte bir kimsenin ücret karşılığında savaşa çıkmasının

caiz olup olmaması meselesi ulema arasında ihtilaflıdır. İmam Mâlik'e göre bir kimsenin ücret karşılığında savaşa çıkması veya atını bir mücâhide kiraya vermesi mekruh olduğu gibi yine bir kimsenin düşman kalesine baskın yapıp onu ele geçirmek için ücret alması da mekruhtur. İmam Ebû Hanife (r.a.) de; Cihad işleri için harb halinde beytü'l mal'den, ya da servet sahiplerinden ücret almanın bir mücâhid için mekruh olduğunu ancak, İslam ordusunda kuvvetin azalması, beytülmâlde mücâhidleri idare edecek maddi imkânın tükenmesi gibi hallerde mücâhidlere sarfedilmek üzere halkdan para toplamak caizdir. Ancak bu paranın cihad ücreti adıyla toplanmış olmaması gerekir diyor.

İmam Şafiî'ye göre ise, ücret karşılığında cihad etmek asla caiz değildir. Ancak devlet başkanı cihada sarf etmek için halktan maddi yardım toplayabilir. Başkasının bu maksatla yardım toplaması caiz değildir. Çünkü cihad farz-ı kifâyedir. Ücret karşılığında farz eda edilemez.

Bu mevzuda Hafız İbn Hacer de şunları söylüyor:

Bir mücâhid savaşta iki şekilde bulunur: Ya ücret karşılığında savaşın dışında herhangi bir hizmeti yapar ya da ücret karşılığında düşmanla savaşır. Birinci halde bulunan kimse yaptığı hizmetten dolayı ganimetten bir pay alamaz. İmam Evzâî ile İmam Ahmed ve İshak bu görüştedirler. Ulemanın pek çoğuna göre ise, bu kimsenin ganimetten pay almak hakkı vardır. Aynen diğer mücâhidler gibi ganimetten pay alır.

İmam Sevrî'ye göre ise, ücretle savaşa giden bir kimse düşmanla bilfiil savaşırsa, ganimetten pay almaya hak kazanır. Fakat cephede savaşın dışındaki hizmetlerinden dolayı ganimetlerden pay alamaz.

Mâliki uletnasıyla Hanefi ulemasına göre bu kiralık kimse sadece düşmanla savaşmak üzere kiralanmış olsa, yine de savaşta elde edilen ganimetlerden bir pay elde edemez. Fakat ulemanın ekseriyetine göre bu kimse ganimetten pay alır. Delilleri ise, Müslim'in rivayet ettiği Rasûl-i Ekrem'in, Talha b. Ubeydillah'ın hizmetçisi Hz. Seleme'ye ganimetlerden hisse verdiğini ifade eden hadistir.[220]

İmam Ahmed'e göre eğer bir adam veya bir kavmi devlet reisi ya da temsilcisi savaşmak üzere kiralamışsa o kimse sadece savaşmak üzere anlaştığı ücreti alır. Ganimetten bir pay alamaz.

İmam Şafiî'ye göre ise, bu hüküm üzerine cihad farz olmamış kimseler için geçerlidir. Bulûğ çağına ermiş mükellef kimseler harp sahasına vardıkları zaman düşmanla savaşmak üzerlerine borç olur. Bu sebeple

üzerinde anlaştıkları ücreti alma hakkını kaybederler. Fakat ganimetten pay almaya hak kazanırlar.[221]

29. Savaşa Çıkan Gazilerin Savaş İçin Yardım Almaları Caizdir

2526. ...Abdullah b. Amr'den rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.) şöyle, buyurmuştur;
"Mücâhid için (sadece kendi cihadının) sevabı vardır. (Ona silah temininde) yardımcı olan kimse için hem (yardımının) sevabı hem de cihad sevabı vardır."[222]

Açıklama

Bir önceki hadis-i şerifin şerhinde de açıkladığımız gibi bir kimsenin yaptığı savaş karşılığında ücret almasının caiz olup olmadığı ulemâ arasında ihtilaflıdır. Başta İmam Şafiî olmak üzere ulemâdan bazıları bir kimsenin yaptığı savaş karşılığında ücret almasının caiz olmadığını savunurlarken diğer bazıları da bunun sahih olduğunu iddia etmişlerdir. Ücretle asker kiralamanın caiz olmadığını savunan ilim adamlarına göre metinde geçen "câi!" kelimesi, mücâhidi harp aletleriyle teçhiz eden, onu cihad için lüzumlu olan harp malzemeleriyle donatan kimse demektir. Ve hadis, "Gazi için bir sevab, gaziyi teçhiz eden kimse için de iki sevab vardır" anlamına gelir.
Savaş karşılığında ücret almanın caiz olduğunu savunan kimselere göre ise, metinde geçen "câil" kelimesi bir kimseyi ücretle savaşa gönderip de ona savaşı karşılığında ücret ödeyen kimse demektir ve bu hadis-i şerif; "Gazi için bir sevab vardır. Ücretle savaşa asker gönderen kimse içinse biri kendi sevabı biri de gazinin sevabı olmak üzere iki sevab vardır" anlamına gelir. Bu görüşü savunan ulemaya göre ücretle savaşa asker gönderen kimseye iki sevab ödenmesi iki sebepten ileri gelmektedir: Birincisi gaziye ücret ödemesi, diğeri de gazinin savaşmasına sebep olmasıdır.[223]

30. Hizmetinin Ücretini Almak Üzere Savaşan Kimse

2527. ...Ya'lâ b. Münye (Ümeyye)den; demiştir ki: Rasûlullah (s.a.), seferberlik ilan etti. Ben de yaşlı bir ihtiyardım. Hizmetçim de yoktu. (Savaşta) Benim hizmetimi karşılayacak ücretli birini aradım. (Ganimetten kendisine düşecek olan) payını da kendisine verecektim. Derken (bunu kabul eden) bir adam buldum. Hareket (vakti) yaklaşınca bana gelip;

(Ganimetten elime geçecek) hisselerin ne kadar olduğunu ve payıma ne düşeceğini bilmiyorum. Binaenaleyh bana bir mikdar tâyin et. (Çünkü) harbin sonunda ganimetten bana düşecek bir pay ya bulunur, ya da bulunmaz, dedi. Ben de ona üç dinar tayin ettim. Ganimeti (ortaya) gelince ona hissesini vermek istedim, (onun için tayin ettiğim) dinarları hatırladım. Ve Peygamber (s.a.)'e varıp bu adamın durumunu anlattım.

"Ben (bu kimsenin eline) bu savaştan dünya ve ahirette (kendisine) tayin edilen dinarlardan başka (birşey geçeceğini) zannetmiyorum." buyurdu.[224]

Açıklama

Bir kimsenin işini görmek veya hayvanlarına bakmak üzere ücretle tutulan ve bu işleri yürütürken aynı zamanda savaş meydanında hazır bulunan kimsenin bu savaşın ganimetlerinde bir pay alıp-alamayacağı meselesi ulema arasında ihtilaflıdır. Bazılarına göre bu kimse savaşa katılsa da katılmasa da ganimetten bir pay alamaz. Sadece hizmetinin ücretini alır. İmam Evzâî ile İshâk (r.a.) bu görüştedirler. İmam Şafiî'nin ilk görüşünden biri de budur. İmam Mâlik ile İmam Âhmed'e göre bu kimse savaş anında mücâhidler ile beraber bulunmuşjise kesinlikle ganimetlerden pay almaya hak kazanır. İsterse bilfiil savaşmış olmasın. Bazılarına göre ise, bu kişi ganimetlerden pay almakla, hizmetinin ücretini almak arasında muhayyerdir. Binaenaleyh isterse ücretini alır, isterse ganimetten hissesine düşen payı alır.

Hanefi ulemasından Aliyyü'1-Kâri bu mevzuda şunları söylüyor: En doğrusunu Allah bilir. Bana öyle geliyor ki, bu kimse sadece bir iş için

kiralanmış ve alacağı ücret karşılığında savaşması şart koşulmamışsa, yaptığı hizmet karşılığında ücret almaya hak kazandığı gibi bunun yanında yaptığı savaşa karşılık ganimetten pay almaya da hak kazanır. Binaenaleyh, hem ücret hem de ganimetten pay alır. Çünkü ganimetle ücret birbirine aykırı şeyler değildir. Bilakis birbirlerinin tamamlayıcısıdırlar. Bizim mezhebimizde ücretle mükafat bir elde birleşebilir.[225]

31. Anne Ve Babası Razı Olmadığı Halde Savaşa Çıkan Kimse

2528. ...Abdullah b. Amr'den; demiştir ki: Bir adam Rasûjullah (s.a.)'e gelerek;

Hicret etmek üzere seninle antlaşmaya geldim. Annemi ve babamı da (arkamda) ağlıyor olarak bıraktım dedi. (Hz. Peygamber (s.a.)'de);

"Geri don onları ağlattığın gibi güldür." buyurdu.[226]

Açıklama

Bu hadisi Hattâbî şöyle açıklamıştır: "Savaşa çıkacak olan bir kimse eğer bu savaşa mecbur olmadan sadece sevap kazanmak arzusuyla çıkacaksa, annesinin ye babasının izni olmadan çıkamaz. Fakat üzerine farz olan bir cihadı ifâ etmek isteyen bir kimsenin anne ve babasından izin alması gerekmez."

Bu hükümler müslüman olan anne ve babalar içindir. Annesi ve babası kâfir olan kimselerin cihada çıkmak için onların iznini almaları söz konusu değildir. İsterse çıkmak istediği cihad nafile olsun.

Aynı şekilde borcunu acele olarak ödemesi gereken bir kimse de alacaklının iznini almadan üzerine farz olan cihadı ifâ etmek üzere cepheye gidemez. Hacca gitmek de böyledir.

Her ne kadar metinde annesinin babasının iznini almadan Hz. Peygamber'den hicret etmek için izin isteyen bir kimseden bahsediliyorsa da hicret etmekle savaşa çıkmanın hükmü bir olduğundan ulema buradaki hicret meselesini cihad yönünden ele almışlardır. Bu bakımdan Musannif Ebû Davud bu hadisi anne ve babası razı olmadığı halde savaşa çıkan kimse başlığı altında vermiştir. Musannif Ebû Dâvud bu adamın hicret ettikten

sonra savaşa çıkacağım kabul ederek bu hadisi bahis konusu başlık altında zikretmiş de olabilir.[227]

2529. ...Abdullah b. Amr'dan; demiştir ki: Bir adam Peygamber (s.a)'e gelerek;

Ey Allah'ın Rasûlü ben cihada çıkabilir miyim? dedi. (Peygamber (s.a.)'de);

"Senin annen baban var mı?" diye sordu. (O kimse de); Evet diye cevap verdi. (Bunun üzerine Peygamber); "Öyleyse onların hizmetinde (bulunarak) cihâd et!" buyurdu. Ebû Dâvud dedi ki; Ebu'l-Abbas, ismi es-Sâib b. Ferruh olan şâir (râvi)'dir."[228]

Açıklama

Bir önceki hadis-i şerifin şerhinde de açıkladığımız gibi, üzerine cihad farz olan bir kimsenin anne ve babasından izin alması gerekmez. Ancak cihad mevzuunda anne ve babadan izin almak sadece sevab kazanmak maksadıyla yapılan nafile cihadlar için söz konusudur. Bu nevi cihadlar için anne ve babanın gönlünü almak gerekir. Anne ve babasının iznini almadan nafile bir cihada katılan kimseler günahkar olurlar. Fakat umûmî seferberlik ilan edilmesi gibi, cihâdın farz-ı ayn olması halinde anne ve babanın iznini almak gerekmez.

Bu hükümler müslüman olan anne ve babalar içindir. Müslüman olmayan anne ve babalara gelince, farz olsun nafile olsun hiçbir cihad için bunların iznini almak gerekmez.

Aynı şekilde bir müslüman, anne ve babasından birinin razı olmaması halinde, nafüe hac veya umre için yolculuğa çıkamaz, nafile oruç tutamaz. Çünkü onlara itaat farzdır. Yapmak istediği cihad ise nafiledir.

Bu hadisin râvilerinden Ebu'l-Abbas, es-Sâib b. Ferrûh isimli şâir bir kimsedir. Tirmizî onun Mekkeli âmâ bir kimse olduğunu; Buharı ise, bu kimsenin rivayetlerinden dolayı herhangi bir kusurla itham edilmediğini söylüyor. Musannif Ebû Dâvud da onun ismini açıklamakla, kimliği meçhul bir kimse olmadığını, bilâkis adaleti ve zabtı ile meşhur güvenilir bir râvi olduğunu ifade etmek istemiştir.[229]

2530. ...Ebu Said el-Hudrî'den rivayet olunduğuna göre bir adam (cihada katılmak için) Yemen'den Rasûlullah (s.a.)'ın yanına hicret etmiş,

Rasûl-i zişan efendimiz de ona;

"Yemen'de herhangi bir kimsen var mı?" diye sormuş. (Adam);

Annemle babam var, cevabını vermiş. (Fahr-i kâinat);

"(Buraya gelmen için) Sana izin verdiler mi?" diye (ikinci bir soru daha) sormuş (O zat tekrar);

Hayır diye cevap vermiş. (Bunun üzerine Fahr-i Kâinat efendimiz);

"Dön onlardan izin iste, eğer izin verirlerse cihada katıl, yoksa onlara hizmet et." buyurmuştur.[230]

Açıklama

Bu hadisin râvilerinden Derrâc Ebu's-Semh'in ismi Derrac b. Sem'ân'dır. Ahmed b. Hanbel onun rivayet ettiği hadislerin münker olduğunu söylerken Yahya b. Main onun güvenilir bir râvi olduğunu söylemiştir. el-Acunî'nin rivayetine göre musannif Ebû Dâvud, onun Ebu'l-Heysem ve Ebû Sâid el-Hudrî zincirinin dışındaki senetlerle rivayet ettiği hadislerin tümünün sahih olduğunu söylermiş. Nesâî, Ebu Hatim, Dârefcutnî Ahmed b. Hanbel gibi hadis otoriteleri de onun sağlam bir râvi olmadığı görüşünde birleşirlerken, îbn Şahin bu hadisin senedinde bir zayıflık olmadığım söylemiştir.

Bir önceki hadisin şerhinde de açıkladığımız gibi, cihad için anne ve babanın izni ancak nafile cihadlara giderken söz konusudur. Farz-ı ayn olan cihadlar için anne ve babanın iznini almaya gerek yoktur.

Bu hadis-i şerif ve benzerleri anne ve babaya itaatin lüzumunun dere cesini ve haklarının büyüklüğünü, onlara itaatten dolayı kazanılacak sevabın çokluğunu açıkça ifade etmektedirler. Ulemâdan bazıları bu gibi hadislere bakarak anne ve baba hakkının cihaddan daha büyük olduğunu söylemişlerdir. Ancak anne ve babanın kâfir olmaları halinde gerek farz ve gerekse nafile cihad için izinlerini almaya lüzum yoktur.[231]

32. Savaşa Katılan Kadınlar

2531. ...Enes (r.a.)'den; demiştir ki "Rasûlullah (s.a.) su taşımaları ve yaraları tedavi etmeleri için Ümmü Süleym ve Ensar'dan (bazı) kadınları harbe götürmüştür."[232]

Açıklama

Hadis ulemasından Hattabî şunları söylüyor: "Bu hadis-i şerif, yaralıların tedavisi ve askere su taşıma gibi geri hizmetlerde kendilerinden yararlanılmak için kadınların savaşa götürülebileceğine delâlet etmektedir."

Her ne kadar bir hadis-i şerifte Hz. Peygamberin kendisiyle birlikte savaşa çıkan kadınları cepheden geri çevirip evlerine gönderdiği ifade ediliyorsa da bunun müslümanların zayıf olmaları sebebiyle zafer ümidinin bulunmadığı bir savaşta olduğu düşünülebilir. Çünkü bu durumda kadınların düşmanın elinde kalması tehlikesi söz konusudur. Bu yüzden Hz. Peygamber kadınları cepheden geri çevirmiş olabileceği gibi, savaşa katılan kadınların çok genç olmaları sebebiyle fitneye sebebiyet verebilecekleri endişesiyle geri çevirmiş de olabilir.

Savaşa katılan kadınların harp ganimetlerinden hisse alıp alamayacakları meselesi ulema arasında ihtilaflıdır. Genellikle ilim adamları savaşa katılan kadınların harp ganimetlerinden erkekler gibi bir hisse alamayacağı görüşündedirler.

Hz. İbn Abbâs'a göre bu kadınlara harp ganimetlerinden bir bağış verilebilir. Süfyân es-Sevrî ile Hanefi uleması ve İmam Şafiî bu görüştedirler. İmam Mâlik'e göre ise, bu kadınlara ganimetlerden bir pay verilemeyeceği gibi, bağış da verilemez.

Harbe katılan kadınların yaralıları tedavi etmeleri mevzuunda ise, imam Nevevî şunları söylüyor: "Kadınların harpte yaralıları tedavi etmeleri meselesi kendilerine nikah düşmeyen yakın akrabaları ile kocalarına mahsus özel bir durumdur. Kendilerine nikah düşen kimselerin tenine dokunmaları ise, haramdır. Bu bakımdan eğer bu kadınlar kendi kendilerine nikah düşen erkekleri tedavi etmek mecburiyetinde kalırlarsa, ancak tedavi için dokunmaları zarurî olan yerlere dokunabilirler."[233]

33. Zâlim Bir Yönetici Emrinde Harbetmek

2532. ...Enes b. Malik (r.a.)'den; demiştir ki: Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu:

"Üç şey imanın esasındandır. (Birincisi) Lâ ilahe illallah diyen bir kimseye (el ve dil uzatmaktan) çekinmemiz, (işlemiş olduğu) bir günah

yüzünden onu kâfir saymamamızdır. (Yani İslâm'a uymayan) bir fiilinden dolayı onu İslam dışı ilan etmememizdir. (ikincisi) Cihad, Allah'ın beni (Peygamber olarak) gönderdiği andan, ümmetimin en çok neslinin Deccal'le savaşacağı ana kadar devam edecektir. Adaletli (bir idareci)nin adaleti onu ortadan kaldıramayacağı gibi zâlim (bir idarecinin zulmü de kaldıramaz. (Üçüncüsü ise) Kadere inanmaktır."[234]

Açıklama

Bu hadisi şerifte imanla ilgili üç mühim esas üzerinde durulmaktadır. Bunlardan birincisi; "Lâ ilahe illallah Mu-

hammedür rasûlullah" diyen bir kimseye el ve dil uzatmaktan çekinmek, bu kelimeyi söyleyen bir kimsenin malına, canına saldırmak haramdır. Binâenaleyh, bu kelimeyi telaffuz eden bir kimseye el veya dil uzatmaktan kaçınmak her müslümanın üzerine düşen kaçınılmaz bir görevdir.

Her ne kadar metinde sâdece, "Lâ ilahe illallah" diyen kimsenin İslâm dairesine girdiği ve müslümanların saldırısından emin olduğu ifade ediliyorsa da, burada, Lâ ilahe illallah diyen kimse sözü ile, "La ilahe illallah Muhammedürrasûlullah" diyen kimse kasdedilmiştir.

Bu "'yü üç defa okuyan kimse bir hatim sevabı alır" sözüne benzer. Çünkü 'yü okumaktan maksat sadece lafzını söylemek değil, bu sûreyi sonuna kadar okumaktır. Aynı şekilde, "Lâ ilahe illallah" demekten maksad da bu kelimeyi sonuna kadar okumak, bir başka ifade ile, "Lâ ilahe illallah Muhammedürrasûlullah" demektir. [235]

Ehl-i sünnet uleması bu hadisi şerife ve benzerlerine sarılarak kelimey-i tevhîdi söyleyen bir kimseyi müslüman kabul etmişler, işlemiş olduğu günahlardan ve îslâma aykırı bazı davranışlarda bulunmasından dolayı onu kâfir saymamışlardır. Ancak günah işleyen bir kimsenin yine müslüman kalabilmesi için o kimsenin işlemiş olduğu günahı veya İslama aykırı olarak yaptığı işi helal kabul ederek işlemiş olmamasını şart koşmuşlardır. Binâenaleyh, Ehl-i sünnet ulemasına göre bir müslüman günah işleyince dinden çıkmış sayılmamakla beraber, o işin günah olduğunu inkâr etmesi halinde derhal dinden çıkmış sayılır. İsterse o günahı işlemiş olmasın. Ehl-i sünnet ulemâsı bu esası, "amel imandan cüz değildir" sözüyle kaideleştirmişlerdir.

Ehl-i sünnetin karşısında olan Havaric ise her büyük günah işleyenin dinden çıkacağını, Mutezile mezhebi taraftarları da büyük günah

işleyenlerin kafir sayılamayacaklarını fakat müslüman olarak da kalamayacaklarını, binâenaleyh küfür ile iman arasında bulunacaklarını söylemişlerdir.

Mevzumuzu teşkil eden Hadis-i şerifte imanın esaslarından birisi olarak üzerinde durulan ikinci mes'ele cihâdın Deccal'in öldürüleceği ana kadar devam edeceğidir. Rasûl-i Zîşan efendimizin açıklamasına göre, müslüman nesiller DeccaPi öldürecekleri ana kadar Allah yolunda savaşa devam edeceklerdir. Deccal'in öldürülmesinden sonra ise ,cihad sona erecektir. Çünkü Deccal'in öldürülmesinden sonra Ye'cuc ve Me'cûc ortaya çıkacaktır. Müslümanlar onlarla savaşacak güçte olmayacakları için cihadla mükellef tutulmayacaklardır. Ye'cuc ve Me'cûc'u Allah Teâlâ helak ettikten sonra yeryüzünde kâfir kalmayacağından yine cihad olmayacaktır. Çünkü Hz. İsa hayatta olacak ve İslam her tarafa yayılacaktır. Hz. İsa'nın vefatından sonra ise, küfür yeniden canlanacak o zaman da Cenâb-ı Hak tatlı bir rüzgar estirerek müslümanların ruhunu kabzedecek, ondan sonra da kıyamet kopacaktır.[236]

Hadis-i şerifte söz konusu edilen üçüncü mesele, kâinatta vuku bulan her olayın Allah'ın kaza ve kaderiyle vuku bulduğu, hayır ve şerrin Allah'ın yar at m asıyla meydana geldiği meselesidir. Ehl-i sünnet uleması bu hadisi şerife sarılarak kaza ve kadere inanmayı imanın altı esasından biri saymışlar ve kaza ve kaderi inkar etmenin küfür olduğunu söylemişlerdir.[237]

2533. ...Ebu Hureyre (r.a.)'den; demiştir ki: Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu:

"İyi olsun kötü olsun her (müslüman) devlet reisi ile birlikte cihad üzerinize (düşen) kaçınılmaz bir görevdir. İyi olsun kötü olsun her müslüman (imam)ın arkasında namaz kılmanız üzerinize (düşen) kaçınılmaz bir görevdir. (Hatta o imam) büyük günahlar işlemiş bile olsa. İyi olsun kötü olsun (ölen) her müslümamn üzerine (cenaze) namaz(ı) kılmak farz(-ı kifaye)dir. Büyük günahlar işlemiş olsa bile."[238]

Açıklama

Cihad islâmın ayakta kalmasını ve müslümanların hür olarak şerefle izzetle yaşamalarını sağlayan çok faziletli dînî bir görevdir.

Bu bakımdan devlet reisinin ya da onun tayin ettiği kumandanların zalimliği veya günahkârlığı bahane edilerek cihad terk edilemez. Hafız İbn

Hacer el-Askalanî'nin de ifâde ettiği gibi yetkili idareciler, Allah'ın dinine aykırı emirler vermediği sürece onların emrine itaat edilir ve onların safında cihad edilir. Fakat Allah'ın dinine aykırı olarak verdikleri emirlere itaat edilmez.

Aynı şekilde bir müslüman, mescid imamının günahkârlığını bahane ederek namazını cemaatle kılmayı terkedemez. Çünkü farz namazları cemaatle kılmak İslâm'ın şiarıdır. Bu bakımdan farz namazları cemaatla kılmanın sünneti müekkede olduğunu söyleyenlerin yanında, farz olduğunu söyleyenler bile vardır.[239] Ayrıca zahiren müslümanlığı sabit kılan bir cenaze üzerine cenaze namazı kılmak tüm müslümanlar üzerine düşen bir farizadır. Bir kısmının bu farzı yerine getirmesiyle diğerleri bu sorumluluktan kurtulmuş olurlar. Ölünün sağlığında büyük günahlar işlemiş olması, müslümanlardan o kimse üzerine namaz kılma mükellefiyetini kaldırmaz. Ancak bu kimsenin küfrünün sabit olmasıyla müslümanlardan bu mükellefiyet kalkmış olur.

Münzirî bu hadisin munkatı olduğunu, çünkü Mekhûl'ün, Hz. Ebu Hureyre'den hadis işitmediğini söylemiştir.[240]

34. İnsan Başkasının Hayvanına Binerek Savaşa Gidebilir

2534. ...Câbir b. Abdillah'ın naklettiğine göre Rasûlullah (s.a.) (bir gün) savaşa gitmek isteyince;

"Ey muhacir ve ensar toplulukları, sizin (din) kardeşlerinizden mal ve akrabası olmayan kimseler var. Sizin her biriniz (onlardan) iki veya üç kişiyi bağrına bassın. Bizden birinin (savaşa giderken) kendisini taşıyacak (özel) bir bineği olamayabilir. Ancak onlarınki gibi nöbetleşe binebileceği bir bineği olabilir" buyurdu.

(Câbir b. Abdillah) dedi ki: B mn üzerine ben (onlardan) iki veya üç kişiyi yanıma aldım. Benim de ancak onlarla (birlikte) kendi deveme sıram geldiğinde binme hakkım vardı.[241]

Açıklama

Hz. Peygamber müslümanların çok fakir olup savaşa gitmek için yeterli erzak ve hayvan bulamadıkları dönemlerde, herkesin (özel olarak) kullandığı hayvandan başkalarının da faydalanmalarını sağlamak maksadıyla, hayvan sahiplerine, fakir kimseleri yanlarına alarak hayvanlarına onlarla nöbetleşe binmelerini emretmiştir. Bunun üzerine ashâb-ı kiram o fakirleri yanlarına alıp hayvanlarına yol boyunca onlarla ortaklaşa ve sırasıyla binmişlerdir. Metinde geçen, "...Sizin din kardeşlerinizden malı ve akrabası olmayan kimseler vardır... Ancak onlarınki gibi nöbetleşe binebileceği bir bineği olabilir..." anlamına gelen cümlelere bakarak İmam Ebu Hanife (r.a.) ile İmam Şafiî ve İmam Ahmed (r.a.) aynen hac gibi cihad için de binek ve azığa sahip olmayı şart koşmuşlar, bu iki imkâna sahip olmayan kimselere cihadın farz olmayacağını söylemişlerdir. İmam Malik (r.a.)'e göre ise, cihadın farz olması için azık ve binek sahibi olma şartı yoktur. Bu hadisi şerif, nöbetle bile olsa başkasının hayvanına binme imkanına sahip olan bir kimsenin savaşa gitmekle mükellef olacağına delâlet etmektedir.

Fıkıh kitaplarında açıklandığı üzere, cihad ile mükellef olanlarda aranılan vasıf Bunların harbe kadir, arızalardan berî bulunmalarından ibarettir. Binâenaleyh, çocuklar, ihtiyarlar, zayıflar, körler, topallar, nafakadan yani zâd ile binekten mahrum olanlar, cihad ile mükellef olamazlar. Binek hayvanının lüzumu, "mesâfe-i sefer" denilen en az onsekiz saatlik bir mesafe için söz konusudur. Daha yakın bir mesafe için binek şart değildir. İmam Ahmed'e göre nafakadan maksat, savaşa katılacak şahıs ile geride kalacak ailesine yetecek maldır.[242]

35. Hem Kazanmak Hem De Ganimet Elde Etmek İçin Savaşan Kimse

2535. ...İbn Zıığb el-Eyâdî dedi ki: Abdullah b. Havale (bir gün misafirim olarak) yanıma gelip bana (şunları) anlattı: (Bir defasında) Rasûlullah (s.a.) bizi yaya olarak ganimet elde etmeye göndermişti. Biz de hiç bir şey ele geçiremeden dönüp geldik. (Çektiğimiz) yorgunluğu yüzlerimizden anladı. Bunun üzerine ayağa kalkıp bizim İçin; "Ey Allahım! Onları(n işini) bana bırakma. Çünkü ben onlar(a yardım)dan âcizim. Onları(n işini) kendilerine de bırakma. Çünkü (kendi) nefislerinin

ihtiyaçlarını temin)den (kendileri de) âcizlerdir. Onları insanlara da bırakma. Çünkü insanlar (kendilerini) onlara tercih ederler." diye dua etti. Sonra da elini başımın üzerine koydu. (Râvi İbn Züğb burada tereddüd edip) Yahut da, (Abdullah b. Havale, Rasûlullah elini), tepeme koydu (demiş olabilir) dedi. (İbn Havale sözlerine şöyle devam etti): Sonra (Hz. Peygamber) buyurdu ki:

"Halifeliğin Şam'a intikal ettiğini gördüğün vakit (içtimaî) sarsıntılar ve bunalımlar ve önemli hadiseler yaklaşmış olacaktır. İşte o gün kıyamet (alâmetlerinin ortaya çıkması), insanlara, elimin senin başına olan yakınlığından daha yakındır."[243]

Ebû Dâvud dedi ki: "Abdullah b. Havale, Humus'ludur"[244]

Açıklama

Bu hadisi Abdullah b. Havâle'den rivayet eden Abdullah b. Züğb'ün sahâbî olup olmadığı ihtilaflıdır.Kendisi Şam'hdır. Musannif Ebû Dâvud ondan kıyametle ilgili tek bir hadis rivayet etmiştir.

Taberânî ise ondan; "Kim bilerek bana yalan isnad ederse cehennemdeki yerine hazırlansın" anlamında bir hadis rivayet etmiştir. Abdullah b. Züğb'ün hadîsi bizzat Rasûl-i Ekrem'den işittiği açıkça ifade edilmektedir. Abdullah b. Havale ise, Ezd kabilesindendir. Rasûl-i Ekrem'le bizzat görüştüğü kesinlikle bilinmemektedir. Hadis-i şerif, hilâfetin emevi hanedanlığı payitahtına ve Medine'den Şam'a intikal etmesiyle, kıyamet alâmetlerinin ortaya çıkmaya başlayacağını ifâde etmekte ve dolayısıyla halifeliğin saltanata dönüşerek İslâm âleminde sosyal bunalımların, patlamaların ve kargaşalıkların ortaya çıkacağını dile getirmektedir. Gerçekten de öyle olmuştur. Bu bakımdan bu hadis-i şerif RasûM Zişan Efendimizin gaybtan haber veren mucizelerindendir. Kıyametin ne zaman kopacağını ancak Allah bilir. Yalnız Hz. Peygamber, kıyametin kopmasına yakın bazı hadiseler olacağını haber vermiştir. Bunlara eşrât-ı saat (kıyamet alametleri) denir.

Kıyametin Alâmetleri:

Kıyametin alâmetleri küçük ve büyük olmak üzere iki kısma ayrılır:

Küçük alametler, din konusundaki bilgisizliğin her tarafa yayılması, alkollü içkilerin çokça içilmesi, zina gibi fuhuş olaylarının çoğalması, öldürme hadiselerinin artması, kadın nüfusunun erkek nüfusundan çok fazla olması, refahın artması, ehliyet ve liyâkatin ortadan kalkması, hürmet ve

dostluğun yok olması, haksızlıkların artması, din dahil her şeyde Allah rızasının yerini dünyevî çıkarların alması gibi hususlardır.

Kıyametin büyük alâmetleri ise şunlardır:

1. Mü'minleri nezleye tutulmuş gibi bir hale getiren ve kâfirleri sarhoş eden bir duhan (duman)ın zuhuru.

2. Deccal adındaki bir şahsın çıkıp tanrılık davasında bulunması, sonra kaybolup gitmesi.

3. Ye'cüc ve Me'cüc adlı iki kabilenin yeryüzüne dağılarak bir müddet yeryüzünü fesada çalışmaları.

4. Hz. İsa'nın gökten İnip bir müddet Hz. Peygamberin şeriatı ile amel etmesi.

5. Dâbbetü'I-arz adlı bir yaratığın çıkması.

6. Hicaz'da büyük bir ateşin ortaya çıkması.

7. Doğuda Batıda ve Arap Yarımadasında birer yer parçasının çökmesi.

8. Güneşin geçici olarak Batıdan doğması.

Kıyamet kötü insanlar ve kâfirler üzerine kopacaktır. Zira Hz. Peygamber bu konuda şöyle buyurmuştur: "Kıyamet ancak kötü insanlar ve kâfirler üzerine kopacaktır."[245] Kıyametin kopma zamanında mü'minler daha evvel ruhları alınarak ahirete göçmeleri temin edilecek ve kıyamet özellikle kâfirlerin başlarında patlayacaktır.[246]

36. (Allah Rızası İçin) Kendini Feda Eden Kimse

2536. ...Abdullah b. Mes'ud (r.a.)'dan; demiştir ki: Rasûlullah (s.a.) (şöyle) buyurdu:

"Aziz ve Celil olan Rabbimiz, Allah yolunda savaşıp da arkadaşları bozguna uğrayınca (harpten kaçmanın) kendi üzerindeki vebalini düşünerek tekrar (düşman üzerine) dönen ve kanı dökülünce-ye kadar savaşan kimseyi çok beğenir de meleklerine (şöyle)der: "(Şu) Kuluma bakınız! Benim yanımdaki sevaba rağbet edip yanımdaki (âzabdan) korkarak (tek başına düşmanla savaşmak için) geri döndü. Nihayet (bu yolda) kanı döküldü."[247]

Açıklama

Metinde geçen "acibe" kelimesi lügatte, şaştı, hayret etti gibi mânâlara gelir. Hafız Abdurrauf el-Münâvi bu kelimeye, "razı oldu", "güzel buldu" manalarını vermiştir. İbnu'l-Esîr, Nihâye isimli eserinde bu kelimeye, "Allah'ın yanında değeri büyük oldu" mânâsını verdikten sonra taaccüb etme ve şaşma gibi durumların, hadiselerin sebeplerini ve aslını bilmeyen insanlara mahsus olduğunu, hiçbir şeyin sebebi Allah'a gizli olmadığından şaşma ve hayret etme gibi fiillerin Allah için söz konusu olamayacağını bu sebeple bu kelimelerin Allah için kullanıldıkları zaman ancak mecazi anlamlarda kullanılmış olabileceklerini ifade ediyor. Bizde bu açıdan hareket ederek bu kelimeye, "Allah çok beğenir" diye mana verdik.

Bu hadisi şerif hakkında Alkamî şunları söylüyor: "Savaşta arkadaşları bozguna uğrayan bir mücâhidin, düşmanı yenmek için tek başına savaşa devam etmesinin müslehab olduğuna, fakat vâcib olmadığına bu hadis-i şerif delildir. Nitekim es-Sübki de şöyle demiştir: "Şayet, savaş meydanında tek başına kalan bir mücâhidin savaşa devam etmesi sadece onun helakini mûcib olacaksa, o zaman kaçması vâcib olur."

Görülüyor ki savaş meydanında tek başına kaldıktan sonra düşmanı yenmek ve bunun sevabına erip, harpten dönmenin vebalinden kurtulmak için savaşan bir kimse bu hadis-i şerifte övülmüş fakat bu durumda kalan bir kimsenin harbe devam etmesine dair kesin bir emir verilmemiştir. Ulemânın açıklamasına göre bu gibi naslar farziyyet değil, müstehablık ifâde eder.

Hanefi ulemasından İbn Abidin bu mevzuda şunları söylüyor: "Öldürme, yaralama yahut hezimete uğratma gibi bir şey yaptıktan sonra kendisinin öldürüleceğini bilen bir kimsenin tek basma düşmana hücum etmesinde bir beis yoktur. Nitekim Uhud muharebesinde Peygamberimizin huzurunda Ashâb-ı Kirâm'dan bir cemaat böyle yapmıştır. Peygamberimiz onları bu yaptıklarından dolayı medljetmiştir. Ama düşmana hiç bir suretle zarar vermeden kendisinin öldürüleceğini bilen bir kimsenin düşmana hücum etmesi caiz değildir. Çünkü bu şekilde saldırmada dîne hizmet yoktur. Fakat şer'an susması için her ne kadar ruhsat var ise de kendisini öldüreceklerini bilen bir kimsenin fasık olan müslümanlan fena fiillerden neh-yetmesinde bir beis yoktur. Çünkü müslümanlar fasık olsalar bile kendilerine emreden kimsenin emrettiği şeyin hak olduğuna inanırlar. O yüzden öldürdükleri kimsenin öldürülmesi içlerinde derin tesir bırakır." [248] Bezlü'l-Mechûd müellifi Şeyh Halil Ahmed'in açıklamasına göre bu

hadîs-i şerifle, "İnsanlardan öylesi var ki kendisini Allah'ın rızasına satar”[249] mealindeki âyet-i kerime arasında bir ilgi vardır.[250]

37. Müslüman Olup Da Allah Yolunda Savaşırken (Hiç Namaz Kılmadan Ve Oruç Tutmadan) Öldürülen Kimse

2537. ...Ebu Hureyre (r.a.)'den şöyle rivayet edilmiştir: "Amr b. Akyeş'in câhiliye devrinde bir faiz (alacağı) vardı. Onu alıncaya kadar müslüman olmayı uygun bulmuyordu. Uhud günü (müslümanların yanına) gelip;

Amcamın oğulları nerede? diye sordu. Onlar da;

Uhud'da diye cevap verdiler.

Falan nerededir? diye sordu. Onlar da;

Uhud'dadır diye karşılık verdiler.

Falanca nerededir? diye sordu.

Uhud'dadır cevâbını verdiler. Bunun üzerine zırhını giydi ve merkebine bindi. Sonra onların tarafına hareket etti. (Uhud'daki) müslümanlar onu görünce;

Ey Amr! Bizden uzaklaş dediler. O da;

Ben iman ettim deyip yaralarıncaya kadar (düşmanla) savaştı. Yaralı olarak ailesine götürüldü. Derken Sa'd b. Muaz onun yanına geldi ve onun kız kardeşine (hitaben);

Kavmini korumak için mi yahut onlar için (onların düşmanlarına duyduğun) öfkeden dolayı mı yoksa Allah için (kâfirlere duyduğun) öfkeden dolayı mı (savaşıyorsun?) diye ona bir sor, dedi. Bunun üzerine (Amr);

Allah ve Rasûlü için (kâfirlere duyduğum) öfkeden dolayı savaştım deyip öldü ve Allah için hiç namaz kılmadan cennete girdi.[251]

Açıklama

Bilindiği gibi bir kâfir müslüman olmakla küfür hayatındaki günahlarının yükünden kurtulur.Bir başka ifâde ile İslâmiyyet, kendisiyle müşerref olan kimsenin daha önceki günahlarına keffârettir.[252] Ayrıca Allah yolunda cihad, amellerin en faziletlilerindendir. Nitekim;

"Amel ve ibâdetin, Azız ve Celîl olan Allah'a en yakın olanı, Allah yolunda cihaddır! Fazilette ona hiçbir şey yaklaşamaz."[253]

"Allah yolunda savaşan kimse Allah'ın teminatı altındadır. Onu ya şehid olarak süratle mağfiret ve rahmetine kavuşturur yahut gazı olarak sevap ve ganimetle memleketine gönderir. Allah yolunda harbeden kimse savaşdan dönünceye kadar usanmadan gündüzleri oruç tutan geceleri durmayıp ibâdet eden kimse gibidir."[254]

"Allah yolunda geçen bir sabah veya bir akşam, dünyadan da onda olan şeylerden de hayırlıdır."[255] buyurulmuştur. Bu sebeple içinde bulunduğu küfür halinden dönüp İslâm şerefiyle şereflenerek ölünceye kadar savaşan bir kimsenin hayatında hiç namaz kılmamış da olsa cennetlik olacağı yadırganamaz. Ancak bu kimsenin cennetlik olduğuna hükmedebilmek için yaptığı savaşı AHah yolunda yapmış olması gerekir. Çünkü Allah'ın ve Rasûlünün rızası hesaba katılmadan, ırkçılık, çapulculuk, riya ve sum'a gibi duygu ve düşüncelerle savaşan kimseler bu şeref ve faziletten mahrumdurlar. Nitekim bir gün Hz. Peygamber'e soruldu:

Kim Allah yolundadır? Ganimet kazanmak için harbeden mi, cesur diye şöhret kazanmak isteyen mi, yoksa kabilesi ile tesânüd halinde olmak isteyen mi? Muhammed (s.a.) şöyle cevap verdi;

"Bunlardan hiçbirisi, fakat sadece Plâ-yı kelimetullah için savaşanlar." [256]

İşte Hz. Sa'd b. Muaz'ın, Hz. Amr'ın yanına geldiğinde onun ne maksatla savaştığını anlamak için, Hz. Amr'ın kızkardeşine bazı sorular yöneltmesinin sebebi bu inceliği tesbit gayesine matuftur.[257]

38. Kendi Silah(nın Kendine Dönmesi) İle Ölen Kimse

2538. ...Seleme b. (Sabit) el-Ekvâ dedi ki: Hayber günü olunca kardeşim şiddetli bir şekilde savaşa girdi. Derken kendi kılıcı geri dönüp kendisim öldürdü. Rasûlullah (s.a.)'ın ashabı onun hakkında konuşmaya

başladılar. Onun hakkında -kendi silahıyla ölen bir adam-(diye) şüpheye düştüler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.):

"O, Allah'a itaat yolunda çalışan bir mücâhid olarak can verdi." buyurdu.

İbn Şihâb dedi ki: Sonra ben (bu hadiseyi) Seleme b. el-Ekva'ın oğluna sordum. (Hadiseyi) bana babasından (aynen) bu şekilde nakletti. Ancak Rasûlullah (s.a.)'ın; "Yanılmışlar. O Allah'a itaat yolunda çalışan bir mücâhid olarak can verdi. Onun sevabı iki mislidir." buyurduğunu da ilave etti.[258]

Açıklama

Her ne kadar bu hadis-i şerifte Hayber günü düşmanla savaşırken silahın geri tepmesiyle şehîd olan zâtın, Seleme b. Sabit b. el-Ekvâ'ın kardeşi olduğu ifâde ediliyorsa da, bazı hadislerde bu zatın Hz. Seleme'nin amcası olduğu ifâde edilmektedir. Hafız İbn Hacer'in İsâbe'deki açıklamasına göre, bunun izahı şu şekilde yapılabilir; "Aslında silâhı geri teperek şehid olan Amir b. el-Ekvâ adındaki bu zat Seleme b. Sabit b. el-Ekva'ın hem anne tarafından kardeşidir hem da amcasıdır. Câhiliyye devrinde bu gibi evlilikler meşru sayılırdı. Hem amcası, hem de süt kardeşi olması da mümkündür." Müslim'de açıklandığına göre Hz. Amir b. el-Ekva Hayber savaşında harbin kızıştığı bir anda, bir yahudiyi bacağından yaralamış kılıcını, ona indirmek üzereyken kılıcının keskin tarafı ters dönerek Amir'in dizine isabet etmiş ve aldığı bu yara yüzünden hayatını kaybetmiş."[259] Halk Hz. Amir'in kendi kılıcıyla kendini öldürerek intihar ettiğini zannederek, onun hakkında şüpheye düşmüşler ve ona rahmet dilemekten çekinmişlerdir.

Hayber dönüşü durum Rasûl-i Zîşân Efendimize anlatılınca, bunu söyleyenlerin yanıldıklarını ve Amir'in taat uğrunda çalışan bir mücâhid olduğunu, bu yüzden de ona diğer mücâhidjere verilen ecrin iki misli ecir verileceğini ifâde buyurmuştur. Ulema'ya göre, buradaki iki ecirden biri Allah'a taat uğrunda bütün gücü ile çalışmış olması karşılığında, diğeri de Allah yolundaki mücâhidliği ve gaziliği karşılığında verilmiştir. Yani onlar buradaki "câhid" kelimesini ciddi çalışan manasına almışlar "mücahid"i de gazi diye tefsir etmişlerdir.[260]

2539. ...Peygamber (s.a.)'in sahabîlerinin birinden; demiştir ki: Biz Cüheyne'lilerden bir kabile üzerine baskın yapmıştık. Müslümanlardan birisi Cüheyne kabilesinden bir er diledi. (Bu müslüman) ona vurmak istedi . Fakat isabet edemedi, yanlışlıkla kılıcı kendisine vurdu. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.),

"Ey müslümanlar, kardeşinizle ilgilenin!" buyurdu. Halk (süratle) ona (doğru) koştular ve onu ölü halde buldular. Rasûlullah (s.a.) onu elbisesi ve kanıyla sardı ve üzerine namaz kılıp kabre koydu. (Orada bulunanlar);

Ey Allah'ın Rasûlü! O şehid midir? dediler. (Hz. Peygamber de);

"Evet, şehiddir. Ben de onun için şahidim" buyurdu.[261]

Açıklama

Bu hadis-i şerif savaşta yanlışlıkla kendisini vuran kimsenin şehid olduğunu ve Rasûl-i Zişân efendimizin bu şekilde can veren bir kimsenin üzerine cenaze namazı kıldığını ifâde etmektedir. Bu bakımdan hadis-i şerif, şehid üzerine namaz kılınmaz diyen Şafiî ve Mâlikî ulemasının aleyhine bir delildir. Hanefi ulemasına göre ise, hadis-i şerifte savaşta yanlışlıkla kendi kendisini öldürdüğünden bahsedilen kişi, âhirette sevaba nail olma yolunda şehiddir. Bilindiği gibi Hane file re göre âhiret şehidleri, dünyada yıkanır kefenlenir ve üzerine namaz kılınır. Çünkü cenazesi yıkanılmayan şehid düşmanın fiiliyle öldürülen kişidir. Bu adam ise, kendi fiiliyle öldürülmüştür. Haliyle kendisi ma'zurdur. Çünkü kasdı düşmana vurmaktı. Onun için âhiret açısından şehiddir.[262]

39. Düşmanla Karşılaşınca Dua Etmek

2540. ...Sehl b. Sa'd (r.a.)'dan; demiştir ki: "Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu"

"İki (dua) reddolunmaz. Yahut da pek az reddolunurlar: (Biri) Ezan okunduğu zaman (diğeride) savaş başlayıp da (iki taraf) birbirini öldürmeye başlayınca yapılan dua".

Musa'(nın) Rızk b. Sa'd b. Abdurrahman, Ebu Hazim (zinciriyle) Sehl b. Sa'd'dan rivayet etti(ğine göre Hz. Peygamber bu hadisin sonunda); "Ve yağmur yağarken" (yapılan dua da reddolunmaz)" buyurmuştur.[263]

Açıklama

"Lahime" dördüncü babdan "öldürdü" demek tir.Hadis-i şerifte duanın genellikle kabul edildiği üç vakitten bahsedilir. Bunlardan birisi ezanı işiten her müslümanın yapacağı; "Allahını! Ey bu tam davetin -yani mübarek ezanın- ve kılınmak üzere bulunan namazın mukaddes Rabbî. Peygamberimiz Muhammed (s.a.)'e vesileyi fazileti ve yüksek dereceyi ihsan et ve onu kendisine va'd buyurmuş olduğun makam-ı mahmuda eriştir. Şüphe yok ki sen va'dinden dönmezsin." anlamındaki ezan duasıdır.

İkincisi: Allah yolunda gazilerin saf bağlayıp düşman saflarına dalarak savaşa başladıkları vakit; üçüncüsü de yağmur yağarken yapılan duadır. Çünkü o an Allah'ın rahmetinin indiği andır.[264]

40. Yüce Allah'dan Şehidlik Dileyen Kimse

2541. ...Muaz b. CebeFden rivayet edildiğine göre o, Rasûlullah (s.a.)'ı şöyle buyururken işitmiş:

"Kim devenin iki sağımı arasındaki süre kadar Allah yolunda savaşırsa, onun için cennet(e girmek) kesinlesin Kim de içinden gelerek, sadâkatle Allah yolunda şehid olmak ister de sonra (yatağında) ölür veya öldürülürse, ona şehid sevabı vardır."

(Ravi) İbnü'l-Musaffa buraya (Hz. Peygamber'den naklen şu cümleleri de) ilave etti: "Kim Allah yolunda (düşmandan) bir yara alırsa, ya da (Allah yolunda bir kaza geçirerek) yaralanırsa o yara, kıyamet gününde dünyadaki en derin haliyle getirilir. Rengi zâferan rengi, kokusu da misk kokusudur. Kimin vücudunda da Allah yolunda iken bir çıban çıkarsa, (bu çıban) o kimsenin üzerine şehitlik mührü olur."[265]

Açıklama

Hadis sarihlerinin açıklamalarından anlaşıldığına göre "fuvak" kelimesi sağmal bir hayvanın iki sağımı arasında geçen süre anlamına gelir. Bir başka ifâde ile sağmal hayvan sağılırken yavrusuna saklamak için sütünü memesinden bırakmaz. Sütünü bırakması için bir ara yavrusu onu

emmeye bırakılır. Yavrusunu gören hayvan sütünü bırakıverir. îşte bu anda tekrar sağmaya başlanır. İşte bu iki sağım arasında geçen zamana "Fevâk" veya "fuvak" denir. Sabah sağımı ile akşam sağımı arasında geçen süreye "fevak" denildiğini söyleyenler bulunduğu gibi, bir kap sütle dolunca o kabı kaldırıp diğer bir kaba sağmaya başlayıncaya kadar geçen zamana da "fuvak" denildiğini söyleyenler de vardır.

Burada bu kelime ile anlatılmak istenen şey;

Allah yolunda ihlasla savaşan bir kimsenin, yaptığı savaş, çok kısa süreli de olsa, Allah'ın lütfü ile cennete girmeye hak kazanacağıdır.

Metinde geçen "cerh" kelimesi yara manasına gelir. "Nekbe" kelimesinin de aynı şekilde yara manasına geldiğini söyleyenler vardır. Bazılarına göre "cerh", düşmanın açtığı yara, "nekbe"de mücâhidin bir kaza neticesinde kendi kendine açtığı yaradır. Hanefi ulemâsından Aliyyül-Kâri, bu ikinci görüşü tercih etmiştir.[266] Biz de tercümemizde Aliyyü'l-kâri'nin bu görüşünü esas aldık.

Metinde geçen "O yara kıyamet gününde dünyadaki en derin haliyle getirilir" anlamına gelen cümledeki "O" zamiri, "nekbe" kelimesine dönmektedir. Bilindiği gibi "nekbe" kelimesi diken batmak, taş değmek gibi insanın kendi hatası sonucu aldığı küçük yaralar için kullanılır. İşte sözü geçen zamirin bu nekbe kelimesine dönmesinde, Allah yolunda kendi hatası sonucu aldığı ufak yaralarla cennete girmeyi hakkeden bir gazinin, düşmanın kılıcıyla veya başka bir sebeple Allah yolunda alacağı büyük yaralarla çok daha büyük makamlara erişebileceğine işaret vardır.

Aliyyül-Kâri'nin açıklamasına göre ise, bu zamir hem "cerh", hem de "nekbe" kelimesine dönmektedir. Cerh ve nekbe kelimeleri her ikisi de Allah yolunda alınan bir yara, Allah yolunda başa gelen bir musibet olmaları cihetiyle netice itibarıyla aralarında bir benzerlik vardır. Bu bakımdan bir zamirle ikisine birden işaret edilmiştir. "Altun ve gümüşü yığıp da Allah yolunda sarf etmeyenler var ya..."[267] mealindeki âyet-i kerimede olduğu gibi.[268]

Bazı Hükümler

1. Allah yolunda ölmeyi istemek caizdir. Her ne kadar dünyanın sıkıntısına dayanamamaktan dolayı ölmeyi istemek caiz değilse de, cennette yüksek makamlara erişmek için Allah yolunda ölmeyi istemek caizdir. Aslında Allah yolunda şehid olmayı istemek insanın kâfire mağlup olmayı

arzu etmesi demek gibi anlaşılabilirse de, bir mü'minin kâfire mağlup olmayı istimesi asla düşünülemeyeceği gibi, buradaki şehid olma isteği, küfrü yok etme kastıyla mücadeleye girişip kişinin bu yolda Allah'ın vâdettiği o büyük mertebeye yani şe-hidlik mertebesine ulaşma çabasıdır.

2. Allah yolunda şehid olmayı arzu edenler, yataklarında bile ölseler şehid olurlar.

3. Allah yolunda yara ve bere alanlar kıyamet gününde üzerlerinde şehidlik mühürü bulunduğu halde hasredilirler.[269]

41. Atların Yele Ve Kuyruklarını Kesmenin Kerâhati

2542. ...Utbe b. Abd es-Sülemî'den rivayet olunduğuna göre kendisi Rasûlullah (s.a.)'ı şöyle buyururken işitmiştir:

"Atların ahn(larındaki saç)lannı, yelelerini ve kuyruklarını kırkmayınız. Çünkü kuyruğu onun yelpazesidir, yelesi elbisesidir, alınlannda ise, hayırlar düğümlenmiştir."[270]

Açıklama

Atların alınlarından sarkan perçemlerim kesmek doğru değildir.Çünkü cihad için beslenen atlar sahiplerinin devamlı olarak cihad sevabı kazanmalarına ve ganimetler elde etmelerine vesile olan hayırlı yaratıklardır. Atların alınlarında hayırların toplanmasından maksat, onlar vasıtasıyla elde edilen sevaplar ve ganimetlerdir. Nitekim "Birinize ölüm geldiği zaman mal bırakırsa..."[271] âyet-i kerimesinde de "hayr" kelimesi, mal anlamında kullanılmıştır. İşte böyle hayırlı olan bu hayvanların en şerefli organları alınları olduğu için alınlarında bulunan perçemlerini kesmek uygun görülmemiştir.

Atın alnından murad alnına sarkan yelesidir. Hattâbî ve diğer bazı âlimler alın kelimesiyle atın bütününün kastedildiğini söylemişlerdir. "Hayır düğümlenmiştir" cümlesinden murad, hayr düğümlenmiş gibi onlardan ayrılmaz demektir. Burada bir istiâre-i mekniyye vardır. Çünkü hayır maddi şeylerden değildir ki, alnının üzerine düğümlensin. Lâkin burada aklî olan şey, maddi gibi tasavvur edilmiş ve mübalağa yolu ile maddeye verilen

hüküm ona da verilmiştir. Alım zikretmek istiareyi tecrit içindir. Ayrıca onları soğuktan ve sıcaktan koruyan yeleleri ile, kendilerini rahatsız eden zararlı böcekleri kovalamalarına yarayan kuyruklarını kesmek de hoş karşılanmamıştır. Bu hadisin senedinde kendisinden, "bir adam" diye bahsedilen râvinin kimliği meçhuldür. Fakat bu hadis diğer hadislerle takviye edilmiştir. Bu hadis-i şerif ile, Buhfiif de geçen; "uğursuzluk (telakkisi adet olarak) ancak üç şeyde; atta, kadında, evde hâsıl olur."[272] mealindeki hadis-i şerifin arasında bir çelişki bulunduğu söylenemez. Çünkü Buhârî'deki hadis, câhiliyye dönemindeki arapların uğursuzluk telakkilerini belirtmek için söylenmiştir. Islâmiyette ise, bu sayılan şeylerde uğursuzluk söz konusu değildir. Nitekim Tahâvî*nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte bildirdiğine göre, uğursuzluk konusunda Hz. Âişe'ye bir soru sorulmuş da Hz. Âişe buna şöyle cevap vermiştir; "Kur'ân'ı Muhammed'e gönderen Allah'a yemin ederim ki, katiyyen Rasûlullah (s.a.) böyle bir şey söylememiştir. O yalnız câhiliyye halkının kadınla, evle ve atla teşe'üm ettiklerini bildirmiştir."[273]

42. Atların Hangi Rengi Daha Çok Sevilir?

2543. ...Ebû Vehb el-Cüşemî'den; demiştir ki: "Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu:"

"Doru, sakar (beyaz alınlı), ayaklan sekili yahut da al, sakar, ayakları sekili, ya da siyah, sakar, ayaklan sekili (olan) atları besleyiniz."[274]

Açıklama

Bu hadisin râvisi Ebû Vehb (r.a.), Rasûl-i Ekrem'le sohbet etmek şerefine eren bahtiyarlardandır. Her ne kadar onun tabiînden olduğunu söyleyenler varsa da, imam Ahmet (r.a.) gibi, muhakkik ulema ashabdan olduğunu söylemişlerdir.

el-Beğavî'nin açıklamasına göre, Hz. Ebû Vehb, Şam'a yerleşmiş ve kendisinden sadece iki hadis rivayet olunmuştur. Birisi mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerif, diğeri de; "Çocuklarınıza peygamberlerin isimlerini koyunuz."[275] anlamındaki hadis-i şeriftir.

Nitekim Musannif Ebu Davud da bu râvinin sahâbî olduğunu ifâde etmiştir. Hadis-i şerif yukarıda belirtilen özellikleri taşıyan atların bu özellikleri taşımayan atlardan daha kıymetli ve cihad için daha elverişli olduğunu ifâde etmektedir.[276]

2544. ...Ebu Vehb (El-Kilaîyden; demiştir ki: "Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu": "Al, sakar, ayaklan sekili yahut da doru, sakar atlar besleyiniz."

Daha sonra (Ebu'l-Muğire yahut Muhammed b. Muhacir, önceki hadisin) benzerini rivayet etti. Muhammed b. Muhacir dedi ki: Ben Akîl (b. Şebîb)e,

Niçin al (at diğerlerinden) üstün kılındı? diye sordum.

Çünkü Peygamber (s.a.), bir akıncı birliği göndermişti de Feth (haberin)i ilk getiren al (at) sahibi oldu, diye cevap verdi.[277]

Açıklama

Bilindiği gibi "kümeyt", kırmızı ve siyah karışımı bir renk taşıyan atlar için kullanılır. Memleketimizdeki bu renkteki atlara, "doru at" ismi verilir."Eşkar" ise, katıksız kırmızı renkli atlar için kullanılır. Memleketimizin bazı bölgelerinde böyle kırmızı renkli atlara, "Yeşil at" ismi verilir. "Edhem" ismi ise, siyah renkli atlar için kullanılır ki memleketimizde bu rengi taşıyan atlara, "yağız at" denir. İmam Muhammed (r.a.)Mn açıklamasına göre bu hadis-i şerifte söz konusu edilen atları tanımak için atların yeleleriyle kuyruklarına bakılır. Şayet yele ve kuyrukları kırmızı ise, ona "eşkar", şayet siyah iseler, ona "kiimeyt" denir. Alnında bir dirhem yahut daha küçük mikdarda beyazlık olan ata "ekran" denir. Şayet bu beyazlık daha çok ise "eğarr = sakar" denir. Siyah ata ise "el-edhem" adı verilir. "el-Ersem" ise üst dudağında ve burun deliklerinin üzerinde beyazlık bulunan atlar için kullanılır.[278]

Ulemâdan bazılarına göre Hz. Peygamber kendi tecrübesine dayanarak sözü geçen özellikleri taşıyan atların cihad için diğer atlardan daha elverişli olduğunu söylemiştir. Nitekim hadisin sonunda bulunan; "Çünkü peygamber (s.a.) düşman üzerine bir akıncı birliği göndermişti de fetih (haberini) ilk getiren al (at) sahibi oldu." cümlesi de bu görüşü te'yîd etmektedir. Sahâbî Ebu Vehb el-Cüşemî'nin rivayet ettiği bir önceki hadis merfû idi. Üzerinde bulunduğumuz hadis ise mürsel'dir.[279]

2545. ...İbn Abbas'dan; demiştir ki: Rasûlullah (s.a.); "Atların bereketi, kırmızılarındadır" buyurmuştur.[280]

Açıklama

Ebu Bekr el-Bezzâr'ın açıklamasına göre, Ali b. Abdillah b. Abbas babasından bu hadisten başka müsned bir hadis rivayet etmemiştir. Tirmizî de bu hadis hakkında, "Bu hadis gariptir. Onu yalnız bu senedle, Şeybân'ın rivayeti olarak biliyoruz" demiştir. Kırmızı atların bereketli ve uğurlu olduğunu ifade den bu hadis-i şerifle; "Atların en hayırlısı alnı beyaz ve üst dudağında ve burun deliklerinde aklık bulunan siyah attır..."[281] mealindeki hadis-i şerif arasında bir çelişki bulunduğu söylenemez. Çünkü kırmızı atların bereketli olması yağız atların hayırlı olmasına engel olmadığı gibi, yağız atların hayırlı olması da diğer atların uğurlu ve bereketli olmasına engel değildir. İmam Mu-hammed'in Salih b. Keysan'dan rivayet ettiği; "Atların en hayırlısı (yelesi ve kuyruğu) kızıl olanıdır." anlamındaki hadis-i şerifle, Abdullah b.Ebî Necih es-Sekafî'den rivayet ettiği, "Bereket; alnı sakar, yağız, üst dudağında beyazlık bulunan, üç ayağı sekili ve sağ ayağı lekesiz olan atlardadır. Bu atlar yoksa siyah at bu vasfı taşır."[282] anlamındaki hadis-i şerif de nazarı itibara alınınca, bu vasıfları taşıyan atların bu vasıfları taşımayanlardan daha iyi oldukları anlaşılacağı gibi, bu vasıfları taşımayan atlarda da hayır bulunduğu, fakat atların bu vasıfları taşıyan atlar kadar hayırlı olamadıkları kolayca anlaşılır.[283]

Atın Dişisine De "Feres" Denilebilir Mi?[284]

2546. ...Ebu Hureyre'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.) atın dişisiae de, "Feres" derdi."[285]

Açıklama

Kâmûs müellifinin açıklamasına göre, Arapça da at cinsinin dişisine de erkeğine de feres denilebilir.Hz. Ebu Hureyre'nin bu hadisi nakletmekten maksadının, bir lügat bilgisi vermek olduğu düşünülemez. Hadis sarihlerinin açıklamalarına göre Hz. Ebu Hureyre'nin bu hadisi nakletmekten maksadı, Hz. Peygamber'in, harbe erkek atla iştirak eden mücâhidle dişi atla giren mücâhide ganimette aynı hisseyi verdiğini, bir

başka ifâde ile, ganimetlerin taksiminde süvarilerin hisselerini verirken bindikleri atların erkek ve dîşi olduğuna önem vermeden hepsine süvari hissesi verdiğini ifâde etmektir.[286]

43. Hoşa Gitmeyen Atlar

2547. ...Ebu Hureyre (r.a.)'den; demiştir ki: "Peygamber (s.a.) atların şikal olanını beğenmezdi. Şikal, atın sağ arka ayağı ile sol ön ayağında yahut da, sağ ön ayağı ile sol arka ayağında beyazlık olmasıdır."

Ebû Dâvud dedi ki: "(Ayak renklerinin) çapraz olmasıdır."[287]

Açıklama

Hanefî ulemâsından Aliyyü'l-Kâri'nin açıklamasına göre bu hadisde bulunan şikalle ilgili açıklama Hz. Peygambere ait değildir. Râvîlerden birine aittir. Eğer bu açıklama gerçekten Hz. Peygambere ait olsaydı, o zaman şikal'in ne olduğu açıklığa kavuşurdu ve ihtilafa mahal kalmazdı. Bu sebeple şikal Üzerinde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Burada şikal, atın sağ arka ayağı ile sol ön ayağında yahut sağ ön ayağı ile sol arka ayağında bulunan beyazlık diye tarif edilmiştir. Bu tarif, görüşlerden sadece bir tanesidir. Ebû Ubeyd ile, lügat ulemâsının büyük çoğunluğuna göre şikal, atın üç ayağının sekili olmasıdır. Üç ayağı sekili olan bir at köstekli ata benzediği için bu ismi alır. Çünkü köstek genellikle atların üç ayağına vurulur. Ebû Ubeyde sadece bir ayağı sekili olan atlara da şikal denildiğini söylemiştir.

İbn Düreyd ise, şikal atın bir tarafındaki ayaklarında beyazlık bulunmasıdır. Eğer bu beyazlık çapraz ayaklarda bulunursa ona "çapraz şikal" denir, demiştir.

Şikal atın ön ayaklarında bulunan beyazlık diye tarif edenler olduğu gibi arka ayaklarında bulunan beyazlık diye tarif edenler ve hatta önayak-ları ile bir arka ayakta veya arka ayaklar ile bir Ön ayakta beyazlık bulunmasıdır diye tarif edenler de vardır. Ulemâdan bâzılarına göre Hz. Peygamberin bu şekildeki atlan sevmemesi, atın köstekli imiş gibi görünme-sindendir. Bâzıları ise, "Rasûlullah (s.a.)'m bu şekildeki atları beğenmemesini genellikle aradığı necabeti onlarda bulamamış olması ihtimaline

bağlamışlardır. Bâzıları da "ayaklan bu şekilde sekili olan atların alınları beyaz olursa, sevimsizliği gider." demişlerdir.[288]

Hadis sarihlerinden Hattâbî mevzumuzu teşkil eden hadiste geçen şikalle ilgili açıklamalar üzerinde durduktan sonra diyor ki: "Şikal atın ön ayaklarıyla arka ayaklarından birinin beyaz olması ve geriye kalan bir ayağının da sâde olmasıdır. Hadiste geçen açıklamadan bazı kelimelerin yanlışlıkla düşmüş olması ihtimali vardır."[289]

44. Hayvanlara Karşı Yerine Getirilmesi Emredilen Görevler

2548. ...Sehl b. el-Hanzaliyye'den; demiştir ki: Rasûlullah (s.a.) (açlıktan) karnı sırtına yapışmış bir deveye rastladı da; "Bu dilsiz hayvanlar hakkında Allah'dan korkunuz. Onlara (binmeye) elverişli hallerinde bininiz ve (yenmeye) elverişli hallerinde onları yiyiniz," buyurdu.[290]

Açıklama

Rasûl-i Zişan Efendimiz bu hadis-i şerifte hayvanların haklarına riâyet etmenin önemine dikkatleri çekerek, onları, aç veya susuz bırakmanın, üzerlerine güçlerinin yetmediği yük yüklemenin Allah'ın gazabını ve azabını mucib kılacağını dile getirmiştir, onlara ancak binmeye müsait bir hale geldikleri zaman binilebileceğini ve iyice semirmeden kesilip yenilmelerinin doğru olmayacağını açıklamış, konuşmaktan âciz, ağzı dili yok tabiriyle de onların merhamete ne kadar muhtaç olduklarına çok veciz bir şekilde işaret etmiştir.[291]

2549. ...Abdullah b. Ca'fer'den; demiştir ki: "Bir gün Rasûlullah (s.a.) beni terkisine aldı da bana sır olarak bir söz söyledi ki ben onu insanlardan hiçbir kimseye söylemem.

Rasûlullah (s.a.)'in abdest bozmak için arkasına gizlenmeyi en uygun bulduğu şey ya yüksek binalar yahut da sık hurma ağaçlan idi." (Abdullah) dedi ki: (Hz. Peygamber bir gün) ensardan bir adamın bostanına girdi. Bir de ne görsün, bir deve! Rasûlullah (s.a.)'i görünce (deve) inledi, gözlerinden

yaşlar aktı. Bunun üzerine Peygamber (s.a.) onun yanına gelip kulak kökünü okşadı, (hayvan da) sakinleşti. Peygamber (s.a.):

"Bu devenin sahibi kimdir, kimindir bu deve?" diye sordu. Ensar'dan bir genç gelip;

Ey Allah'ın Rasûlü o benimdir, dedi (Peygamber (s.a.)'de)

"Allah'ın, seni kendisine sahip kıldığı şu hayvan hakkında Allah'tan korkmuyor musun? Gerçekten bu hayvan senin kendisini aç bıraktığını ve yorduğunu bana şikâyet ediyor." buyurdu.[292]

Açıklama

Metinde geçen "el-haış" kelimesi birbirine geçmiş sık hurma ağaçlan anlamına gelir.Müslim'in rivayetinde ifade edildiğine göre, râvi İbn Esma bu kelimenin, "Hurma bahçesi"'manasına geldiğini söylemiştir.Hedef kelimesi ise, yüksek bina, tepecik gibi manalara gelir."Zifra" kelimesi ise, İbnü'l-Esîr'in, Nihâye'de ifâde ettiğine göre, "kulağın kökü" manasına gelen müennes bir kelimedir.

Hadis-i şerif hayvanları güçlerinin yetmediği işlerde kullanarak onlan bitkin bir hale getirmenin, onları aç ve susuz bırakmanın Allah'ın gazabını, Rasûlünün de itabını mucib olduğunu ifâde etmektedir.

Kadı Iyâz bu hadiseyi, şifâ-i şerifte değişik şekillerde anlatmış ve Aliyyü'l-Kâri'de bu olay hakkında bir açıklama yapmaktan kaçınmıştır.[293]

2550. ...Ebu Hureyre (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur:

"Bir adam yolda giderken çok susamıştı. Bir kuyu buldu. Ona inip, su içti, sonra çıktı. Bir de ne görsün, (dilini çıkarmış) soluyan, susuzluktan ıslak toprağı yalayan bir köpek. Adam (kendi kendine); "Gerçekten bana gelen susuzluğun aynısı bu köpeğe de gelmiş" deyip kuyuya indi ve mestini suyla doldurdu. Mesti ağzıyla tutup (kuyudan) çıktı, köpeği suladı. Allah onun bu iyiliğini kabul etti ve onu bağışladı. (Orada bulunan ashab);

Ey Allah'ın Rasûlü, hayvanlarda olan davranışlarımızdan dolayı bizim için sevap var mıdır? dediler. (Peygamber (s.a.)de);

"Her karaciğeri yaş olan (hayvan) da bizim için sevap vardır." buyurdu.[294]

Açıklama

Metinde geçen, "Her karaciğeri yaş olan (hayvan) da bizim için sevap vardır*' cümlesinden murad, her canlıyı doyurup sulamakta ve yardımda bulunmakta sevap vardır, demektir. Canlıya, "karaciğeri yaş olan" denilmesi ölünün cismi ve ciğerleri kuruduğu içindir. Nevevi diyor ki, bu hadiste muhterem olan hayvana iyilikte bulunmaya teşvik vardır. Muhterem hayvandan maksat, öldürülmesi emredilmeyen hayvandır. Öldürülmesi emredilen hayvan hakkında ise, şeriatın emrine imtisal olunur. Öldürülmesi emredilen harbî, kâfir, mürted, kuduz köpek, hadiste sayılan beş fâsık hayvan,[295] ve bu manada olanlardır. Muhterem hayvanı sulamak ve doyurmak gibi iyiliklerde bulunmakla sevap hasıl olur. Bu hususta hayvanın sahibi olup olmaması, kendinin veya başkasının olması önemli değildir.

Davudî: "bu hadis bütün hayvanlar hakkındadır." demiş. Ebû Abdülmelik ise, onun Benî İsrail'e ait olduğunu söylemiş, müslümanlıkta köpeklerin öldürülmesi emrolunduğunu hatırlattıktan sonra hadisin bazı zararsız hayvanlar hakkında varid olduğunu iddia etmiş; "Çünkü domuz gibi öldürülmesi emrolunan hayvan zararı artsın diye su vererek kuvvetlendirilmez" demiştir. Allâme Aynî, Ebu Abdülmelik'e cevap vermiş, hadisin Benî İsrail'e ait olduğu iddiasını delilsiz bir iddia olarak vasıflandırmış, köpeklerin öldürülmesi emrinin de neshedildiğini hatırlatıp bu hadisin bazı zararsız hayvanlara mahsus oluşu iddiasını da tahakküm saymıştır. Bundan sonra sözü Nevevî'ye tevcih eden Aynî şunları söylemiştir: "Nevevî'ye de şaşarım, hadisin bütün muhterem hayvanlar hakkında oldğunu iddia ediyor. Bu dahi delilsiz davadır. Hadisin mesajı Allah Teâlâ'nın yarattıklarına şefkat göstermeye yöneliktir. Şefkat göstermekse zararlı hayvanı Öldürmeye engel değildir. Böyle bir hayvanı sular sonra öldürürüz. Çünkü biz öldürmeyi bile güzel yapmakla memuruz."

Allah'ın şükretmesinden murad, onun amelini kabul buyurması sevab yazması ve affetmesidir.[296]

Yolculukta Bir Yerde Konaklamak[297]

2551. ...Enes b. Mâlik (r.a.) dedi ki: "Biz (yolculukta) bir yere konakladığımız zaman, hayvanların yükü indirihnedikçe nafile namaz kılmazdık."[298]

Açıklama

Sünen-i Ebû Davud'un bir nüshasında kelîmesi yerinde kelimesi bulunmaktadır.O zaman bu hadis, "Biz hayvanların yükünü indirmedikçe nafile namaz kılmazdık" manasına gelir.

Diğer bir nüshada da, "hatta tühalle" kelimesi yerinde "hatta nünîha" kelimesi geçmektedir. Bu nüsha nazar-ı itibare alındığı takdirde ise, sözü geçen cümle "Biz hayvanları istirahata çekmedikçe nafile namaza durmazdık" manasına gelir. Hadis-i şerif, nafile namaz kılmaya son derece önem veren ashâb-ı kiramın, hayvanların hakkına riâyet etmeye, nafile namaz kılmaktan daha fazla önem verdiklerini, yolculuk esnasında bir yerde konakladıkları zaman kuşluk namazı gibi belli vakitlerde kılınan nafile namazların fevt olması pahasına da olsa, hayvanların yüklerini indirip onları rahata kavuşturmadıkça o namaza durmadıklarını ifâde etmektedir. Ashâb-ı kiramın- ibâdetle ilgili meselelerdeki uygulamalarının kendi ictihadlanndan kaynaklandığı düşünülemez. Çünkü ibâdetlere ait uygulamalar ictihad konusu olamazlar. Bu itibarla onların bu uygulamasının Rasûl-i zîşân efendimizin talimatından kaynaklandığını kabul etmek icabeder. Bu da hayvanların haklarına riâyet etmenin ve onlara acımanın nafile namaz kılmaktan daha önemli olduğunu ifâde eder.[299]

45. Atların Boynuna Yay İpi (Kiriş) Takmak

2552. ...Ebu Beşir el-Ensârî'nin dediğine göre kendisi Rasûlullah (s.a.) ile bir yolculukta bulunmuş. Rasûlullah (s.a.) bir elçi göndermiş. (Bu hadisi Ebu Beşir'den nakleden) Abdullah b. Ebi Bekir dedi ki; "Öyle zannediyorum ki (Ubâde b. Temini) dedi ki; (Hz. Peygamber bu elçiyi gönderdiği sırada, kendilerine elçi gönderilen) insanlar geceledikleri yerlerinde idiler (ve Hz. Peygamber elçiye şunları söylemesini emretmiş); "Hiçbir devenin boynunda (takılı) bir yay ipi (kiriş), veya bir gerdanlık kalmasın hepsi kesilsin.”

Mâlik dedi ki: "Bunların göz değmesinden korunmak) için (takılmış) olduklarını zannediyorum."[300]

Açıklama

İbn Hacer, Ebû Bişr'in Hz. Peygamber'le beraber bulunduğu bu seferin hangi sefer olduğunu tesbit edemediğini söyler.

Metinde geçen “insanlar geceledikleri yerlerinde idi."cümlesi, bazı nüshalarda; "insanlar öğle uykusuna yattıkları yerlerinde idi." şeklînde geçiyorsa da hadisin özüne tesir edecek derecede önemli bir fark değildir.

İbnü'l-Cevzî'nin açıklamasına göre Hz. Peygamberin, develerin boyunlarına takılan bu iplerin kesilmesini emretmesi hakkında üç görüş vardır:

1. Câhiliyye döneminde yaşayan araplar develerin boynuna kiriş ve gerdanlık gibi şeyler takarlar ve bunların göz değmesine mâni olacağını zannederlerdi, tşte Hz. Peygamber, bu gibi şeylerin Allah'dan gelen musibetleri önleyemeyeceğini bildirmek İçin, onların kesilmesini emretmiştir. İmam Mâlik bu görüştedir.

2. Hayvanların boynuna takılan bu gibi gerdanlıklar bazı hallerde onların boğazını sıkıp Ölümlerine sebep olacağı için, Rasûlullah bunların kesilmesini emretmiştir. Hanefi imamlarından İmam Muhammed bu görüştedir. Ebu Ubeyde de bu görüşü tercih etmiştir.

3. Câhiliyye araplan develerin boynuna kiriş takarlar ve bu kirişlere de çan asarlardı. Bu çanlar da geceleyin düşmanın onların bulundukları yeri sezmesine sebep olurdu. İşte burada esas yasaklanmak istenen, develerin boynuna kirişler takmak değil, bu kirişlere çan asmaktır.

Nevevî'nin beyânına göre bu hadis-i şerifteki nehy kerâhet-i tenzihiyye içindir. Ulemadan bazılarına göre ise, kerahet-i tahrîmiyye içindir. Hayvanlara takılan bu gerdanlıkların ihtiyaç duyulduğu anda takılmalarının caiz, ihtiyaç duyulmadan takılmalarının ise, haram olduğunu söyleyenler de vardır. İmam Malik hayvanların boynuna gerdanlık takmanın mekruh oluşunu göz değmesine engel olması gayesiyle takılmış olmasına bağlamakta bu maksadın dışında hayvanların boynuna çeşitli takılar takılmasında bir sakınca görmemektedir.

Bütün bu görüşler, içinde Kur'an âyetleri ya da me'sur dua bulunmayan takılar hakkındadır. İçinde âyet veya me'sur dua bulunan, insanlara ve hayvanlara takılan muskalara gelince, bunlar teberrük için takıldıklarından sakıncalı değillerdir. Kibir ve gurur vermemek israfa varmamak şartıyla süs için boyunlara takılan şeyler de aynı şekilde zararsızdır. Bunları takmakta bir sakınca yoktur.[301]

Atlara İyi Bakmak, Onları Harbe Hazır Bulundurmak Ve Onların Kaba Etlerini Kaşağılamak[302]

2553. ...Ebû Vehb el-Cüşemî'den; demiştir ki: Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu:

"Atlan (her an harbe hazır tutmak için) bağlayınız, alınlarını ve sağrılarını sıvazlayınız" buyurdu. Yahut da "kabalarını (sıvazlayınız)" dedi. (Sonra sözlerine şöyle devam etti); "Onlara gereken gerdanlıktan takınız. (Fakat yayın iki ucu arasına gerilen) kirişleri takmayınız."[303]

Açıklama

"Atlan bağlayınız" cümlesi, "onları hazır tutunuz ve harb için onları iyi hazırlayınız*' anlamındadır. Atların alınlarını ve sağrılarını sıvazlamaktan maksat, onların alınlarını ve sağrılarını elle okyaşıp onları memnun etmek ve ayrıca hayvanın sözü geçen yerlerini tımar ederek onların istirahatını sağlamaktır.

Bu hadisi rivayet eden râvi Hz. Peygamberin, "atların sağrılarını sıvazlayınız" mı, yoksa, "kabalarını sıvazlayınız*'mı dediğinde şüpheye düşmüştür. Harb vasıtası olan bir hayvanın kaba etlerini elle sıvazlayıp tımar etmek onun rahatlamasına ve kuvvetlenmesine sebep olacağı için ibâdet hükmündedir. Hadis-i şerifte geçen "onlara (gereken) gerdanlıkları takınız (fakat yayın iki ucu arasına gerilen) kirişleri takmayınız." cümlesinden maksat, "onlara istediğiniz gerdanlıkları takarak din düşmanlarının üzerine sürünüz. Fakat câhiliyye dönemi araplarının yaptığı gibi göz değmesini önleyeceği inancıyla onlara yay kirişi takmayınız" demektir. At besleme mevzuunda gelen hadislerden bazıları da şu mealdedirler.

1. At beslemek kişi için ecirdir, yâni sevabı muciptir.

2. Kişi. için perdedir, siperdir.

3. Kişinin Üzerinde günahtır, yâni günahı muciptir."

Atın kendisine sevap kazandırdığı adam, onu Allah yolunda bağlamış, onun ipini bir çayıra yahut bir bahçeye uzatmıştır. İşte o at, içinde bağlı olduğu o çayırın, yahut o bahçenin neresine değip geçerse o kısım onun için

sevabı mucip olur. Eğer o, bir nehre uğrar da sahibi sulamak istemediği halde su içerse bu da sahibi için sevabı mucip olur. Atın kendisine siper olduğu adam, onu insanlara muhtaç olmamak ve perde olmak için yani fakirliğini gizlemek ve de teaffüf yani evlad-ü lyalini nâ-muskârâne geçindirmek için bağlamıştır. Ona iyi bakmak, hoş binmek ve yük yüklemek hususlarında Allah'ın hakkını unutmamaktadır. İşte o hayvan, kendisi için siperdir.

Diğer adam ise, atı sırf böbürlenmek, gösteriş ve düşmanlık için bağlamıştır. Bu da kendisi için günahı muciptir."[304]

46. Hayvanların Boynuna Çan Takmak

2554. ...Ümmü Habibe (r.anha)'den rivayet olunduğuna göre Peygamber (s.a.) şöyle buyurmuştur:

“Melekler aralarında çan (sesi) bulunan yolcularla arkadaşlık etmezler."[305]

Açıklama

kelimesini "ra"nın zammesi ile "rüfkaten" şeklinde okumak caiz olduğu gibi "ra"nın kesresi ile "rifkaten" şeklinde okumak ta caizdir. Bu kelime, "toplu halde yolculuk yapan yol arkadaşları" anlamına gelir.

Hadis-i şerifte aralarında çan sesi bulunan yolculara meleklerin arkadaşlık etmeyeceği ifâde edilmektedir.

Avnü'l-ma'bud müellifi Azimâbâdî'nİn açıklamasına göre, aralarında çan sesi bulunan yolculara arkadaşlık etmekten kaçınan bu melekler, h'a-faza meleklerinden başka meleklerdir. Çünkü hafaza melekleri insanı hiçbir zaman terketmezler. Azîzî ise, el-Câmiu's-sağir şerhinde, bü meleklerin rahmet melekleri olduğunu söyler.[306]

Yine Avnü'l-ma'bud yazarının açıklamasına göre bu meleklerin, aralarında çan sesi bulunan yolculara arkadaşlık etmekten kaçınmaları şu iki mânâya gelebilir:

1. Meleklerin bu yolcuları tamamen terketmeleri ve asla onlarla beraber olmamaları anlamına gelebilir.

2. Melekler o yolcularla beraber bulunurlar. Fakat onlara istiğfarda bulunmazlar ve onlara dua etmezler anlamına gelebilir.

Avnü'l-ma'bud yazarı Azîmâbâdî, meleklerin bu yolcuları terketmelerinin sebebini de şöyle açıklıyor: "Çünkü çan sesi çok çirkindir ve çan sesi kilise çanlarının sesini hatırlatır. Nitekim hadis-i şerifte de çan sesi şeytanların çalgısının sesine benzetilmiştir. Ayrıca çan sesi savaşta sahibinin yerini düşmanların öğrenmesine sebep olur. Oysa Hz. Peygamber düşmanlarına ansızın baskın yapmayı severdi. Şemsü'l-eimme İmam Serahsî, es-SiyerıTI-Kebir Şerhi'nde mevzumuzu teşkil eden bu hadisle ilgili görüşlerini şöyle açıklıyor; "Bazı âlimler bu rivayetin zahirine bakarak, savaşta olsun başka hususlarda olsun bineğe çıngırak takmayı mekruh görmüşlerdir.

Hz. Âişe'den yapılan bir rivayete dayanarak, küçük çocuğun ayağına çıngırak takmayı da mekruh görmüşlerdir. Bu rivayete göre, Hz. Âişe bir kadının yanında ayağına çıngırak takılmış bir çocuk görmüş ve kadına, "meleklerin nefret etliği şu şeyi ondan uzaklaştır" demiştir. Bizce bu rivayetlerin izahı, darü'l-harb'te gaziler için çıngırak takmanın mekruh olduğudur. Şayet düşmana gece bir baskın yapmak isteseler, düşman hemen onların farkına varır. Şayet düşman topraklarına sızan bir seriyye olsalar, düşman hemen onları bulup öldürür. Bu durumlarda müşriklere yardımcı olduğu için çıngırak kullanmak mekruhtur. Ama dârü'l-İslâm'da hayvan sahibine faydası dokunacağından çıngırak kullanmakta sakınca yoktur.

Meselâ çıngırağın sesi yolcuların uykusunu kaçırtıp yola devam etmelerine yardımcı olur. Kervanın arkasında kalıp gece yolunu şaşıran kimseler çıngırak sesleri yardımıyla kervanlarını bulurlar. Bazı hayvanlar bu sesten zevk duyarak, daha süratli yürür. Şayet hırsız ve yol kesicilerden korku yoksa bu durumuyla çıngırak faydalıdır ve kullanılmasında sakınca yoktur. O da develerin sür'atli ve düzenli yürümelerini sağlamak için söylenen şarkılara benzer. Nitekim Rasûlullah (s.a.)'in kendîsininde hazır bulunduğu bir gece yolculuğunda bazı şarkılar söylenmiş, kendisi de buna izin vermiştir. Çocukların ayaklarına takılan çıngıraklara gelince, bunlar şayet sırf eğlence için takılıyor ve başka bir faydası yoksa, hoş karşılanmaz. Ama faydası varsa sakıncası yoktur."[307]

Bu mevzuda İmam Nevevi de şunları söylüyor: Buradaki keraheti tenzihiyyedir. Şam'ın eski ulemasından bir cemaat büyük çanın mekruh olduğunu küçüğünün mekruh olmadığını söylemişlerdir. Ancak Tuhfetu'l-ahvezi yazarı'nın da dediği gibi, hadisteki "çan" kelimesi, mutlak olarak kullanıldığından çanın büyüğü de küçüğü de aynı hükümdedir.[308]

2555. ...Ebu Hureyre (r.a.)'den; demiştir ki: "Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu":

"Melekler, aralarında köpek ve çan sesi bulunan yoldaşlara arkadaş olmazlar."[309]

Açıklama

Bilindiği gibi Cibril aleyhisselam Hz. Peygamberle görüşmek üzere bîr vakit tayin ettiği halde, Hz. Peygamber'in bulunduğu evde bir köpek yavrusu bulunduğu için, o eve girememiş ve sözünü yerine getirememişti. Hz. Peygamber bu köpeği dışarı çıkarınca Cibril aleyhisselam derhal içeri girmiş ve Rasûl-i Zişân Efendimize, "Bana senin evindeki köpek mani oldu. Biz içinde köpek ve suret bulunan eve girmeyiz."[310] demişti.

Ulema bu mesele üzerinde durmuş ve Hattâbî gibi bazı hadis alimleri edinilmesi haram olan köpeklerin bulunduğu yere, rahmet meleklerinin girmediğini, fakat av köpeği, ekin veya çoban köpeği gibi köpeklerin bir yerde bulunmasının, rahmet meleklerinin oraya inmesine mani olmadığını söylemişlerdir.

Yolculukta da hüküm böyledir. Edinilmesi haram olan köpeklerin, beraberinde bulunduğu yolcuların yanına rahmet melekleri inmezler. Fakat av köpeği, çoban köpeği gibi köpeklerin yolcuların yanında bulunmaları rahmet meleklerinin o yolcuların yanına inmesine engel değildir. Meleklerin, aralarında köpek bulunan yolcuların yanına inmeyişinin sebebini ulema şöyle izah ederler: "Çünkü köpekler çok pislik yerler ve pis kokarlar. Ayrıca bazı köpekler şeytan tabiatlıdır. Meleklerse şeytanların zıddıdır." Rahmet meleklerinin aralarında çan sesi bulunan yolcuların yanına inmemesi meselesini bir Önceki hadiste açıkladık.[311]

2556. ...Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet edildiğine göre Peygamber (s.a.) çan hakkında "şeytan'ın düdüğüdür'* buyurmuştur.[312]

Açıklama

Mizmar, sözlükte, kaval, ney ve düdük gibi nefesli müzik aletleri manasına gelir. Güzel ses ve şarkılar için de kullanılır.

Aliyyü'l-kâri'nin açıklamasına göre, çan sesinin şeytana izafe edilmesinin sebebi, özellikle yolculukta bu gibi sesler sürekli olduğunda

aynen şeytan gibi sürekli olarak insanın gönlünü meşgul edip, onu zikir ve fikirden alıkoymasıdır. Hayvanlara çan takmanın hükmü hakkında ulemanın görüşlerini 2554 numaralı hadiste açıklamış bulunmaktayız.[313]

47. Dışkı Yiyen Hayvana Binmek

2557. ...İbn Ömer (r.a.)'den; demiştir ki: "Dışkı yiyen hayvana binmek yasaklanmıştır."[314]

Açıklama

Bilindiği gibi dışkı yiyen hayvana = cellâle, denir. Bu dışkı ister koyun, sığır, deve gibi dört ayaklı hayvan dışkısı olsun, isterse kaz, Ördek, tavuk gibi kümes hayvanları dışkısı olsun.

İbn Hazm,Cellâle isminin sadece dört ayaklı hayvanların dışkısını yiyen hayvanlara verilebileceğini iddia ederken, bazı ilim adamları da, yiyeceklerinin ekserisi pis hükmündeki şeyler olan hayvanların cellâle sayılacağını, yiyeceklerin ekseriyeti temiz olan hayvanlarınsa cellâle sayılamayacağını söylemişlerdir. İmam Nevevi, "Tashih'üt-tenbih" isimli eserinde bu görüşü savunmuşsa da; "er-Ravda" isimli eserinde Râfiî'ye uyarak, "Bu hususta nazar-ı itibare alınacak Ölçü, hayvanın etsuyunun veya etinin, tadı, rengi ve kokusunun bozulup bozulmamasıdır. Eğer hayvanın etinin tadı, rengi ya da kokusu bozulmuşsa hayvan cellâledir, yoksa cellâle değildir." demiştir.

Bu mevzuda Hattâbî de şöyle diyor; "İnsanlar dışkı yiyen hayvanın etinin yenip yenmeyeceği ve sütünün içilip içilmeyeceği konusunda ihtilaf etmişler, rey ehli ile İmam Şafiî ve Ahmed b. Hanbel bu hayvanların etlerinin yenmesini ve sütlerinin içilmesini mekruh görmüşlerdir. Sözü geçen ulemaya göre böyle bir hayvan birkaç gün hapsedilip temiz yemlerle beslenmedikçe etleri yenmez ve sütleri içilmez.

Bir hadis-i şerifte rivayet edildiğine göre dışkı yiyen bir hayvanın etini yiyebilmek için hapis süresi kırk gündür. Buna göre, dışkı yiyen sığırların etlerinin ve sütlerinin helal olması İçin, kesilmeden önce en az kırk gün hapsedilip temiz yemlerle beslenmeleri icâbeder. Hz. Ömer tavukları üç gün hapseder ondan sonra keserdi.

İshak b. Rahûye dışkı yiyen hayvanların etini güzelce yıkadıktan sonra yemekte bir sakınca olmadığını söylerdi.

Hasan el-Basri (r.a.) ise, Cellâle'nin etini yemekte bir sakınca görmez ve hiçbir işleme tabi tutmadan onun etinin yenilebileceğini söylerdi. Mâlik b. Enes de bu görüştedir.

İbn Reslan "Şerhu's-Sünen" isimli eserinde şunları söylüyor: "Dışkı yiyen hayvanın ne kadar hapsedilmesi gerektiğine dair tesbit edilmiş belli bir süre yoktur. Bazı âlimler bu sürenin deve ve sığır cinsi için kırk, koyun cinsi için yedi, tavuk cinsi için de üç gün olduğunu söylemişlerdir, et-Tahrir ve el-Mühezzeb isimli eserlerde de bu görüş tercih edilmiştir."[315]

Bu mevzuda Bezrül-Mechûd müellifi şunları söylüyor:

"Cellâle: Pislik yiyen ve bu pisliğin tesiri etinde sütünde ve terinde görülen hayvandır. Bunun etinin ve sütünün mekruh oluşunun sebebi, etinin ve sütünün yediği pisliklerle karışmış olmasıdır. Eğersiz veya semersiz olarak binilmesinin mekruh oluşunun sebebi ise, onun kokusunun ve terinin binen kimeseye geçmesidir. Bu gibi hayvanlara binmek alışkanlık haline gelmesin diye yasaklanmıştır. Kıymetli âlimlerimizden merhum Ö.Na-suhi Bilmen, Hanefi mezhebinin bu mevzudaki görüşünü şöyle Özetliyor: "Temiz olmayan şeyleri yemiş olan tavuk, koyun, sığır, deve gibi hayvanların etleri bir müddet hapis edilmeksizin hemen kesildikleri takdirde mekruhtur. Çünkü bu halde etleri fena kokudan hali olmaz. Hapis müddeti, tavuklar için üç, koyunlar için dört, sığırlar ile develer için on gündür. Böyle pislikle teayyüş eden bir hayvana "cellâle" denir."

Bu hayvanlar, temiz olmayan şeylerden etleri kokmayacak miktar da yemiş oldukları takdirde hepisleri lazım gelmez. Etleri kerâhetsiz olarak yenilebilir.[316]

2558. ...îbn Ömer (r.a.)'den; demiştir ki:

"Rasülullah (s.a.) pislik yiyen develere binmeyi yasakladı."[317]

Açıklama

Önceki hadisle ilgili açıklamalar bu hadis için de geçerlidir.[318]

48. İnsan, Sahip Olduğu Hayvanlara Özel İsimler Verebilir

2559. ...Muaz (r.a.)'dan; demiştir ki. ' Ben Ufeyr denilen bir merkebin üzerinde, Rasûlullah (s.a.)'in terkisinde idim."[319]

Açıklama

Ridf (veya) redif: Hayvan üzerinde bulunan bir kimsenin terkisine yani arkasına oturandır.

Ufeyr: Peygamber (s.a.)'în merkebinin ismidir. Bu kelimenin aslı "a'fer" olup, kaideye göre "üayfîr" şeklinde tasgir yapılması gerekirken, kaideye aykırı olarak, elifi hazfedilmek suretiyle "ufeyr'* şeklinde tasgir edilmiştir. Nitekim "esved" kelimesini de bu şekilde kaideye aykırı olarak 'süveyd' şeklinde tasgir edilmiştir. Oysa A*fere benzeyen Ahmer ve Esfer gibi kelimeler, kaideye uygun olarak ühaymir ve üsayfir şeklinde tasgir edilmişlerdir. Bu hayvana ceylan gibi hızh koştuğundan dolayı bu ismin verildiğini söyleyenler bulunduğu gibi bu hayvanın toprak gibi boz renkli olduğu için bu ismi aldığını söyleyenler de vardır. Çünkü araplar beyaz ve kızıl karışımı toprağa “afre" derler.

Hayvanlara özel isim vermek araplann eski adetlerinden kalma bir âdettir. Eski araplar, silahlara ve harp aletlerine de özel isimler verirlerdi. Hz. Peygamber Arapların bu adetini tasvib ve takrir etmiş, kendisi de kılıcına, "zülfikar" bayrağına; " = El-ukab", zırhına, "zat-ül-Füdûl", katırına; = "düldül" ismini vermiştir.[320]

Bazı Hükümler

1. Hayvanlara, silahlara ve harp aletlerine özel isim vermek caizdir.

2. Hayvanın iki kişiyi taşıyacak güçte olması şartıyla bir hayvana iki kişinin birlikte binmesi caizdir. Hayvanın zayıf olması ve dolayısıyla iki kişinin binmesiyle zarar göreceğinin bilinmesi halinde bu caiz değildir.[321]

49. Harbe Çıkılacağı Zaman "Ey Süvariler, Allah'ın Atlarına Bininiz" Diye Nida Etmek

2560. ...Semûre b. Cündüb (r.a.)'den, şöyle dediği rivayet edilmiştir; "Gelelim sadede; Biz (düşman tehlikesinden) korktuğumuzda Rasûlullah (s.a.) süvarilerimizi, "Ey Allah'ın süvarileri," diyerek çağır(ır)dı. Ve korkuya kapıldığımız zaman bizden toplu halde sabırlı ve sakin olmamızı isterdi. Harbe çıktığımız zaman da (aynı şeyleri emrederdi)"[322]

Açıklama

Nefir savaşa çıkmak demektir. Metinde geçen kelimesi atlar manasına geldiği gibi süvariler (atlılar) manasına da gelir. Binâenaleyh kelimesi "Allah'ın atlan" mânâsına geldiği gibi Allah'ın atlıları manasına da gelebilir. Fakat başına nida harfi sonuna da emri ilâve edildiği zaman bu kelimenin süvariler manasında kullanıldığı belirlenmiş olur. Bu bakımdan bazı hadis sarihleri bu babın başlığında bulunan "ya haylallahi" kelimesinin aslında "Ey Allah'ın atlarının binicileri" şeklinde zincirleme bir tamlama olduğunu fakat, bu tamlamadan, "fîrsân" kelimesinin düştüğünü söylemişlerdir. Suyutî'nin ifâdesine göre, el-Askeri'nin, "el-Emsal" isimli eserinde rivayet ettiği şu hadiste el-Hayl kelimesi süvariler anlamında kutlanılmıştır: "Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre; Harise b. en-Nu'man (bir gün),

Ey Allah'ın Peygamberi, şehid olmam için bana dua et! dedi. Hz. Peygamber de onun için dua etti. Bir gün; "Ey Allah'ın atlıları atlarınıza bininiz" diye nida edilince ilk atına binen ve ilk şehid olan atlı Harise olmuştu."

Mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifte de hayl, "süvari - atlı" manasında kullanılmıştır. Râğıb-î İsfehânî'nin açıklamasına göre, "Afevtü an sadakati'l-hayl= "atların zekâtını size bağışladım*' cümlesinde, "hayl" kelimesi, "atlar" anlamında kullanılmıştır." Görüldüğü gibi mevzumuzu teşkil eden bu hadisi şerif harbe çıkıldığı zaman süvarilere, "ey Allah'ın atlıları!" diye nida etmenin caiz olduğuna delâlet etmektedir.

Hazret-i Peygamberin Allah'ın süvarileri ismini verdiği müslüman süvarileri, bir korkudan dolayı, "Ey Allah'ın atlıları" diye çağırdığı ilk

hadise, hicretin altıncı yılında cereyan eden zükared, diğer ismiyle Ğâbe gazasıdır. Tarih kitapları bu gazanın sebebini şöyle anlatırlar: "Peygamberimizin Ğâbe meralarında yayılmakta bulunan sağmal ve doğurmaları yaklaşmış yirmi devesini Uyeyne b. Hısn el-Fazarî'nin Gatafan ve Fâzereler-den kırk atlı salarak baskın yaptırıp sürdürmesi ve Ebu Zer el-Gıfârî'nin oğlunu da şehid ettirmesidir."[323]

Bu olayda Hz. peygamber'in İslâm süvarilerine nida ederek onları harbe çağırışı da tarih kitaplarında şöyle anlatılıyor:

"Seleme b. el-Ekva'ın "ya Sabahah!" diyerek bağırdığı Peygamberimize haber verildi. Bunun üzerine "Yetişiniz! yetişiniz!", "Ey Allah'ın süvarileri» atlarınıza bininiz!" denilerek Medine'de seslenildi.[324]

50. Hayvanlara Lanet Etmek Yasaklanmıştır

2561. ...İmran b. Husayn (r.a.)'dan rivayet olunduğuna göre, Peygamber (s.a.) seferde iken bir lanet (sözü) işitmiş de;

"(lanet eden) bu (kadın) kimdir?'* diye sormuş (Orada bulunanlar);

Bu (kadın) falan kadınadır devesine lanet etti, demişler. Bunun üzerine;

"Hayvanın üzerinden (semerini ve yüklerini) indiriniz çünkü o lanetlenmiştir." buyurmuş. (Oradakiler de) hayvanın üzerinden (yükünü ve semerini) hemen indirmiştir.

İmrân dedi ki: "Boz rengiyle o deveyi hâlâ görüyor gibiyim."[325]

Açıklama

Bu hadisenin cereyan ettiği seferin hangi sefer olduğu hususunda hadis sarihleri kesin bir açıklama yapamıyorlar. Sadece bunu tesbit edemediklerini söylemekle yetiniyorlar. Aynı şekilde devesine lanet eden kadının kimliği hakkında onun Ensar'dan bir kadın olmasının ötesinde bİF bilgi de verilmiyor.

Her ne kadar bazı ilim adamları, "Kadının hayvana laneti geçtiği ve bedduası kabul edildiği ve dolayısıyla hayvan mel'ûn olduğu için, Hz. Peygamber o hayvandan uzak durulmasını emretmiş, üzerine binilmesini yasaklamıştır", demişlerse de, imam Nevevî'ye göre Hz. Peygamberin bu

hayvana binmeyi yasaklamaktan maksadı; lanetleme yasağına uymayan kadını cezalandırmaktır. Çünkü Hz. Peygamber daha önce lânetlemeyi yasakladığı halde sözü geçen kadın bu yasağı çiğneyerek devesine lanet etmiştir. Rasûl-i Zişân Efendimiz de onu bu fiili bir daha işlememesi için bu şekilde cezalandırmıştır. Ancak bu yasak hadisenin cereyan ettiği yolculuk süresince geçerlidir. Etinin yenmesi, satılması ve sözü geçen yolculuk bittikten sonra Hz. Peygamberin beraberinde olmamak şartıyla üzerine binilmesi caiz olduğu gibi, lanetten önce onun hakkında caiz olan tasarrufların hepsi yine caizdir, Bezlü'l-mechûd yazarının açıklamasına göre, Hz. Peygamber'in o deveye binmeyi yasaklamasını onun lanetlenmiş olmasına bağlamak çok yanlıştır. Çünkü deve lanete layık ve ehil bir hayvan değildir. Bir hadis-i şerifte de açıklandığı gibi lanete müstehak ve ehil olmayan bir varlığa yapılan lanet, sahibine döner.[326]

51. Hayvanları Birbirine Kışkırtmak Ve Aralarını Kızıştırmak

2562. ...îtjn Abbas (r.a.)'dan; demiştir ki: "Rasûlullah (s.a.) hayvanları biri birine kışkırtmayı yasakladı."[327]

Açıklama

Tahriş = Hayvanları birbirine kışkırtarak onları döğüş-türmek demektir.Günümüzde rastlanan deve güreşleri ve horoz döğüşleri gibi yarışlar bunun en canlı örneğini teşkil ederler. Bu gibi yarışlarda insanlık hesabına hiçbir fayda bulunmadığı, sadist ruhları tatminden başka bir işe yaramadığı gibi, döğüşen hayvanlara büyük bir acı çektirdiği için yasaklanmıştır. Çünkü İslam, insanlığın hayrına olmayan işlere izin vermez. îslamın her emir ve nehyinde çok büyük hikmet ve maslahatlar vardır.

Bu hadisi Tirmizi bir defa mürsel olarak, bir defa da merfû' olarak rivayet etmiştir. Hafız el-Münzirî, Tirmizi'nin mürsel plan rivayetinin merfu olan rivayetinden daha sahih olduğunu söylemiştir.[328]

52. Hayvanları Dağlayarak Damgalamak

2563. ...Enes b. Malik (r.a.)'den; demiştir ki: "Kardeşim yeni doğduğu zaman damağına (yiyecek) bir şey sürmesi için onu, Peygamber (s.a.)'e getirmiştim. Bir de baktım ki kendisi bir ağılda koyunları ateşle damgalıyor."

(Bu hadisi Hişam'dan rivayet eden Şu'be) dedi ki: "Öyle zannediyorum ki (Hişam) "(Hz. Peygamber hayvanların) kulaklarına (damga vuruyordu)" dedi.[329]

Açıklama

Tahnîk: Hurma gibi tatlı bir şeyi çiğneyerek yeni doğan çocuğun damağına sürmektir. Bundan maksad, tahnik yapan kimsenin ağzından çıkan lokmayı çocuğa yutturarak teberrükde bulunmaktır.

Vesm: Hayvanın derisini ateşle dağlayarak onun vücuduna damga basmaktır. Bu iş genellikle demir bir çubuğun ateşte kızdırılarak hayvanın kulağına basılmasıyla olur! Hayvanlara vurulan bu damga, kime ait olduğunun bilinmesini ve dolayısıyla onun kaybolması ya da başkalarına ait hayvanların içine karışması halinde kime ait olduğunun kolayca tanınıp sahibine iade edilmesini ve daha önemlisi, kişinin zekât olarak verdiği hayvanları yanlışlıkla satın almaktan korunmasını sağlar. Herkes kendine ait hayvanına kendisine ait özel bir damga vurursa bu sayede hayvanın kime ait olduğu kolayca bilinir.

Buharî'nin rivayetinin birinde Hz. Enes'in Resûl-i Zişân Efendimizi koyunları damgalarken gördüğü ifâde edilirken[330] diğer bir rivayetinde develeri damgalarken gördüğü[331] ifâde edilmektedir. Bu durum Hz. Enes'-in, Hz. Peygamber'i bir ağılda karışık halde bulunan koyun ve develeri damgalarken gördüğünü ortaya koymaktadır. Hafız İbn Hacer'in açıklamasına göre bu hadis hayvanları ateşle dağlayarak damgalamanın caiz olduğunu söyleyen cumhur-u ulemânın delilidir. Ancak Hanefi uleması hayvanlara ateşle işkence yapmanın yasaklığım[332] nazarı itibare alarak, cumhur-u ulemaya muhalefet etmiştir.

Yine Hanefi ulemasından bazılarına göre hayvanları ateşle dağlayarak damgalama İslâm'ın ilk dönemlerinde caizdi, fakat sonradan neshedildi. Cumhur-u ulemâya göre ise, mevzûmuzu teşkil eden hadis-i şerif, hayvanlara ateşle işkence etme yasağının genel hükmünü tahsis ederek, hayvanlara ateşle damga vurmayı caiz kılmıştır. Bazı Şafiî ulemâsına göre,

zekat hayvanlarına bu şekilde damga vurmak müstehabdır. Hayvanların kulaklarını keserek onlara en vurmaya gelince Buharı sarihlerinden Kirmânî bunun caiz olduğunu söylemiştir. Ancak Hanefi ulemasından Aynî, "Hayvanın diri iken kuyruğunu ve kulağını kesen kimseye Allah gazâb etsin."[333] hadis-i şerifini delil getirerek bunun caiz olmadığını söylemiştir. Oysa hadis-i şerifte yasaklanan kulağın tümünü kesmektir. En vurmak ise, kulağın bir kısmını kesmekle olur.[334]

Bazı Hükümler

1. Hayvanların kulağını ateşle dağlayarak damgalamak caizdir.
2. Kulak yüzden değildir.
3. Yeni doğan çocuğa tahnik yapmak müstehabdır.
4. Yeni doğan bir çocuğu teberrük için salah ve takva sahiplerinden birine götürmek müstehabdır.
5. Hz. Peygamber son derece cömert idi, zekât ve cizye gibi müs lümanlara ait amme işleriyle ilgilenir ve bunları bizzat kendi elleriyl hallederdi.[335]

Hayvanların Yüzünü Ateşle Damgalamak Ve Yüzlerine Vurmak Yasaktır[336]

2564. ...Câbir (r.a.)'dan' rivayet olunduğuna göre, peygamber (s.a.)'in yanına yüzüne damga vurulmuş bir merkeb getirilmiş, bunun üzerine Rasûlullah (s.a.); "Benim hayvanların yüzünü (ateşle) damgalayan ve onların yüzüne vuran kimselere lanet ettiğim haberi size erişmedi mî?" demiş ve bunu yasaklamıştır."[337]

Açıklama

Bu hadis-i şerif bilumum hayvanların yüzüne vurmanın dînen yasaklandığını ifâde etmektedir. Bu mevzuda insan hakkındaki yasak ise, daha da şiddetlidir. Çünkü yüz insanın bütün güzelliklerinin toplandığı yerdir .Yüze vurulduğu zaman orada eseri kalır. Hatta yüzde bulunan ve büyük önemi haiz olan görme işitme, tatma ve koklama gibi duyu organlarının bu yüzden zarar görmesi ve hatta tamamen tahrib olması da mümkündür.

Ancak hayvanların yüzlerinin dışında vücudlarının diğer kısımlarına ateşle damga basmak caiz olduğu gibi, gerektiği zaman yüzlerinin dışında kalan yerlerine zarar vermeyecek şekilde vurmak da caizdir. Bezl'ül-mechud müellifinin açıkladığı üzere bir hayvanı kiralamış olan kimse, adete uygun olarak ona vurup yürümesini ya da kafileye yetişmesini sağlayabilir. Nitekim Hz. Peygamber'in Hz. Câbir'in devesine vurduğu Hz. Ebu Bekr'in de kendi devesine bastonuyla vurduğu bilinmektedir. Ayrıca hayvanları terbiye eden bîr kimsenin terbiye için onlara vurması ve öğretmenin de terbiye için Öğrencisini dövmesi caizdir. Bu gibi kimselerin terbiye ettikleri hayvanları veya çocukları döverlerken onlara verdikleri zararı ödemeleri lâzım gelmez, tmam Mâlik ile İmam İshak, Ebu Yûsuf ve Muhammed bu görüştedirler.

İmam Sevri ile îmam Ebû Hanife'ye göre bu zararı ödemeleri gerekir, tmam Şafiî'ye göre ise, muallim dövmüş olduğu çocuğa verdiği zararı ödemekle mükellef ise de hayvan terbiyecisi dövdüğü hayvanın bu yüzden uğradığı zararı ödemekle mükellef değildir.

Hayvanın yüz kısmına ateşle damga vurmayı bazı ulemâ mekruh görmüş, hatta haram olduğuna işaret edenler de bulunmuştur. Çünkü Hz. Peygamber bu işi yapanlara lanet etmiştir.[338]

53. Eşekleri Kısraklara Çekmenin Keraheti

2565. ...Ali b. Ebî Tâlib (r.a.)'den; demiştir ki: Rasûlullah (s.a.)'e bir katır hediye edildi de ona bindi. Bunun üzerine Ali (r.a.);

Biz de eşekleri atlara çekseydik de bizim de bunun gibi (katırlarımız) olsaydı (ne güzel olurdu) dedi. Rasûlullah (s.a.) de;

"Bunu ancak bilmeyenler yapar." buyurdu.[339]

Açıklama

"Bunu ancak bilmeyenler yapar" sözü, "atı kısrağa çekmenin, eşeği kısrağa çekmekten daha hayırlı olduğuna delâlet eder. Binaenaleyh eşeği kısrağa çekenler, dinin bu husustaki ahkâmını ve kendileri için hayırlı olanı bilmeyen kimselerdir.

Hadis ulemasından Hattâbî bu hadisle ilgili olarak özetle şunları söyler: "Eşeğin kısrağa çekilmesiyle at cinsinin üremesi ve dolayısıyla atlardan elde edilecek menfaatler azalır. Bu durum fert ve cemiyetin aleyhine bir gelişmedir. Çünkü atlar binmeye, koşturmaya, üzerlerine binip düşmana saldırmaya ve ganimet elde etmeye yarayan hayırlı yaratıklardır. Etleri yenir, harbe katılması halinde aynen bir mücahid asker gibi ganimetten pay hakkeder. Bu payı onun namına sahibi alır. Eşeğin kısrağa çekilmesiyle dünyaya gelen katırda ise, bu özellikler yoktur. Bu sebeple Hz. Peygamber, atın kısrağa çekilip de bu çiftleşmeden at üremesini, eşeğin kısrağa çekilipte katır üremesine tercih etmiştir.

Fakat atın eşeğe çekilerek bu çiftleşmeden bir katırın dünyaya gelmesi, caiz olabilir. Çünkü at nesline zarar getirecek olan durum, kısrağın rahminin eşek nesliyle meşgul edilip ondan at yerine katır doğmasıdır. Eşeğin rahminin at nesli ile meşgul olması böyle olmayabilir.

Her ne kadar bazıları, katır cinsinin birtakım hilkat bozukluklarını huysuzluk gibi kusurları taşıdığı için eşeği kısrağa çekmekle atı eşeğe çekmenin arasında bir fark olmadığını söylemişlerse de aslında bu görüş isabetli değildir. Çünkü Allah Teâlâ ve Tekaddes hazretleri "Binmeniz ve süs için atları, katırları ve merkepleri yarattı..."[340] buyurarak Kur'an-ı Keriminde katırı övmüştür. Çirkin olan bir şeyin Kur'an-ı Kerim'de medhedil-mesi düşünülemez. Ayrıca Hz. Peygamber de sağlığında katır taşımış hazarda ve seferde ona binmiş Huneyn savaşında katır üzerinden müşrikler üzerine çakıl taşları atıp onları perişan etmiştir. Eğer atı, eşeğe çekmek caiz olmasaydı, bu çiftleşmeden dünyaya gelmiş olan bir katıra Hz. Peygamber binmezdi.

Tîbî'ye göre ise, eşeği kısrağa çekmek caiz olmadığı gibi atı eşeğe çekmek de caiz değildir. Fakat bu çiftleşmelerden doğan katırlara binmek ve onları taşımak caizdir. Bu tıpkı yatak ve sergilere resim işlemeye benzer. Bilindiği gibi yatak ve sergilere canlı resimleri işlemek haramdır. Resimlerin işlenmiş olduğu yatak ve sergileri kullanmaksa caizdir.

İmam-ı Ebû Hanîfe ile tmam-ı Ebû Yûsuf ve İmam-ı Muhammed'e göre ise atı eşeğe çekmede bir sakınca olmadığı gibi, eşeği kısrağa çekmede de bir sakınca yoktur.[341]

54. Bir Hayvana Üç Kişinin Binmesi

2566. ...Abdullah b. Câ'fer'den; dedi ki: Peygamber (s.a.) bir yoldan geldiği zaman bizim tarafımızdan karşılanırdı. îlk önce hangimiz tarafından karşılanırsa onu (hayvanının) önüne alırdı. (Bir gün ilk önce) benim tarafımdan karşılandı. Beni önüne aldı sonra Hasan ya da Hüseyin tarafından karşılandı. Onu da arkasına aldı. Ve biz Medine'ye bu şekilde girdik.[342]

Açıklama

Hz. Peygamber bir yolculuktan dönerken ehl-i beytinden birtakım çocuklar tarafından karşılanırdı.Bu çocuklar babaları tarafından Hz. Peygamberi karşılamaya gönderilirdi. Hz. Peygamber de karşısına ilk çıkan çocuğu hayvanının önüne, kendisini ikinci olarak karşılayan çocuğu da arkasına bindirir ve hayvanda kendisiyle birlikte üç kişi bînili olduğu halde şehre girerdi Hz. Peygamberin bu uygulaması gücü yeten bir hayvana üç kişinin binmesinin caiz olduğunu ifâde eder. Şâfi? ulemasından İmam Nevevi bu mevzuda şunları söylüyor: "Bizim mezhebimize ve tüm ulemaya göre, bir hayvana üç kişinin binmesinin kesinlikle yasak olduğu nakledilmişse de aslında bu görüş doğru değildir."

Hafız İbn Hacer ise İmam Nevevi'nin bu görüşünü tenkid ederek, "Aciz bir hayvana üç kişinin binmesinin caiz olduğunu açıkça söyleyen bir ilim adamı bulunmadığı gibi, gücü yeten bir hayvana üç kişinin binmesinin caiz olmayacağını söyleyen bir ilim adamı da mevcut değildir," der.

Bütün bu açıklamalardan ve Hz. Peygamberin uygulamasından anlaşılan şudur ki: Hayvanın gücü yetmesi kaydıyla bir hayvana üç kişinin birlikte binmesinde bir sakınca yoktur.[343]

Bazı Hükümler

1. Yoldan dönen kimselerin kendilerini karşılayan çocukları hayvanlarına ya da arabalarına bindirerek onların gönüllerini almaları müstehabdır. tmam Nevevi bunun sünnet olduğunu söylüyor.

2. Gücü yeten hayvana üç kişinin binmesi caizdir.[344]

55. Hayvan Üzerinde Binili Olarak Beklemek

2567. ...Ebu Hureyre (r.a.)'den rivayet olunduğuna göre Peygamber (s.a.) şöyle buyurmuştur: "Hayvanlarınızın sırtını minberler edinmekten sakınınız. Çünkü (yüce) Allah sadece zorlukla varabileceğiniz yerlere sizi iletmeleri için onlan sizin emrinize verdi. Arzı da sizin için yarattı. Binâenaleyh ihtiyaçlarınızı arzın üzerinde karşılayınız."[345]

Açıklama

Aliyyül-Kârî'nin açıklamasına göre metinde geçen "Hayyanlarınızın sırtını minberler edinmekten sakınınız." sözünden maksat, "hayvanları durdurup da sırtlarında oturarak başkalarıyla sohbet ederek veya bir alışveriş için pazarlığa girişerek, onları lüzumsuz yere yormayınız. Bu gibi işlerinizi yapmak istediğiniz zaman onların üzerinden ininiz, ondan sonra işlerinizi yapınız." demektir.

Nitekim bu cümleyi takibeden ve hayvanların, üzerlerinde insanların konuşmaları için değil, inşaları bir yerden bir yere taşımak için yaratıldığını ve insanların üzerinde ihtiyaçlarını görmeleri için de arzın yaratılmış olduğunu ifâde eden cümleler de AIiyyül-Kâri'nin bu görüşünü desteklemektedir.

Hafız Şemsüddin b. el-Kayyim'in de ifâde ettiği gibi her ne kadar Rasûl-i zîşân Efendimiz veda haccında devesinin üzerinde halka hutbe irad etmişse de bu hutbe hayvanı yoracak kadar uzun sürmemiş ve halkın genel bir ihtiyacını yerine getirmek gayesiyle olmuştur.Yasak olan, hayvanı keyfi olarak durdurup üzerinde uzun süre konuşmak ve bunu âdet haline getirmektir.[346]

56. Yedek Hayvanlar

2568. ...Ebu Hureyre (r.a.)'den; demiştir ki: "Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu:

"Şeytanlar için develer ve evler olur. Ben şeytanların develerini gördüm. (Şöyle ki) biriniz yanında iyice beslemiş olduğu yedek develerle birlikte (yolculuğa) çıkar onlardan hiçbirine binmez ve (yaya yürümekten iyice) bıkmış bir (din) kardeşine rastlar, onu da bindirmez. Şeytanların evlerine gelince ben onları görmedim."[347]

(Abdullah b. Ebi Yahya dedi ki) Said (b. Übey şöyle) dedi: "Öyle zannediyorum ki bu (şeytanların evleri) insanların ipeklerle örttükleri (ve develerin sırtına yükselttikleri hevdec denilen) kafeslerdir."[348]

Açıklama

Bu hadis-i şerif, insanların hiç ihtiyaçları olmadığı halde sırf gösteriş yapmak ve çalım satmak için besledikleri, yola çıkarken başkalarına karşı bir zenginlik taslamak için yanlarına aldıkları, üzerinde binicisi bulunmayan develerin şeytanlara ait olduklarını ifâde etmektedir. Aliyyül-Kârî bu mevzuda şunları söylemektedir:

"Söz konusu develerden maksat, bir kimsenin yola çıkarken hiç ihtiyaç olmadığı halde yanına aldığı, iyi beslenmiş develerdir ki, bunlara kendi binmediği gibi yolda rastladığı yürümekten âciz kalan bir din kardeşinin binmesine de izin vermez. Şeytanların evleri ise develerin sırtına konan ve üzerleri ipek kumaşlarla örtülen içine yolcuların binmesine yarayan kafeslerdir. Bunları daha ziyâde zenginler kullanırlar. Bu âdet, tabiîler zamanında ortaya çıkmış ve bazı tabiiler bu kafesleri görmüşlerdir.

Her ne kadar el-Eşref "Bu hadiste geçen cümlelerin tümü de Hz. Peygamber'e aittir. Çünkü Hz. Peygamber develerin sırtına konan ipekli hevdecleri görmemiştir. Onun zamanında ipeklerle örtülen hevdecler yoktu. Hadisin sonunda bulunan râvi Said'in sözleri de bunu açıkça ortaya koymaktadır," demişse de bu görüş doğru değildir. Nitekim et-Tibî (r.a.) de bu görüşün hiç bir dayanağı olmadığını ifâde etmiştir.

Gerçek olan şu ki, hadisin sonunda bulunan "Öyle zannediyorum ki şeytanların evleri, insanların ipeklerle örttükleri kafeslerdir" sözü bir tabii olan Said b. Übeyy'e ait olunca, daha yukarıda geçen "Şeytanların evlerine gelince ben onları görmedim." cümlesinin bir sahâbiye ait olması gerekir. Çünkü bir tabiî olan Said bu sözü bir sahâbîden rivayet etmiştir. O da Hz. Ebu Hureyre'dir.[349]

Bazı Hükümler

1. Aleme gösteriş yapmak ve çalım satmak için deve, at gibi binek hayvanları beslemek caiz değildir.

2. İpekli kumaşlar kullanmak haramdır.[350]

57. Yolculukta Hızlı Yürümek Ve Geceleyin Yol Üzerinde Konaklamaktan Sakınmak

2569. ...Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet olunduğuna göre Rasû-lullah (s.a.) şöyle buyurmuştur:

"Verimli yerlerde yolculuk yaptığınız zaman develere haklarını veriniz. Çorak yerlerde yolculuk yaptığınız zaman da (oralarda) yürüyüşü hızlandırınız. Geceleyin mola vermek istediğinizde yollar (da konaklamaktan kaçınınız."[351]

Açıklama

Bu hadis-i şerif, hayvanlara karşı gösterilecek şefkatin ve onların haklarına riâyet etmenin önemini ifâde et-

mektedir.

Bir hayvanla yolculuğa çıkan kimse, otu bol yerlere uğradıkça, altında bulunan hayvanın o otlardan yemek istediğini kokuları, şekilleri ve tatları ayrı ayrı olan bu otların buram buram kokularıyla hayvanı cezbettiklerini düşünmeli ve zaman zaman mola vererek buralarda hayvanı otlatmak suretiyle onun hakkını vermeye çalışmalıdır. Bu hayvanın hakkıdır.

Yolu, kurak yerlere uğrayınca da oralarda eğlenmeden, mümkün olduğu kadar süratle geçmeli hayvanın oralarda yorgun düşüp, yemsiz kalmasına imkân vermemelidir.

Ayrıca geceleyin bir yerde konaklamak zorunda kalırsa, yol üzerinde konaklamaktan sakınmalıdır. Yol üzerinde konaklamaktan kaçınmanın lüzumu Müslim'in rivayetinde şöyle açıklanıyor: "Çünkü yol geceleyin böceklerin barınağıdır."[352]

2570. ...Şu (önceki) hadisin bir benzerini de Peygamber (s.a.)'den Câbir b. Abdillah rivayet etmiştir. (Ravi Câbir, önceki hadiste geçen develere) "haklarım" (veriniz) sözünden sonra, (şu sözü) de rivayet etti: "Alışılagelen (günlük) mesafeleri aşmayınız."[353]

Açıklama

Bu hadiste bir önceki hadisten fazla olarak "Hayvanla yolculuk yapan kimselerin alışılagelen günlük mesafeden fazla yolculuk yapmalarının ve yolcuların mola verip istirahat etmeleri için yapılmış olan özel yerlerde mola vermeden geçip gitmelerinin doğru olmayacağı, çünkü bu şekilde hareket etmenin hayvanları ve sürücülerini lüzumsuz yere yoracağı ifâde edilmektedir.

Fıkıh kitaplarında açıklandığı üzere "yolculukta gece-gündüz mütemadiyen yola devam edilmez. Bazan istirahata da ihtiyaç görülür. Bazı fıkıh kitaplarımızda -sefer müddeti üç gün üç gecedir- denilmesi buna mâni değildir. Bu cihetle bir günlük mutedil yürüyüş vasatı olmak üzere altı saat kabul edilmiştir."[354]

Yolculuğu Geceleyin Yapmak[355]

2571. ...Enes (r.a.)'den; demiştir ki: "Rasülullah (s.a.) şöyle buyurdu": "Size gereken yolculuğunuzu gece yapmanızdır. Çünkü yer geceleyin durulur."[356]

Açıklama

kelimesi "Gecenin ilk kısmında yolculuk yaptı" manasına gelen "edlece" fiilinden türetilmiş bir isimdir. Bazılarına göre ise, idlâc gecenin tümünde yolculuk yapmak demektir. Hadisin sonunda bulunan "Çünkü yer geceleyin dürülür" cümlesine bakılırsa, bu hadis-i şerifte dülce kelimesinden kasded:len mânâ da budur. Yani gecenin tüm saatlerinde yolculuk yapmak tavsiye edilmektedir. Çünkü her gece Allah Teâlâ adına bir melek semâya inerek insanlara hitaben; "Tevbe eden bir kimse yok mu I ev besi kabul edilecektir."[357] diye nida eder. Bu s.ebeple yolculuk için

geceler gündüze nisbetle daha bereketlidir. Binaenaleyh geceleyin yola çıkan kimseler, gündüz yaptıkları yolculuğa nisbetle geceleyin daha çok yol alırlar. Nitekim Allah Teâlâ veTekaddes hazretleri de Kur'an-ı Kerim'inde "Melekler dediler kî: Ey Lut, biz senin Rabbinin elçileriyiz. Onlar sana dokunamazlar. Gecenin bir kısmında aileni yürüt..."[358] buyurarak gece yolculuğunun önemine işaret buyurmuştur. el-Muzhir'e göre ise dülce kelimesi, "gecenin son kısmında yolculuk yaptı" manasına gelen "edellece" fiilinden türemiştir. Dolayısıyla hadis, "sadece gündüzün yolculuk yapmakla yetinmeyin, geceleyin de yolculuk yapın, çünkü gece yolculuğu kolaydır. Geceleyin yolculuk yapan bir kimse daha çok yol alır" mânâsına gelmektedir. Özellikle sıcak iklim bölgelerinde ve yaz aylarında en rahat yolculuk gece yapılır.[359]

58. Hayvan Sahibi Hayvanının Ön Tarafına Binmeye Başkalarından Daha Layıktır

2572. ...Ebû Büreyde demiştir ki: Rasûlullah (s.a.) yürüyüp giderken bir adam eşekle geldi ve;

Ey Allah'ın Rasûlü (sen de) bin dedi ve (eşeğin ön tarafından) geriye çekildi. Rasûlullah (s.a.) de

"Hayır! Sen hayvanının ön tarafına (binmeye) benden daha layıksın. Ancak orasını bana ayırman (nezaketinde bulunma) başka!" buyurdu. (Adam da).

Öyleyse orasını sana bırakıyorum, dedi. Bunun üzerine (Hz. Peygamber o hayvanın ön tarafına) bindi.[360]

Açıklama

Bir merkebin üzerinde Hz. Peygamberin yanına gelip de merkebin arka tarafına çekilen ve hayvanın ön tarafını Hz. Peygamber'e ayırarak, "Ya Rasûlallah buyur sen de bin diyen" kimsenin bu ilk davetini Hz. Peygamber reddetmiş ve hayvana binmemiştir. Çünkü sözü geçen adam hayvanın ön tarafına binmeye faziletçe daha üstün olan kişilerin binmeye herkesten daha

layık olduklarını zannediyordu. İşte Hz. Peygamber sözü geçen kimseyi bu konuda uyarmak ve gerçeği ona anlatmak için onun ilk teklifini reddetti ve ona hayvanın ön tarafına binme hakkının öncelikle sahibine ait olduğunu, sahibi izin vermeden hayvanın o kısmına kimsenin binemeyeceğini anlattı. Hayvan sahibi bu durumu öğrendikten sonra ikinci defa Hz. Peygamberi hayvanın ön tarafına binmeye davet edince, Hz. Peygamber bu davete uyarak hayvanın ön tarafına bindi. Çünkü adam Hz. Peygambere bile bile bağışlıyordu.[361]

59. Harpte Hayvanların Topukları Üzerinde Bulunan Sinirleri Kesmenin Hükmü

2573. ...Abbâd b. Abdülah b. ez-Zübeyr (dedi ki) Mürre b. Avf oğullarından birisi olan ve Mûte savaşına katılan süt babam (şunları) söyledi: "Allah'a yemin olsun ki ben Ca'fer'i kızıl atından atlayıp da onun (ayaklarıyla diz kapakları arasında kalan) sinirleri kestiğini sonra da şehid edilinceye kadar düşmanla savaştığını görür gibiyim."[362]

Ebû Dâvud dedi ki "bu hadis kavi (sahih) değildir."[363]

Açıklama

vezninde olan kelimesi atların ayak eklemleri ile diz kapakları arasında bulunan ve denilen sinirleri kesmek anlamında kullanılır. Hadis-i şeriften anlaşıldığı üzere Hz. Cafer b. Ebî Tâlib, Mûte Muharebesinde düşmanın eline geçeceğini kesinlikle anladığından dolayı ve düşmanın işine yaramaması için atından inerek onun sinirlerini kesmiştir. Hadis sarihlerinin verdikleri bilgiye göre İslâm tarihinde düşmanın eline geçmemesi için atının sinirlerini ilk kesen de Hz. Ca'fer-i Tayyar olmuştur.

Müslümanların düşmana mağlup olacakları ve dolayısıyla müslümanlara ait hayvanların düşmanın eline kalacağı kesinlikle anlaşılınca, bu hayvanların, müslümanların aleyhine kullanılmasını önlemek maksadıyla onların sinirlerim kesmenin caiz olup olmaması meselesi ulema arasında ihtilaflıdır.

Hattâbî'nin beyânına göre, İmam Mâlik bunun caiz olduğunu söylemiştir. İmam Ebu Hanife (r.a.)'e göre ise, müslümanlar ele geçirip de memleketlerine götürmekten âciz kaldıkları hayvanları keserek etlerini yakarlar. İmam Evzâî ile İmam Şafiî ve Ahmed b. Hanbel (r.a.)'ya göre ise, bu hayvanları, düşmanın eline geçmesin diye imha etmek mekruhtur. İmam Şafiî "haksız yere bir serçeyi öldüren kimseden kıyamet günü Allah hesap soracaktır."[364]mealindeki hadisi bu görüşüne delil olarak göstermiş ve yemek kasdı olmaksızın hiçbir temiz hayvanı öldürmenin caiz olamayacağını söylemiştir.

Her ne kadar musannif Ebû Dâvud bu hadisin sağlam olmadığını söylemişse de Bezlü'l-mechûd yazarı bu hadiste, senedinde îbn İshak'ın bulunmasından başka hiçbir kusur bulunmadığını, İbn İshak'ın zayıf bir râvi olup olmadığında ihtilaf olduğunu, söylerken[365] bazıları da bu hadisin İsnadının sahih olduğunu ifâde etmiştir.[366]

60. Yarışta Kazanan Kimse İçin Ortaya Ödül Koymak

2574. ...Ebu Hüreyre (r.a.)'den; demiştir ki: Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu; "Yarış (ödülü) sadece deve, at ve ok yarışmasında olur."[367]

Açıklama

kelimesi yarışmayı kazanan kimseye verilen mükâfat veya hediye manalarına gelir. Hadis-i şerif müsabakayı kazanan kimselere verilmek üzere mükâfat" koymanın sadece at ve deve gibi harpte kendilerinden istifâde edilen hayvanların yaptıkları koşular ile ok yarışları için caîz olduğunu ifâde etmektedir. Çünkü bu çeşit yarışmalar için ödül koymakta cihada teşvik mânâsı vardır. Hattâbî'nin beyânına göre bu mevzuda eşekler ve katırlar arasında düzenlenen koşular da atlar arasında düzenlenen koşular gibidir. Çünkü harpte bu hayvanların süratli koşmalarından ve yük taşımalarından istifâde edilir.

Güvercin gibi kuşlar arasında yapılan yarışlar için ödül koymaksa caiz değildir. Çünkü bu hayvanların yarışlarında cihada hazırlık mânâsı yoktur. Binâenaleyh bı »evi kuşlar arasında yapılan yarışmalardan dolayı alınan ödüller kumar parası hükmündedir. Metinde geçen "huff" deve tabanı, "hâfir" at ayağı, "nasl" ise, okun ucuna takılan ve temren denilen demir manasına gelir. Burada cüzünü zikir küllünü kasd kabilinden birer mecaz vardır. Bu sebeple devetabanı kelimesiyle deve, at ayağı kelimesiyle at okun demiri kelimesiyle de ok kasdedilmiştir. Bu bakımdan biz tercümemizde bu mânâyı esas aldık. Yahut da bu kelimeler birer izafet terkibi olup muzafları hazfedilmiştir. Buna göre deve tabanından maksat; raba-nın sahibi (yani deve) at ayağından maksat; ayağın sahibi (yani at) demirden maksat; demir sahibi (yani ok demektir).

Hanefi ulemasından İbn Melek'in açıklamasına göre bu mevzuda filler deve hükmündedirler. Bazı ilim adamları da ayaklarla ve taş atışlarıyla yapılan müsabakaları da meşru müsabakalardan saymışlardır.[368]

2575. ...Abdullah b. Ömer (r.a.)'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.) Hafyâ'da idmanlı atlar arasındaki koşuya katıldı (müsabakanın) bitiş

yeri Seniyyetü'1-vedâ (denilen tepe) idi. İdmansız atlar arasında (yapılan) ve Seniyye (tepesin)den Beni Zureyk mescidine kadar süren koşuya da katıldı. İbn Ömer de yanşa katılanlardandı.[369]

Açıklama

Hafyâ, Seniyyetü'1-Vedâ denilen yere 5-6 veya 7 mil uzaklıkta bulunan bir yerdir.

Seniyyetü'l-veda ise, Medine-i Münevvere'nin kenarında bulunan bir tepedir. Câhiliyye Arapları yolcularıyla burada vedâlaştıkları için bu ismi vermişlerdir.

Koşu atlarının idmanı için önce ona kuvvetlensin diye bol bol yem verilir, sonra yem ölçülü bir şekilde azaltılır, sonra at kapalı bir yere bırakılarak vücudu bir örtü ile sarılır. Hayvan burada iyice terletilir ve teri Ruruygnca cisminde muazzam bir çeviklik hasıl olur. İşte uzun mesafeli koşulara bu şekilde terbiye edilmiş atlar sokulurdu.

Hz. Peygamber de bu tür yarışlara özel usullerle terbiye edilmiş atlarla bizzat ve bilfiil katılarak bu yarışların cevazına ve lüzumuna işaret etmiştir.

Hafız İbn Hacer'in beyânına göre ulemâ ödülsüz olarak yapılan yarışların cevazında icma etmişlerdir.

Fakat İmam Mâlik ile Şafiî bu cevazın sadece at ve deve koşulan ile ok atışı yarışmalarına ait olduğunu, ulemadan bir kısmı da sadece at koşularına ait olduğunu söylemişlerdir. Ata b. Ebi Rebah ise, bu cevazın ödülsüz olarak yapılan tüm yarışlar için geçerli olduğunu söylemiştir.

Ancak ödül karşılığında yapılan yarışmaların caiz olabilmesi için bu ödülün yarışmacıların dışında kalan birisi tarafından konmuş olması ayrıca bu ödülü koyan kimsenin yarışmalara kendisi katılmadığı gibi kendisine ait bir atın da katılmaması gerekir.

Ulemanın büyük çoğunluğuna göre ise, yarışmacılardan birisinin "Sen beni geçersen sana şu kadar mükafat vereceğim. Ben geçersem, senden birşey almayacağım" diyere kortaya koyduğu ödülü kazanmak için yapılan müsabakalar caiz olduğu gibi, iki kişinin karşılıklı olarak ödül koydukları bir yarışma da onları geçmesi mümkün olan üçüncü bir şahsın ödül koymadan yarışa katılmasıyla kumar olmaktan çıkar. Mubah olur. tki taraftan yarışı kazanan kimsenin ödülü alması her iki tarafın da ödül koyması şartıyla düzenlenen yarışmalar ise kumardır. Bunun kumar olduğunda ittifak vardır. Ancak ortaya hiçbir ödül koymadan üçüncü bir

şahsın da yarışmaya .iştirak etmesiyle bu yarışma kumar olmaktan çıkmış olur.[370] Müsabakanın haram olmaktan kurtulmasına sebep olduğu için üçüncü ata, "muhalin1" yani "helal kılan" derler. İki din âliminin ihtilâf ettikleri bir meselede, hakkında ortaya mükafat koyarak başka bir âlime müracaat etmelerinde de bu hükümler câridir. Zira cihada râci bir mânâdan dolayı atlar arasında müsabaka caiz olunca, ilim tahsiline teşvike medar olacak müsabakanın caiz hatta mendup olması evleviyyette kalır. Atış talimi ile insan koşusu gibi şeyler dahi menduptur.

Araya mükafat koymadan yapılan koşular mubah ise de, sırf eğlence için tertib edilen müsabakalarla, hayvanı müşteriye iyi göstermek maksadı ile yapılanlar mekruhtur.[371] Tuhfetü'l-ahvezî müellifinin naklettiğine göre, "İki kişinin karşılıklı olarak koydukları mükafatı kazanmak için yapılan yarışmaların kumar olmaktan çıkması için muhallilin hayvanının onları geçip geçmeyeceği önceden kesinlikle bilinmemelidir." Şerhü's-siinne isimli eserde de şu görüşlere yer verilmektedir: "Eğer ödül, yanşa katılan tarafların dışında olan bir kimse tarafından konmuşsa bu ödülü kazanmak için müsabaka yapmak caiz olduğu gibi, yarışmacılardan sadece biri tarafından konulan ödülü kazanmak için yapılan yarışmalar da caizdir. Fakat karşılıklı olarak her iki tarafın da koydukları ödülleri kazanmak için yarışmak caiz değildir. Ancak bu yarışmaya onları geçmesi mümkün olan bir yarışmacının katılmasıyla bu yarışma kumar olmaktan çıkar.

Bu durumda sonradan yarışa katılan ve muhallil denilen üçüncü şahıs, yarışta birinci gelirse her iki tarafın da koyduğu ödülleri alır. Eğer ödül koyan iki yarışmacı yarışı birlikte kazanırlar da muhallil ikinci duruma düşerse, kimse ödülü kazanamaz. Fakat ödül koyan yarışmacılardan birisi birinci olurken öbürü tek basma ikinci olursa ya da diğer yarışmacıyla birlikte ikinci gelirse, birinci gelen yarışmacı hem kendi koyduğu hem de diğer yarışmacının koymuş olduğu ödülü alır. Eğer muhallil yarışmacılardan birisiyle beraber birinci gelirse, yansı birlikte kazandığı yarışmacıyla birlikte diğer yarışmacının koyduğu ödülü paylaşırlar. İşu kumar sayılan bir yarışmayı helâl hale getiren muhaililin katıldığı yarışma bu şartlar içerisinde yapılır. Bu şartlar içerisinde yapıldığı için yarışma kumar olmaktan kurtulur. Çünkü kumar, yanşan kimselerin ya tamamen kazanması ya da tamamen kaybetmesiyle olur. Üçüncü bir ihtimal yoktur. Oysa muhaililin katıldığı yarışmalarda görüldüğü gibi başka ihtimaller de bulunmaktadır.[372] Nitekim 2579 -numaralı hadis de bu gerçeği ifâde etmektedir.

Hanefi ulemâsından Aynî'nin açıklamasına göre, Hz. Peygamber at koşulan düzenlemiş, yarışmacılardan birinciye, Yemen kumaşından yapılmış üç elbise, ikinciye iki elbise, üçüncüye bir elbise, dördüncüye bir dinar beşinciye de bir dirhem, altıncıya da bir gümüş vermiş ve yarışmacılara bu yarışmaların hayırlı, uğurlu ve mübarek olması temennisinde bulunmuştur.[373]

Bazı Hükümler

1. At yarışları düzenleyerek derece alanlar için Ödül koymak caizdir.
2. Hayvanı çevikleştirmek ya da koşuya hazırlamak için aç bırakmak caizdir.
3. Koşuda mesafe tâyini caizdir.
4. Bir mescid yaptıran şahsa izafe ederek falancanın mescidi demek, caizdir.[374]

2576. ...İbn Ömer (r.a.)'den rivayet olunduğuna göre, Peygamber (s.a.) atları terbiye edip onlarla yarışmalara katılırmış.[375]

2577. ...îbn Ömer (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, Peygamber (s.a.) atlar arasında (yapılan yarışlar için) ödül koymuş ve (en uzun mesafeli yarışma için de) beş yaşındaki atları tercih etmiştir.”[376]

Açıklama

2575 numaraİ1 hadisle ilgili açıklamalar bu hadisler için de geçerlidir.Ancak burada sadece şunu belirtmeye lüzum görüyoruz; Hz. Peygamber'in en uzun menzilli yarışmalar için beş yaşındaki atlan tercih etmesinin sebebi bu, yaştaki hayvanların diğerlerine nisbetle uzun mesafelerde daha dayanıklı olmalarıdır.[377]

61. Yayalar Arasında Düzenlenen Koşular

2578. ...Âişe (r.anhâ)'dan rivayet olunduğuna göre, kendisi Peygamber (s.a.) ile beraber bir seferde imiş. (Âişe sözlerine devam ederek şöyle) dedi;

"Ben Hz. Peygamber ile yaya olarak bir koşu yaptım ve onu geçtim. Bir süre sonra şişmanlayınca onunla bir müsabaka daha yaptım bu sefer o beni geçti ve "işte bu, (benim seni geçmem) şu (daha önceki senin beni) geçme(nin) karşılığıdır" buyurdu.[378]

Açıklama

Bu hadis-i Şerif Hz. Peygamber'in aile fertlerinin gönüllerini almak ve onların morallerini yükseltmek için
ne kadar hassas olduğunu ve aile fertleri içerisindeki alçak gönüllülüğünü ifâde etmektedir.[379]

62. Muhallil (Denilen) Yarışmacı Hakkında

2579. ...Ebü Hureyre (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, Peygamber (s.a.) (şöyle) demiştir ; "Kim, yarışı kaybedeceği önceden kesinlikle belli olmayan bir atı, iki atın arasına (yarışmak üzere) sokarsa, (bu ödüllü yarışma) kumar değildir. Eğer bir kimse, kaybedeceğinden kesinlikle emin olduğu bir atı, (yarışmacı) iki at arasına (yarışmacı olarak) sokarsa bu kumardır."[380]

Açıklama

Tarafların karşılıklı Ödüller koyarak düzenledikleri ödüllü at koşularına, yarışı kazanıp kazanamayacağı kesinlikle bilinemeyen ve binicisi yahütta sahibi tarafından hiçbir Ödül konmayan üçüncü bir atın iştirak etmesiyle bu "koşular kumar olmaktan ve dolayısıyla ortaya konan ödüller de kumar parası olmaktan çıkar. Fakat bu üçüncü atın yarışı kaybedeceği kesinlikle bilinirse, yarış kumar olmaktan kurtulamaz. Zira her iki tarafın karşılıklı olarak koymuş oldukları ödülleri kazanmak için yapılan bir yarış kumardan başka bir şey değildir. Bilindiği gibi kumar her iki tarafın mevcut olan malına bir yenisini katmak ya da mevcut malından bir kısmını kaybetmek uğruna düzenlenen bir yarışmadır. Yansı kaybedeceği önceden kesinlikle bilinen üçüncü bir yarışmacının böyle bir yarışmanın neticesini

değiştirmeyeceği kesinlikle bellidir. Bu bakımdan onun yanşa katılmasıyla katılmaması arasında bir fark yoktur. Yarışma da kumardan başka birşey değildir. Yarışmaya sonradan katılacağını farzettiğimiz üçüncü yarışmacının yarışı kazanacağının Önceden bilinmemesi halinde ise, sözügeçen yarışmaların kumar olduğu söylenemez. Fakat bu nevi yarışmalar bahse girerek bir malı elde etme gayesine matuf bulunduklarından ye diğer yarışmacıların da spora katılma isteklerini kırdığından caiz değildir. Fakat üçüncü bir yarışmacının yarışmayı kazanma şansının esas yarışmacılara denk olması ve dolayısıyla yarışı kaybedip kaybetmeyeceğinin önceden kesinlikle bilinememesi halinde ise bu yarış, kumar olmaktan çıkar. Her ne kadar bu durumda da bir bahs sonunda mal kazanma şansı varsa da, tüm yarışmacıları spora teşvik ettiğinden ve cihada hazırlayıcı bir çalışmayı gerçekleştirmek gibi dini bir menfaatten vğ zaruretten dolayı meşru kılınmıştır.

Aynı şekilde taraflardan sadece birisinin ödül koymasıyla yapılan ödüller de kumar değildir. Çünkü bu yarış karşılıklı ödül koyarak yapılan yarışmalardan farklıdır. Çünkü iki tarafın da ödül koyması şartıyla yapılan yarışmalarda her iki tarafın mevcut malına bir yenisinin ilâvesine ya da mevcut mallarının noksanlaşmasına sebep olan bir durum vardır. Buna kumar denir. Ayrıca iki taraf arasında bir de bahis vardır. Taraflardan sadece birinin ödül koymasıyla yapılan yarışmalarda ise, kumar yoktur. Sadece bahis vardır. Bu bakımdan bu iki yarışı birbirine kıyas etmek doğru değildir. Her ne kadar ikinci yarışma şeklinde bahis varsa da cihada hazırlayıcı bir spor mahiyetinde olduğu için istihsânen caiz kılınmıştır. İki tarafın da ödül koymasıyla düzenlenen bir yarışmada bir mu hail ilin, yani hiç ödül koymadan yanşa katılan ve yansı kazanmada diğerlerinin şansına denk olan üçüncü bir yarışmacının da yarışa katılmasıyla yapılan yarışmalar da aynen bu şekilde kumar olmaktan çıkar.[381] Muhallilin katılmasıyla yapılan yarışlarda ödülün nasıl paylaştırılacağı 2575 numaralı hadisin şerhinde geçti.[382]

2580. ...(Önceki hadisin) manası (bir de) Mahmud b. Halid, Velid b. Müslim, Said b. Beşir, ez-Zühri (zinciriyle ve) Abbâd isnadıyla rivayet olunmuştur.[383]

Ebû Dâvud dedi ki: "(önceki), Ma'mer, Şuayb ve Akif, Züh-rt'den o da bazı ilim ehlinden rivayet etmiştir. Bize göre bu rivayet daha sahihtir."[384]

63. Yarışta Atı Daha Hızlı Koşmaya Zorlamak Maksadıyla Atın Peşine Nâra Atan Ve Çığlık Koparan Bîr Kimse Takmanın Hükmü

2581. ...İmran b. Husayn'dan rivayet olunduğuna göre Peygamber (s.a.) şöyle buyurmuştur;

“Yarışta atın (daha hızlı koşması için) peşine nara atacak bir kimse takmak ve (Yorulduğu zaman onun yerine yarışa devam etmesi için) yanına yedek bir at almak yoktur."

(Ravilerden) Yahya (b. Halef, rivayet ettiği) hadisinde, "ödüllü yarışta” kelimesini de ilave etti.[385]

Açıklama

Celeb: Zekat toplamakla görevlendirilen memurun zekatla mükellef olan kişilerin zekatlarını başka bir adam va-

sıtasıyla toplatıp ayağına getinmesidir.

Celebin diğer bir mânâsı da at yarışlarında yarışçılardan birinin kendi atı daha hızlı koşsun diye nara atması için bir adam tutup hayvanın peşine düşürmesidir ki, mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifte kasdedilen mânâ budur.

Ceneb ise, zekat verenin zekât malını bulunduğu yerden uzaklaştırmasıdır. At yarışlarında bu kelime, at yarışlarına katılan bir binicinin atı yorulduğu zaman at değiştirerek yarışa aynı hızla devam edebilmek maksadıyla yedeğinde ikinci bir at taşımasıdır. Mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifte kasdedîlen mânâ budur.

Hz. Peygamber bu hadisiyle, cihada hazırlık maksadıyla düzenlenen at koşullarında celeb ve ceneb tutma yollarına tevessül etmeyi yasaklamıştın Çünkü bunlar at yarışlarında gözetilen cihada hazırlanma gayesinin ruhuna aykırı olan ve sadece Ödül kazanmayı hedef alan tutum ve davranışlardır.[386]

2582. ...Katâde (r.a.)'den; demiştir ki: Yarışlarda (yarışacak) atın (daha hızlı koşması için) peşine nara atacak bir kimse takmak ve (yorulduğu zaman onun yerine yarışa devam etmesi için) yanına yedek bir at almak mes'elesi

ödüllü yarışlar(konusun)dadır.[387]

Açıklama

Bu hadisle ilgili açıklama bir önceki hadisin şerhinde geçmiş bulunmaktadır.[388]

64. Kılıç Süslenebilir

2583. ...Enes (r.a.)'den; demiştir ki: "Rasûlullah (s.a.)'in kılıcının kabzasının başı gümüştü."[389]

Açıklama

kelimesini Hattâbî, kılıcın kabzası üstünde bulunan demir diye açıklamıştır. Kamus müellifi ise, bu kelimenin, "kılıcın kabzasının ucunda bulunan gümüş ya da demir" anlamına geldiğini söylüyor. Biz tercümemizde bu mânâyı tercih ettik.

Avnü'l-ma'bud yazarının naklettiğine göre Şerhü's-Sünne isimli eserde bu mevzuda şu görüşler yer almaktadır.

Bu hadis fazla olmamak kaydıyla kılıcı gümüşle süslemenin caiz olduğuna delâlet etmektedir. Kemerleri az bir gümüşle süslemek de aynı şekilde caizdir. Ancak atların gemlerini ve eğerlerini gümüşle süslemenin hükmü ulema arasında ihtilaflıdır. Ulemanın bir kısmı bunları gümüşle süslemenin caiz olduğunu söylerken, bir kısmı da gem ve eğerleri süslemenin aslında hayvanları süslemek demek olduğu görüşünden hareketle haram olduğunu söylemişlerdir. Aynı şekilde harpte kullanılan bıçak, kasatura ve benzeri kesici aletlerin az bir gümüşle süslenmesinin cevazı da ulema arasında ihtilaflıdır. Sözü geçen bütün eşyaları altınla süslemenin haram olduğunda ise, ulema ittifak etmiştir.[390]

Hanefi ulemasından İbn Âbidin de bu mevzuda şunları söylüyor: "Kişinin, altın ya da gümüşle süslenmesi kayıtsız şartsız haramdır. Ancak süslenme kasdedilmeksizin gümüş yüzük, gümüş kemer takmak ve kılıcı gümüşle süslemek bu hükmün dışındadır.[391] Fakat kullanılmasına cevaz verilen gümüş eşyalarda bulunan gümüş miktarının bir miskali geçmemesi gerekir."[392]

Tirmizi bu hadis hakkında şunları söylüyor:

"Bu hadis hasen-garîbdir. Hammâm-Katâde-Enes senediyle rivayet edilmiştir. Bazıları bu hadisi Katâde tarikiyle Said b. Ebi'l-Hasan'dan rivayet ediyor. Said dedi ki: Rasûlullah (s.a.)'in kılıcının kabzasının başı gümüş-tendi." Nesâî de Katâde tarikiyle Said b. Ebi'l-Hasan'dan gelen rivayetin en sağlam rivayet olduğunu söylemiştir. Nitekim bir numara sonra tercümesini sunacağımız hadis-i şerif bu senedle rivayet edilmiştir.[393]

2584. ...Said b. Ebi'l-Hasen'den; demiştir ki: "Rasûlullah (s.a.)'in kılıcının kabzasının ucu gümüş idi."[394]

(Ebu Dâvud diyor ki her ne kadar) "Katâde (hadisin birini Enes'-ten muttasıl olarak Saidfden de mürsel olarak) rivayet etti (ise de) bu hadisi muttasıl olarak rivayet etmekte Cerir b. Hazim*e uyan bir kimse bilmiyorum."[395]

Açıklama

Bir önceki hadîs-i şerifin şerhinde de açıkladığımız gibi bu hadis-i şerif de kılıcı gümüşle süslemenin caiz olduğuna delâlet etmektedir.

Bilindiği gibi bazı kayıt ve şartlarla gümüşün erkekler tarafından da kullanılmasına cevaz verilmişse de altın ve gümüşün kap-kacak ve ev eşyası olarak kullanılması kadın erkek tüm müslümanlara haram kılınmıştır. İmam Gazzâlî bu maddelerin iktisadî hayattan çekilerek evde kullanılmasının topluma zararını şu mânâya gelen sözleriyle ne güzel ifâde etmiştir: "Bu, bir şehrin valisini dokumacılık veya süpürgecilikte kullanmaya benzer ki onu hapsetmekten daha kötüdür."

Avnü'l-ma'bud müellifinin açıklamasına göre, metnin sonuna ilâve edilen cümle Katâde'ye ait değil, musannif Ebû Davud'a aittir. 2585 numaralı hadisin sonundaki ta'likte bu gerçeği teyid etmektedir. Ve bir önceki hadisi rivayet eden Cerir b. Hazım rivayetinde tek kalmıştır. Dolayısıyla bir önceki hadisi Katâde'nin Hz. Enes'den muttasıl olarak

rivayet ettiğini söyleyen sadece Cerîr b. Hâzim'dır. Mevzumuzu teşkil eden Hadis-i şerif ise, mürsel olmakla birlikte bir önceki hadisten daha sağlamdır. Nitekim musannif Ebû Dâvud bir numara sonra gelecek olan hadİs-i şerifin talikinde bu görüşünü tekrar etmiş ve Dârimî ile Münzirî de bu görüşü savunmuşlardır. İbnu'l-Kayyım ise, aksi görüştedir.[396]

2585. ...Enes b. Mâlik (önceki hadisin) bir benzerini (daha)rivayet etmiştir.
Ebû Üâvud dedi ki: "Bu (babdaki)hadislerin en sağlamı Said b. Ebi'l-Hasen'in hadisidir. Kalanı zayıftır.[397]

Açıklama

2583-2584 numaralı hadislerin açıklamaları bu hadis-i şerif için de geçerlidir.[398]

65. Ok İle Mescide Girmenin Hükmü

2586. ...Cabir (r,a.)'den rivayet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.) mescidde sadaka olarak ok dağıtmakta olan bir adama, onların (uçlarındaki keskin) demirlerinden tutmadan mescide girmemesini emretti.[399]

Açıklama

Nebi kelimesi "oklar" demektir. Müfredi yoktur. Bir kavle göre müfredi neble cemisi de "enbâl" gelir. Arapların kullandıkları özel oklar için kullanılan kelimedir.[400]
Hadis-i şerif mescid âdabına riâyet edilmesini ve müslümanlara zarar veren ve onları rahatsız eden davranışlardan kacınıldığı gibi onlara zarar vermesi ya da onları rahatsız etmesi ihtimal dâhilinde olan davranışlardan da kaçınılması gerektiğini ifâde etmektedir.
Uçlarında demir bulunan oklarla mescidlere ve müslümanların bulunduğu yerlere girmek onların bir kaza sonucu yaralanmasına veya korkmalarına sebep olması ihtimal dahilinde olduğu için ümmetine son derece merhametli olan fahr-i kainat efendimiz, böylesi oklarla mescidlere

girilmesini yasaklamıştır. Müslim'in bu mevzuda rivayet ettiği bir hadis de şu mealdedir: "Bir adam birtakım oklarla mescide uğradı. Okların demirleri açıkta idi. Bunun üzerine Hz. Peygamber bir müslümanı yaralamasın diye okların demirlerinden tutmasını emretti."[401]

2587. ...Ebu Musa (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre Peygamber (s.a.) "Biriniz, yanında bir okla mescidimize ya da pazanmiza uğrayacak olursa, oklarının demirlerine sahip olsun.*' Yahut, "(onları) "eliyle yakalasın" yahut da "bir miislümana çarpmasın(lar) diye (demirleri) eliyle sıkıca tutsun." buyurmuştur.[402]

Açıklama

Hafız İbn Hacer'in açıklamasına göre bu hadis müslumanlann kanının az bir mikdarını dökmenin de, çoğunu dökmek gibi haram olduğunu ve müslümanlara zarar vermemek için gerekli tedbirleri almak şartıyla silahla mescide girmenin caiz olduğunu ifâde etmektedir.
Bezlii'l-mechûd yazarının ifade ettiği gibi bu hadis-i şerif ayrıca müslümanlar arasında fitnenin doğmasına sebep olacak bütün yolların kapatılmasını, bir başka tâbirle, fitne kapısının açılmaması için bütün tedbirlerin alınmasını emretmekte, fitneye sebep olacak bütün davranışları yasaklamaktadır.[403]

66. Kınından Sıyrılmış Halde Îken Kılıcın Alınıp Verilmesi Yasaktır

2588. ...Câbir (r.a.)'den rivayet olunduğuna göre, "Peygamber (s.a.) kılıcın kınından sıyrılmış halde alınıp verilmesini yasaklamıştır."[404]

Açıklama

Kınından sıyrılmış olan bir kılıcı o haliyle bir müslümana vermek ya da birisinin elinden almaya kalkmak tehlikeli bir iştir. Çünkü en küçük bir dikkatsizlik kılıcın bir müslümanı yaralamasına veya düşerek birinin ayağına ya da başka bir tarafına zarar vermesine sebep olabilir. Bu

bakımdan Rasûl-i Ekrem efendimiz müslüman-ların çıplak kılıcı biribirlerinden alıp vermelerini yasaklamıştır. Dolayısıyla İslâmiyette müslümanlar arasında fitne ve fesada sebep olacak veya haramlara götürecek yollar ve kapılar kapatılmıştı . İslam uleması da müslümanların birbirlerinden çıplak kılıç alıp vermelerini tahrimen mekruh görmüşlerdir. [405]

67. İki Parmak Arasında Gön Kesmek Yasaktır

2589. ...Semûre b. Cündüb (r.a.)'den rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.) iki parmak arasında sırım kesmeyi yasaklamıştır.[406]

Açıklama

Kamus yazarının açıklamasına göre "kadde" fiili birinci babdandır. Bir şeyi tamamen kesmek anlamına gelir. Uzunluğuna kesmek, uzunluğuna yarmak anlamına geldiğini söyleyenler de vardır. "Seyr" kelimesi ise, "deriden kesilen sırım" mânâsına gelir. Burada kasdedilen ayakkabıcıların kullandıkları deriler ve gönlerdir. Bu iş, bir kişinin bir deriyi parmakları arasında tutup diğerinin de ayakkabıcı bıçkısıyla kesmesi ile olur. Fakat en küçük bir hata bıçağın parmaklar arasından kayarak deriyi tutan kişinin elinin tamamen veya kısmen kesilmesine sebep olabilir. Hz. Peygamberin bu fiili yasaklaması da zarara giden yolları kapatmak anlamına gelen "sedd'üz-zerîa" kabilinden bir tedbirdir.

Çoğu zaman küçük gibi görülen bu ve benzeri tedbirler alınmadığı zaman fert ve cemiyet için büyük zararların doğmasına ve hatta cemiyetlerin tamamen çöküp yok olup gitmesine sebep olur. Çünkü hadiselerin çapı ne kadar farklı olursa olsun, onların temelindeki mantık aynıdır. Çapı küçük görülen hâdiselerdeki tedbirsizlikler netice itibariyle büyük çaplı hadiselerdeki tedbirsizliklerden farksızdır. Önemli olan zarara giden yollan zarar doğmadan önce kapatabilmektir.[407]

68. Zırh Giymek

2590. ...es-Sâib b. Yezid'in, ismini verdiği bir adamdan rivayet ettiğine göre, "Rasûlullah (s.a.) Unut günü üst üste iki zırh giymiştir", yahut da, "İki zırh giymiştir."[408]

Açıklama

Metinde geçen "zâhera" kelimesi yardımlaşma ve dayanışma mânâsına gelen "tezahür" mânâsında kullanılmıştır.[409] Burada iki zırhı üstüste giymek anlamına gelmektedir. Çünkü üst üste giyilen zırhlar arasında bir yardımlaşma ve dayanışma vardır.

Bu hadisi İbn Mâce de rivayet etmiş, fakat senedinde Ebû Davud'un rivayetinde sözü geçen fakat ismi açıklanmayan adamı hiç anmamıştır. Aynı şekilde Ahmed İbn Hanbel'in Müsned'i ile Tirmizi'nin Şemail'inde de bu hadis-i şerif rivayet edildiği halde senetlerinde sözkonusu kimseden bahsedilmemiştir.Hanefi ulemâsından Aliyyül-Kârî Şemail Şerhi*nde bu hadisin sahabî mürsellerinden olduğunu, çünkü es-Saib b. Yezîd'in Unut savaşında bulunmadığını ve o zaman henüz dünyaya gelmediğini söylemiştir. Hafız Abdurrauf el-Münâvi de aynı kanaattedir. Bu da gösteriyor ki musannifimiz Ebû Dâvud (r.a.)'in tesbit ettiği gibi râvî es-Sâib, bu hadisi bizzat Rasûl-i zîşân Efendimizden değil, bir başka sahâbîden almıştır, es-Sâib'in bu hadisi aldığı sahâbînin kim olduğu ihtilaflıdır. îbn Abdilberr'in el-İstiab isimli eserinde Muâz et-Temîmî'nin hayatından bahsederken verdiği bilgiler, bu zatın Zübeyr b. Avvâm olduğunu göstermektedir. Fakat bu zatın Talha b. Ubeydillah olması ihtimali de vardır. Doğrusunu Allah bilir.

Hz. Peygamberin Uhüd savaşında üstüste iki zırnı birden giymesinin hikmeti Allah Teâlâ ve takaddes hazretlerinin "Ey inananlar (uyanık bulunup) korunma tedbirlerini alın..."[410] emriyle, "Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet hazırlayınız..."[411] mealindeki ayet-i kerimeye en ileri derecede titizlikle sarılmasından başka bir şey değildir. Nitekim 2514 numaralı hadis-i şerifte beyan edildiği üzere "Gözünüzü açın, ki kuvvet atmaktır" buyurarak, mücâhidlerin zırhlı, torpido, denizaltı gemileri, tayyare, tank, makineli gibi son model harp taarruz ve savunma araçlarıyla donatılmaları ve en güçlü silahları kullanmaları gerektiğini ifade etmiştir.[412] Aliyyü'I-kâri'nin açıklamasına göre bu hadis-i şerif savaşa çıkarken zırh ve miğfer gibi teçhizatla cihazlanıp düşmanın saldırılarına karşı tedbir

almanın tevekküle mani olmadığını ifade etmektedir. Fahr-i kainat efendimizin diğer bir hadisi şerifinde de "Onu (önce) bağla (sonra) tevekkül et.” buyuruluyor.

Hattâbî'nin de açıkladığı gibi Bu hadisin râvîlerinden Süfyan, bu hadisi es-Saib b. Yezid'den duyduğundan emin değildir. Dolayısıyla bu hadis zayıftır. Ancak diğer hadislerle takviye edilmiştir.[413]

69. Bayraklar Ve Sancaklar

2591. ...Muhammed b. eI-Kâsım*ın azatlı kölesi Yunus b. Ubeyd dedi ki; Muhammed b. el-Kasım Rasûlullah (s.a.) bayrağının nasıl olduğunu sormak üzere beni el-Bera b. Âzib'e gönderdi. (el-Bera b. Âzib de), "Bayrak Nemîre kumaşından, siyah renkli ve kare şeklinde idi." diye cevap verdi. [414]

Açıklama

Aliyyü'l-kâri'nin açıklamasına göre "râye" büyük bayrak demektir.Hz.Peygamber'in bayrağının adı "Ukâb" idi. Bir askeri birliğe ait olan âleme "liva" denir, "liva" mızrağın ağaç kısmına sarılan bir bez parçasıdır. "Râye" ise, askeri birliğin alâmeti olup, "ümmü'1-harb" ismiyle künyelendirilir. Livadan daha üstündür. Turbeştî'nin beyânına göre “râye", harp kumandanını temsil eden bir âlem, liva ise, devlet reisini temsil eden bir alemdir. Binaenaleyh "liva" râye'den üstündür. Müslim şerhinde de "râye" küçük bayrak, "li-va"ise, büyük bayraktır,denilmek suretiyle bu görüş tercih edilmiştir. Nitekim, "Kıyamet gününde livâü'l-hamd benim elimde olacaktır. Hz. Âdem ile ondan sonra dünyaya gelmiş olan kimseler de benim livamın altında toplanmış olacaklardır" mealindeki hadis-i şerif te bu gerçeği te'yid etmektedir.[415] Mütercim Âsim Efendi Kamus tercümesi Okyanus'ta "râye" kelimesinin sancak, "liva" kelimesinin de bayrak anlamına geldiğini ifâde ettikten sonra bu kelimelerden herbirinin diğeri yerinde kulamlageldiğini de söylemiştir. Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözcüğü'nde M.Zeki Pakalın da vak'a-nüvis Vasıf Efendiden naklen şu açıklamaları kaydediyor: "Ulemay-ı luğat beyninde, liva ve râyet bir manadadır. Fakat asrımızın ıstılahına göre liva bayrak ve râyet sancak diye

tercüme olunur."[416] Bu mevzuda İmam Muhammed (r.a.) es-Siyer'l-Kebîr isimli meşhur eserinde şunları söylüyor: "Ukab, Peygamber (s.a.)'in bayrağının ismiydi. Nitekim başka eşyalarının da isini vardı. Sarığının ismi es-Sahab, atının ismi es-Sekb, katırının ismi de Düldül'dür. Liva sultana ait olan ve onun önünde çekilen sancaktır. Râye ise, her komutan ve askeri birliğin ve o birliğin fertlerinin altında toplandıkları bayraktır.[417]

Asrımızın kıymetli ilim adamlarından Muhammed Hamidullah da bu mevzuda şunları söylemiştir: "Meselenin çözüm yolu olarak şunu düşünüyoruz: Liva müşrik Mekke'de düşmana karşı hücum ve çarpışma esnasında ordunun en kahraman ve yiğit eri tarafından taşınan umumiyetle askeri sancaktır. Halbuki râye ordu kumandanının alâmet veya timsali olan bir bayraktır. Bu iki kelime bazan eşanlamlı olarak da kullanılmıştır. îs-lâm'da ise bu, zıt anlama bürünmüştür..."[418]

"...Görüldüğü gibi aynı şey bazı kaynaklar tarafından liva, diğerleri tarafından da râye olarak adlandırılmaktadır ki bu durum, her iki ıstılahın da esasında eş anlamlı olduğunu ve birbirlerinin yerine kullanılabileceğini ve henüz Hayber devrindeki teknik manayı iktisab etmediğini ve ancak bu Hayber savaşındadır ki ordu kumandanının liva çekme hakkına ve orduya mensub her birliğin de râye sahibi olma hakkına malik olduğunu isbat etmektedir.

Kelime aslı bakımından liva sarılıp dürülen şey'e işaret eder ki, teşhire ihtiyaç duyulmadığı vakit rabtedilmiş bulunduğu bir nevi mızrağın üzerine sarılıp dürülen kumaş parçası manasınadır. Râye kelimesinin kökü görmek'dir ki, kendisinin veya düşman ordusunun merkezini gösteren şeye işaret eder, yani kumandanın itibarî olarak bulunduğu yeri gösterir. [419] Daha sonraki devirlerde Milli varlığı temsil eden sembollere bayrak (râye), askeri birlikleri temsil eden sembollere de (liva = sancak) ismi verilmiştir. Metinde geçen "N emir e" siyah ve beyaz çizgili yün kumaş demektir. Kaplan derisine benzediği için bu kumaşa Kaplan anlamına gelen nemir kelimesinden türetilen "Nem i re" ismi verilmiştir.

Bayrakların siyah olmasının hoş karşılanması savaşçıların siyah rengi seçmelerindendir. Her topluluk kendi bayrağının çevresinde toplanırlar. Siyah renk günün aydınlığında daha iyi ve rahat görünür. Hele tozlu ve dumanlı zamanlarda başka renklerden daha iyi seçilir. Askerler savaş esnasında birbirlerini kaybettikleri zaman siyah bayrakları sayesinde biribirlerini daha rahat bulabilirler. İşte bu yüzden mücâhidler bayrakları için siyah rengi tercih ederler.

Şer'î yönden ise, bayrakların beyaz, sarı yahut kırmızı olmalarında bir sakınca yoktur. Sancaklarda beyazın seçilmesi ise, Rasûlullah (s.a.)'ın; "Allah yanında elbisenin en sevimlisi beyaz olanıdır. Canlılarınız beyaz giysin ölülerinizi de onunla kefenleyin'* hadis-i şerlerinden kaynaklanmaktadır ve her orduda ancak bir sancak bulunur.[420]

2592. ...Cabir (r.a.)'den merfu' olarak rivayet olunduğuna göre "Peygamber (s.a.) Mekke'ye girdiğinde sancağı beyazdı."[421]

2593. ...Simak'm haber verdiğine göre, kavminden bir kimse, "Ben peygamber (s.a.) in bayrağını sarı renkli olarak gördüm" demiştir.[422]

Açıklama

Bu hadisi rivayet eden ravinin ismi ile Hz. Peygamberin sarı bayrak taşıdığı bu savaşın hangi savaş olduğu hadis
sarihleri tarafından tesbit edilememiştir.
Bazı hâdis-i şeriflerde hz. Peygamberin bayrağının siyah olduğu ifade edilirken[423], burada sarı olduğundan bahsedilmesi bu hadisler arasında bir çelişki olduğu anlamına gelmez. Çünkü Hz. Peygamberin bazı seferlerde siyah bazılarında da beyaz bayrak taşımış olması mümkündür. Nitekim, Prof. M. Hamidullah'ın şu sözleri de bu gerçeği te'yid etmektedir.
"....Hz. Peygamber zamanında orduya mahsus asgari iki nevi bayrak bulunuyordu ki renkleri başka başkaydı...."[424]

70. (Zayıf Atlar, Yada) Zayıf Atlılar Ve Aciz Kimseler Yüzüsuyu Hürmetine (Allah'tan Düşmana Karşı) Zafer İstemek

2594. ...Cübeyr b. Nüfeyr el-Hadrami'den rivayet olunduğuna göre kendisi Ebu'd-Derdâ'yı şöyle derken işitmiştir: "Ben Rasûlul-lah'ı(s.a.) şöyle buyururken dinledim:
"Bana zayıfları çağırınız (da ben onların yüzü suyu hürmetine Allah'dan düşmanlara karşı zafer dileyeyim). Çünkü siz ancak zayıflarınızın duası

bereketi) ile nzıklandınlır ve yardım edilirsiniz..."[425]

Ebu Davud dedi ki: "Zeyd b. Ertat, Adiyy b. Ertat'ın kardeşidir."[426]

Açıklama

Bab başlığında geçen " = Hayl" kelimesi "atlar" manasına gddiği gibi athlar mânâsına da gelebilir. Bu başlık altında verilen hadis, başlıkta,bulunan"hayl" kelimesinin ifade ettiği bu iki mânâdan ikincisine daha uygun düşmektedir. Buna göre başlığın mânâsı şöyledir: "Zayıf atlılar yüzüsuyu hürmetine zafer dilemek". Eğer sözkonusu kelimenin "atlar** manasında kullanıldığı kabul edilirse başlık "zayıf atlar yüzüsuyu hürmetine zafer dilemek" anlamına gelir. Nitekim "Eğer Allah'ın rükûda bulunan kullan ile süt emen çocuklar, merada ot-layan hayvanlar olmasaydı üzerinize azab üstüne azab yağardı."[427] mealindeki hadis-i şerifte hayvanlar sebebiyle Allah'dan yardım istemenin caiz olduğunu ifâde etmektedir. Binaenaleyh bab başlığında geçen hayl kelimesine iki şekilde de mânâ vermek caizdir.

Mevzumuzu teşkil eden bu Ebû Davud hadisinin mânâsı şudur: "Siz bana güçten kuvvetten yoksun olan ve fakr u zaruretden dolayı halk tarafından önemsenmeyen müslümanları çağırınız, ben onlarla birlikte oturup Allah'dan düşmana karşı zafer dileyeyim. Çünkü siz onların yüzüsuyu hürmetine rızıklandırılır ve yardım edilirsiniz. Zira onların ihlaslan ve Allah'a yakınlıkları sizden daha fazla olduğundan onların yüzü suyu hürmetine yapılan dualar makbuldür. Kuvvetli kimseler ise, kuvvetlerine güvenip kibre kapılırlar ve cesaretlerine güvenirler. Oysa zafer sadece azîz ve hakîm olan Allah'ın yardımıyla kazanılır.

Mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifle, "Kuvvetli mü'min, Allah yanında zayıf mü'minden daha hayırlı ve daha makbuldür. Ama her ikisinde de hayır vardır...”[428] mealindeki hadis-i şerif arasında bir çelişki yoktur. Çünkü övülen kuvvetten maksat, mü'minin Allah yolundaki azimetinin şiddetidir. Övülen zayıflıktan maksat da bedenen zayıf olan mü'minin etrafına karşı takındığı mülayim tavır, şefkat ve Allah'ın celal sıfatının tezahürünü görmesinden doğan tevâzuudur. Yahut da burada yerilen kuvvetten maksat büyüklenme ve zâlinüeşmedir, orada yerilen zayıflıktan maksat da yüce Allah'ın haklarını yerine getirme hususunda gösterilen zaaf ve gayretsizliktir. Nitekim Hadis-i şerifte, "Siz zayıfların kuvvetiyle zafere

erersiniz" demeyip de; "Siz onlar (in duası) He zafere erd iri I irsiniz" buyurulması da bunu gösterir.[429]

71. Kişinin Parola Kullanması

2595. ...Semüre b. Cündüb (r.a.)'den; demiştir ki: "Muhacirlerin parolası "Abdullah", Ensâr'ın parolası ise "Abdurrahmân" idi.[430]

Açıklama

Şiar; alâmet, parola, muharebe zamanlarında birbirini tanıyıp bilmek için askerlerin kendi aralarında tayin ettikleri alâmet ve tâbirdir. Ashab-ı kiramın birçok muharebelerde şiarları, "emit, emit = Öldür, öldür" kelimesi idi. Düşman kahr ve tenkile muvaffakiyetlerine tefe'ül için bunu şiar ittihaz etmişlerdi. İnsanların gömleğine ve mutlak bedenine temas eden libasına ve at kısmının çuluna da şiar denir.[431] Hz. Peygamber devrinde üniforma yoktu. Muhammed (s.a.) harp esnasında kendi askerlerinin silah arkadaşlarını düşmandan ayırması için usta bir metod kullanıyordu. Her cihat için bir "şiar” (ayırıcı kelime, parola) seçiyor, müslümanlar ferden karşılaştıkları zaman yüksek sesle bunu söylüyorlardı. Bu parola kelimeler, üniformaların görülemeyeceği zaman yani geceleyin dahi fevkalâde kullanışlıydı. Bununla beraber Bedir muharebesinde elbiselerde bazı ayırıcı işaretler bahis mevzuudur.[432] Yukarıda tercümesini sunduğumuz ve mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerif Hz. Peygamberin harp zamanlarında parola kullandığını, muhacirlerin parolasının "Abdullah", ensarın parolasının da "Abdurrahman" olduğunu ifade etmektedir. Fakat Münzirî'nin beyânına göre, senedinde el-Haccac b. Ertat bulunduğundan bu hadiste delil olma niteliği yoktur.[433]

2596. ...İyas b. Seleme'nin babası (Seleme)'den; demiştir ki; "Biz Peygamber (s.a.) zamanında, Ebu Bekr (r.a.)'le birlikte savaşa çıktık, parolamız, "Öldür, öldür" idi.[434]

Açıklama

Hz. Ebu Bekr*in "öldür öldür" kelimelerini parola olarak kullandığı savaşın, Seleme b. el-Ekvâ ile birlikte Necid üzerine düzenlediği seriyye olması gerekir. Bazılarına göre bu savaşta kullanılan "öldür Öldür" kelimesinin muhatabı Allah'dır. Çünkü her ne kadar darbeyi vuran kul ise de o darbeyi yiyen kimseyi öldüren Allah'dır. Allah onun ölmesine izin vermemişse, indirilen darbe onun ölmesini sağlayamaz. Bu görüşe göre sözü geçen parolanın tamamı "Ey yardım edici olan Allah, düşmanı öldür" şeklindedir. Fakat cümlenin başında bulunan "Yâ nasır!" kelimesiyle sonundaki "el-adüvve" kelimesi hafzedilmiş ve cümleye kuvvet kazandırmak için "emit" kelimesi tekrar edilmiştir. Bazılarına göre de bu cümlenin muhatabı tüm müslüman gazilerdir ve cümlenin aslı "Ey Allah'ın yardımına mazhar olmuş asker, öldür" şeklindedir. Fakat "Ya mansur!" kelimesi hazfedilmiş ve cümleye kuvvet kazandırmak için kelime tekrar edilmiştir. Hadiste "emit" kelimesinin iki defa tekrarlanmış olması, parolanın böyle "emit" kelimesinin üstüste iki defa tekrarlanmasından meydana geldiğini ifade etmek için değil de bu kelimenin bir parola olarak tüm askerlerin dilinde dolandığını ifade etmek için böyle üstüste iki defa zikredilmiş olabileceği de düşünülebilir.

Hattâbî'nin de açıkladığı gibi ashab-ı kiram savaşta geceleri karşılaştıkları kimselerin kendilerinden olup olmadığını anlamak için aralarında "emit emit" kelimelerini parola olarak seçerlerken aynı zamanda bu kelimelerin kendileri için uğur getireceğine de inanmışlar. Bütün düşmanlarının öldürüleceğine ve kendilerinin zafere ulaşacağına dair olan temennilerini bu kelimelerle ifade etmişlerdir.[435]

Bazı Hükümler

1. Harpte parola kullanmak caizdir.
2. Bazı kelimeleri hayırlı saymak caizdir.[436]

2597. ...(Sahabe-i kiramdan) bir kimse Peygamber (s.a.)'i şöyle buyururken işittiğini söylemiştir; "Eğer geceleyin baskına uğrarsanız parolanız, ha mîm lâ yünsarûn olsun"[437]

Açıklama

Hattâbî'nin açıklamasına göre, "ha mîm lâ yünsarûn" cümlesi, dua cümlesi değil, ihbârî bir cümledir. Bir başka ifadeyle bu cümle kafirlerin muzaffer olamamaları için bir duâ değil, kafirlerin muzaffer olamayacağını bildiren bir haberdir. Cümlenin başında bulunan harfleri, yemin manasında kulamlan Allah'ın isimlerinden bir isimdir ve'İbn Abbas (r.a.) den rivayet edilen "Ha mîm, Allah'ın isimlerinden bir isimdir" anlamında bir de hadis vardır. Binaenaleyh bu cümle "Allah'a yemin olsun ki o kâfirler size karşı muzaffer olamayacaklardır** anlamına gelmektedir. Nitekim lbnü'1-Esir de en-Nihâye isimli eserinde bu manayı tercih etmiştir. Bazılarına göre bu cümlenin başında "deyiniz'* kelimesi vardır. Yani cümlenin aslı "kûlû hâmîm = Ha mim deyin" şeklindedir. Bu emri duyan kimselerin, "Bu sözü söylediğimiz zaman ne olur? dedikleri ve bu soruya da, "La yünsarûn = düşmanlar galib gelemezler" diye cevap verildiği farkedümiş ve bu şekilde ortaya çıkan "Hamim lâ yünsarûn" cümlesi müs-lümanların parolası olmuştur. Hadis imamlarından Ebu İsa et-Tirmizi bu hadis hakkında şunları söylemiştir: "Bu babda Ebu Seleme el-Ekva (r.a.) dan da bir hadis rivayet edilmiştir. Bazıları bu hadisi Ebu İshak'dan, es-Sevri'nin rivayeti gibi rivayet ettiler. Aynı zamanda bu hadis Ebu İshak -el-Mühelleb b. Ebi Sufre yoluyla- Rasûlullah (s.a.) den mürsel olarak rivayet edildi."[438]

72. Kişi Yolculuğa Çıktığı Zaman Nasıl Dua Eder?

2598. ...Ebu Hüreyre (r.a.) den; demiştir ki: Rasûlullah (s.a.) yolculuğa çıktığı zaman (şöyle) dua ederdi: "Ey Allah'ım (hazarda olduğu gibi) yolculukta (da) arkadaş(ım) ve aile(m) de vekil(im) sensin. Yolculuğun sıkıntısından, üzüntülü dönüşten, aile ve malda kötü hal(e düşmek) den sana sığınırım. Ey Allahım, bizim için yeri dür ve bu yolculuğu bize kolaylaştır." [439]

Açıklama

"Va'sa" kelimesi şiddet ve meşakkat anlamlarına gelir. Üzerine basınca ayak gömüldüğü için üzerinde zorluk la yürünebilen kumlu yol anlamına gelen " = el-va'su" kökünden türemiştir.Binaenaleyh ta'biri burada,

"yolculuğun meşakkati ve sıkıntısı" anlamında kulanılmıştır. Metinde geçen cümlesinin aslı =Hazarda olduğu gibi seferde de gerçek sahibim sensin" şeklindedir. Tercümemizde bu hususu göz önünde bulundurduk ve cümlenin aslında bulunduğu halde, metinde zikredilmeyen kelimelere parantez içerisinde yer verdik. Hz. Peygamberin duasının bu cümlesinde "... .Nerede olursanız olun, o sizinledir..." [440], âyeti kerimesine İşaret vardır. Metinde geçen "keâbe" kelimesine gelince, seferden eli boş olarak dönmek veya dönüşte malının mülkünün helak olduğunu görmek, ya da ailesinin hastalandığını veya öldüğünü öğrenmek gibi durumların tevlid edeceği gam, keder, sıkıntı ve üzüntülerdir. el-Münkaleb ise, "seferden dönmek" anlamına gelen bir mimli masdardır.

sözü ise, ailenin ve malın bakılınca insana sıkıntı ve üzüntü verecek kötü bir duruma düşmesi demektir[441]. Yâni, ey Allahım yolculuğumdan döndüğüm zaman ailemi ve mallarımı kötü bir şekilde görmekten sana sığınırım, yolculuğumun bu şekilde sonuçlanmasından ve yolculuğumun sonunda böyle bir manzara ile karşılaşmaktan beni koru*' demektir.

cümlesi ise, "Yeri dürmek suretiyle bu uzun yolculuğu bizim için kısalt ve kolaylaştir" demektir. Bu cümle Allah'ın dilediği zamanı ve mekanı tayyedeceğine bir işarettir. Nitekim Allah'ın bu işle görevli melekleri vardır. Allah Teâlâ istediği anda o melekler zamanı ve mekanı kağıt gibi katlayıp dürmek suretiyle zaman ve mekan sınırlarını altüst ederler.[442]

2599. ...îbn Ömer'in Aliy el-Ezdi'ye anlattığına göre Rasûlullah (s.a) yolculuğa çıkarken devesinin üzerine dimdik oturduğu vakit, üç (defa) tekbir getirir sonra, "Bunu bizim hizmetimize veren (Allah)ın şanı yücedir. Yoksa biz bunu (hizmetimize) yanaştıramazdık. Biz elbette Rabbimize döneceğiz"[443] "Ey Allahım! Senden bu yolculuğumuzda (bize) iyilik ve takva (üzere olan) amel(ler)den de senin razı olacaklarını (nasibetmeni) dilerim. Ey Allah'ım! Bize bu yolculuğumuzu kolaylaştır. Bizim için uzaklığı dür. Yolculukta arkadaş, ailede ve malda vekil sensin." derdi. (Yolculuktan) döndüğü vakit de aynı duayı okur ve bu duaya (şunu da) ilâve ederdi; "Biz dönenleriz, tevbe edenleriz, ibâdet edenleriz. Rabbimize hamdedicilerîz." Peygamber (s.a.) ve askerleri (savaşa giderlerken) tepelere çıkınca; "Allahü ekber" (tepelerden) inince de; "sübhanaflah" derlerdi. Namaz(daki tekbir ve teşbihler) buna göre konmuştur.[444]

Açıklama

Fahr-i kainat efendimiz herhangi bir yolculuğa çıkarken bu hadis-i şerifte öğretilen duayı ya da önceki hadis-i şerifte gev'en dua gibi bir dua okurdu.

Şafii ulemasından Nevevi, Hz. Peygamberin yolculuk esnasında ve diğer zamanlarda okumuş olduğu duaları "el-Ezkâr" isimli meşhur eserinde toplamıştır. Sefere çıkacak olan bir kimsenin Hz. Peygamberin yola çıkarken okuduğu dualardan birini okuması müstehabdır.

Hz. Peygamberin askerleri savaşa giderken tepelere çıktıkça Allahu ekber, Allahu ekber sadalarıyla tekbir getirir, tepelerden inince de "sübhanellah, sübhanellah" sadalarıyla Allahı teşbih ederlerdi. Namaz da şeklini buradan almış, cihâd ruhu ve neşvesi bu şekilde namazda da tecelli etmiştir. Şöyleki namaza başlarken kıyamda iftitah tekbiri alınır. Kıyamdan rükuya eğilince "sübhâne rabbiyelazim" denildiği gibi rükûdan secdeye inince de "sıibhâne rabbiye'l-a'la" denilir. Bu durum namazın, bütün faziletleri içinde toplayan en faziletli bir ibadet olduğunu gösteren delillerden birisidir.[445]

73. Mücâhîdleri Uğurlarken Yapılacak Dua

2600. ...İbn Ömer Kaze'a'ya hitaben "Gel! Ben seniRasûlullah (s.a.)'ın (mücahidleri ve) beni uğurladığı gibi uğurlayayım" dedi (ve şöyle dua etti): "Senin dinini, emanetini ve amellerinin sonuçlarını Allah'a emânet ediyorum"[446]

Açıklama

Hz. Peygamber yolculuğa çıkan mücâhidleri uğurlarken, "Senin dinini, arkanda emanet olarak bıraktığın çoluk-çocuğunu ve diğer emânetlerini Allah'a emanet ediyorum ve ondan muhafaza etmesini hayatın boyunca yapacağın amellerini hayırla neticelendirmesini diliyorum" diye dua ederdi.

İbn Ömer, Kaze'a'yı bu şekilde uğurlamış ve Hz. Peygamberin mücâhidleri bu şekilde uğurladığını ifâde etmiştir.

Bir hadis-i şerifte ifâde edildiğine göre, "Azîz ve celîl olan Allah'a bir şey emânet edildiği zaman o şeyi mutlaka muhafaza eder"[447]. O emâneti heder olmaktan korur. Ona musallat olan zâlimleri dünyada ve âhirette cezalandırır.[448]

2601. ...Abdullah el-Hatmî'den; demiştir ki: Peygamber (s.a.) (düşmanla savaşmak üzere yola çıkan) asker(ler)i uğurlamak istediği zaman; "Sizin dininizi, emanetlerinizi ve amellerinizin sonuçlarını Allah'a emanet ediyorum" derdi.[449]

Açıklama

Metinde geçen "emânet" kelimesinden maksat, kişinin yola çıkarken geride emânet olarak bıraktığı aile fertleri ve mallan olabileceği gibi, yola çıkarken kendisine bırakılan emânetler de olabilir. Fahr-i kainat efendimizin uğurlamak istediği kişilerin geride bıraktıkları veya yanlarında taşıdıkları emânetlerin muhafazasını Allah'dan isterken bu emânetler arasında dinin muhafazasını da istemesi yolculuğun pek çok meşakkatlerle dolu olması cihetiyle en büyük emânetlerden biri olan dini sorumlulukların yerine getirilmesi hususunda bir takım tehlikelerin ve engellerin mevcut olmasından ileri gelmiştir. Bu yüzden Hz. Peygamber uğurlamak istediği kimselerin dinlerini de iyice muhafaza edebilmeleri için Allanın onlara yardım etmesini dilerdi.

Bu hadisle ilgili diğer hususlar bir önceki hadisin şerhinde açıklanmış olduğundan burada tekrara lüzum görmüyoruz.[450]

74. İnsan (Bir Hayvana Veya Araca) Bindiği Zaman Nasıl Dua Eder?

2602. ...Ali b.Rabia'dan; demiştir ki: Ben Ali (r.a.)'yi binmesi için kendisine bir hayvan getirildiği sırada gördüm. Ayağını özengiye basınca, "bismillah = Allah'ın adıyla" dedi; hayvanın sırtına dosdoğru yerleşince de "Elhamdülillah; Hamd Allah'a mahsustur" dedi. Sonra "Bunu bizim hizmetimize veren (Allah)'in şanı yücedir, yoksa biz bunu (hizmetimize) yanaştıramazdik. Biz elbette rabbimize döneceğiz"[451] (âyetini) okudu.

Sonra üç defa "elhamdülillah" sonra üç defa da "Allahü ekber=Allah en büyüktür" dedi. Sonra da " =Seni her türlü noksan sıfatlardan tenzih ederim. Ben nefsime zulmettim, beni bağışla, gerçekten, günahtan ancak sen bağışlarsın" diye dua etti ve arkasından gülümsedi. Bunun üzerine (kendisine)

Ey müminlerin emiri! Seni güldüren nedir? diye soruldu. (Ö da şöyle) cevap verdi:

Ben Peygamber (s.a.)i benim yaptığım gibi yaptıktan sonra gülerken gördüm. Bunun üzerine, Ey Allah'ın Rasulü, seni güldüren nedir? diye sordum. "Şüphe yok ki senin Rabbin, bir kulunun - günahlan kendisinden başka bir kimsenin affedemeyeceğini bilerek- (ey Allahım) günahlarımı affet demesinden memnun olur" buyurdu.[452]

Açıklama

Hz. Ali'nin, hayvanına binerken sırasıyla okuduğu bu duaların tümünü Hz. Peygamberden öğrenmiş ve onun sünnetine uymak için bu duaları belli bir sıraya ve sayıya göre okumuştur. Hayvana binerken, Önce besmele çekmiş, sonra üç defa elhamdülillah üç defa da "Allahu ekber" demiştir. "Elhamdülillah" ve "Allahu ekber" cümlelerinin üç defa tekrarlanmasmdaki hikmet, bu duaların insanın içinde bulunduğu üç zamana da yani mazi (geçmiş), hal (şimdiki zaman) ve istikbal (gelecek zaman)a da şâmil olması içindir. Ya da bu duaların dünya hayatı, ruhlar alemi ve âhiret hayatına da şâmil olması içindir. Hayvanın sırtına dosdoğru oturduktan sonra elhamdülillah demekten maksat, Allah'ın hayvanları veya diğer vasıtaları insanın emrine müsahhar kılmasının büyük bir nimet olduğunun hatırlanması ve bunun şükrünün lisanen ifasıdır.

Bazılarına göre elhamdülillah cümlesinin üç defa tekrarlanmasından maksat şudur: Birinci hamd, Allah'ın hayvanları müsahhar kılmasındandır. İkinci hamd, Allah belalardan koruduğu içindir. Üçüncüsü de Allanın verdiği diğer nimetlere şükür içindir. Tekbirin üç defa tekrarlanmasmdaki hikmet ise şudur: Birinci tekbir Allah'ın zatındaki azamet ve kibriyasına işaret içindir.İkincisi sıfatlarım ta'zim içindir. Üçüncüsü ise, Allah'ın mekandan ve mekanı istiva etmekten münezzeh olduğuna işaret içindir. Allah'ın azametini ve nimetlerinin çokluğunu bilen ve zikreden bir kimsenin bu nimetlerin şükrünü edâ etme hususundaki kusurunu göreceği gayet tabii

olduğundan, sözü geçen duaları "Ben nefsime zulmettim, beni bağışla" anlamına gelen dualar ta'kib ediyor.

Hz. Ali bu duaları okuyup bitirdikten sonra kendisine "Ey müminlerin emiri seni güldüren nedir?" diye sorulması bu hadisenin Hz. Ali'nin hilâfeti döneminde vukua geldiğine delalet etmektedir.

Memnun olmak veya olmamak, hadiselerden müteessir olan aciz varlıklara mahsus hissi haller olduğundan Allah teâlâ bu gibi hallerden münezzehtir. Binâenaleyh metinde geçen "memnun olur" kelimesi "Allah ona çok sevab yazar" anlamına gelir.[453]

75. Bir Yerde Konaklayan Kimse Hangi Duayı Okur?

2603. ...Abdullah b.Amr (r.a.) demiştir ki: Rasûlüllah (s.a.) yolculuğa çıktığı zaman gece oldumu (şöyle) dua ederdi: "Ey arz! Benim Rabbım da senin Rabbın da Allah'dır. Senin şerrinden, sende olanların şerrinden, sende yaratılanların şerrinden ve üzerinde gezen yaratıkların şerrinden Allah'a sığının m. Aslan'ın şerrinden» büyük yılanın şerrinden, yılan ve akreb şerrinden, bu yerde oturan (yaratıklar)ın şerrinden, doğuran kimselerin ve doğurduklarının şerrinden de Allah'a sığınırım."[454]

Açıklama

Her ne kadar hitaba elverişli olart sadece akıl sahipleri ise de canlı, cansız tüm yaratıklar Hz.Peygamberin hitabına müsâid ve müsteiddirler. Binaenaleyh Hz. Peygamberin yere hitabı aynen şuurlu ve akıl sahibi bir yaratığa yapılan hitap gibi hakiki bir hitaptır. Nitekim Allah teâlâ yere ve göğe hitaben, "Ey arz, suyunu yut ve ey gök tut" buyurmuştur.[455]

Yerin şerrinden maksat, insanın orada isyan edip günah işlemesi, yolunu şaşırması, bir takım zorluklarla ve belâlarla karşılaşması iniş ve çıkışlarda düşüp kalkmasıdır.

Yerde olanların şerrinden maksat, oranın soğuğu, sıcağı ve iklimin bozukluğudur. Oradaki yaratılanların şerrinden maksat ise, orada bulunan zararlı böceklerdir.

"el-Esved" kelimesiyle kasdedilen büyük yılanlar, el-hayye kelimesiyle kasdedilen de tüm yılan cinsidir. Büyük yılanın şerrinden Allah'a sığınıldıktan sonra ayrıca tüm yılanların şerrinden de Allah'a sığınılması, hu-sûsdan sonra, umûm'un zikri kabîlindendir. Nevevî'nin açıklamasına göre metinde geçen, "yerin sakinleri" kelimesinden maksat, orada yerleşen cinlerdir. Doğurandan maksat iblis, doğandan maksatda şeytanlardır.

Hattâbî'ye göre beled kelimesi, üzerinde bina ve ev olsun veya olmasın canlıların, barınağı olan yer anlamına gelir. Ancak burada üzerinde bina bulunmayan yer anlamında kullanılmıştır. Çünkü Hz. Peygamber bu duayı yolculuğu esnasında, çölde yapmıştır.

Hadisin zahirine bakılırsa Hz. Fahr-i kainat efendimiz yolculuğu esnasında güneş batınca bir yerde konaklasa da konaklamasa da bu duayı okurdu. Muhakkik müfessirlerden Kurtubî'nin "...Alemler içinde Nuh'a selam var."[456] ayet-i kerimesinin tefsirinde açıkladığına göre her kim geceleyin bir yerde konaklar da bu ayet-i kerimeyi okursa o kimseyi yılanlar ve akrepler sokamazlar.[457]

76. Akşam ile Yatsı Arasında Yolculuk Yapmanın Kerahati

2604. ...Cabir (r.a.) den; demiştir ki: “Resulullah (s.a.);

“Güneş batınca yatsının koyu karanlığı çökünceye kadar hayvanlarınızı (dışarı) salmayın.Çünkü şeytanlar güneş batınca, yatsının karanlığı gidinceye kadar (ortalıkta) fesat çıkarırlar.”[458]

Ebu Davud dedi ki: “Fevaşi yeryüzüne daılan her şey demektir.”[459]

Açıklama

Fevaşi: Koyun, keçi, sığır gibi dört tarafa dağılan hayvanlar ve çocuklar demektir.Faşiye kelimesinin çoğuludur.

Fahme: Kömür demektir. Akşamla yatsı arasının karanlığı kömüre benzediği için Araplar bu vakte fahme ismini vermişlerdir.Yatsı ile sabah arasında kalan vakte de “as’as” derler.

Bu hadis-i şerif akşam ile yatsı arasında hayvanları ve çocukları dışarı salmanın doğru olmadığını çünkü o saatlaede şeytanların fesat çıkarmak

üzere ortalıkta kol gezdiklerini, binaenaleyh şeytanların şerrinden emin olamnın yolarını bilmeyen çocuklara ve hayvanlara musallat olabilceklerini ifade etmektedir.İmamı Nevebi'nin açıkladığı gibi şeytanın kapalı bir kabı açabilmesi, bağlı bir tulumu çözebilmesi, kilitli bir kapıyı açabilmesi bir çocuğa veya başkasına musallat olabilmesi için ortamın müsaid ve aradığı sebeplerin mevcut olması gerekir. Ancak o zaman buna muvaffak olabilir. Aksi takdirde hiçbir yaratığa bir zarar veremez. Nitekim bir hadis-i şerifte açıklandığı üzere "kul evine girerken besmele çekerse şeytan, -bize bunların yanında gecelemek yoktur- der" ve oradan uzaklaşıp gider.[460] Bab başlığından anlaşıldığı üzere her ne kadar Musannif Ebû Dâvud bu hadisten akşam ile yatsı arasında yolculuk yapmanın mekruh olduğu mânâsım çıkarmışsa da bu mânâ çok uzak bir ihtimaldir.[461]

77. Hangî Gün Yolculuğa Çıkmak Müstehabdır

2605. ...Ka'b b.Mâlik'den; demiştir ki: "Rasûlullah (s.a.) Perşembe gününün dışında pek az yolculuğa çıkardı."[462]

Açıklama

Bu hadiste ifade edildiği üzere Hz. Fahri kâinat efendimiz yolculuğa çıkmak için Perşembe gününü tercih ederdi. Bu sebeple ekseriyetle yolculuklarını perşembe günleri yapardı. Nitekim hacca giderken de perşembe günü yola çıkmıştı.[463]

Bu bakımdan yolculuğa çıkmak için perşembe gününü seçmek sünnet ise de, herhangi bir engelle karşılaşıldığı takdirde haftanın diğer günlerinde yolculuğa çıkmakta da bir sakınca yoktur.[464]

78. Erken Yola Çıkmanın Fazileti

2606. ...Sahr el-Gâmidî'nin rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.), "Ey Allahımî Ümmetim için (gündüzün) erken vakitlerim bereketli kıl." diye

dua etmiştir. (Sahr sözlerine şöyle devam etti: Peygamber) "bir askerî birliği veya orduyu savaşa gönderdiğinde, onları gündüzün ilk vaktinde gönderirdi." Sahr ticaretle uğraşan bir adamdı. Ticaret mallarını gündüzün ilk vakitlerinde gönderirdi. Bu yüzden zenginleşti ve malı çoğaldı.[465]

Ebû Dâvud dedi ki; "Bu, Sahr b. Vedea'dır"[466]

Açıklama

Hz. Peygamber, erken saatlerin bereketli olması için dua etmiş. Allahdan, ümmetinin gündüzün erken saatlerinde

yaptıkları ticâretlerin, yolculukların ve diğer işlerin bereketli olmasını, yine sabahın erken saatlerinde yapılan ibâdetlerin de feyz ve sevabının diğer vakitlerinde yapılan ibâdetlere nisbetle daha bol olmasını istemiştir. Günün ilk vaktinden maksat, fecr-i sadıktan güneşin doğmasına kadar geçen süredir. Fecri takibeden zamanlar sıra ile şu isimleri alırlar. Sabah, Gâdât, Bükre, Dûhâ, Dahve, el-Hâcira, Zühr, Revâh, el Mesâû, el-Asr, el-AsîI, el-lşâül-evvel (İlk yatsı) el-İşâülâhıra (son yatsı). el-Münzirî'ye göre sabahın ilk vaktinden maksat, fecrin doğması ile güneşin doğması arasında kalan süredir.

İmam Nevevî'nin açıklamasına göre, ilim tahsili ile meşgul olan kimselerin ders çalışmaları için sabahın ilk saatlerini seçmeleri sünnet olduğu gibi, teşbih, i'tikafa girme, herhangi bir iş yapma, yolculuğa çıkma ve nikah kıyma gibi dini ve dünyevi işler için de sabahın erken saatlerini seçmek sünnettir.[467]

el-Münzirî'nin açıklamasına göre bu hadis-i şerifi sahâbe-i kiramdan pek çok kimseler rivayet etmişlerdir. Bunlardan bazıları şunlardır. Ali, İbn Abbâs, İbn Mesud, İbn Ömer, Ebu Hüreyre, Enes b.Mâlik, Abdullah b. Selâm, Nevas b. Semân, İmran b.Husayn, Câbir b.Abdillah, Büreyde ve Evs b.Abdullah (r.anhum) sahabenin dışında daha pekçok kişiler de rivayet etmişlerdir.

Aişe (r.a.) dan rivayet olunduğuna göre, Hz. Peygamber (s.a.), "Rızık talebinde sabahleyin erken davranınız, çünkü sabahın erken vakitleri berekettir ve muvaffakiyettir." buyurmuştur.

Osman (r.a.) den rivayet edildiğine göre, Peygamber efendimiz, "sabah uykusu rızka manîdir” buyurmuştur. Fâtıma bint Muhammed (r.a.) den şöyle dediği rivayet olunmuştur: "Ben sabahleyin sırtüstü uzanmış yatıyordum. Resûlullah (s.a.) bana uğrayıp ayağıyla dokunarak, "kızım

kalk, Rabbinin rızık taksiminde hazır bulun, gafillerden olma. Çünkü Allah Teâlâ halkın rızkını fecrin doğmasıyla güneşin doğması arasında taksim eder" buyurdu.[468]

79. Kişinin Yalnız Başına Yolculuk Yapması

2607. ...Amr b.Şuayb'ın dedesi (Abdullah b.Amr) den; demiştir ki: "Rasûlullah (s.a.) (şöyle) buyurdu":

“Tek yolcu şeytandır. İki yolcu iki şeytandır. Üç (yolcu) ise, cemaattir." [469]

Açıklama

Tek başına yolculuk yapmak şeytan işidir. Ve şeytanlar insanların da kendileri gibi tek başlarına yolculuk yapmalarını arzu ederler. Binaenaleyh yalnız başına yolculuk yapmış olanlar bu halleriyle şeytanların arzusuna uygun bir iş yapmış olurlar.

Yalnız başına yolculuk yapan kimseler yolda vefat edecek olsa yanında kendisini yıkayıp, kefenleyecek ve defnedecek bir kimse bulunmayacağı gibi vasiyyetini bildirecek ve yanındaki malını ailesine iletip, kendisinin vefat haberini onlara verecek bir kimse de bulunmaz. Bu da şeytanı memnun eder. İki kişinin yolculuğu da buna benzer. Çünkü bunlardan biri ölse diğeri çok zahmet çeker. Ancak üç kişi bir arada yolculuğa çıktıkları zaman bunlar bir cemaat oluştururlar. Bunlar her bakımdan birbirlerine yardımcı olabilirler. Bu sebeple yolculuğa çıkarken sünnet olan, üçten az kişiyle yola çıkmamaktır. Ayrıca hadîsi şerif, mü'minlerin bir işe koyulduklarında, yada hayatlarının bir çok noktasında birleşmeleri ve cemaat olarak hareket etmelerinin gereğine işaret etmektedir. Birleşmenin şeytana karşı oluşu önemli bir olaydır. Dolayısıyla küfre karşı birlik içinde hareket etmenin önemi de ayrıca ortaya çıkıyor.[470]

80. Yolculuğa Çıkan Bir Topluluk İçlerinden Birini Başkan Seçer

2608. ...Ebu Said el-Hudrî'den rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a) "üç kişi yolculuğa çıktığı zaman içlerinden birini başkan seçsinler" buyurmuştur.[471]

Açıklama

Yolculuğa çıkan bir topluluk en az üç kişi oldukları zaman aralarında anlaşmazlıkların ve dolayısıyla bir takım kırgınlıkların çıkmaması için içlerinden birini başkan seçmeleri müstehabdır. Seçilen bir başkan sayesinde, ihtilaf ve kırgınlıkların ortaya çıkması önlenmiş olur.
Bu hadis, yolculuğa çıkan kişilerin en az üç kişi olmaları halinde birini başkan seçmelerinin müstehab olduğuna delâlet ettiği gibi, iki kişinin aralarında bulunan bir anlaşmazlığı halletmek üzere bir kimseyi hakem ta'yin etmeleri halinde o kimsenin hakka uygun olarak vereceği karara uymaları gerektiğine de delâlet etmektedir.[472]

2609. ...Ebû Hüreyre (r.a.) den rivayet olunduğuna göre Rasû-lullah (s.a.) şöyle buyurmuştur: "Bir yolculukta (en az) üç kişi bulunduğu zaman (içlerinden) birini başkan seçsinler" (Bu hadisin râ-vîlerinden) Nâfi' dedi ki: Bunun üzerine biz de Ebû Seleme'ye "sen bizim başkanımizsın' dedik [473]

Açıklama

Fahr-i kainat, yolculuğa çıkan kimselerin en az üç kişi olmalarım tavsiye edince içlerinde Nafi' ile Ebû Seleme'nin de bulunduğu bir cemaat yolculukları esnasında, Hz. Peygamberin bu emrine uyarak Hz. Ebü Seleme'yi başkan seçmişlerdir.
Bilindiği gibi Nâfi’ (r.a.) hazretleri Ebu Abdullah künyesiyle anılan ve Hz. Ömer b. el-Hattâb'm hürriyetine kavuşturduğu bir tabiîdir.
Ebû Seleme ise Abdurrahman b.Avf hazretlerinin oğludur. Bu hadis ve konuyla ilgili diğer hadislerden anlaşıldığına göre, sefere çıkma ve benzeri hareketlerde (cihad, şeytani birliklere karşı birleşme gibi) mü'minlerin hem

cemaat oluşturmaları, hem de aralarında bir başkan seçerek gerek yol ve strateji tayininde gerekse hayatlarının diğer noktalarında Allah ve Râsulünün ahkâmına uygun karar verme olayında idarî bir yapıya kavuşmaları istenmektedir. Yolculukta böyle olursa Hazarda nasıl olması gerektiği gayet açıktır.[474]

81. Bir Kimsenin Yanında Bulunan Bir Mushafla Birlikte Düşman Ülkesine Yolculuk Yapması

2610. ...Abdullah b. Ömer (r.a.)'den; demiştir ki: "Rasûllullah (s.a.) Kur'anla birlikte düşman ülkesine yolculuk yapmayı yasakladı."[475]

(Bu hadisin râvilerinden) Mâlik dedi ki, öyle zannediyorum ki (yasaklama) düşmanın Kur'ânı ele geçirmesi korkusundandır."[476]

Açıklama

Hafız İbn Hacer'in açıklamasına göre hadisin sonunda bulunan "bu (yasaklama), düşmanın Kuran'ı ele geçirmesi
korkusundandır." Cümlesinin Hz. Peygambere mi yoksa râvilerden birine mi ait olduğu meselesi Hadis uleması arasında ihtilaflıdır. Bu sebeple bazıları bu sözü Hz. Peygambere ait bir sözmüş gibi rivayet ederken bazıları da İmam Mâlik'e ait bir sözmüş gibi rivayet etmişlerdir. Aslında bu söz imam Malik'in bu hadisle ilgili bir açıklamasından ibarettir.

İbn Abdilberr'in açıklamasına göre yanında mushaf bulunan bir kimsenin, düşmana yenilmesinden korkulan küçük bir cemaat içerisinde düşman ülkesine seyahat etmesinin caiz olmadığında tüm fıkıh uleması ittifak etmişlerdir. Ancak düşmana galip geleceğinden emin olunan bir askeri birlik içerisinde bulunan bir kimsenin yanındaki mushafla düşman ülkesine girip girmemesi meselesi ulema arasında ihtilaflıdır. İmam Malik bunu da caiz görmemiştir. İmam Ebû Hanife'ye göre düşmana galib geleceğinden emin olunan bir askeri birlik içerisinde bulunan bir kimsenin yanındaki mushafla düşman ülkesine girmesinde bir sakınca yoksa da, düşmana yenileceğinden korkulan küçük askeri birlikler içerisinde bulunan

bir kimsenin mushafla düşman ülkesine girmesi caiz değildir. İmam Şafiî'ye göre ise, düşmana yenilme korkusu bulunsa da bulunmasa da, düşman ülkesine mushafla girmek tahrimen mekruhtur.

Bu yasağın sebebi mushafın kafirlerin eline geçmesi ve kafirlerin de ona hakaret etme fırsatını bulmaları tehlikesidir. Mushafa hakaret edilmesine imkan verilmesinin haram olduğunda ise, ihtilaf yoktur.

Bu sebeple bu hadis-i Şerifin, kafire mushaf satmanın haram olduğuna delâlet ettiğine hükmedildiği gibi,kafireKur'an öğretmenin caiz olmadığına hükmedenler de olmuştur. Nitekim İmam Malik kâfire Kur'an öğretmenin caiz olmadığına hükmetmiştir. İmam Ebu Hanife'ye göre ise, kafire Kur'an öğretmek 'kayıtsız şartsız caizdir. İmam Şafii'den bu görüşlerin ikisi de rivayet edilmiştir.

Mâlikîlerden bazıları "Kâfirlere delil gösterebilmek için Kur'an'ın bazı âyetlerini onlara Öğretmekte herhangi bir sakınca yoksa da kâfirlere Kur'an âyetlerinin bundan fazlasını öğretmek caiz olmaz." demişlerdir. Nitekim Hz. Peygamberin İslama davet için Kur'an-ı Kerim'in bazı âyetlerini Herakliyus'e göndermiş olması da bu görüşü teyid etmektedir.

İmam Nevevi'nin açıklamasına göre "kâfirlere içerisinde âyet bulunan bir mektup yazıp göndermenin caiz olduğunda ulema ittifak etmişlerdir. Fıkıh kitapları gibi içinde âyet ve hadis bulunan kitapları düşman ülkesine sokmanın caiz olmadığını söyleyenler olduğu gibi, içerisinde âyet ve hadis bulunmayan ilmi eserleri düşman ülkelerine sokmanın bile caiz olmadığını söyleyenler de vardır.[477]

Ordu, Arkadaşlar Ve Müfrezelerde Müstehab Olan Şeyler[478]

2611. ...İbn Abbas (r.a.) dan; demiştir ki: "Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu:

"(Yolculukta) Arkadaşlarının (sayı bakımından) en hayırlısı dört (kişilik), serîyyelerin en hayırlısı (en az) dört yüz (kişilik), orduların en hayırlısı da (en az) dört bin (kişilik) olanıdır ve oniki bin (kişilik bir kuvvet) azınlıktan dolayı yenilmez."[479]

Ebû Dâvud dedi ki: "doğrusu bu hadis mürsel'dir."[480]

Açıklama

Sahabe: Arkadaş anlamına gelen "sahib" kelimesinin çoğuludur. «Fâiıün» vezninde olup da çoğulu "feâle" vezninde gelen sadece bu kelime vardır.

Seriyye: Dörtten veya yüzden dörtyüze kadar olan askeri müfrezeye verilen addır. "Ya geceleyin yürüyüş demek olan "sery"den veya "nefis şey" demek olan “seriy"den, yahut müntehab (seçkin) mânâsına olan "iştira" den geldiği ifade edilen seriyye hakkında Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhıyye Kamusu'nda (III.350) de şu tafsilat vardır: "Seriyyeleri teşkil eden erler, ekseri geceleri yürüyüp, gündüzleri saklandıkları veya bahadır, güzide efrad seçildikleri için bu nâmı almışlardır.” Seriyyenin cem'i serayadır.[481]

Askeri birliklerin sayılarına göre aldıkları isimler şunlardır.

1. Sayı bakımından en az olan askeri birliğe "ceride” ismi verilir. Özel olarak teşkil edildiği ve bu haliyle diğer birliklerden tecrid edildiği için bu ismi almıştır.

2. "Seriyye" elli kişiden dörtyüz kişiye kadar olan birliklerdir.

3. "Ketîbe" yüz kişiden bin kişiye kadar olan birliklere denir.

4. "Ceyş" ise, bin kişiden dörtbin kişiye kadar olan askeri birliklere verilen isimdir. Bu sayıdaki birliklere "el-felik" ve "el-cühfül" isimleri de verilir.

5. "el-Hamîs" kelimesi ise, sayıları dörtbinden onikibine kadar olan askerî birlikler için kullanılır. Asker kelimesi ise, bu birliklerin hepsini içine alır. Ancak Hanefi uleması "ceyş" ve "seriyye" kelimelerinin hangi askerî birlikler için kullanıldığı meselesinde ihtilaf etmişlerdir.

Mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifte en hayırlı olan yolculuğun en az dört kişiyle yapılan yolculuk olduğu ifâde edilmektedir. Bu mevzuda imâm Gazâlî hazretleri şunları söylüyor: "Yolculuğa çıkan'bir kimse yanından ayrılmayacak bir kimseye kesinlikle muhtaç olduğu gibi, kafilenin ihtiyaçları için çaba sarfedecek ikinci bir arkadaşa daha ihtiyacı vardır. Eğer yola üç kişiyle çıkılacak olursa, kafilenin ihtiyaçlarıyla meşgul olan kimse yalnız kalmaya mahkumdur. Dolayısıyla kafilenin ihtiyaçları için çaba sarfeden kimse yalnızlığın verdiği can sıkıntısından kurtulamaz. Eğer yolculardan ikisi kafilenin ihtiyaçları peşinde koşacak olsa, bu sefer eşyaların başında bekleyen kimse yalnız kalır. Bu bakımdan yolculuğun sıkıntısız geçmesi için yolcu sayısının en az dört kişi olması gerekir.[482] Dörtten fazlasına ise ihtiyaç yoktur.

Evet korkulardan emin olmak için arkadaşların çokluğuna ihtiyaç vardır. Fakat dört olmaları umûmi arkadaşlık için değil, hususi arkadaşlık içindir.[483]

Tîbî'nin açıklamasına göre, bu hadis-i şerifte yolcular için tavsiye edilen sayılarda hâkim olan dört rakamıdır. Şöyle ki seriyyeler için tavsiye edilen dört yüz sayısı aslında yüz sayısının dört katı olduğu gibi ordular için tavsiye edilen dört bin sayısı da bu sayının dört katından ibarettir. Binaenaleyh bu sayıyla işaret edilmek istenen, bu binanın ayakta durması için dört rükün üzerine oturması gerektiği gibi, bir askeri birliğin de dört başı mamur bir şekilde takviye ve teçhiz edilmesinin önemi ve gereğidir.

Yine bu hadis-i şerifte on iki bin kişiden oluşan bir askeri birliğin az sayılamayacağı, şayet bu kuvvet mağlub edilecek olursa bu mağlubiyetin, kuvvetin azlığına değil; iyi teçhiz edilmemiş veya iyi sevk ve idare edilmemiş, ya da gurura düşüp, Allah'a olan güvenini kaybetmiş olmasına bağlanması gerektiği ifâde buyurulmuştur. Nitekim Huneyn savaşında müslümanlar on iki bin kişilik kuvvetlerine güvenmeleri sebebiyle mağlup olmuşlardır. Allah Teâlâ "Andolsun Allah size birçok yerlerde, Huneyn gününde de yardım etmişti. Hani o gün çokluğunuz sizi böbürlendirmiş ti. Fakat size hiçbir yarar da sağlamamıştı."[484] buyurarak bu gerçeği kendilerine bildirdi.

Binaenaleyh, on iki bin kişilik müslüman bir kuvvet üçe bölünüp dörder bin kişilik kuvvetler halinde ordusunun kalbine sağ ve sol cenahlarına yerleştirildikten sonra şayet yenilecek olursa, bu mağlubiyeti, askerin sayıca azlığında değil başka sebeplerde aramak gerekir.

Ulema bu hadisi delîl göstererek müslümanların kuvvetleri on iki bine ulaşınca düşman kuvvetlerinin çokluğu gerekçesiyle cepheyi terketmelerinin haram olduğunu söylemişlerdir. Kurtubi de ilim adamlarının büyük çoğunluğunun bu görüşte olduklarını ifade etmiştir.[485]

82. (Harbden Önce) Müşrikleri (İslama) Çağırmak

2612. ...Süleyman b. Büreyde babası (Büreyde) den; şöyle demiştir: Rasûlullah bir seriyyenin yahut da bir ordunun başına bir kumandan gönderdiği zaman ona kendi nefsi hakkında Allah'dan korkmayı, (yine ona)

yanında bulunan müslümanlar hakkında hayrı tavsiye eder ve (şöyle) buyururdu:

"Müşriklerden olan düşman(lar)ınla karşılaştığınız zaman, onları şu üç yoldan birine çağırınız. Bunlardan hangisinde sana icabet ederlerse onu kabul et ve kendilerini bırak. Onlan (önce) İslam'a çağır, eğer icabet ederlerse (bunu) onlardan kabul et ve kendilerini (serbest) bırak. Sonra onları kendi ülkelerinden muhacirlerin ülkesine göçe davet et ve bunu yaptıktan takdirde, muhacirler için (tanınmış) olan (haklar)ın onlar için de (tanınacağını) muhacirlerin üzerine (getirilmiş) olan (yükümlülükler)in onların hakkında da (geçerli) olduğunu kendilerine bildir. Eğer (bunu) kabule yanaşmazlar da kendi yurtlarını tercih ederlerse, onlara müslüman bedeviler gibi olacaklarını, kendilerine Allah'ın mü'm inler üzerine cereyan eden hükmünün uygulanacağını, müslümanlarla birlikte cihad etmeleri dışında haraç ve ganimetten hiçbir hisselerinin olmayacağım kendilerine bildir. Eğer İslâmı kabul etmezlerse onlan cizye vermeye çağır. Eğer buna yanaşırlarsa (bunu) onlardan kabul ve kendilerini (serbest) bırak. Eğer kabul etmezlerse artık Alan'dan yardım dileyip onlarla savaş, eğer bir kale halkını kuşattığında senden kendilerine, Allah'ın hükmünü uygulamanı isterlerse (bunu) onlara uygulama. Çünkü siz Allah'ın onlar hakkındaki hükmünün ne olduğunu bilemezsiniz. Yalnız onlara kendi hükmünüzü uygulayınız. Sonra onlar hakkında dilediğiniz hükmü veriniz."

Süfyân dedi ki: Alkame (şöyle) dedi: "Beii bu hadisi Mukâtil b. Hayyan'a naklettim de (bu hadisi) bana Müslim rivayet etti, diye karşılık verdi.

Ebû Dâvûd dedi ki; (Müslim) îbn Heyzam'dır. Nu'man b. Mu-karrir'den (naklen) Peygamber (s.a)'den Süleyman b. Büreyde'nin hadisinin bir benzerini (rivayet) etmiştir.[486]

Açıklama

Cizye "ceza" kökünden türemiş bir kelimedir. Gayr-i müslimnlerden fert başına alınan bir vergi anlamında kullanılır.

Cizye ile haraç arasındaki temelli farkların en önemlisi şudur: Haraç, arazi ve tarım mahsulleri vergisidir. Cizye ise, fert başına alınan bir vergidir. Nitekim 2951 ve 3081 numaralı hadislerin şerhinde açıklanacaktır. İn-şallahü Teâlâ.

Bu hadis-i şerif, devlet başkanının bir gazaya ordu gönderirken, ordu kumandanına Allah'dan korkmasını ve beraberindeki mü'minlere de hayır murad etmesini tavsiye etmesi gerektiğini ifade etmektedir. Çünkü Müslüman, toprak işgali veya maddi çıkar için cihâd etmez. Cihâdın anahattını, İslâm davası ye küfre karşı mücadele teşkil eder. Dolayısıyla, ordu kumandanına Allah'tan korkmasını tavsiye bu sebepledir.

Fahr-i kainat efendimiz, devlet reisinin, ordu kumandanının şahsıyla ilgili olarak Allah'dan korkmasını tavsiye ederken yine ona emrindeki mücahidlerle ilgili olarak hayır tavsiye etmesi ordu kumandanının, karşılaştığı tüm meselelerde, başkalarına karşı ise kolaylık göstermesi gerektiğine ve dolayısıyla "Kolaylaştırınız, zorlaştır m ayınız; müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz" anlamındaki hadis-i şerife bir işarettir.

Yine mevzumuzu teşkil eden bu Ebû Dâvud hadisinde ordu kumandanının harpten önce müşrikleri şu üç yoldan birine davet etmesinin lüzumu ifâde ediliyor:

1. İslâm'a davet; bu davet aslında İslâmiyet'in varlığından haberi olmayan düşmanlar için gereklidir. Ulemanın büyük çoğunluğuna göre bu davet farzdır. Bu davet yapılmadan öldürülen o düşmanların diyetini ödemek borç olur. Daha önce İslâm kendilerine teklif edildiği halde kabule yanaşmayanlar için harp sahasında yeni bir davet mecburiyeti yoksa da, İslâm tarihinde bütün uygulamalarda bunların da harp başlamadan önce İslama davet edildikleri görülmektedir.[487]

İmam Malik bu durumda olan kimseleri İslama davet etmeden onlarla savaşmanın caiz olmadığını söylemişse de, İmam Sevri ile ashab-ı rey, İmam Şafiî, Ahmed b.Hanbel ve İshak b.Rahûye caiz olacağını savunmuşlardır. İmam Şafii İbnıTl-Hukaykın İslâm'a davet edilmeden öldürülmesini bu görüşüne delil olarak göstermiştir.

2. İslâm ülkesine göç etmeye çağırmak: Aslında bu madde birinci maddeye bağlıdır". Şöyle ki bilindiği gibi Mekke'nin fethinden önce küfür ülkesinde bulunan kimselerin o zamanki tek islâm ülkesi olan Medine'ye göç etmeleri farzdı. Hatta Medine'ye göç etmek İslâmın rükünlerinden sayılıyordu. Fakat Mekke'nin fethinden sonra bu hüküm neshedildi.

Birinci daveti kabul ettikleri takdirde kendilerine savaş açmaktan vazgeçilir. Fakat kendilerinden İslâmın bir emri olarak Medine'ye göç etmeleri istenir ve Medine'ye göç ettikleri takdirde Medine muhacirlerinin sahip oldukları bütün haklara sahip olacakları, bu hakların karşılığında onların tüm mükellefiyetleriyle de mükellef olacakları hatırlatılacaktır.

Hattâbî'-nin beyanına göre, bu mükellefiyetten maksat cihaddır. Çünkü muhacirler savaşa çağırıldıkları zaman katılmak mecburiyetinde idiler. Medineli müs-lümanlarsa, mücâhidlerin sayısı yeterli olduğu sürece savaşa katılmak mecburiyetinde değillerdi. Katılırlarsa ganimetlerden pay alırlardı, katılmaz-larsa alamazlardı. Katılmadıkları için günahkar sayılmazlar ve ayıplan-mazlardı.

Bu ikinci teklifi kabul etmedikleri takdirde ise, Medineli yerli müslü-manlar araplar gibi sayılacaktan, yani sadece iştirak etmiş oldukları ci-haddan pay alabileceklerini "savaşmadan müslümanların düşmanlardan ele geçirdikleri mal" anlamına gelen Fey'den pay almanın sadece Medine'ye göç eden muhacirlere ait özel bir hak olduğu kendilerine hatırlatılacaktır. Nitekim bu hadisi kendisine delil alan İmam Şafiî'nin görüşü de budur. Diğer imamlara göre hadisin bu hükmü neshedümiştir. Avnu'I-ma'bud yazarının açıklamasına göre îslâmı kabul edip te Medineye göçetmekten kaçınan kimselere ayrıca namaz, oruç, zekat ve hacla mükellef oldukları, suç işledikleri takdirde islam kanunlarına göre cezalandırılacakları da hatırlatılır.

3. Cizye istemek: Birinci ve ikinci davetlerin her ikisini birden reddeden düşmanlara cizye vermeleri teklif edilir. Cizye vermeyi kabul etmeleri halinde yine kendilerine savaş açmaktan vazgeçilir. Fakat cizye vermeyi de reddetmeleri halinde kendilerine savaş açılır.

Bu hadis-i şerif her kâfirden mutlak surette vergi alınacağına delildir. Bu babda arap olanlarla olmayanlar arasında herhangi bir fark yoktur. Çünkü hadiste geçen düşman sözü, kâfirlerin Arap olanına da acem olanına da şâmil olan genel bir sözdür. İmam Mâlik ile İmam el-EvzâTnin görüşü budur. Hanefilere göre ise, cizye arap olsun, acem olsun ehl-i kitap denilen hristiyanlarla yahudilerden ve mecusilerle acem putperestlerinden alınır. Arap putperestleriyle mürtedlerden alınmaz. Bunlar ya müslüman olur, yahut kılıçtan geçirilir. Kadın, çocuk ve sakatlara da cizye yoktur. İmam Şafiî'ye göre ise, cizye denilen vergi arap olsun acem olsun yalnız ehl-i kitap ile mecûsilerden alınır. Çünkü Allah Teâlâ hazretleri ehl-i kitabı zikrettikten sonra "ta cizyeyi verinceye kadar"[488] buyurmuştur. Hz. Peygamber de, "Onlara karşı ehl-i kitap muamelesi yapın.” buyurmaktadır.

Bunlardan geriye kalanlar, "Onlarla muharebe edin, ta ki fitne olmasın"[489] ve "Müşriklerle bulduğunuz yerde harbedin"[490] âyet-i kerimelerinin umûmuna dahildirler.

Şâfiîler mevzumuzu teşkil eden hadis hakkında; "Bu hadis Mekkenin fethinden önce vârid olmuştur. Ayetler îse, hicretten sonra nazil oldu. Binaenaleyh, Büreyde hadisi ya mensuhtur, yahut ondan murâd ehl-i kitap olan düşmanlardır" diyerek hadisle istidlalden özür beyan etmişlerdir. Hadis-i şerifte kâfirleri Allah'ın hükmüne arzetmek de nehy buyrulmakta ve bu nehyin sebebi izah edilirken "Çünkü sen onlar hakkında Allah'ın hükmüne isabet edip etmediğini bilemezsin." denilmektedir. İslâm kumandanından onlar hakkında kendi içtihadı ile hüküm vermesi isteniyor. Bu da gösterir ki ictihadî meselelerde hak birdir ama her müctehid hakka isabet edemez.[491]

2613. ...Süleyman b. Büreyde'nin babasından rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın ismiyle Allah yolunda ve Allah'ı inkar eden(ler)le savaşınız ve ahdinizi bozmadan, (ganimetlere) hıyanet etmeden, müsle yapmadan çocuk(ları) öldürmeden savaşınız."[492]

Açıklama

Bu hadis-i şerif bir önceki hadisin tamamlayıcısı durumundadır.

Bir önceki hadis-i şerifteki tavsiyelere uyarak düşmana önce müslüman olması ve Medine'ye göç etmesi teklif edildikten sonra bu teklifleri reddetmesi halinde son olarak cizye vermesi teklif edilir. Onu da reddedecek olursa o zaman Allah'dan yardım dileyerek savaş açılır. Ancak bu savaşta diğer milletlerin düşmana reva gördükleri vahşiyane tecavüzlere ve tahribata asla izin verilmemiştir. Bu savaşta esas olan "Sizinle muharebe edenlerle Allah yolunda sizde mukatele edin (lakin) haddi aşmayın (yani adalet, insaf ve hakkaniyet hududunu aşıp da zulme koyulmayın) muhakkak ki Allah haddi aşanları sevmez."[493] âyeti kerimesidir.

Harbe, "bismillah" deyip Allah'ın yardımı istenerek başlanır ve harp sadece Allah'ın dinini yüceltmek gayesiyle, Allah'ı inkar eden kafirlere karşı yapılır. Bu savaşta düşmana karşı verilen sözler yerine getirilir, onlara verilen ahdlere riâyet edilir. Çünkü mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifte görüldüğü gibi bütün bu esasları bizzat Allah'ın Rasûlü tesbit etmiş ve ümmetine bu esaslara uymalarını emir buyurmuştur. Ayrıca harpten elde edilen ganimetlere ihanet edilemez. Rasûlü zişan efendimiz diğer bir hadis-i

şerifinde de bu manayı şöyle ifâde ediyor; "Ganimete hıyanet etmeyin, zira hıyanet bir ateştir, hem sahiplerine dünyada ve ahirette bir ardır."[494]

Yine mevzumuzu teşkil eden bu hadisi şerifte müsle ve çocukları Öldürmek yasaklanmıştır. Bilindiği gibi Müsle, başkalarına ibret olmak için burnunu, kulağını vesair bazı uzuvlarını kesmek, gözlerini oyarak kendisini çirkin bir şekle sokarak düşmanı cezalandırmaktır.[495] Bu islâmiyette yasaklanmıştır. Nitekim Hz. Peygamberin ilk halifesi Hz. Ebû Bekir'in Suriye'ye müteveccihen gönderdiği orduya verdiği talimat şu mealdedir: "Daima, Allah'ın nazargâhında ve ölüme iriaruz bir halde bulunduğunuzu der hatır ve tezekkür ediniz ve kıyamet gününün hesap günü olduğunu

işlediğinizin hesabını vereceğinizi unutmayınız... Allah yolunda dövüştüğünüz zaman erkekçe, mertçe davranın, düşmana sırtınızı çevirmeyin; zaferinizi kadın, çocuk, ihtiyar kanıyla kirletmeyin. Hurma ağaçlarını kesmeyin. Buğday tarlalarını tahrip etmeyin, yemiş veren ağaçları devirmeyin. Açlığınızı gidermek için zaruret hasıl olmadıkça koyun, inek, deve gibi hayvanları kesmeyin. Söz verdiğiniz vakit, ahdinizin şartlarını ifâda mütekayyıt olun. Yolunuzda ilerledikçe bir takım keşişlere rastgeleceksiniz. Ki, manastırlarda yaşarlar ve inziva halinde Allah'a ibâdetle iştigal ederler, onları kendi hallerinde bırakın ve manastırlarını yakmayın..” Hz. Ebu Bekir'e halef olan Hz. Ömer'in de talimatı şu mealdedir: "Kimseye taaddi ve zulüm etmeyin, zira Hak Teâlâ mu'tedleri ve zalimleri sevmez; savaşta korkak olmayın; kuvvetinizi gaddarlık suretinde kullanmayın; muzaffer olduğunuzda haddi aşmayın, insafa ve adalete aykırı davranmayın; ihtiyarlan, çocukları, kadınları öldürmeyin ve atlı çarpışmalarda veya süvari akınlarında onları telef etmekten sakının."[496]

2614. ...Enes b. Malik (r.a.)'den demiştir ki: Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın ismiyle Allah için ve Allah Resulünün dininde (sebat ederek) savaşa çıkınız, aciz kalmış ihtiyarlan, buluğ çağına ermemiş çocukları ve kadınları öldürmeyin, ganimete ihanet etmeyin ganimetlerinizi toplayınız, (halinizi) düzeltiniz, ihsan ile muamele ediniz.Çünkü Allah ihsan edenleri sever."[497]

Açıklama

Cihaddan maksad Allah'ın ismini yaymak ve yüceltmek ve buna mani olan güçlerle savaşmaktır. Bu hikmete bağlı olarak Hz. Peygamber, cihada giden askerî birliğe ve onun kumandanına cihadın gayesini hatırlatmak için önce savaşa Allah'ı anarak, ismini zikretmek suretiyle ondan yardım dileyerek ve sadece onun dinini yüceltmek için savaşa çıkmalarını ve her zaman olduğu gibi savaş süresince Allah'ın ve Rasûlünün yolundan ayrılmamalan emretmiştir. Özellikle muharip sımfdan olmayan âciz ihtiyarlarla, daha ergenlik çağına gelmemiş çocukları ve. kadınları öldürmemelerini ganimet mallarından hisselerine düşenle yetinip hırsızlık yoluna gitmemelerini, hal ve davranışlarını ıslah edip müslüman kardeşleriyle ve kâfirlerle olan münâsebetlerinde ihsandan ayrılmamalarını hatırlatmıştır.

Hadis sarihlerinin ifadelerinden anlaşıldığına göre harpte öldürülmeleri yasaklanan ihtiyarlardan maksat, savaşa gücü yetmediği gibi düşman kuvvetlerinin cesaretini artırmak için dellalhk yapmaya ve feryadu figan etmeye, harp hilelerini icraya gücü yetmeyen ve düşman kuvvetlerine akıl ve tedbir öğretenlerden olmayan İhtiyarlardır. Fakat bu hususlara gücü yeten ihtiyarlar da diğer muharipler gibi öldürülürler. Çünkü bu özellikteki ihtiyarlar feryat ve figanlanyla düşmanları müslümanlar üzerine kışkırttıkları ve müslümanların işlerini zorlaştırdıkları için muhâribler sınıfından sayılırlar. Nitekim Hz. Peygamber de yüzyirmi yaşındaki bir rivayete göre, yüzaltmış yaşındaki Düreyd b. es-Sâmme'yi düşmana akıl hocalığı yaptığından dolayı öldürmüştür. İmam Şârânî el-Mizanü'1-kübra'da mezheb imamlarının dördünün de bu görüşte olduklarını söylemiştir. Ancak İmam Şafii'nin benimsenen görüşüne göre ihtiyarlar her bakımdan aciz de olsalar harpte öldürülürler.

Metinde geçen, " = küçük" kelimesi, " = çocuk" kelimesinden bedel veya atf-ı beyândır. Bu bakımdan biz "tıflen vela sağiran" kelimelerini "buluğ çağına ermeyen çocuk" diye tercüme ettik. Bu ifâdeye göre harpte erginlik çağına gelmeyen çocukları öldürmekde yasaklanmıştır. Çünkü erginlik çağına gelmeyen çocuklar muharipler sınıfına dahil değildir. Fakat çocuğun bizzat harbe iştirak etmesi ya da hükümdar olması halinde düşman kuvvetlerinin önemli ölçüde işlerine yarar. Bu bakımdan İslam uleması harbe iştirak eden veya düşman kuvvetlerine başkanlık eden bir çocuğun harpte öldürülebileceğine hükmetmişlerdir.

Bu mevzuda Hattâbî şunları söylüyor:

"Harpte kadınların, çocukların öldürülmesinin yasaklanmasını iki şekilde anlamak mümkündür:

1. Bunları esir aldıktan sonra öldürmek yasaktır,

2. Esir almadan önce de esir aldıktan sonra da öldürmek yasaktır.

Öldürülmeleri yasaklanan çocuk ve kadınlardan maksat, savaşan düşman kuvvetlerinin içine katılmayan, çocuklar ve kadınlardır. Fakat düşman muhariplerinin arasında bulunurlar da bunları muhariplerden ayırmak mümkün olmaz ve onları öldürmeden düşman kuvvetlerini imha etmek mümkün olmazsa o zaman çocuklarla kadınlar da öldürülür. Düşman kuvvetleri arasında savaşmadıkça kadını öldürmek caiz değildir. Fıkıh ulemasının çoğunluğu bu görüştedirler. İmam Şafii'ye göre savaşmaya gücü yeten çocukları öldürmek caizdir. el-Evzai ile İmam Ahmed de bu görüştedirler. Harbe katılmayan rahiplerin öldürülüp öldürülmeyeceği konusu ulema arasında ihtilaflıdır. İmam Mâlik ile rey ehline göre onları öldürmek caiz değildir. İmam Şafii ise, müslümanlığı ya da cizye vermeyi kabul etmemeleri halinde öldürülürler. Rey ehline göre düşkün ve âciz ihtiyarları öldürmek caiz olmadığı gibi kör ve kötürümleri öldürmek de caiz değildir. İmam Şâfiiye göre ise, bunların hepsi öldürülebilir.

Peygamber Efendimiz bu hadisinde ayrıca düşmanlara karşı da ihsanla muamele etmeyi emir buyurmuştur. Bilindiği gibi ihsan, iyilik etme, yapılması uygun olan bir hayrı yapma demektir. İhsan adaletten daha üstündür. Harpte düşmana karşı yapılacak ihsan, onları kulaklarını burunlarını keserek Öldürmekten ve sebepsiz yere ekili ve dikili arazilerini tahrib etmekten kaçınmakla ve benzeri davranışlarla olur.[498]

83. (Savaşta) Düşmanın Yurtlarını Yakmak

2615. ...İbn Ömer (r.a.)den rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.) Nadîr oğullarının hurmalarını yaktırmış ve kestirmiştir. (Bu hurmalık) Büveyre (diye anılan yer)dir. Bunun üzerine Azız ve Celîl olan Allah, "hurma ağaçlarından herhangi bir şeyi kesmeniz, yahut kökleri üzerinde bırakmanız (hep) Allah'ın izniyledir ve (bu izin, yahudilerin antlaşmalarını bozmaları nedeniyle) Fâsıkları alçalması (ve kahretmesi) içindir."[499] (ayet-i kerimesini) indirmiştir.[500]

Açıklama

Şafii ulemâsından imam Nevevi'nin açıklamasına göre bu hadis, harpte kâfirlerin yaş ağaçlarını kesmenin ve yakmanın caiz olduğuna delâlet eder. Abdurrahman b. el-Kasım, îbn Ömer'in azatlı kölesi Nâfi, Mâlik, Sevri, Ebu Hanife, Şafii, Ahmed, İshak ve ulemanın büyük çoğunluğu bu hadisle amel etmişlerdir. Ebu Bekr es-Sıddık, el-Leys b. Sa'd, Ebu Sevr ve el-Evzaî ise, bunun caiz olmadığı görüşündedirler.

Hz. Peygamberin Benî Nadîr denilen yahudilerin hurmalıklarını yaktırması hadisesi Uhut savaşından sonra müslümanlarla, Benî Nadîr arasında olan savaşta olmuştur. Bu hadiseyi gören ya da duyan müşrikler Hz. Peygambere, "Sen yer yüzünde fesat çıkmasını yasak ediyorsun. Bir de ağaçları kesmek ve yakmak ne oluyor?'* diye itiraz bile etmişlerdir. Bunun üzerine Allah Teâlâ yukarıda tercümesini sunduğumuz ayet-i kerimeyi indirdi ve harpte düşmanın mallarını yakıp yıkmanın caiz olduğunu açıkladı. Ancak ulemanın açıklamasına göre düşmanın mallarım yakıp yıkmanın caiz olması için, bu yakıp yıkmanın müslümanlara bir menfaat sağlaması gerekir. Bu mevzuda Hattâbî de şunları söylemiştir: "Hz. Peygamberin Nadîr oğullarının hurmalarını yakıp yıkmasını ulema çeşitli şekillerde tefsir etmişlerdir. Ağaç kesmenin mekruh olduğu görüşünde olan kimselere göre Hz. Peygamberin bu hurmaları yakması, hurmalar düşman askerleriyle müslümanların arasında bulunduğu ve müslümanlarm düşmanları görmesine engel teşkil ettiği için Hz. Peygamber onların kesilmesini istemiştir. Yoksa bu ağaçların kesilmesine izin vermezdi. Delilleri ise, Hz. Ebu Bekr'in düşman elinde bulunan Şam arazisindeki ağaçların kesilmesine izin vermemesidir. el-Evzâî'den diğer bir kavle ve İmam Malİk'e göre düşman diyarındaki ağaçları yakıp yıkmak caiz olduğu gibi oradaki evleri tahribetmek de caizdir. Rey taraftarlarına göre de caizdir. İshak b. Rahûye de bu görüştedir. İmam Ahmed ise, ihtiyaç duyulmadıkça düşmana ait olan mamur yerleri harabetmenin tahrimen mekruh olduğunu söylemiştir.

İmam Şafii'ye göre Hz. Ebu Bekr'in Suriye'yi fethe giden müslüman fâtihlere kesilmesini yasakladığı hurma ağaçlarından maksadın meyveli hurma ağaçları olması ihtimali vardır. Çünkü Hz. Ebu Bekr oraların müslü-manların eline geçeceğini Hz. Peygamberden işitmiş ve dolayısıyla bu meyveli ağaçların olduğu gibi kalmasmı istemiş olabilir.

İmam Nevevî'nin açıklamasına göre ayet-i kerimede harpte kesilmesine Allah'ın izin verdiğinden bahsedilen "lîne" kelimesinden maksad, acve denilen en üstün hurma cinsinin dışındaki bütün hurma çeşitleridir. Bazılarına göre hurma kütükleridir. Bu kelimeyle tüm hurma ağaçlarının kasdedilmiş olduğunu söyleyenler bulunduğu gibi tüm ağaç cinslerinin kasde-dildiğini söyleyenler de vardır. Medine'de 120 çeşit hurma ağacı olduğu söylenir.[501]

2616. ...Üsâme (r.a.)'nin haber verdiğine göre Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem (vefatından önce) sabahleyin (erkenden) Übna'ya baskın yap ve yak" diye kendisine vasiyet etmiş.[502]

Açıklama

"Übna" Filistin'de Askalân ile Remle arasında bugün “Yükna” diye anûan bir yerdir.

Hz. Peygamber vefatından önce buranın halkı üzerine sabahleyin şafak sökerken baskın yapması için Hz. Usâme'ye emir vermiştir. Bilindiği gibi, "Rasül-i zîşân efendimiz genellikle düşman üzerine şafak söktükten ve ezan sesini bekledikten sonra baskın yapardı."[503] Eğer o beldeden bir ezan sesi duyarsa ora halkının müslüman olduğuna hükmederek saldırıdan vazgeçerdi. Fakat ezan sesi duymayacak olursa, saldırıya geçer, halkın tam bir gaflet içinde bulunduğu o vakitlerde onları kılıçtan geçirirdi. Netice itibariyle şunu söylemek istiyoruz ki mevzumuzu teşkil eden bu hadis icabında ani bir baskınla düşmanın yerini yurdunu tahrip etmenin caiz olduğuna delalet etmektedir.

Hz. Peygamberin, Hz. Üsâme'yi Rumlarla savaşmak Üzere Şam taraflarına göndermesi safer ayının bitmesine üç gün kala sah günü olmuştur. Kısa bir süre sonra Rabiülevvel ayının onikinci pazartesi günü vefat etmiştir.[504]

İmam Şa'rânî'nin el-Mizanii'1-kübrâ'sında açıkladığına göre İmam Ebu Hanife ile îmam Malik müslümanların savaşta ele geçirdikleri düşmana ait mallan kendi Ülkelerine geçiremedikleri zaman tekrar düşman eline geçmemesi için imha etmelerinin, düşmana ait hayvanları kesmelerinin eşyaları yakmalarının caiz olduğunu söylemişlerdir, tbn Rüşd ise imam Şafiî'nin, müslümanlann ele geçirip de kendi ülkelerine götüremedikleri

malları yakmaya cevaz verdiğini İmam Malik'in ise cevaz vermediğini söylüyor.

"Ağaç üç kısımdır. Birincisi, düşmanın sütre olarak faydalandığı ağaç.' Bu tür ağaçların kesilmesinin caiz olduğunda icma vardır.

İkincisi, kesilmesi müslümanlann aleyhine olan ağaçlar. Bunların kesilmesi caiz değildir.

Üçüncüsü, kesilmesi müslümanlara fayda da zarar da getirmeyen ağaçlar. Bu ağaçlar hakkında iki görüş vardır:

a) Selef-i salihine göre bu ağaçlan kesmek caiz değildir.

b) İmam Malik ile İmam Şafiî'ye göre ise, caizdir. Bu mevzu için 2615 numaralı hadisin şerhine bakılabilir.[505]

2617. ..Abdullahb.Amr el-Gazzîdedi ki:Ben Ebû Müshir'e Ubnâ (neresidir) diye sorulduğunu işittim, (o da): "Biz (bunu başkalarından) daha iyi biliriz. Orası Yübnâ Filistin (Filistin Yübnâsı denilen bir yer)dir." diye cevap verdi.[506]

Açıklama

Ebû Müshir'in "Biz bunu başkalarından daha iyi biliriz" diye cevap vermesinin sebebi, kendisinin Şam'h olmasındandır. Çünkü Übnâ Filistin taraflarında olduğundan Şam halkı Übnâ'-nın neresi olduğunu başkalarından daha iyi bilir. Ancak el-Muvaffak Üb-nâ'nın Şam taraflarında Yübna'nın da Filistin'de olduğunu, Hz. Peygam-ber'in Hz. Usâme'yi Yübna'ya değil, Übna'ya gönderdiğini söylemiş ve bu mevzuda en doğru görüşün de bu olduğunu ifade etmiştir.[507]

84. Casus Göndermek

2618. ...Enes (r.a.) den; demiştir ki: ."Peygamber (s.a.) Büsey-se'yi Ebû SüfyârTın kafilesinin ne yapmakta olduğunu gözetlemek üzere casus olarak gönderdi."[508]

Açıklama

Burada söz konusu edilen casusluk, Kureyş'in kadın-erkek herkesten büyük sermayeler toplayarak Şam'a gönderdikleri büyük ticâret kervanı ile ilgilidir. Hz. Peygamber, Kureyşlilerin harp hazırlıkları için işlerine yarayacağı bu kervanla ilgilenmiş dönüşünde onu gözetleyip, hakkında bilgi toplamak üzere Hz. Büseyse'yi casus olarak görevlendirmişti. Bu durum düşmanın harp planlarını öğrenmek için casus kullanmanın meşruiyyetine delâlet etmektedir.

Harpte düşman hakkında iyice malumat toplama ve tam bir haber alma, bunun yanında kendi maksat ve niyetlerini ondan saklama veya karşı casusluk, Hz. Peygamberin takibettiği önemli bir umdedir. Benû Mustalik kabilesi müslümanlar arasına bir casus göndermişler ve bu müslümanlar tarafından yakalanmıştı. Bir müslüman olan Hatib, İslam düşmanlarına hitaben Hz. Peygamberin onlar hakkında hazırladığı plan ve niyetlerden bahseden bir mektup yazdı. Fakat bu hıyanet yazısını götüren kadın, yolda Hz. Peygamberin adamları tarafından yakalandı. Muhammed (s.a.) Mekke'de, Evtas'da ve diğer havalilerde buraların fethinden evvel casuslar bulunduruyordu. Bunlar kendi bulundukları havalide cereyan eden olaylar hakkında Hz. Peygamberi gizlice ve muntazam süratte haberdar ediyorlardı. [509]

Hz. Peygamber iki türlü casus kullanırdı:

1. Gören casus (ayn)

2. Dinleyen ve haber alan casus[510]

Eski devirlerde casuslar modern zamanlarda olduğu gibi mukabil tarafa bu kadar çok zarar veremezlerdi. Zamanımızda casusluk bir sanat olmaktan çıkmış hakiki bir ilim halinde inkişaf etmiştir. Bununla beraber eski zamanlarda da düşmandan haberleri saklamak için, inceden inceye düşünülmüş tedbirler alınırdı. Bazı defalar Peygamber (s.a.) bütün yolları, askeri ehemmiyeti haiz haberlerin sızmasını önlemek maksadıyla, hususi şahıslara karşı kapatırdı.

Ebu Yûsuf, İslâm devletinin tebası olsun veya olmasın gayri müslim casuslara ölüm cezası ve islam dininde olanlara da hapis ve bedenî işkence cezaları verilmesi fikrindedir. Muasırı eş-Şeybâni, casusluğu hırsızlıktan daha hafif görür ve İslam devletinin tebaasının casusluktan dolayı boyunlarının vurulmaması mütalaasında bulunur. Yabancılara gelince onlara karşı hiç merhameti yoktur.

Ceza bahis konusu olunca erkek ile kadın arasında hiç bir fark gözetilmez. Bununla beraber İslam hukukşinasları rüşde varmamış bir

kimsenin hiç bir şekilde ölüm cezasına çarptırılanı ayacağı m söylerler.[511]

85. Yolcu (Yolda) Rastladığı Hurmayı Yiyebilir, Ve Önüne Gelen (Temiz Hayvanların) Sütünden İçebilir Mi?

2619. ...Semûre b. Cundub (r.a.)den rivayet olunduğuna göre Peygamber (s.a.) şöyle buyurmuştur:

"Biriniz (yolculuğu esnasında sağlıklı) bir hayvanla karşılaşırsa (bir baksın eğer) onun sahibi varsa (sahibinden) izin istesin. Eğer kendisine izin verirse (hayvanı) sağsın ve (sütünü) içsin.Eğer sahibi yoksa üç (defa) seslensin eğer (sahibi) ona cevap verecek olursa, ondan izin istesin. Eğer cevap veren olmazsa (hayvanı) sağsın, (sütünü) içsin ve (artanı) götürmesin."[512]

Açıklama

Bu hadisin tefsirinde ulema ihtilaf etmiştir. Hadis ulemasından bazılarına göre bu hadis-i şerif, bir yolcunun önüne gelen koyun, sığır ve deve cinsinden sahipsiz bir hayvanın sütünü sağıp içmesinin ve uğramış olduğu bir bahçenin meyvesini yemesinin caiz olduğunu ifâde etmektedir. Hz. Peygamber bunun caiz olduğunu haber verdiğine göre sahipsiz olan bir hayvanın sütünü sağıp içen, ya da uğradığı bir bahçenin meyvesini yiyen bir kimse, içtiği sütün ya da yediği meyvenin kıymetini sahibine ödemesi de gerekmez. İmam Ahmed'in meşhur olan görüşü budur.

Bazılarına göre ise, zaruret olmadıkça bir yolcunun sahipsiz bir bahçeye girip meyvesini yemesi, sahipsiz bir hayvanı sağıp sütünü içmesi caiz değildir. Ancak zaruret icabı böyle bir bahçenin meyvesini yiyebildiği gibi sahipsiz bir hayvanın sütünü de içebilir. Ancak daha sonra kıymetini sahibine ödemesi gerekir, imam Malik ile Şafiî ve Ebu Hanife bu görüştedirler. Bu görüşte olan ulemanın delillerinden bazıları şunlardır:

1. Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerimende; "Ey inananlar, mallarınızı aranızda (İslam şeriatının helâl kılmadığı, faiz, kumar, hırsızlık ve gasb v.s. gibi) bâtıl sebeblerle yemeyin..."[513] buyurmuştur. Sahibinden izin almadan

sağmal bir hayvanın sütünü sağıp içmek o kimsenin malını haksızlıkla yemektir.

2. O hayvanın bir yetim malı olması ihtimali de vardır. Eğer yetim malıysa o zaman "zulüm ile öksüzlerin mallarını yiyenler, karınlarına sadece ateş doldurmaktadırlar ve çılgın bir ateşe gireceklerdir."[514] âyet-i kerimesindeki tehdidin kapsamına girmiş olurlar.

3. "Sizin kanlarınız, mallarınız, ırzlarınız biribirinize haramdır..."[515]

4. "Sizden biriniz, iznini almadan din kardeşinin sağmal hayvanını sağmasın..."[516] Birinci görüşü savunanlar bu delillerin hepsine ayrı ayrı cevap vermişlerdir. İbn Kayyım el-Cevziyye bunlan uzun uzun açıklamıştır.[517]

Tuhfetu'l-ahvezî yazarının açıklamasına göre bazıları bu mevzudaki farklı hadislerin arasını şu şekilde uzlaştırmışlardır:

1. Bu mevzuda gelen hadislerdeki bir bahçeye uğrayan kimsenin onun meyvelerinden yemesine, karşısına gelen sağmal bir hayvanın sütünden içmesine izin veren hadisler mal sahibinin özel veya genel mânâda izni bulunmasıyla ilgilidir. Bu mevzudaki yasaklayıcı hadisler ise, mal sahibinin izni bulunmamasıyla ilgilidir.

2. Bazılarına göre ise, bu hadislerdeki izin, yolculardan zaruret halinde olanlara, açlıktan ölme durumunda kalanlara aittir. Bu mevzudaki yasaklayıcı hadisler ise, bunların dışında kalan kimselerle ilgilidir.

3. Bazılarına göre ise, bu mevzudaki yasaklayıcı hadisler mal sahibinin, malını yiyen veya içen kimseden daha muhtaç olması ile ilgilidir. Nitekim şu hadis-i şerifde bu gerçeği ifade etmektedir: "Biz (bir defa) Rasû-lullah (s.a.) ile birlikte yolculuk ederken memeleri "ıda" denilen bitki ile bağlanmış bir deve sürüsü ile karşılaştık. Biz (sütünü sağıp içmek üzere) develerin olduğu yerde toplandık. Bunun Üzerine Rasûlullah (s.a.) bizi çağırdı. Biz de onun yamna döndük. Rasûl-i Ekrem: "Şüphesiz bu deve sürüsü müslümanlardan bir ev halkının malıdır. Sütü de onların azığı ve Allah'dan sonra (muhtaç oldukları) bereket (ve hayırlı malı) dir. İçinde yol azığınız bulunan kaplarınızın yanma döndüğünüzde içindeki azıklarınızın götürülmüş olduğunu görmeniz sizi sevindirir mi?" buyurdu. Sahâ-bîler "Hayır" dediler. Rasûl-i Ekrem de: "Şüphesiz bu da öyledir" buyurdu.[518]

4. Bazıların a göre bu mevzudaki hadislerdeki izin mal sahibinin zengin olmasıyla yasak da fakir olmasıyla ilgilidir.

5. Bazılarına göre ise, bu mevzudaki yasaklayıcı hadisler memeleri kese ile bağlı koyunların sağılmasıyla İlgilidir. İzin ise, memeleri sarılı

olmayan koyunların sağılmasıyla ilgilidir. Ancak tmam Ahmed'in rivayet ettiği; "Eğer siz bu hayvanı mutlak sağacaksanız sağın, sütünü için (fakat kalanı da sağıp evlerinize) götürmeyin."[519] anlamındaki hadis bu mevzuda memeleri sarılı hayvanla sarılı olmayan arasında bir fark olmadığını ifade etmektedir.

6. bmVl-Arabî'ye göre ise, bu mevzuda gelen bazı hadislerdeki ruhsatlar bu ruhsatların âdet halinde yaşadığı memleketlerle ve oranın halkıyla ilgilidir. Hicaz, Şam ve diğer bazı memleketler ve ruhsatın ta eski zamanlardan beri âdet halinde yaşayıp geldiği yerlerdir.

7. bû Davud'a göre, bu iznin bulunduğu hadisler sadece yolcular içindir.

8. Bazılarına göre ise, bu izin zimmîlerin mallarına aittir. Bu mevzudaki yasaklar da müslümanlann mallarıyla ilgilidir.

9. Hanefi ulemasından Tah&vTye göre ise, sözkonusu hadis-i şeriflerde geçen izin, yolcuları evlerde misafir etmenin vâcib olduğu dönemlere aittir. Daha sonra bu vacibin neshedilmesiyle bu izin de neshedilmiştir.[520]

2620. ...Abbad b. Şurahbîl'den; demiştir ki: Ben yoksul ve açtım. Bunun üzerine Medine'nin bahçelerinden bir bahçeye girip, bir (mikdar) başağı ovalayıp yedim. (Bir kısmını da) elbisemin içerisine koydum. Az sonra bahçenin sahibi çıkageldi, beni doğdu ve elbisemi aldı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.)e vardım (durumu ona haber verdim) Bunun üzerine (Hz. Peygamber) Ona (hitaben) "Sen (bu adama) bir şey Öğretmedin; o cahildi. Ve onu doyurmadın, O açtı." dedi ve ona elbisemi bana geri vermesini emretti. (Bahçe sahibi de) bana bir vesk, yahut da yarım vesk buğday verdi" [521]

Açıklama

Sene: Halka isabet eden umûmî açlık ve kıtlık için kullanılan bir kelimedir, tbn Mâce'nin rivayetinde bu kelime, "açlık ve kıtlık yılı" anlamına gelen kelimesi vardır. Burada anlaşılıyor ki olay bir kıtlık yılında cereyan etmiştir.

Râvi bu hadisi rivayet ederken Hz. Peygamberin “ç" anlamına gelen, kelimesini mi, yoksa yine aynı manaya gelen kelimesini mi kullandığını kesinlikle hatırlayamadığından, bu tereddüdünü, ıil. ju y wu Jtf liifeCai iken yahut da sağib iken" cümlesiyle ifade etmiştir. Bir başka ifadeyle bu cümledeki tereddüt, Hz. Peygambere değil, âviye aittir.

Hz. Peygamber bahçe sahibine; "Sen ona bir şey öğretmedin. O da cahil idi. Sen onu doyurmadın o aç idi.”özleriyle; "Senin bahçene giren bu adam, sadece bahçeye giren aç bir adamın, bahçenin ürünlerinden yiyebileceğini biliyordu. Fakat yedikten sonra kalan kısmı yanında götüremeyeceğini bilmiyordu. Bunu kendisine öğretmen gerekirdi. Oysa sen bunu yapmadığın gibi o fakiri doyurmaya da yanaşmadın" demek istemiştir. Daha sonra bahçe sahibine sözü geçen fakirin elbisesini geri vermesini emretmiş. Bunun üzerine bahçe sahibi fakire elbisesini geri verdiği gibi bir yahut da yarım vesk buğday vermiştir. Bilindiği gibi bir vesk altmış sa'dır.[522] ltmış sa\ 62.400 dirhem mikdarıdır.[523]

Bir dirhem, 3,2 gram olduğuna göre bir vesk 19 kilo 960 gram ağırlığa eşittir. Ebû Davud'un rivayetinde bu buğdayı bahçe sahibinin verdiği ifade edilirken Nesai'nin rivayetinde Hz. Peygamberin verdiği ifade edilmektedir. Nitekim İbnü'l-Esir'in Usdü'1-ğâbe isimli eserindeki rivayette Ne-sâî'nin rivayetini te'yid etmektedir.

Bu farklı rivayetler için Bezlu'l-mechûd yazarı şunları söylüyor, "Bahçe sahibi bu buğdayı sözü geçen fakire Hz. Peygamberin emriyle verdiği için, Nesai'nin ve İbnü'l-Esir'in buğdayı sanki Hz. Peygamber vermiş gibi rivayet etmiş olmaları ayrıca Hz. Peygamberin bahçe sahibiyle birlikte beytü'l-mâle giderek bu buğdayı fakire vermek üzere ona teslim ettiği bu yüzden de râvilerden bir kısmı, bu verme işini Hz. Peygambere isnad ederken bir kısmının da bahçe sahibine isnadettiği ve aslında bu rivayetler arasında bir çelişki bulunmadığı söylenebilir."

Bir önceki hadisin şerhinde de açıkladığımız gibi ekili bir bahçeye ya da tarlaya uğrayan bir kimsenin zaruret olmadıkça oranın meyvelerinden veya sebzelerinden yemesi caiz değildir. Zaruret halinde ise, kıymetini ödemek şartıyla yiyebilir. Cumhur-u ulemanın ve imam Şâfiînin görüşü budur. Seleften bazılarına göre ise, zaruret halinde olan bir kimsenin uğramış olduğu bir bahçeden yediği meyve ya da sebzelerin parasını ödemesi gerekmez.

İmam Ahmed'den gelen en sahih rivyete göre bir kimse etrafı duvarla veya çitle çevrili olmayan bir bahçenin yaş meyvelerinden zaruret olmasa bile yiyebilir.

İmam Ahmed'den gelen ikinci bir rivayete göre ise, ancak zaruret halinde yiyebilir. Her iki halde de bu kimseye yediği meyvelerin veya sebzelerin bedelini ödemesi gerekmez.

İmam Şafiî bir kimsenin uğramış olduğu herhangi bir bahçenin meyvelerinden zaruretsiz olarak yiyip içmesinin, caiz olup yediğinin bedelini de borçlanmamasını, bu görüşe temel teşkil eden hadislerin sıhhatine bağlamış ve "Eğer buna cevaz veren hadis sahihse bu fetva da sahihtir." demiştir. Beyhaki'nin açıklamasına göre bu hadisten maksat şu hadistir: "Meyve bahçesine giren (meyvelerden) yesin ve (fakat) eteğini doldurmasın."[524] Her ne kadar Beyhakî bu hadisin ğarib olduğunu söylemişse de Hafız İbn Hacer bu mevzuda gelen hadislerin tümünü bir arada mütalaa ederek bu hadisin sahih olduğu kanaatine varmıştır.[525]

Hanefi uleması ise bu cevazın, i s lamın ilk yıllarına ait olduğu fakat sonradan neshediidiği görüşündedir. Hanefî ulemâsının bu mevzudaki görüşü cumhur-ı ulemânın görüşü gibidir. Binaenaleyh, Hanefilere göre bir kimse zaruret hali olmadan başkasının bahçesine giremez. Zaruret halinde başkasının bahçesine giren kimse de yediğinin parasını borçlanır.[526] Bütün bu görüşlerin delillerini bir önceki hadisin şerhinde kısaca anlatmış bulunuyoruz.[527]

2621. ...Ebu Bişr, "Ben Ğuber oğullarından biri olan Abbad b. Şürahbil'i (şöyle derken) işittim" dedi ve (önceki hadisin) mânâsını rivayet etti.[528]

Bir Kimsenin (Başkasına Ait Bir Bahçedeki Ağaçların Dallarından Ere) Düşenleri Yiyebileceğini Söyleyenler(İn Delili Olan Hadis)[529]

2622. ...Ebû Rafi b. Amr el-öıfâif nin amcasından rivayet olunmuştur; dedi ki: Ben çocuktum. Ensann hurmalarını taşlıyordum. Peygamber (s.a.)'ın huzuruna getirildim.

"Ey çocuk, hurmaları niçin taşlıyorsun?" buyurdu.

Ben de; düşürdüklerimi yiyorum (da onun için taşlıyorum) diye cevap verdim. (Peygamber -s.a.- de)

"Hurma ağaçlannı taşlama, altlarına dökülenleri ye" buyurdu. Sonra çocuğun başım okşayıp; "-Ey Allahım bunun karnını doyur" diye dua etti.

[530]

Açıklama

Metinde geçen "yiyorum diye cevap verdi" anlamına gelen "Kale âkilu" cümlesini îbn Mace "kültü âkilü = yiyorum diye cevap verdim" şeklinde rivayet etmiştir. Aralarında netice itibarıyla herhangi bir fark yoktur.

Bu hadis-i şerif bir bahçede bulunan ağaçların altına kendiliğinden dökülen meyveleri toplayıp yemenin caiz olduğunu ifâde etmektedir.

Nitekim kıymetli âlimlerimizden Ö.N. Bilmen Efendi de bu mevzuda şunları kaydetmiştir: "Yollarda, bostanlarda, ağaçların altlarında bulunan başaklar, mayveler hakkında da lukata hükümleri caizdir. Maamafih bu hususta tafsilat vardır. Şöyle ki;

Yazın şehirlerde ağaçların altlarına dökülen meyveler sahipleri tarafından serâhaten veya adeti vechi ile delâleten ibâhe edilmiş ise, alınıp yiyilebilir, aksi durumda yiyilemez haramdır.

Şehirlerde bahçe ve bostan içinde bulunan meyveler ceviz vesaire gibi bozulmayıp kalabilecek şeylerden ise, sahiplerinin seraheten izinleri bulunmadıkça alınamaz. Çabuk bozulacak şeylerden ise muhtar olan kavle göre seraheten veya adeten men edilmemiş olunca alınıp yiyilebilir. Diğer bir kavli göre de sahiplerinin rızaları bilinmedikçe alınıp yiyilemez.

Bu vaziyet olunca bakılır; eğer meyveler bozulmayıp kalabilecek şeylerden ise sahiplerinin izinleri bilinmedikçe alınıp yiyilemez. Fakat bozulacak şeylerden ise, -muhtar olan kavle göre- men edildiği tebeyyün edilmedikçe alınıp yiyilebilir.

Ağaç üzerinde bulunan meyvalara gelince bunlar, her nerede bulunurlarsa bulunsun, sahiplerinin izinleri olmadıkça efdal olan alınıp yenil-memesidir. Meğer ki pek mebzul olup da yiyilmeleri sahiplerine ağır gelmesin. O halde, o meyvalardan bir miktar alınıp orada yiyilebilir. Fakat toplanıp başka bir yere götürülemez. Bu caiz değildir.

Akar ırmak suları üzerinde bulunan meyveleri çok olsa da toplayıp yemek caizdir. Çünkü bunlar bu halde bırakılsa çabuk bozulurlar, bunları toplamaya delâleten izin vardır. Fakat böyle su üzerinde bulunan ağaçlara gelince bakılır. Eğer sudan çıkarılacakları zaman kıymetli bulunmayacak şeyler ise alınmaları helal olur. Fakat kıymetli bulunacak şeyler ise helal olmaz, haklarında lukata muamelesi yapılır. Yollara dökülmüş olan ağaç yaprakları eğer dut yaprakları gibi kendisiyle istifade olunacak şeyler ise,

bunları toplayıp almak caiz değildir. Aksi takdirde kıymetini sahibine borçlu olurlar. Fakat istifade olunmayacak şeyler ise, toplanıp alınabilirler, ödenmeleri lazım gelmez.

Ekin tarlalarında veya karpuz, ve salata bostanlarında ekinler alındıktan ve karpuzlarla salatalar toplandıktan sonra başkalarının toplanmalarına adeten izin verilmiş olan başak vesaire döküntülerini toplamak caizdir.[531]

86. Bir Kimse Herhangi Bir Sağmal Hayvanı Sahibinin İzni Olmadan Sağamaz Diyenlerin Delili

2623. ...Abdullah b. Ömer'den rivayet olunduğuna göre Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Sakın bir kimse (sahibinin) izni olmadan başka birinin davarını sağmasın. Biriniz kilerine varılıp da hazinesinin kırılıp zahiresinin sanl(ıp alın)masını hoş görür mü? İnsanların hayvanlarının memeleri de onlara yiyeceklerini biriktirir. Binaenaleyh kimse izin almadıkça diğer bir kimsenin davarını sağmasın."[532]

Açıklama

Mâşiye; deve, sığır, koyun ve keçi anlamlarında kullanılırsa da daha ziyâde koyun için kullanılır.

Meşrebe ise içinde buğday, un gibi yiyecek maddelerinin saklandığı anbar veya kiler demektir.

Duru; kelimesi "Dur*' kelimesinin çoğuludur. Sağmal hayvanların memeleri için kullanılır. 2619 numaralı hadis-i şerifin şerhinde de açıkladığımız gibi Hanefilerle, Şâfiîlere, Mâlikilere ve Cumhur-ı ulemâya göre izinsiz hiç bir kimse, birinin bağ ve bahçesinden yemiş yiyemez; davarının sütünü içemez. Meğer ki muztar kala. O zaman zaruret miktarı yiyip içebilir. Bu zevat cevaz bildiren hadisler hakkında muhtelif yönlerden cevaplar vermişlerdir.

a) Kurtubi: "Malum kaide ile amel etmek daha iyidir" demiştir.

b) Nehy bildiren hadis, cevaz hadisinden daha sahihtir.

c) Cevaz bildiren hadisler âdete nazaran mal sahiplerinin razı olduklarının bilinmesine hamledilirler.

d) Cevaz meselesi zaruret zamanlarına hamledilir. Nitekim İslâm'ın ilk zamanlarında hal böyle idi.

Bu hususta Tahâvî de şunları söylemiştir: "Bu hadisler misafir kabul etmenin vâcib olduğu zamanlara mahsustur. Rasûlullah (s.a.) bunu emir buyurmuş, gelen misafiri kabul etmeyi hane sahibine vacip kılmıştır. Bila-here vücup neshedilerek hükmü kaldırılınca adı geçen hadislerin hükmü de kalkmıştır."

Hicret esnasında Peygamber (s.a.) ile Hz. Ebu Bekr'in içtikleri süt hakkında Kurtubî; Bu, koyun sahibine bir idlal(yani nazı geçme)idi. Çünkü Hz. Ebû Bekir onu tanıyordu. Yahut o çobanın oradan geçenlere süt takdim edilmesine izin verdiğini biliyordu.Yahut o süt kendisine eman verilmemiş bir harbiye ait olduğu için içmişlerdi, diyor. Bu hususta daha başka sözler de söylenmiştir.[533]

Bazı Hükümler

1. Hadis-i şeref zahire biriktirmenin mutlak surette câiz olmadım söyleyenlerin aleyhine delildir.

2. Süte yiyecek denilebilir. Binaenaleyh, yiyecek yememeğe yemin eden bir kimse süt içmekle yeminini bozmuş olur. Ancak sütü yiyecek saymamaya niyet etmişse yemini bozulmaz.

3. Sağmal koyun, süt karşılığı satılabilir. Fukaha sağmal koyunun süt ve sair yiyeceklerle peşinen veya veresiye satılıp satılamayacağı hususunda ihtilaf etmişlerdir, tmam Malik'e göre, koyunun memesinde süt bulunmamak ve peşin olmak şartı ile sağmal bir koyunu süt mukabilinde satmakta beis yoktur. Koyunun memesinde süt bulunursa, süt mukabilinde peşin satmak caiz değildir. Koyun sağmal değilse peşin ve veresiye satılabilir.

Hanefilerle imam Şafiî'ye göre sağmal koyunu, yiyecek mukabili veresiye satmak caiz değildir. İmam Şafiî memesinde süt olan koyunun süt mukabilinde hiç bir suretle satılamayacağına kaildir.

4. Kıyasın sahih olabilmesi için fer'in asla her hususta müsâvî olması şart değildir. Zira muhafaza hususunda meme hazineye müsavi değildir; bununla beraber peygamber (s.a.) izinsiz sağmanın haram olması babında memeyi yiyecek hazinesi hükmünde saymıştır.

5. Bir meseleyi zihinlere iyi yerleştirmek için ata sözlerinden istifâde caizdir.[534]

87. (Allah'a, Rasûlüne Ve Ulü'l-Emre) İtaat Etmek

2624. ...Ibn Cüreyc dedi ki: "Ey inananlar, Allah'a itaat edin. Rasûle ve sizden olan (halifelere, hakimlere, âlimlere, hak ve adalet üzere olan) emir sahibine itaat edin..."[535] (âyet-i kerimesi) Abdullah b. Kays b. Adiyy (hakkında indi) Peygamber (s.a.) onu bir seriyye de gönder(miş)di. Bana bunu Ya'la, Said b . Cübeyr'den O da îbn Abbas'dan naklen haber verdi.[536]

Açıklama

Ulu'l-emr: Buyruk sahibi sözü geçerli olan kişi demektir. Bunun devlet başkanı, vâlîler ve daha genel anlamıyla yöneticiler olduğu âyetin siyakından anlaşılmaktadır. Fakat Ibn Ab-bas'a dayanan bir görüşe göre buyruk sahipleri din bilginleridir. "Onlara emniyet ve korku haberi geldiği zaman, onu hemen yaytverirler. Halbuki bunu, Rasûle ve aralarındaki emir sahiplerine götürselerdi, içlerinden işin içyüzünü araştırıp çıkaranlar onun ne olduğunu bilirlerdi”[537] mealindeki âyet-i kerimeden alimlerin de ululemr olduğu anlaşılmaktadır. Fahr-i Râ-zi'ye göre buyruk sahiplerinin hail ve akd denilen ittifakları bütün ümmeti temsil ederek kitap ve sünnetten başka başlıbaşına bir delil teşkil eden ehl-i icma olması gerekir. Ulemâya, ümeraya, hukemaya itaat ise, Allah'a, rasûlüne ve hal ve akd sahiplerine itaattan kaynaklanan ve ona bağlı olan bir itaattir.[538] İbn Kesir de ulema olsun, ümera olsun bütün buyruk sahiplerinin ululemr olduğunu söylüyor. Hanefi ulemasından Aynı âyet-i kerimede geçen "ulu'l-emr = emir sahipleri" hakkındaki görüşleri onbir maddede özetlemiştir:

1. Âmirlerdir. Ibn Abbas (r.a.) ile Ebu Hüreyre, İbn Zeyd ve Süddî bu-görüştedirler.

2. Hz. Ebû Bekr ile Ömer (r.a.) dir. Hz. İkrime bu görüştedir.

3. Tüm sahabedir. Mücâhid (r.a.)'in görüşü budur.

4. Dört halifedir. Sa'lebi, Ebu Bekr el-Varrak'ın bu görüşte olduğunu söylemiştir.

5. Ata (r.a.) e göre ise, âyet-i kerîmede geçen ulu'l-emr sözüyle kas-dedilen Muhacirler ile Ensardır.

6. Sahabe ve tabiûndur

7. İbn Keysan bu kelimeyle kasdedilen halkı idare eden akıllı kimselerdir.

8. İlim adamları ile fıkıh ulemasıdır. Cabir b. Abdillah ile Hasan el-Basri ve Ebu'l-Aliyye (r.a.) bu görüştedirler.

9. Seriyye kumandanlarıdır. Meymun b. Mehran, Mukâtil ve Kelbi bu görüştedirler.

10. Mücâhid'e göre Ulu'l-emr tüm ilim adamları ve Kur'an alimleridir. İmam Mâlik de bu görüşü tercih etmiştir.

11. Liyakatlerinden dolayı bir iş başına getirilmiş olan herkes Ulu'l-emr'dir.[539] Buhari şârihi, Aynî de bu görüşler içerisinde son görüşü tercih ederek "Sahih olan da budur" demiş ve Buhârî'nin de bu görüşte olduğunu ifade etmiştir. Ancak Allah'a veRasûlüne itaat mutlak olmakla beraber, ulu'1-emre itaat mutlak değildir. Bazı kayıt ve şartlara tabidir. Bu mânâyı ifade için Cenab-ı Hak, Allah'a ve Rasûlüne itaati ayrı ayrı zikrettiği halde ulu'l-emr için ayrıca " = itaat ediniz" buyurmamış, ulu'1-emre itaati, Rasûlüne atfen bağlı olarak zikretmiştir. Bu atıf şundan dolayıdır. Eğer Ulu'1-Emr sizden ise, yâni müslümansa, iktisâdi, sosyal ve toplum hayatının her noktasında Allahm emirlerine göre hüküm veriyor, Rasûlullah'ın sünnetine bağlı kalıyorsa, idare ediş şekli Allah'ın Ahkâmı ve Rasûlullahın hayat tarzıyla çatışmıyorsa itaat ediniz. Bunun aksi ise Tâğûtlar ve saptırıcı ve idarecilere yaranmak için yağ çeken âlimlerdir ki onlarda idareci ve âlimdirler. Eğer idarecinin vasfı Tâğut ve bu tür alim kavramına uygunsa onlarada isyan etmek bir mü'min üzerine farzdır.

Burada şâyân-ı dikkat olan kayıtlardan birisi de mü'minlere hitaben kaydıdır ki mânâsı vazıhtır. Mü'minlerden olmayan ulu'1-emre itaat dînen vâcib kılınmamıştır.[540]

Yine Aynî'nin açıklamasına göre, Davûdî bu âyetin Abdullah b. Hu-zafe hakkında indiğini ifâde ederek Abdullah b. Abbas (r.a.) dan gelen rivayeti reddetmiş ve bu rivayetin Hz. Abbas'dan rivayet eden râvilerden biri tarafından yanlışlıkla tahrif edilerek değiştirilmiş olabileceğini savunmuştur. Davûdî'nin bu mevzudaki görüşü şudur: Abdullah b. Huzafe'nin başından geçen bu mevzu ile ilgili olayda[541] Rasûl-i ekrem askerlerin ona isyan etmesini hoş karşılamamıştır. Binaenaleyh bu ayetin Abdullah b. Huzafe hakkında indiğini iddia etmek, âyeti indirilmiş gayesine

zıt bir yönde tefsir etmek olur.[542] ancak Davûdi'ye şöyle cevap verilmiştir: "Abdullah b. Huzâfe kıssasından murad,

"Eğer bir şeyde münakaşa ederseniz onu Allah'a ve Rasûle ar/ediverin" âyetidir. Hz. Abdullah'ın seriyyesine gereken de bu idi. Kendimizi ateşe atalım mı atmayalım mı diye münaza'a ederken meseleyi Allah ve Rasûlüne irca edeceklerdi. Onlar bunu yapmadılar, âyet onun için inmiştir."[543] Bu mevzuda İbn Kesir de şunları söylüyor: "Allah (c.c)'a itaatten murad, Kur'an-i Kerim'in hükümlerine uymak; peygambere itaatten murad, sünnete riâyet etmek; ulu'l-emr'e itaattan murad, Allah'ın emirleri doğrultusundaki emirlerine uymaktır"[544] Rasûl-i Ekrem (s.a.)'in;"Her kim Ulu-lemr'e (halifeye) itaatten bîr el kadar ayrılırsa, kıyamet gününde Allah (c.c.)'a fiili hususunda lehinde hiç bir hücceti olmayarak kavuşacaktır. Her kim de boynunda (halifeye) bey'atı olmayarak ölürse cahiliyye ölümü ile ölür”[545] buyurduğu sabittir. İmam Ebu Muîn en-Nesefî, "Üzerimizde İslam devlet başkanı olan imam (ululemr'i) görmeden bir günün geçmesi caiz değildir. İmam devlet başkanı olan halifedir.

İmametin hak olduğunu kabul etmeyen kimse kafir olur." demiştir.[546]

2625. ...Ali (r.a.) den rivayet olunduğuna göre, Rasûlullah (s.a.) bir ordu göndermiş ve başına da bir adamı kumandan tayin edip, onlara kumandanı dinlemelerini ve ona itaat etmelerini emretmişti. Bir süre sonra kumandan bir ateş yaktı ve askerlere ateşe girmelerini emretti. Bunun üzerine bazı askerler, "biz sadece ateşten kaçtık" dediler. Diğer bir kısmı da ateşe girmek istediler. Bu haber peygamber (s.a.)e erişince; "Eğer onlar ateşe girselerdi ebediyyen ateşte kalacaklardı.' dedi ve "Allah'a isyan hususunda (kula) itaat yoktur (kula) itaat ancak dine uygun olan işlerdedir" buyurdu.[547]

Açıklama

Bu hadis-i şerif yetkili kişilerin emirlerini yerine getirmek için Allah'ın ve Rasûlünün emirlerini çiğnemenin Allah'a ve Rasûlüne isyan sayılacağını, âmirin, Allah'ın ve Rasûlünün emirlerine aykırı olarak verdiği emirlerin, bu emri yerine getiren memuru sorumluluktan kurtaramayacağını ve içinde mâsiyet bulunan taat ve ibâdetin makbul olamayacağını ifade etmektedir.

Metinde geçen "Eğer onlar ateşe girselerdi ebediyyen o ateşte kalacaklardı” cümlesindeki "ateş” ten maksat cehennem ateşi değil, kumandanın yakmış olduğu ateştir. Hafız îbn Hacer bu ateşten maksadın

kumandanın yaktığı ateş mi yoksa cehennem ateşi mi olduğu meselesinde bazı ihtimaller üzerinde durduktan sonra bu ateşten maksadın, kumandan tarafından yakılan ateş olduğunun kanaatine varmıştır. Buna göre cümlenin mânâsı şöyledir: "Eğer onlar bu ateşe girselerdi zannettikleri gibi zararsız olarak kurtulamayacaklardı. Bilakis orada yanıp gideceklerdi." Yine aynı cümlede geçen ebediyyen kelimesi de "sonsuza kadar** anlamında kullanılmayıp "uzun süre” anlamında kullanılmıştır. Nitekim "ebed" kelimesi "Amma onlar, ellerinin (yapıp) öne sürdüğü (işler) yüzünden ölümü asla temenni etmezler...”[548] meâlindeki âyet-i kerimede de aynı şekilde "uzun süre" anlamında kullanılmıştır.

Binaenaleyh bu cümle ile, "Eğer bu askerler kumandanın emrine itaat etmeyi vâcib zannederek ve ateşin kendilerine zarar vermeyeceğine inanarak ateşe girselerdi kendilerine böylesine yakından ilgilendiren hayatî bir meselenin asılını öğrenmek için gereken çabayı göstermediklerinden ve neticede intihar gibi bir yasağı çiğnediklerinden dolayı günahkâr olacaklar ve içine girdikleri ateşte yanıp gitmeye müstehak olacaklardı" denilmek istenmiştir.

Bazılarının rivayetine göre bu emri veren kumandan çok şakacı bir kimseymiş, bu emriyle onlara şaka yapmak istemiş. Müslim'in rivayetine göre ise, askerler onu kızdırdıkları için böyle yapmış. Doğru olan da bu ikinci rivayettir.[549]

2626. ...Abdullah b. Amr'den rivayet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur:

"Kendisine (Allah'a ve Rasûlüne) isyan emredilmedikçe hoşlandığı ve hoşlanmadığı bir işte (âmiri) dinlemek ve (ona) itaat etmek müs-liiman bir kimseye vaciptir. Fakat kendisine (Allah'a veya Rasûlüne) isyan emredilirse o zaman (hiç bir amiri) dinlemek de yoktur, itaat da yoktur.”[550]

Açıklama

2624 numaraİ1 nadism şerhinde açıkladığımız, "Ulu'l-emr" denilen yetkili kimselere itaat etmek, sözlerini dinlemek, emirlerine uymak her müslümana farzdır. Ancak bu farziyyet, sözü geçen yetkililerin emirlerinin Allah'ın ve Rasûlünün emirlerine uygun olmasıyla kayıtlıdır. Binaenaleyh, dine uygun emirlerine uymak her müslüman üzerine farzdır. Allah'a isyan ve günah sayılan emirlerine uymak ise haramdır. Kadı Iyaz bu hususta

İslam uleması arasında ittifak bulunduğunu ifâde etmektedir.[551] Hariciler bu hadisi delil göstererek zâlim devlet reisine başkaldırmanın farz olduğunu söylemişlerse de Cumhur-ı ulemâya göre iman ettikten sonra küfre dönmedikçe yahut namazları kılmayı terketmedikçe ona başkaldırmak vâcib değildir.[552] Mevzumuzu teşkil eden bu hadis itaati emreden tüm hadisleri kayıtlamakta ve hadislerdeki yetkililerin emirlerine itaat edilmesiyle ilgili ifâdelerin sadece, Allah'ın ve Rasûlünün emrine uygun emirlerle ilgili olduğunu açıklamaktadır. Allah'ın ve Rasûlünün emirleri ise kapsayıcıdır. Geneldir. Hayatın girdi çıktısı, fert, aile, toplum yapısı ve idari oluşum bu kapsayıcılığın içindedir.[553]

2627. ...Ukbe b. Mâlik'den; dedi ki: Peygamber (s.a.) bir seriyye göndermişti. Ben de askerlerden birine bir kılıç verdim. (Bu kimse seferden) dönünce bana: Rasûlullah (s.a.)in bizi kınadığını görürsen (şaşma) dedi. (Gerçekten Hz. Peygamber de onlara hitaben şöyle) buyurdu:

"Benim (askerin başında kumandan olarak) gönderdiğim adam, emrimi yerine getirmeyince emrimi yerine getirecek birisini onun yerine geçirmekten âciz mi kaldınız?"[554]

Açıklama

Bir önceki hadisin şerhinde açıkladığımız gibi bu hadis-i şerifte, Allah'ın ve Rasûlünün emirlerine uymayan yöneticiye itaat etmek gerekmediğini,onların yerine Allah'ın ve Rasûlünün emirlerine uygun emirler veren ve iş yapan kişilerin geçirilmesini sağlamak için gereken çabayı sarfetmek lâzım geldiğini, bu gibi kişileri yerlerinden uzaklaştırmaya gücü yettiği halde bu görevi yapmaktan kaçınan kimselerin bu hareketinden Hz. Peygamberin memnun olmayacağını ifade etmektedir. Yine bu hadis, idare edilenin seçme yetkisini, idareciyi azl edip, yerine başka bir idare eden getirme yetkisini belirlemiştir. Müslüman topluluklar Allah ve Rasûlünün emirlerine bağlı olan ve bu emirleri uygulayan idarecileri seçmek ve gidişatın bu minval üzere olmasını sağlamakla mükelleftirler. [555]

88. Yolculukta Askerin Toplanması Ve Yayılması İle İlgili Emirler

2628. ...Ebu Sa'lebe el-Huşenî dedi ki: (Sefer esnasında) Sahâ-bîler, bir yere indikleri zaman [(ravi) Amr (bu cümleyi) "Rasûlullah (s.a.) bir yere indiği zaman sahâbîler" diye rivayet etti.] dağ yollarına ve vâdîlere dağılırlar (oralarda dağınık olarak konaklarlardı. Bunun üzerine Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem;

"Sizin şu dağ yollarına ve vadilere dağılmanız ancak şeytandandır" buyurdu. Bundan sonra bir yerde konakladıklarında birbirlerine iyice yaklaşırlardı. Hatta; "Üzerlerine bir örtü yayılacak olsa hepsini kaplar" deni(lebi)lirdi.[556]

Açıklama

Düşmanla savaşa çıkan bir cemaatin yollarda konakladıkları zaman gelişigüzel, birbirinden kopuk bir halde şuraya buraya dağılmaları düşmana cesaret verdiği gibi bu dağınıklık, din düşmanlarını sevindirir. Gerçek müslümanları da mahzun eder. Ayrıca dıştaki dağınıklık zamanla yavaş yavaş kalplere de sirayet ederek gönüllerde yaşayan kardeşlik ve sevgi bağlarının kopmasına sebep olur. Çünkü zahirdeki işlerimizin ruhumuz üzerinde çok büyük tesiri vardır.

Bu sebeple Hz. Peygamber devamlı olarak cemaatleşmeyi tavsiye etmiş, tefrikadan sakındırmış, "Birlikte rahmet, ayrılıkta azab vardır." [557] buyurarak meselenin önemini en veciz bir şekilde ortaya koymuştur. [558]

2629. ...Muaz b. Enes el-Cühenî'den; demiştir ki: Ben Rasûlullah (s.a.) ile birlikte bir savaşa çıkmıştım. Askerler evleri daralttılar ve yolu kestiler. Bunun üzerine, Nebî (s.a.) askerler arasında, "Kim bir evi daraltırsa ya da bir yolu keserse onun için cihad(dan nasib) yoktur." diye bağıracak bir dellal gönderdi.[559]

Açıklama

Askerlerin evleri daraltmasından maksat, girdikleri memleketlerde her askerin rastgele bir evi işgal ederek, ihtiyaçlarından fazla evleri «İlerinde tutmaları, bu yüzden de memleket halkını ellerinde kalan az sayıdaki evlerde sıkışıp kalmaya mecbur etmeleridir.

Askerlerin yolları daraltmalarından maksat ise eşyalarını halkın geçeceği yollar üzerine indirerek, trafiğin akışım Önlemeleridir. Rasûl-i zişan efendimiz askerlerin evleri ve yolları daraltarak Allah'ın kullarını lüzumsuz yere sıkıntıya düşürmelerinin doğru olmadığına dikkatleri çekmiş ve askerlerin bu hareketten son derece kaçınmalarını sağlamak için mübalağalı bir dille bu şekilde hareket eden askerlerin yaptıkları cihaddan hiçbir sevab alamayacaklarını söylemiştir.

Askerlerin, halkın evlerini ve yollarını daraltmaları nasıl çirkin bir iş ise; hakkın, memleketlerine uğrayan askerlere zorluk çıkarmaları yollarını daraltmaları ve ihtiyaç duydukları evlerin temininde onları müşkil durumda bırakmaları da o derece çirkin bir iştir.[560]

2630. ...Muaz b. Enes'den; elemiştir ki: "Biz Allah'ın peygamberi (s.a.) ile birlikte savaşa çıkmıştık." dedi. (ve sözlerine devam ederek önceki hadisin) mânâsını (rivayet etti)[561]

89. Düşmanla Karşılaşmayı Temenni Etmek Hoş Değildir

2631. ...Ömer b. Ubeydillah'ın azatlı kölesi ve katibi olan Salim Ebu'n-Nadr'dan; demiştir ki: Ömer b. Ubeydillah Harûrîler üzerine yürüdüğü vakit, Abdullah b. Ebi Evfa ona bir mektup yazıp Rasûlullah (s.a.)'in düşmanla karşılaştığı bazı günlerinde (askerlere); "Ey insanlar, düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyiniz, Allah'dan sağlık isteyiniz. Eğer onlarla karşılaşırsanız sabrediniz ve cennetin, kılıçların gölgesi altında olduğunu biliniz." diye konuşma yaptığını, sonra da; "Ey (peygamberlerine) kitap indiren bulutları hareket ettiren (kâfir) cemâatleri bozguna uğratan Allah'ım. Onları perişan et ve onlara karşı bize yardım et." diye dua ettiğini bildirdi. [562]

Açıklama

el"Haruriyye kelimesi hâricilere verilen bir isimdir. Hz. Ali'ye isyan eden hariciler, Hz. Ali'den ayrıldıktan sonra Harûra denilen yerde toplandıkları için buraya nisbet edilerek "Harûriyye" ismini almışlardır.

"Harûra", Küfe civarında bir yerin adıdır. Bir rivayete göre Kûfe'ye 2 mil uzaklıktadır.

Düşmanla karşılaşmayı temenni etmek aslında nefse güven, böbürlenme ve üstünlük duygularından kaynaklandığı için Hz. Fahr-İ kainat efendimiz düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyi yasaklamıştır. Bu temenninin temelinde bu gibi duyguların bulunması yanında, ayrıca harbin nasıl neticeleneceğini kesin bir şekilde önceden tayin etmek de mümkün değildir. Bu bakımdan harbin müslümanlar aleyhine neticelenmesi de mümkündür. O zaman bu acı neticeye katlanmak sabır ister. Ayrıca düşmanla karşılaşmayı istemek düşmanı küçük görmektir ki, bu ihtiyat ve tedbire aykırıdır. Düşmanın kuvvetini hesaba katmayan taraf bu tutumuyla tedbirde hata etmiş demektir. Nitekim müslümanlar kuvvetçe düşmanlarından daha az oldukları halde nice zaferler kazanmışlarken kendi kuvvetlerine güvenip düşmanlarını küçük görmelerinden dolayı, Huneyn savaşında bir ara mağlup duruma düşerek bu hatalarını pahalıya Ödediler. Bu itibarla insanlar

devamlı surette Allah'a güvenmeli kendilerinde de bir kuvvet görerek zafer ümidine kapılmaktan sakınmalıdırlar.

Şurasını da unutmamak gerekir ki, sabır hususunda insanların hepsi bir değildir. Hz. Peygamberin maiyyetinde savaşırken yaralanan bir adam yarasının acısına dayanamayarak intihar edince Hz. Ebu Bekr es-Sıddık, "afiyette olup da şükretmem, benim için belâya uğrayıp ta sabretmekten daha iyidir." demekten kendini alamamıştır. Bu mevzuda Ali (k.v.)nin de oğluna şöyle nasihat ettiği rivayet edilir: "Yavrucuğum, kimseye meydan okuma, kavga çıkarma, fakat seni kavgaya çağıran olursa o zaman onun karşısına çıkıp mertçe doğuş. Çünkü o kimse zâlimdir. Allah Teâlâ ise, zulme uğrayanlara yardım edeceğini vadetmiştir."[563]

Yüce Allah harp âdabını şu ayet-i kerimesinde çok veciz bir şekilde özetlemiştir: "Ey iman edenler! Bir bölükle karşılaşırsanız, derhal sebat ediniz! Allah'ı da çok anın ki felah bulaşınız. Hem Allah'a ve Rasûlüne itaat edin. Çekişmeyin! Yoksa başarısızlığa uğrarsınız, kuvvetiniz gider, sabredin! Şüphesiz ki Allah sabredenlerle beraberdir. Yurtlarından, sıma rarak, insanlara gösteriş yaparak çıkan ve Allah yolundan (Allahın Dininden) menedenler gibi olmayın!"[564]

Hz. Peygamber "Allah'tan afiyet isteyin" buyruğuyla "bedene ait iç ve dış hastalıklarla dünya ve âhirete ait bütün kötülüklerden kurtulmak istemeyi tavsiye etmiştir. Çünkü yegâne koruyucu ve yardımcı Allah*dır. Ondan başka güven kaynağı yoktur. Onun irâdesi haricinde insana hiçbir kimse afiyet kazandıramaz. "Cennet kılıçların gölgesi altındadır" Cümlesiyle, "Allah yolunda kılıç sallamanın sevabının cennet olduğu, kılıcın gölgesinin kılıçtan ayrılmadığı gibi cennetin de, Allah yolunda kılıç sallayan kimseden ayrılmadığı" vurgulanmak istenmiştir. Burada harp aletleri içerisinde özellikle kılıcın zikredilmesinin sebebi, Hz. Peygamber devrinde en büyük ve en faydalı* harp aletinin kılıç olmasıdır. Yine, kılıcın özellikle zikredilmesinden anlıyoruz ki, Allah yolunda cihâd etmek ve gerekirse bu cihâdın sürekli eylem halinde devam etmesi gerekir. Cihâdın silahlı olarak yapılması gerektiği zaman başka yollar aramaktan kaçınmalı ve "Allanın yardım vadi" gibi bir teminatı olan müslümanlar silahlı mücadeleye girişmeleridir.[565]

90. Düşmanla Karşılaşınca Nasıl Dua Edilir?

2632. ...Enes b. Mâlik (r.a.)den; demiştir ki: Resûlullah (s.a.) savaş sırasında

"Ey Allahım, benim (yegâne) dayanağım ve yardımcım sensin. (Düşmanların hilesini) senin (desteğin) le önlerim. Senin (verdiğin güç)le (düşmana) saldırırım ve (yine) Senin (desteğin)le (düşmana karşı) savaşırım." diye dua ederdi.[566]

Açıklama

Hattâbf nin açıklamasına göre, metinde geçen cümlesi, "ben ancak senin yardımınla din düşmanlanna karşı üstünlük sağlamanın çaresini bulabiliyorum" manasına gelmektedir. Nitekim araplar çaresiz kalan bir kimse için derler ki "adamın hiç çaresi yoktur" anlamındadır. "= Kötülüğü önlemekte Allah'ın yardımından başka bir çare, hayra erişmekte de Allah'ın yardımından başka bir çare, hayra erişmekte de Allah desteğinden başka bir güç yoktur." cümlesinde de bu kelime çare anlamında kullanılmıştır. Hattabi'ye göre bu kelime ayrıca "önlemek, engel olmak, def ve men'etmek” anlamlarına da gelir. Mesela birisi iki şeyin arasına girip de birinin diğerine kavuşmasına engel olduğu zaman "hâle beyneşşeyeni = iki şeyin arasına girdi” denilir.

Bu manaya göre cümlesi "ancak senin yardımınla (düşmanın hilelerini ve vermek istedikleri zararları) önleyebilirim" anlamına gelmektedir. Bu hadis düşmanla karşılaşınca saldırıya geçmeden önce Allah'a bu şekilde dua etmenin müstehab olduğuna delâlet etmektedir.

Tirmizi bu hadis hakkında "Hasen-garib" demiştir.[567]

91. Savaştan Önce Müşrikleri İslama Davet Etmek

2633. ...İbri Avn dedi ki: Ben Nâfi'ye bir mektup yazarak, ona harbden önce müşrikleri (İslama) davet etmeyi sordum, o da bana: "Bu islamuı

başlangıcında idi. (Nitekim daha sonraki tarihlerde) Allah'ın peygamberi Müstakil oğullarına, gafil bulundukları, hayvanlarının suya götürüldüğü bir sırada baskın yaptı. Savaşabilecek olanlarını öldürdü, zürriyetlerini de esir aldı. Haris'in kızı Cüveyriye'yi de o gün aldı. Bu hadisi bana (o sırada) kendiside o ordunun içinde olan, Abdullah (b. Ömer) rivayet etti. diye mektup yazdı.

Ebû Dâvud der ki; Bu hadis sahihtir. Onu İbn Avn, Nâfi'den rivayet etmiştir. Bu hadisi ondan başka rivayet eden bir kimse daha yoktur.[568]

Açıklama

Daha önce, "Harbden önce müşrikleri İslama davet etme"başlığı altında sekseniki numaralı bir bab açılmışken, aynı isimli bir babın burada tekrar açılmış olduğunu görüyoruz. Bezlu’I-mechûd yazarı Şeyh Halil Ahmed, musannif Ebû Davud'un bu başlığa niçin tekrar lüzum gördüğünü şöyle anlatıyor: "Bundan önceki başlık savaştan önce İslâm'a davet edilmeleri vâcib olan müşriklerle ilgili hadisleri toplamaktadır. Bu müşrikler o ana kadar kendilerine islam daveti hiç erişmemiş olan müşriklerdir.

Bir de kendilerine savaştan önce çeşitli vesilelerle İslâm dayeti erişen müşrikler vardır. Bu ikinci türdeki müşrikleri savaştan önce İslama davet etmek mendupsa da vacip değildir. İşte 82 numaralı babın sadece birinci türden olan müşriklere ait olduğunu, ve daha önce çeşitli vesilelerle kendilerine İslâm daveti erişmiş olan müşrikleri harpten önce İslama davet etmenin şart olmadığını vurgulamak için burada sadece ikinci türe giren müşriklere ait olmak üzere özel bir bab daha açılmış ve ilgili hadisler bu babda toplanmıştır."

"Müreysi Gazvesi" diye de anılan Benû Mustalik gazvesi hicretin beşinci yılında vuku bulmuştur. Peygamber efendimiz bu kabilenin müslü-manlar üzerine hücuma hazırlandığını öğrenince onlardan önce davranıp üzerlerine yürüdü. On kadar Mustalikli öldürüldü. Yüzden fazlası kadın olmak üzere altı yüzün üzerinde esir alındı. İki bin deve ve beşbin koyun ele geçirildi. Esirler arasında bulunan kabile başkanının kızı Cüveyriye fidye karşılığında azad edilmiş, sonra da Hz. Peygamberle evlenmişti.[569]

Bazı Hükümler

1. Harpten Önce kendilerine İslam daveti ulaşmış olan kafirlere habersiz olarak baskın yapmak caizdir. İmam Nevevî bu mevzuda üç görüş zikrediyor:

a) Harbden önce düşmanı İslam'a davet etmek mutlak surette vâcib-dir. İmam Malik bu görüştedir.

b) Kafirleri harpten önce İslam'a davet etmek mutlak surette vacib değildir.

c) Kafirler daha önce İslâm'a davet olunmamıslarsa, onları harpten önce İslam'a davet vâcib; daha önce davet olunmuşlarsa mestehab olur.

İmam Nevevî bu görüşlerden birincisinin zayıf, ikincisinin bâtıl, üçüncüsünün de sahih olduğuna hükmetmiştir. Nâfî, Hasan el-Basri, Sevri, Leys, Ebu Sevr, İbnü'l-Münzir ve Cumhur-u ulemânın görüşü de budur.

2. Arapları harpte esir almak caizdir. Çünkü Mustalik oğullan Arap ırkından oldukları halde Hz. Peygamber onları esir almıştır. Hanefi ule-masıyla Mâlikîlerin ve Cumhur-ı ulemanın görüşü bu olduğu gibi İmam Şafiî'nin son görüşüde budur. İmam Şafiî'nin ilk görüşüne ve ulemadan bazılarına göre ise, Arapları esir almak caiz değildir. Onlar Islâmı kabul etmedikleri takdirde kılıçtan geçirilirler. Başka bir seçenekleri yoktur.[570]

2634. ...Enes (r.a.) den rivayet olunduğuna göre; Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, (düşmana) sabah namazı (vakti girince) baskın yapardı. (Sabah namazı vakti girdimi) iyice kulak verirdi. Eğer ezan sesi duyarsa (baskından) vazgeçerdi. Yoksa hücuma geçerdi.[571]

Açıklama

Ezan, İslâmın sembolü ve parolası hükmündedir. Bir beldeden ezan sesi işitildiği zaman, o beldenin halkının müslüman olduğuna, en azından içlerinde müslüman bir cemaatın yaşadığına hükmedilir.

Fakat namaz vakti geldiği halde oradan hiçbir ezan sesi yükselmezse, o belde halkının kâfirliğine hükmedilir. Bu bakımdan bir memleket ahâlisi memleketlerinde ezan okunmaması için ittifak etseler, devlet başkanının o belde halkı üzerine savaş ilan etmesi icâbeder.

Rasûl-i Zîşân efendimizin küffar üzerine baskınyapmak için sabah namazı vaktini seçmesinin sebebi, o vaktin uyku ve gaflet vakti olması ve bu vakitte onları yakalamanın veya imha etmenin diğer vakitlerden daha kolay olmasıdır.[572]

Bazı Hükümler

1. Ezan okunan bir yere baskın yapılamaz.
2. Kafirleri dine davet etmeden üzerlerine baskın yapmak caizdir.Bir önceki hadisin şerhinde mezheb imamlarının bu madde ile ilgili görüşlerini açıklamış bulunmaktayız.[573]

2635. ...îbn-i îsam el-Müzenî'nin babasından; demiştir ki: "Rasûlullah (s.a.) bir seriyyede bizi (savaşa) gönderirken şöyle buyurdu;
"Eğer (uğradığınız memleketlerde) bir mescid görür ya da bir müezzin (sesi) işitirseniz, (oranın halkından) kimseyi Öldürmeyiniz."[574]

Açıklama

ŞevkânTnin Neylii'l-evtâr isimli eserindeki açıklamasına göre bu hadis-i şerif bir memlekette bir mescid bulunmasının ve orada bîr ezan sesi işitilmesinin o memleket halkının müslüman sayılması için yeterli bir alâmet olduğuna delildir. Binaenaleyh, İslâm orduları bir memlekete saldıracakları zaman orada bir mescid görecek olurlarsa veya onlardan bir ezan sesi duyarlarsa o memlekete saldırıdan vazgeçmeleri gerekir. Çünkü mescid ve ezan müslümanhğın alâmetidir. Zahirde o memleket halkının müslüman olduğuna hükmedilir. Kalblerinde imanın yerleşip yerleşmediğini arama yoluna gidilmez. Çünkü kalbleri yarıp da içini görmek mümkün değildir. Onu ancak Allah bilir.[575]

92. Harpte Hile Yapmak

2636. ...Amr'dan rivayet olunduğuna göre kendisi Câbir'i (r.a.) şöyle derken işitmiş; "Rasûlullah (s.a.) "Harb hiledir" buyurdu.[576]

Açıklama

Hud'a; aldatmak, hile yapmak niyetinin aksini göstermek manalarına gelir. Hattâbî'nin açıklamasına göre kelimeyi şekillerinde okumak

mümkündür. Bunlardan en fasîhi, "hud'a" şeklinde okunanıdır. Hz. Peygamber de bu kelimeyi "hud'a" şeklinde okumuştur.

Bu kelime had'a şeklinde okunduğu zaman masdar-ı merre olur. Bu takdirde hadis-i şerife şöyle mânâ vermek icabeder: "Savaş bir defa hile yapmaktan ibarettir" Bunu yapabilen, harbi zaferle sona erdirir. İkinci bir hileye ihtiyaç kalmaz. "Hud'a" şeklinde kullanıldığı zaman "hile" anlamında bir isim olur. Bu takdirde hadis "Harbin en önemli tarafı ve rüknü düşmana hile ve oyun yapmaktır" anlamına gelir.

Hudea şeklinde okunduğu zaman çok hilekar ve aldatıcı anlamına gelir. Bu takdirde hadis-i şerif "Harb çok aldatıcıdır. Hilelerle doludur" her zaman için karşı tarafın iki tuzağına düşmek mümkündür. Dolayısıyla çok dikkatli hareket etmek gerekir." anlamına gelir.

Bu hadis-i şerif harpte düşmana her fırsatta hile yapmanın meşru olduğunu açıkça ifade etmektedir.

Ancak ulema, 2756 ve 2760 numaralı hadisler gibi, verilen ahdi bozmanın vebalini ve ahde riâyet etmenin lüzum ve önemini belirten hadisleri göz önüne alarak "ahd ve emân" bozmamak şartıyla harpte düşmana karşı hile yapmanın caiz olduğunu ittifakla kabul etmişlerdir.

Hanefi ulemasından İmam Muhammed bu mevzuda şunları söylüyor:

Burada mücâhidin savaş anında kendisiyle savaştığı kimseyi aldatabileceğine ve bunun ihanet olmadığına delil vardır.

Bazı alimler, bu sözün zahirini alarak savaş durumunda yalana izin verildiğini söylemişler ve Rasûlullah (s.a.)'in Ebu Hüreyre'den nakledilen: "Yalan ancak üç yerde caiz olur: tki kişinin arasını barıştırmada, savaşta ve bir kimsenin hanımının gönlünü almasında"[577] Hadisini de buna delil olarak göstermişlerdir.

Lâkin mezhebimiz odur ki, hadîs-i şerifte kastedilen, mahza yalan değil, tevriye yapmak ve üstü kapalı söz söylemektir. Bunun benzeri, İbrahim (s.a.)'in üç yalan söylediğini belirten hadistir. Bundan maksat onun üç yerde üstü kapalı söz söylediğidir. Çünkü Peygamberler, mahza yalan söylemekten ma'sumdurlar.

Hz. Ömer "üstü kapalı söz söylemede (tevriye yapmada) yalandan kurtuluş vardır," demiştir.

İmam Muhammed (Rahimehullah) kitabın metninde bu sözü şöyle açıklar:

Kişinin kendisiyle savaştığı kimseye, zahirin hilâfına bir şey söylemesidir ki, hakikatte, ona açıkladığı şeyin hilafını gizlemesidir.

Hz. Ali'nin, Hendek günü kendisiyle mübareze yaptığı Amr b. Abdu Udde'ye yaptığı gibi Hz. Ali (r.a) ona: "Hani, kimsenin sana yardım etmeyeceğine dair bana garanti vermiştin? Peki, sana şu yardım edecekler kimlerdir?" demişti. Amr, kendisine bu söylenenleri garipser gibi arkasına bakınca, Hz. Ali, birden iki ayağına vurup ikisini de kesmişti.

Mücahidin, arkadaşlarıyla konuşup onu duyan kimseye kendilerinin zafere ulaştığını yahut daha güçlü olduklarını vehmettirmesi de aldatmadır. Hakikat kendisinin söylediği şekilde olmadığı halde, sözün zahirine göre yalancı duruma düşmeyecek şekilde konuşur. Nitekim rivayet edilir ki, Hz. Ali (r.a.) katıldığı savaşlarda başını önüne eğerek bir kere yere ve sonra yukarı kaldırıp bir defada göğe bakıyor ve şöyle diyordu: "Ne sen yalan söyledin ve ne de ben" Bu davranışıyla çevresinde bulunanlara sanki Rasûlullah (s.a.) kendisine bu durumu haber vermiş ve ashabına da bunu emretmiş intibaını veriyordu. Halbuki onun vukuu mümkün olduğu gibi olmaması da mümkündür. Bu ve buna benzer söz ve davranışlarda bir sakınca yoktur.

Aldığımız bir nakil'e göre, Hendek günü adamın biri Rasûlullah (s.a.)'e gelerek;

"Ya Rasûlallah! Benû Kurayza size ihanet edip antlaşmayı bozarak Ebu Süfyan tarafına bey'at etti, dedi. Rasûlullah (s.a.)

"Belki de biz onlara bunu emretmişizdir." buyurdu. Bu sefer adam, Ebu Süfyan'a gidip;

Benû Kurayza'nın sana tabi olmalarını Muhammed istemiş, dedi. Ebu Süfyan;

Bunu kendi kulaklarınla mı duydun? diye sordu. Adam:

Evet deyince Ebû Süfyan:

Yalana yemin ederim ki Muhammed yalan söylememiştir, dedi.[578]

2637. ...Ka'b b. Malik'ten rivayet olunduğuna göre; Peygamber (s.a.) bir savaş(a çıkmay)ı istediği zaman başka bir savaşa çıkıyormuş gibi görünür ve; "Harp hiledir" buyururmuş.

Ebû Dâvûd der ki: "Harp hiledir" hadisini bu isnadla sadece Ma'mer rivayet etmiştir.

Amr b. Dinar'ın hadisi de sadece Cabir'den rivayet edilmiştir ve bir de bu hadisi Ma'mer, Hemmam b. Münebbih'den, o da Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir.[579]

Açıklama

"Verra" kelimesi insanın esas maksadını gizleyip, onu bir başka şekilde açıklaması manasına gelir.

İbn-i Melek bu kelimeyi şöyle açıklıyor: "Başka bir maksadı izhar ederek asıl maksadı gizlemektir."

Rasûl-i zişân efendimiz, bir savaşa çıkacağı zaman gideceği yeri açıklamadığı gibi, önce asıl gitmek istediği yere doğru yola çıkmaz bilakis askerlerine başka bir hedef göstererek, başka bir istikamete gidiyormuş hissini verirdi. Şehirden hayli uzaklaştıktan sonra asıl maksadını ve nereye gitmek istediklerini askerlerine açıklardı. Bu şekilde hareket etmekle hem düşmanı gafil bir şekilde avlama imkanı bulurdu, hemde düşman hesabına çalışan casusların doğru haber almasını önlemiş olurdu. Yalan söylemek ve hile yapmak kesinlikle haram olmakla beraber, harpte caiz kılınmıştır. Taberi, harpte düşmana yalan söylemenin ancak ta'rız yoluyla caiz olduğunu, sarih kelimelerle "hakiki yalan" söylemenin caiz olmadığını söylemişse de, tmam-ı Nevevi hakiki yalan söylemenin de mubah olduğunu fakat bu yalanı tariz yoluyla söylemenin daha efdal olduğunu ifade etmiştir. [580]

93. Geceleyin Baskın Yapmak

2638. ...Seleme (r.a.)'den; demiştir ki; (Bir savaşta) Rasûlullah (s.a.), Ebu Bekr (r.a.)'i bize kumandan tayin etmişti. Müşriklerden bir toplulukla savaşmaya başladık, derken hepsini Öldürmek üzere geceleyin onlara ani bir baskın yaptık. O gece parolamız "öldür, öldür!" idi.

Seleme dedi ki: "Ben o gece, kendilerine baskın yapılan müşriklerden yedi tanesini kendi ellerimle öldürdüm."[581]

Açıklama

2633 numaralı hadis-i şerifin şerhinde açıkladığımız gibi kafirlerle savaşa tutuşmadan önce onları İslâm'a davet etmek gerekir. Ancak davet edildiği halde müslümanlığı kabul etmezlerse o zaman kendilerine savaş açılabilir. Mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerif kendileri İslama davet edildikleri halde islamı kabul etmeyen müşriklere gece baskını düzenlemenin ve savaşta parola kullanmanın caiz olduğunu ifade etmektedir. Ancak savaşta kadınları ve çocukları öldürmek caiz olmadığı halde gece baskınlarında onları diğerlerinden ayırabilmek mümkün olmadığından diğerleriyle birlikte onları da öldürmek caiz kılınmıştır.

Savaşta parola kullanmanın cevazı ile ilgili açıklama, 2596 numaralı hadisin şerhinde harpte kimlerin öldürülüp kimlerin öldürülemeyeceği de 2614 numaralı hadisin şerhinde geçtiğinden burada tekrara lüzum görmüyoruz.[582]

94. Artçı Birlikleri Bulundurmanın Gereği

2639. ...Cabir b. Abdillah'dan demiştir ki: Rasûlullah (s.a.), yolculukta (yolculardan) geride kalırdı. Zayıf (olan hayvanlar)ı sürer, (yola devam edemeyen yolcuları da hayvanının) arkasına bindirir ve onlara duâ ederdi.[583]

Açıklama

Hz. Peygamber hazarda ve seferdeki tüm yolculuklarında, yol arkadaşlarının arkada kalan ve kafileye ayak uy-

duramayanlarıyla ilgilenir, zayıf olan hayvanları arkadan sürerek onların kafileye yetişmelerine yardımcı olurdu. Hayvanını süremeyecek derecede yorgun düşen ya da rahatsızlanan kimseleri de kendi hayvanının arkasına bindirirdi. Mevzumuzu teşkil eden bu hadis Hz. Peygamberin yolculukta yol arkadaşlarına karşı gösterdiği bu ilgiyi ifâde etmektedir.

Rasûl-i Zîşan efendimizin bu uygulaması, savaşta bizzat düşmanla karşı karşıya gelip savaş veren mücahidlerin dışında, bir de hastalarla ilgilenen ve geri hizmetleri yürüten yeterli sayıda birlikler ve teşkilatlar bulundurmanın lüzumunu ortaya koymaktadır.

Hadisten anlaşılabilecek en önemli hususlardan biri İse, Rasûlullah (s.a.) efendimizin, düzenli ordu kurma ve harp stratejisinde geri destek birliklerinin kaçınılmaz olduğunu ima etmesidir.

Hanefi imamlarından İmam Muhammed bu mevzuda şunları söylüyor:

"Daru'l-Harbe girdikten ve ondan çıkmak için yola koyulduktan sonra komutanın birini artçı olarak tayin etmesi iyi olur. Çünkü bu hareket müslümanlan gözeten bir harekettir. Olabilir ki uykusuzluğa dayanamayıp uyuyan, yahut yolunu kaybedip o korku verici yerde ne yapacağına karar veremeyip orada bekleyenler bulunabilir."[584]

95. Müşriklerle Niçin Savaşılır?

2640. ...Ebû Hüreyre (r.a.)'den demiştir ki: Rasûlullah (s.a.v.) (şöyle) buyurmuştur:

"İnsanlar, "Allah'dan başka ilah yoktur" deyinceye kadar kendileriyle savaşmak üzere emrolundum. Eğer bunu söylerlerse kanlarını ve mallarını benden korurlar. Ancak tevhid kelimesi hakkı ile olması müstesnadır. Onların (kalbierinde saklamış oldukları küfr ve nifaklarıyla ilgili) hesaplan ise Allah'a aittir."[585]

Açıklama

îmam Buharı, Sahih'inde îmânı, söz (ikrar) ve fi'l (amel) diye tanf etmiştir.

Hafız İbn Hacer'in açıklamasına göre, Buhari'nin bu tarifindeki sözden maksat, "Eşhedü enlfi ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhû ve Rasûluhû" cümlesini dille söylemektir. Yine Buhârî'nin bu tarifinde geçen, "amer* den maksat ise, vücûdu bütün organlarıyla yapılan amelle birlikte kalbin ameli, yani tasdikidir. Buhârî bu tarifiyle "Kalbin tasdikiyle birlikte ibadeti de" İmanın bir rüknü saymıştır. Bu şekilde kalbin tasdikini imanın tarifine sokan ve tasdikin, imanın bir rüknü olduğunu binâenaleyh kalbinde tasdik olmayan kişilerde imanın bulunmadığını söyleyen kimseler meseleye Allah'ın ilmi açısından bakan kimselerdir.

İman meselesine bu açıdan bakınca elbette kalbde tasdikin bulunup bulunmaması sözkonusu olur. Fakat meseleye kullar açısından bakınca durum tamamen farklıdır. Çünkü insanlar başkalarının kalbinde tasdikin bulunup bulunmadığına tahkik ve tesbit etme imkanına sahip değillerdir. Binaenaleyh meseleye bu açıdan yaklaşanlar kalbin tasdikini imanın ta'rifi içine almamışlardır. Selef-i salihin ise imanı, "kalp ile tasdik dil ile ikrar ve vücudun tüm organlarıyla ameldir" şeklinde tarif etmişlerdir. Selef bu tarifle amelin imandan bir cüz olduğunu ve amelsiz bir kimsede imanın bulunamayacağını değil de imanın kemâle ermesi için amel şart olduğunu ifade etmek istemişlerdir.

İmanın kemale erip ermemesi sözkonusu olunca da haliyle imanın artıp eksilmesi meselesi de önemli bir mesele olarak kelâm mevzuları arasına girmiştir. Neticede iman meselesinde şu görüşler ortaya çıkmıştır;

1. Bazılarına göre iman dil ile ikrar kalp ile tasdiktir.

2. Kerramiye'ye göre sadece dil ile ikrardan ibarettir.

3. Mutezile'ye göre ise dil ile İkrar, kalp ile tasdik ve vücudun diğer organlarıyla amel etmekten ibarettir. Vücudun organları ile ameli imanın tarifine sokan Mutezile ile Selefi salihin aslında bu mevzuda birbirlerinden tamamen farklı düşünmektedirler. Çünkü selefi salihin, amel imandandır derken, imânın kemâle ermesi içîh amelin şart olduğunu kasdetmektedir-ler. Mu'tezile ise, "amel imandandır" derken amelin imanın bir rüknü olduğunu ve amelsiz olan bir kimsenin aynı zamanda imansız bir kimse olduğunu ifade etmek istemektedirler.

İmanın tarifini kalbin tasdiki yönünden ele alan bütün tarifler, aslında Allah nezdinde makbul olan imanı ifade etmek için yapılan tariflerdir. Meseleye kullar açısandan yaklaşınca kalbin tasdiki sözkonusu değildir ve sadece dil ile ikrar etmek kullar yanında imanlı sayılmak için yeterlidir. Binaenaleyh dille Allah'a ve Rasûlüne inandığını söyleyen bir kimsenin müslüman olduğuna hükmedilir ve kendisinden putlara tapmak gibi küfre delalet eden bir fiil tezahür etmedikçe kendisine dünyada müslüman muamelesi yapılır. İkrarı bulunduğu halde büyük günah işleyen kimselere gelince kimisi bunların ikrarına bakarak mü'min olduklarını söylerken, kimisi de meseleyi imanın kemali cihetinden ele alarak, "Bu kimselerin imanı yoktur." demişlerdir.

Bazıları da bu kimselerin yaptığı işlerin kâfirlerin yaptığı işlerden başka bir şey olmadığını nazar-ı itibara alarak ve meseleye bu açıdan yaklaşarak "Bu kimseler kafirdir" demişlerdir. Meseleyi imanın hakikati cihetinden ele alan kimseler de, onların kâfir olmadığını söylemişlerdir. Mu'tezile ise, iman ile küfr arasında bir menzil bulunduğunu iddia ederek dille ikrarı bulunduğu halde fası klik yapan kimselerin mü'min sayılmadığı gibi kafir de sayılamayacağım küfür ile iman arasında kalacaklarını söylemişlerdir. [586]

Hz. Peygamber, "Ben em rol undum" sözüyle; "Allah bana emretti"

demek istemiştir. Fakat kendisine emir veren yegâne emredicinin Allah olduğunu, bunu açıklamaya ihtiyaç bile bulunmadığını ifade için birinci cümledeki ifade tarzını, ikinci cümledeki ifade tarzına tercih etmiştir. Hz. Peygamber, "Ben emrolundum" deyince emredenin Allah olduğuna hük-medildiği gibi buna kıyasla bir sahabi de; "Ben emrolundum" dediği zaman emri verenin Rasûlullah olduğuna hükmedilir. Netice olarak tek bir

başkandan emir alan kimse, "Bana emredildi" dediği zaman emir verenin onun reisi olduğuna hükmedilir.

Metinde geçen, "Allah'dan başka ilah yoktur deyinceye kadar" cümlesini Buhari; "AllahMan başka ilah olmadığına şehadet edinceye, bana ve benim getirdiklerime iman edinceye kadar" şeklinde rivayet etmiştir. Müslim'in bir rivayetinde de aynı ifadeler yer almaktadır. Buhari'nin tbn Ömer'den rivayet ettiği bir hadiste ise; "İnsanlar, Allah'dan başka bir ilah olmadığına, Muhammed'in Allah'ın rasûlii olduğuna inanıp namaz kılıncaya ve zekâtı verinceye kadar onlarla savaşmakla emrolundum." şeklinde ifâde edilmiştir.

Bu da gösteriyor ki insanlar sadece "lâ ilahe illallah" demekle kurtulamazlar. Müslümanların kendilerine cihad ilân etmeleri, yani kendilerine savaş açmalarından kurtulabilmeleri için Allah'a iman ettikleri gibi, Allah'ın Rasûlüne ve onun getirdiklerine de iman etmeleri gerekir. Ancak Hanefi ulemâsından Aynî'nin açıklamasına göre, mevzûmuzu teşkil eden bu hadiste sadece, "la ilahe illallah" dedikleri için islamiyyeti kabul ettikterine hükmedilip malları ve canları saldırıdan masum kalacakları ifade edilen kimseler, putperestlerdir. Çünkü bunlar, "...Onlara Allah'dan başka tanrı yoktur dendiği zaman büyüklük taslarlardı."[587] âyet-i kerîmesinde de ifade edildiği gibi kelime-i tevhidi söylemeye yanaşmazlardı. Kelime-i tevhidi söylemeleri Islamiyeti kabul etmeleri anlamına gelirdi. Bu bakımdan mevzumuzu teşkil eden ve bazı kimselerin sadece kelime-i tevhid getirdikleri için müslümanlıklarına hükmedilerek, kendileriyle savaşmaktan vazgeçileceğini bildiren bu hadis, sâdece Kelime-i Tevhîdi söylemeye yanaşmayan putperestlerle ilgilidir. Kelime-i Tevhidi söyledikleri halde Hz. Peygamberi tasdik etmeyen ehl-i kitap bu hükme dahil değildir. Onların, müslüman olduklarına hükmedilebilmesi için kelime-i tevhidi söyledikleri gibi, Rasûlullah'ın peygamberliğini ve onun getirdiklerini de tasdik etmeleri gerekir. İşte mevzumuzu teşkil eden hadisin sadece Kelime-i tevhidi içine alan şekli putperestlerle ilgili olduğu gibi, Allah'ın birliğine imanın yanında Hz. Peygambere ve onun getirdiklerine iman etmeyi içine alan rivayetlerde Ehl-i kitapla ilgilidir.[588] Nevevi'nin açıklamasına göre Hattâ-bi ile kadı İyaz'da bu görüştedirler.[589]

İşte yukarıda açıklanan şartlar içerisinde İslam dairesine giren kimselerin malları ve canları taarruzdan masundur. Ancak kelime-i tevhidin hakkına tealluk ettiği zaman onların mallarına ve canlarına taarruz

edilebilir. Kelime-i tevhidin hakkı üç halde onların mallarına ve canlarına tealluk eder:

1. Zina etmeleri halinde,

2. Allah'ın haram kıldığı bir cana kıymaları halinde,

3. Dinden dönmeleri halinde.

Bu durumlarda yaptıklarının cezalarını, bazan mallarıyla bazan da canlarıyla öderler ve müslümanların mükellef oldukları bütün yükümlülükleri yerine getirmekle mükelleftirler. Bu hususta sonradan müslüman olan ehli kitapla, sonradan müslüman olan müşrikler arasında herhangi bir fark yoktur. Metinde geçen "onların hesabı Allah'a aittir." cümlesinde maksat, bazı kimselerin zahirde inanmış göründükleri halde aslında kalplerinde saklamış oldukları küfür, nifak ve gizli yerlerde işlemiş oldukları suçlardır. Bunların cezası ahirete kalmıştır. Çünkü insanlar zahire göre hükmetmekle mükelleftir. İnsanların kalplerini anlamakla ve gizli hallerini araştırmakla mükellef değillerdir. Bu bakımdan bu gibi gizli hallerin hesabı Allah'a aittir.[590]

Bazı Hükümler

1. Müşrikler, "Lâ ilahe illallah" deyinceye kadar onlarla harbedılır.

2. Bir müşrikin Kelime-i Tevhîdi söylemesi müslüman sayılması için yeterlidir.

3. Zahiri ameller makbuldür. Hüküm zahire göre verilir.

4. İslam cemiyetinde suç işleyenler cezalarını mallarıyla ya da canlarıyla öderler.[591]

2641. ...Enes (r.a.)'den demiştir ki: Rasûlullah (s.a.);

"Ben, insanlar; "Allah'dan başka ilah yoktur ve Muhammed onun kulu ve Rasûlüdür" deyinceye ve kıblemize yönelinceye, kestiklerimizi yiyinceye ve namazımızı kılıncaya kadar onlarla savaşmak üzere emrolundum.

Bunu yaparlarsa, onların (kanlarının ve mallarının) hakkı (olan cezaların) dışında kanları ve malları bize haram olur. Müslümanların (lehine) olan (hüküm)Ier, onlarında lehinedir. Müslümanların üzerinde bulunan (yükümlülük)ler, onlar hakkında da câridir.[592]

Açıklama

Bir önceki hadisi şerifin şerhinde açıkladığımız gibi, ehli kitabın müslüman sayılabilmesi için sadece "Lâ ilahe illallah" demesi yeterli değildir. Allah'ın varlığını ve birliğini ikrar ettikleri gibi aynı zamanda, Hz. Muhammed'in peygamberliğini ve onun getirdiği hükümleri de kabul etmeleri gerekir. Aski takdirde müslüman olduklarına hükmedilemez.

Mevzu m uzu teşkil eden bu hadis-İ şerifte Rasûl-i zîşan efendimiz, islamın bütün hükümlerini ve inanç nizamını kabul edinceye kadar ehli kitapla savaşmakla emrolunduğunu ifade etmektedir. Bu hadis-i şerifin metninde insanların müslüman sayılabilmeleri için, kelime-i tevhidi söylemeleri ve Hz. Muhammed'in peygamberliğini tasdik etmeleri gerektiği açıkça belirtilmiştir. Fakat insanlardan kasıt ehl-i kitaptır. Ayrıca hadisin metninde geçen; "Bizim kıblemize yönelinceye, kestiklerimizi yiyinceye ve bizim namazımızı kılıncaya kadar" cümleleri, müslüman olmak için Allah'a ve Rasûlüne iman etmenin gereğini ifade eder.

Çünkü beş vakit namaz Allah'ın varlığına, birliğine, Hz. Muhammed'in onun elçisi olduğuna inanan kimselere farz olur. ancak bu imanın kalbinde yerleştiği kimselerin namaz kılması sözkonusudur. Her ne kadar yeryüzünde bazı milletlerin namaza benzeyen bazı ibadetleri varsa da her yönüyle namaza benzeyen ve beş vakit icra edilen bir ibadet yoktur. Bu bakımdan "bizim namazımızı kılıncaya kadar" sözü tam manasıyla, "Allah'ın varlığına, birliğine, Muhammed'in peygamberliğine inanıncaya kadar" anlamına gelmektedir. Hadis-i Şerifte ayrıca namazın bir mütemmimi olarak "bizim kıblemiz" sözü zikredilmiştir.

Bütün bu inançlar ve ibadetle ilgili esasların yanında tamamen islâmî esaslara göre kesilen hayvanların etlerinin yenebileceğini kabul etmek ve dolayısıyla, hayvanları boğazlarken islâmî esaslara göre boğazlamak da müslüman olmanın bir alâmeti sayılmıştır. Bununla, Ehl-i Kitâb'ın müslüman olabilmeleri ve kendilerinden savaşın kaldırılması için, islâm'ın tüm ahkamını kabul etmeleri istendiği gibi, İslâm'a aykırı olan inançlarını, ibadetlerini ve adetlerini de terketmeleri gerektiği ifade edilmek istenmiştir. [593]

Ayrıca hadis-i şerifte, yukarıda açıkladığımız şartlar dahilinde müslümanlığı kabul eden kimselerin mallarının canlarının korunacağı, ancak bu mallarda ve konularda Allah'ın hakkı bulunduğu, bu haklar ortaya çıkınca onlara taarruz edilebileceği ifade edilmektedir. Allah'ın bu hakları, kulun müslüman olduktan sonra ölünceye kadar müslümanlığını devam

ettirmesi, Allah'ın çizdiği sınırları gözetmesi, namaz kılması, zekat vermesi, kulların hakkına tecavüz etmemesidir. Eğer irtidat ederse canıyla Öder. Sınırları gözetmezse kendisine had cezası uygulanır. Namaz kılmazsa cezalandırılır. Zekatı vermezse elinden zorla alınır. Eğer kulların hakkına tecavüz ederse işlediği suçun cinsine göre cezasını malıyla ya da kanıyla öder.

İşte bütün bu esaslar çerçevesinde Islâmiyeti kabul eden kimseler, dünyada ve ahirette müslümanlann yararlandığı tüm haklardan yararlanırlar. Buna karşılık müslümanlann sorumluluklarını da yüklenmiş olurlar. Bu hususta İslâmiyeti sonradan kabul eden müşriklerle tslamiyeti sonradan kabul eden Ehl-i kitap arasında hiçbir fark yoktur.

Eğer müslümanlığı kabul etmezlerse, müslümanlann taarruzundan emin olamazlar. Bu hadisle ilgili açıklamalardan bir kısmı bir önceki hadis-i şerifin şerhinde geçtiği için burada tekrara lüzum görmedik.[594]

2642. ...Enes b. Malik (r.a.)'dan demiştir ki: Rasûlullah (s.a.):

"Ben müşriklerle savaşmak üzere emrolundum..." buyurmuştur. (Enes b. Malik sözlerine devamla bir önceki hadisin) manasını rivayet etmiştir.[595]

Açıklama

Bu hadisle ügih açıklama 2641 numaralı hadislerin şerhinde geçtiğinden burada tekrara lüzum görmedik.Daha ayrıntılı açıklama için 2682 numaralı hadisin şerhine müracaat edilebilir.[596]

2643. ...Üsame b. Zeyd'den demiştir ki: "Rasûlullah (s.a.) bizi bir seriyye olarak el-Hurakat (denilen kabileler) üzerine gönderdi. Onlar (bizim kendilerine yaklaşmakta olduğumuzu, bizim kendilerine saldırıya geçeceğimizi) hissederek kaçtılar (bunlardan) bir adama yetiştik. Biz üzerine çullanınca adam, "Lâ ilahe illallah (Allah'dan başka ilah yoktur)" deyiverdi. Biz ona, öldürünceye kadar (kılıçlarımızla) vurduk. Sonra bunu peygamber (s.a.)'e anlattım.

"Kıyamet gününde (bu adamın söylediği) lâ ilahe illallah (kelimesi) karşısında senin için (yardımcı olabilecek) kim vardır?" buyurdu. Ben de:

Ey Allanın Rasûlü b bunu ancak silah korkusuyla söyledi, dedim.

"Bari onun kalbini arsaydın da (kalbinin) bu sözü korkudan dolayı söyleyip söylemediğini (iyice bir) buseydin. (Yarın) kıyamet gününde "lâ

ilahe illallah" (sözü) karşısında senin için (yardımcı olabilecek) kim vardır?" buyurdu. Bu sözü (tekrar tekrar) söylemeye o kadar devam etti ki (daha önce) müslüman olmayıp ta o gün müslümanlığa (yeni) girmiş olmamı arzu ettim."[597]

Açıklama

Hadis-i şerifte sözkonusu edilen hadisenin cereyan ettiği bu savaş hicretin yedinci senesinde vuku bulmuştur. Siyer sahiplerinin rivayetlerine göre bu seriyye emir kumandasında yapılan ve hicretin yedinci senesinde vuku bulan seriyyedir. Ancak Hakim'in iklîlinde bu seriyyenin, hicretin sekizinci senesinde vuku bulan bir seriyye olduğu ve yedinci senedeki seriyyenin başka bir seriyye olduğu bildirilmektedir.

Rivayetin birine göre hazreti Üsâme birinci seriyyeye iştirak etmişti. Bu seriyye Emir Gâlib'in kumandasında idi. İkinci seriyye de ise Hazreti Usame'nin bizzat kumandayı ele aldığı anlaşılmaktadır. Yani bu Huraka seriyyesinde, kumandanın Hazreti Üsame de olduğu Buhari'nin, yine bu seriyyenin hicretin yedi veya sekizinci senesinde vuku bulduğu da Hâkimin rivayetinden anlaşılmaktadır.[598]

Her ne kadar Buhari bu seriyye ile ilgili özel bir bab açmışsa da, seriyyede Hz. Üsame'nin kumandanlık yaptığına delalet eden bir hadis rivayet etmemiştir. "Ey inananlar, Allah yolunda savaşa çıktığınız zaman iyi anlayın, dinleyin, size selam verene, dünya hayatının geçici menfaatini gözeterek -sen müzminlerden değilsin- demeyin."[599] ayet-i kerimesi de bu savaşta inmiştir.[600]

îbn-i Hişâm'ın rivayetine göre Hz. Üsame'nin bu savaşta öldürdüğü adamın ismi Mirdas b. Nehlik'dir.

Metinde geçen, "La ilahe illallah (sözü) karşısında senin için (yardımcı olabilecek) kim vardır?" uyarısı "Eğer Lâ ilahe illallah sözü kıyamet gününde bir insan suretine girerek karşısına çıkarsa o zaman, o kadar güçlü kuvvetli bir düşmanla karşılaşmış olursun ki hiçbir yaratık seni onun elinden kurtaramaz." anlamında kullanılmıştır. Rasûl-i zişan efendimiz bu sözüyle kelime-i tevhidin değerini, kafirin ağzından bile çıkmış bu yüce ifâdeye karşı gösterilecek saygıyı ve sahibine karşı takınılacak tavrı ifade etmek istemiştir.

Fakat, Hz. Üsame'nin zaten el-Hurakat kabilesini öldürmek üzere gön-dirilmiş olması ve, "Azabımızı gördükleri zaman iman etmeleri onlara

fayda verecek değildir."[601] âyet-i kerimesine bakarak kelime-i tevhid okumasının o anda müslüman sayıtabümesi için yeterli olamayacağı zannıyla adamı öldürmüş olması gibi sebeplerle Rasûlullah (s.a.) kendisini mazur görmüş, onu kısas ya da diyet cezalarından biriyle cezalandırmaya lüzum görmemiştir. Metinde geçen "daha önce müslüman olmayıp ta o gün müslü-manlığa yeni girmiş olmamı arzu ettim." temennisi hakkında Kirmanı, "daha önce müslümanlığa girmemiş olmayı temenni etmek nasıl doğru olabilir?" ve bu soruyu yine kendisi şöyle cevaplıyor: "Hz. Üsame bu temennisiyle o güne kadar İslamiyete girmemiş olmayı değil içinde hiçbir günah bulunmayan bir islamî hayat yaşamış olmayı temenni etmiştir." Üsame'nin temennisi bu büyük cinayetten salim kalmak içindir. Yani işlemiş olduğu suçun büyüklüğü karşısında, daha önce müslüman olarak işlediği salih amelleri küçük görmüş gibidir. Üsame (r.a.)'mn bu temennisi hakikat değil mecazdır. Çünkü hakikatte küfür üzere kalmayı, istemek caiz değildir. O bu sözle Peygamber (s.a.)'in şiddetli tekdirinden son derece korktuğunu ifade etmiştir. Hatta bu hadiseden sonra hiç bir müslümanla mukatele etmeyeceğine yemin etmiş; Sıffın vak'asında Hz. Ali (r.a.)'ye yardım etmemiştir.[602]

Bazı Hükümler

1. Bir kimse şehâdet getirdikten sonra onu katletmek haram olur. Kanının haram olması için onun şehadet getirmekle ne demek istediğini açıklaması gerekmez, sadece şehâdet getirmesi yeterlidir.

2. İnsanların fiilleri ve sözleri hakkında zahire göre hükmedilir, içinde sakladığı sırların hesabı ise Allah'a aittir.

3. Kafirlerin kanını dökmek mubahtır.

4. Müctehid, ictihâdındaki hatasından dolayı sorumlu değildir.

5. Hataen adam öldürmenin diyeti yoktur. Bu hadis bu görüşte olanların delilidir.

6. Bir müslümanı öldürmek büyük günahlardandır.[603]

2644. ...El-Mikdad b.el-Esved'in anlattığına göre kendisi (Hz.Pey-gamber'e);

“Ey Allah'ın Rasûlü! Ben kafirlerden bir adama rastlasam da benimle savaşsa ve kılıçla vurarak ellerimden birini kesse sonra benden (kaçıp) bir ağaca sığınsa ve -Ben Allah'a teslim oldum- dese bu sözü söyledikten sonra

ben o adamı öldürebilir miyim? Ne buyurursun?" diye sormuş. Rasûlullah (s.a.) da;

"Onu öldüremezsin" buyurdu. Ben de;

Ey Allah'ın Rasûlü o benim elimi kesti, dedim. Rasûlullah (s.a.) da;

Onu öldüremezsin. Çünkü eğer öldürürsen o, senin onu öldürmeden önceki yerine geçer. Sen de onun, söylediği o sözü söylemeden önceki yerine geçersin." buyurdu.[604]

Açıklama

Ehl-i bid'alten olan hariciler ve onların görüşünde olanlar metinde geçen; "...Eğer öldürürsen, sen de onun o sözü

söylemeden önceki yerine geçersin", anlamındaki cümleleri te'vil ederek, bu cümlelerin; "Eğer sen onu öldürecek olursan onun şehadet kelimesini öldürmeden önceki haline düşersin, yani kâfir olursun.*' manasına geldiğini iddia etmişlerdir. Bu hadis-i şerifi, "Büyük veya küçük günah işleyenlerin kafir olarak ebediyyen cehennemde kalacağı" yolundaki inançlarına delil olarak gösterirler. Gerçekte bu te'vil fasit bir te'vîldir. Çünkü metinde geçen sözkonusu cümlenin gerçek anlamı şudur: "O kimse bu sözü söylemeden önce kafirdi, dolayısıyla kamnı dökmek helaldi. Eğer bu kelimeyi söyledikten sonra onu öldürecek olursan, bir müslümanı öldürmüş olacağın için kısas cezasına çarptırılarak senin kanının dökülmesi de helâl olur. Bu bakımdan onun bu kelimeyi söylemeden önceki durumuna düşmüş olursun." Ya da diğer bir bakış açısıyla,

"Eğer onu öldürürsen O, sertin onu öldürmeden önceki yerine geçer," cümlesi; "Eğer onu öldürürsen bir müslümanı öldürmüş olursun. Onu öldürmeden önce nasıl senin kanını dökmek haram idiyse bu kelimeyi söyledikten sonra aynı şekilde onun kanını dökmek de haramdır. Bu hususta onun bu kelimeyi söyledikten sonraki haliyle, senin onu öldürmeden önceki halin arasında en küçük bir fark yoktur." anlamına gelir.[605]

Bazı Hükümler

1. Henüz vukua gelmeyen bir hadisenin hükmünü sormak ve cevap vermek caizdir.

2. "Ben Allah'a teslim oldum" gibi, kelime-i şehadetin yerini tutacak bir sözle veya benzeri bir işle islam dinine girilmiş olur.

3. Hüküm zahire göre verilir.[606]

Secdeye Sığınan Bir Kimseyi Öldürmek Yasaktır[607]

2645. ...Cerir b. Abdillah'dan demiştir ki: Rasûlullah (s.a.)Has' am kabilesine (baskın yapmak üzere) bir seriyye gönderdi. O kabileden bazı kimseler (müslümanlann saldırısından kurtulmak için) secde ederek korunma yoluna başvurdular. Bu (durum) onları öldürmeyi (daha da) hızlandırdı. (Cerir b. Abdillah rivayetine devam ederek) dedi ki: Durum Peygamber (s.a.)'e ulaşınca onlar için yarım diyet (Ödenmesini) emretti ve;

"Ben müşrikler arasında ikamet eden her müslümana uzağım" buyurdu.

Neden ya Rasülallah?" diye sordular.

(Müslümanlarla müşriklerin) "Ateşleri birbirini görmesin", diye cevap verdi.

Ebu Dâvûd der ki: Bu hadisi Ma'mer ile birlikte Hükeym, Halid el-Vasıtî ve bir topluluk da rivayet ettiler fakat Cerir'den bahsetmediler.[608]

Açıklama

Müslümanların Has'am kabilesine yaptıkları bu baskın sırasında Has'am kabilesi içerisinde bazı müslümanlar da bulunuyordu.

Bunlar o zaman henüz müşriklikten kurtulamayan Has'am kabilesi içerisinde hayatlarını sürdürmekteydiler.

Müslümanlar Has'am kabilesi üzerine ani bir baskın yapınca o kabile arasında yaşamakta olan müslümanlar, bu saldırıdan canlarını kurtarabilmek için hemen secdeye kapandılar. Bu hareketleriyle kendilerinin de müslüman olduklarını müslümanlara isbat etmek ve dolayısıyla canlarını kurtarmak istiyorlardı. Fakat müslümanlar onların bu hareketine hiç iltifat etmeden hepsini kılıçtan geçirdiler.

Hz. Peygamber, bu hadiseyi öğrenince bu çarpışmada öldürülen müslümanlann varislerine yarım diyet ödenmesini emretti.

Hz. Peygamberin onlar için tam diyet değil de yarım diyet ödetmesinin sebebi ulemâ arasında ihtilaf konusu olmuştur. îbn Kayyım el-Cevzi'ye göre bu sebebi açıklama yolunda ileri sürülen en güzel fikir şudur: "Çünkü Hz. Peygamber, müslümanlarm diyar-ı küfür ülkesinde yaşamaya devam etmişler ve bu tutumlarıyla da kendilerinin Öldürülmelerine bir nevi yardımcı olmuşlar ve dolayısıyla bir başkasıyla yardımlaşarak kendisini öldüren bir kimsenin durumuna düşmüşlerdir."[609]

Nasıl ki başkalarıyla anlaşarak canına kıyan kimse için sadece yarım diyet takdir edilirse bu kimselere de aynı şekilde yarım diyet takdir edilmiştir.

Müslüman mücâhidlerin, secde ederken görmelerine rağmen gene de onları öldürmelerinin sebebi ise, secde etmenin sadece müslümanlara a bir fiil olmadığındandır. Bilindiği gibi kafirler de büyüklerinin ve ta'zim v rini arzetmek veya selamlamak istedikleri kişilerin önünde secdeye kapanırlar. Bu sebeple müslüman mücahidler onların secdeye varmış olmalarına hiç iltifat etmeden onları kılıçtan geçirdiler.

Metinde geçen, Ben müşrikler arasında ikamet eden her mü si umandan uzağını", cümlesi; "Müşrikler arasında ikamet eden müslümanlara yardımcı olamam", anlamına gelebildiği gibi "Artık bu hadiseden sonra katledilenlere diyet ödetmem," anlamına da gelebilir.[610]

"Müşriklerle müslümanlarm ateşleri birbirini görmesin!" anlamındaki cümle ise birbirine komşu olan iki ev halkında, "Şu iki ev birbirine bakıyor" denilmesi kabilinden mecazi bir anlam taşımaktadır. "Bir müs-lümanla bir müşriğin evi birinin yaktığı ateşi diğerinin görebileceği şekilde yakın olmamalıdır." anlamında kullanılmıştır ki, müslümanlarm müşrik diyarından müslüman ülkelerine göç etmelerinin lüzumunu ifade etmek için söylenmiştir. [611]

Bazı Hükümler

1. Müslümanlar esir bile olsalar müşriklerin ellerinden kurtulma imkam buldukları takdirde orada ikamet etmeleri kendileri için helal olamaz. Hattabi'nin açıklamasına göre müşriklerin elinde bulunan bir esir İslam ülkesine kaçmamak üzere yemin ederek müşriklere söz vermiş bile olsa yine de fırsatını bulunca oradan İslam ülkesine kaçması gerekir. Eğer bu yemini kendisine müşrikler zorla yaptırmışlarsa, bu yemini bozduğundan dolayı kendisine keffaret de lazım gelmez. Fakat kendi arzusuyla yemin etmişse o zaman yeminini bozduğundan dolayı keffaretini ödemesi gerekir. Çünkü Rasûl-i zîşân efendimiz; "Kim bir işe yemin eder de sonra aksine hareket etmenin daha hayırlı olduğunu anlarsa, hayırlı gördüğü işi yapar, sonra yemininin keffaretini öder." buyurmuştur. [612]

2. Secde sadece müslümanlara mahsus bir alâmet değildir.

3. Allahü Teâlâ küfür ülkesiyle İslam ülkesini kesinlikle birbirinden ayırmıştır.

---

[1] el-Bedâyi VII, 97; Fethu'l-kadir IV, 276; ed-Dürrü'l-muhtar III, 273.
[2] et-Tevbe (9), 41.
[3] el-Tevbe (9), 111.
[4] Hâsiyet-üş Şerkâvî II, 391.
[5] bk. Züheylî Vehbe, el-Fıkhu'l-İslamî II, 448.
[6] et-tevbe (9), 29.
[7] et-Tevbe (9), 36.
[8] el-Hucûrât (49), 15.
[9] Mişkatu'l-Mesâbih, II, 355.
[10] Müslim, iman 20.
[11] Ahmed b. Hanbel, VI, 387.
[12] Bk. Aclûnî, Keşfu'l-hafa, I, 425.
[13] Tirmizî, cihâd 2.
[14] bk. Ansiklopedik Büyük İslam İlmihali, 104, 105.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/435-437.
[15] Buhârî, zekât 36, hibe 35, menakıb'ül-ensar 45, edeb 95; Müslim, imâre 87; Nesâî bey'at 11; Ahmed b. Hanbel, III, 14.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/437.
[16] Muhammed suresi (47), 35.
[17] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/438.
[18] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/438.
[19] Müslim, el-birr 78; Ahmed b. Hahbel, VI, 58, 222.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/438-439.
[20] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/439.
[21] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/439.
[22] Darimî, siyer 70, Ahmed b. Hanbel, VI, 99.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/440.
[23] el-En'âm (6), 158.
[24] bk. Buhari, fiten 25.
[25] en-Nisâ (4), 100.
[26] bk. el-Hattabi, Mealim'üs-sünen, III, 8.
[27] Ahmed b. Hanbel, V, 270.
[28] bk. S. Ateş, Kur'an-ı Kerim'in Yüce Meali ve Çağdaş Tefsiri, I, 619, 620.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/440-442.
[29] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/442.
[30] Buhârî, Sayd 10; Cihad I, 127, 194; menakib'ül-ensâr 45; meğazî 53; Müslim, imâre .58; Tİrmizî, siyer 33; Nesâî, bey'at 15; Îbn Mâce, keffarat 12; Dârimî, siyer 69; Ahmed b. Hanbel, 1, 226, 266, 316, 355; II, 215; III, 22, 401, 430, 431, 467, 469; V, 71, 187; VI, 466.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/442.
[31] en-Nisa (4) 97.
[32] bk. Nesâî, zekât 73; îbn Mâce, hudûd 2; Ahmed b. Hanbel, V, 4, 5.
[33] bk. 2645 numaralı hadis.
[34] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/442-444.

[35] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/444.
[36] Buhârî, İman, 4, 5; rikâk 26; Müslim, iman 64, 65; Tirmizi, kıyâme 52; imân 12, Nesâi, iman, 8, 9, 11; Dârimî, rikak 4, 8; Ahmed b. Hanbel, II, 160, 163, 187, 191, 192, 195, 205, 206, 209, 212, 215, 224, 379; III, 154, 372, 440; IV,. 114, 385, VI, 21, 22.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/444-445.
[37] bk. Müslim, imân 107, 108.
[38] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/445-446.
[39] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/446.
[40] Ahmed b. Hanbel, II, 84, 199, 209.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/446-447.
[41] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/447-448.
[42] Ahmed b. Hanbel, V, 33, 288.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/448.
[43] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/449.
[44] Buhârî, i'tisâm 10; Müslim, iman 247; İmare 170, 173, 174; Tirnıizî, fiten 27, 51; İbn Mace, mukaddime 1; fiten 9; Ahmed b. Hanbel, V, 34,269, 278, 279.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/449.
[45] Müslim, fiten 177.
[46] bk. Müslim, fiten 110; Tirmizi, fiten 59; İbn Mace, fiten, 33.
[47] bk. Müslim, imâre 176.
[48] bk. Davudoğlu A., Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, II, 122, 123.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/450-452.
[49] Buhârî, cihad, 2, rikak 34; Müslim, imâre 122, 123, 127; Tirmizi, fezail'ül-cihad, " 24; Nesaî, zekal 74; Cihad 7; İbn Mace, fiten 13; Darimî, cihad 6; Ahmed b. Hanbel,I, 237, 319, 322; II, 443; III, 16, 37, 56, 77, 461, 477, IV, 234.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/452-453.
[50] bk. Davudoğlıı A., Saih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, IX, 85.
[51] Tirmizî, kıyâme 55; İbn Mâce, fiten 23; Ahmed b. Hanbel, II, 43; V, 365.
[52] bk. Molla Mehmetoğlu O.Z., Sünen-i Tirmizî Tercemesi, IV, 42 (H. No. 2255).
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/453-454.
[53] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/454-455.
[54] bk. Mütercim Asım Efendi, Tercümetü'I-kamus. I, 483.
[55] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/455.
[56] Ahmed b. Hanbel, II, 174.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/455-456.
[57] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/456.
[58] Sâdece Ebû Dâvud rivayet etmiştir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/456-457.
[59] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/457-458.
[60] Kütübi Sitte içinde sadece Ebû Dâvud rivayet etmiştir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/458-459.
[61] bk. el-Azîmâbâdî, Avnü'l-ma'bud, VII, 166.
[62] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/459-460.
[63] Concordance bu bab'a numara vermemiştir.
[64] Buhârî, tabir 12, cihad 3, 7, 63, 75, isti'zan 41; Müslim, imâre 160, 161; Tirmizi, fedailü'l-cihad 15; Nesai, cihad 40; İbn Mace, cihad 10; Darimî, cihad 28; Mu vat ta, cihad 39; Ahmed b. Hanbel, III, 243, 264, VI, 361, 423, 435.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/460-461.
[65] Müslim, imâre 165.
[66] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/461-462.
[67] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/463.
[68] Buhârî, ta'bir 12; cihad 3, 7, 63, 74; isti'zân 41; Müslim, imâre 160, 161; Tirmizi, fedailü'l-cihad 15; Nesai, cihad 40, İbn Mace, cihad 10; Dârimî, cihad 28, Muvatta, cihad 39; Ahmed b. Hanbel, III, 243, 264; VI, 361r 423,

435.

[69] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/463-464.

[70] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/464.

[71] bk. Abdürrezzak, el-Musannef, V; 285.

[72] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/465.

[73] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/465-466.

[74] Beyhaki, es-Sünenü'l-kübrâ, IV, 335.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/466.

[75] en-Nahl (16), 15.

[76] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/466-467.

[77] Müslim, imare J03, Nesaî, cihad 14, iman 24; İbn Mace, cihad 1.

[78] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/467-468.

[79] el-Hakka (69), 24.

[80] et-Târık (86), 6.

[81] en-Nûr (24), 61.

[82] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/468-469.

[83] Müslim, imâre 130.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/469.

[84] bk.Müslim,İmare 131.

[85] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/469-470.

[86] Müslim, imare 139; Nesai, cihad 47, 48; Ahmed b. Hanbel, V, 352, 355.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/470-471.

[87] el-Benna AA. el-Fethu'r-rabbani, XIV, 25.

[88] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/471-472.

[89] Müslim, imare 153; Nesâî, cihâd 15; İbn Mâce, cihad H; Ahmed b. Hanbel, II, 169.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/472-473.

[90] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/473-475.

[91] Nesâî, cihâd 45; Ahmed b. Hanbel, III, 438.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/475.

[92] bk. Mollamehmetoğlu O.Z., Sünen-i Tirmizi Tercümesi, VI, 8.

[93] bk. A.g.e. VI, 9.

[94] bk. Buhârî, mevakıt'üs-salat 5; eihad 1, iman 18; tevhid 47, 48, 56; Müslim, iman 137-139; Tirmizi, birr 2;salat 13; Nesaî, mevâkit 51; cihad 17, 18.

[95] bk. Buhârî, savın 2; Müslim, siyam 161-162.

[96] bk. Tirmizi, deâvat 86; İbn Mace, siyam 44.

[97] bk. ez-Zümer (39), 10.

[98] bk. el-münâvi, Feyzu'l-kadir, II, 365.

[99] Bk. el-Münâvi, Feyzu’I-kadir, II, 365.

[100] el-Enfâl (8), 45.

[101] Azimabâdi, Avnü'l-ma'bud, VII, 176.

[102] A.g.e.

[103] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/475-477.

[104] Sâdece Ebû Dâvud rivayet etmiştir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/478.

[105] el-Bakara (2), 249.

[106] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/478-479.

[107] Tirmizi, fedailü'l-cihad, 2; Darimi, cihad 32; Ahmed b. Hanbel, IV, 146, 150, 157; VI, 60.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/479.

[108] Müslim, vasıyyet 14; Ebû Dâvud, vesâya 14; Tirmizi, ahkâm 36; Ahmed b. Hanbel, II, 372.

[109] Şeyh Halil Ahmed, Bezlu'l-mechud XI, 405.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/479-480.

[110] Sadece Ebû Dâvud rivayet etmiştir.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/481-483.
[111] Mansur Ali Nasıf, et-Tac, IV, 336.
[112] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/483.
[113] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/483.
[114] Müslim, imâre 158; Nesai, cihad 2; Darimi, cihad 25; Ahmed b. Hanbel, II, 374.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/484.
[115] Suyuti e-Camiu's-sağir, II, 175.
[116] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/484.
[117] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/485.
[118] İbn Mâce, cihad 5; Darimi, cihad 25.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/485.
[119] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/486.
[120] Nesai, cihad 1; Dârimi, cihâd 38; Ahmed b. Hanbel, III, 124, 153, 251.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/486.
[121] et-Tevbe (9), 89.
[122] Davudoğlu Ahmed, Selâmet Yollan, IV, 91.
[123] Âl-i İmrân (3), 187.
[124] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/486-487.
[125] el-Tevbe (9), 39.
[126] et-Tevbe (9), 120.
[127] bk. et-Tevbe (9), 121.
[128] et-Tevbe (9), 122.
[129] Sadece Ebû Dâvud rivayet etmiştir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/487-488.
[130] bk. Yazır, Hak Dini, Kur'an Dili, IV, 2544.
[131] et-Tevbe (9), 120.
[132] et-Tevbe (9), 122.
[133] et-Tevbe (9), 39.
[134] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/488-489.
[135] et-Tevbe (9), 39.
[136] Sadece Ebû Dâvud rivayet etmiştir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/489-490.
[137] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/490.
[138] en-Nisa (4), 95.
[139] Buharî, tefsir; Nisa 18; Cihad 31; Müslim, imare 141; Ahmed b. Hanbel, V, 190, 191.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/490-492.
[140] el-Feth (48), 15, 17.
[141] en-Nisâ (4), 95.
[142] bk. Ateş Süleyman, Kur'an-ı Kerim'in Yüce Meali ve Çağdaş Tefsir, I, 615, 617.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/492.
[143] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/492-493.
[144] Buhâri, cihâd 35, meğâzî 81; Müslim, imâre 159; İbn Mâce, cihâd 6; Ahmed b. Hanbel, III, 103, 160, 182, 214, 300, 341.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/493.
[145] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/494.
[146] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/494.
[147] Buhârî, cihad 38; Müslim, imare 135-136; Tirmizî, fedâil 6; Nesaî, cihad 44; Darimi, cihad 26; Ahmed b. Hanbel, I, 20, 53; IV, 115, 117; V, 192, 193, 234.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/494-495.
[148] bk. Müslim, imare 138.
[149] bk. İbn Hacer, Fethu'l-Bari, VI, 390.

[150] Buharı, rikak 31; tevhid 35; Müslim, iman 203, 204, 206, 207, 209; Tirmizî, sûre 6/10; Ahmed b. Hanbel, i, 227, 279; II, 149.

[151] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/495-496.

[152] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/496.

[153] Müslim, imâre 138.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/496-497.

[154] Koksal M. Asım, İslam Tarihi, VI, 15.

[155] Koksal M. Asım, İslam Tarihi, VI, 16.

[156] Aliyyu'1-kâri, Mirkatü'I-Mefâîtih, IV, 173.

[157] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/497.

[158] Ahmed b. Hanbel, II, 302.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/497-498.

[159] bk. Ahmed Rıfat, Tasviri ahlâk 34.

[160] el-Leyl (92), 8-11.

[161] et-Teğâbûn (64), 16.

[162] Erdem H. Hüsnü, Riya Zu's-Salihin Tercemesi, I, 584.

[163] bk. Ahmet Rıfat, Tasviri ahlâk 41.

[164] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/498.

[165] el-Bakara (2), 195.

[166] el-Bakara (2), 195.

[167] Tirmizî, tefsiru'l-kur'ân, 3.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/499-500.

[168] el-Bakara (2), 216.

[169] Âl-i İmrân (3), 169, 170.

[170] et-Tevbe (9), 39, 40.

[171] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/500-501.

[172] Müslim, imâre 169; Tirmizİ, Fedâilu'l-Cihâd 18; Nesâî, hayl 8; İbn Mâce, cihâd 19; Darimi. Cİhâd 14.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/502.

[173] el-Enfâl (8), 60.

[174] Bk. Aliyyü'1-kari, Mirkat'ül-mefâtih, IV, 205; el-Mübârek fûri, Tuhfetü'l-Ahvezi,

[175] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/503-504.

[176] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/504.

[177] el-Enfâl (8), 60.

[178] Müslim, imâre 167; Tirmizi, tefsir-sure 8; İbn Mâce, cihad 19; Dârimi, cihâd 14; Ahmed b. Han bel, V, 157.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/504-505.

[179] el-Enfâl (8), 60.

[180] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/505.

[181] Nesaî, cihad 46, bey'a 29; Darimi, cihad 24; Muvatta, cihad 43; Ahmed b. Hanbel, V, 234.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/506.

[182] Aliyü'l-kari, Aynü'I-ilm ve Zeynü'1-hılm, II, 85, 86.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/506-508.

[183] Sadece Ebû Dâvud rivayet etmiştir.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/508-509.

[184] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/509.

[185] Concordancc bu bab'a numara vermemiştir.

[186] Buharî, ilim 45; cihad 15; humus 10; tevhid 28; Müslim imare 149, 151; Nesai, cihad 21; İbn Mace, cihad 13; Ahmed b. Hanbel, IV, 392, 397, 402, 405, 417.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/509-510.

[187] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/510-511.

[188] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/511.

[189] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/511.

[190] Beyhakî, es-Sünemı'1-kübrâ, IX, 168.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/511-512.
[191] el-Hadîd (57), 20.
[192] et-Tekâsür (102), 1.
[193] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/512-513.
[194] Âl-i İmrân (3), 169.
[195] Müslim, imâre 121; Tirmizi, tefsir sûre III, 19; Fedai]'iil-cihâd 13; tbn Mâce, cenâiz 4; Darimi, cihâd 18; İbn Mace, cihad 16; Ahmed b. Hanbel, I, 266; VI, 386.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/513-514.
[196] bk. İbn Mace, cihad, 16.
[197] bk. Nesai, cenâiz 117; İbn Mâce, zühd 22; Muvatta, cenâiz 49; Ahmed b. Hanbel, III, 455, 456, 460.
[198] bk. Kurtûbi, el-Cami'l-ahkami'l-Kur'ân II, 173., IV, 269.
[199] bk. Davudoğlu A., Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi IX, 82, 83.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/514-516.
[200] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/516.
[201] Ahmed b. Hanbel, V, 58.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/516.
[202] et-Tekvîr (81), 17.
[203] el-Hadid (57), 19.
[204] bk. Fahri Razi, et-Tefsiru'l-kebir XXIX, 232.
[205] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/516-517.
[206] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/518.
[207] bk. el-Münavi, Feyzu'l-kadir, VI, 462.
[208] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/518-519.
[209] Sâdece Ebû Dâvud rivayet etmiştir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/519.
[210] bk. İslam Ansiklopedisi, IX, 153.
[211] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/519-520.
[212] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/520.
[213] Şu'be, metinde geçen ve orucu anlamına gelen "savmihi" kelimesinde şüphe etti.
[214] Nesâî, cenaiz 77; Ahmed b. Hanbel, III, 500; IV, 219.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/520-521.
[215] Ahmed b. Hanbel, I, 163.
[216] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/521-522.
[217] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/522.
[218] Ahmed b. Hanbel, V, 413.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/523.
[219] el-Bakara (2), 198.
[220] bk. Müslim, cihâd 132.
[221] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/524-525.
[222] Ahmed b. Hanbel, II, 174.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/526.
[223] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/526-527.
[224] Hâkim, el-Müstedrek, II, 112; Beyhakî, es-Sünenü'1-kübrâ, VI, 331.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/527-528.
[225] Bk. Aliyyu’l-kari, Mirkatu’l-Mefatih, IV, 193.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınları: 9/528-529.
[226] Nesâî, bey'ât 10; İbn Mâce, Cihâd 13; Ahmed b. Hanbel, II, 160, 194, 198, 204.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/7.
[227] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/7-8.
[228] Buhârî, cihad 138, Edeb 3; Tirmizi cihâd 2; Müslim, birr 5; Ahmed b. Hanbeİ, II, 165, 172, 188, 193, 197, 221.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/8.
[229] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/9.
[230] Hakim, el-Müstedrek, II, 103; Beyhâkî, es-Sünenu'l-kübrâ, IX, 29.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/9-10.
[231] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/10.
[232] Buharı, cihâd 37; Müslim, cihâd 135; Tirmizi, siyer 22; Ahmed b. Hanbel, VI, I, 224, 463; V, 271; VI, 380.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/10-11.
[233] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/11.
[234] Beyhâkî, es-Sünenü'1-kübrâ, IX, 156.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/12.
[235] bk. Ahmed Naim, Tecrid Tercemesi, I, 52 (Hadis No: 41).
[236] Aliyyü'1-kâri, Mirkât, IV, 183.
[237] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/12-14.
[238] Beyhâkî, es-Sünenu'1-kübrâ, III, 121; IX, 159.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/14.
[239] Birgivi, Şerhu'l-hadis'il-erbain s. 117.
[240] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/14-15.
[241] Hâkim, el-Müstedrek, III, 48; Beyhâkî, es-Sünenu'1-kübrâ, IX, 172.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/15-16.
[242] Bilmen Ö. Nasuhi, Hukuk-i Islamİyye III, 359.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/16-17.
[243] Ahmed b. Hanbel, V, 288.
[244] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/17-18.
[245] Müslim, fiten 131.
[246] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/18-19.
[247] Ahmed b. Hanbel, I, 416.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/20.
[248] bk. Davudoğlu Ahmed, İbn Abidin Terceme ve Şerhi, VIII, 381.
[249] el-Bakara (2), 207.
[250] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/20-21.
[251] Beyhâkî, es-Sünenu'l-kübrâ, IX, 167.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/22-23.
[252] bk. Ahmed b. Hanbel, IV, 204, 205.
[253] el-Mütteki, Kenz'ul-ummal, IV, 285.
[254] bk. Buhârî, cihâd 2; Müslim, imâre 110; Nesâî, cihâd 1.
[255] Ahmed b. Hanbel, V, 266.
[256] bk. Buharî, ilim 145; Müslim, İmâre 149, 151; Tirmizî, Fedâilu'l-Cihâd 16.
[257] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/23-24.
[258] Buhârî, meğazî 38; edeb 90, diyât 17; Müslim, cihâd, 123, 124; Ahmed b. Hanbel, V, 266.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/24-25.
[259] bk. Müslim, cihâd 123.
[260] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/25.
[261] Beyhâkî, es-Sünenu'1-kübrâ, VIII, 110.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/26.
[262] bk. Şimşek Sâid, İslam Devletler Hukuku, I, 117.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/26-27.
[263] Darimi, salat 9.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/27.
[264] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/28.
[265] Tirmizî, fedailu'l-cihâd 17; Nesâî, cihad 25; tbn Mâce, cihad 15; Darimi, cihâd 5; Ahmed b. Hanbel, II, 442, 524; IV, 387; V, 230, 235, 244.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/28-29.

[266] bk. AIiyyu'1-kârî, Mirkâtu'l-Mefatih, IV, 185.
[267] et-Tevbe (9), 34.
[268] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/29-30.
[269] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/30.
[270] Ahmed b. Hanbel, IV, 184; Beyhâkî, es-Sünenu'I-kübrâ, VI, 331.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/31.
[271] el-Bakara (2), 180.
[272] bk. Miras Kâmil, Tecrid Tercemesi, VIII, 360.
[273] bk. Miras Kâmil, Tecrid Tercemesi, V, 361.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/31-32.
[274] Nesâî, hayl 3; Ahmed b. Hanbel, IV, 345.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/32-33.
[275] bk. Ahmed b. Hanbel, IV. 345.
[276] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/33.
[277] Beyhâkî, es-Sünenu'l-kübrâ, VI, 330.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/33-34.
[278] bk. Şimşek Saıd, İslam Devletler Hukuku 1, 100.
[279] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/34.
[280] Tirmizi, cihad 20; Ahmed b. Hanbel, I, 272.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/34-35.
[281] Tirmizi, cihad 20.
[282] Şimşek Said a.g.e. I, 100.
[283] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/35.
[284] Concordance bu bab'a numara vermemiştir.
[285] Sadece Ebû Dâvud rivayet etmiştir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/35-36.
[286] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/36.
[287] Müslim, imâre 101, 102; Tirmizi, cihâd, 21; Nesaî, hayl 4; İbn Mâce, cihâd 14; Ahmed b. Hanbel, II, 250, 436, 461, 476.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/36-37.
[288] Aliyyü'l-kâri, Mirkatü'l-mefâtih, IV, 204.
[289] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/37.
[290] Sadece Ebû Dâvud rivayet etmiştir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/38.
[291] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/38.
[292] Müslim, hayl 79, 90; fedâil 68; İbn Mâce, tahâre 23; Dârimi, vudû' 5, 72; Ahmed b. Hanbel, I, 204, 205.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/39.
[293] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/40.
[294] Buhari, müsakât 9; mezalim 23; edeb 27; Müslim, selâm 153; cihâd 44; tbn Mâce, edeb 8; Muvatta, sıfatünnebiyy 23; Ahmed b. Hanbel, II, 222, 375, 517; IV, 175.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/40-41.
[295] Buharî, sayd 7; bed'ül-halk 1; Müslim, hacc 71, 73; Tirmizi, hacc 21; menasik 116, 117; Ahmed b. Hanbel, I, 257.
[296] bk. Davudoğlu Ahmed, Sahih-l Müslim tercüme ve şerhi IX, 703.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/41.
[297] Concordance'da bu bab'a numara verilmemiştir.
[298] Sadece Ebu Dâvud rivayet etmiştir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/42.
[299] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/42.
[300] Buhari, cihad, 139; Müslim, Libas 105; Muvatta', sıfatünnebiyyi 39; Ahmed b. Hanbel; V, 216.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/43.
[301] bk. Bezlü'l-mechud, XII, 51.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/43-44.

[302] Concordance'da bu bab'a numara verilmemiştir.
[303] Nesaî, hayl 3, Ahmed b. Hanbel, IV, 345.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/45.
[304] bk. Buhari, cihâd 48; Müsâkât 12; menâkıb 28; Tefsir sûre (99) I, i'tisâm 24; Müslim, zekât 24; İbn Mâce, cihad 104; Muvatta cihâd 3; Ahmed b. Hanbel, 1, 395; IV, 69; V, 381.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/45-46.
[305] Buhâri, cihâd 139; Müslim, libâs 103; Tirmizi, cihâd 25; Dârimi isti'zân 44; Ahmed b. Hanbel, 11, 263, 311, 327, 343, 383, 444.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/46-47.
[306] bk. el-Azîzı, es-Siracü'l-Münir III, 430.
[307] bk. Şimşek Sâid İslam Devletler Hukuku, 104, 105.
[308] Mubârekfurî, Tuhfetü'l-ahvezi, V, 359.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/47-48.
[309] Müslim, libâs 104; Tirmizi, cihad 25; Nesai, zîne 54; Darimi, istİ'zân 44; Ahmed b. Hanbel, II, 263, 311, 327, 343, 385, 392, 414, 444, 476; VI, 242, 327, 426.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/48-49.
[310] bk. Müslim, libas 81.
[311] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/49.
[312] bk. Buharı, cihad 81, Müslim, libas 104; Ahmed b. Hanbel, II, 366. 372.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/49.
[313] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/50.
[314] Tirmizi, etime 24; Nesaî, dahaya 43, 44; İbn Mace, zebaih 11; Muvatta, edahi 28; Ahmed b. Hanbel, I, 219, 226, 241, 253, 321, 339.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/50.
[315] bk. Mübârekfûri, Tuhfetü'l-ahvezi V, 549, 550.
[316] Bilmen 0. N., Büyük islam İlmihali s. 417.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/50-52.
[317] bk. Ebû Dâvud, et'ime. 24, 33, eşribe 14; Tirmizi, et'ime 24; Nesâî, dahaya 43, 44; Îbn Mâce, zebâih 11; Muvatta, edahî, 28; Ahmed b. Hanbel, I, 219, 226, 241, 253, 321, 339.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/52.
[318] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/52.
[319] Buhari, cihad 46, Müslim, iman 48, 49; Nesâî, hac 228, 229.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/52-53.
[320] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/53.
[321] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/53.
[322] Sadece Ebû Dâvud rivayet etmiştir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/53-54.
[323] bk. Koksal A. Hz. Muhammed (a.s.) VI, 20.
[324] bk. A.g.e. s.24.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/54-55.
[325] Müslim, birr 80, 81; Dârimi, isti'zân 45; Ahmed b. Hanbel, IV, 429, 431.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/55-56.
[326] bk. 4905 numaralı hadis Tirmizi, birr 48.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/56.
[327] Tirmizi, cihâd 30.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/57.
[328] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/57.
[329] Buhârî, zebâih 35; Libâs 22; Müslim, libas 111; İbn Mâce Libâs 4, 109, 110; Ahmed b. Hanbel, İH, 171, 254, 259.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/58.
[330] bk. Buhârî, zebâih 35.
[331] bk. Buhârî, libâs 22.
[332] bk. Buhârî, cihâd 149; Tirmizî, siyer 20; Ahmed b. Hanbel, II, 307, 338, 453.

[333] bk. Buharı, zebâih 25; Nesâî, Dahaya 41; Dârimi, edahi 13.
[334] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/58-59.
[335] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/59.
[336] Concordance'da bu bab'a numara verilmemiştir.
[337] Müslim, libâs 107; Ahmed b. Hanbel, III, IV, 323.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/60.
[338] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/60-61.
[339] Ahmed b. Hanbel, I, 98, 100, 108; Nesâî, hayl 10.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/61.
[340] en-Nahl (16), 8.
[341] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/62.
[342] Müslim, fedâil 65; İbn Mâce, edeb 47; Ahnıed b. Hanbel, 1, 203.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/63.
[343] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/63-64.
[344] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/64.
[345] Sadece Ebû Dâvud rivayet etmiştir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/64.
[346] bk. Avnü'l-mâbûd VII, 235.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/65.
[347] Sadece Ebû Dâvud rivayet etmiştir.
[348] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/65-66.
[349] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/66.
[350] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/67.
[351] Müslim, imâre 178; Tirmizi, edeb 75; Ahmed b. Hanbel, II, 337, 378; III, 305, 382.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/67.
[352] bk. Müslim, imâre 178.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/67-68.
[353] Sadece Ebû Dâvud rivayet etmiştir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/68.
[354] bk. Bilmen Ö. N. Büyük İslam İlmihali s. 173.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/68.
[355] Concordance bu bab'a numara vermemiştir.
[356] Beyhâkî, es-Sünenu'l-kübrâ, V, 256; Hakim el-Müstedrek, I, 445.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/69.
[357] bk. Buhârî, teheccüd 14; Müslim, musafirin 168, 170.
[358] Hûd(ll), 81.
[359] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/69-70.
[360] Buhari, libâs 100; Tirmizi, edeb 25; Ahmed b. Hanbel, III, 32.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/70.
[361] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/70-71.
[362] Sadece Ebû Dâvud rivayet etmiştir.
[363] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/71-72.
[364] bk. Nesâî, dahaya 42, sayd 34; Dârimi, edahi 16; Ahmed b. Hanbel, II, 166, 197, 210; IV, 389.
[365] bk. Bezlül-raechûd XII, 72.
[366] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/72.
[367] Tirmizi, cihad 66; Nesâîhayl 14; Ibn mâce, cihâd 44; Ahmed b. Hanbel, II, 256, 358, 425, 474.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/73.
[368] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/73-74.
[369] Buharı, cihâd 56, 57; i'tisâm 16; Müslim, imâre 95; Tirmizi, cihad 22; Nesâî, hayl 12, 13; îbn Mlâce, cihad 44; Muvatta, cihâd 45; Dârimî, cihad 35; Ahmed b. Hanbel, II, 5, 56.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/74.
[370] bk. Mübarekfûrî, Tuhfetü'l-ahvezî V, 350, 351.

[371] bk. Davudoğlu Ahmed, Selâmet Yolları, IV, 157.
[372] bk. Mubârekfürî, Tuhfetu'l-ahvezi, V, 251.
[373] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/74-76.
[374] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/76.
[375] İbn Mâce, cihâd 44.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/77.
[376] Ahmed b. Hanbel, II, 157.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/77.
[377] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/77.
[378] İbn Mace, nikah 50; Ahmed b. Hanbel, VI, 39, 139, 182, 261, 280.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/78.
[379] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/78.
[380] Ibn Mace, cihad 44; Darimi, cihad 62; Ahmed b. Hanbel, II, 505.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/79.
[381] bk. Bezlü'l-mechud XII, 79.
[382] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/79-80.
[383] Sadece Ebû Dâvud rivayet etmiştir.
[384] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/81.
[385] Ebû Dâvud, zekât 9; Tirmizi, nikâh 30; Nesâî, nikâh 60; hayl 15, 16; Ahmcd b. Hanbel, II, 59, 180, 215, 216; III, 162, 197.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/81-82.
[386] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/82.
[387] Beyhâkî, es-Sünenu'l-kübra, X, 121, IV, 429, 439, 443.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/82.
[388] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/83.
[389] Tirmizi, cihâd 16; Nesaî, zine 119; Darimi, siyer 21.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/83.
[390] bk. Azimâbâdi Avnü'l-mabud VII, 248.
[391] bk. Sehârenfuri, Bezlu'l-mechûd XII, 83.
[392] bk. Kamîl Miras, Tecrid Tercem esi, IV, 287; XII, 108.
[393] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/83-84.
[394] Tirmizi, cihad 16; Nesai, zine 119; Dârimî, siyer 21.
[395] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/84.
[396] bk. Azimâbâdî, Avnü'l-ma'bûd VII, 249.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/84-85.
[397] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/85.
[398] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/85.
[399] Buhârî, salât 66, 67; Müslim, birr 122; Ahmed b. Hanbel, III, 350.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/86.
[400] bk. Mütercim Asım Efendi, Okyanus III, 356.
[401] bk. Müslim, birr 121.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/86.
[402] Buhari, salat 66, 67; fiten 7; Müslim, birr 124; İbn Mace, edeb 51; Ahmed b. Hanbel, IV, 397, 400, 410, 418.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/87.
[403] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/87.
[404] Tirmizi, fiten 5; Ahmed b. Hanbel, III, 300, 361; V, 62.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/88.
[405] bk. Mubârekfûrî, Tuhfetü'l-ahvezi VI, 381.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/88.
[406] Sadece Ebû Dâvud rivayet etmiştir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/89.
[407] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/89.

[408] Tirmizi, cihad 17; ibn mâce, cihâd 18; Ahmed b. Hanbel, III, 449.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/90.
[409] bk. İbnü'1-Esir, en-Nihâye, III, 166.
[410] en-Nisâ (4) 171.
[411] el-Enfâl (8), 60.
[412] bk. Tuhfetü'l-ahvezî V, 341.
[413] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/90-91.
[414] Tirmizi, cihad 10; Ahmed b. Hanbel, IV, 297.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/93.
[415] bk. Aliyyii'1-kâri, Mirkâdı'I-mefâtih IV, 210.
[416] bk. Tarih Deyimleri ve Terimleri I, 47 (alem maddesi).
[417] bk. Ayintabi se'yyid Muhammed Münib, Tercümetü's-siyer'il-kebir, I, 44.
[418] M. Hamidullah, İslam Peygamberi, II, 249.
[419] bk. A.g.e, 254.
[420] bk. Seyyid Muhammed Münib, Tercümetü's-siyeri'l kebir 1, 44.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/93-95.
[421] Tirmizi, cihad 9,10; Nesâi, menâsik 106; İbn Mâce cihâd 20.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/95.
[422] Beyhâkî, es-Sünenu'1-Kübrâ, VI. 293.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/96.
[423] 2591 nolu hadis ve İbn Mâce, cihâd, 21; Tirmizi cihâd 10.
[424] bk. İslam Peygamberi II, 255.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/96.
[425] Nesâi, cihâd 43; Tirmizi, cihâd 24; Ahmed b. Hanbel V, 198.
[426] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/96-97.
[427] bk. Münâvî, Feyzü'l-kâdir V, 344.
[428] bk. Müslim, kader 34.
[429] bk. Münâvj, Feyzü'l-kâdir, I, 82.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/97-98.
[430] Beyhâkî es-sünenül-kübrâ, VI, 361.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/98.
[431] bk. Bilmen Ö. Nasûhi, Hukuk-i İslâmiyye III, 351.
[432] bk. Prof. Dr. Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi II, 241, 242.
[433] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/98-99.
[434] Dârimi, siyer 14; Ahmed b. Hanbel V, 46.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/99.
[435] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/99-100.
[436] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/100.
[437] Ahmed b. Hanbel, V, 65, 289, VI, 377; Tirmizi, cihâd II.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/100.
[438] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/101.
[439] Müslim, hac 425, 426; Nesâî, istiâze 43; Tirmizi, deavat 41; Ibn Mâce, dua 20; Dâri-mi, istizan 42; Muvatta, istizan 34; Ahmed b. Hanbel, I, 256, 300, II, 150, 401, 433.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/101-102.
[440] el-Hadîd, (57) 4.
[441] bk. Aliyyü'1-kari, Mirkâtü'l-mefâtih III, 116-117.
[442] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/102.
[443] bk. ez-Zuhrûf (43), 13,14.
[444] Müslim, hac 425; Tirmizi, da'vet 46; Ahmed b. Hanbel, II, 144-150.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/103.
[445] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/104.
[446] Tirmizi deavât 43; İbn Mâce, cihâd 24; Ahmed b. Hanbel, II, 7, 25, 38, 136, 358.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/104.
[447] bk. Ahmed b. Hanbel, II, 87.
[448] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/105.
[449] Tirmizi, deavât 43; İbn Mâce, Cihad 24; Ahmed b. Hanbel, II, 7, 25, 36, 138.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/105.
[450] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/105-106.
[451] ez-Zuhrûf, (43), 13-14.
[452] Tirmizi, da'vat, 46.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/106-107.
[453] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/107-108.
[454] Ahmed b. Hanbel, II, 132; III, 124.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/108-109.
[455] Hûd (11), 44.
[456] es-Saffât (37), 79.
[457] el-Câmi Ii ahkâmil-Kur'ân, XV, 90.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/109.
[458] Müslim, eşribe 98; Nesai, mevakıt 45; Ahmed b. Hanbel, II, 12; III. 312, 362,386,395; VI, 11.
[459] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/110.
[460] bk. Davudoğlu A, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, IX, 314.
[461] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/110-111.
[462] Buhari, cihad 103; Darimi, siyer 2; Ahmed b. Hanbel, III, 455-456; VI, 390.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/111.
[463] bk. Avnu'l-ma'bud, VII, 265
[464] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/111.
[465] Ahmed b. Hanbel, I, 154, 155, 156; III, 416, 417, 432; IV, 384, 390, 391; Tirmizi buyu' 6; İbn Mâce, Ticare, 41.
[466] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/112.
[467] bk. Münâvi, Feyzü'l-kadir, II, 104.
[468] bk. Mübarekfûrî, Tuhfeüil-ahvezi, IV, 403-404; Münzirî, et-Tergıb ve't-Terhîb, II, 529-530.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/112-113.
[469] Muvatta, istizan, 35, Tirmizi, cihâd, 4; Ahmed b. Hanbel, II, 186-214.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/114.
[470] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/114.
[471] Beyhâki, es-Sünenül-Kübrâ, V, 257.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/115.
[472] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/115.
[473] Beyhâki, es-Sünenül'-Kübrâ, V, 257.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/115-116.
[474] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/116.
[475] Buhari, cihad, 129; Müslim, imâre 93, 94; İbn Mâce, cihâd 45; Mu vatta, cihâd 7; Ahmed b. Hanbel II, 6,7,10,55,63,128; V, 448.
[476] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/116-117.
[477] bk. Zürkâni, Şerhu'l-Muvatta, III, 287-288.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/117-118.
[478] Concordance bu baba numara vermemiştir.
[479] Tirmizi, siyer 7; Ibn Mâce, cihad 25; Darimi, siyer, 4; Ahmed b. Hanbel, I, 294, 299.
[480] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/118-119.
[481] Pakalın M.Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, III, 186.
[482] Gazzali, İhya-u Ulumiddîn, II, 252, 253.
[483] bk. A.g. yer.
[484] et-Tevbe (9), 25.
[485] bk. Azimâbadi, Avn'ül-mabud. VII, 270.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/119-121.
[486] Müslim, cihad 3; Tirmizİ, siyer 47; Ibn Mâce, 38; Darimi, siyer 8; Ahmed b. Hanbel, V, 352.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/121-123.
[487] bk. Turnagil A. Reşid, İslamiyet ve Milletler Hukuku, 173.
[488] et-Tevbe (9), 29.
[489] el-Bakara (2), 193.
[490] en-Nisâ (4), 89.
[491] bk. Davudoğlu A. Selâniet Yollan, IV, 103, 104.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/123-125.
[492] Tirmizi, diyat 14; Siyer 47; Fedailu'l-Kur'an, 17, İbn Mâce, cihâd 38, Darimi, siyer 5; Muvatta; cihâd 11; Ahmed b. Hanbel, II, 524; IV, 240; V, 352, 358.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/125-126.
[493] el-Bakara (2), 190.
[494] Ahmed b. Hanbel, V, 316, 226
[495] bk. Bilmen Ö.N., Hukuki İslamiye, III, 345.
[496] bk. Turnagil A.Reşid, İslâmiyet ve Milletler Hukuku, 152, 153.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/126-127.
[497] el-Bakara (2), 195.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/127-128.
[498] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/128-129.
[499] el-Haşr (59), 5.
[500] Buharı, cihâd 154; hars 6; Meğazi 14; Tefsir-Sûre (59) 2; Müslim, cihâd, 29-31; İbn Mâce, cihâd, 31; Darimi, siyer 22; Ahmed b. Hanbel, II, 8,52,80, 123.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/129-130.
[501] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/130-131.
[502] İbn Mâce, cihâd 31; Ahmed b. Hanbel, V, 209.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/131.
[503] bk. Müslim, sala 9; Tirmizi, siyer 48.
[504] bk. Koksal Âsim, İslâm Tarihi, XI, 8, 63.
[505] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/131-132.
[506] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/132.
[507] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/133.
[508] Müslim, İmâre 145; Ahmed b. Hanbel, 111, 136.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/133.
[509] M.Hamidullah, İslam Peygamberi, II, 275, 276.
[510] bk. M. Hamiduliah, İslamda Devlet İdaresi, s.51.
[511] bk. A.g.e, s. 189, 190.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/133-134.
[512] Tirmizi, buyu, 59.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/135.
[513] en-Nisâ (4), 29.
[514] en-Nisâ (4), 10.
[515] bk. 1905 numaralı hadis.
[516] bk. 2623 numaralı hadis.
[517] Tefsilat İçin bk. Avnü'l-Ma'bûd, VII, 277-285.
[518] bk. Ibn Mâce, ticâret, 68.
[519] bk. Ahmed b. Hanbel, 11-405.
[520] Mubârekfûri, Tufetül-ahvezi, IV, 519-520.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/135-137.
[521] Nesâi, adabü'l-kudât 21; İbn Mâce, ticare 67; Ahmed b. Hanbel, VI, 167.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/138.
[522] bk. 1560 numaralı hadis; ibn Mâce, zekât 23.
[523] bk. Bilmen Ö.N., Hukuki Islâmiyye, IV, 126.

[524] bk. Tirmizi, buyu 54.
[525] bk. Mubârekfüri, Tuhfetü-ahvezİ, IV, 510-511.
[526] bk. A.g.e., s.511.
[527] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/138-140.
[528] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/140.
[529] Concordance bu baba numara vermemiştir.
[530] Tirmizi, büyü 54; İbn Mâce, ticâret 67; Ahmed b. Hanbel, V.31.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/141.
[531] bk., Büyük İslam İlmihali, s, 453-454.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/142-143.
[532] Buhari, lükata 8; Müslim, lükata 13; İbn Mâce, ticâre 68; Muvatta, istizan 17; Tirmi-zi, büyü 59; Ahmed b. Hanbel, II, 6, 57.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/143.
[533] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/143-144.
[534] bk. Davudoğlu Ahmed, Sahihi Müslim Tercümesi ve Şerhi, VII, 440-442.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/144-145.
[535] en-Nisâ (4), 59.
[536] Buhâri, tefsir, suret'un-Nisâ, II; Müslim, imâre 31; Nesâi, bey'at 28.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/145.
[537] en-Nisâ (4), 83.
[538] bk. Yazır M. Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, II, 1377.
[539] bk. Aynî, Umdetu'1-kâri, c. XVIII, 176.
[540] Yazır M. Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, II, 1374-1375.
[541] bk. 2625 no'lu hadis.
[542] bk. Ayni, Umdetu'l-Kâri, XVIII, 177.
[543] Davudoğlu Ahmed, Sahih-i Müslim Tercümesi ve Şerhi, VIII, 708.
[544] bk. İbn Kesir, Tefsirü'l-Kur'an'il-azîm, (Beyrut, 1969 Darul Marife), 518.
[545] Müslim, imâre 58.
[546] İmam Ebu'1-Muin en-Nesefî, "Bahru'l-Kelam fi akaidi ebli'l-îslam" (Konya 1977) s. 179.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/145-148.
[547] Buhari, ahkâm 4; Ahbarü'1-ahad 1; Meğâzî 59; Müslim, İmâre 39, 40; Nesâi, Beyât 34; Ahmed b. Hanbel, I, 82, 94, 164.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/148.
[548] el-Cum'a (62), 7.
[549] bk. Hafız Şemsüddin Ibnü'l-Kayyim, Avnü'l-mâ'bûdun Hafiyesi VII, 279-280.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/148-149.
[550] Buhârî, ahkâm 4; cihâd 108; Tirmizi, cihâd 29; Nesâi bey'at 34; tbn Mâce, cihâd 40; Ahmed b. Hanbel, II, 17, 142.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/149-150.
[551] BK. Aynî Umdetii'l-kâri XIV, 221.
[552] bk. a.g.e.
[553] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/150.
[554] Ahmed b. Hanbel, III, 110.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/150-151.
[555] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/151.
[556] Ahmed b. Hanbel, IV, 193.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/152.
[557] bk. Ahmed b. Hanbel, IV, 278, 375.
[558] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/153.
[559] Ahmed b. Hanbel, III, 441.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/153.
[560] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/153-154.
[561] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/154.

[562] Buhârî, cihâd 112, 156; temenni 8; Müslim, cihâd 19, 20; Darimî, siyer 6; Ahmed b. Hanbel, II, 400-526.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/154-155.
[563] bk. Aynî, Umdetü'1-kâri XIV, 274.
[564] el-Enfâl (8), 45-47.
[565] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/155-157.
[566] Tirmizî, deavât 121; Ahmed b. Hanbel, III, 184.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/157.
[567] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/157-158.
[568] Buhârî, itk 13; Müslim, cihad 1; Ahmed b. Hanbel, 11-31, 32, 51.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/158-159.
[569] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/159.
[570] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/159-160.
[571] Buhârî, ezan 6; cihâd 102; meğâzi 38; Müslim, salât 9; Tinnizî, siyer 3,48; Muvatta, cihâd48; Dârimi,siyer 9.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/160.
[572] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/160-161.
[573] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/161.
[574] Tirmizî, siyer 2; Ahmed b. Hanbel, III, 448.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/161.
[575] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/161.
[576] Buhârî, cihad 157; Mcnakıb 25; istiâbe 6; Müslim, cihâd 17, 18, zekât 153; Tirmizi, cihâd 5; İbn Mâce, cihâd 28; Ahmed b. Han bel, I, 81, 90, 113, 126, 131, 134; II, 312, 314; III, 224, 297, 308, IV, 387, 459.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/162.
[577] bk. Müslim, birr 101; Ahmed b. Hanbel, VI, 403, 404, 459, 461.
[578] Şimşek M.Said Siyer-i kebir I, 135-136.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/162-164.
[579] Buharı, cihâd 103; Meğâzi 79; Müslim, tevbe 54; Dârimi, siyer 14; Ahmed III, 456,457; IV 387.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/164.
[580] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/164-165.
[581] Ibn Mace, cihâd 30; Ahmed b.Hanbel, IV, 46.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/165.
[582] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/166.
[583] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/166.
[584] Şimşek Said, Siyer-i Kebîr 1,216.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/166-167.
[585] Buhârî, imân 17; sâlât 28, zekât 1, cihâd 102, itisâm 2, 28, Müslim, imân 32-36,Tirmizi, tefsir sûre 88, Nesâi, zekât 3; İbn Mâce, fîten 1-3; DârimÎ, siyer 10; Ahmedb.Hanbel IV, 8.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/167.
[586] el-Mubârekfûri, Tuhfetii'l-Ahvezî, VII, 333.
[587] Sâffat, (37) 35.
[588] Aynî, Umdetul-kârî, XIV, 215.
[589] Nevevî, Şerhû Müslîm, I, 205-206.
[590] Ayrıntılı bilgi için bk. 2682 numarala hadisin şerhi.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/168-170.
[591] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/171.
[592] Buhârî, imân 17; salât 28, zekât 1, cihad 102, İ'tisâm 2,28, Müslim, imân 32,36; Tirmizi, tefsir sûre 88; Nesâî, zekât 3; Nesâî, iman 9,15; İbn Mâce, fîten 1-3; DârÎmî, siyer 10; Ahmed b.Hanbel, IV, 8.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/171.
[593] Aynî, Umdetü'l-karî, 125.
[594] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/171-173.
[595] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/173.
[596] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/173.
[597] Buharî, meğazî 45, dİyât 2; Müslim, imân 158; İbn Mâce, fîten 1; Ahmed b.Hanbel IV, 339; V, 207.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/173-174.
[598] Edip Eşref, Peygamberimizin ashabı, III, 217.
[599] en-Nisa, (4) 99.
[600] Aynî, Umdetü'1-kârî, XVII, 272.
[601] Gâfir; 85.
[602] Davudoğlu A.Sahih-i Müslim tercüme ve şerhi I, 400.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/174-175.
[603] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/176.
[604] Buhari, diyar 1, meğazi 12; Müslim, iman 155.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/176-177.
[605] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/177.
[606] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/177.
[607] Bu baba Concordance'da numara verilmiştir.
[608] Tirmizi, siyer 41; Nesai, kasâme 27.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/177-178.
[609] İbn Kayyim el-Cevzî Avnü'l-mabûd, VII, 304.
[610] Sünen-i Nesâî, VIII, 36.
[611] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/178-179.
[612] bk. 3274 no'lu hadis.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/179.

96. Savaş Gününde Harpten Kaçmak

2646. ...îbn Abbas (r.a.)'dan demiştir ki: "...Eğer sizden sabreden yirmi kişi olsa (onlar) ikiyüz kafiri yenerler..."[1] (ayeti) indi (ğinde), Allah (bu ayetle) bir müslümanın on kafirden kaçmamasını müslümanlara farz kılınca bu (durum) müslümanlara (çok) ağır geldi. Sonra (Allah'dan) hafifletmek (üzere başka bir ayet) geldi (Allah Teâlâ bu ayetinde); "Şimdi Allah sizden (yükü) hafifletti..."[2] buyurdu.

(Ravi) Ebû Tevbe (inen bu ayeti bildirmek maksadıyla başından itibaren) "İkiyüz (kafiri) yenerler.”[3] cümlesine kadar okudu. (Ibn Abbas rivayetine devam ederek) dedi ki: "Allah, onlar (müslü-manlar)dan (yapmakla mükellef oldukları) harp hazırlığını hafifletince, kendilerinden hafifletilen (yük) kadar (göstermekle mükellef oldukları) sabr (in mikdannıda) azal(t)dı.[4]

Açıklama

Enfâl sûresinin 65. ayeti Bedir savaşında harp başlamadan önce Beydâ denilen yerde nazil oldu. Bu ayet-i kerime ile müslümanlar, kendilerinin on misli olan bir düşman kuvveti karşısında sebat edip yılmadan çarpışmakla emrediliyorlar ve kendilerinden on kat fazla olan bir düşman kuvveti karşısında harp sahasını terketmeleri halinde sorumlu tutuluyorlardı. Bu yük onlara çok ağır geliyordu. Bunun üzerine Yüce Allah, "Şimdi Allah sizden (yükü) hafifletti. Sizde zayıflık bulunduğunu bildi. Bundan böyle sizden sabreden yüz kişi olsa, ikiyüz (kafir)! yenerler ve eğer sizden bin kişi olsa Allah'ın izniyle iki bin (kafir)i yenerler. Allah sabredenlerle bareberdir." [5] mealindeki ayet-i kerimeyi indirerek mü'minlerin yükünü hafifletmiş oldu. Bu âyet-i kerîmeye göre, müslümanlar kendilerinin iki katı olan düşman kuvvetleri karşısında savaşmakla mükellef tutulmuşlardır. Binâenaleyh harp sahasında müslüman kuvvetleri düşmanın yansı derecesinde az ve zayıf olsalar yine de düşmanla çarpışmak üzerlerine vacib olur. Böyle bir durumda korkuya kapılarak kaçmaları caiz olamaz. Fakat müslümanlar bundan da az ve zayıf bir duruma düşecek olurlarsa o zaman düşmana karşı saldırıya geçmek Üzerlerine vacib değildir. Belki düşmanın harp vesilesi olabilecek bazı tutumlarına göz yumarak harp tehlikesini atlatmaya çalışmaları kendileri için caiz olur.[6]

Bezlü'l-Mechûd yazarı eş-Şeyh Halil Ahmed'in açıklamasına göre, metindeki Enfâl sûresinin altmışaltıncı ayetinde geçen; "Allah sizde zayıflık olduğunu bildi" cümlesindeki "bildi" kelimesinden maksat, "Allah'ın ezelden ebede mevcut olan ilminin taalluk etmesidir." Yoksa bu kelimeyi, "Allah daha önce bunu bilmiyordu da daha yem bildi" şeklinde anlamak son derece yanlış olur ve küfrü gerektirir.[7]

2647. ...Abdullah b. Ömer'den rivayet olunduğuna göre, kendisi Rasûlullah (s.a.)'ın (düşmana baskın yapmak üzere gönderdiği) seriyyelerinden birinde imiş. (Hz. Abdullah bu seriyyede bulunduğu sırada başından geçen olayları) şöyle anlattı: "Askerler tamamen bozguna uğradılar. Ben de bu bozguna uğrayanlar arasında idim. (Bu kargaşalıktan kurtulup da bir kenara) çıkınca; "(şimdi) ne yapacağız? Biz harpten kaçtık (Allah'ın) gazab(ı) ile geri döndük" demeye başladık ve; "Medine'ye girelim (gündüzün) orada kalalım, (geceleyin) bizi hiç bir kimse görmeden (evlerimize) gideriz." dedik. Ve (Medine'ye gir(meye kesinlikle karar ver)dik. (fakat) hemen arkasından da; "Eğer biz Rasûlullah (s.a.)'a (varıp da) durumumuzu arzetseydik, (daha hayırlı olurdu. O zaman) eğer bize tevbe gerekiyor idiyse (tevbe eder ondan sonra tevbekâr olarak Medine'de) kalırdık. Eğer bundan başka bir şey (yapmamız gerekiyor) idiyse (Medine'den) gider (o görevi yerine getirir)dik." dedik. Bunun üzerine sabah namazından Önce Rasûlullah (s.a.)(ı beklemek) için oturduk. (Evinden) çıkınca kendisine (doğru) ayağa kalktık ve; Biz (savaştan) kaçanlarız! dedik.

"Hayır! Bilakis siz tekrar savaşa dönen kimselersiniz." buyurdu. Biz de yaklaşıp elini öptük. Bunun üzerine;

"Ben de müslüman birliğinden bir kimseyim." buyurdu. [8]

Açıklama

kelimesi: Meyletmek, kaçmak için yer aramak maksadıyla sağa sola gidip gelmek, geri dönmek, hamle yapmak gibi manalara gelir. Eğer metinde geçen cümlesindeki dan maksat düşman askerleriyse o zaman kelimesi, "hamle yapti..." anlamına gelir. Ve bu cümleye, "düşman bizim üzerimize bir hamle yaptı biz de bozguna uğradık." şeklinde mana vermek icâbeder.

Fakat metnin daha aşağısında gelen, "harpten kaçtık" ve, "Hz. Peygamberin huzuruna vardık" mealindeki cümleler, sözü geçen cümledeki kelimesiyle, müslüman askerlerin kasdedildiğini ortaya koyuyor ki o zaman bu kelimeye, "kaçmak geri dönmek, düşman karşısında durmayıp geri çekilmek" manası vermek gerekir. Nitekim "İşte onların varacağı yer cehennemdir. Oradan kaçacak bir yerde bulamazlar."[9] mealindeki âyet-i kerimede de "hasa" kelimesi bu mânâda kullanılmıştır. el-Cevherî'nin şu sözü de bu gerçeği ifâde etmektedir: "Hasa, kelimesi dost birliklerin yenilgisini anlatmak için kullanılır. "İnhezeme" kelimesi de düşman birliklerinin yenilgisini ifade etmek için kullanılır."[10]

Metinde geçen, "Ben de müslüman birliğinden bir kimse)yim" cümlesindeki kelimesi aslında cemaat, takım, birlik manalarına geldiği gibi: Ordunun bozulması halinde onu takviye etmesi ve hezimete uğrayan askerlere bir sığınak olması için ordunun arkasında bulundurulan özel birlikler anlamına da gelir. Hz. Peygamber bu cümlede geçen kelimesini ikinci manada kullanmış ve "Siz aslında savaştan kaçmadınız, tekrar savaşa dönmek için, müslüman birliklerin bozulmaları halinde onları korumakla görevli olan özel bir birliğe sığınmış oldunuz. İşte ben o birliğin fertlerinden biriyim." demek istemiştir. Hadis sarihlerinin açıklamasına göre Hz. Peygamber bu sözüyle kendisine sığınan müslüman askerlerin kafasında doğan, "Acaba biz bu savaştan kaçmakla; "Kim o gün savaşmak için bir tarafa çekilmek, ya da başka bir birliğe katılmak dışında arkasını döner (de savaştan firar eder)se o Allah'dan bir gazaba uğrar, onun yeri cehennemdir. O, ne kötü bir varılacak yerdir."[11] ayet-i keri-mesindeki tehdide hedef olma korkusunu gidermek istemiş ve onların bu hareketleriyle ayet-i kerimedeki, "savaşmak için bîr tarafa çekilen ve başka bir birliğe katılan" cümleleriyle bu tehdidin dışında bırakılan kimselerin içine girmiş olduklarını ifade buyurmuştur.[12]

Bazı Hükümler

1. Harpten kaçmak büyük günahlardandır.

2. Abdullah b. Mes ud un açıklamasına göre kendisinden üç misli fazla olan bir düşmandan kaçan bir askeri birlik harpten kaçmış sayılmaz. Fakat kendisinden iki misli fazla olan düşman kuvvetinden kaçan bir birlik savaştan kaçmış sayılır. Dolayısıyla bu kaçış esnasında gayr-i meşru bir iş

peşinde olduğundan bir nevi asi ve yol kesici durumuna düşeceği için ima ile namaz kılmak gibi seferin sağladığı ruhsatlardan yararlanamaz.

3. Savaş yapan müslüman askerlerin arkasında, onlardan hezimete uğrayanların sığınabilecekleri özel birlikler bulundurmak caizdir. Bu birliğe sığınan kimseler harpten kaçmış sayılmazlar.[13]

2648. ...Ebû Sâid (r.a.)'den demiştir ki:

"Kim o gün savaşmak için bir tarafa çekilmek ya da başka bir birliğe katılmak dışında arkasını döner (de savaştan firar eder)se"[14] (mealindeki ayet-i kerime) Bedir (savaşı) günü indi.[15]

Açıklama

Bazı kimseler bir önceki hadisin şerhinde mealini tüm olarak sunduğumuz ve mevzumuzu teşkil eden hadisin metninde geçen ayet-i kerîmedeki = bugün"kelimesine bakarak bu ayetin hükmünün sadece Bedir mücahidleri için geçerli olduğunu fakat daha sonra bu ayetin hükmünün, "Şimdi Allah sîzden yükü hafifletti."[16] ayet-i kerimesiyle neshedildiğini, bu ayetin inmesinden sonra bir müslüman birliğin kendinin iki katından daha fazla olan bir düşman birliğinden kaçabilmesine izin verildiğini söylemişlerdir. İmam Ebu Hanife (r.a.) ile Nafi, Hasen, Katade, Dahhak ve Yezid b. Ebi Habib bu görüştedirler.

Ulema'nın büyük çoğunluğuna göre, bu ayet-i kerimede geçen kelimesiyle Bedir savaşı gününde değil,)[17] ayet-i kerimesinde geçen ve kıyamete kadar müslümanların düşmanla karşılaşacakları tüm zamanları ifade eden, cümlesine işaret edildiğini söylemişlerdir. Bu ayetin Bedir savaşı günü savaş bittikten sonra inmiş olmasını da bu görüşlerine delil olarak göstermişlerdir. İmam Malik ile İmam Şafii, de bu görüştedirler.[18]

97. Küfre Zorlanan Esirin Durumu

2649. ...Habbab'dan elemiştir ki: Rasûlullah (s.a.) Ka'be'nin gölgesinde çizgili bir kumaşı başının altına yastık olarak koymuş bir halde (dinlenir) iken (yanına) varıp kendisine (kafirleri) şikayet ettik.

"Sizden önceki (ümmetlerde) bir kimse (küfre zorlanırdı kabul etmeyince) tutulur ve kendisi için yerde bir çukur kazılır (sonra bu çukurun

içine yatırılır) di. (Daha) sonra bir testere getirilip başının üzerine konur (onunla) başı iki parça edilirdi de bu (işkence) onu dininden çeviremezdi. Kemiği üzerinde (bulunan) etten ve sinirden (ne varsa hepsi) demir taraklarla taranırdı da (yine) bu (işkence) onu dininden çevir (e) mezdi. Allah'a yemin olsun ki Allah bu dini tamamlayacak. Öyle ki (Hayvanına) binen bir kimse Allah'tan (başka) ve koyunları hakkında da kurttan başka hiç kimseden korkmadan (yalnız başına) San'a ile Hadramevt arasında yolculuk yapabilecektir. Fakat siz acele ediyorsunuz." buyurdu [19]

Açıklama

Hz.Peygamber bu sözleriyle, ashâb-ı kiramın çektikleri sıkıntıların acısını dindirmek, onları teselli etmek, karşılaşacakları sıkıntılara sabrettikleri takdirde huzurlu ve emniyetli günlere kavuşacaklarını müjdelemek istemiştir.

Hafız İbn Hacer'in ifadesine göre: Arabistan çevresinde birisi Şam'da diğeri de Yemen'de olmak üzere iki tane San'a vardır. Hadramevt'te Yemende'dir. Bu hadis-i şerifte müslümanların gelecekte çok uzun mesafeli yolculukları yalnız başına yapabilecekleri bir güven ve huzur ortamına kavuşacakları müjdesi verilmek istendiğine göre, buradaki San'a'dan maksadın Şam'da bulunan San'a olması gerekir. Çünkü Hadramevt ile Şam'da bulunan San'a arasındaki mesafe Hadramevt ile diğer Sana arasındaki mesafeden daha uzundur ve hadis-i şerifte anlatılmak istenen uzun yolculuğa daha uygundur.

Sahabe-i Kiramdan bazılarının Rasûl-i Ekrem'e gelerek kendilerinin çekmiş oldukları sıkıntıların sona ermesi için dua etmesini rica ettikleri halde Hz.Peygamberin bu ricayı kabul etmemesinin sebebini Hafız îbn Hacer şöyle açıklıyor:

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'inde "... Bana dua edin, duanızı kabul edeyim..."[20] "Hiç olmazsa kendilerine böyle şiddetimiz geldiği zaman yalvarsalardı!"[21] buyurduğu halde Hz.Peygamber ashâb-ı kiramın acılarının sona ermesi için dua etmekten kaçınmasının sebebi Allahu Teâlâ'-nın diğer peygamberlerin ve sahabelerinin başına da gelmesini takdir ettiği belâların kendinin ve sahabelerinin başına da gelmesini takdir etmiş olduğunu, diğer peygamberlerinin ümmetlerinin çektiği sıkıntılar sayesinde ermiş oldukları nimetleri ve yüksek makamları bilmesidir. İşte Hz. Peygamber haklarındaki Allah'ın takdirini ve Allah'ın bu takdiri sayesinde

yüksek derecelere erişeceklerini bildiğinden dolayı ümmetinin de başına gelecek olan belaların dinmesi için dua etmedi. Allah'ın o takdirine razı oldu. Bu sayede umduğunu elde etti. Korktuğundan kurtuldu.

Ancak şurasını da unutmamak gerekir ki her ne kadar Allah'ın takdiri karşısında peygamberlerin bu şekilde davranması icab ediyorsa da, peygamberlerin dışındaki kimselerin başlarına gelen musibetler hakkında Allah'a el açıp bu belalardan kurtulmaları için dua etmeleri vaciptir. Çünkü peygamberlerin dışında kalanlar Peygamberlerin muttali oldukları kaza ve kaderle ilgili sırlara muttali olamazlar.

İbn Battal'ın açıklamasına göre: Ulema ölümle küfür arasında bir tercih yapmaya zorlanıp da Ölümü küfre tercih eden bir kimsenin ecrinin, küfür lafızlarını mecburen söylemeyi ölüme tercih eden kimsenin ecrinden daha fazla olduğunda ittifak etmişlerdir. Fakat domuz eti yemek, şarap içmek gibi bir günahı işlemekle küfretmek arasında bir tercih yapmaya zorlanıp da domuz eti yemeyi veya şarap içmeyi ölüme tercih eden kimsenin sevabı, ölümü bu günahlardan birini işlemeye tercih eden kimsenin sevabından daha azdır. Maliki ulemasından bazılarına göre ölümle, leş yemek arasında bir tercih yapmaya zorlanan kimse eğer ölümü leş yemeye tercih ederse günahkâr olur. Bu mevzuda Hanefi ulemasının görüşü de şöyledir; Leş yemek, şarap içmek, domuz eti yemek gibi günahlardan birini işlemekle hapsedilmek dövülmek, zincire vurulmak gibi işkencelerden birini tercihe zorlanan bir kimsenin, bu günahlardan herhangi birini işlemeyi hapsedilmeye veya dövülmeye ya da zincire vurulmaya tercih etmesi helal olmaz.

Fakat bu günahlardan biriyle ölüm arasında bir tercih yapmaya zorlanan bir kimsenin, sözü geçen günahlardan birini öldürülmeye ya da organlarından birinin kesilmesine tercih etmesi caizdir. Eğer ölümü yahut ta herhangi bir organının telef edilmesini bu günahlardan birine tercih edecek olursa günahkâr olur. Çünkü aslında domuz eti veya leş yemek gibi fiiller insan vücuduna zararlı oldukları için haram kılınmışlardır. Zaruret durumlarında bunları yemekten kaçınmak ise vücudu büsbütün imha etmek demektir. Yine Hanefî ulemâsına göre Allah'ı veya Rasûlünü inkâr etmek ya da onlara sövmekle öldürülmek veya organlarından birini kaybetmek şıklarından birini tercih etmeye zorlanan bir kimse, zorlayan kimselerin bu tehdidi yerine getireceklerini kesinlikle anlarsa o zaman Allah'a ve Rasûlüne olan îmânını kalbinde saklayarak zahiren Allah'ı ve Rasûlünü inkâr ederek onların emrini yerine getirmek suretiyle kendisini kurtarır.

Bundan dolayı asla günahkâr olmaz. Fakat ölümü tercih edecek olursa çok büyük ecre nail olur.[22]

98. (Kafirlerin Hesabına) Casusluk Yapan Kimsenin Müslüman Olduğu Ortaya Çıkınca Nasıl Muamele Yapılır?

2650. ...Ali b. Ebi Talib'in katibi olan Ubeydullah b. Ebi Rafi' dedi ki: Ben Ali (r.a.)'yi (şöyle) derken işittim: Rasûlullah (s.a.) benî Zübeyr ve Mikdad-ı; "Haydin Hâh bahçesine gidin! Orada, yanında mektup bulunan bir câriye vardır. Mektubu ondan alın"

diyerek gönderdi. Atlarımızı koşturarak yola koyulduk. Bahçeye vardık. Derken ansızın cariye karşımıza çıkıverdi. Bunun üzerine: Mektubu getir, dedik.

Bende mektup yok, cevabını verdi. Ben de: Ya mektubu çıkarırsın, yahut da elbiseleri bırakırsın! dedim. Bunun üzerine örülü saçlarının arasından mektubu çıkardı. Biz de onu peygamber (s.a.)'e getirdik. Bir de ne görelim mektup Hatıb b. Ebi Beltea (tarafın)dan Rasûlullah (s.a.)'in bazı işlerini haber vermek üzere bazı müşriklere (hitaben yazılıp gönderilmiş) Rasûlullah (s.a.);

"Ey Hatıb! Bu nedir?" diye sordu. (Hatıb);

Ey Allah'ın Rasûlü! Benim hakkımda (hüküm vermekte) acele etme. Ben Kureyş'in müttefiki idim. Ama onlardan değildim. Şurası bir gerçek ki (Muhacirlerden) Kureyş (kabilesine mensup bazı kimseler) in Mekke'de hısımları vardır. (Bu akrabalar) hısımlıkları sebebiyle (muhacirlerin) Mekke'de bulunan ailelerini koruyorlar. Benim (Mekkelilerle olan hısımlığım) kalmayınca onlara bir iyilik yapmayı ve bu iyilik sebebiyle (oradaki) akrabalarımı korumalarını (sağlamayı) arzu ettim. Allah'a yemin olsun ki ey Allah'ın Rasûlü bende küfürde yok, dinden dönme de yok dedi. Rasûlullah (s.a.)'de;

"(Bu adam), size doğru söyledi" buyurdu. Bunun üzerine Ömer;

Beni bırak ta şu münafığın boynunu vurayım, dedi. Rasûlullah (s.a.) de;

“Gerçekten o Bedir (muharebesin) de bulunmuştur. (O'nun katle layık olduğunu nereden biliyorsun. Allah onların durumuna muttali olduğu için

Bedir ehli hakkında;

"İstediğinizi yapınız. Ben sizi affettim." buyurmuştur." cevabını verdi.[23]

Açıklama

Hz. Hâtıb'ın babası Ebu Beltea'nın ismi Amr b. Umeyr b. Seleme'dir. Hz. Hâtıb'ın başından geçen bu hadise üzerine yüce Allah onun hakkında; "Ey iman edenler Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olan kimseleri veliler (dostlar) edinmeyin. Onlar size gelen gerçeği inkar ettikleri, Rabbiniz Allah'a inandığınızdan dolayı Rasûlü ve sizi (yurdunuzdan sürüp) çıkardıkları halde siz onlara sevgi (belirtecek mektup) ulaştırıyorsunuz. Eğer benim yolumda savaşmak ve benim rızamı kazanmak için çıktınızsa içinizde onlara sevgi (mi) gizliyorsunuz? Oysa ben sizin gizlediğiniz ve açığa vurduğunuz h erse yi bilirim. Sizden kim bunu yaparsa doğru yoldan sapmış olur."[24] mealindeki ayet-i kerimeyi indirdi. Müfessirlerden Ebü Ömer'e göre bu ayette geçen "Ey mü'-minler!..." hitabına Hz. Hatıb da dahil bulunduğundan Cenab-ı Hak bu ayet-i kerime ile Hz. Hâtıb'ın imanına şahitlik etmiştir. Aslında Hatıb mühim hizmetlerde bulunmuştur. Bunlardan en önemlisi hicretin altınca yılında Hudeybiye dönüşünde Peygamber efendimiz tarafından bir mektupla Mısır ve İskenderiye Meliki Mukavkıs'e elçi olarak gönderilmesidir. Bu elçiliğinde Hz. Hatıb Mukavkıs'm yanında beş gün kalmış ve bir takım hediyelerle dönmüş gelmiştir. Bu hediyeler Düldül adındaki meşhur beyaz katır, gufeyr adında bir merkep, elbise vesaire ile Peygamberimizin oğlu İbrahim'in anası Mariye ve hemşiresi "Şirin" idi. Rasûlullah Sirin'i Hassan b. Sabit'e hediye etti.

Hz. Hâtıb, Ebu Bekr Sıddık'ın hilafeti zamanında Mısır'a gönderilmiş ve Mısırlılarla sulh akdetmiştir. Bu sulh, Mısır'ın, hicretin 20. yılında Amr b. As tarafından fethi zamanına kadar yürürlükte kalmıştır. Hz. Hâtıb tacirdi. Vefatında dört bin dinar nakit ile birçok servet bıraktı. Hicretin otuzuncu yılında vefat etmiş ve namazı Hz. Osman tarafından kıldırılmıştır.[25]

Hz. Hatıb'ın sözü geçen mektubu gönderdiği kimseler, Mekkeli müşriklerden Süheyl b. Amr ile Safvan b. Ümeyye ve İkrime b. Ebi'Cehl idi. Hz. Hatıb bu mektubunda Hz. Peygamberin bir savaş hazırlığı içinde bulunduğunu ve Mekke üzerine yürümesi ihtimalinin çok kuvvetli olduğunu yazmıştır. Hz. Ali'nin rivayetine göre Yüce Allah peygamberini bu mektuptan haberdar etti ve Mekke'yi fethetme düşüncesinin Mekkeli

müşriklere ulaşmasına engel oldu. Buhârî sarihlerinden Bedrüddin Ayni'nin bildirdiğine göre bu mektup şu mealde idi:

"... Ey Kureyş cemaatı! Rasûlullah (s.a.) size karşı mühim bir kuvvetle varıyor ki gece karanlığı gibi korkunç olan bu ordu sel gibi akacaktır. Allah'a yemin ederim ki, Rasûlullah üzerinize yalnız başına gelse bile Allah onu size galip kılacaktır ve verdiği va'di yerine getirecektir. Vaktinde başınızın çâresine bakınız! vesselam."Sözü geçen mektubu Mekke'ye iletmek isterken yakalanan kadının ismi Sârâ'dır. Hatib bu kadını on dinara tutmuştu. Hz.Peygamber bu kadının Ebu Süfyan'ın karısı Hind ile beraber öldürülmesini emretmişti. Fakat bu kadın Abdülmuttalip oğullarının azatlı cariyelerinden bulunduğundan affolunması rica edilince affolunmuştur. Hz. Ömer'in hilafeti zamanına kadar yaşamış nihayet bir süvarinin atının ayakları altında çiğnenerek ölmüştür.[26] Metinde her ne kadar Hz. Peygamber, Hz. Hatıb'ın doğru söylediğini ifade ettikten sonra, Hz. Ömer'in Hz. Peygamberin bu açıklamasıyla yetinmeyip Hz. Hatıb'ın boynunu vurmak için izin istediği ifade ediliyorsa da, İbn Hacer'in bildirdiğine göre Hz. Ömer, Hz. Peygamber'in emrine aykırı hareket eden bir kimsenin boynunun vurulacağını zannettiği için onu öldürmeye niyetlenmiş, fakat bu düşüncesinin isabetli olup olmadığını iyice kestiremediği için de Hz. Peygamber'den izin istemiştir. Yoksa Hz. Ömer'in Hz. Peygamberin sözü veya hükmünden kılpayı ayrılması bile düşünülemez. Tarih buna şahittir.

Ayrıca Halebî'nin siyerinde Hz. Ömer'in bu çıkışının aslında Hz. Peygamberin yaptığı açıklamadan önce olduğu, fakat ravilerden bazılarının yanlışlıkla takdim ve tehir suretiyle bu sırayı değiştirdikleri ifade edilmektedir.

Yine Hafız İbn Hacer'in açıklamasına göre bazı kimseler, Rasûl-i zişan efendimizin metinde geçen, "İstediğinizi yapın sizi affettim*' anlamına gelen cümlesindeki, Bedir mücahidlerinin günahlarının affedilmesi ile ilgili müjdenin Bedir mücahidlerinin geçmiş günahlarıyla ilgili olduğunu, Bedir savaşından sonra işleyecekleri günahların da affın kapsamına girmeyeceğini iddia etmişlerse de aslında bu müjde, Bedir mücahidlerinin ölünceye kadar işleyecekleri günahları kapsamına almaktadır.

Binaenaleyh metinde geçen, "Affettim" kelimesinin geçmiş zaman sığasıyla (kipiyle) kullanılmasından maksat, Bedir mücahidlerinin sadece geçmiş günahlarının affedilmiş olduğunu bildirmek değil, Bedir mücahidlerinin günahlarının kesinlikle affedileceğini bildirmektir. Çünkü istikbale ait bir haberin mazi siğasıyla bildirilmesi o haberin kesinlikle

meydana geleceğini ifade eder. Nitekim Hz. Peygamberin, Hz. HatnVın, bu günahı Bedir savaşından sonra işlemesine rağmen, Bedir mücahidlerinden olduğu için onun bu günahının affedilmiş olabileceğinden bahsetmesi de bu gerçeği tekid etmektedir.

Yine metinde geçen, "İstediğinizi yapınız." anlamındaki cümleyle Bedir mücahidlerinin şerefi, büyüklüğü ve işleyecekleri günahların affedildiği ifade edilmek istenmiştir. Yoksa, "size herşey helaldir her istediğinizi yapınız." gibi bir mânâ kasdedilmemiştir.[27]

Bazı Hükümler

1. Bir kimse te'vile müsait bir suç işlerse suçlu olması ihtimali kuvvetle muhtemel bile olsa bu durumda bu sanığın yapacağı açıklamaya itibar edilir. Zann-ı galibe itibar edilmez.

2. Düşman hesabına casusluk yaptığı tesbit edilen bir müslümanm Öldürülmesi caiz değildir. Böyle bir casusun ölüm cezasının dışında bir ceza ile cezalandırılıp cezalandırılmayacağı hususu ulema arasında ihtilaflıdır.

Rey taraftarlarına göre eğer bu kimse müslümanların sırlarını düşmana bildirmişse şiddetli bir şekilde dövülür ve uzun zaman hapsedilir.

İmam Evzai'ye göre, eğer bu casus müslüman ise, devlet reisi veya onun vekîli bu casusu ibret teşkil edecek şekilde cezalandırır ve onu sürgün eder. Eğer zımmî ise müslümanlarla olan antlaşması bozulmuş olur. İmam Mâlik kendisine bu mevzuda hiç bir hadis ulaşmadığını söylüyor ve bu gibi casusların devlet reisinin yapacağı içtihadla cezalandırılması gerektiğine inandığını ifade ediyor.

İmam Şafiî'ye göre ise, eğer bu casus müslümanlara hizmet etmiş ve hizmetiyle onların güvenini kazanmış biri olursa ve bu suçu yanlışlıkla yaptığı anlaşılırsa ona ceza verilmez. Eğer bu özellikleri taşımıyorsa ta'zir cezasıyla cezalandırılır.

3. Müctehid seviyesinde bulunan bir kimse kendi içtihadına dayanarak bir kimsenin kâfir ya da münafık olduğunu söyleyecek olursa bu isnadından dolayı cezalandırılması gerekmez.

4. Gerçeğin meydana çıkarılması hususunda lüzumlu belgeleri ele geçirmek üzere veya haddlerin infazı için kadınların kendiliğinden açılan yerlerini gözden geçirmek caizdir.

5. Müşavirler hükümdara ve hâkimlere fikirlerini söyleyebilirler.

6. Casusların mektuplarını okuyarak sırlarını ortaya çıkarmak caizdir.
7. Bedir mücâhidlerinin geçmiş ve gelecekleri günahları affedilmiştir. [28]

2651. ...Şu (bir önceki hadis-i şerifte geçen) olay Ali (k.v.)'den de rivayet olunmuştur. (Ali r.a.) dedi ki: (Hz. Peygamberin Mekke üzerine yürümeyeceğini Öğrenen) Hatip (meclisten kalkıp) gitti ve Mekke halkına;
Muhammed sizin üzerinize bir sefer yapmak üzere kesin karar aldı diye bir mektup yazdı. (Ebu Abdirrahman) dedi ki; (Hz. Ali'nin rivayet ettiği) bu hadiste şu (sözler) bulunmaktadır: (Mektubu götüren kadın yakalandığında);
"Benim yanımda herhangi bir mektup yoktur dedi.
Biz de onu (n devesini) çöktürdük. (Fakat) yanında herhangi bir mektup bulamadık. Bunun üzerine AH b. Ebi Talib;
"Kendisine yemin edilen zata yemin olsun ki seni öldürürüm. Yahut da (bu) mektubu çıkarırsın dedi. (Vehb b. Bakıyye bu sözlerden sonra bir önceki) hadisi (aynen) rivayet etti.[29]

Açıklama

Bu hadisle ilgili açıklama bir önceki hadisin şerhinde geçmiş olduğundan burada tekrara lüzum görülmemiştir.[30]

99. Zımmi Casusların Durumu

2652. ...Fürat b. Hayyan'dan rivayet edildiğine göre kendisinin öldürülmesi için Rasûlullah (s.a.) emir vermiş. Fürat o sırada Ebu Süfyan'ın casusu imiş ve Ensar'dan bir adamla da müttefik imiş. (Bir gün) Ensardan bir topluluğun yanına varıp; "Ben müslümanım demiş. Bunun üzerine (orada bulunan) Ensardan bir adam (Hz. Peygambere varıp);
Ey Allah'ın Rasûlü o adam ben gerçekten müslümanım, diyor demiş. Rasûlullah (s^a.) da;
Sizden bazı kimseler var ki, iman etmeleri konusunda biz onlara güveniriz. Fürat b. Hayyan da onlardandır." buyurmuş.[31]

Açıklama

İbni'l-Esîr'in Üsdu'1-Gâbe isimli eserinde açıklandığına göre Hz. Peygamber, Fürat b. Hayyan'ın delaletiyle yolculuk yapan bir ticaret kervanını vurmak üzere Zeyd b. Harise'yi görevlendirmişti. Bu baskında yakalanan Fürat, Rasûlü Ekrem'in huzuruna getirilmiş, Rasûl-i zîşan efendimiz de onu Öldürmemişti. Fürat o sıralarda En-sardan bir topluluğun yanına varıp kendisinin müslüman olduğunu kesin bir dille ifade edince Hz. Peygamber onun bu ikrarını kabul etmiş ve Fü-rât'ın kendisine güvendiği kimselerden biri olduğunu söylemiştir.

Fakat Sünen-i Ebû Davud'un bütün nüshalarında ve İmam Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde Hz. Peygamberin onun öldürülmesini emrettiği fakat sonradan onun müslüman olduğunu ifade etmesiyle onu serbest bıraktığı ifade edilmektedir. Aynı şekilde, İbn Abdilberr'in, Elistiabı ile Hafız İbn Hacer'in el-İsabe* sinde de, Hz. Peygamberin onun öldürülmesi için emir verdiği fakat sonradan onun müslüman olduğunu öğrenmesiyle bu kararından vazgeçtiği kaydedilmektedir. Netice itibariyle istiabda, Fürat b. Hayyan'ın öldürüldüğünden bahsedilmediği gibi, el-Isabe'de de onun Ensardan bir adamın müttefiki olduğundan bahsedilmiyor. Görülüyor ki mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerif bütün bu rivayetlerde gözden kaçan kısımları tesbit etmekte ve bu mevzuda rivayet edilmiş olan tüm hadiseleri içerisinde toplamaktadır.

Ancak müellif Ebu Davud bu hadîs-i şerifi, "Zımmî casusların durumu" başlığı altında rivayet ettiği halde bu hadis-i şerifte Hz. Fürat'ın zimmiliğine dair hiçbir kayıt yoktur.

Ancak bu hadisin Neylu'l-evtâr'da geçen lafızlarında, Hz. Fürat'ın zimmî olduğu ifâde ediliyor ve kaynak olarak da Ahmed b. Hanbel'in müsnedine dayanılıyor.[32] Avnü'l-Ma'bûd yazarı bu kaynağa dayanarak Hz, Fürat'ın zımmîliğine hükmetmiş ve mevzumuzu teşkil eden hadisle bab arasındaki İlgiyi kurmuştur. Aynı şekilde Tâc yazan da, bu hadisin Ahmed b. Hanbel'in Müsned'indeki lafızlarında Hz. Fürat'ın zımmî olduğu ifâdesi bulunduğunu söylüyor.[33] Bezlû'l-mechûd yazan ise, bütün bu rivayetlerin kaynağı olarak gösterilen Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde, Hz. Fürat'ın zımmîliğine dâir bir ifâde bulunmadığını ve sözü geçen müs-nedde bu ifâdenin bulunduğu herhangi bir hadise rastlayamadığını, binâenaleyh Hz. Fürat'ın o günkü haliyle zımmî bir casus değil harbî bir casus sayılması gerektiğini söylüyor ve bir müslümanla anlaşmış olan bir müşrik zımmi hükmüne girdiği için, Musannif Ebu Davud'un bu hadisi "zımmî casusların

durumu" başlığı altında rivayet etmiş olması ihtimali üzerinde duruyor. Ahmed el-Bennâ'nın verdiği bilgiye göre, Hz. Fürat, Hendek savaşında Ebu Süfyân hesabına müslümanlar arasında casusluk yapmış, bu yüzden Hz. Peygamber onu ölüme mahkum etmiştir. Fakat sonradan müslüman olmuş, Hz. Peygamberin yanma göç etmiş Hz. Peygamberin vefatına kadar ondan ayrılmamış ve harplere iştirak etmiştir. Hz. Peygamberin vefatından sonra ise Kûfe'ye göçetmiş hayatının sonuna kadar orada yaşamıştır.[34]

Bu hadîs-i şerif casusluk yapan bir zımminin öldürülmesinin caiz olduğuna delalet etmektedir. Fethu'l-Bârî'de ifâde edildiğine göre casusluk yapan kafir bir harbînin öldürülmesinin caiz olduğunda ulema ittifak etmişlerse de müslümanlarla antlaşması olan kimselerle zımmîler hakkında ihtilaf vardır. Bunlardan biri casusluk yaparsa imam Mâlik ile el-Evzâî'ye göre öldürülmez fakat antlaşması bozulmuş olur. Şafiîlere göre ise eğer antlaşmalarında casusluk yapmamak şart koşulmuş olursa bu şarta riayet etmediğinden antlaşması bozulmuş olur. Eğer böyle bir şart yok ise o takdirde mesele Şafiî ulemâsı arasında ihtilaflıdır. Münzîrî'nin açıklamasına göre bu hadîsin senedinde, kendisine güvenilmeyen Muhammed b. Muhabbeb bulunduğundan bu hadis delil olma niteliğinden uzaktır.[35]

100. Pasaportla İslam Ülkesine Girip Casusluk Yapan Kimselerin Durumu

2653. ...İbn Seleme b. el-Ekvâ'mn babasından; demiştir ki: Peygamber (s.a.) (Huneyn) sefer(in) de iken huzuruna müşriklerden bir casus geldi ve ashabın yanında oturdu. Sonra çıkıp gitti. Bunun üzerine Peygamber (s.a.);

"Onu arayıp bulun ve Öldürün" buyurdu. (Seleme) dedi ki; Ben (bazı sahabelerden) önce yetişip onu öldürdüm ve eşyasını aldım. (Hz. Peygamber de) ganimet olarak onun eşyasını bana verdi.[36]

Açıklama

Bu hadis-i şerif kısa bir şekilde rivayet edilmiştir. Hatta mevzubahis olan casusluk hadisesinin hangi seferde oldu

ğu bile açıklanmamıştır. 2654 numaralı hadisle Müslim'in rivayetinden bu hadisenin Huneyn seferinde cereyan ettiğini, casusun süvari olduğunu

İslâm ordusu içinde dostça konuşup görüştüğü ve yiyip içtiği sırada inceden inceye ashabın halini gözden geçirdiğini anlayabiliyoruz.

Metinde geçen "Nefl" kelimesi lügatta ziyâde manasınadır. Gazilere, paylarına düşen ganimetten fazla olarak verilen mallara da Nefl denir.[37]

Yine metinde geçen Se'leb kelimesi Fıkhi bir terim olarak maktulün elbisesine, binitine, silahına, heybesine, hayvanı üzerinde yüklü olan malına denir. Maktulün bunlar haricindeki malı Seleb değildir. Yine böyle maktulün başka hayvan üzerinde bulunan kölesi ile hizmetçisi ve yüklü malı da selebten sayılamaz.

Bu, İbn-i Ekva' hadisini Buhâri, düşman diyarından emansız ve izinsiz olarak gelen bir harbî, islam memleketine girdiğinde bunun hükmünün ne olabileceğine dâir açtığı bir babında rivayet etmiştir. Fakat Buhâri: "Bu harbi öldürülür mü, öldürülmez mi? Bu konuda nefyen ve isbâten hiç hüküm bildirilmemiştir. Sebebi de meselenin mezheb sahibi âlimler arasında ihtilaflı olmasındandır. İmam Mâlik, İslam diyarına izinsiz gelen harbî hakkında tayin edilecek cezayı devlet reisinin ve hükümetin re'yine bırakmıştır ve bu makule harbînin hükmü, diğer muhariplerin tabi oldukları hüküm gibidir," demiştir.

Evzâî ile îmam Şâfiî; "Eğer emansız ve izinsiz gelen harbî, elçilikle ve düşman tarafından siyâsi bir vazife ile geldiğini iddia ederse bu iddiası kabul olunur," demişlerdir. îmam Ebû Hanîfe ile İmam Ebû Yûsuf ve Ahmed İbn Hanbel; "Harbî'nin bu tür bir iddiası kabul olunmaz. Bu, müslümanlar için fey'dir kendisi esir ve selebi ganimettendir," demişlerdir. İmam Muhammed de: "Harbî ve mallan, onu yakalayan gaziye aittir," demiştir.

Eğer emansız ve izinsiz gelen harbî casus olursa mevzumuz olan İbni Ekvâ hadisinden istifâde edilen hükme göre bu casus öldürülür. Bu babda ulemânın icmâı vardır. Casus harbi olmaz da, muâhid bir devlete mensup, yahut zımmî veya haraca bağlanmış birisi olursa, Mâlikle Evzâi'ye göre bu casus, ahdini bozmuş sayılır. Devlet isterse onu köle yapar, dilerse katleder, katli caizdir; demişlerdir. Fakat ulemânın cumhuruna göre bu kimsenin ahdi bozulmuş olmaz. Fakat ahitnamede taraflardan birinin casusluk yapması halinde ahdinin bozulacağı zikredil m işse o zaman ahdi bozulur.[38]

2654. ...İyâs b. Seleme'nin babası Seleme'den; Rasûlullah (s.a.) ile birlikte Hevâzin'de savaşa katıldım. Kahvaltı yapıyorduk. Çoğumuz yaya idi ve bizde bir zayıflık hâli vardı. Ansızın kırmızı bir erkek deve üzerinde

bir adam çikageldi. Devenin boşböğründen deriden yapılmış bir ip çıkardı, onunla devesini bağladı, sonra geldi cemaatle birlikte kahvaltı yapmaya başladı. (Cemaatin) zayıflığım ve hayvanların cılızlığını görünce, (birdenbire) çıkıp devesine doğru koştu ve onu çözdü sonra çöktürüp üzerine oturdu, sonra da onu koşturmaya başladı. Boz bir dişi deve üzerinde Eşlem (kabilesin)den bir adam da onun ardına düştü. Bu deve cemaatin hayvanlarının en iyisiydi. Ben de koşarak çıktım ve o (birinci adamı takip eden) adama yetiştim. Dişi devenin başı erkek devenin kalçası hizasında idi. Ben de dişi devenin kalçası hizasında idim. Sonra ilerledim erkek devenin kalçası hizasına geldim. Sonra daha da ilerledim, devenin yularını yakalayıp onu çöktürdüm. Deve dizini yere koyunca kılıcımı çekip (adamın) başına vurdum. Derhal (yere) düştü. Hayvanı yüküyle birlikte çekip getirdim. Rasûlullah (s.a.) (yüzünü) dönerek beni karşıladı ve

"Bu adamı kim öldürdü?" diye sordu. (Oradakiler);

Seleme b. el-Ekva (öldürdü) dediler. Bunun üzerine Rasûlullah;

"Bunun bütün eşyası onundur." buyurdu.[39]

Râvi Harun dedi ki; bu rivayet Hâşime aittir.[40]

Açıklama

Metinde geçen kelimesi, yan, böğür ve kemer gibi mânâlara gelir. Burada devenin böğrü anlamında kullanılmıştır. Bu durumda sözü geçen kimsenin devenin böğründe sarih olan bir ipi çözüp aldığı anlaşılıyor. Bu kelime Müslim'in sahihinde şeklinde rivayet edilmiştir ise; "Develerin bağlanmasına yarayan deriden yapılmış ip" demektir.[41]

Bazı Hükümler

1. Harbden dönen bölükleri karşılamak, başarılı işler yapanlara, medh-u senada bulunmak müstehabdır.

2. Küfür diyarının kâfir casusu öldürülür. Bu hususta bütün ulemânın ittifakı vardır. Hatta Nesaî'nin rivayetinde Peygamber (s.a.) in ashabına bu adamı arayıp öldürmelerini emir buyurduğu bildirilmektedir.

3. Tekellüfsüz olmak ve maksada halel getirmemek şartıyla cinaslı konuşmak caizdir.[42]

101. Düşmanla Karşılamak İçin En Uygun Olan Vakit Hangisidir?

2655. ...En-Nu'man b. Mukarrin dedi ki: Ben (bazı savaşlarda) Rasûlullah (s.a.) ile birlikte bulundum. Gündüzün evvelinden savaşa başlamazsa güneşin (tepeden batıya) kayıp ta rüzgarlar esmeye ve (Allah'ın) yardım(ı) ininceye kadar savaşı ertelerdi.[43]

Açıklama

Hz. Peygamberin, savaşa girmek için güneşin tepe noktasıhdan batıya kayıp da öğle namazı vaktini ve rüzgarların esmesini beklemesinin sebebi Farz namazlarından sonra duaların kabul olmasıdır. Genellikle rüzgarlar, öğle namazından sonra esmeye başladığı için Hz. Fahr-i Kâinat efendimiz öğle namazını kıldıktan sonra zafer için dua ederdi. O sırada da rüzgarlar esmeye başlardı. Dolayısıyla sıcağın şiddeti de kaybolur mücahidler harbe daha canlı ve istekli olarak girmiş olurlardı.

Nitekim Hendek savaşında, Allah'ın yardımı rüzgarların esmeye başlamasıyla geldiğinden dolayı, Hz. Peygamber savaşa başlamadan önce rüzgarların esmeye başlamasını arzu eder ve bunu zafer alameti sayardı. Nitekim Tirmizî'nin rivayet ettiği şu hadis-i şerif de bu gerçeği açık bir şekilde ifade etmektedir.

"...Hz. Peygamber fecir doğduğu zaman güneş doğuncaya kadar savaşı durdurur ve güneş doğunca savaşı başlatırdı. Gündüz yarılandığı vakit, zeval vaktine kadar savaşı durdurur ve güneş tepe noktasından batıya kayınca savaşa başlar, ikindi vaktine kadar savaşırlardı. Sonra ikindi namazını kıhncaya kadar savaşı durdurur .namazdan sonra tekrar harbederdi. O (savaşı durdurduğu) sırada, "Zafer rüzgarları esiyor" denir ve müslü-manlar namazlarında ordularına dua ederlerdi."[44]

Ancak Tirmizi'nin bu hadisinin senedinde inkıta vardır. Çünkü Katâ-de, En-Nu'man b. Mukarrin'e ulaşmamıştır.[45]

102. Düşmanla Savaşırken Sessiz Olmak Tavsiye Edilmiştir.

2656. ...Kays b. Ubad'dan dedi ki: "Peygamber (s.a.)'ırı sahabeleri (düşmanla) savaşırken ses çıkarmayı çirkin görürlerdi."[46]

Açıklama

ŞevkânFnin de ifâde ettiği gibi bu hadis, düşmanla savasırken lüzumsuz yere bağırıp çağırmanın, gürültü-patırdı yapmanın, feryâdü figân etmenin mekruh olduğuna delalet etmektedir. Çünkü savaşırken bağırıp çağırmak, düşmandan korkma ve paniğe kapılma alâmetidir. Sessizlik ise azimlilik, kararlılık, cesaret ve metanet alâmetidir.[47]

Ancak Aliyyü'l-kârî, savaş esnasında yüksek sesle Allah'ı zikretmeyi bundan istisna etmiştir. Bezlü'I-Mechüd yazarı, 1528 numaralı hadisi delil göstererek harpte yüksek sesle zikrin de uygun olmadığını söylemiştir. Nitekim bir numara sonra gelecek olah hadiste bu görüşü te'yid etmektedir.[48]

2657. ...Şu (bir önceki) hadisin bir benzeri Ebû Bürde'nin babası, Ebû Musa el-Eş'arî'den de rivayet olunmuştur.[49]

Açıklama

Bezlü'l-mechûd yazarına göre burada kasdedilen, Ebu Mûsâ (r.a.)'dan rivayet edilen şu mealdeki hadis-i şeriftir:

"Biz Rasûlullah (s.a.) ile beraber (seferde) bulunurduk da her vadi üzerine çıktıkça sesimizi mutadından ziyade yükselterek tehlil ve tekbir ederdik. Bunun üzerine Nebi (s.a.):

"Ey Nâs canınıza acıyın, sesinizi yükseltmeyin. Şüphesiz siz ne sağın çağırıyor, ne de gaibe bağırıyorsunuz! Dua ettiğiniz O (Allah), muhakkak sizinle beraberdir. Hem o sesinizi çok iyi işitir. O, size (uzak değil) çok yakındır." buyurdu.[50]

Musannif Ebu Davud'a göre bu hadis-i şerifte bir önceki hadis-i şerif gibi düşmanla savaş esnasında bağırıp çağırmanın mekruh olduğuna delâlet etmektedir.[51]

103. Kişi Savaşta Düşmanla Karşılaşınca (Orduyu Cesaretlendirmek İçin Hayvanından İnip Düşman Üzerine) Yürüyebilir

2658. ...el-Bera (r.a.)'dan; demiştir ki: Peygamber (s.a.) Huneyn gününde müşriklerle karşılaşınca müşrikler bozguna uğradılar. (Sonra Hz. Peygamber) katırından inip (düşman üzerine) yürüdü.[52]

Açıklama

Bu hadise Huneyn savaşında olmuştur. Buhari'nin rivayetinde hadise şöyle anlatılıyor. el-Bera' b. Azîb (r.a.) den

rivayet olduğuna göre kendisine, (Kays kabilesinden) bir kişi: "Huneyn günü Rasûlullah (s.a.)'ın yanından kaçtınız mı?" diye sormuştu. O da şöyle cevap verdi:

"Huneyn günü Rasûlullah (s.a.) kaçmadı (düşmanımız) Hevazin (halkı) iyi ok atan bir kabileden idiler. Biz (harp meydanında) bunlarla yüzyü-ze gelince bunların üzerine atıldık. Bunlar hemen perişan oldular. Bunun üzerine, müslüman askerler ganimete yöneldiler. Hevazin ise (bundan istifade ederek) bizi oklarla karşıladılar. (Biz kaçtık) Fakat Rasûlullah (s.a.) kaçmadı. Onu pek iyi gördüm ki, o beyaz katırın üstünde fütursuzca duruyordu. Ebu Süfyan da katırın gemini tutuyordu. Bu sırada peygamber (s.a.);

"Ben peygamberim yalan yok. Ben Abdulmuttalib oğluyum." diyordu. [53] Bu savaşta Hz. Peygamberin yanında Ebû Süfyân oğlu Cafer, Ali b. Ebî Tâlib, Rebîa b. Haris, Fadl b. Abbâs, Üsâme b. Zeyd, Eymen b. Ümmü Eymen, Ebû Bekr ve Ömer (r.a.) dan başka kimse kalmamıştı.

Fakat Hz. Peygamberin bu metin azim ve iradesi ordunun sağ kanadını bozguna uğramaktan kurtaramamıştı. Bu sırada gür sesli olan Abbas vasıtasıyla:

"Ey Akâbede bey'at eden Ensâr! Ey şecere-i rıdvân altında söz veren Aslı ab!" diye davet etti. (Lebbeyk) diyerek döndüler ve Rasûlullah'ın

yanına gelip toplandılar.Bozulan asker bu sûr&le toplandı ve zafer kazanıldı.

Hadis sarihlerinin açıklamasına göre bu hadis-î şerif ordu kumandanının veya askerlerden birinin orduyu cesaretlendirmek maksadıyla hayvanından inip düşmana piyade olarak saldırmasının caiz olduğuna delildir.[54]

104. Savaşta (Düşmana Karşı) Çalım Satmak Caiz Midir?

2659. ...Cabir b. Atik'den rivayet olunduğuna göre, Allah'ın peygamberi (Muhammed) (s.a.) şöyle buyururmuş:

"Allah kıskançlığın kimisini sever, kimisine de öfkelenir. Allah'ın sevdiği kıskançlık, şüphe (doğuran işler) hakkındaki kıskançhk(lar)dır. Allah'ın kızdığı kıskançlık ise şüphe (doğurmayan işlerin) dışındaki kıskançlık(lar)dır.

Yine Allah büyüklük taslamaların kimisine kızar, kimisini de sever.

Sevdiği, büyüklük taslama kişinin savaş esnasında büyüklük taslaması ile sadaka verirken büyüklük taslamasıdır. Allah'ın kızdığı büyüklük taslama ise zulümden büyüklük taslamadır.

(Bu hadisin ravilerinden) Musa (b. İsmail son cümleyi zulümde ve) övünmekte (büyüklük taslamadır, şeklinde) rivayet etti.[55]

Açıklama

Yüce Allah, insanın annesi, bacısı ve eşi hakkında duyduğu kıskançlık duygularının bir kısmını sevdiği halde bazı kıskançlıklardan hoşlanmaz ve bu tür kıskançlıkların sahibine buğzeder, öfkelenir.

Allah'ın hoşlandığı kıskançlıklar, kadınların kendilerine nikah düşen kimselerle şakalaşıp karşılıklı gülüşmelere kadar varan samimiyet kurmaları karşısında duyulan kıskançlıklardır.

Yabancı bir kadınla erkek arasında kurulan ve karşıdan bakan, insanların kalbinde haklı olarak bir şüphe tevlid eden bu çeşit samimiyetler ve senli benli olmaları, karşısında duyulan kıskançlıklar Allah'ın hoşuna giden davranışlardır. Yüce Allah yabancı erkek ve kadınlar arasında kurulan bu gibi ahbablıklar için; "Allah'dan daha kıskanç kim olabilir? İşte Allah zinayı da bu kıskançlığından dolayı haram kılmıştır." buyurmaktadır.

Allah'ın hoşlanmadığı ve sahibine buğzettiği kıskançlıklar ise Allah'ın caiz kıldığı meşru davranışlar ve muameleler karşısında duyulan kıskançlıklardır. Bir kimsenin, annesinin, kızkardeşinin veya yakını olan diğer kadınların evlenmeleri karşısında duyduğu kıskançlık gibi.

Müslümana yaraşan Allah'ın razı olduğu herşeye razı olmak, razı olmadığı şeylere de razı olmamaktır.

Aynı şekilde büyüklük taslama, bir başka tabirle kibirlenme veya büyüklenme de iki kısımdır. Bunlardan Allah'ın sevdiği btiyüklenmeler; harpte düşmana karşı gösterilen buyüklenmeler, çalım satmalar ve kasılmalardır. Çünkü harpte düşmana karşı takınılan bu gibi tavırlar, müslümamn heybetli görünmesini sağlayıp düşmanın moralini bozmaya yaradığı gibi, müslümanların da cesaretini yükseltir. Bu bakımdan harp esnasında büyüklük taslamak Allah'ın hoşuna gider. Harp esnasında düşmana karşı gösterilecek tevazu ise, kibrin tam tersine düşmanın moralini yükseltmeye ve mtislümanın cesaretini kırmaya yarayacağından makbul değildir, mezmûmdur.

Allah'ın hoşlandığı büyüklenmelerden biri de sadaka verirken gösterilen büyüklüktür. Bir başka ifadeyle sadaka veren kimsenin verdiği sadakanın mikdarına hiç önem vermemesi ve verdiği sadakayı devamlı olarak küçük görüp kendisinin ona hiçbir ihtiyacı olmadığını içinde hissetmesi içten gelerek vermesi ve dolayısıyla hiçbir zaman verdiği sadakayı başa kakmamasıdır.

Allah'ın gazabettiği büyüklenmeler ise, kişinin yaptığı zulümlerle asalet ve soy iddialarıyla övünmesi gibi, böbürlenme ve başkalarını küçük görmeleridir. Oysa şan, şeref, soy ve sopta değil takvadadır. Allah Teâlâ, insanların biribirlerine övünmeleri için değil biribirlerini rahatlıkla tanıya-bilmeleri için, onları ayrı ayrı kabileler halinde yaratmıştır.[56]

105. İnsan Eline Düştüğü Düşmanın Kendisini Esir Etmesine Boyun Eğebilir Mi?

2660. ...Ebû Hüreyre'den demiştir ki: Rasûlullah (s.a.) (Mekke'ye) on (kişilik) casus göndermişti. Asım b. Sabit'i de onlara komutan tayin etmişti. Huzeyl (kabilesi) de bunlar (ı takib) için yüze yakın okçu çıkardı (ve peşlerine taktı). Asım (r.a.) onları(n kendilerini izlediğini) hissedince Karded (denilen yüksekçe bir yer)e sığındı-larsa da okçular (oradan) ininiz

ve bize elinizdekile(süahla)rı teslim ediniz. Sizden hiçbir kimseyi öldürmeyeceğimize dair söz ve teminat veriyoruz, dediler. Bunun üzerine Asım:

Bana gelince ben bir kafirin sözüne güvenerek (buradan) inmem (ve onlara teslim olmam) dedi. Bunun üzerine (kafirjer) müs-lümanlar üzerine ok yağdırıp Asımla birlikte yedi kişiyi şehid ettiler. (Geriye kalan) üç kişi ise (kafirlerin verdiği) söz ve teminattan dolayı (bulundukları yerden) indiler. Bu üç kişiden (birisi) Hubeyb, (birisi) Zeyd b. ed-Desinne, (birisi de) başka bir adamdı. (Kâfirler) bunları ele geçirince oklarının tellerini çözüp o iplerle kendilerini (sımsıkı) bağladılar. Bunun üzerine üçüncü zat;

İşte (bize) ilk ihanet budur. Vallahi size teslim olmam. Bu şehidler benim için bir örnektir, dedi. Onu sürükledüerse de onlarla gitmeye razı olmadığı için onu da şehid ettiler. Hubeyb bir süre esir olarak kaldı. Nihayet (haram aylar çıkınca) onu da öldürmeye ittifakla karar verdiler. Bu jöldürme kararı üzerine Hubeyb ödünç olarak bir ustura aldı. Onunla bir etek tıraşı yaptı onu öldürmek için (harem-i şerif haricindeki tenim'e) çıkardılar. Hubeyb onlara;

Beni bırakınız da iki rekat namaz kılayım, dedi ve sonra:

Allah'a yemin olsun ki, eğer bende olan şu halin bir korku eseri olduğunu düşünmeyecek olsaydınız (bu namazı) daha da artırırdım. dedi. [57]

Açıklama

Bu hadis-i şerifte casus olarak gönderildikleri halde muşrikler tarafından pusuya düşürülerek şehid edildiklerinden bahsedilen on kişinin, bazı rivayetlerde, Uhud muharebesinden sonra, Adal ve Kare kabilelerinin peygamber efendimize müracatları üzerine o kabilelere dini tebliğle vazifeli mürşid ve muallim olarak gönderilen kişiler olduğu açıklanmaktadır.

Ebu'I-esved'in Urve'den naklettiğine göre, Hz. Peygamber bu kimseleri Kureyş hakkında haber toplamak üzere Mekke'ye göndermişti.

İbni Hacer'in de ifade ettiği gibi, İbn İshâk sözü geçen zatların altı kişi olduğunu ifade ettikten sonra isimlerini şu şekilde açıklıyor:

1. Âsim b. Sabit, **2.** Mersed b. Ebî Mersed, **3.** Hubeyb b. Adiyy, **4.** Zeyd b. ed-Desinne, **5.** Abdullah b. Târik, **6.** Halîd b. El-Kebîr.

İbn Sa'd'da bunların on kişi olduğunu ve yedinci kişinin adının da Hatb. b. Ubeyd olduğunu söylemiştir. Ulemâdan bazılarının kanaatine göre on

kişiden üç kişinin isminin açıklanmamasımn sebebi onların bu on kişiye tabi kişiler olmasıdır. Bu sebeble onların ismi üzerinde durulmamış ve açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu zatların şehid edilmesi Beni Lihyan gazvesinin vuku bulmasına sebeb olmuştur.

Hz. Peygamberin, bu on kişilik cemaatin başına emir tayin ettiğinden bahsedilen Asım b. Sabit;Hz. Ömer'in oğlu, Âsım'ın ana tarafından dedesidir.

Mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifte, Huzeyl kabilesinden yüz kadar kişinin müşriklerin yardımına koştuğu ifade edilirken bazı rivayetlerde bu yardımcı kuvvetin ikiyüz kişi olduğu ifâde edilmektedir.

Fakat îbn Hacer'in de açıkladığı gibi aslında bu ifâdeler arasında herhangi bir çelişki yoktur. Çünkü Müellif Ebu Davud'un rivayet ettiği yüz kişi sadece okçulardır. Diğer yüz kişi okçuların dışında ayrı bir birlik oluşturduğu için Ebu Davud onlardan bahsetmemiş, sadece Hz.Âsım'ı ok yağmuruna tutan okçulardan bahsetmekle yetinmiştir.[58]

Buharî'nin rivayetine göre Hz. Âsim, müşriklerin, Teslim olun!" çağrısını reddedikten sonra; "Ey Allahım halimizden peygamberin (Muhammed) (s.a.)i haberdar et" diye dua etmiş.

Tayalîsî'nin rivayetine'göre de Allah (c.c.) hazretleri, Hz. Âsım'in bu duasını kabul buyurarak Hz. Peygamberi Hz. Asım'ın ve arkadaşlarının bu durumundan haberdar etmiş ve onların başlarına gelen musibeti o gün ashabına anlatmıştır.[59]

Büreyde'nin rivayetine göre, Hz. Âsim şehid olmadan önce Cenâb-ı Hakk'a, "Ey Allah'ım ben bugün senin dinini nasıl koruyorsam sen de benim vücudumu öylece koru." diye dua etmiştir. Buhârî'nin şu rivayeti yüce Allah'ın, onun da duasını kabul ettiğini ifâde ediyor: "Âsim b. Sabit hazretlerinin katledildiğini haber alan Kureyş'den bazıları, cesedinden onu tanıtacak bir parça getirmek üzere şehidin yanına haber gönderdiler. Çünkü Âsim b. Sabit hazretleri Bedir'de Kureyş'in ileri gelenlerinden birini, Ukbe b. Ebi Muayt'ı öldürmüştü.

Cenab-ı Hakk'ın Âsım'ı hıfz-ü himaye için arı nevinden kara bir bulut halinde gönderdiği mahlukların müdafaaları karşısında kâfirler, Hz. Asım'ın yanına bile sokulmadıklarından onun naşından bir şey kesip götürmeye kadir olamadılar.[60]

Hz. Asım ile birlikte altı arkadaşı müşriklerin, "teslim olunuz" çağrısını reddederek şehid olduktan sonra geriye kalan üç kişi müşriklerin can güvenlikleri hususunda verdikleri söz ve teminata inanarak teslim

olmuşlardı. Bunlardan birisi Bedir savaşında müşriklerden Haris b. Amir'i öldüren Hubey o.Adiyy idi. Diğeri Zeyd b. ed-Desinne, öbürü de Abdullah b. Tarık idi.

Metinde açıklandığı gibi bunlardan Abdullah b. Tarık müşriklerin ihanetini görünce onlarla birlikte gitmeyi kabul etmemiş ve daha önce şehid olan arkadaşları gibi o da şehid olmuştu. Bunun üzerine müşrikler Hubey b ile Zeydi Mekkelilere esir olarak sattılar. Onları satın alanlar birikmiş intikam hislerini tatmin için almışlardı. Bir müddet hapse attılar. Hu-beyb, bilâhere müslüman olan Maviyye isimli hizmetçi kadının bulunduğu bir evde hapsedilmişti. Maviyye Hubeyb'in hapis hayatını şöyle anlatırdı:

i Yemin ederim ki Hubeyb'den daha hayırlı bir insanı ömrümde görmedim. Bir gün kapı aralığından hücresine bakmıştım, zincirlere vurulmuş oturuyordu. Mevsimi olmadığı halde elindeki kocaman salkımı yiyordu. Bunun kudretten olduğuna şüphe yoktu. Geceleri yüksek sesle Kur'an okurdu. Kadınlar onun sesini duyar acıyarak ağlaşırlardı. Mukaddes aylar geçtikten sonra onları öldürmeye karar verdiler. Ben hemen koştum, Hubeybe haber verdim. Hiç aldırış etmedi. Benden tıraş için keskin bir bıçak istedi. Bununla etek tıraşı yaptı.

Ertesi sabah Hubeyb ile arkadaşı Zeyd'i ölüm meydanına götürdüler. Kadın, erkek, köle... bütün Mekke halkı oradaydı. Kimi intikam hislerini tatmin etmek, kimi de seyretmek için gelmişti. Her ikisi için de bağlanıp öldürülebilecekleri birer kazık hazırlanmıştı. Hubeyb'i ölüm kazığına götürürlerken iki rek'at namaz kılmak için izin istedi kabul ettiler. Erkanına uyarak iki rekat namaz kıldı ve:

"Ölümden korktuğum için uzattığımı zannetmeseydiniz daha uzatırdım." dedi.

İslam tarihinde öldürülmeden önce iki rek'at namaz kılma adetini ilk defa başlatan Hz. Hubeyb oldu.

Hz. Hubeyb'i kazığa bağladılar. İlim yolunun bu bahtiyar şehidinin son sözleri şunlardı: "...Allah'ım bu merhametsiz inkarcıların neslini tüket topluluklarını dağıtarak mahvet onlardan hiç kimseyi sağ bırakma."

Hafız îbn Hacer'in ifadesine göre bir yıl sonra Hz. Hubeyb'i şehid edenlerden bir kişi dahi hayatta kalmadı. Çünkü Allah Hz. Hubeyb'in bu duasını kabul etmişti.

Nihayet her ikisini de şehid ettiler. Bu acıklı hadiseden sonra Rasûlü Ekrem efendimiz, Mekke'ye gizlice iki komando casus gönderdi. Bunlardan Umeyye oğlu Amr Mekke müşriklerine gözdağı vererek bazı işler

becerdikten başka hâlâ ölüm kazığında bağlı duran Hubeyb'in cesedini çözerek gömmeye de muvaffak oldu.[61]

Bazı Hükümler

1. İdama mahkum edilen bir kimsenin idam edilmeden önce iki rekat namaz kılması müstehabdır.
2. İdama mahkum edilen bir kimsenin idamdan önce etek tıraşı yapması sünnettir.
3. Bir müslümanın kendisini esir etmek isteyen düşman kuvvetlerine teslim olması caizdir. Hanefî ulemâsından Bedrü'ddîn-i Aynî, Hubeyb ve arkadaşlarının müşriklere teslim olmasının bu manaya geldiğini ifade etmiştir. Bu mevzu da el-MÜhelleb şunları söylüyor:
"Eğer insan kendisini öldürmek ya da esir etmek isteyen düşmandan canını kurtarmak için bir ruhsat yolu ararsa Hz. Hubeyb ve arkadaşlarını örnek alarak kendisini esir etmek isteyen kafirlere teslim olarak canını kurtarabilir."
Hasen el-Basri de bir müslümanın kendisine galip geleceğinden korktuğu düşmana teslim olmasında, herhangi bir sakınca olmadığını söylüyor. İmam-ı Sevri ise, bir müslümanın mecbur olmadıkça kafire teslim olmasının mekruh olduğu görüşündedir.
İmam-ı Evzâi bir müslümamn kafire köle olmamak için kendisinden daha güçlü düşman kuvvetleriyle Hz. Asım gibi şehid oluncaya kadar savaşmasında bir sakınca olmadığını söylüyor.[62]

2661. ...(Şu bir önceki) Hadisi Ebû Hureyre'nin arkadaşlarından Amr b. Ebî Sufyan b. Esîd b. Cariyetes-Sakafî de rivayet etmiştir.[63]

Açıklama

Bu hadisle ilgili açıklama bir önceki hadisin şerhinde yer aldığından açıklama için oraya bakılabilir.[64]

106. Pusu Kuran Birlikler

2662. ...el-Berâ'dan demiştir ki: Uhud (savaşı) günü Rasûlullah (s.a.) elli kişi (den ibaret) olan okçuların başına, Abdullah b. Cu-beyr'i koymuş ve (onlara);

"Bizi kuşların kaptığını bile görmüş olsanız ben size haber gönderi nce> e kadar sakın şu yerinizi terketmeyiniz. Bizim onları bozguna uğratıp yendiğimizi görseniz bile ben size bir haberci iletinceye kadar (sakın şu bulunduğunuz yerden) ayrılmayınız." diye emretti. (el-Berâ b. Azîb) dedi ki: Allah müşrikleri bozguna uğrattı, ve Allah'a yemin olsun ki ben (müşriklerin safında bulunan) kadınları (korkularından) dağa tırmanırlarken gördüm. Bunun üzerine Abdullah b. Cübeyr'in arkadaşları:

Ey arkadaşlar ganîmet ganimet! Arkadaşlarınız galip geldi. Siz ne bekliyorsunuz?" dedi(ler) Bunun üzerine Abdullah b. Cübeyr;

Siz Rasûlullah (s.a.)'ın size ne dediğini unuttunuz mu? dedi. Onlar da;

Müslüman askerlerin yanına varacağız, biz de ganimetten pay alacağız! diye karşılık verdiler ve müslüman askerlerin yanına varır varmaz yüzgeri edildiler. Müslümanlar da bozulmaya başladı.[65]

Açıklama

tbn Aziz'e göre Uhud savaşı hicretin üçüncü yılında Şevval'in onbirine tesadüf eden Cumartesi gününde vâki olmuştur. Uhud Medine'ye bir fersahtan az bir mesafede bir dağdır. İslam tarihinde büyük bir yeri vardır. Rasûl-i zîşân efendimiz birçok vesilelerle "Uhud bir dağdır, o bizi sever biz de onu severiz." buyurmuştur. Uhud savaşı, Kur'an-ı Kerim'de Al-i İmran suresinin pek çok ayetlerinde tasvir edilmiştir. İbn İshak'a göre, ÂI-i İmrân suresinin altmışyedi âyeti Uhud savaşıyla ilgilidir. İbn Ebi Hatem'in rivayetine göre Abdurrahman b. Avf, "ÂI-i İmran sûresinin yüzyirminci âyeti Uhud savaşıyla ilgilidir" dermiş. Buharî bu hadisi tefsir bölümünde; "Hani sen (bir sabah) erkenden (Uhud'da) müminleri savaş üslerine yerleştirmek üzere ailen(Âişe'nin evin)den ayrılmıştın. Allah hakkıyla işiten ve bilendir."[66] başlığını taşıyan on numaralı babda rivayet etmiştir.

Hadisin metninden anlaşıldığına göre kafirlerle birlikte Kureyşli kadınlar da savaşa katılmışlardır.

tbn tshak bu kadınların kimliklerini açıklarken şu isimleri veriyor:

1. Hind Bint-i Utbe (Ebû Süfyân'ın karısı).

2. Ümmü Hâkim binti el-Haris b. Hişam (tkrime b. Ebu Cehrin karısı).

3. Fatımâ binti Velid b. Muğîre; (Haris b. Hişâm'ın karısı).

4. Berze binti Mes*ûd es-Şakafi (Safvan b. Ümeyye'nin karısı)
5. Reysâ binti Şeybe es-Sehmiyye (Amr b. As'ın karısı).
6. Sülâfe. binti Sa'd (Talha b. Ebi Talha el-Hacbi'nin karısı).
7. Hannâs binti Mâlik (Musab b. Umeyr'in annesi).
8. Umre binti Alkâme b. Kinâne
bazılarına göre, müşrikler safında Uhud savaşına katılan müşrik kadınların sayısı onbeş idi.

Yine bu hadisin metninde Hz. Peygamber, harp için büyük bir stratejik Önemi haiz olan bir gediği tutmaları ve Kureyş'in arkadan yapacakları çevirme hareketini önlemeleri için elli kadar okçuyu görevlendirmiş ve başlarına da Abdullah b. Cübeyr'i yerleştirmişti.

Her ne kadar îbn Kayyim el-Cevziyye, "Zâd'iil-meâd" isimli eserinde elli kişilik kuvvetin okçular değil süvariler olduğunu söylemişse de, tbn Hacer'in dediği gibi bu söz tamamen yanlıştır. Çünkü İslam tarihçilerinin açıklamalarına göre o gün müslümanlann elinde bulunan at sayısı yok denecek kadar azdı.[67]

Bazı Hükümler

1. Savaştan önce stratejik önemi haiz olan yerlerin belirlenip oralarda düşmana pusu kurulması zaferin kazanılması bakımından son derece önemlidir.

2. Harp halinde ordu içinde bir ihtilafın başgöstermesi ve ordu kumandanına veya onun vekiline isyan edip emirlerini dinlememek düşmana yenilmeye sebep olur. Nitekim Buharî de bu hadisi cihad bölümünde, "Harp halinde ordu içinde muhasame ve ihtilafın fenalığına ve başkumandana karşı isyankâr hareketin ukubeti ve hezimeti tevlid edeceğine dair" başlıklı 164 numaralı babda rivayet etmiştir.[68]

107. (Savaşta) Saflar(ın Düzeni)

2663. ...Hamza b. Ebî Useyd'in babası Ebû Useyd (Mâlik b. Rabîate'I-Ensâri's-Sâidi)'den; demiştir ki: Biz Bedir (savaşı) gününde saf tuttuğumuz zaman, Rasûlullah (s.a.) (şöyle) buyurdu: "(Düşman askerleri) Size yaklaştıkları zaman yani sizi (iyice yakından) sardıkları zaman onlara ok

atınız. (Ok menzilinin dışında kalacak kadar uzak oldukları zaman ise) oklarınızı (atmayınız, yanınızda) muhafaza ediniz.”[69]

Açıklama

Yüce Allah Kur'ân-ı Keiîm'de; "Allah kendi yolunda kurşunla kaynatılmış binalar gibi saf bağlayarak çarpışanları sever."[70] buyurarak kendi yolunda saf bağlayarak savaşanları övmüştür. Hz. Peygamber de Allah'ın bu emrine uyarak İslam mücâhidlerini harpteki görevlerine göre saflar halinde mevzilendirerek Allah'ın nzasına uygun bir harp düzeni kurduğu gibi, her saf için gerekli talimatı vermiş ve bu suretle Allah'ın yardımına kavuşup büyük zaferler kazanmıştır.

Mevzumuzu teşkil eden bu hadîs-i şeriften anlaşılıyor ki, Hz. Peygamber Bedir savaşında da askerlerini saflar halinde harp düzenine soktuktan sonra, okçulara hitaben, "Ok menzili içine girmedikçe düşmana ok atmamalarına, çünkü uzakta bulunan düşmana atılan okların isabet etme ihtimallerinin zayıf olduğuna," dair bir konuşma yapmış ve, "Okların hedefini bulup zaferin kazanılması için sadece kendilerine yaklaşan ve ok menzili içine giren düşman askerlerine ok atmaları gerektiğini" hatırlatmıştır.[71]

108. Düşmanla Karşılaşınca Kılıç Çekmek

2664. ...Malik b. Hamza b. Ebî Üseyd es-Saidi'nin dedesi (Malik b. Rabiâ el-Ensârîs-Sâîdî) den; demiştir ki: Peygamber (s.a.) Bedr (savaşı) gününde;

"Size yaklaştıklarında onlara ok atınız. Onlar sizi iyice yakından sarıncaya kadar da kılıç çekmeyiniz/' buyurmuştur.[72]

Açıklama

Bir önceki hadis-i şerifte de açıklandığı gibi Hz. Peygamber her silahın kendi tesir sahası içerisinde kullanılması gerektiğini ifade etmiş ve buna riayet edilmediği takdirde malzeme ve enerji israfına yol açılacağı için harbin kaybedileceğine dikkati çekmiştir.[73]

109. (Savaştan Önce Taraflardan) İki Kişinin Vuruşması

2665. ...Ali (r.a.)'den; demiştir ki: Utbe b. Rabîa (düşman saflarından çıkıp harp meydanına) ilerledi oğlu ile erkek kardeşi de onun arkasından yürüdüler. Utbe (Benimle) Kim savaşacak? diye haykırdı. Ensar'dan bazı gençler (biz savaşacağız, diye) ona cevap verdiler (Utbe);

Siz kinsiniz? dedi. Onlar da kendilerini ona bildirdiler. Bunun üzerine (Utbe);

Bizim sizinle (döğüşmeye) ihtiyacımız yok. Biz (kendileriyle vuruşmak için karşımıza) sadece amca oğullarımızı istiyoruz, dedi. Peygamber (s.a.) de;

"Ey Hamza kalk, ey Ali kalk, ey Ubeyde b. el-Hâris sen de kalk"buyurdu. Hamza Utbe'ye yöneldi. Ben de Şeybe'ye yöneldim. Ubeyde ile Velîd arasında karşılıklı iki darbe inip kalktı ve her ikisi de hasmını yaraladı. Sonra biz (Hamza ile ben) Velid'in üzerine çullanıp onu öldürdük, Ubeyde'yi de (yine birlikte) yüklendik (yakaladık) geldik.[74]

Açıklama

Yapılan bunrabareze neticesinde Hz. Ali ile Hz. Hamza hasımlarım öldürmüşlerdi. Ancak Hz. Ubeyde hasmını ya-ralamışsa da hasmından gelen bir kılıç darbesi dizine isabet ettiği için kendisi de yaralanmış ve yaranın tesiriyle "Safra" denilen yerde vefat etmiştir.[75]

Bazı Hükümler

1. Savaş başlamadan önce müslüman mucahıdlerden bazılarının er dileyerek ya da kafirlerden er dileyen kimselerin karşısına çıkarak onlarla vuruşması caizdir.

Devlet reisinin veya vekilinin izin vermesi halinde yapılacak olan bu vuruşmanın caiz olduğunda tüm ulemâ ittifak etmişlerdir. Hatta bâzıları; "Bunlar Rableri hakkında birbirlerine husûmet eden iki hasımdır."[76] ayet-i kerîmesinin savaştan önce bu şekilde mübâreze yapan mücahidler hakkında indiğini söyleyenler vardır.

Ancak devlet reisinin veya vekilinin izin vermemesi hâlinde yapılan mübârezenin caiz olup olmadığı ulemâ arasında ihtilaflıdır.

Hattâbî'nin açıklamasına göre, Süfyân-ı Sevrî, "devlet reisinin veya vekilinin izni olmadan yapılan mübârezenin mekruh olduğunu" söylemiştir. İmam Ahmedle İshâk (r.a.) da bu görüştedirler. İmam Mâlik ile İmam Şafiî (r.a.) ise devlet reislerinin veya vekilinin izni olsun veya olmasın savaştan önce mübâreze yapmakta bir sakınca olmadığını söylemişlerdir.

2. Mübâreze yapan müslüman bir mücâhidin hasmı karşısında acze düşmesi halinde ona yardım etmek caizdir. Çünkü Hz. Ubeyde Velid karşısında yaralanıp acze düşmüş Hz. Ali ile Hamza (r.a.) onun imdadına koşmuşlardır. Ulemânın büyük çoğunluğu da bu görüştedirler.

Ancak İmam el-Evzâî bunun caiz olmadığını söylemiştir.[77]

110. El, Ayak, Kulak, Burun Keserek Cezalandırmak (Müsle) Yasaktır

2666. ...Abdullah (tbn Mes'ûd)dan; demiştir ki: Rasûlullah (s.a.) "Öldürme yöntemi yönünden insanlann en iffetlisi (merhametlisi) iman sahihleridir.[78]

Açıklama

kelimesi insanın kendisini, Allah'ın haram kıldığı fiillerden ve davranışlardan koruması anlamına gelir.Metinde gecen, kelimesi ise, en şefkatli ve en merhametli mânâsına veya yaratıkların organlarını kesmek ve dağlamak suretiyle onlara işkence etmekten en çok sakınan kimse mânâlarına gelir. Çünkü İslâmiyet: "Şüphesiz Allah herşeyde iyiliği farz kılmıştır. O halde siz öldürdüğünüz vakit, öldürmeyi iyi yapın. Kestiğiniz zaman da kesmeyi iyi becerin. Her biriniz bıçağını bilesin ve kestiği hayvanı dinlendirsin."[79] gibi buyruklarla müslümanların kalplerine merhameti ve şefkati yerleştirmiştir. Binâenaleyh, gerçek müslümanlar bir şefkat ve merhamet timsali oldukları için harpte ellerine geçen düşmanları öldürürken dahi, onun organlarını keserek onu dayanılmaz işkencelere tabi tutmaktan son derece kaçınırlar. Kâfirler ise, duygulardan tamamen mahrumdurlar. Onlar ellerine geçirdikleri düşmanlarına en feci işkence

metodlarını uygulamaktan geri kalmazlar. Hatta bundan zevk alırlar. Bu eskiden beri böyle olmuştur, günümüzde de böyledir.

İşte Hz. Peygamber bu hadis-i şerifte iman sahiplerinin en iffetli en merhametli kimseler olduğunu söylemekle gerçek mü'minlerin böyle olması gerektiğini anlatmak istemiş ve mü'minleri böyle olmaya davet etmiştir.[80]

2667. ...el-Heyyac b. îmran'dan dedi ki: İmrân b. Havayn'ın bir kölesi kaçmıştı. Köleyi eline geçirdiği zaman onun elini keseceğine dair Allah için nezretti. Bunun üzerine beni (bu mes'eleyi) kendi adına sormam için (Hz. Peygamberin sahabelerine) gönderdi. Bende Semûre b. Cündüb'e gelip (meseleyi) ona sordum. O da;

"Rasûlullah (s.a.) bizi sadaka vermeye teşvik ederdi. Canlıların organlarını keserek onlara işkence yapmaktanda nehyederdi." diye cevap verdi. Sonra İmran b. Husayn'a varıp bir de O'na sordum. O da;

"Rasûlullah (s.a.) bizi sadaka vermeye teşvik ederdi. Yaratıkların organlarını keserek onlara işkence yapmaktan nehyederdi, cevâbım verdi.[81]

Açıklama

Bir önceki hadisin şerhinde, tslamda canlıları işkence yaparak organlarını keserek öldürmenin yasaklanmış oldu-

ğunu açıklamıştık.

Bu mevzuda Hanefî fıkhının meşhur kitaplarından Reddü'l-Muhtâr isimli eserde şöyle deniliyor: "Harp devam ederken burun ve kulaklar gibi azaların kesilmesinde beis yoktur... Fetihde zikredilmiştir ki: Harp sırasın da bir müslüman kılıcıyla bîr kafire vurup kulağını kesebilir, ikinci sefer vurup gözünü çıkarabilir. Üçüncü sefer vurup elini kesebilir. Bir müslüman harp devam ederken bir kafiri yakaladığında onun azalarını kesme-yip doğrudan doğruya öldürür.[82]

Sahih-i Buhârî ile, Sahih-i Müslim'de ve diğer önemli kitaplarda harp halinde kafirlerin azalarının kesilmesi yasaklanmıştır.

Nitekim Hattabi de; "Müsle yasağı daha önce bir müslümanın herhangi bir uzvunu kesmemiş olan kimseler hakkında geçerlidir. Fakat bir müslümanın herhangi bir organını kesen bir kimseye aynı cezayı vermekte sakınca yoktur. Nitekim Yüce Allah Kurân-ı Keriminde "Kim size

saldırırsa, onun size saldırdığı kadar, siz de ona saldırın."[83] buyurarak, bu mânâya işaret etmiştir   buyurmaktadır.[84]

111. Harpte Kadınları Öldürmek (Yasaktır)

2668. ...Abdullah (b.Ömer) den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a) in gazalarından birinde bir kadın ölü olarak bulunmuş, bunun üzerine Rasûlullah (s.a) kadınlarla çocukların öldürülmesini yasaklamıştır.[85]

Açıklama

Bu hadis"i Şerifte, savaşta kadınlarla çocukları öldürmenin yasak olduğu ifade edilmektedir.
Bu mevzuda ed-Dürrü'1-muhtar yazarı şunları söylüyor: "Savaşta kadınlar, çocuklar, deliler, harpte bağırıp çağıramayacak ve (mürted bile olsalar) çocuğu olmayacak derecede yaşlı olanlar, körler, topallar, kötürümler,bunamışlar, insanlara karışmayan rahipler Ve kilise hademesi öldürülmez. Ancak bunlardan biri kral, yahut savaşabilir, yahut harpte rey sahibi olur, yahut mal sahibi olup, malıyla savaşa yardım ederse öldürülür.[86]
Peygamber efendimiz, Durey b.Sımne'nin harp işlerinde görüşünden istifade edilen bir kimse olduğu için yüzyirmi yaşında ve kör olduğu halde öldürülmesini emretmiştir. Çocuk ve deliller savaşırlarken öldürülürler. Kadınlar, rahipler vesaire esir edildikten sonra savaştıkları takdirde öldürülürler. Hükümdar olan kadın her ne kadar savaşamasa bile öldürülür. Keza hükümdar olan çocuk ta öldürülür. Çünkü hükümdarların öldürülmesinde karşı tarafın önemli bir dayanağı yıkılmış yıkılmış olur."[87]

2669. ...Rebâh b.Rebî'den, demiştir ki: Biz Rasülullah (s.a) ile bir savaşta idik. Halkı bir şeyin etrafında toplanmış halde görünce; "Bunlar neyin etrafında toplanmışlar, bak gel." diyerek (oraya) bir adam gönderdi. (Bu adam oraya bakıp) geldi ve;

Öldürülmüş bir kadının etrafında (toplanmışlar) dedi. Bunun üzerine (Hz. Peygamber);

"Bu (kadın) öldürülmez " buyurdu. (Ravi devamla şöyle dedi) İleri birliğin başında da Halid b. el-Velid vardı. (Hz.Peygamber oraya tekrar) bir adam gönderip;

"Halid'e söyle hiç bir kadını ve (savaşın dışında bir iş için) kiralanmış (ve emir altında) olan bir kimseyi öldürmesin/' diye emir verdi.[88]

Açıklama

Bu hadisenin Mekke'nin fethi esnasında vuku bulmuş olması ihtimali kuvvetlidir.Nitekim Taberânî'ninlbn Ömer'den rivayet ettiği bir hadiste Hz.Peygamberin Mekke'ye girişinde böyle bir olayın meydana geldiğinden bahsedilmektedir.

Her ne kadar mevzûmuzu teşkil eden bu hadis-i şerifte savaş esnasında hiç bir kadını öldürmenin caiz olmadığı ifade ediliyorsa da, İbn Mâce'nin rivayetinde geçen; "... Bu kadın savaşanlar içinde savaşmış değildi..." ifadesi, harpte öldürülmesi yasaklanan kadınların, sadece savaşa katılmayan kadınlar olduğunu, bilfiil harbe katılmış olan kadınları öldürmekte bir sakınca bulunmadığını ifade etmektedir. Nitekim Musannif Ebû Dâvûd'un mürsellerinde, îkrime'den rivayet ettiği şu hadis-i şerifte bu gerçeği te'yid etmektedir: "Peygamber (s.a) Taif'te öldürülmüş bir kadın gördü. Bunun üzerine

"Ben sizi kadınları öldürmekten menetmedim mi? Bunun sahibi kim? dedi. Müteakiben bir adam:

Ya Rasûlallah, ben bu kadını terkime aldım, o ise beni yere vurarak öldürmeye kalkıştı. Artık ben de onu öldürdüm, dedi. Rasûlullah (s.a.) kadının gömülmesini emir buyurdu."

Rasûlullah (s.a.)'in katile birşey demeyip onu takrir buyurması çarpışmaya iştirak eden bir kadının öldürülebileceğine delâlet etmektedir.[89]

Hafız İbn Hacer el-Askalâni'nin açıklamasına göre, İmam Malik ile İmam Evzâî; düşman, müslümanlara karşı kalkan olarak kullansa bile yine de savaşta kadın ve çocukların öldürülemeyeceği görüşündedirler.

İmam Şafiî ile Küfe ulemasına göre ise, savaşta savaşan kadınlarla münafık çocukları öldürmek caizdir.

Mevzûmuzu teşkil eden Ebû Dâvûd hadisi İmâm-ı Şafiî ile Küfe ulemâsının delilini teşkil etmektedir.

Yine mevzûmuzu teşkil eden bu hadisi şerifte savaşta harple ilgisi olmayıp ta, harple ilgisi olmayan işleri görmek üzere kiralanan kimseleri öldürmenin de yasak olduğu ifâde edilmektedir. Hanefî ulemâsından Aliy-yü'1-Kârî'nin açıklamasına göre bir kimsenin harple ilgisi olmayan ücretli bir kimse olduğunun alâmeti silahsız olmasıdır.[90]

2670. ...Semûra b. Cündüb'den; demiştir ki: Rasûlullah (s.a.); "Müşriklerin yaşlılarını öldürün, çocuklarını bırakın” buyurmuştur.[91]

Açıklama

Henüz bulûğa ermeyen çocuklardır.Kendişinde yaşlılık alâmetleri beliren, yahut 50-51 yaşlarına varan kimsedir. Burada kastedilen, gücü kuvveti yerinde olup harbe yarayacak adamlardır. Yahut mutlak surette bulûğa erenler kasdedilmiştir. Yoksa elden ayaktan düşmüş ihtiyarlar kasdedilmemiştir. Şu halde "Buluğa ermeyen çocuklarla işe yaramayan ihtiyarlar öldürülmeyecek," demek olur ve hadis, çocukların öldürülmesini yasaklayan hadise muvafık düşer.

Şerh sözünden, bıyıkları yeni terlemiş delikanlılar da kastedilmiş olabilir. Böyleleri müslüman olurlar ümidi ile öldürülmeyebilir. Nitekim İmam Ahmed b. Hanbel: "Yaşlılar hemen müslüman olmazlar; gençler İslâmi-yeti kabule daha yakındırlar" demiştir. Binâenaleyh bu hadis vergi karşılığında kâfir olarak bırakılanlarla tahsîs edilmiş olur.[92]

2671. ...Âişe (r.anha) den demiştir ki; Kureyza oğullarının, bir tek kadınından başka hiçbir kadın öldürülmedi. Rasûlullah (s.a.) (Kureyza oğullarının) erkeklerini kılıçla öldürürken bu kadın benim yanımda, sarsıla sarsıla gülüyor ve (kendi kendine) söyleniyordu. Derken sahibini göremediğim bir ses

Falanca kadın neredEdir? diye, kadının ismiyle çağırdı. Kadın da;

Benim! diye cevap verdi. (Hz. Âişe diyorki); "Ben (o kadına);

Bu hâlin ne? dedim.

Ben bir iş yaptım (da ondan dolayı aranıyorum), dedi ve hemen götürülüp boynu vuruldu. Ben o kadına olan şaşkınlığımı hala

unutamıyorum. Çünkü öldürüleceğini bildiği halde sırtı ve karnıyla (sağa sola döne döne) gülüyordu.[93]

Açıklama

Bilindiği gibi, Benû Kureyza Medine'deki yahudi kabilelerindendi. Medine İslam devletine tabi idiler. Fakat hicretin beşinci, (milâdi 627) senesinde Hendek Savaşında düşmanla birleşerek İslam devletine ihanet ettiler.

Hz. Peygamber, Hendek savaşından sonra Benû Kureyza mahallesini kuşattı ve eli silah tutan tüm erkekleri idam etti. Kadınlardan da sâdece bir kadının boynunu vurdu.

Hattâbî'nin beyânına göre, kadının suçu Hz. Peygambere sövmekti. Hanefî ulemâsı da bu kadının suçunun Hz. Peygambere sövmek olduğuna hükmetmiş ve Peygamberlerden herhangi birine sövmenin cezasının ölüm olduğunu söylemişlerdir.

Ulemâ peygambere söven bir kimsenin had vurularak mutlaka öldürülmesi mi gerektiği, yoksa ceza vermeden kendisine tevbe etmesi için bir teklifte bulunmak mı gerektiği hususunda ihtilâfa düşmüşlerdir. Bâzıları onun tevbesinin makbul olmadığı ve dolayısıyla hemen cezalandırılması lâzım geldiğini söylerken bir kısmı da bu kimsenin de mürted gibi tevbesinin makbul olduğunu binâenaleyh tevbe ettiği takdirde kendisine had vurulamayacağını söylemişlerdir.

Hanefî fıkıh kitaplarından ed-Dürrü'1-Muhtâr isimli eserde deniliyor ki: "Musannifin Fetavâsında zikredilmiştir Ki; Peygamber efendimize dil uzatma cür'etinde bulunan veya ona kalbiyle buğzeden müslüman hadden öldürülür. Nitekim yukarıda geçmiştir, fakat Kitabü'ş-Şifâ'da: "Peygamber Efendimize dil uzatma cür'etinde bulunan veya kalbiyle buğzeden müslümanın hükmü mûrted'in hükmü gibidir." diye zikredilmiştir. Bundan anlaşılmıştır ki, o müslümanın tevbesi kabul edilir yani hadden öldürülmez. Nitekim akıl sahiplerine gizli değildir.

Musannif kendi şerhinde: "Ben Mısır'da Hanefi müftüsü Şeyhülislam İbnAbdülaFden işittim ki, kemal ve diğer fukaha, Bezzâziye sahibine tabi olmuşlar. Bezzâziye sahibi de es-Seyfu'1-MeslûI sahibine tabi olmuş. es-Seyfül-Meslûl sahibi Peygamber efendimize dil uzatan veya buğzeden müslümanın tevbesinin kabul edilmeyeceğini kendisine nisbet edip, kendisinden başka Hanefî âlimlerinden hiçbir kimseye nisbet etmemiştir."

diye zikretmiştir. Netf, Muînu'l-hükkam, Şerhü't-Tahâvi, Haviz-Zâhidi ve diğer mu'teber fıkıh kitaplarında: "Peygamber efendimize dil uzatan müslümanın hükmü, mürtedin hükmü gibidir." diye açıklanmıştır.

Netf'in ibaresi şöyledir: Peygamber efendimize dil uzatan müslüman mürteddir. Hükmü mürtedin hükmü gibidir. Mürted'e tatbik edilen ceza ona da tatbik olunur. Bundan anlaşılmıştır ki; Peygamberimize dil uzatan kişinin tevbesi kabul edilir, hadden öldürülmez. Nitekim evvelce geçtiği vecihle Kitabü'şşifa'da da böyle zikredilmiştir.[94]

2672. ...es-Sa'b b. Cessâme'den rivayet olunduğuna göre; Kendisi (bir gün) Peygamber (s.a.)'e, (savaşta) üzerlerine gece baskını düzenlenen müşriklerin saldırıya uğrayan, kadın çocuk ve evlerinin durumunu sordu. Peygamber (s.a.)'de:

“Onlar da onlardandır'1 buyurdu. Amr b. Dinar (bu son cümleyi) “Onlar babalarındandır." diye rivayet ederdi.

ez-Zührî dedi ki; Daha sonra Rasûlullah (s.a.) (savaşta) kadınların ve çocukların öldürülmesini yasakladı.[95]

Açıklama

Buhârî sarihlerinden Kastalânî'nin açıklamasına göre metinde geçen; "Onlar da onlardandır" cümlesinden maksat; "Savaşta çocuklar ve kadınlar da mutlak surette müşrik erkekler gibi öldürülür" demek değildir. Ancak savaşta, gece baskını gibi müşriklerin kadın ve çocuklarını kendilerinden ayırdetmenin mümkün olmaması gibi hallerde çocuklar ve kadınlar da öldürülebilir. Bu gibi haller dışında çocuklar ve kadınlar Öldürülemez, demektir. Kastalânî'nin bu izahı bu mevzuda gelen hadisler-deki farklı ifadelerin arasını uzlaştırmaktadır.

Hattâbî de bu cümleyi açıklarken, "Müşriklerin çocukları ve kadınları din bakımından müşrikler gibidirler ve harpte onlar, ancak müşriklerden ayır-dedilemedikleri zaman öldürebilirler, aksi takdirde öldürülemezler" demek suretiyle Kastalânî'nin bu sözlerini te'yid etmiştir.

Biz mezheb imamlarının bu mevzudaki görüşlerini 2667-2669 numaralı hadislerin şerhinde açıkladığımızdan burada tekrara lüzum görmüyoruz. Metinde geçen, "Onlar da onlardandır” cümlesi, Müslim'in Amr b. Dînâr'-dan naklettiği hadiste; "Onlar babalarindandır"[96] şeklinde geçmektedir.

Her ne kadar Zührî mevzuumuzu teşkileden bu hadisin neshedildiğini söylemişse de bu doğru değildir. Çünkü yukarıda da açıkladığımız gibi bu hadis müşriklerin kadınları ile çocuklarının öldürülmesini mutlak surette emretmiş değildir. Müşriklerin Öldürülmesi cevazı gece baskını gibi çoklarla kadınları erkeklerden ayırdetmenin mümkün olmadığı hallerle ilgilidir ve bu hüküm kıyamete kadar geçerlidir.[97]

Bazı Hükümler

1. Düşmana gece baskını düzenlemek caizdir.
2. Daha önce dine davet edilen kafirlere, bılahere habersiz olarak baskın yapılabilir.
3. Kâfirlerin çocukları dünyevi muamelelerde babalarına tabidirler.Hadisin Âhiretle ilgili hükümleri hakkında ise üç görüş vardır:
a) Kâfirlerin çocukları ergenlik çağına varmadan ölürlerse cennetlik olurlar,
b) Cehennemliktirler,
c) Bu mevzuda birşey söylenemez.[98]

112. Düşmanı Ateşle Yakmanın Keraheti

2673. ...Muhammed b. Hamza el-EsIemî'nin babasından rivayet olunduğuna göre, Rasûlullah (s.a.) onu bir seriyye'nin başına başkan tayin etmiş (Bu zat başından geçen hadiseyi) şöyle anlattı: Seriyyenin yanma vardım. Rasûlullah (s.a.);

"Eğer falan kimseyi bulursanız onu ateşle yakınız," buyurdu. Sonra ben (seriyyenin yanından) geri döndüm. (Rasûlü Ekrem) beni çağırdı. Huzuruna varınca;

"Falan kimseyi bulursanız onu öldürünüz. (Fakat) onu yakmayınız. Çünkü ateşle ancak ateşin sahibi (olan Allah) azâbeder." Buyurdu.[99]

Açıklama

Şevkâni'nin açıklamasına göre ulemâ ateşle cezalandırma mevzuunda ihtilâfa düşmüşlerdir. Hz. Ömer ile İbn Abbas (r.a.) bunun mutlak surette

mekruh olduğunu söylemişlerdir. Hz. Ali (k.v. ile Halid b. Velîd'e göre ise mahlûkatı bu şekilde cezalandırmak caizdir.

el-Mühelleb, bu hadis-i şerifte geçen yasağın tahrim ifade etmediğini ve canlıları bu şekilde cezalandırmanın da buna delâlet ettiğini söylemiştir. Mühelleb, Hz. Peygamberin Arenîlerin gözlerine mil çekmesini, Hz. Ebû Bekr'in bazı kimseleri sahabenin huzurunda yakmasını ve Halid b. Velîd'-in dinden dönen bazı kimseleri ateşle cezalandırdığı gibi Hz. Ali'nin de bu cezayı tatbik edişini delil olarak göstermiştir.[100]

Ateşle cezalandırmanın caiz olduğunu söyleyenler, Hz. Peygamberin, hadis uyduran bir kimse hakkında diri yakalandığı takdirde öldürülmesi, ölü olarak yakalandığı takdirde yakılması için emir verdiğini ve neticede, o kimsenin yılan sokması neticesinde ölü olarak bulunup cesedinin ateşte yakıldığını ifade eden hadis-i şerifle Buhari'nin rivayet ettiği şu hadisi de delil olarak gösterirler.[101]

"Nebilerden birini bir karınca ısırdı. O peygamber, karıncaların ocağının yakılması)nı emretti de (onların ocağı) yakıldı. Bunun üzerine Allah Teâlâ o peygambere:

"Seni bir karınca soktu değil mi? Ya sen Allah'ı teşbih eden ümmetlerden bir ümmeti yakmadın mı?" diye hitâb etmiştir.[102]

Tirmiziyyü'l-Hâkim bu hadis hakkında, "Allah bir karıncanın yakılmasına izin verdiğine göre bu karıncanın dışında kalan canlıları yakmanın da caiz olduğu ortaya çıkar." demiştir.[103] Canlıları yakmanın caiz olmadığını söyleyen ulemaya göre, canlıları yakmanın caiz olduğuna dâir deli! olarak ileri sürülen hadislerin hiç birinde de böyle bir cevaza delâlet eden bir mânâ yoktur. Çünkü Hz. Peygamberin Arenîlerin gözlerine kızgın mil çekmesi bir kısas idi. Çünkü onlar daha Önce bâzı müslümanların gözlerine kızgın mil çekmişlerdi. Ayrıca bu uygulama sonradan neshedildi. Her ne kadar sahabilerden bazısı ateşle cezalandırmayı caiz görmüşlerse de, bâzıları bunun yasak olduğunu söylemiştir. Oysa bilindiği gibi sahabilerin bazılarının muhalefetiyle karşılanan bir sahabinin uygulaması delil olma niteliğinden mahrumdur. Ayrıca bu hadis canlıları ateşle cezalandırmanın haram olduğunu ifade etmekte, canlıları ateşle cezalandırmaya cevaz veren baş taraftaki cümleler, son cümleyle neshedilmiş bulunmaktadır:[104]

Kâmil Miras bu hadisle ilgili olarak şu açıklamayı yapmıştır: "Hadiste adlan açıkça söylenmeyip kinaye târiki ile zikredilen bu iki şerirden birisi Hebbar İbn Esved'dir. Ve bunda ravilerin ittifakı vardır. Ötekini tayinde

ihtilaf edilmiştir. İbn Hişam, Siyretinde Halid İbn Abdi Kays diye gösterir. Peygamberimizin bunlar hakkında ateşte yakmak gibi ağır bir ceza tayin buyurması, peygamberin kerimesi Zeyneb'in ölümüne sebeb olmaları ile suçlu olmalarındandır. Şöyle ki: Rasûlullah hicretten evvel kızı Zeynebi, Ebü'l-Âs îbn Rebi' ile evlendirmişti. Ebü'l-As müşrik olduğundan Zeyneb, peygamberimizle hicret edemeyip Mekke'de kalmıştı. Bedir harbinde, Ebû Cehil ordusunda, Ebu*l-As da bulunup esir düşmüş ve Zeynebi Medine'ye göndermek şartıyla bırakılmıştı. Ebu'l-As bu şarta bağlı kalarak Zeyneb'i rahat bir şekilde Medine'ye göndermek için mükemmel teçhiz ederek yolcu etmiş ve kendisine hizmet etmek üzere bu iki şahsı refakatine vermişti. Bunlar yolda Zeyneb'in bindiği deveye mü-dahele ederek o sırada hamile olan Hz. Zeynebi mahfesinden düşürmüşler ve karnındaki çocuğuyla birlikte ölümüne sebeb olmuşlardır. Bu ağır cinayetin cezasının da o nisbette ağır olacağı tabii idi. O devirde ihrak (yakma) cezası da vahşet sayılmazdı. Bu cihetle Rasûlullah ilk önce böyle bir cezanın tatbikini emretmişken bunu, İslam dîninin tesis etmekte olduğu yüce medeniyetle bağdaştırmadığından bilahere ölüm cezasıyla cezalandırılmalarını emir buyurmuştur.[105]

Bazı Hükümler

1. Bir hükümle amel edilmeden önce, o hükmün neshedılması caizdir.

2. Hadlerde ateşle yakma cezası yoktur. Hadler kılıçla yerine getirilir. Küfe ulemâsıyla en-Nehâî, es-Sevrî, Ebû Hanîfe ve taraftarları ile Hicaz ulemâsından Atâ bu görüştedirler.

Ulemadan bir topluluk ta, Hz. Ali'nin görüşüne tabi* olarak dinden dönenleri yakmanın caiz olduğunu söylemişlerdir. Bazıları da, ancak bir kimseyi yakmış olan kimselerin yakılabileceğini, bunların dışında kimsenin yakılamayacağını söylemişlerdir. İmam Mâlik ile Medîneliler, Şafiî ulemâsı İmam Ahmed ve îshak (r.a.)'de bu görüştedirler.

3. Bir müctehîdin kendi içtihadıyla vermiş olduğu bir hükümden dönmesi caizdir.

4. Bir hüküm verdikten sonra delilini zikretmek müstehabdır.

5. Sünnet, sünneti neshedebilir. Bu mevzuda ittifak vardır.[106]

2674. ...Ebû Hüreyre (r.a.)'den demiştir ki: Rasûluliah (s.a.) bizi (bir miktar askerle birlikte savaşa) gönderdi ve gönderirken (şöyle) buyurdu:

"Eğer, falan kimse ile falan kimseyi bulursanız...” (Hz. Ebû Hureyre rivayetinin bundan sonraki kısmında bir önceki hadîsin) mânâsını nakletti.[107]

Açıklama

Bir önceki hadisin şerhinde bu hadisle ilgili açıklama bulunduğundan burada tekrara lüzum görülmemiştir.[108]

2675. ...Abdullah b. Mes'ûd'dan; demiştir ki: Rasûluliah (s.a.) ile bir seferde idik, bir ihtiyacından dolayı (yanımızdan) uzaklaşmıştı. O sırada iki tane yavrusuyla birlikte bir kaya kuşu gördük ve yavrularını yakaladık. Bunun üzerine (anne) kuş gelip kanatlarını (onların üzerine) germeye başladı. Derken Peygamber (s.a.) geldi ve;

"Bunu yavrularıyla üzen kimdir? Onları kendisine geri veriniz!" buyurdu. Yine (Fahr-i kainat efendimiz) bizim yakmış olduğumuz bir karınca yuvasını gördü de;

"Bunu kim yaktı" diye sordu. Biz de,

Biz dedik.

"Ateşle cezalandırmak, ateşin yaratıcısından başka hiçbir kimse için uygun değildir," buyurdu.[109]

Açıklama

2673 numaralı hadis-i şerifin şerhinde açıkladığımız gibi bu hadis-i şerifte yaratıkları ateşle cezalandırmanın yasak olduğuna delalet etmektedir.

Metinde geçen hummare kelimesi başı ve gagası kırmızı olan ve Türkçede kaya kuşu diye bilinen bir kuş türü anlamına gelir.

Hattâbî'nin açıklamasına göre bu hadis eşek arılarının ocağını yakmanın mekruh olduğuna delalet etmektedir. Karıncalara gelince bunların ocağım yakmak için bir sebep yok gibidir. Çünkü bunların yuvalarım yakmadan da zararları önlenebilir.

Esasen karıncalar iki kısımdır. Bunlardan bir kısmı insanı rahatsız eder ve zararlıdır. Bunların zararını önlemek için ateşle yakma yoluna gidilmeden öldürülmeleri caizdir.

İkinci kısım karıncalar ise uzun bacaklıdırlar. Bunlar zararsız oldukları için Öldürülmeleri caiz değildir.[110]

Bazı Hükümler

1. Karıncaların yuvalarını ateşe vermek caiz değildir.
2. Hayvanların kendilerine muhtaç olan yavrularını yakalayarak onları rahatsız etmek yasaktır.[111]

113. Bir Kimsenin Diğer Bir Kimseye (Hayvanla Kazanacağı Kârın) Yarısı Karşılığında Yahut Da (Savaştan Elde Edeceği) Ganimet Karşılığında Hayvan Kiraya Vermesi Caizdir

2676. ...Vasile b. el-Eşkâ'dan demiştir ki: Rasûlullah (s.a.) Tebûk savaşma (gidilmek üzere) çağrıda bulundu. Bunun üzerine ben hemen (harp için gerekli malzemeyi temin etmek için) ailemin yanına vardım. Geri döndüğümde Rasûlullah (s.a.)m sahâbilerinin ilki (savaş için yola) çıkmış bulunuyordu. Bunun üzerine Medîne'de

Bir adama (savaştan kazanacağı) ganimeti karşılığında kiralık at verecek kim vardır? diye bağırmaya başladım. Derken Ensardan yaşlı bir adam;

Savaştan kazanacağı ganimetin bizim olması şartıyla ona bizimle nöbetleşe bineceği bir hayvan veririz, yemesi de bizimledir diye haykırdı.

Ben de;

Kabul dedim. (Yaşlı adam);

Yüce Allah'ın bereketi üzere (savaş için) yürü dedi. Ben de (bu) hayırlı arkadaşla (yola) çıktım. Nihayet Allah bize (bu yolculuktan) bir fey nasibetti. Benim hisseme de birtakım genç develer isabet etti.Develeri sürüp ona getirdim. (Arkadaşım) çıkıp develerin (arkasına konan) heybelerinin birinin üzerine oturdu. Sonra;

Bunları geriye, doğru sür dedi. Sonra da;

İleri doğru sür dedi. Arkasından da;

Senin genç develerinin kıymetli olduklarım görüyorum, dedi. (Ben de ona);

Bu(nlar) benim sana şart koştuğum sana ait ganimet(Ier)dir dedi(m).

Ey kardeşim (bu) genç develerini al (götür). Bizim arzumuz (aslında) senin ganimetinden başka (Ahiret sevabı ve senin arkadaşlığın) idi. cevâbını verdi.[112]

Açıklama

Bir fıkıh terimi olarak "fey", savaşmaksızın müslümanlann, düşmanlar dan ele geçirdikleri mal demektir.

Hadîs-i şerifte açıkça belirtildiğine göre bu hadise hicretin dokuzuncu yılında cereyan eden Tebûk seferinde geçmiştir.

Bilindiği gibi Tebûk seferi, Bizanslıların müslümanlara karşı besledikleri düşmanca niyyetlerin bertaraf edilmesi maksadıyla yapılmıştı. Fakat bu sefer Bizanslıların harp sahnesinde görülmemeleri üzerine herhangi bir çatışma olmadan sonuçlanmıştı.

Ancak Halid b. Velid bu seferden sonra, DûmeCül-Cendel'e gidip orada Ukeydir'i esir etmiş ve onu iki bin deve sekizyüz at, dörtyüz zırh ve dörtyüz mızrak karşılığında serbest bırakmıştı. Hz. Vâsıla da Hz. Ha-lid'in birliğinde olduğu için kendisine bu fey'den birtakım genç develer isabet etti.

Her ne kadar Hz. Vâsılâ'nın elde edeceği ganimet karşılığında bir hayvan kiraladığından bahseden bu hadisin, bab başlığındaki, "Bir kimsenin bir kimseye (savaştan elde edeceği) ganimet karşılığında hayvan kiraya vermesi" cümlesiyle ilgisi açıksa da bu hadisin, yine bab başlığındaki; "Bir kimsenin diğer bir kimseye (hayvanla kazanacağı kârın yarısı karşılığında) hayvan kiraya vermesi cümlesiyle bir ilgisi görülmemektedir.

Demek ki Musannif Ebû Dâvûd şu noktadan hareket ederek bu hadisle başlıktaki sözkonusu cümle arasında şöyle bir ilgi kurmuştur: "Madem ki miktarı meçhul olan bir ganimet karşılığında bir hayvanı kiraya vermek caiz oluyor o halde bu hayvanla kazanılacak miktarı meçhul bir kârın yarısı karşılığında hayvanı kiraya vermenin de caiz olması gerekir."

Fakat hadis sarihleri; "Hz. Peygamber, Hz. Vâsılâ'nın bu şartlarla hayvan kiraladığını, ne görmüştür ne duymuştur, ne de takrir veya emretmiştir. Binâenaleyh, Hz. Peygamberin böyle bir kiralama olayını tasvib ettiği sabit değildir. Hem de Hz. Vâsılâ'nın yaptığı bu kiralama,

kiralamanın sıhhatinin şartlarına uygun olmadığından sahih değildir." gerekçesiyle Musannif Ebû Dâvûd (r.a.)'in bu görüşünü tenkid etmişlerdir.

Hadis ulemâsından Hattâbî (r.a.) bu mevzuda şunları söylüyor: "Bir kimsenin diğer bir kimseye savaşta kazanacağı ganimet karşılığında hayvanını kiraya vermesinin caiz olup olmadığı mevzuunda ulemâ İhtilâfa düşmüşlerdir." Ahmed b. Hanbel (r.a.) bunda herhangi bir sakınca görmediğini söylemiştir.

İmam Evzâî de bunu caiz görmektedir. Malik b. Enes'e göre hayvanı bu şartla kiraya vermek mekruhtur. İmam Şafiî de bunun caiz olmadığını, ancak hayvanını bu şekilde kiraya veren kimsenin işi bittikten sonra pazarlık ettiği kirayı değil de o gün için o hayvanın benzerlerinden alınan binme ücretini alabileceğini söylemiştir.[113]

114. Esir Zincir Ve Bukağılarla Bağlanabilir

2677. ...Ebû Hüreyre, Rasûlullah (s.a.)'ı şöyle buyururken işittiğini söylüyor:

"Azîz ve Celîl olan Allah bukağılarla bağlı olarak cennete sürüklenen bir toplumdan hoşnut olmuştur."[114]

Açıklama

Metinde geçen "acibe" kelimesi kıymet verdi, Önem verdi memnun ve hoşnut oldu gibi mânâlara gelir.

Bu cümlede ise, değer ve önem verdi mânâsında kullanılmıştır. Buna göre, cümlesi; "Bukağılarla bağlanmış olarak cennete sürüklenip götürülen kimselere Allah çok değer verir. Onların Allah yanındaki değeri büyüktür," mânâsına gelir. Bu cümlenin; "Allah bukağılar içerisinde cennete sürüklenen kimselerden memnun ve razı olur, onlara çok sevab verir," anlamına geldiği de söylenmiştir.

Hanefi ulemasından Alüyyü'l-kari'ye göre bu cümle ile övülmek istenenler savaşta esir edilerek zorla kelepçelenip tslam ülkesine getirilen, sonra Allah'ın lütfuyla kendilerine îmân nâsib olan ve bu sayede cennete girmeye hak kazanan kimselerdir. Binâenaleyh burada bukağılarla cennete

sürüklenen kimselerden maksat elleri ve ayakları bağlı olarak, İslâm ülkesine getirilen ve sonra da kendi arzularıyla "İslam dinine giren kimselerdir". İslam insanı cennete götürdüğü için hadisi şerifte, "İslama girme" yerine, "Cennete girme" tabiri kullanılmıştır.[115]

Kirmânî ile Bermavî'ye göre ise bu hadîs-i şerifte övülmek istenenler, "Savaşta kafirlere esir düşerek elleri ayakları bağlanıp şehid edilen ve kıyamet gününde de bu haliyle Allah'ın huzuruna çıkartılan müslüman mü-câhidlerdir."

Bu mevzuda Hafız Münziri de şunları söylüyor: "Aslında bu cümle ile övülmek istenen kimseler, zorla İslama sokulan esirlerdir. Ulemâdan bâzıları hayırlı bir işe zorlanan herkesi bu hadisin hükmü içerisine sokmuşlardır."[116]

AIiyyü'l-Kârî'nin açıklamasına göre, burada övülen kimselerin nefs-i emmârenin tuzaklarına düşüp elleri ayakları bağlanan, nevasının bataklıklarına saplanıp kalan fakat Allah'ın cezbesiyle hidâyet yoluna sürüklenen, sûflî duygulardan kurtulup ulvî duygulara ve dolayısıyla cennete yol bulan kimseler olması ihtimali de vardır.

Pranga ve kelepçelerle hastalık, fakirlik, musîbet gibi insanı dünyevi lezzetlerden ve günahlardan koruyup da Allah'a sığınmaya zorlayan haller de kasdedilebilir.[117]

Netice olarak şunu söyleyebiliriz ki, Aliyyü'1-kârî (r.a.) bu hadisin zahiri ve batınî mânâsım en güzel ve doğru bir şekilde açıklamıştır. Buna göre harp esirlerinin ellerini ayaklarını bağlayarak İslam ülkesine sevket-mek caizdir.[118]

2678. ...Cündûb b. Mekis'den demiştir ki: Rasûlullah (s.a.), Abdullah b. Gâlib el-Leysî'yi bir seriyye ile (savaşa) göndermişti. Seriyye de ben de vardım. (Seriyyeyi oluşturan) askerlere el-Kedîd (denilen yer) de,bulunan el-Mülevvveh oğullarına ayrı ayrı kollardan baskın yapmalarını emretti. (Yola) çıktım. el-Kedîd (denilen yer)e varınca el-Haris b. el-Bersa el-Leysi'yle karşılaştık ve onu yakaladık.

Ben (buraya) sadece Islamı isteyerek geldim ve ancak Rasûlullah (s.a.)'a (varmak) için (yola) çıktım, dedi. Biz de;

Eğer sen (gerçekten) müslüman isen bizim seni bir gün ve bir gece bağlamamız sana zarar vermez. Eğer bunun aksine ise biz de seni bağlıyoruz, dedik ve onu sıkıca bağladık.[119]

Açıklama

Bezlu'l-mechûd yazan, Eş-Şeyh Halil Ahmed es-Sehârenfûrî'nin ifadesine göre, Rasûl-i zîşân efendimizin sözü geçen seriyyenin başına kumandan olarak tayin ettiği kişinin adı metinde geçtiği gibi Abdullah b. Galib değil, Galib b. Abdillah'dır. Her ne kadar, bazı kayıtlarda bu kişinin ismi mevzumuzu. teşkil eden hadiste olduğu gibi Abdullah b. Gâlib şeklinde geçiyorsa da kayıtlara bir yanlışlık eseri olarak böyle geçmiştir. Doğrusu Gâlib b. Abdillah'dır. Siyer ulemâsının verdiği bilgilere göre mevzumuzu teşkîl eden hadîs-i şerifte anlatılan hadise hicretin beşinci yılında vuku bulmuş ve seriyye onbeş kişiden ibaretmiş.

Hattâbi'nin de ifade ettiği gibi bu hadis-i şerif, kâfir olan bir esîri, bukağı ve kelepçelerle bağlamanın caiz olduğuna delâlet etmektedir. Serbest bırakıldığı takdirde şerrinden emin olunamayan veya kaçmasından korkulan tüm esir, cani ve mahbuslar da bu hükme girerler.[120]

2679. ...Sâid b. Ebi Said'den rivayet olunduğuna göre, kendisi Ebû Hüreyre'yi (şöyle) derken işitmiş; Rasûlullah (s.a.) Necid taraflarına bir süvari birliği gönderdi. (Bu birlik) Hanife oğullarından olan ve Semâme b. Üsal diye anılan Yemâme halkının başkanını (yakalayıp) getirdi. Onu mescidin direklerinden birine bağladılar. Rasûlullah (s.a.) onun karşısına geçti ve;

"Ey Sümame içinde taşıdığın (gerçek düşünce) nedir?" dedi.

Ey Muhammed içimdeki hayırdır. Eğer öldürürsen kan sahibi birini öldürmüş olursun. Eğer bir iyilikte bulunursan (iyiliğe) şükreden bir kimseye iyilik etmiş olursun. Eğer mal istiyorsan. îşte ondan sana istediğin kadar verilir. Cevabını verdi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.) onu öylece bıraktı. Ertesi gün olunca (Hz. Peygamber) ona;

“Ey Sümame içinde taşıdığın (gerçek düşünce) nedir?" diye (tekrar) sordu. O da (bir gün önceki) sözün aynısını tekrarladı. Rasûhıllah (s.a.) onu tekrar bırakıp gitti, ertesi gün olunca (burada ravi daha önce geçen) şu (yukarıdaki soru ve cevab)ların aynısını anlattı (ve rivayetine şöyle devam etti); Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.):

"Sümame'yi serbest bırakınız" dedi (Serbest bırakılan Sümame) Mescide yakın bir hurmalığa gitti. Orada yıkandı sonra mescide girip "Eşhedüenlâ ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdü-hû ve

rasûluhu" diyerek şehadet getirdi (Bu) hadisi (bu şekliyle Ku-teybe) rivayet etti.

İsa (bu hadisdeki -Eğer öldürürsen kan sahibi birini öldürmüş olursun- cümlesindeki "kan sahibi'* lafzını); Bize el-Leys*in haber verdiğine göre, (Sümame Hz. Peygambere;)

Eğer öldürürsen söz sahibi birini (öldürmüş olursun) cevâbını vermiştir, diye rivayet etti.[121]

Açıklama

Beni Hanîfe Yemâme'de yaşayan meşhur bir kabiledir. Hz. Sümame bu kabilenin reîsi idi. Islâmiyeti kabulünden sonra da sahabe-i kiramın büyüklerinden olmuştur. Kıssa, Mekke'nin fethinden evvel geçmiştir. Onun için de "Sümame'yi esir edip getiren Abbas b. Abdi'l Muttalib'dir." diyenlerin sözüne itibar edilmemiştir. Çünkü Hz. Abbas o zaman henüz müslüman olmamıştı. O müslümanlığı Mekke'nin fethinde kabul etmiştir.[122]

Metinde geçen ve "...İçinde taşıdığın duygu nedir?" manasına gelen cümleye "Kalbinde İslama rağbet veya nefret hislerinden hangisi vardır?"

"Sana nasıl muamele yapacağımı zannediyorsun?" gibi değişik manalar verilmiştir. Aslında bu cümlede bulunan istifhamiyye, ism-i mevsul, de sıla olur. Bununla beraber bu cümleyi daha başka şekillerde tahlil etmek te mümkündür. Şöyle ki: Hz. Üsame'nin bu soruya, "Ey Muhammed içimdeki hayırdır." diye cevap vermesi; "Sen Zalimlerden değilsin; afvını ve ihsanını umarım." manasınadır. Peygamber (s.a.) bu soruyu üç gün tekrarlamış, Sümame (r.a.) de üç gün aynı cevâbı vermiş, "Eğer öldürürsen kan sahibi birini Öldürmüş olursun..." demiştir.

Kadı Iyâz'ın beyânına göre bundan maksat; "Öldüreceğin adam şerefli bir reis olduğu için kanı dava edilecek ve katilinden öç alınacak bir adamdır..." demektir. Diğer ulemâ: "Sümame'nin bu sözü kanı heder olmaya lâyık, ölümü haketmiş birini öldürmüş olursun. Binaenaleyh onu öldürmekle mes'ûl olmazsın manasına gelir." demişlerdir.[123] "Zademin" kelimesinin "za zemmin" şeklindeki rivayeti nazar-ı itibara alınacak olursa o zaman bu cümleye "Eğer öldürürsen kendisine hürmet edilen, sayılan ve sözü dinlenen bir kimseyi öldürmüş olursun." şeklinde mânâ vermek gerekir.

Hz. Peygamberin aynı suali üç gün tekrar etmesi kalpleri İslâmiyete yatıştırmak ve müslüman olması ümit edilen eşrafa bir lütufkarlık göstermek içindir. Zira bu gibi zevatın ardından onlara tabi bir çok kimselerin müslüman oldukları bilinen bir şeydir.[124]

Bazı Hükümler

1. Esiri bağlayıp hapsetmek ve kafiri mescide sokmak caizdir. Halife Ömer b. Abdılazız ile Katade ve İmam Malik'e göre kâfirin mescide girmesi caiz değildir.

İmam-ı Âzam, kitab ehli olanların girmesine cevaz vermiş, imam Şafiî ise müsİümanın izin vermesi şartı ile ehl-i kitap olsun, olmasın, bütün kâfirlerin mescide girebileceğini söylemiştir. Müşriklerin Mescid-i Harama girmelerini yasak eden âyete gelince, Şâfiîler bunu, Mescid-i Harama mahsus kabul etmiş ve oraya girmelerinin caiz olmadığını söylemişlerdir. Hanefî-lere göre bu âyetten murad, müşriklerin istila için yâhud kendi âdetleri olan çırılçıplak tavaf etmek maksadı ile girmeleridir. Ehl-i kitabın ziyaret için girmelerinde sakınca yoktur.

2. Esiri karşılık almadan serbest bırakmak caizdir.

3. Kâfir müslüman olunca yıkanması gerekir. Ancak bu kısım ihtilaflıdır. Hanefiler'den rivayet edilen bir kavle göre cünüb iken müslüman olan kâfirin yıkanması farz; diğer kavle göre, müstehaptır. Şâfiîlere göre müslüman olmak isteyen bir kâfirin hemen İslâmı kabul etmesi, şayet küfür halinde cünüp oldu ise ondan sonra yıkanması icâb eder. Küfür halinde iken yıkanması yeterli değildir. Bazıları yeterli olacağını söylemişlerdir. Yine Şâfiîlerden bazıları ile, Mâlikîler hiç gusul icâbetmeyeceğine kail olmuşlardır; onlara göre cünüblük hükmü, müslüman olunca sükût etmiştir. Fakat bu kavil zâif görülmüştür.- Cünüb olmayan bir kâfir müslüman olursa, îmam Mâlik ile Şâfiîlere ve diğer ulemâya göre yıkanması müste-hâb olur.

İmam Ahmed'le bazı ulemâ: "Müslüman olan kâfirin mutlak surette yıkanması vacibtir." demişlefdir.[125]

2680. ...Yahya b. Abdillah b. Âbdirrahman b. Sa'd b. Zürâre'-den; demiştir ki: (Kureyşli) esirler (Medine'ye) getirildikleri zaman, Şevde binti Zem'a, Afrâ'nın (o anda) evlerinde bulunan Avf ve Muavvız isimli oğullarının yanında idi. Bu (hadise) Hz. Peygamber'in hanımları hakkında

örtünme (emri) gelmeden önce (olmuş) idi. Şevde (r.anha) diyor ki; Ben (o gün) onların yanında idim. (yanıma) gelindi ve (o anda Medine'ye getirilen esirlere işaret edilerek);

Şu esirler (Bedir'den) getirildiler, denildi. Ben de evime döndüm. Rasûlullah (s.a.) evde idi. Bir de ne göreyim, Ebû Yezîd Süheyl b. Amr odanın bir köşesinde elleri bir iple boynuna bağlanmış bir halde duruyor: (Ravi Yahya rivayetine devam ederek) hadisi (sonuna kadar) nakletti.

Ebû Dâvûd der ki; Avf ile Muavvız (Bedir'de) Ebû Cehl b. Hişâm'ı öldürdüler. Onunla karşılaştıklarında (onu) tanımamışlar bile. Her ikisi Bedir'de şehid edildiler.[126]

Açıklama

Ebû Abdillah el-Hakîm'in Müstedreki ile Zehebi'nin Telhîsinde de rivayet edilen bu hadisin devamı şöyledir: "Al

lah'a yemin olsun ki ben Ebû Yezid'i bu halde görünce;

Ey Ebû Yezid şerefle Ölmekten kaçtınız da kendi ellerinizle kendinizi teslim mi ettiniz? demekten kendimi alamadım. Ancak Rasûlullah (s.a.) in evden

"Ey Şevde! Bu sözü Allah'a ve Rasûlüne karşı mı söylüyorsun?" diye seslenmesiyle kendime gelebildim. Bunun üzerine;

Ey Allah'ın Rasûlü seni hak ile gönderen Allah'a yemin ederim ki: Ebû Yezid'i iple elleri boynunda kavuşturulmuş görünce kendime hakim olamadım da onun için bu sözleri söyledim, dedi.

Hakîm'in bu rivayeti Müslim'in şartlarına göre sahihtir. Her ne kadar musannif Ebû Dâvûd bu hadiste Ebu Cehl'in Afra isimli kadının oğullarından Muavviz ile Avf tarafından öldürüldüğü ifade ediliyorsa da aslında musannif Ebû Dâvûd'la İbn Sa'd'dan başka Ebu Cehli öldürenler arasında Hz. Avf'ın ismini zikreden yoktur. Bezlü'I-Mechûd yazarı, Ebu Cehli öldürenler Afra hatunun Muaz ve Muavviz isimli oğullarıdır. Ancak Ebû Cehl'in Muaz b. Amr b. Cemûh ile Muaz b. Afra tarafından öldürüldüğüne dair rivayetler de vardır.[127]

Buhârî'de bu hadise şöyle anlatılıyor: Muâz b. Amr b. Cemûh ile Muaz b. Afra peygamberimizin huzuruna geldiler ve hadiseyi anlattılar. Peygamberimiz onlara;

“Kılıçlarınızı şildiniz mi?" diye sordu.

Hayır silmedik dediler. Bunun üzerine, peygamberimiz onların kılıçlarını gözden geçirdi.

"İkiniz de öldürmüşsünüz" dedi. Fakat Ebu Cehl'in kılıcını ve eşyasını Muaz b. Amr b. Cemûh'a verdi."[128] doğrusu da budur.

Mevzumuzu teşkil eden bu hadisi şerifte Bedir'de ele geçirilen esirlerin Medine'ye getirildiği sırada, Hz. Muavviz b. Afra ile Avf b. Afra'nın Medine'de bulundukları ifâde edilmektedir. Oysa bazt haberlerde Muavviz b. Afra ile Avf b. Afra'nın Bedir'de Ebu Cehil tarafından şehid edildiği ifade edilmektedir.[129] İşte mevzûmuzu teşkil eden hadîste geçen bu ifâdenin tarihi gerçeklere aykırı olduğunu ifade etmek için musannif Ebû Dâvûd hadisin sonuna bir ta'lik ilâve ederek, "Avf ile Muavvız Bedir'de şehid edildiler." demek lüzumunu hissetmiştir. Bu hadis-i şerifte anlatılmak istenen şudur: "Bir esirin kaçmasını önlemek, ya da tehlikesinden emin olmak için ellerini, kelepçelemek veya bağlamak caizdir."[130]

115. Esirlere Sözlü Hakarette Bulunma, Onları Dövme Ve İtirafa Zorlama

2681. ...Enes'den rivayet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.) es-hâbını (Bedr'e gitmeye) davet etmiş, onlarda Bedr'e (doğru) yola çıkmışlar, (yolda) Kureyş'in su taşıyan develeriyle karşılaşıvermiş-ler, (develerin idarecisi olarak) başlarında da Haccac oğullarına ait siyah bir köle varmış, bunun üzerine Rasûlullah (s.a.)'ın ashabı onu yakalayıp

"Ebû Süfyân nerededir? diye köleyi sorguya çekmişler. O da;

"Vallahi benim, onun işi hakkında hiçbir bilgim yoktur. Fakat işte Kureyş geldi, içlerinde Ebû Cehîl, Râbiâ'nın iki oğlu Şeybe ile Utbe ve Umeyye b. Halef de vardır, diyordu. O bunu söylüyor (sahabe-i kiram da) onu dövüyordu. Bunun üzerine (köle korkusundan);

Beni (dövmeyi) bırakınız, beni bırakınız, size (gerçeği) haber vereceğim." diyordu. Bıraktıkları zaman da;

Vallahi benim Ebû Süfyân hakkında hiçbir bilgim yok. Ama işte Kureyş (size doğru) yola çıktı içlerinde Ebu Cehil, Râbiâ'nın iki oğlu Utbe ile Şeybe ve Umeyye b.Halef de var. (Size doğru) yöneldiler." diyordu. Peygamber (s.a) de namaz kılıyor ve bu konuşmayı işitiyordu. Namazı bitince;

"Nefsim yedi elinde olan Zât'a yemîn olsun ki, siz onu doğru söylediği zaman dövüyürsunuz, yalan söylediği zaman da bırakıyorsunuz. İşte Kureyş Ebu Süfyam (sizin saldırınızdan) korumak için (size) yönelmiş (üzerinize gelmektedir." buyurdu.

(Daha sonra) Enes şöyle devam etti; Rasûlullah (s.a.) (onlara bu ikazı yaptıktan sonra);

"Şurası yarın falanın düşeceği yerdir." deyip elini yere koydu "ve şurası da yarın falanın düşeceği yerdir." deyip elini tekrar (bir başka) yere koydu. "Şurası da yarın falanın düşeceği yerdir." deyip elini tekrar (bir başka) yere koydu. Şurası da yarın falancanın değeceği yerdir." deyip elini (bir başka) yere (daha) koydu. (Enes) dedi ki: Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki ertesi gün müşriklerden hiçbiri Rasûlullah (s.a.)'m elini koyduğu yerden öteye geçemedi. (Hepsi de işaret edilen yerlere düştüler). Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.) onlar hakkında emir verdi ayaklarından tutulup çekilerek Bedr'in Kuleyb isimli kuyusuna atıldılar.[131]

Açıklama

Metinde geçen Ravâyâ kelimesi, Râviye kelimesinin çoğuludur. Râviye ise, "Su taşıyan deve" demektir. Bu hadis mürseldir. Fakat bilindiği gibi sahabinin mürsel haberi merfu' hükmündedir.[132]

Bazı Hükümler

1. Kendisine eman verilmeyen kâfir esir, fayda temın edileceğine inanıldığı zaman dövülebilir.

2. Hz. Peygamber bir mucize olarak istikbâle âit bâzı haberler verirdi ve bu haberler aynen onun ağzından çıktığı şekilde vukua gelirdi.[133]

116. Esirin Müslümanlığı Kabule Zorlanması

2682. ...İbn-i Abbas (r.a.)'den demiştir ki: (İslam'dan önce) çocuğu yaşamayan (bir) kadın çocuğu yaşadığı takdirde onu yahudi olarak

yetiştireceğine dair adakta bulunurdu. İçlerinde Ensar çocukları da bulunan (yahudilerden) Nâdir oğulları (Medine'den) sürgün edilince (Ensâr);

"Biz çocuklarımızı bırakmayız, dediler. Bunun üzerine Azız ve Celîl olan Allah;

"Dinde zorlama yoktur. Gerçek hak, bâtıldan iyice ayrılmıştır...”[134] ayet-i (kerimesi)ni indirdi.

Ebû Dâvûd dedi ki; Miklât, çocuğu yaşamayan kadın demektir.[135]

Açıklama

Metinde geçen âyet-i kerîmenin iniş sebebi hakkında çeşitli rivayetlerden birine göre; İslâm'dan önce çocuğu yaşamayan ensâr kadınları, çocuğu olduğu takdirde onu yahûdîler arasında yetiştirip yahûdî yapacaklarını adarlardı. Çünkü Yahudileri, din bakımından kendilerinden üstün görürlerdi. Böylece bazı ensar çocukları, yahûdîler arasında büyümüş ve yahûdî olmuşlardı. İslam gelip de yahudilerden, Na dır oğullan yurtlarından sürülünce Ensarlılar: "Biz çocuklarımızın onlarla beraber gitmesine izin vermeyiz" dediler ve çocuklarını müslüman olmaya zorlamak istediler. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu. Nitekim mevzûmuzu teşkil eden hadis-i şerifte de bu rivayete yer verilmiştir.

Diğer bir rivayete göre ise bu âyet yine ensârın bir kolu olan Salim b. Avf oğullarından el-Husayn hakkında inmiştir.

Bu zâtın iki oğlu vardı. Bunlar Şam'dan Medine'ye kuru üzüm götüren iki tüccarın telkiniyle hristiyan olmuşlardı. Bu çocuklar da o tüccarla beraber Şam'a gitmek isteyince babaları, bunları zorla İslama sokmak istedi ve Allah'ın Rasûlünden, arkadan adam gönderip bunları İslama döndürmesini rica etti. Bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu.

Bu iniş sebeplerine dayanarak bazı müfessirler bu ayetin ancak kitap ehlinden olan kimselerin müslüman olmaya zorlanamayacakları görüşünü ileri sürmüşlerdir. Bâzılarına göre de âyet önce bütün insanlara şâmil olmak üzere inmiş, sonra kıtal âyetiyle müşriklerle olan ilişkisi neshedilmiş ve hükmü yalnız kitap ehline ilişkin olmak üzere baki kalmıştı.[136]

Şöyle ki Ehl-i kitap cizye vermeyi kabul etmeleri halinde dinleri üzerinde bırakılırlar. İslama girmeleri için zorlanmazlar. Fakat arap müşrikleri doğrudan doğruya İslam'a girmeye zorlanırlar. İslam'a girmedikleri takdirde 2640 numaralı hadis-i şerifte ifade edildiği gibi, "La ilahe illallah" deyinceye kadar onlarla savaşılır. Cizye vererek kendilerini

kurtaramazlar.[137] Ancak bu mesele mezhebler arasında ihtilaflıdır. Biz bu görüşleri 2612 numaralı hadisin şerhinde açıkladığımızdan tekrara lüzum görmüyoruz. Müşrikleri bu şekilde İslama girmeye zorlayarak cihâd etmek aslında hak din olan İslâmın ulviyyetini fiilen isbât eden bir beyyine-i haktır. Çünkü aklî ve ilmî beyyineleri dinlemeyen kâfir ve zâlimlerin tecâvüzleri böyle fiili bir beyyine (açık delil) olmadan önlenemez. Ayrıca küffâra karşı ilân edilen bu savaş, ikrahın yasak olduğu İslâm ülkesi hâricinde cereyan edeceği için bunu, "İslam inançlara baskı yapıyor" şeklinde değerlendirmek yanlış olur. Aslında îslâmın bu baskıyı, insanlığın tek alternatifi ve kaçınılmaz hayat düzeni olan islâmı kabul etmeyip, hakkın kabul ve intişarına engel olmaya çalışan ve gücünün yettiği kadar başkalarının inancına baskı yapmaktan geri durmayan kâfirlere uyguladığını unutmamak gerekir.[138]

Binaenaleyh İslâmın bu mücadelesi, hakkın kabulüne zorla engel olan zorbalığa karşı, yapılan bir mücadeledir. Hadis ulemasından Hattabi'nin açıklamasına göre İslâmiyet gelmeden önce hrıstiyanlığa veya yahûdîliğe giren kimseler ehli kitaptan sayılırlarsa da islamiyet geldikten sonra hrıstiyanlığa ya da yahûdîliğe giren bir müşrik ehl-i kitap sayılamaz, yine müşrik olarak kaldığına hükmedilir. Çünkü İslâmiyet geldikten sonra hrıstiyanlık ve yahûdîlik neshedilmiş olduğundan artık hrıstiyanlığa veya yahudiliğe girmenin bir hükmü yoktur.

Binâenaleyh, islâmdan önce yahûdîlik veya hrıstiyanlığa giren bir kimse ehl-i kitaptan sayılacağı için cizye vermeyi kabul ettiği takdirde kendisine kılıç kaldırılmaz. Kendi dîni üzere kalmasına izin verilir, müslümanlar tarafından kızları alınabilir ve kestikleri yenilebilir.

Fakat İslamiyyet geldikten sonra hrıstiyanlığı veya yahûdîliği kabul eden bir müşrik böyle değildir. Onun yine müşrik olarak kaldığı kabul edilir ve hakkında müşriklik hükümleri uygulanır. Bazılarına göre de, "dinde zorlama yoktur' ayeti, "Fitne kalmayıncaya ve din tamamen Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaş.”[139] âyetinden sonra inmiş ve bundan sonra hiçbir kimsenin zorla dine sokulamayacağını açıklamıştır. Fakat kıymetli alimlerimizden Elmalık Muhammed Hamdi Efendinin de açıkladığı gibi müfessirlerden, Süddi; "Fitne kalmayıncaya kadar., onlarla savaş." [140] ayet-i kerîmesi, Arap müşriklerinin tslâmı kabul etmemeleri halinde kılıçtan geçirmeleri icabettiğini açıklamak için; "Dinde zorlama yoktur." [141] âyet-i kerîmesi de cizye veren ehl-i kitabın İslama girmeye zorlanamayaca-ğtnı açıklamak üzere ve Arap Yarımadasındaki müşrikler

tamamen müslü-man olduktan sonra nazil olmuştur." Fakat bu ayetlerin iniş tarihleri belli olmadığından birinin diğerini nesh ettiğini söylemek mümkün değildir. "Dinde zorlama yoktur." ayet-i kerimesini; "savaşarak müşrikleri İslama zorlamak, İslam'a girmeyen hnstiyanları da vergiye bağlamak yoktur." şeklinde değilde; "genel olarak islamın daire-i hükmünde zorlama yoktur" şeklinde anlamak icâbeder. Binâenaleyh harp ve harbî mes'elesi esâs itibariyle bu âyetin hükmünden hâriç kaldığı gibi, zorlamaya karşı zor kullanma ve suça karşı ceza uygulama da bu hükmün dışında kalır. Ancak bu ayeti, "Fitne kalmayıncaya kadar ve din tamamen Allah'ın oluncaya kadar savaşın."[142] ayetiyle birlikte mütâlâa etmek gerekir. O zaman İslâm'ın daire-i hükmünde zorlama olmamasının fitnenin bulunmasına bağlı olduğu, fitnenin ortaya çıkmasıyla gerekli zorlamanın yapılabileceği anlaşılır.[143]

117. İslâm'ı Telkin Etmeden Esîri Öldürmenin Hükmü

2683. ...Sâ'd'dan; demiştir ki: Rasûlullah (s.a.), Mekke'nin fethi günü dört erkek iki kadının, dışında (Mekke'de bulunan tüm) halka eman verdi. (Ravi Mus'âb) bunların (hepsinin) isimlerini verdi ve (bu isimler arasında) İbn Ebî Şerhi de zikretti. Sonra hadisi (sonuna kadar) rivayet etti. (Ravi Sa'd rivayetine devam ederek) dedi ki:

İbn Ebi Şerh'e gelince o, Osman b. Affân'ın yanında gizlendi. Rasûlullah (s.a.), halkı kendisine beyat (etmeleri) için çağırınca (Osman b. Affân) onu ta Rasûlullah (s.a.)'in yanına kadar getirdi ve;

"Ey Allah'ın elçisi Abdullah ile de bey'atlaş" dedi. Bunun üzerine (Hz. Peygamber) başını kaldırıp (Abdullah'a) üç.defa baktı bu bakışların hiç birinde de (Osman r.a)'ın ba(sözü) nü kabule yanaşmadı ancak üçüncü (defa baktık)dan sonra onunla bey'atlastı. Sonra ashabına dönüp:

"İçinizde Abdullah'ın (benimle) bey'atlaşmasın(ı istemediğimden (dolayı) ellerimi sakındığımı görünce kalkıp da onu öldürecek anlayışlı birisi yok muydu?" buyurdu. (Orada bulunanlar da:)

Ey Allah'ın Rasûlü, biz senin içindekini ancak bize gözle işaret edersen (o zaman) anlayabiliriz dediler. (Hz. Peygamber de);

“Bir peygambere hain gözlere sahip olmak yakışmaz." buyurdu.[144]

Ebû Dâvûd der ki: Abdullah, Osman*in sütkardeşiydi, Velid b. Ukbe ise Osman Un anne bir kardeşiydi ve Osman ona şarap içtiğinden dolayı hadd vurmuştu.[145]

Açıklama

Fahr-i kâinat efendimiz Mekke'ye girince Mekkelilere hitâben yaptığı bir konuşmada;

"Kim Ebû Süfyân'ın evine girerse o, emindir. Kim silahı bırakırsa o da emindir, kim kapısını kaparsa o da emindir." buyurmuş[146] ve isimlerini sayarak istisna ettiği kişilerin dışında tüm Mekkelilere emân vermiştir. Hadis ve siyer ulemâsının verdikleri bilgilere göre bu emân'ın dışında kalan kimselerden bazıları şunlardır:

1. Abdullah b. Sa'd b. Ebisserh; onu Hz. Osman evinde himaye etmişti. Metinde de açıklandığı gibi daha sonra Hz. Peygamberin huzuruna gelip müslümân oldu.

2. Abdullah b. Hatal; Bunu da Ebu Berze öldürdü.

3. 1krime b. Ebî Cehl: İkrime gemiye binerek kaçtı. Bir ara gemi fırtınaya tutuldu. Bunun üzerine gemide bulunan bazı kimseler;

Hak dînine ihlasla sarılın çünkü burada ilahlarınızın (putlarınızın) size hiç bir faydası olmaz, deyince îkrime;

Vallahi denizde beni ihlasdan başka bir şey kurtaramazsa burada da kurtaramaz. Allahım sana söz veriyorum, eğer beni bu tehlikeden kurtarırsan Muhammed'e gidip eline yapışacağım. Mutlaka beni affeder, dedi. Gemiden kurtulunca gidip müslümân oldu.[147]

4. El-Huveyris b. Nakid: Bunu Hz. Ali öldürdü

5. Mekîs b. Subabe: Bunu da müslümanlar çarşıda yakalayıp öldürdü.

6. Hebbar b. Esved; Hz. Peygamberin kızı Zeyneb Medine'ye hicret ederken devesini ürküterek bir kayanın üstüne düşmesine ve karnındaki çocuğunun düşmesine sebeb olan kimsedir. Bu zat daha sonra müslümân oldu.

7. Ka'b b. Zübeyr: Bu zatta sonradan müslümân oldu.

8. Vahşi b. Harb: Bu da müslümanhkla müşerref oldu.

9. Safvan b.Ümeyye:, Bu zat da Umeyr b.Vehbel Cümehi'ye sığınarak onun delaletiyle Hz. Peygamberin huzuruna geldi ve müslüman oldu.

10. Haris b. Talatıle: Bu herif Hz. Peygamberi hicvederjji. Kendisini Hz. Ali öldürdü.

11. Abdullah b. ez-Zebâri; Bu zat kendisinin öldürüleceğini işitince Necrân'a kaçıp buraya yerleşti. Fakat bir süre sonra kalbine İslam sevgisi düştü. Bunun üzerine Hz. Peygamber'in huzuruna gelip müslüman oldu.

Hz. Peygamberin emân vermediği kadınlar da şunlardı:

1. Ebû Süfyân'ın karısı Hind binti Utbe'dir. Bu kadın Unut savaşında Hz. Hamza'nın şehadetinden sonra, karnım yardırıp ciğerlerini çıkarttırmış, ağzında çiğnemiş, yutamayınca da yere atmış, şehidlerin, burun ve kulaklarını kestirerek halhal ve gerdanlıklar yapmış ve böylece hıncını almıştı.[148]

Hind kocası Ebu Süfyan'a gelerek:

Ben gidip Muhammed'e bey'at etmek istiyorum deyince Ebu Süfyan;

Dün senin bu sözünü yalanlar bir şekilde davrandığını görmüştüm, dedi. Hind de;

Vallahi şu mescidde, bu geceden öncesine kadar Allah'a hakkıyla ibâdet olunduğunu görmedim. Vallahi onlar geceyi namaz kılarak geçiriyorlar, dedi. Ebu Süfyan da;

Sen yapacağın şeyi muhakkak yaparsın kavminden bir adamı yanına al da bey'at etmeye onunla birlikte git, dedi. Hind tanınmamak için peçe-lenmiş, kılık değiştirmişti.[149]

Babam anam sana feda olsun. Sen bizi ne kadar güzel şeylere davet ettin, diyerek müslüman oldu.[150]

2. Fertena (veya Kureyna); Bu kadın, Fetih günü Mekke'den kaçmıştı. Sonradan emân diledi. Kendisine eman verilince kılık kıyafet değiştirerek gelip müslüman oldu.

3. Kureybe (veya erneb); Bu kadın fetih günü yakalanarak öldürüldü. Aslında bu iki kadın tbn Hatal'ın cariyesi idiler, tbn Hatal kafayı çeker, peygamberimizi hicv ve tahkir eden şiirler söyler onları bu cariyelere okuturdu.

Kureyş müşrikleri de İbn Hatal'ın ve bu şarkıcı karıların yanlarına gelirler, içki içerlerdi, İbn Hatal'ın söylediği hicv şiirleri okunurdu.[151]

Her ne kadar mevzumzu teşkil eden hadis-i şerifte bu kendisine eman verilmeyen kimselerin dördü erkek, ikisi kadın olmak üzere altı kişi oldukları rivayet edilmişse de, bu rivayet sözü geçen kişilerin daha fazla olamayacağı anlamına gelmez. Çünkü râvi hatırlayabildiklerini rivayet etmiştir.

Hz. Osman Abdullah b. Ebi Şerh'e eman verdiği halde Hz. Peygamberin; "İçimizde... onu öldürecek anlayışlı biri yok muydu?" diyerek onun öldürülmesini arzu etmiş olması;"müslümanların-kısas ve diyet açısından-kanları müsâvîdir. Onların en azı veya en aşağı tabakadaki ferdi bile ahd ve emân verme hakkına sahiptir."[152] mealindeki hadis-i şerife aykırı değildir. Çünkü Hz. Osman, ona eman vermeden önce Hz. Peygamber onun öldürülmesini istemiş ve kanını heder etmişti. Bilindiği gibi Hz. Peygamberin kanını heder ettiği bir kimseye, başka birisi eman veremez. Metinde geçen; "Bir peygambere hain gözlere sahip olmak yakışmaz." sözü, "Bir peygamberin göz ederek konuşması ona yakışmaz." anlamında kullanılmıştır. Çünkü göz ederek konuşmak karşısındakileri aldatmaktır. Bu bir peygambere yakışmaz.[153]

Bazı Hükümler

1. Mekke-i Mükerreme'nin evlerini satmak ve kiraya vermek caizdir. Hanefılerle Şafiler ve bazı ulema bu görüştedir.

Çünkü bu hadiste Ebu Süfyân'ın ikâmet ettiği ev, Ebu Süfyân'a izafe edilmiştir. Bilindiği gibi bir insana izafe edilen bir şeyin o insanın mülkü olması kaidedendir. Bilindiği gibi bir insan mülkünde meşru çerçeve içerisinde olmak şartıyla istediği gibi tasarrufta bulunabilir.

2. Mekke'nin harple mi sulhla mı alındığı meselesi ihtilaflıdır. İmam Ebû Hânife ile İmam Mâlik ve Ahmed (r.a)'e göre ve ulemânın büyük çoğunluğuna göre harple alınmıştır. îmam-ı Şafiî'ye göre ise sulh yoluyla alınmıştır.

3. Bir esirin kendisine İslam telkin edilmeden öldürülmesi caizdir. Çünkü harpten önce gereken davet yapılmıştır.

4. Hz. Peygamberin, huzurunda işlenen bir fiili sükutla karşılaması onu tasvib ettiği anlamına gelir.

5. Ebû Süfyân, İslam ile müşerref olmuş şerefli bir kimsedir.[154]

2684. ...Sâid b. Yerbu'dan rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.) Mekke'nin fethi günü (şöyle) buyurmuştur:

"Dört kişi vardır ki onlara harem dışında da harem içinde de eman vermiyorum." buyurmuş ve (onların) isimlerini vermiş. (Râvî) dedi ki; (Hz. Peygamber bu isimler arasında) Makîs'e ait şarkıcı iki cariye (nin isimlerini)

de (yerdi). Bunlardan birisi öldürüldü, diğeri de (önce) kurtulup kaçtı. Bir süre^sonra da müslüman oldu.

Ebû Dâvûd der ki: Bu hadisin (Şeyhim) Ibnü'l-Ala'dan (gelen) isnadını iyice anlayamadım.[155]

Açıklama

Her ne kadar metinde sözü geçen cariyelerin Makyes'e ait oldukları ifade ediliyorsa da siyer ulemasının açıklamasına göre bu cariyeler İbn Hatal'a aittir. Bu iki cariyenin hayat hikayeleri bir önceki hadisin şerhinde geçtiği için burada tekrara lüzum görmüyoruz.[156]

2685. ...Enes b. Malik'den (rivayet olunduğuna göre) Rasûlullah (s.a.) fetih yılında Mekke'ye başında miğferle girmiş. Miğferi çıkarınca yanına bir adam gelip;

İbn Hatal Ka'be'nin örtüsüne sarılmış (duruyor), demiş. (Bunun üzerine Hz. Peygamber),

"onu öldürün'* diye emir vermiş.[157]

Ebû Dâvûd dedi ki: İbn-i Hatal'ın ismi Abdullah 'dır. O'nu Ebû Berze el-Eslemî öldürdü.[158]

Açıklama

İbn-i Hatal, Ka'be'nin örtüsü altına sığınmış olarak bulunsalar bile, öldürülmeleri emr ve kanlan heder edilen kişiler arasında idi.

Heder lügatta, lağv ve bâtıl anlamına gelir. Boşa gitmeye ve boşa gidene denir.

Devlet başkanınca, kanı heder edilip öldürülen kimse için, ne kısas ne de diyet gerekir.

İbn Hatal, BeniTeymülEdrem b. Galiplerden idi. Asıl adı, AbduFuzza b. Hatal idi. Bazı kaynaklara göre ismi, Hilâl b. Abdullah b. Abd-i Menafü'l-Edremî idi.

İbn Hatal, müslüman olmuş, Medine'ye hicret etmişti.

Peygamberimiz, onu, zekat ve sadaka toplayıcılığı vazifesine tayin etmişti. İbn-i Hatal'ın hizmetini gören, azadlı, Müslüman bir kölesi vardı. Hu-zaalardandı. Peygamberimiz, bu köleyi de yanına katarak İbn Hatal'ı

tahsilata yollamıştı. Köle, îbn Hatal'ın hizmetini görüyor, yemeğini yapıyordu.

Bunlar, bir konak yerinde konakladılar. İbn Hatal, kendisi için erkek bir davar kesip yemek yapmasını köleye emretti. Öğle vakti, yatıp uyudu. Uyandığı zaman kölenin kendisi için yapacağı yemeği yapmadığını gördü. Çünkü, köle de uyuya kalmıştı. İbn Hatal, son derece öfkelendi. Kölenin üzerine atıldı. Onu döve döve öldürdü. Öldürdüğü zaman "vallahi Muhammed'in yanma varırsam, bu suçumdan dolayı, muhakkak beni öldürür!*' dedi. İrtidad etti, islamiyetten müşrikliğe döndü. Topladığı zekat ve sadaka mallarını da sürerek Mekke'ye kaçtı. Mekkelİler, İbn HataPa, "Seni bizim yanımıza geri çeviren nedir?" diye sordular.

îbn Hatal, "Sizin dininizden daha iyisini bulamadım" dedi. Müşrik kalmakta devam etti.

tbn Hatal, tepeden tırnağa kadar silahlanmış, uzun kuyruklu bir at üzerinde ve mızrağı elinde olduğu halde, Mekke'nin yukarısından çıkıp gelirken Said b. As'ın kızları, peygamberimizin, Mekke'ye girdiğini İbn-i HataFa haber verdiler.

Îbn Hatal onlara "Fakat, vallahi göreceksiniz ki: Vücudları kılıç darbelerinden, su tutmayan tulumların ağızlarına benzemedikçe, Mekke'ye giremeyeceklerdir!" dedi. Handeme'ye kadar çıkıp gitti.

Handeme'de İslam süvarilerini ve yapılan çarpışmaları görünce içine korku düştü. Titremeye başladı. Ka'be'ye kadar gitti. Atından indi silahlarını çıkardı. Ka'be'nin örtüleri arasına girdi.

Beni Ka'b'dan birisi, tbn Hatal'in zırhını, zırh altına giydiği gömleğini, miğferini, tulgasını, kılıcını aldı. Atına binip Hacûn'a Peygamberimizin yanına geldi.

İbn Hatal'ı Ebu Berzetü'l-Eslemî ile Said b. Hureys'ül Mahzumî'nin elbirliğiyle öldürdükleri bildirildiği gibi, Şerik bin AbdetüTadanî veya Ammar b. Yasir'in öldürdüğü de, rivayet edilir.

Ebû Berzetü'l-Eslemî'nin öldürdüğü sabittir deniliyor.

Ebû Berzetü'l-Eslemî, onu, kendisinin öldürdüğünü açıklamış, "İbn Hatal'ı Kâ'be'nin örtüsüne sarılmış olduğu halde yakalayıp, Rükünle Makam arasında boynunu vurdum" demiştir.[159] Hattabi'nin açıklamasına göre, Hz. Peygamberin fetih günü Mekke'ye başında miğferle girmesi tecavüze uğrayacağından bir kimsenin ihramı terkederek zırh ve miğfer gibi kendisini koruyacak elbiseler giymesinin caiz olduğuna delalet ettiği gibi, hac veya umre niyyeti olmaksızın herhangi bir ihtiyacını görmek isteyen bir

kimsenin de ihrama girmesi gerekmediğine delalet etmektedir. Biz fıkıh ulemasının bu mevzudaki görüşlerini 1738 numaralı hadisin şerhinde açıkladığımızdan burada tekrara lüzum görmüyoruz.[160]

Bazı Hükümler

1. Mekke harp yoluyla fethedilmiştir. Ulemanın büyük çoğunluğu bu görüşte olduğu gibi mezheb imamlarından İmam-ı Ebû Hanîfe ile İmam Mâlik ve İmam Ahmed (r.a.) bu görüştedirler. İmam Şafiî (r.a.)'e göre ise sulh yoluyla alınmıştır.
2. Harem-i şerifde had ve kısas cezalarının uygulanabileceğini söyleyenler bu hadisi şerifi delil getirirler.
3. Harpte miğfer giymek caizdir
4. Taarruza uğrayacağından korkan bir kimsenin harem sınırları içine ihramsız olarak girmesi caizdir.
5. Fesad çıkaranları, yetkili makam ve mercilere şikâyet etmek caizdir. Bu hareket gıybet veya koğuculuk olarak nitelendirilemez.[161]

118. Bir Esîri (Elini Kolunu Bağlayıp) Hedef Yaparak Öldürmenin Hükmü

2686. ...İbrahim en-Nehai'den; demiştir ki: Dahhak b. Kays, Mesrûk'u vali tayin etmek istediği zaman Umare b. Ukbe Dahhak'a;
Hz. Osman'ın katillerinden arta kalan birini mi vali tayin ediyorsun? dedi. Mesrûk da, Umâre'ye:
Bizce sözüne güvenilir bir kişi olan Abdullah b. Mesud(un) bize haber verdi (ğine göre); Peygamber (s.a.) babanı öldürmek isteyince (baban Ukbe);
(benim) çocuklara kim? (kefil olacak) diye sormuş. Rasûlullah sal-lallahü aleyhi ve sellem de:
"ateş (kefil olacak)! buyurmuş, cevâbını verdi (Bunu işiten mesrûk Umâre'ye):
Rasûlullah (s.a)'ın senin için hoş gördüğünü biz de hoş görürüz" dedi.[162]

Açıklama

Ukbe b. Ebi Muayt Mekke döneminde Hz.Peygambere zulmetmekten zevk alan ve bunu kendine görev edinen kimselerin başında gelenlerinden biri idi. Bir gün Rasûli zişân efendimiz, Kabenin yanında namaz kılarken secdede bulunduğu bir sırada yeni boğazlanmış olan bir devenin işkembesini getirerek onu kanlı kanlı peygamberimizin iki küreğinin arasına koymuştu.[163]

Bu yüzden, Bedir savaşında esir edilince, elinden bütün silahları ve kendini müdafaa imkanları alınarak öldürülmüştü.[164]

Bu hadise dayanarak ulemâdan bazıları, esirlerin ellerini ayaklarını bağlayıp onları hedef yaparak Öldürmenin caiz olduğunu söylemişlerdir. İmam Buhari'ye göre ise herhangi bir canlıyı bu şekilde öldürmek mekruhtur.[165]

Hz.Peygamberin, Bedir savaşında bu şekilde öldürdüğü Ukbe ile aralarında şöyle bir konuşma geçmiştir: Ukbe b. Muayt, peygamberimizin, Mekke'den Medine'ye hicreti üzerine:

Hicret edip bizden uzaklaştın ey Kasvâ adındaki devenin binicisi, Göreceksin pek yakında beni atlı olarak karşında!

Saplayıp duracağım size mızrağımı, sulayacağım onu kanınızla

Kılıç da bırakmayacak sizin hiç bir örtülü yerinizi.” kıt'asını söylemişti. Peygamberimiz onun bu sözlerini işitince:

"Allahım onu, yüzükoyun, burnunun üzerine düşür", diyerek beddua etmişti.

Ukbe b. Ebi Muayt, Bedir'de Kureyş ordusunun hezimete uğradığı sırada kaçıp kurtulmak isterken atı, hırçınlaşarak onu yere vurmuş, Abdullah b. Seleme de esir etmişti.

Peygamberimiz, Irkuz-Zubya'dan çıkıldığı sırada Âsim b. Sâbit'e, Ukbe b. Ebî Muayt'ınboynununvurulmasını emretti. Ukbe:

Yazıklar olsun sana ey Kureyş Cemaati. Şunlar arasında burada, neden bir tek ben öldürülüyorum dedi. Peygamberimiz;

"Allah'a ve Rasûlüne olan düşmanlığından dolayı" dedi. Ukbe:

Yâ Muhammed! Kavmimden, herkese yaptığım bana da yap, onları öldürürsen beni de öldür. Onlara, eman verirsen, bana da eman ver. Onlardan kurtulmalık akçesi alırsan, benden de onlar gibi kurtulmalık akçesi al!

Ya Muhammed! Sen beni öldürürsen, küçüklere kim bakacak?" dedi. Peygamberimiz;

"Ateş! Git, ey Asım! Vur onun boynunu!" dedi. Asım gidip Ukbe'nin boynunu vurunca Peygamberimiz;

"...Allah'a hamdolsun ki o seni öldürdü. Senin ölümünden dolavı eözünü aydınlattı." dedi.[166] Aliyyü'l-kari'nin ifadesine göre Ukbe'nin, "Benim çocuklara kim kefil olacak" sözüne Rasulullah'ın "ateş" diye cevap vermesi şu iki manaya da gelebilir:

1. Kimse kefil olmayacak. Onlar zayi olup gidecekler.

2. Sen kendini bekleyen ateşi düşün, onları düşünme çünkü yüce Allah;

"Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki rızkı Allah'a ait olmasın...”[167] buyurarak herkesin rızkına kefil olduğunu bildirmiştir. Binâenaleyh sen onları düşünme de kendini bekleyen cehennem ateşini düşün. Uygun olan da bu ikinci manadır.[168]

119. Esiri Okla Öldürmenin Hükmü

2687. ...İbn-i Ti'lî'den; Demiştirki; Abdurrahman b. Halid b. Ve-lid ile birlikte savaşa girmiştik. Dört düşman (askeri) getirildi. (Abdurrahman) onlar hakkında (öldürülmeleri için) emir verdi. Bunun üzerine bir yere bağlanıp (üzerlerine ok atılmak suretiyle) öldürüldüler.

Ebû Dâvûd der ki; Said'den başka birisi bu hadisi bize, îbn-i Vehb'den, (rivayet eden Şeyhlerimizden) birisi (îbn Ti'UJ'nin şöyle dediğim rivayet etti -(onlar) bir yere bağlanıp (üzerlerine) ok (atılmak suretiyle) öldürüldüler. Bu durum Ebû Eyyub el-EnsarVye ulaşınca;

Rasûluüah (s.a.)dan, eli kolu bağlı kişinin öldürülmesini neh-yettiğini duydum. Nefsim elinde olan zata yemin olsun (öldürmek istediğim canlı) bir tavuk bile olsa onu bağlayıpta hedef yaparak öldürmem dedi. (Ebû Eyyûb el-Ensâri'nin söylediği) bu (söz) Abdur-rahman b. Halid'e ulaşınca (bu cinayetine karşılık olmak üzere) dört tane köleyi azad etti.[169]

Açıklama

Sabr, bir canlıyı nişan alıp öldürmek için hapsetmek veya bağlayıp hedef yapmak anlamına gelir.Hareket halindeki bir

av hayvanını veya savaş alanındaki düşmanı öldürmek bu hükmün dışındadır. Burada kasdedilen ise bir düşmanın elini kolunu bağlayıp iyice hareketsiz bir hale getirilerek atış hedefi yapmak ve ok yağmuruna tutarak öldürmektir. Bir canlıyı bu şekilde hedef alarak öldürmek İslamiyette yasaklanmıştır. Nitekim mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifte canlıları bu şekilde öldürmenin Hz. Peygamber tarafından yasaklandığı ifâde edilmektedir.

Enes b.Malik hazretleri de bir tavuğu dikip atış yapan çocukları görünce "Rasulullah hayvanların hedef olarak dikilmesini yasaklamıştır" diyerek çocukları ikaz etmiştir. Aynı şekilde Îbn Ömer'in de bir ikazı sözkonusudur.

Canlıyı hedef alarak öldürmek ona işkencedir. İşkence ise yasaktır. İbn Ömer(r.a); "Nebi(s.a)hayvanaişkence veazabedene lanetetti" demektedir.

Öte yandan dinimizde her konuda, îhsan-iyilik ikram emredilmiştir. Şed-dad b. Evs, "Rasulullahtan iki haslet öğrendim" dedikten sonra Rasulul-lah'ın şöyle buyurduğunu nakletmektedir: "Şüphesiz Allah herşeyde iyiliği farz kılmıştır. O halde siz öldürdüğünüz vakit, öldürmeyi

iyi yapın. Kestiğiniz zaman da kesmeyi iyi becerin. Her biriniz bıçağını bilesin. Ve kestiği hayvanı rahat ettirsin"[170]

120. Esir(Ler)i Karşılıksız Olarak Serbest Bırakmanın Hükmü

2688. ...Enes (r.a) den; demiştir ki: Sabah namazı vaktinde Mekkelilerden seksen kişi Tenim dağlarından Peygamber (s.a) in ve ashabının üzerine, onları öldürmek için. (ansızın) indiler. Rasûlullah (s.a) onları esir olarak ele geçirdi. Sonra serbest bıraktı. Bunun üzerine Aziz ve Celil olan Allah, "Mekke'nin göbeğinde onlara karşı size zafer verdikten sonra, onların ellerini sizden, sizin ellerinizi de onlardan çeken odur." [171] ayet-i kerimesini sonuna kadar indirdi.[172]

Açıklama

Tenîm, Mekke ile Şerif arasında, Mekke'ye üç ya da dört rriil uzaklıkta bir yerdir. Mekke'ye en yakın mikat burası olduğu için harem dairesi içerisinde bulunup da Umre yapmak isteyenler, ihrama girmek için buraya gelirler. Bu sebeple halk arasında burası "umre" ismiyle anılır.

Mekkeli müşriklerin Hudeybiye musalehası yılında müslümanlara saldırmak için sabah namazı vaktini seçmiş olmalarının sebebi, kendilerince müslümanları ansızın ve gafil olarak yakalamaktı. Fakat aslında gafil olan kendileri oldukları için müslümanlar tarafından kıskıvrak yakalandılar.

Metinde geçen kelimesi "selem" ve "silm" şeklinde okunabilir.

"Selem" şeklinde okunduğu zaman esir etmek, "silm" şeklinde okunduğu zaman da sulh yapma, uzlaşma anlamına gelir. Hattabi ile lbnü'1-esir bu kelimeyi esir etme anlamına gelen "selm" şeklinde okumanın daha doğru olacağını söyledikleri için biz de tercümemizde bu manayı tercih ettik.

Bu hadisri şerif esiri karşılıksız olarak serbest bırakmanın caiz olduğunu söyleyen İmam-ı Şafiî'nin delilidir.

Hanefi ulemasına göre ise esiri meccânen serbest bırakmak caiz değildir. İsterse bu esir islamiyeti kabul etmiş olsun.

İmam Malik ile İmam Ahmed'e göre de esirleri serbest bırakmak caiz değildir.
İmam Şafiî (r.a)'e göre ise veliyyüM-Emr, göreceği bir gerekçeye bağlı olarak, esirleri bir bedel mukabilinde olmaksızın serbest bırakabilir.[173]

2689. ...Muhammed b. Cübeyr b. Mut'îm'in babasından-rivayet olunduğuna göre; Peygamber (s.a.) Bedir esirleri hakkında; "Eğer Mut'îm b. Adiyy sağ olsaydı da şu kokmuşlar hakkında şefaatta bulunsaydı onun hatırına bunları serbest bırakırdım." buyurmuştur.[174]

Açıklama

Hz.Peygamber'in müşrik Mut'îm'i, oğlunun yanında bu şekilde saygıyla anması, Mut'îm'in oğlu Cübeyr'in gönlünü İslam'a ısındırma gayesine matuf olabileceği gibi, gerçekten mut'imin yaptığı iyilikleri dile getirmek için onu bu şekilde yadetmiş de olabilir.
Çünkü Mut'im b. Adiy aslında Hz. Peygamber'e kötülük eden müşriklerden biri olmakla beraber, müşriklerin müslümanları açlığa mahkum etmek için uyguladıkları boykot kararının metnini yırtan kimsedir.[175]
Ayrıca Hz.Peygamber, taif seferinden sonra Nahle'ye gelip geceleyin namaza durmuştu. O sırada Nusaybin cinlerinden yedisi oradan geçerken Hz.Peygamberin okuduğu Kur'an-ı Kerim'i dinleyip müslüman oldular. Hz.Peygamber orada birkaç gün kaldıktan sonra Mekke'ye yöneldi. Fakat yalnız başına Mekke'ye girmesi çok tehlikeliydi. Mutlaka birisinin himayesine ihtiyacı vardı. İşte Mut'im bu görevi de yüklenerek Hz.Peygamberin Mekke'ye sağ-salim girmesini sağladı.[176]
Ulemâ, savaşçı esirlere yapılacak muamele hususunda ihtilâfa düşmüşlerdir. İmam Şafiî'ye göre devlet reisi esirleri isterse öldürtür, isterse karşılıksız olarak serbest bırakır, ister fidye karşılığında serbest bırakır, isterse köle yapar. Hasan-ı Basri (r.a)'ye göre ise, esirleri öldürmek mekruhtur. Binâenaleyh, esir ya fidye karşılığında ya da karşılıksız olarak serbest bırakılır. Atâ (r.a) da bu görüştedir. Rivayete göre ıstaharın ileri gelenlerinden bir esir öldürülmek üzere Hz.İbn Ömer'e gönderilmişti .İbn Ömer (r.a), "...Ondan sonra artık (esirleri) ya lütfen bırakır veya karşılığında fidye alırsınız."[177] ayet-i kerimesini okuyarak o esiri öldürmekten imtina etti. İbn Şîrîn ile Mü-câhid (r.a)'in esirleri öldürmenin mekruh olduğu

görüşünü taşıdıkları rivayet edilmektedir. Hanefi ulemâsının bu mevzudaki görüşü Ed-Durru'1-muhtar isimli eserde özetle şöyle açıklanıyor:

Hükümdar, esir aldığı kafirler, islamiyeti kabul etmezlerse muhayyer olup dilerse onları öldürür, dilerse köle olarak kullanır, dilerse müslümanlara haraç ve cizye vermek üzere kendilerini hür ve zımmî olarak bırakır. Arap olan müşrikler ile mürtedler ehl-i zimmet olarak bırakılmaz (kılıçtan geçirilir)

Kafirleri yenip esir ettikten sonra, islamiyeti kabul ettikten sonra olsa bile meccanen salıverilmeleri haramdır. Çünkü gazilerin hakkı taalluk etmiştir. İmam Şafii Allahu Teâlâ'nın:

"Ya iyilik (karşılığında hiçbir şey almayarak azâd) edin, yahut fidye (alın)" nazm-ı cehlinin gereğince esirlerin meccanen bırakılmasını caiz görmüştür..

Hanefîler; İmam Şafii'ye, "bu ayet-i kerime, "Müşrikleri, nerede bulursanız öldürün" ayet-i kerimesiyle neshedilmiştir." diye cevap verirler, Harb ettikten sonra kafirlerden biraz mal alıp da esirlerini salıvermek şer'an haramdır. Ama harb bitmeden önce mal karşılığında esirlerin bırakılması caizdir. Müslüman esir karşılığında caiz değildir. Imameyn'e göre caizdir. İmam-ı A'zam'ın iki rivayetinden kuvvetli olanı da budur.[178]

Bu mevzuda İbn Abidin de şöyle diyor; "Hatta (esirlerin) mal veya müslüman esir karşılığında bırakılmaları da caiz değildir, ihtiyaç zamanında mal karşılığında bırakılmaları caizdir. İmam Muhammed'e göre çocuğu olmayacak. derecede yaşlı olursa mal karşılığında bırakılması caizdir, tmameyn'e göre ise müslüman esir karşılığında bırakılması caizdir. Diğer üç mezheb imamlarının kavilleri de böyledir. Nitekim RasûM Ekrem Efendimiz, bir müşrikle iki müslümanı değiştirmiştir. Bir müşrik kadınla Mekkelilerin esir ettiği müslümanları değiştirmiştir."[179] Ben derim ki; Kâfir esirlerin mal karşılığında bırakılmalarının haram olması ihtiyaç olmadığına göredir. Ama ihtiyaç olursa mal veya müslüman esir karşılığında bırakılmaları caizdir."[180]

121. Esirin Mal Karşılığında Serbest Bırakılması (Nın Hükmü)

2690. ...Ömer b. el-Hattabdan; demiştirki: Bedir günü Peygamber (s.a.) (serbest bıraktığı esirler için) bir karşılık alınca, Aziz ve Celil olan Allah; “Yeryüzünde ağır bas (ip küfrün belini iyice kır) ıncaya kadar hiçbir peygambere esirler sahibi olmak yaraşmaz.”[181] ayetini "...Aldığınız (fidye) dan dolayı size mutlaka bir azab dokunurdu."[182] ayetiyle birlikte indirdi. Sonra Allah ganimetleri onlara helal kıldı. Ebu Dâvûd der ki; Ahmed b. Hanbeİ'e Ebu Nuh 'un isminden soruldu da onun; "Onun ismini ne yapacaksın? Onun ismi çirkin bir isimdir" diye cevap verdiğini duydum. Ebu Nûh 'un ismi "kuradadır. (Fakat onun isminin) doğrusu Abdurrahman b. Gazvan'dır.[183]

Açıklama

Bedir savaşı müslümanların zaferiyle neticelendikten sonra Hz.Peygamber esirler hakkında Hz.Ebûbekir ve Ömer ile istişare etti. Bu istişare Müslim'in rivayetinde şöyle anlatılıyor; "Müslümanlar esirleri aldıktan sonra, Rasûlullah (s.a.) Ebû Bekir'le Ömer'e;

Bu esirler hakkında rey'iniz nedir?" diye sordu. Ebû Bekir:

Ya Nebiyyallah! Bunlar amca oğulları ve akrabadırlar; ben onlardan fidye almanın doğru olacağı fikrindeyim. Bu suretle, kafirler üzerinde kuvvetimiz olur. Umulur ki Allah, onları İslâm'a hidâyet buyurur, dedi. Müteakiben Rasûlullah (s.a.);

"Sen ne fikirdesin ey Hattâb oğlu?" diye sordu. Ömer diyorki; Ben:

Hayır, vallahi ya Rasûlullah, Ben Ebû Bekir'in fikrinde değilim. Lâkin ben, bize müsaade buyursan da şunların boyunlarını vuruversek fikrindeyim. Ukay'le karşı Ali'ye müsaade buyurmalısın ki onun boynunu vursun! Bana da filana karşı müsaade buyurmalısın, ben de onun boynunu vurmalıyım. Zira bunlar küfrün imamları ve eşrafıdırlar, dedim. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.) Ebu Bekir'in söylediğine meyletti. Benim söylediğimi beğenmedi. Ertesi gün olunca ben geldim. Bir de ne göreyim Rasûlullah (s.a.) ile Ebû Bekir oturmuş ağlıyorlar! Bunun üzerine ben;

Ya Rasûlallah, bana haber ver; sen ve arkadaşın neden ağlıyorsunuz? Ağlayacak bir şey bulursam ben de ağlarım, ağlayacak bir şey bulamazsam siz ağladığınız için ben de ağlar görünürüm» dedim. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.);

"Bana senin arkadaşlarının teklif ettiği fidye alma meselesine ağlıyorum. Gerçekten onların azapları bana şu ağaçtan daha yakın bir

şekilde arz olundu." dedi ve yakın bir ağaca işaret etti.[184]

Mevzumuzu teşkil eden Ebû Dâvûd hadisinden anlaşılıyor ki, Bedir esirlerine uygulanacak muamele hakkında çıkan bu farklı görüşlerin ortaya çıkması üzerine Yüce Allah, "yeryüzünde ağır bas (ip küfrün belini iyice kır) ıncaya kadar hiçbir peygambere esirler sahibi olmak yakışmaz. Siz, geçici dünya malım istiyorsunuz, Allah ise (sizin için) ahireti istiyor. Aliah daima üstün ve hikmet sahibidir.” (İslâm iyice yerleşip küfür ezilmedikce, sizin esirleri tutup onlardan fidye almayı beklemekle uğraşarak vakit kaybetmeniz doğru değildir)

"Eğer Allah'tan (yanılma ile verilen hükümlerden ötürü azabetmemek hakkında) bir yazı geçmemiş olsaydı, aldığınız fidyeden dolayı size mutlaka büyük bir azab dokunurdu." (Ama Allah, islam için çarpışan sizleri desteklemeye ve korumaya söz vermiştir. Bunun için size azab etmeyecektir)[185] ayet-i kerimesini indirmiştir.

Hz. Peygamberin Bedir esirleri hakkında böyle bir istişarede bulunması bazı hadis kitaplarında şöyle anlatılıyor;

"Rasûlullah (s.a.) buyurdu ki: Cebrail, kendisine inerek şöyle dedi: "Onları -yani ashabını- Bedir esirleri hakkında muhayyer kıl; ya öldürülmelerini veya gelecek yıl kendilerinden onlar kadar öldürülmek şartı ile fidyeyi ihtiyar etsinler." Ashab, "fidyeyi ve bizden de öldürülmesini ihtiyar ediyoruz." Dediler.[186]

Görülüyor ki Tirmizi'nin rivayeti ile Müslim'in rivayeti arasında zahirde bir çelişki mevcuttur. Şöyle ki, Allahu Teâlâ hazretleri, Cebrail (a.s) aracılığıyla müslümanları, esirleri öldürmekle fidye karşılığında serbest bırakmak arasında muhayyer bırakmışla bu tercihlerden her ikisinin de mubah olması gerekirdi ve dolayısıyla, esirleri fidye karşılığında bırakma yolunu tercih ettiklerinden dolayı mesul tutulmamaları gerekirdi.

Oysa Müslim'in rivayetinde, bu yolu tercih eden müslümanların mes'ul oldukları ve bu yüzden hak ettikleri azabın Hz.Peygambere çok yakından gösterildiği ifâde edilmektedir. Ulemâ bu meseleyi şöyle açıklamışlardır. Bu tercihi yapmalarından dolayı azaba müstehak olanlar, bu tercihe katılanların tümü değildir. Sadece dünya menfaati temin etmek gayesiyle bu tercihe katılanlardır. Fakat, esirleri ve onların nesillerini kazanmak, rahmet yoluna sarılmak, esirlerden alınacak mallarla müslümanları düşmana karşı daha güçlü hale getirmek gibi sebeplerle, bu tercihe katılanlar, tercihlerinden dolayı sorumlu değillerdir. Metinde bu mevzu ile indiği ifade edilen; "...sîz, geçici dünya malını istiyorsunuz. Allah ise (sizin için) ahircti istiyor..."

[187] ayet-i ke-rimesiyle kasdedilenler, dünya menfaati elde etmek gayesiyle bu tercihe katılanlardır. Bedir savaşına katılanların büyük çoğunluğu bu sorumluluğun dışındadır. Hz.Fahr-i kainat ile, Ebû Bekr Sıddık'ın bu tercihe katılmala-rından dolayı mesul olmaları ise asla sözkonusu değildir.

Hz. Pey amberin, bu tercihe katıldıklarından dolayı mesul olan kişiler hakkında ağlaması ise onların bu günahlarının bağışlanması için olmuştur ve Yüce Allah sevgili peygamberinin döktüğü gözyaşları neticesinde onları azaba çarptırmayacağını ve küfrün belini kırıp düşmanı tamamen mağlup etmeden hiçbir peygamberin elinde esirler bulundurarak bunların karşılığında fidye almasının doğru olmadığını, bunun ancak kafirleri zelil, müslümanlan aziz kıldıktan sonra meşru olacağını[188] bildirmiştir.

İbn Kayyım el-Cevziyye'nin ifâde ettiğine göre ulemâ Bedir esirlerini kılıçtan geçirme, ya da fidye karşılığında serbest bırakma şıklarından hangisinin daha isabetli olduğunda ihtilafa düşmüş, bir kısmı kılıçtan geçirilme şıkkını tercih ederken bir kısmı da fidye karşılığında serbest bırakılmaları şıkkını tercih etmeştir. Bu ikinci şıkkı tercih edenler, şu gibi sebeblerden dolayı bu görüşü tercih etmişlerdir:

1. Çünkü daha sonra hüküm bu görüş üzerinde karar kılmıştır.

2. Enfal suresinin 68. ayetinde ifade edilen, Allah'ın ezeli yazgısına uygun düştüğü ve bu uygulama müslümanlara helal kılındığı için,

3. Allah'ın gazabına galip gelen rahmet sıfatına uygun düştüğü için,

4. Hz.Peygamberin bu görüşü tercih eden Hz.Ebu Bekir'i Hz.İbrahim ve İsaya (a.s.) benzettiği için,

5. Sözkonusu esirlerin fidye karşılığında serbest bırakılmaları pek çok kimselerin müslüman olmasına vesile olduğu için,

6. Elde edilen fidyelerle müslüman mücâhidler takviye edildikleri için,

7. Allah ve Rasûlü bu görüşü tercih ettikleri için.

Yine metinde geçen "...sonra Allah ganimetleri onlara helal kıldı..." cümlesiyle, daha önce yaşayan ümmetlere ve peygamberlere ganimetleri yemenin haram olduğu, ganimet yemenin ancak ümmet-i Muhammed'e helal kılındığı İfade edilmek istenmiştir. Çünkü geçmiş ümmetler ele geçirdikleri ganimetleri yiyemezlerdi. Nitekim, "...Eğer Allah'dan bir yaa geçmemiş olsaydı size mutlaka büyük bir azab dokunurdu..."[189] ayet-i kerimesiyle bu gerçeğe işaret edilmiş ve; "...Artık elde ettiğiniz ganimetleri helal ve temiz olarak yeyin..."[190] ayet-i kerimesiyle ganimetlerin bu ümmete helal kılındığı açıkça ifade edilmiştir.

Esirlerin mal karşılığında bırakılması hakkında fıkıh ulemâsının görüşlerini bir önceki hadisin şerhinde açıkladığımızdan burada tekrara lüzum görmüyoruz.[191]

2691. ...Ibn Abbas'dan rivayet edildiğine göre; Peygamber (s.a.), Bedir (savaşı) günü (fidyeyle serbest bıraktığı) her bir müşrik hakkında dört bin (dirhem para) takdir etmiştir.[192]

Açıklama

es-Sfretü'l-Halebiyye'de ifâde edildiğine göre, Bedir savaşında esirlere mali güçlerine göre fidye takdir edilmiştir. Binâenaleyh, takdir edilen fidyelerin miktarı 1000 dirhem ile 4000 dirhem arasında değişen mikdarlarda olmuştur. Takdir edilen bu mikdarı ödemeye gücü yetmeyenlerde, okuyup-yazma bilmeyen bir müslümana okuyup yazma öğretmeleri karşılığında serbest bırakılmışlardır. Hz.lbn Abbas sadece bildiği miktarı anlatmakla yetinmiştir. Aslında esirlerden alınan fidye mikdarı 2000-4000 dirhem arasında değişmektedir. Bu hadisle ilgili hükümler 2689 ve 2690 numaralı hadislerin şerhinde geçtiğinden burada tekrara lüzum görülmemiştir.[193]

2692. ...Aişe (r.anha)'dan; demiştir ki: Mekkeliler (Bedir'de müs-lümanların eline geçen) esirlerine fidye olmak üzere (mal) göndermeye başlayınca (Hz.Peygamberin kızı) Zeyneb de kocası Ebu'İ-As'ın fidyesi olmak üzere (bir miktar) mal gönderdi. (Hz.Zeyneb'in gönderdiği) bu mallar arasında kendisine ait bir de gerdanlık vardı. (Aslında) bu gerdanlık Hz. Hatice'nin idi ve Zeyneb'i Ebu'l-As ile evlendirirken bu gerdanlığı ona vermişti. Rasûlullah (s.a) gerdanlığı görünce Zeynep için çok üzüldü ve (yanındaki Müslümanlara);

"Eğer Zeyneb'in esirini serbest bırakmayı (uygun) görürseniz (onu şerbet bırakın) ve Zeyneb'e ait olan (mal) ı da kendisine iade ediniz" dedi. Onlar da;

Olur, diye cevap verdiler. Rasûlullah (s.a) Ebu'l-As'dan (Zeyneb'i kendisine göndereceğine dair) söz almıştı. -Yahut da- Ebu'l-Âs (Zeyneb'i Hz.Peygambere göndereceğine dair) söz vermişti. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) Zeyd b. Harise İle ensardan bir adamı (Hz.Zeyneb'i getirmek üzere Mekke'ye) gönderdi, (gönderirken onlara) "Ye'cic (denen

yer)in çukurunda bekleyin. Nihayet sizin yanınıza gelince beraberce yola çıkar ve onu alıp getirirsiniz." buyurdu.[194]

Açıklama

Bedir esirleri arasında Peygamberimizin damadı ve Hz.Zeyneb'in kocası Ebu âs b.Rebi'de bulunuyordu.

Ebu'l-As; Mekke'de zengin, güvenilir ve ticarette sayılı kişilerdendi. Annesi Hâle binti Huveylid, Hz.Hatice'nin kızkardeşi idi. Hz.Hatice, yeğenini, kızı Hz.Zeyneb'le evlendirmesini Peygamberimizden istemiş, Peygamberimiz de buna muhalefet etmemişti. Bu, peygamberimize, peygamberlik ve vahiy gelmeden önce idi.

Peygamberimiz Hz.Zeyneb'i Ebu'1-As'a nikahladı. Hz.Hatice yeğeni Ebu'1-As'ı oğlu yerinde tutardı.

Yüce Allah, Peygamberimizi peygamberlikle şereflendirdiği zaman Hz.Hatice ile kızları peygamberimize iman ettiler. Peygamberimizin Allah'tan getirip tebliğ ettiği şeyleri tasdik, peygamberimizin dinini kabul ettiler. Ebu'l-As ise, müşriklikte kaldı.

Peygamberimiz, kızı Hz.Rukiyye'yi veya Ümmü Külsüm'ü de Utbe b Ebî Leheb'e nikahlamıştı.

Kureyş müşrikleri, yüce Allah'ın emirlerine karşı koymaya ve düşmanlığa başladıkları zaman;

Siz Muhammed'in kızlarını almakla onu derdinden kurtardınız. Kızlan geri çevirip onlarla kendisini meşgul ediniz, dediler. Ebul As'a gittiler, ona,

Aileni kendinden ayır. Biz, seni Kureyş kadınlarından*hangisini istersen, onunla evlendiririz, dediler.

Ebu'l-As;

Hayır. Vallahi, ben zevcemden ayrılmam. Onun yerine Kureyş kadınlarından bir kadının, benim karım olmasını da istemem, dedi...

Müslümanların karşılıksız olarak serbest bıraktığı Ebu'l-As, Mekke'ye gidince, birkaç gece Mekke'de oturduktan sonra, bir gece, Hz.Zeyneb'le birlikte Mekke'den yola çıktı. Onu, Zeyd b.Harise'ye ve arkadaşına teslim etti. Onlar da Zeyneb'i peygamberimize getirdiler.[195] Mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifte, "Esirleri mal karşılığında serbest bırakmak caizdir." diyenlerin delilidir. Biz fıkıh ulemasının bu mevzudaki görüşlerini 2690 numaralı hadisin şerhinde açıkladığımızdan burada tekrara lüzum görmüyoruz.[196]

2693. ...Urve b. ez-Zübeyr (in) el-Misver b. Mahreme ile Mervan'dan naklettiğine göre; Rasûlullah (s.a) Hevâzin (kabilesi) elçileri müs-lümanlığı kabul ederek kendisine gelip de mallarının kendilerine geri verilmesini istedikleri zaman onlara (şöyle) konuştu:

Benim yanımda şu gördüğünüz (askerler) vardır." (onların hepsinin de bu mallarda hakkı vardır) söz (ler)den en hoşuma gideni en doğru olanıdır. (Binaenaleyh) ya esir (leriniz)i tercih ediniz ya da mallarınız)!" Bunun üzerine (Hevazin elçileri);

Biz esir(ler)imizi tercih ediyoruz dediler. Rasûlullah (s.a) de (onlara bir hitabede bulunmak üzere ayağa) kalktı Allah'a (hamd-ü) senada bulunduktan sonra dedi ki:

"...Gelelim mevzumuza! Sizin şu (Hevazinli) kardeşleriniz (müslümanlığı kabul edip) tevbe ederek geldiler. Ben onlara esirlerini (karşılıksız olarak) geri vermeyi uygun görüyorum. Sizden kim kendi arzusuyla bunu yapmayı istiyorsa (bunu) yapsın. Kim de bizim kendisine Allah'ın bize vereceği ilk feyden (biraz mal) vermemize kadar (esirler üzerindeki) hakkını elinde tutmak istiyorsa (o da bunu) yapsın" (orada bulunan) halk;

Ey Allah'ın Rasûlü biz kendi gönlümüzle bu esirleri onlara (karşılıksız olarak) veriyoruz, dediler.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.)

"Biz (esirleri karşılıksız olarak bırakmamız hususunda bize) izin verenle vermeyeni biribirindcn ayırdedemiyoruz. Gidiniz başkanlarınıza (danışınız) sizin kararınızı bize onlar getirsinler." dedi. Halk da (başkanlarının yanına) gitti. Başkanları onlarla konuştular ve hepsinin de esirleri karşılıksız olarak bırakmayı gönülden istediklerini ve (buna) izin verdiklerini bildirdiler.[197]

Açıklama

Bu hadis-i şerifte mevzuu bahis edilen olayın özeti şudur: Hz.Peygamber hicretin sekizinci yılında Mekke'yi fethedip de sonra Huneyn üzerine bir sefer düzenlemiş ve neticede Hevazinlerden pek çok kimseyi esir etmişti.[198] Bu seferi müteakip yapılan Taif gazasından sonra da zilkade ayının altıncı günü Cirâne'ye geldi ve orada on üç gece kaldı. Hevazinden alınan harp esirleriyle ganimet mallan da Cirane'de bulunuyordu.[199] Bir temsilci gelmeyince Hz. Peygamber, Hevazinden

alınan ganimetleri mücahitler arasında taksim etti. Nihayet Hevazin temsilcileri peygamberimizin yanına gelip müslüman oldular ve gerilerdeki kavimlerinin de müslüman olduklarını haber verdiler.

Bunlar başlarında Ebu Sured Züheyr b. Sured olmak üzere ondört kişi idiler.

Peygamberimizin süt annesinden amcası olan Ebu Burkan da aralarında bulunuyordu.[200]

Hevazin Temsilcilerin İsteklerini Dile Getirişleri:

Hevâzin temsilcileri; Ya Rasûlullah! Biz, köklü bir kabileyiz.

Sana meçhul olmadığı üzre biz bu musibete uğramış bulunuyoruz. Allah'ın sana lutfu ihsanda bulunduğu gibi, sen de bize karşı lutufkâr ol! dediler.

Benî Sa'd b. Bekir oğullarından Ebû Sured Züheyr, ayağa kalktı.

Ya Rasûlallah! Şu gölgeliklerde bulunanlar, senin süt halaların, teyzelerin ve sana süt emdirip bakmış olan kadınlardır. Eğer biz, Şam kralı Haris b. Ebi Şimr'i veya Irak kralı Numan b. Münzir'i emdirmiş ve şimdiki duruma düşüp te kendilerinin şefkat ve ihsanlarını dilemiş olsaydık, bize esirgemezlerdi. Halbuki, sen süt emdirip bakılanların en hayırhsısın! dedi. Bu hususta bir de şiir söyledi.

Hevazin temsilcileri mallarının ve esirlerinin kendilerine geri verilmesini istediler.[201]

Peygamberimizin Hevazin Temsilcilerine Teklif Ve Tavsiyesi:

Peygamberimiz;

"Ben, sîzin için gelmeyeceğinizi sanıncaya kadar -işi bekletmiş-geciktirmiştim. Fakat siz çok geç kaldınız. Esirler bölüşülmüş bulunuyor. Bana sözün en sevimli, en güzel olanı, doğru olanıdır. Görüyorsunuz ki yanımda bunca müslümanlar var onların hepsini haklarından vazgeçirmek

zordur. Şimdi siz iki şıkkın birisini; ya esirleri, ya da malları tercih ediniz! Size çocuklarınızla kadınlarınız mı daha sevgilidir, yoksa mallarınız mı?” buyurdu.

Temsilciler, Peygamberimizin ancak ikisinden birisini geri verebileceğini anlayınca,

Ya Rasûlallah! Sen bizi, mallarımızla, çoluk çocuklarımız arasında onlardan birini seçmekte serbest bıraktın. Sen bize kadınlarımızı ve çocuklarımızı geri ver! Çünkü onlar bizim yanımızda maldan daha sevgilidir, dediler. Peygamberimiz:

"Benim hissemi ve Abdulmuttalip oğullarının hisselerine düşenleri size bağışladım. Halka öğle namazını kıldırdığım zaman, sizler ayağa kalkıp:

("Biz çocuklarımız ve kadınlarımız hakkında Rasûlullah'ın müslümanlar katında müslümanların da Rasûlullah katında şefaatini diliyoruz") deyiniz.

Bunun üzerine ben de (bana ve Abdulmuttalip oğullarına düşenleri size bağışladım) derim.

Müslümanlardan da sizin için istekte bulunurum." buyurdu.[202]

Muhacirlerin Ensar'ın Hisselerini Peygamberimiz İçin Bağışlamaları

Peygamberimiz, müslümanlara öğle namazını kıldırınca, Hevazin temsilcileri Peygamberimizin kendilerine emrettiği üzre ayağa kalktılar;

Biz çocuklarımızla kadınlarımız hakkında Rasûlullah'ın, Müslümanlar katında, Müslümanların da Râsulullah katında şefaatini diliyoruz dediler.

peygamberimiz;

"Benim hisseme ve Abdulmuttalip oğullarının hisselerine düşenler, sizin olsun" buyurdu.

Bunun üzerine, muhacirler;

"Biz de hisselerimize düşenleri, Rasûlullah Aleyhisselam için bağışladık, dediler.

Ensar;

Biz de hisselerimize düşenleri, Rasûlullah Aleyhisselam için bağışladık dediler.[203]

Akra B. Habis, Uyeyne B. Hısn Ve Abbas B. Mirdas'ın Hisselerini Bağışlamaktan Kaçınmaları

Akra b. Habis;

Ben ve kabilem olan Temim oğulları adına hayır, bağışlamayız, dedi. Uyeyne bin Hısn,

Ben ve kabilem olan Fezare oğullan adına hayır, bağışlamayız, dedi. Abbas b. Mirdas ü's-sülemî;

Ben ve kabilem olan Beni süleymler adına; "hayır, bağışlamayız dedi. Fakat her iki kabile halkı, Akra ile Abbas'ın;

Hayır, bağışlamayız sözleri üzerine onlara;

Hayır, yalan söylüyorsun. Esirler, Rasûlullah Aleyhisselama bağışlanmıştır, dediler. Süleymoğullan; Biz hissemize düşenleri Rasûlullah Aleyhisselama bağışladık." dedikleri zaman, Abbas b. Mirdas, onlara Siz, beni, zaif ve küçük düşürdünüz, diyerek çıkıştı.[204]

Bazı Hükümler

1. Ganimetler bölüşüldükten sonra, askerlerin özel mülJcü durumuna geçer.

2. Arap ırkından olan kâfir esirleri köleleştirmek caizdir.

3. Süresi belli olmayan bir zaman için borçlanmak caizdir. Çünkü Hz. Peygamber, esirleri fidye karşılığında bırakmak isteyenlere, fidyelerini Allah'ın nasibedeceği ilk feyden vermeyi vadetti. Allah'ın ilk feyi ne zaman nasibedeceği de belli değildi.

4. Ganimetler, müslümanlar arasında paylaştırıldıktan sonra düşman kuvvetleri müslümanlığı kabul ederek gelirler de mallarını isteyecek olurlarsa devlet reisi veya vekili, bir yarar gördüğü takdirde ganimetleri geri verebilir.

5. Müslümanların güvendikleri kişileri kendilerine rehber edinip işlerini onlara danışmaları caizdir.

6. Haber-i vahide itimad etmek caizdir.

7. Vekilin müvekkili adına yaptığı ikrar makbuldür. İmam-ı Ebu Hanife (r.a)'ye göre ise vekilin müvekkil adına yapacağı ikrar sadece hakim

huzurunda geçerlidir. Bunun dışında geçersizdir.[205]

2694. ...Amr b. Şuayb'ın dedesinden, demiştirki: Şu, (hevazin elçileriyle ilgili) hadisede Rasûlullah sallallahü aleyhi ve sellem;

“Onların kadınlarını (ve oğullarını) kendilerine geri veriniz (içinizden) her kim şu ganimetten bir hisse ele geçirir (de sonra onu geri verir) se (şunu bilsin ki iade edeceği) bu ganimet karşılığında ona Allah'ın bize vereceği ilk ganimetten altı deve vermek üzerimize borçtur." buyurmuş sonra bir deveye yaklaşıp hörgücünden bir tüy kopararak:

"Ey insanlar benim için şu ganimetten ve şu (elimdeki)nden hiç bir pay yoktur" (demiş) ve (tüy tuttuğu) iki parmağını kaldırıp (sözlerine devam ederek), "Ancak beşte biri müstesna. O beşte bir de (tarafımdan) size geri verilmiştir. Binaenaleyh (ganimetten almış olduğunuz mallardan her şeyi hatta) iplik ile iğneyi (bile sahiplerine iade edilmek üzere geri) veriniz." buyurmuş. Bunun üzerine elinde kıldan yumak olan bir adam kalkıp;

Ben Devemin palanı altında bulunan çulu tamir etmek için (ganimet mallarından) şu yumağı almıştım dedi. Rasûlullah (s.a.)'da;

"Benim ve Abdulmuttalib oğulları için olan (ganimet) senindir" buyurdu. (O adam da bir yumak hukuki bakımdan şu)

Gördüğüm (hal)e erişmişse artık benim ona ihtiyacım yoktur dedi ve onu (elinden) atıverdi.[206]

Açıklama

Hevazin elçileriyle ilgili olayı bir önceki hadisin şerhinde açıklamıştık. Bilindiği gibi Hz.Peygamberin ganimetlerde üç hakkı vardır:

1. Ganimetlerin tümünün beşte birinin beşte biri. Yani ganemitlerin tümünün beşte biri ayrılınca bu beşte bir de tekrar beşe ayrılıp şu beş sınıf arasında paylaştırılır:

a) Hz.Peygamber

b) Hz.Peygamberin yakınları

c) Öksüzler

d) Miskinler

e) Yolcular

2. Safiyy; Hz. Peygamberin bir peygamber olarak seçip alabileceği pay

3. Mücahidlerle birlikte onlardan birine denk olarak aldığı pay

Ancak Hz.Peygamber Hevazinlilerden elde edilen ganimetlerden sadece beşte birden düşen hakkını almış onu da geri vermiş ve ileri de eline ganimetten yada feyden geçecek olan payını da yine esirlerini karşılıksız olarak bırakmak istemeyen mücahidlere, bırakacakları esirler için fidye olarak vermeyi vadetmek suretiyle borçlanmıştır.

Biz bu hadisle ilgili hükümleri bir önceki hadisin şerhinde ve fıkıh ulemasının bu meseleyle ilgili görüşlerimde 2690 numaralı hadisin şerhinde açıkladığımız için burada tekrara lüzum görmüyoruz.

Ancak şurasını ilâve etmek isteriz ki, bu hadis-i şerif "Hz.Peygamberin vefatıyla ganimetlerden aldığı payı ve dolayısıyla, akrabalarının payı yürürlükten kalkmıştır. Bu paylar ayet-i kerimede hak sahibi oldukları Rasulü ek-remle birlikte zikredilen öksüzlere, miskinlere ve yolculara intikal etmiştir." diyen Hanefi ulemasının delilidir. Bazıfarına göre ise Hz.Peygamberin ve akrabalarının bu payı Rasûlüllah'ın hayatında harcadığı yerlere harcanmak şartıyla devlet reisine bırakılmıştır. Devlet reisi onu, islamm savunması için gerekli olan hazırlıkları yapmak için sarfeder. Metinde geçen "...İplik ile iğneyi (bile) veriniz." cümlesi, "ganimetler arasında bulunan az miktardaki malların da taksime tabi olduğuna delalet etmektedir. Ayrıca bundan yiyecek maddeleri müstesnadır." diyen İmam Şafii (r.a) in delilidir. îmam Malik ise ganimet malları arasında bulunan kıymetsiz şeylerin taksimden önce alınmasında bir sakınca görmemiştir. [207]

122. Ordu Kumandanı Yenmiş Olduğu Düşmanın Toprağında Bir Süre Kalabilir

2695. ...Ebû Talha'dan; Dedi ki: Rasûlullah (ş.a) bir kavmi yendiği zaman (onlara ait olan) toprak (lar) da üç (gün) kalırdı. (Ebu Davud'un diğer şeyhi) İbnü'l-Müsenna (bu hadisi); "Bir kavmi yendiği zaman onların toprağında üç (gün) kalmayı severdi" diye rivayet etmiştir.

Ebû Dâvud der ki; Yahya b. Sâid bu hadisi tenkid ederdi. Çünkü bu hadis Said'in (Kaîade'den rivayet ettiği) ilk hadis (ler) den değildir. Oysa Said kırkbeş yaşında iken bunamıştır. Bu hadisi de ömrünün son zamanlarında rivayet etmiştir. (Fakat) Veki'in de Said'den bunak halinde iken (hadis) aldığı söylenir.[208]

Açıklama

Metinde, ömrünün son zamanlarında bunadığından bahsedilen Said, Said b. Ebi Urube'dir. Bu Said'den rivayet edilen hadislerin bazılarını tenkid eden Yahya ise; "Yahya b. Said el-Kattan"dır.

Ve bu hadisi rivayet eden kişilerin hepsi de Said b. Ebi Urube'den rivayet etmişlerdir. Kavilerden birisi Muaz b. Muaz, diğeri Ravh, öbürü de Abdü'l-A'la'dır Gerçi bunların hepsinin de bu hadisi Said'den rivayet ettiği doğru olmakla beraber bu hadisi Said'den bunaklığı döneminde aldıklarına dair bir delil yoktur. Ayrıca bu hadisi Buhari ile Müslim de hiçbir tenkide uğramadan sahihlerine almışlardır. Binaenaleyh bu hadisi, Said b. Ebî Urube'-den rivayet edildiği gerekçesiyle reddetmek doğru olmaz.

el-Mühelleb'in açıklamasına göre Hz. Peygamberin, zafer kazandıktan sonra düşman topraklarında üç gün daha kalmasının hikmeti, savaşın verdiği yorgunluğu gidermektir. Ancak orada böyle bir istirahatı göze almak için ortamın müsait olması ve düşmanın yeni bir saldırıya geçmesi ihtimalinin olmaması gerekir. Bu istirahat süresinin üç günle kayıtlanması ise, bir yerde konaklayan bir yolcunun orada üç gün kalmakla misafirliğinin ikamete dönüşeceğindendir. Bu bakımdan Hz.Peygamber fethettiği düşman topraklarında üç günden fazla kalmamıştır.

Îbnü'l-Cevzi'ye göre Rasûlullah'ın zaferden sonra düşman topraklarında üç gün kalmasının hikmeti müslümanların güç ve kuvvetini küffara göstermek, orada infaz edilecek ahkamı infaz etmek ve müslümanların, kafirlerin güç ve kuvvetine hiçbir değer vermediklerini bilfiil isbat etmek içindir.

İbnu'l-Munîs'e göre ise, Rasûlü ekremin düşman topraklarında zaferden sonra üç gün kalması, o güne kadar isyana sahne olan o topraklar üzerinde Allah'a taatta bulunarak ve Allah'ı zikrederek ziyafette bulunmak ve müslümanların şiarını izhar etmektir. Ziyafetin süresi en fazla üç gün olduğu için de dördüncü gün orayı terketmeyi uygun bulmuştur.[209]

123. (İki) Esiri Birbirinden Ayırmak

2696. ...Ali (k.v) den rivayet olunduğuna göre, kendisi bir cariye ile çocuğunu birbirinden ayırmış da Rasûlullah (s.a) onu bu işten neh-yetmiş

ve (yaptığı bu) satışı da reddetmiştir.

Ebu Davud der ki; (Bu hadisi Hz. Ali'den rivayet eden) Meymun Ali'ye kavuşmadı. Cemacim (savaşın) de öldürüldü. Cemacim (savaşı hicretin) yetmişüçüncü sene (sin) de oldu. Hine (savaşı da hicretin) altmışüçüncü sene (sin) de (olmuştur). îbn Zübeyrde (hicretin) yetmişüçüncü sene (sin) de katledildi.[210]

Açıklama

Tirmizî bu hadîs-i şerif hakkında şunları söylüyor; "Bu hadis hasen garibdir. Peygamber (s.a)'in ashabından ve sonrakilerden bazı ilim adamları akraba olan savaş esirlerini satışta biribirinden ayırmayı mekruh görmüşlerdir. Bâzı ilim adamları İslam diyarında dünyaya gelen akrabaları birbirinden ayırmayı caiz görmüşlerdir. Birinci kavi daha sahihdir. İbrahim'den, satışta anne ile çocuğunu birbirinden ayırdığı, bunun sebebi kendisine sorulunca –“Ben,o anneden bu hususta izin istedim de razı oldu-" dediği rivayet edilmiştir.[211]

Şevkanî'nin ifâdesine göre bu hadis harp esirlerinden anne ile çocuğu ya da kardeş olan iki çocuğu ayrı ayrı kimselere satmak suretiyle veya benzeri yollarla birbirinden ayırmanın haram olduğuna delildir. Anne ile çocuğu birbirinden ayırmanın haram olduğunda ittifak vardır. Anne ile çocuğun birbirinden ayrılmasına sebep olan bu satışın sahih olup olmadığı ihtilaflıdır. İmam Şafii (r.a)'e göre bu satış sahih değildir. Ebu Hanife (r.a)'ye göre ise sahihdir. Diğer akrabaları birbirinden ayırmak da buna kıyasla haram sayılmıştır. İmam-ı Şafii'ye göre ise diğer akrabaları birbirinden ayırmak haram değildir.

Hanefi fıkhının meşhur kitaplarından "Hidâye" isimli eserde bu mevzuda şöyle deniliyor: "Biribirleriyle evlenmeleri haram olan iki küçük köleye sahip olan bir kimsenin bunları biribirinden ayırması caiz olmadığı gibi biribirleriyle evlenmeleri haram olan biri küçük diğeri büyük iki köleyi birbirinden ayırmakda caiz değildir. Biribirinden ayrılmaları yasaklananlar, biribirlerine nikah düşmeyen ve aralarında akrabalık bulunan kölelerdir. Biribirleriyle akraba olduğu halde evlenmeleri caiz olan ya da evlenmeleri haram olduğu halde aralarında akrabalık bulunmayan köleler bu hükme girmezler. Onları biribirinden ayırmak caizdir. Binaenaleyh karı-koca olan iki köleyi satmakta bir sakınca yoktur.

Fakat aralarında hem akrabalık bulunan, hem de biribirleriyle evlenmeleri caiz olmayan ikisi de küçük ya da biri büyük diğeri küçük iki köleyi biribirinden ayırmak mekruhtur. Fakat cinayet ve bunlardan birinin ayıplı çıkması gibi hallerde birini diğerinden ayırmakta bir sakınca olmadığı gibi bunlardan birinin satılması halinde yapılan satış da sahihtir. İmam Ebu Yusuf'a göre ise, iki köleyi biribirinden ayırmanın veya birini satmanın haram olması, sadece aralarında doğum sebebiyle akrabalık bulunan köleler için geçerli, bunların dışındaki akrabalıklar için geçerli değildir. Fakat aralarında doğum sebebiyle akrabalık bulunan köleleri, iki ayrı kişiye satarak birini diğerinden ayırmak mekruhtur ve yapılan satış fâsiddir. Çünkü Hz.Peygamberin bu satışı reddetmesi onun fasit olduğunu ifade eder. Bu mevzuda İbn Abidin de şunları söylüyor: "Allame Nuh Dürer haşiyesinde Ebu Yusuf'tan bu konuda iki rivayetin olduğunu nakletmektedir. Bir rivayette ıralarında doğma akrabalığı olan ana, baba torun, dede gibi olanlar da caiz değil, diğerlerinde caiz olduğunu söylemektendir. Şafii mezhebinde sahih olan da budur. Bir rivayete göre de akrabalık isterse doğum sebebiyle olsun hiç bir suret de caiz olmayacağı istikametindedir. Bu da aym zamanda İmam-ı Ahmed'-in görüşüdür. Zira hadis-i şerifin yasaklaması ancak böyle bir akdin fasid olmasını gerektirir, imam Malik ise anne ile çocuk arasında bir ayırma caiz değildir, bunun dışındakiler de caizdir demektedir..."[212]

Birbirlerinden ayırmanın yasak olduğu köleler hakkındaki bu hükmün ne zamana kadar devam edeceği hususu da ulema arasında ihtilaflıdır.

1. İmam Şafii'ye göre köle yedi yaşına girinceye kadar bu yasak devam eder.

2. İmam Evzai'ye göre babasına ihtiyacı kalmayıncaya kadar devam eder.

3. İmam Ebu Hanife ve arkadaşlarına göre baliğ oluncaya kadar devam eder. Ancak İmam Ahmed'e göre akraba olan köleleri ergenlik çağına varsalar bile biribirlerinden ayırmak caiz değildir.[213]

Ebu Dâvûd, metnin sonuna ilave ettiği ta'likte, bu hadisi Hz. Ali'den rivayet eden Meymun'un aslında Hz.Ali'ye yetişmediğini söylemekte, buna delil olarak da Meymun'un İbnü'l-Eş'as ile Haccac arasında vukubulan "Deyrül-cemacım" savaşında öldüğünü göstermektedir. Musannif Ebu Da-vud bu sözüyle hicretin yetmişüçüncü yılında vefat eden Meymun'un hicretin kırkıncı yılında vefat eden Hz.Ali ile görüşmesinin mümkün olamayacağını ifade etmektedir. Ancak Meymun'un hicretin yetmişüçüncü

yılında vefat etmesi aslında Hz.Ali ile görüşememiş olduğunu ifade etmez. Çünkü Meymun'un Hz.Ali'nin vefatından yedi veya sekiz yıl önce dünyaya gelmiş olması görüşebilmeleri için yeterlidir. Musannif Ebu Dâvûd burada Meymun'un doğum yılını tesbit etmediği için delili yeterli değildir.

Yine sözü geçen ta'likte sözkonusu edilen Hirre savaşının ve İbn Zü-beyr'in hicretin yetmişüçüncü senesinde şehid edilmesinin bu hadisle hiçbir ilgisi yoktur. Musannif ebu Davud bu olayları sadece söz arasında zikretmiş olmak için sözkonusu etmiştir.[214]

124. Ergenlik Çağına Gelmiş Olan Esirleri Birbirinden Ayırmak Caizdir

2697. ...Selemeden; dedi ki: Biz Ebu Bekir'le birlikte (bir sefere) çıktık. Rasûlullah (s.a) onu bizim başımıza kumandan tayin etmişti. Fezâre (kabilesi) ile savaşa başladık. Süvarileri (hücum için) dağıttık sonra içlerinde çocuk(lar) ve kadınlar bulunan bir topluluğa bak (maya başla) dım. (Onlara doğru) bir ok attım, (ok) onlarla dağm arasında düştü. (Okun düştüğünü görünce ileri gidemeyip orada) durdular. Ben de onları (alıp) Ebu Bekr'e getirdim. İçlerinde üzerinde deriden bir yaygı (elbise) bulunan Fezare (kabilesin) den bir kadın vardı. Yanında da bir kızı vardı ki arabın en güzel (ler) indendi. Ebu Bekir de bana o kadının kızını nefel (fazladan) olarak verdi. Bunun üzerine Medine'ye geldim. Derken Rasûlullah (s.a) bana rastladı ve;

"Ey Seleme! Bu kadını bana bağışla” dedi. Ben de;

Vallahi (o) benim hoşuma gitti. Ve daha elbisesini bile açmadım, dedim. Sükut etti. Ertesi gün olunca Rasûlullah (s.a) çarşıda (yine) bana rastladı ve;

"Ey Seleme! Bu kadını bana bağışla" dedi. Ben de;

Vallahi (o) benim hoşuma gitti. Ve daha elbisesini bile açmadım dedim. Sükut etti. Ertesi gün olunca Rasûlullah (s.a) çarşıda (yine) bana rastladı ve;

"Ey Seleme! Baban Allah'a emanet (Bu) kadını bana bağışla." dedi. Ben de;

Ey Allah'ın rasûlü ben henüz onun elbisesini bile açmadım. O senin olsun, dedim. Bunun üzerine o kızı Mekkelilere gönderdi. Mekkelilerin elinde (müslüman) esirler vardı. O esirleri de (Mekkelilerden) bu kadına karşılık olarak aldı.[215]

Açıklama

Metinde geçen "lillahi Ebûke" sözü, "senin baban tamamen Allaha emanettir. Bu bakımdan O Allah'ın izniyle senin gibi asil bir evlada sahib olmuştur." gibi manalara gelir ve karşıdakini övgü için kullanılır. Ebu'1-Baka bu tabirin yemin makamında kullanıldığını söylemiştir. "Ben henüz onun elbisesini bile açmadım" sözü ise, "daha onunla hiç cinsi münasebette bulunmadım." demektir.[216]

Bazı Hükümler

1. Askere nefel (yani harbe teSvik etmek için bahşiş) vermek caizdir.
2. Cinsi münâsebeti kinayeli sözlerle anlatmak müstehabdır.
3. Müslüman erkekleri kurtarmak için kâfir kadınları fidye olarak vermek caizdir.
4. Esir edilen bir anne ile yetişkin (akıl baliğ) çocuğunun arasını ayırmak caizdir.
5. Kumandanın, askerinden bazı ganimet hisselerini isteyerek, onları bir müslümam kurtarmak için fidye vermesi, veya daha başka amme menfaatlarında kullanması caizdir. Rasûl-i Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem) Efendimiz bunu Huneyn savaşında da yapmıştır.
6. "Baban Allah'a emanet, ceddine rahmet... gibi sözleri söylemek caizdir.[217]

125. Müslümanların Elinde Bulunan Bir Mal (Düşmanlarca Gaspedilip) Sonra Tekrar Ganimet Olarak Müslümanların Eline Geçerse Eski Sahibi O Malı Alabilir Mi?

2698. ...İbn Ömer'den rivayet olunduğuna göre, kendisine ait bir köle düşman (tarafın) a kaçmış, bir süre sonra da müslümanlar düşmana galip

gelmişler. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.) o köleyi îbn Ömer'e geri vermiş ve (o köle) taksime tabi tutulmamıştır.

Ebu Dâvûd der ki, bu hadisi Yahya'dan başka bir ravi de, "O, köleyi'Halid b. Velid, îbn Ömer*e geri Verdi" şeklinde rivayet etti.[218]

Açıklama

Bu hadis-i şerif, "İslam ülkesini istilâ eden müşrikler müslümanlardan ele geçirmiş oldukları mallara hiçbir zaman malik olamazlar" diyen ulemânın delilidir. Ancak İslam ulemâsı bu meselede ihtilafa düşmüşlerdir. İmam Ahmed ile Hanefî ulemâsına göre, kâfirler istila ettikleri İslam ülkelerindeki müslümanlara ait malları kendi ülkelerine götürmekle bu mallara malık olurlar. İmam Ahmed'den gelen ikinci rivayete göre ise, mâlik olamazlar.

İmam MahVe göre, Kafirler müslümanlar in ellerinde bulunan bir ülkeyi istila edip oradaki müslümanlara ait malları ele geçirmekle, o mallara sahip olurlar. Onlara sahip olabilmeleri için, kendi ülkelerine götürmüş olmaları şart değildir. Delilleri ise, "Akil bize bir ev bıraktı mı da?" manasına-gelen 2010 numaralı hadis-i şeriftir. Bu görüşte olan kimselere göre; Hazreti Peygamber bu sözüyle, Mekke'yi ele geçiren müşriklerin oradaki mallara sahip olduklarını ifâde etmek istemiştir.

İmam Şafii'ye göre ise; Kafirler bir ülkeyi istila edip orada müslümanlara ait mallan ele geçirmekle asla onlara malik olamazlar. Binâenaleyh müslümanlar bir küfür ülkesini istilâ edip de orada daha önce kafirlerin eline geçen mallarım tekrar ellerine geçirecek olurlarsa, İmam Şafii'ye göre bu mallar derhal ilk sahiplerine iade edilir. Mücâhidler arasında taksim edilmiş bile olsa yine hüküm böyledir. Hanefî ulemâsıyla İmam MahVe ve İmam Ahmed'den bir rivayete göre ise bu mal mücahidlere taksim edilmeden önce sahibinin eline geçerse meccanen ona verilir. Fakat taksimden sonra eline geçecek olursa değerini ödeyerek alır.

Kâfirlerin, savaşta müslümanlara galib gelerek ehl-i İslamdan hür kadın veya kızları ele geçirmeleri halinde onlara hiçbir zaman sahip olamayacakları hususunda müetehidler ittifak etmişlerdir. Kâfirlerin, Müslümanlara ait Müdebber Hükateb ve Ümmü veled denilen köle ve cariyeleri ellerine geçirmeleri halinde onlara sahip olup olamayacakları meselesi de ulema arasında ihtilaflıdır. Ulemanın pekçoğuna göre kafirler

savaşta müslümanlardan ganimet olarak elde ettikleri sözü geçen köle ve cariyelere sahip olurlar. Hanefi ulemâsına göre sahip olamazlar.

Efendisinden kaçıp da küffarın eline geçen kölenin, onların mülkiyetine girip girmeyeceği meselesi hanefi uleması arasında da ihtilaflıdır. İmam Ebû Hanife (r.a)'ye göre, bu köleye düşman sahip olamaz. İmam Ebû Yusuf ve İmam Muhammed ile diğer üç mezheb imamına göre ise, bu köle düşmanın mülkü olur. Fakat mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifte bu kölenin kafirlerin mülkiyetine geçemeyeceği açıkça ifade edilmektedir.

Sunuda belirtmek isterizki; "savaşçı bir topluluk müslümanların mallarını, kadınlarını, çocuklarını elde ederek dar-ı harbe götürmek isterse ve böyle bir girişimde bulunursa buna engel olmaya çalışmak bütün müslümanlar için bir vecibedir."[219] Ebu Davud'un açıklamasına göre mevzumuzu teşkil eden hadiste geçen "Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) o köleyi İbn Ömer'e geri verdi." anlamına gelen cümleyi Yahya b. Zaide'den başka bir ravi de; "O köleyi Halid b. Velid İbn Ömer'e geri verdi." anlamına gelen lafızlarla rivayet etmiştir. 2699 numaralı hadis-i şeriften anlaşılıyor ki: Hadisi bu şekilde rivayet eden ravi İbn Numeyr'dir.[220]

2699. ...İbn Ömer'den; demiştir ki: Peygamber (s.a.) zamanında, kendisinin(Ibn.Ömerin) bir atı (düşman ordusu tarafına) kaçınca, düşman (lar) da onu yakalamıştı. Akabinde müslümanlar onları yenmişler ve o (at) kendisine geri verilmiştir. Ve (yine) kendisine ait bir köle, Peygamber Sallallahü aleyhi ve sellemin vefatından sonra kaçıp Rum topraklarına girmiş, bir süre sonra müslümanlar rumlara galib gelince Halid b.Velid o köleyi İbn-i Ömer'e geri vermiş.[221]

Açıklama

Bu hadis-i şerif, efendisinden kaçarak kafirlerin eline geçen bir kölenin, hiçbir zaman eline geçtiği kafirlerin mülkü olamayacağını ve o kölenin müslümanların eline geçtiği anda esas sahibine geri verilmesi icab ettiğini söyleyen İmam Ebu Hanİfenin ve bir müslüman ülkesini istilâ eden kafirlerin orada ellerine geçirdikleri müslümanlara ait mallara sahip olamayacaklarını binaenaleyh, müslümanların tekrar o ülkeyi ellerine geçirmeleri halinde düşman elinden geri alınan malların eski sahiplerine verilmesi gerektiğini söyleyen imam Şafiinin delilidir. Bu meselelerle ilgili

ayrıntılı bilgi bir önceki hadisin şerhinde geçtiğinden burada tekrara lüzum görmüyoruz.[222]

126. Müşriklere Ait Olup Da Müslümanlara Sığınarak Müslümanlığı Kabul Eden Kölelerin Durumu

2700. ... Ali b. Ebi Talib'den; dedi ki: (Mekkeli müşriklere ait birtakım) köleler Hudeybiye gününde, sulhtan önce Rasulullah (s.a)'ın yanına çıkageldiler. Bunun üzerine onların efendileri (Hz Peygambere),

Ey Muhammed Allah'a yemin olsun ki onlar sana senin dinine (karşı) bir istek duymuş değildirler. Onlar sadece kölelikten kaçmak için (sana) gelmişlerdir, diye bir mektup yazdılar (orada bulunan Ku-reyş'ten) bazı kimseler,

Ey Allah'ın Rasûlü (bu mektubu yazanlar) doğru söylemişler.

Binaenaleyh bu köleleri onlara geri'ver. dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) öfkelendi ve;

"Ey Kureyş topluluğu Allah şu tutumunuzdan dolayı boynunuzu vuracak bir kimseyi gönderinceye kadar (bu hareketinizden) vazgeçeceğinizi zannetmiyorum." dedi, onları geri vermeyi kabul etmedi ve

"Bunlar aziz ve celil olan Allah'ın hürriyete kavuşturduğu kimselerdir." buyurdu.[223]

Açıklama

Müslümanlarla savaş halinde olan kâfirlere ait bir köle, müslümanlığı kabul ederek gelip müslümanlara sığınacak olursa, yahut da müslümanlar kafirleri yenerek müslüman olmuş bir köleyi ele geçirecek olurlarsa bu köle kölelikten kurtulmuş, hürriyetine kavuşmuş olur. Bu hüküm Hanefilerin fıkıh kitaplarından, Hidaye isimli eserde şöyle ifade edilmektedir; "İmam Ebu Hanife'ye ve taraftarlarına göre düşmana ait bir köle müslüman olarak gelip bize sığınacak olursa, yahut da kafirlerin ülkesi ele geçirilecek olursa bu köle hürriyetine kavuşmuş olacağı için serbest bırakılır. Düşmanlardan

kaçarak müslüman karargahına sığınan bir köle de aynı şekilde hürriyetine kavuşmuş olur."

Düşmandan kaçarak müslümanlara sığınan köleler, sahibinin veya herhangi bir şahsın yardımı ya da isteği olmadan, sadece Allah'ın emri icabı hürriyetine kavuşmuş olduklarından Rasûl-i zîşan efendimiz mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifte bu köleler için, "Allah'ın hürriyete kavuşturduğu kimseler" kelimesini kullanmıştır.

Aslında bu hadis-i şerifte sözkonusu edilen olay hicretin sekizinci yılının şevval ayında cereyan edenTâif seferinde vukua gelmiştir. Fakat râviler-den birinin hatası yüzünden Ebu Davud'un Sünen'i ile Tirmizi'nin süneninde ve Hakim'in Müstedrekinde bu olayın Hudeybiye musalehasında meydana geldiği ifade edilmiştir. Oysa Bezlü'l-mechûd yazarının da ifade ettiği gibi, bu olayın Taif seferinde meydana geldiğinde siyer ulemasının tümü ittifak etmişlerdir.

Hafız Zeylai'nin tahrıc ettiği bir hadis-i şerifte bu olay şöyle anlatılıyor; "Peygamberimiz,

"Ne zaman bir köle, kaleden iner ve yanımıza gelirse, o hürdür diyerek nida ettirdi.

Bunun üzerine kaleden bazı köleler inip müslüman olunca Peygamberimiz, onları azâd etti.

Kaleden inen köleler 10-19 kadardı.Onlardan bazılarının isimleri şöyledir

1. Münbaas, ismi Muztaca iken müslüman olunca Peygamberimiz onun ismini Münbaas koydu. Münbaas, Osman b. Ammar b. Muattibin kölesi idi.

2. Ezrak b. Ukbe b. Ezrak, Benî Maliklerden Kaledetü's-Sakafînin kölesi idi. Sonra Benî Ümeyyelerin müttefiki oldu.

Beni ümeyyeler, Ezrâk'ı kendilerinden bir kadınla evlendirdiler.

3. Verdan, Abdullah b. Rebiatü's-Sakafînin kölesi idi.

4. Yuhannes ünnebbal, Yesar b. Malik'in kölesi idi. Sonradan Yesar Müslüman olunca, Yuhannes'i Peygamberimiz ona geri verdi

5. İbrahim b. Cabir Hareşetü's-Sakafînin kölesi idi.

6. Yesâr, Osman b. Abdullah'ın kölesi idi.

7. Ebû Bekre Nüfey b. Mesrûh, Haris b.Kelede'nin kölesi idi. Kendisi Makaradan yararlanarak kaleden indiği için Ebû Bekre diye anıldı.

Ebu Bekre Taifden Peygamberimizin yanına inen yirmi üç kölenin üçüncüsü idi.

8. Nafi Ebü's-Sâib Gaylan b. Seleme'nin kölesi idi. Sonradan Gaylan müslüman olunca, Peygamberimiz, onu, Nafi'ye geri verdi.

9. Merzûk, Osman'ın kölesi idi.

Peygamberimiz, kaleden inen kölelerin hepsini azâd etti.[224] Hafız Zeylâi bu hadisi naklettikten sonra dört hadis daha zikretmiştiı ki dördü de bu hadisenin Taif savaşında cereyan ettiğini ifâde etmektedir.

Müslümanlara sığınan kölelerini istemeye gelen Kureyşli müşriklerin, Hz.Peygambere, bu kölelerin müslümanlara sığınmasının esas sebebinin kölelikten kaçmak olduğunu, aslında müslümanlığa hiç de rağbet etmediklerini söylemeleri üzerine, orada hazır bulunanlardan bunları tasdik eden kimseler Hz.Peygamberin ashabından değillerdi. Bunlar fcureyş'ten orada hazır bulunan bazı müşriklerdi. Esasen ashab-ı kiramın Hz.Peygambere rağmen ku-reyş müşriklerinin iddialarını tasdik etmeleri düşünülemez.

Kureyş kâfirlerini tasdik eden bu kimselerin Rasûl-i zîşan efendimize, "Yâ Rasulallah" diye hitabetmeleri ise müslümanların Hz.Peygambere hitap tarzına riayet etmelerinden ileri gelmektedir. Yoksa onların Hz. Peygamberi Allah'ın Rasûlü olarak tanımadıkları malumdur.

Ayrıca Kureyşli müşrikleri tasdik edenler eğer müslümanlar olsaydı, içtihadlanna dayanan yanlış kanaatlarından dolayı onları böyle ağır bir şekilde azarlamazdı.

Nitekim Useyd b. Hudayr ile Abbad b. Bişr kendi ictihadlanna dayanarak, Hz.Peygambere gelip; "Ey Allah'ın Rasûlü biz kadınları hayızhiken nikahlamaz mıyız?"[225] demelerini ve Hz. Ömer'in Hudeybiye musalehâsın-daki sulh metnine itiraz etmesini müsamaha ile karşılaması da bunu gösterir. Ancak müşrikleri tasdik eden bu kimselerin o anda orada bulunan müellefe-i kulûbden bazı kimselerin olması da düşünülebilir.[226]

127. (Harpten Sonra İslam Ülkesine Dönmeden Önce) Düşman Toprağında İken (Ganimetler Arasında Bulunan) Yiyecekleri Yemek Mubahtır

2701. ...İbn Ömer'den rivayet olunduğuna göre; Peygamber (s.a) zamanında (yapılan bir savaşta) ordu ganimet olarak (bir mikdar) yiyecek ve bal ele geçirmiş de onlardan beşte bir hisse alınmamıştır.[227]

Açıklama

Bilindiği gibi savaş esnasında düşmandan ele geçen ganimetlerin beşte biri Hz.Peygambere, yakın akrabalarına, öksüzlere, miskinlere ve yolda kalmışlara vermek üzere ayrılır. Geriye kalan beşte dördü de mücahidler arasında usulüne göre paylaştırılır.

Ancak ganimetler un, buğday gibi yiyecek maddelerinden ibaret olursa daha islam ülkesine taşınmadan önce mücahidler yiyip bitirirler. Yenmiş olan bu yiyecek maddeleri mücahidlere ödetilmez. Hanefi ulemasından Hafız Zeylâi de böyle demiştir. Hattabi'nin açıklamasına göre ise; "Mücahidlerin düşman ülkesinde kaldıkları sürece düşmandan ganimet olarak ele geçirdikleri yiyecek maddelerini, ihtiyaçlarını giderecek kadar yiyebilirler. Bunlardan beşte bir hisse alınmaz. Çünkü ganimetlerden Allah'ın, Rasulullahın, Rasulullah'ın .yakınlarının, öksüzlerin, miskinlerin ve yolda kalmışların hakkı olarak beşte bir hisse ayrılmasını emreden ayet-i kerime[228] nin genel hükmü dışında kalan özel bir durumdur. Bu sebeple ordunun ganimetten az mikdarda olmak üzere ihtiyaçlarını gidermek için tükettikleri yiyecek maddelerinden beşte bir hisse (humus) alınmaz. Aynı şekilde Hz.Peygambere ganimetlerden ayrılan, mücahidük ve başkanlık paylarından da beşte bir hisse alınmaz. Ulemânın büyük çoğunluğuna göre mücâhidlerin ganimet mallarından hayvanlarına yedirdikleri yiyeceklerde böyledir. İmam Şafii eğer hayvanlarına ihtiyaç mikdanndan fazla yedirecek olurlarsa kıymetini öderler. Aynı şekilde yiyecek maddesinden sayılmayan meşrubat ve ilaçları içen kimseler de kıymetlerini öderler, demiştir. Bu mevzuda Hanefi fıkhının meşhur kitaplarından Hidaye'de şöyle deniyor: "Askerlerin düşman topraklarında kaldıkları sürece ganimet malları içiresinde bulunan yemleri hayvanlarına yedirmelerinde ve kendilerinin buldukları yemekleri yemelerinde bir sakınca yoktur. Çünkü Rasulullah (s.a), Hayber savaşında ele geçen yiyecekler hakkında, "onları kendiniz yiyiniz, hayvanlarınıza da yediriniz fakat onları alıp götürmeyiniz. Odunları ve silahları kullanabilirsiniz.'* buyurmuştur. Fakat obütün bu izinler sözügeçen maddelere ihtiyaç duyulması halinde taksime tabi tutulmadan öncedir. Bu maddelerin satılmaları caiz olmadığı gibi taksimden önce elbise

gibi maddelerden ihtiyaç duyulmadan yararlanmak ta mekruhtur." Ancak bu hüküm kıyasa göredir. Siyer-i kebirde gazilerin taksim edilmedik ganimet malları içindeki yiyecek maddelerini yemelerinin istihsa-nen caiz olduğu ifade edilmektedir.[229]

2702. ...Abdullah b. Muğaffel'den; demiştir ki: Hayber (savaşı) günü atılmış (dolu) bir yağ tulumunu (gördüm) ve varıp onu aldım ve sırtıma attım. Sonra:

"Bugün bundan kimseye birşey vermem" dedim, derken (etrafıma) bakındım ve bir de ne göreyim Rasulullah sallallahü aleyhi ve sellem bana gülümseyip duruyor.[230]

Açıklama

Tîbî*nin açıklamasına göre yağ tulumunu bulan kimse, "Bugün bundan kimseye birşey vermeyeceğim" demekle o gün o yağa zaruret derecesinde muhtâc olduğunu ve bu zaruretin kendisini mü'min kardeşlerine tercih edecek kadar elzem olduğunu ifâde etmiştir. Her ne kadar böylesine ihtiyaç içinde bulunan bir kimsenin ihtiyaç duyduğu meselede kendisini mü'min kardeşine tercih etmesi caizse de sözü geçen zat, kendisini tercih ettiği için "...Kendilerinin ihtiyaçları olsa dahi (göç eden yoksul kardeşlerini) öz canlarına tercih ederler..."[231] ayet-i kerimesiyle övülen kimselerin faziletinden mahrum kalmıştır. Bununla beraber Rasulü zişan efendimiz onun bu yağa olan zaruri ihtiyacını bildiği için onun bu halini tebessümle karşılamış ve Ebu Davud et-Tayalisi'nin rivayetinden anlaşıldığına göre yağ tulumunu ona vermiştir.[232]

Bazı Hükümler

1. Müslüman savaşçılar harp ülkesinde kaldıkları sürece ganimetler içerisinde bulunan yiyecek maddelerinden ihtiyaç miktarı yiyebilirler. Bu mevzuda tüm ulemâ ittifak etmişlerdir. Bu cevazı kumandanın iznine bağlayan el-Ezher'den başka bir ilim adamı da yoktur. Sâdece Evzai bu cevaz için kumandanın iznini şart görmektedir.

2. Harb ülkesinden İslam ülkesine yiyecek götürmek caiz değildir. Şayet götüren olursa o yiyeceğe sahip olamaz. Mücahidler arasında usulüne göre

taksime tabi tutulur. Cumhuru ulemâ bu görüştedirler. Evzâi'ye göre ise İslam ülkesine taşınan bu mal taşıyan kimsenin olur taksime tabi tutulmaz.

3. Yahudilerin kestiği hayvanları ve o hayvanların iç yağlarını yemek caizdir. îmam-ı Azam, Malik, Şafii ve Cumhur buna kaildirler. îmam-ı Azam'la Şafii'ye göre, bunda kerahet dahi yoktur. İmam Malik mekruh olduğunu söylemiştir. Hanbelilerden bazıları ile Malikilerden Eşheb ve tbni Kaâsim'e göre haramdır. Bu kavil İmam Malik'ten de rivayet olunmuştur.

4. Ehli kitabın kestikleri de yenir. Bu hususta ehl-i sünnet ulemâsı müttefiktir. Yenmez diyen yalnız Şiilerdir.

5. Hadis-i şerif sahabenin Peygamber (s.a.)*e karşı gösterdikleri saygı ve hürmete işaret etmektedir.[233]

128. Düşman Ülkesinde Yiyecek Az Olduğu Zaman Orada Yağma Yapmak Yasaktır

2703. ...Ebû Lübeyd'den; Dedi ki: Biz Abdurrahman b. Semure ile beraber Kabilde idik. Halk bir ganimete rastgeldi ve onu yağma ettiler. Derken (Abdurrahman) söze başlayıp; "Ben Rasûlullah sallalIahtt aleyhi ve sellemi, yağmacılığı yasaklarken işittim." dedi. Bunun üzerine (Halk da) aldıkları mallan geri verdiler ve (Abdurrahman) malları onlara bölüştürdü.[234]

Açıklama

Nühbfc: Ganiroet mallarının gaziler arasında usûlüne uygun olarak taksim edilmeyip, gaziler tarafından yağma edilmesidir. Bu ise, askerlerden bir kısmı hakkından daha fazlasını alırken bir kısmının da hak ettiği ganimeti alamamasına sebep olduğundan ve adaletli bir taksimi engellediğinden Rasûlü zîşan efendimiz tarafından yasaklanmıştır. Bilindiği gibi ganimet mallan taksim edilirken piyadelere iki hisse süvarilere de bir hisse verilir .Yağmacılıkta ise bu şer'î ölçü kaybolduğu gibi piyadelerin süvarilerden daha çok ganimet ele geçirmesi bile mümkündür. Bezlü'l-Mechûd yazarı Şeyh Halil Ahmet'in açıklamasına göre, bu hadis-i şerifte

yağma edildiğinden bahsedilen mallar, yiyecek maddeleridir. Çünkü yiyecek maddelerinin taksim edilmeden yağma edilmesi caizdir. Ancak yiyecek maddesi az olup asker yiyecek sıkıntısı içinde bulunursa o zaman devlet yetkilisi tarafından taksim edilmeden önce askerlerin ganimetler arasındaki yiyecek maddelerini yağma etmeleri de yasaktır. Böyle bir durumda gaziler taksim edilmedik yiyecek maddelerinden sadece ihtiyaçları kadar alabilirler.

Fazla alamazlar. Nitekim Musannif Ebû Dâvud da bu görüşte olduğu için bu hadisi, "Düşman ülkesinde yiyecek az olduğu zaman, orada yağma yapmak yasaktır" başlığı altında rivayet etmiştir. Diğer malları yağma etmenin hiçbir zaman caiz olamayacağı kesin olarak bellidir. O mallar burada söz-konusu değildir.[235]

2704. ...(Muhammed b. Ebu'l-Mücâhid) dediki:Ben Abdullah b. Ebi Evfaya;

Siz, Rasûlullah (s.a.) zamanında (ganimet olarak ele geçen) yiyecek maddelerinden beşte bir hisseyi çıkanrmıydınız? diye sordum da;

Biz Hayber (savaşı) günü (ganimet olarak) yiyecek maddesi ele geçirmişdik. Adam gelip ondan kendisine yetecek kadarını alıyor sonra dönüp gidiyordu.[236]

Açıklama

Hz. Peygamber in Hayber savaşında ganimet olarak ele geçi-rilen yiyecek maddelerini nasıl bir işleme tabi tuttuğuna dâir soru soran kimse Muhammed b. Ebi'l-Mücâhid'dir.

Bu sorunun, yöneltildiği kimse de, Hz.Abdullah b. Ebî Evfâ; (r.a) hazretleridir. Bu husus Ahmed b. Hanbel'in müsnedinde gayet açık bir şekilde ifâde edildiği halde Avnü'l-Ma'bud yazan bu meselede hata etmiş, Bezlü'l-Mechud yazarı da bu hataya işaret ederek tashihi cihetine gitmiştir.

Bu hadis-i şerifte ganimet olarak ele geçirilen yiyecek maddeleri dağıtılmadan önce mücahidlerin onlardan faydalanmasının caiz olduğu ifade edilmektedir. Hanefi ulemâsından Ibn Abidin bu mevzuda şunları söylüyor; "Gaziler, insan yiyeceği, odun,silah ve yağ kabilinden olarak ele geçen şeylerden dar-ı harpte taksim edilmeden istifâde edebilirler."[237]

"Bu yiyecek, yenilmek için hazırlanmış olsun veya olmasın, gazilerin alması caizdir. Hatta koyun sığır gibi hayvanları kesip yemeleri caizdir.

Ancak, derilerini ganimet mallarına koyarlar. Gazilerin taksim edilmedik ganimet malı içindeki yenilecek maddelerden istifade edebilmeleri için bunlara muhtaç olmaları şart değildir."

"Ben derim ki; Mültekâ sahibi bu kavli tercîh etmiştir. Bilindiği gibi hak olan da budur."[238] "Velhasıl hükümdarın taksim edilmedik ganimet malları İçerisinde bulunan silahdan hayvanlardan ve ilaçdan faydalanmayı menetmesi bunlara muhtaç olunmadığı takdirdedir.[239]

Ibn Abidin'in bu ifadesinden de anlaşılacağı üzere taksim edilmeyen mallar içerisinde bulunan silah, hayvan ve ilaçlardan gazilerin faydalanmalarının caiz olabilmesi için o anda sözü geçen mallara ihtiyaç duymuş olmaları şarttır. Yoksa o mallardan faydalanmaları caiz olmaz.[240]

2705. ...Ensar'dan bir adam dedi ki; Biz Rasûlullah (s.a) ilebir-likte bir yolculuğa çıkmıştık. Halka şiddetli bir açlık ve sıkıntı arız oldu. Bir süre sonra bir koyun sürüsüne rastladılar ve onu yağma ettiler. Tencerelerimiz kaynıyordu. Derken Rasûlullah (s.a.) (elindeki) yayına dayanarak çıkageldi ve yayıyla (tüm) tencerelerimizi devirdi. (Ten-cerelerdeki) etleri de toprakla karıştırmaya başladı. Sonra (şöyle) buyurdu:

"Yağmacılıktan elde edilen bir mal(ı yemek) ölü (eti yemek) den daha helal değildir." Yahut da (şöyle buyurdu);

“Ölü (eti yemek) yağmacılıktan elde edilen bir mal (ı yemek) dan daha helal değildir." (Buradaki) tereddüt (ravi) Hennâd'a aittir.[241]

Açıklama

Bir önceki hadis-i şerifin şerhinde de açıkladığımız gibi darü'l-harpte ganimet malları içerisinde bulunan koyun, sığır gibi hayvanları mücâhidlerin kesip yemelerinde herhangi bir sakınca yoktur. Hatta buna ihtiyaçları olmasa bile yine de bu hayvanları kesip yemeleri caizdir. Çünkü bunlar, "yiyecek maddesi" hükmündedirler. Dört mezhep imamının görüşü de budur. Mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifte ise, Hz.Peygamberin bir seferde iken kendilerine şiddetli bir açlık arız olan mücâhidlerin ganimet olarak ellerine geçirdikleri koyunları kendilerine taksim edilmediği halde, keserek etlerini pişirmek üzere tencereye koyduklarını görünce gelip kaynamakta olan tencereleri devirdiği etleri de kumlara buladığı ifâde edilmektedir. Mezheb imamlarımızın bu meseledeki görüşleriyle, mevzumuzu teşkil eden hadis arasında bir çelişki olduğu iddia edilemez.

Çünkü Hanefi ulemasından Ayni (r.a) nin tahkikine göre hicretin sekizinci senesinde, Huneyn savaşında vukua gelen bu olay müstesna bir olaydır, bu sebeple bu olayı diğerleriyle kıyas etmemek icâbeder. Zira bu olayın vukua geldiği günlerde orada yiyecek kıtlığı vardı. Bu bakımdan o gün herkesin o koyunların etlerine aynı derecede ihtiyacı vardı. Aliyyü'l-kari'nin İbnü'l-Humam'dan naklettiği açıklamaya göre böyle bir durumda mücâhidlerin hazır yiyecek maddelerinden ya da bu hükümde olan koyun ve keçi gibi hayvanlardan taksim edilmeden önce faydalanamazlar. îşte Hz.Peygamber bu yüzden sözkonusu etlerin yenilmesine izin vermemiştir.

Bazıları da bu meseleyi şöyle açıklamışlardır: Müslümanlara harp ülkesinde şiddetli bir açlık isabet edecek olursa, o zaman ganimet malları içerisinde bulunan hazır yiyecek maddelerinden ya da bu hükümde olan koyun, keçi gibi hayvanlardan, ganimet malları taksim edilmeden önce ihtiyaçları nisbetinde faydalanabilirler. Daha fazlasından faydalanamazlar. Oysa sözkonusu hadise de mücahidler ihtiyaç miktarını gözününde bulundurmadan o malları yağma suretiyle rastgele paylaşmışlardı. Kimisi ihtiyacı kadar et elde edememişken, kimisi ihtiyacından kat kat fazlasını ele geçirmişti. Hz.Peygamber de bu yüzden onlara tencerelerini devirmelerini emretti.

Bu hadis-i şerifte izaha muhtaç olan diğer bir mesele de Hz.Peygamberin tencereleri devirmesi meselesidir. Rasûlü zişan efendimiz tencereleri devirmekle ve tencerelerdeki etleri kumlara bulamakla askerin fevkalade muhtaç olduğu yiyecek maddelerini imha edip, aynı zamanda bir israfa mı yol açmıştır. Yoksa bunun bir başka anlamı mı vardır?

Hiç şüphesiz ki Hz.Peygamberin bu hareketiyle bir israfa yol açtığı söylenemez. Çünkü Hz.Peygamber tencereleri devirmeyi emretmekle onların içinde bulunan suyu dökmelerini emretmiş ve bununla onları yaptıkları gayr-i meşru işten dolayı cezalandırmak istemiştir. Etlerin kumlara bulanmasını istemekle de onların taksimden önce yenmesini önlemiştir. Yoksa etleri imha etmemiş bunları daha sonra usulüne göre taksim ederek tekrar mücahidlerin istifadesine sunmuştur.[242]

129. (Ganimet Olarak Ele Geçirilen) Yiyecek Maddelerini Düşman Ülkesinden (İslam Ülkesine) Götürmek

2706. ...Peygamber sallallahü aleyhi ve sellemin ashabından birisi (şöyle) dedi: "Biz savaşta iken (ganimet malları içerisinde bulunan) kesilmiş deve (ve koyun) etlerini yerdik, onları taksime tabi tutmazdık. Hatta yerlerimize (veya evlerimize) heybelerimiz bu etlerle dolu olarak dönerdik."[243]

Açıklama

Metinde geçen "rihâl" kelimesi ile mücahidlerin savaş esnasında konakladıkları yerler kasdedilmiş olabileceği gibi, Medine'deki evleri de kasdedilmiş olabilir.

Eğer burada bu kelimeyle gazilerin savaş esnasında ikâmet ettikleri yerler kasdedilmişse o zaman mücahidlerin ganimet malları arasında bulunan etleri ganimetler taksim edilmeden önce ihtiyaçları kadar alıp istirahat ettikleri yerlerde yedikleri anlaşılır. Daha önceki hadislerin şerhinde de açıkladığımız gibi savaş meydanında kalındığı sürece ganimet mallan içerisinde bulunan yiyecek maddelerini devlet reisi veya vekili tarafından yasaklanmamış olmak şartıyla taksim edilmeden önce alıp yemek caizdir. Bu durumda meselede kapalı kalan bir taraf yoktur. Fakat eğer bu kelimeyle mücahidle-rin Medine'deki evleri kasdedilmişse o zaman mesele izaha muhtaçtır. Çünkü Aliyyü'l-Karinin de ifade buyurduğu gibi Harp ülkesinde ganimetler arasındaki yiyecek maddelerin taksimden önce yenmesinin caiz oluşunun sebebi orada bulunmanın verdiği zaruret halidir. Fakat islam ülkesi sınırlarına girildiği andan itibaren bu zaruret hali ortadan kalkmış olacağı cihetle, devlet reisi veya vekili tarafından ganimet mallan taksim edilmedikçe onlardan hiçbir şey alınamaz ve daha önce harp bölgesinde usulüne göre taksim edilmedik ganimet mallarından alınan malların da tekrar yerine iadesi gerekir.59

Hadis-i şeriflerden anlaşılan bu mana gözönünde bulundurulursa, mü-cahidlerin Medine'deki evlerine götürdükleri et çuvallarını, ganimet mallan dağıtıldıktan sonra götürdüklerini kabul etmek icâbeder. Bu mevzuda Hat-

tabi (r.a) şöyle diyor: "Harb ülkesinde ganimet malları dağıtılmaksızın ganimetler arasında bulunan yiyecek maddelerini İslam ülkesine götürmenin caiz olup olmadığı meselesinde ulema ihtilafa düşmüşlerdir. Süfyan-ı Sevrî'ye göre, harp bölgesinde böyle bir malı alan kimsenin İslam ülkesi sınırlarına girer girmez devlet reisine geri vermesi gerekir. İmam Ebû Hanife (r.a) de bu görüştedir. İmam Şafii'den bu mevzuda iki görüş rivayet edilmiştir.

İmam Evzâi (r.a)'ye göre ise böyle bir malı harp bölgesinde taksimden önce almış olan bir mücâhid İslam ülkesine döndükten sonra da o mala sahip olur. Devlet reisine iade etmesi icâbetmez. Ancak o malı satamaz. Çünkü o mal sadece yemesi için o kimsenin mülkü olmuştur.[244]

130. Düşman Ülkesinde (Ganimetlerden Artan) İhtiyaç Fazlası Yiyecekleri Satmanın Hükmü

2707. ...Abdurrahman b.Ganm'den; demiştirki; Biz Şürahbil b. es-Simt ile birlikte Kinnasr'ın şehri (sınırı) nde (savaşmak üzere) hazır kıta olarak bulunuyorduk. (Şürahbil) orayı fethedince orada (düşmandan bir mikdar) koyun ve sığır ele geçirdi. Bunun üzerine ganimetin bir kısmını bizlere bölüştürdü, kalanını da ganimetlerin toplandığı yere koydu. Kısa bir süre sonra ben Muaz b Cebel (r.a) ile karşılaştım ve bu durumu ona anlattım. Bunun üzerine Muaz (r.a):

Biz de Rasûlullah {s.a) ile birlikte Hayber'de savaşa katılmış ve orada (bir mikdar) ganimet ele geçirmiştik Rasûlullah (a.s.) (ganimetlerin) bir kısmını bize bölüştürmüş, kalanını da ganimetlerin toplandığı yere koymuştu, diye cevap verdi.[245]

Açıklama

Musannif Ebû Davud'a göre bu hadis-i şerif, düşman ülkesinde ele geçirilen ganimet malları arasında bulunan ve zaruri ihtiyaca binâen, ganimetlerin taksiminden önce gazilere dağıtılan yiyecek maddelerinden ihtiyaç fazlasının, gaziler tarafından orada satılmasının caiz olduğuna

delalet etmektedir. Çünkü aslında ganimet mallarının taksiminde gerçekten bir "değişim" manası vardır. Zira ganimet mallarının her birinde ayrı ayrı her gazinin hakkı vardır. Ganimet malları gaziler arasında taksim edilince, gaziler ganimet mallarının her birine yayılmış olan haklarını kendi aralarında değişmiş sayılırlar. Binaenaleyh aslında alış-veriş anlamı taşıyan böyle bir taksim neticesinde ele geçmiş olan yiyecek maddelerinin ihtiyaç fazlasını henüz İslam ülkesine taşımadan düşman ülkesinde satmakta da bir sakınca olmaması gerekir.

Ancak Hattabi'nin de açıkladığı gibi ganimet mallarındaki Allah ve Ra-sûlünün beşte bir hakkı öncelikle ayrılmadan ganimet malları gaziler arasında bölüştürülemez. Fakat zaruretten dolayı yiyecek maddeleri bu hükmün dışındadır. Yiyecek maddeleri zaruretten dolayı daha ganimetler düşman ülkesinde iken ihtiyaç mikdarı nisbetinde gazilere bölüştürülebilir. İhtiyaç mik-darından fazlası ise satılamaz. Yine ganimet mallan arasına konmak üzere geri verilir. Sonra İslam ülkesine nakledilerek usulüne göre bölüştürüıuı. Hadis-i şeriften anlaşılan da budur. Nitekim Hanefi fıkıh kitaplarından ed-Dürrü'l-Muhtar isimli eserde de bu mevzu şöyle açıklanıyor; "Dar-i harpte ganimet malı taksim edilemez. Ancak hükümdar ganimet malının gaziler arasında taksim edilmesinin faydalı olduğu içtihadında bulunur veya gazilerin ona ihtiyacı olursa bu takdirde taksim sahih olur..."[246]

"Gerek hükümdar gerekse başkası.mülk edinmek için ganimet malını taksim edilmeden önce satamaz. Ama yenilecek şey için ganimet malından bir mikdar satılsa caizdir. Satılması caiz olmadığı halde, ganimet malı satılmış olursa fesadı önlemek için geri alınır. Geri alınması mümkün olmazsa ganimete konulmak üzere parası alınır."[247]

131. Bir Mücahidin (Henüz Paylaşılmamış) Ganimet Mallarından Yararlanmasının Hükmü

2708. ...Ruveyfi' b. Sâbiti'l-Ensarî'den; Peygamber (s.a.) in şöyIe buyurduğu rivayet olunmuştur: "Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kimse, müslümanların (henüz dağıtılmamış) ganimet mallarından olan bir

hayvana, zayıflatıncaya kadar binip de onu, (bu haliyle) gerisin geriye ganimet malları arasına bırakmasın. Vine Allah'a ve ahiret gününe inanan bir kimse müslümanların (henüz dağıtılmamış) ganimet mallarından olan bir elbiseyi eksikitinceye kadar giyip de onu (bu haliyle) gerisin geriye ganimet malları arasına bırakmasın."[248]

Açıklama

Sübülu's-selâm yazarı bu hadisi açıklarken şöyle diyor; "Bu hadis-i şerif, ganimet olarak düşmandan alman hayvana bi-nilebileceğine, ganimet malları arasında bulunan elbiselerin giyilebileceğine delalet ediyor. Ancak yasak olan, hayvanı zayıflatmak ve elbiseyi eskitmektir."[249]

Musannif Ebu Davud bu hadis-i şerifi delil getirerek harp bittikten sonra yiyecek maddeleri ile hayvan yemi dışında henüz dağıtılmamış olan ganimet mallarının hiçbirinden yararlanmanın caiz olmadığını söylemiştir.

Bezlü'l-Mechûd yazarının açıklamasına göre Hanefi uleması harpten sonra henüz paylaştırılmamış olan ganimet malları içerisinde bulunan yiyecek maddelerinden ve hayvan yemlerinden gazilerin ihtiyaçları nisbetin-de faydalanmaları caiz olduğu gibi, ganimet mallan içerisinde bulunan elbise, silah ve hayvanlardan da ihtiyaç nisbetinde faydalanıp, ihtiyaçları sona erdikten sonra onları tekrar ganimet malları arasına iade etmelerinin de caiz olduğunu söylemişlerdir.

Bu mevzuda imam-ı Malik'den iki görüş rivayet edilmiştir:

1. Harp sona erdikten sonra henüz dağıtılmamış olan ganimet mallan arasındaki yiyecek maddelerinden faydalanmak mutlak surette caizdir.

2. İkincisi sözü geçen maddelerden yararlanmak altın ve gümüş gibi caiz değildir.

İmam-ı Şafii (r.a)'ye göre ise harbin sonunda henüz dağıtılmamış olan ganimet mallarından istifade etmenin cevazı sadece silahlar içindir. Bunun dışındaki mallar için geçerli değildir. Şayet herhangi bir mücahid ganimet maddelerinden silahın dışında bir maldan yararlanmak isterse ücret karşılığında ondan yararlanır veya kendi payına düşecek olan eşyalardan yararlanma yoluna gider.

Fethü'l-bari sahibi İbn Hacer el-Askalanî*nin açıklamasına göre, "Harp süresince mücahidlerin ganimet olarak ele geçen hayvanlara binmelerinin ve elbiseleri giymelerinin, silahları kullanmalarının caiz olduğunda ulema ittifak etmişlerdir."

tmam-ı Evzai ise bu cevazı devlet reisinin yahut da onun vekilinin iznine bağlamıştır. Harp halinde ganimetler arasında bu mallardan yararlanan bir mücahidin ihtiyacını gördükten sonra bu malı iade etmesi icâbeder. Harp sona erdikten sonra bu mallan kullanmaya devam etmek caiz değildir.[250]

132. Ganimetlerin Taksiminden Önce Ganimetler Arasında Bulunan Silahların Savaşta Kullanılması Caizdir

2709. ...Ebû Ubeyde, babası (Abdullah)dan; demiştir ki: (Bedir savaşı sona erince ölüler arasında) dolaşmaya başladım. Bir de ne göreyim Ebu Cehil ayaklan kesilmiş bir halde yere yıkılmış yatıyor. Bunun üzerine:

Ey Allah'ın düşmanı Ebu Cehl, gerçekten Allah hayırdan uzak olan (senin gibi) bir kimseyi (nihayet bu şekilde) rezil etti dedim ve bunu söylerken kendisinden (hiç) korkmadım. O, da

Bir kimseyi kavminin öldürmesinde şaşılacak ne vardır? diye cevap verdi. Bunun üzerine işe yaramaz bir kılıçla ona vurdum bu darbeyi önleyemedi. Kılıcının elinden düşmesi üzerine kılıcıyla ölünceye kadar vurdum.[251]

Açıklama

Bu hadis-i §erif, bir mücahidin henüz taksim edilmemiş olan ganimet mallan arasındaki bir silahı düşmana karşı kullanmak için almasının bir sakıncası olmadığına harp bittikten sonra da onu ganimet mallan arasına iade etmek gerektiğine delil teşkil ediyor. Her ne kadar Hz. Abdullah b. Mes'ud, Ebu Cehlin silahını alıptâ ona kendi silahıyla vurduğu zaman Hz. Peygamber orada yoktuysa da Hz. Abdullah'ın bu silahı Ebu Cehl'e karşı kullanmasından Rasulullah'ın habersiz olduğu ve dolayısıyla buna izin verip vermediğinin belli olmadığı anlamına gelmez.

Çünkü Rasûlullah (s.a.), taksim edilmemiş olan ganimet malları arasındaki silahları düşmana karşı kullanma hususunda izin vermemiş olsaydı veya bu silahları düşmana karşı kullanmanın hükmü üzerinde kesin

bir açıklama yapmamış olsaydı Hz. Abdullah bu kılıcı Ebu Cehl'e karşı kullanamazdı.

Ayrıca bu hadiseyi Hz. Peygamberin sonradan işitip de Hz. Abdullah*-ın bu davranışını tasvip etmiş olması da mümkündür.[252]

133. Ganimet Malını Çalmak Büyük Bir Günahtır

2710. ...Zeyd b. Halid el-Cüheni'den (rivayet olunduğuna göre) Hayber (savaşı) günü Peygamber (s.a.)'in sahabilerinden birisi vefat etmiş. (Sahabe-i Kiram) bunu Rasûlullah'a haber vermişler. (Fahri kainat efendimiz de):

"Arkadaşınızın üzerine (cenaze) namaz(ın)a durunuz. (Ben bu namazda bulunmayacağım)" buyurmuş. Bu sözden dolayı halkın yüzlerinin fengi,değişmiş. Bunun üzerine (Hz. Peygamber)

"Gerçekten sizin (bu) arkadaşınız Allah yolunda (savaşılırken elde edilen) ganimet malından çalmıştır." buyurmuş (Ravi Zeyd b. Halid dedi ki:) Bu açıklama üzerine biz o kimsenin eşyasını araştırdık ve iki dirhem bile etmeyen bir Yahudi boncuğu bulduk.[253]

Açıklama

Hz. Peygamberin "Arkadaşınızın cenaze namazını kılınız*' sözü üzerine sahabe-i kiramın yüzlerinin kızarıp bozarmasının sebebi, onun sözü geçen kişinin cenaze namazım kıldırmayacağını ve bu namaza katılmayacağını anlamış olmalarıdır.

Fıkıh âlimleri bu hadisi delil getirerek, "Halkın her hususta kendisini örnek kabul ettiği müslüman ilim adamlarının, günahta ısrar eden kimselerin cenaze namazlarını bizzat kıldırmaktan kaçınıp, halka onun cenaze namazını kılmalarını emretmesinin caiz olduğunu ve kafirlere ait bir boncuğun dahi savaşta müslümanların eline geçmesi halinde ganimetten sayılacağını söylemişlerdir. Ayrıca bu hadis çok az bile olsa ganimet malını çalmanın sorumluluğunun büyüklüğünü vurgulamaktadır.[254]

2711. ...Ebû Hureyre'den demiştir ki: Hayber yolunda Rasûlullah (s.a) ile birlikte (Hayber gazvesine) çıktık. (Allah'ın izniyle Hay-ber'i fethettik.

Fakat) Ganimet olarak altın ve gümüş elde edemedik. Ancak giyecek yiyecek (birtakım) mallar aldık derken Rasûlullah (s.a) Vadi'1-Kura tarafına yöneldi ve (orada) kendisine Midam isimli siyah bir köle hediye edildi. Nihayet (tüm müslüman gaziler) Vadi'l-Kura'ya vardıkları zaman, (bu köle) Rasûlullah (s.a.)'in (hayvanının) palanını indirirken birden bir ok gelip köleyi öldürdü. Bunun üzerine halk

Ona cennet mübarek olsun, dedi(ler). Rasûlullah (s.a.) de

"Hayır, asla! Hayatım elinde olan Allah'a yemin olsun ki Hayber günü henüz paylaştırılmayan ganimetlerden aldığı hırka onun üzerinde alev alev yanıyor." buyurdu. Halk bunu duyunca bir adam Rasûlullah sallallahü aleyhi ve selleme bir nalin tasması getirdi. Rasûlullah (s.a.)'da;

"Ateşten bir nalin parçası!" ya)ıut da "Ateşten iki nalin tasması!" buyurdu.[255]

Açıklama

Metinde ismi geçen vadi Medine'ye yakın bulunan : “Vadi’l- kura ismiyle maruf koydur.

Rasûlullah (s.a.)'ın kölesinin ismi Mid'amdı. Bu köleyi Kifa'a b. Zeyd. Hudeybiye musalehasında bir cemaatla Hz. peygamber'e gelerek müslümanlığı kabul ettiği sırada hediye etmişti.

Rasûlullah (s.a.)'ın "Hırka ateş olmuş, onun üzerinde alev alev yanmaktadır." "Ateşten bir nalin tasması -yahud ateşten iki nalin tasması../* buyurması ganimet malları arasından bu malı çalan kimseye bu ihanetinden ötürü verilecek uhrevi cezadan kinayedir. Yani çalınan eşyanın ateş haline getirilerek çalanın bu ateşle azab edileceği anlatılmak isteniyor. Bununla birlikte ibarenin böyle gelişiyle manâ şu şekilde de olabilir. "Hıyanet edenler, ganimetten çaldıkları eşya yüzünden cehennemde azab olunurlar." [256]

Bazı Hükümler

1. Ganimete ihanet edilerek o maldan birşey çalmak BAZI HÜKÜMLER   kesinlikle haramdır.

2. Bu babda çalınan eşyanın az veya çok olmasının farketmeyeceği belirtiliyor. İmam Ebû Hanife ile İmam Şafii ve İmam Ahmed (r.a) bu görüştedirler.

3. Hain harpde öldürülse bile ona şehid denilemez.

4. Kâfir olarak ölen bir kimse cennete giremez. Bu hususta islam ulemâsının icmâı vardır.

5. Zaruret yokken de yemin edilebilir

6. Ganimetten çalınan bir malın tekrar ganimete geri verilmesi iade edildiği takdirde de kabul edilmesi icâbeder.

7. Ganimet mallarına ihanet eden kimse çaldığı eşyayı iade etsin etmesin kendi eşyası yakılamaz. İmam Ebû Hanife ile İmam Şafii ve İmam Malik bu görüştedir.[257] Nitekim 2713 Nolu hadisin şerhinde de açıklanacaktır.

8. Bir kimse hakkında cennetlik veya cehennemliktir diye kestirip atmak doğru değildir.[258]

134. Bir Kimsenin Ganimetlerden Çaldığı Malın Az Olması Durumunda Devlet Başkanının Onu Serbest Bırakacağı Ve Eşyasını Yakmayacağı

2712. ...Abdullah b. Ömer'den Demiştirki: Rasûlullah sallallahü aleyhi ve sellem (bir seferde) ganimet elde edince halkın ellerinde bulunan ganimetleri getirmelerini ilan etmesi için Bilal'e emir verdi. Bunun üzerine (Hz. Bilal ellerindeki ganimetleri getirmelerini) halka ilan etti. (Halk ellerinde bulunan) ganimetlerini getirince(Hz. Peygamber) bu ganimetlerin beşte birini (kendine) ayırıp (geri kalanını gazilere) paylaştırdı. Taksimden hemen sonra bir adam kıldan bir yular getirdi ve

Ey Allah'ın Rasûlü işte bizim ele geçirdiğimiz ganimet budur. dedi. Bunun üzerine (Hz. Peygamber) üç defa:

"Sen Bilali ilan ederken duymadın mı?" dedi. (O zat da)

Evet (duydum) diye cevap verdi. (Hz. Peygamber de)

"Onu (zamanında) getirmene engel olan neydi?" diye sordu. Bunun üzerine (adam) Hz. Peygamber'den özür diledi ama Rasûlullah (s.a.)

"Sen bunu kıyamet gününde getirirsin (şimdi) bunu senden asla kabul etmeyeceğim." buyurdu.[259]

Açıklama

Hz. Peygamber her mücahidin yanında bulunan ganimet eş-yasım getirip ona teslim etmesini Hz. BilaFe ilan ettirdiği halde mücahidlerden birinin yanında bulunan ganimet mallarını, zamanında getirmeyip, ancak ganimetlerin taksiminden sonra getirdiği için bu mallan ondan teslim almayı reddetmesi ve ona "Sen bunu kıyamet gününde getirirsin" diyerek, onu tehdit etmesi sebebiyle, İslam ulemâsı, ganimet eşyalarından mal çalmanın haram olduğuna ve bu hususta aşırıları malın az ile çoğu arasında bir fark olmadığı görüşüne varmışlardır. Şafii ulemâsından Nevevi'nin açıklamasına göre ganimet mallarından çalmanın büyük günahlardan olduğunda icma vardır.[260]

Nitekim Cenab-ı Hak Kur'an-ı Keriminde: "... kim böyle bir hainlik ederse, kıyamet günü hainlik ettiği şey ile gelir..."[261] buyurarak bu meseleyi açıkladığı gibi, Hz. Peygamber de "... sizden hiçbirinizle kıyamet gününde bir omuzunda meleyen bir koyun, diğer om uzunda da kişneyen bir at olduğu halde karşılaşmayayım. O kimse bana ya Muhammed, yetiş, diye feryad eder ben de ona -Benim elimden birşey gelmez, ben sana bunu dünyada iken haber vermiştim- diye karşılık veririm."[262] buyurarak bu gibi kimselerin kıyamet gününde düşecekleri acıklı durumu haber vermiştir.

Şevkanî'nin açıklamasına göre, bir kimse yanında bulunan ganimet malını zamanında getirmeyip de ganimet malları paylaştırıldıktan sonra getirirse bu malın devlet yetkilisi tarafından kabul edilip edilmeyeceği meselesi ulema arasında ihtilaflıdır.

İmam Mâlik ile İmam Sevrî, Evzâi ve el-Leys'e göre yanında bulunan ganimet malını zamanında teslim edemediği için pişman olup tevbe ederek teslim etmek üzere gelen bir kimsenin elindeki bu malın beşte birini devlet başkanı veya temsilcisi alır, geriye kalan kısmını da kendisi sadaka olarak fakirlere dağıtır. Ancak İmam Şafii; "Eğer bu mal gerçekten o kimsenin kendi malı ise başkasına sadaka olarak vermeye mecbur değildir. Yok eğer bu mal kendisine ait değilse o zaman sadaka olarak dağıtmasının hiçbir anlamı yoktur. Kanaatime göre bu kişinin, bu malı buluntu bir malmış gibi devlet yetkilisine teslim etmesi gereklidir." diyerek bu görüşe itiraz etmiştir.

Hanefilerin meşhur ve muteber fıkıh kitaplarından biri olan es-Siyeru'l-Kebîr şerhinde zikredilmiştir ki, ganimetten gizlice bir şey çalan kimse, pişman olup ordu dağıldıktan sonra çalmış olduğu şeyi emir'e getirse, emir isterse onu tekrar getirene verip hak sahiplerine vermesini emreder,

istersede ondan alıp beşte birini hak sahiplerine verir. Geri kalan dört kısmı buluntu gibi olur. Hak sahiplerini bulamazsa onu ya tasadduk eder veya beytülmala koyup üzerine emrini yazar. Ganimete ihanet ederek birşey çalan kimse çaldığı şeyi devlet başkanı veya kumandana getirmezse bakılır; eğer hak sahipleri bulunmazsa tasadduk etmesi müstehabdır. Hak sahiplerini bulursa, ondan beşte biri alınıp hak sahiplerine verilir. Bir mücahidin ganimet malı taksim edilmeden Önce kendi payım satması doğru değildir. Taksim edilmeden önce payından vazgeçmesi de doğru değildir. [263]

Kendisindeki ganimeti ganimetlerin taksiminden önce teslim etmek üzere getiren kimse için Münziri, o malın bu kimseden kabul edileceğinde ulemânın ittifak ettiğini söylemiştir."[264]

Mevzûmuzu teşkil eden bu hadis-i şerifte, bir rahmet peygamberi olan Hz. Muhammed'in ganimetlerin taksiminden sonra, yanındaki ganimet mallarım taksime getiren bir kimseden getirdiği bu malı kabul etmeyerek, cezasını çekmek üzere o malla birlikte ahirete gelmesine razı olup onun bu müşkilini dünyada halletmeye yanaşmaması izaha muhtaç bir husustur. Tîbî'nin açıklamasına göre aslında, Hz. Peygamber böyle bir tavır takınmakla, onun Allah'ın huzuruna suçlu olarak çıkmasını arzu etmiş değildir. Bilakis ona yaptığı işin ne büyük bir suç olduğunu anlatarak bu malı sahiplerine teslim edip sonra da tevbe etmesini sağlamak istemiştir.

el-Muzhir'e göre ise bu kimsenin elindeki ganimet malında hakkı olan gaziler dağıldığı için bu malı hakkı olan kimselere dağıtması veya onlarla helalleşmesi imkansız olduğundan Hz. Peygamber o kimseyi günahıyla baş-başa bırakmaktan başka çare bulamamış ye ona böyle davranmak zorunda kalmıştır. Hanefî ulemâsından Aliyyü'1-Kâri de Muzhîr'in görüşünü desteklemiştir.[265]

Bazı Hükümler

1. Ganimetlerin beşte biri toplum yararına tahsis edilmıştır.Nitekim Yüce Allah (c.c); Biliniz ki ganimet olarak aldığınız şeylerin beşte biri Allah'a, peygambere, yakın akrabalara, öksüzlere, muhtaçlara ve yolculara aittir."[266] buyurmaktadır.

2. Ganimet mallarından bir eşya çalmak büyük günahlardandır.

3. Yanında bulunan bir ganimet malını ganimetler paylaştırıldıktan sonra getiren bir kimseden o mal kabul edilmez.[267]

135. Ganimet Malı Çalan Kimsenin Cezası

2713. ...Salih b. Muhammed b. Zaide'den, demiştirki; [Ebû Davud dediki; sâlih denen kişi Ebû Vakid'dir.

Mesleme ile Rum topraklarına girmiştik. (Ganimetten) mal çalmış bir adam getirildi (Mesleme) Salim'e bu adamı (n nasıl cezalandırılması gerektiğini) sordu. ((Salim de)

Babamı, Ömer b. Hattab'dan naklen, Peygamber (s.a.)'in; "Ganimet eşyalarından mal çalan bir kimseyi ele geçirecek olursanız eşyasını yakınız. Kendisini de dövünüz." buyurduğunu rivayet ederken işittim." diye cevap verdi. (Salih b. Muhammed sözlerine devam ederek) şöyle dedi: O esnada (sözü geçen) adamın eşyaları arasında bir Kur'ân-ı Kerim bulduk. Bunun üzerine (Mesleme) Salime bunu sordu. O da

Sen onu sat parasını da sadaka olarak dağıt diye cevap verdi.[268]

Açıklama

Hattabi (r.a)'nin açıklamasına göre, ganimet mallarından bir eşya çalan kimsenin bedeni üzerinde bir te'dip cezası uygulanmasının caiz olduğunda ulema ittifak etmişse de, malî bir cezaya çarptırılmasının caiz olup olmayacağı konusunda ayrı görüşleri vardır.

Hasan-ı Basri (r.a)'ye göre ganimetten mal aşıran bir kimsenin mallan elinden alınarak yakılır. Ancak hayvan ve Kur'an-ı Kerim bu hükmün dışındadır. Bunlar yakılamazlar. İmam Evzâi ile İmam Ahmed ve İshak da bu görüştedirler. Fakat bu imamlara göre o kimsenin şahsi mallan yakılırsa da ganimetten çaldığı mallar yakılamaz. Çünkü onlar gazilerin hakkıdır ve bu mallar gazilere dağıtılır.

İmam Kurtubî'nin açıklamasından anlaşıldığına göre, İmam Mâlik, İmam Şafiî, Ebû Hanife ve taraftarlarıyla el-Leys, "Böyle bir suçu işleyen kimsenin şahsi malları veya ganimet mallarından çalmış olduğu mallar asla yakılamaz. Ancak ganimetten aşırmış olduğu mallar o kimsenin elinden alınıp gazilere dağıtılır, kendisi de tazir cezasıyla cezalandırılır şeklinde görüş bildirmişlerdir. Ancak İmam Şafii ile el-Leys ve Davud'a göre, bu kimsenin sözkonusu suçtan dolayı tazir cezasına çarptırılabilmesi için

işlediği bu suçun cezayı gerektiren bir suç olduğunu bilmesi şarttır. Bu mevzuda İmam Evzâî'de şöyle diyor:

"Bu kimsenin silahı, üzerindeki elbisesi, hayvanı ve hayvan üzerinde bulunan eğerinin dışındaki tüm şahsi mallan ceza olarak yakılırsa da ganimet mallarından çalmış olduğu mallar yakılamaz. Nitekim İmam Ahmed ile İshak da bu görüştedirler. Hasan-ı Basrî (r.a) ise, o kişinin yakılması icabeden şahsi malları içerisinde Kur'an-ı Kerim ile hayvanları bu hükmün dışındadır." görüşündedir.

İbn Adi'l-Berr'in bildirdiğine göre Mekhûl ile Said b. Abdul-Aziz de ganimet malı çalan bir kimsenin şahsi eşyasının yakılabileceğini söyleyenlerdendir."[269] Ganimet malı çalan bir kimsenin eşyasının yakılabileceğini söyleyen ulemâ delil olarak konumuzu teşkil eden hadisi şerifi göstermişlerdir. Ancak bu hadis kendisinden daha kuvvetli hadis-i şeriflere aykırı olduğundan kendisiyle amel edilerek haram sınırları çiğnenemez ve ona dayanılarak kendisinden daha kuvvetli hadislerin hükmüne aykırı bir hüküm verilemez.[270]

Nitekim bu hadis hakkında İmam Tirmizî de şunları söylüyor: "Bu hadis garibdir. Onu yalnız bu vecihden bilmekteyiz. Bazı ilim adamları bu hadise göre uygulama yapmışlardır. el-Evzaî, Ahmed ve İshak'ın görüşü de budur. Muhammed Buharî'ye bu hadisi sordum, dedi ki: "Bu hadisi yalnız Salih b. Muhammed b. Zaide rivayet ediyor. Salih, Ebu Vâkıd el-Leysî'dir. Ve onun rivayeti miinkerdir." Muhammed (Buhari), "Ganimette hıyanet hakkında Rasûlullah (s.a.)'den birden çok hadis rivayet edilmiş ve hadislerle hıyanet edenin metaı (eşyası)nın yakılması emredilmemiştir." dedikten sonra "Bu hadis garibdir."[271] demiştir. Hanefi ulemâsından Tahavî ise, "Hadîs-i şerif sahihse, insanları mali cezaya çarptırarak cezalandırmanın Islamın ilk yıllarına ait olduğunu kabul etmek gerekir." diyerek bu hadisin mensuh olabileceği ihtimali üzerinde durmuştur.[272]

Hafız Şemsüddin İbn-i Kayyim (r.a.) de, bu hadisin ravisi Salih b. Muhammed'in güvenilir bir ravi olmadığından onun rivayet ettiği hadislerin herhangi bir hükme delil olamayacağını Buhârî ve benzeri hadis alimlerinin de onun zayıf bir ravi olduğunu söylediklerini ifade etmiştir.[273]

Dârekutni ise, "Salih olan bu hadis aslında Sâlim'in Fetvalarından biridir."[274] demiştir.[275]

2714. ...Salih b. Muhammed'den; demiştirki; Biz Velîd b. Hişam ile birlikte savaşıyorduk. Yanımızda Salim b. Abdillah b. Ömer'le, Ömer b.

Abdilaziz de vardı. Bir adam (ganimet mallarından) bir eşya çaldı. Bunun üzerine Velid onun eşyasım(n getirilmesini) emretti. Ve (getirilen eşyayı) yaktı sonra o kimse (halk arasında) dolaştırılarak teşhir edilmek suretiyle cezalandırıldı. (Velid) ona (ganimetten payına düşecek olan) hissesini vermedi.

Ebû Dâvûd der ki: Bu hadis (Salih b. Muhammed'den rivayet edilen 2713 ve 2714 numaralı) iki hadisin en sahihidir. Bu hadisi birçok ravi -Velid b. Hişam, Ziyad ibn Sa'd'ın çalmış olduğu eşyasını yaktı ve onu dövdü- şeklinde rivayet etti.[276]

Açıklama

Velîd b. Hişam, Emevi halifelerinden Velid b. Hişam b. Abdil Melik b. Mervan'dır.

Bilindiği gibi mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerif 1713 numarada merfu' olarak rivayet edilmişti. Burada ise mevkuf olarak rivayet edilmiştir. Musannif Ebû Davud, konumuzu teşkil eden ve mevkuf olarak rivayet edilen bu hadisin merfû' olarak rivayet edilen bir önceki hadisten daha sahih olduğunu ve bu hadisi daha birçok ravilerin de mevkuf olarak rivayet ettiğini söylüyor.

Bir Önceki hadis-i şerifin şerhinde de açıkladığımız gibi İmam Ahmed b. Hanbel ve arkadaşlarından ona tabi olanlar mevzumuzu teşkil eden bu hadisin zahirine göre fetva vermişler, İmam Ebû Hanife, İmam Mâlik, Şafiî (r.a) ve ulemânın büyük çoğunluğu bu görüşe karşı çıkarak; "Ganimet malından çalanın eşyası yakılmaz, ancak çaldığı mikdardan dolayı ta'zir cezası verilir, demişlerdir. Buharı de; "Rasûlullah sallallahü aleyhi ve sellem ganimet malından çalanın üzerine cenaze namazı kılmayı reddetmiş, fakat eşyasını yakmamıştır" demiştir.[277]

Bazı Hükümler

1. Ganimet malı çalanı, devlet başkanı veya yardımcısı mallarını yakmak suretiyle cezalandırabilir.

2. Devlet yetkilisi sözügeçen kimsenin mallarını yaktıktan sonra ayrıca onu dövme yoluyla ikinci defa cezalandırabilir. Nitekim İmam Ahmed (r.a) ve taraftarları bu görüştedirler.

3. Bu suçtu ganimetlerdeki hissesinden de mahrum edilir. Ancak Muvaffık, bir kimsenin kazanmış olduğu haktan hiçbir zaman mahrum edilemeyeceğini ve bunun bir hadis-i şerifle de sabit olduğunu ifâde etmiştir.[278]

2715. ...Amr b. Şuayb'ın dedesi Abdullah b. Amr b. el-As'dan rivayet edildiğine göre; Rasûlullah sallallahü aleyhi ve sellemle Ebu Bekr ve Ömer (r.a.) ganimetten mal çalan bir kimsenin eşyasını yakmışlar ve onu dövmüşlerdir.

Ebû Dâvud der ki: "(Şeyhim) Ali b. Bahr'ın bu hadise ilave olarak Velid (b. Müslim) deh> (bazı cümleler rivayet ettiği söyleniyorsa da ilave (edildiği iddia) edilen "ona hissesini vermediler" cümlesini kendisinden duymadım."

Bu hadisi bize ayrıca el-Velid b. Udbe ile Abdullah b. Necde rivayet ettiler ve (şöyle) dediler: "Bize bu hadisi Velid (îbn Müslim) Zü-heyr b. Muhammed'den o da Amr b. Şuayb'dan (Amr b. Şuayb'ın) sözü olarak rivayet etti. " (Diğer şeyhim) Abdulvehhab b. Necdet el-Havtıyy ise (metinde geçen) -Ona hissesini vermedi(ler)- (Cümlesini) rivayet etmedi.[279]

Açıklama

Senedde de görüldüğü gibi bu hadis-i şerifi, Musannif Ebu Davud'a metinde geçtiği şekilde rivayet eden ravi, Musannifin Şeyhlerinden olan Muhammed b. Avf'dır. Bu zat Musannif Ebu Davud'a bu hadisi; "Rasûlullah (s.a.) ile Ebû Bekr ve Ömer (r.a.) ganimetten mal çalan bir kimsenin eşyasını yaktılar ve onu dövdüler." anlamına gelen ibarelerle rivayet etmiştir.

Ebu Dâvûd (r.a)un ifadesine göre, kendisi şeyhlerinden Ali b. Bahr'in bu hadise ilaveten "... Ve ona ganimetten payına düşen hissesini vermediler." anlamına gelen bir cümle rivayet ettiğine dair bir söylenti duymuşsa da kendisi bu cümleyi Şeyhinden bizzat işitmemiştir. Ve yine musannif Ebu Davud'un ifade ettiğne göre, şeyhlerinden el-Velid b. Utbe ile Abdul Veh-hab b. Necde metinde geçen ".. Rasûlullah (s.a.) ile Ebû Bekr ve Ömer (r.a) ganimetten mal çalan bir kimsenin eşyasını yaktılar ve onu dövdüler." anlamına gelen hadisi Amr b. Şuayb'ın bir sözü olarak bir başka ifadeyle mevkuf hadis şeklinde rivayet etmişlerdir. Ancak bu iki şeyhin mevkuf

olarak rivayet ettiği bu hadis-i şerifte, el-Velid b. Utbe'nin rivayetinde "Ve ona ganimetten payına düşen hissesini vermediler." anlamına gelen bir ilave de vardır. Fakat bu ilave cümle Musannifin diğer şeyhi Abdülvehhab b. Necde'in rivayetinde bulunmamaktadır.

Fıkıh ulemasının bu hadisle ilgili görüşlerini ve yine bu hadisle ilgili fıkhı hükümleri bu babın daha önce gecen hadislerinde açıkladığımızdan burada tekrara lüzum görmüyoruz.

Hafız Şemsüddin b. Kayyim (r.a.)'in açıklamasına göre bu hadis illetlidir. Çünkü senedinde Züheyr vardır. Züheyr ise zayıf bir ravidir. Beyhaki'-ye göre bu zatın kimliği meçhuldür.[280]

Ganimetten Mal Çalan Bir Kimsenin Bu Suçunu Saklamak Yasaktır[281]

2716. ...Semura b. Cündüb'den demiştir ki Rasûlullah (s.a.); "Ganimetten mal aşıran bir kimseyi saklayan kimse onun gibidir." buyurdu.[282]

Açıklama

Bu hadis-i şerifin zahirinden anlaşıldığına göre ganimetten mal çalan kimsenin işlediği bu suçu bildiği halde onu yetkili mercilere haber vermeyen kimse de hırsızın bu suçuna ortak gibidir. Dolayısıyla ganimet hırsızına uygulanan ceza hırsızın suçunu saklayan kimseye de aynen uygulanacağı gibi, ahirette de bu hırsızın yaptığım saklamak suçundan Allah'ın huzurunda hesaba çekilecektir.

Abdurrauf el-Münavi de; "Bazı ilim adamları bu kimsenin sadece ahirette, hırsız gibi hesaba çekileceğini, fakat dünyada ona hırsız muamelesi yapılamayacağım söylemişlerse de seleften bazı kimselerin o kimsenin hem dünyada hem de ahirette aynen ganimetten mal çalan hnırsız gibi muamele göreceğini söylediklerini" ifade etmektedir.[283]

Ancak Hafız ez-Zehebî, Mizanü'l-İtida) isimli eserinde, Musannif Ebû Davud'un süneninde, Semûra b. Cündüb isnâdıyla altı hadis rivayet ettiğni ve bunların hiç birinde de hükme medar olma niteliği olmadığını söylüyor.

Şurasını da belirtmek isteriz ki, "Her kim bir müslümanın dünya gus-salarından bir gussasını giderirse, Allah onun kıyamet günü gussalarından bir gussasını giderir. Kim başı sıkılan birine kolaylık gösterirse Allah ona dünya ve ahirette kolaylık ihsan eder. Kim bir müslümanın ayıbım örterse Allah onun hem dünyada hem de ahirette ayıbını örter. Kul din kardeşinin yardımında bulundukça Allah da onun yardımında bulunur."
[284] anlamındaki hadis-i şerifle bu hadis-i şerif arasında bir çelişki olduğu zannedilmemelidir. Çünkü müslümanların günahlarını saklamayı emreden müslim hadisinin hükmü vacib değil menduptur. Binaenaleyh, bir müslümanın gizli b ir suçunu bilen onu hakime haber verse günahkar olmaz. Ancak bu hüküm fitne ve fasetçılığıyla tanınmış kimseler hakkındadır. Bir defa bir suç işleyerek tevbe eden ve bir daha yapmayan kimsenin kusurunu gizlemek icabeder. Çünkü fesatçının kusurunu gizlemek, onu daha başka fitne ve fesatlar çıkarmaya teşvik olur. Bir defe suç işleyenin hali ise böyle değildir.

Buraya kadar verilen izahat suç işlendikten sonraya aittir. Onu işlerken görenin hükmüne gelince, menetmeye iktidarı olursa derhal müdahelede bulunarak menetmesi vaciptir. Çünkü bu müdahale münkeri yasaklamak demektir. MUdahale etmemekse helal değildir. Mesela hırsızı birinin malını çalarken görenin mal sahibine haber vermesi icabeder aksi takdirde hırsıza yardım etmiş olur.[285]

136. Seleb Düşmanı Öldürene Verilir

2717. ...Ebû Katade'den; Dedi ki: Huneyn (harbi) yılında Rasû-Iullah (s.a) ile birlikte (savaşa) çıkmıştık. Biz düşmanla karşılaşınca müslümanlarda bir bozulma oldu. O sırada müşriklerden bir adamın müslümanlardan birini altına aldığını gördüm ve hemen arkasından dolanıp yanına vardım ve kılıçla boynuna vurdum. Bunun üzerine (o kafir) beni yakalayarak öyle bir sıktı ki onun bu sıkışından ölümün kokusunu duydum. Sonra (aldığı yaradan ötürü) ölünce beni bırakıverdi. Derken Ömer b. Hattab ile karşılaştım ve kendisine;

Bu insanlara ne oluyor (da böyle bozguna uğruyorlar) dedim.

Allah'ın işidir, diye cevap verdi. Sonra (bozguna uğrayan) halk geri dönüp geldi. Rasûlullah sallallahü aleyhi ve sellem de oturdu ve;

"Her kim birini öldürür de onu öldürdüğüne dair bir delili olursa Ölenin üzerindeki eşya ona aittir." buyurdu. Bunun üzerine ayağa kalktım ve;

Bana kim şahitlik edecek? dedim. Ve oturdum. Sonra (Fahr-i kainat efendimiz);

"Her kim birini Öldürür de onu öldürdüğüne dair bir şahidi bulunursa ölenin (üzerinde bulunan) eşyası öldürene aittir." (diyerek) bu sözünü ikinci defa tekrarladı. Bunun üzerine ben (tekrar ayağa) kalkıp;

Bana kim şahidlik edecek dedim ve tekrar oturdum. Sonra (Hz. Peygamber bu sözünü üçüncü defa (olarak tekrar) söyledi. Ben de (yine) ayağa kalktım. Bunun üzerine Rasûlullah sallallahü aleyhi ve sellem;

"Ey Ebu Katade sana ne oldu?" dedi ben de (başımdan geçen) olayı kendisine anlattım. Topluluktan bir adam;

Ey Allah'ın Rasulü (Ebu Katade) doğru söyledi. Bu Ölen kişinin zati eşyası da benim yanımdadır bu eşyadan (payına düşeni kendisine 'vererek gerisini de bana bırakarak onu razı et, diye seslendi. Bunun üzerine Ebu Bekr es-Sıddık:

Hayır vallahi bu olmaz. Hiç Rasûlullah sallallahü aleyhi ve sellem, Allah ve Rasulünün yolunda savaşan Allah arslanlarından bir ars-lanın hakkını çiğneyerek onun eşyasını sana verir mi? dedi. Rasûlullah salallahü aleyhi ve sellem de (Bana şahitlik eden Ebû Bekir'i tasdik ederek)

“Doğru söyledi. Bunu ona ver" buyurdu ve bana verdi. Sonra zırhı sattım da onunla beni Seleme (kabilesin) de bir bahçe aldım. İşte İslamda ilk edindiğim mal budur.[286]

Açıklama

Huneyn Mekke'ye üç mil uzaklıkta bir vadidir. Burada hicretin sekizinci yılında müşriklerle müslümanlar ara sında harb olmuş, müslümanlar çokluklarından dolayı gurura kapıldıkları için harbin başında bozulmuşlar, fakat sonra Allah üzerlerine sekinet ve yardımcı melekler indirerek kafirlerin cezasını vermişti. İşte Ebû Katade'nin "Bu insanlara ne oldu?" demesi bozulduklarına şaştığı içindir. Bazılarına göre bu sözün manası: "Etu bozgundan sonra acaba halleri ne olacak?" demektir. Buna mukabil Hz. Ömer'in: "Allah'ın emri" diye cevap vermesi "Allah'ın emri geldi" yahut: "Allah'ın emri galibtir, Netice Allah'tan korkanların lehinedir." manasınadır.

Bu gazada müslümanlar genel bir bozguna uğramadılar. Resûl-i Ekrem (sallalahü aleyhi ve sellem) ile mü'minlerden bir grup yerlerinden ayrılmamışlardı. Bu hususta meşhur hadiseler vardır ki, yeri geldikçe görülecektir. Nevevi diyor ki: "Peygamber (s.a.) bozguna uğramıştır demenin doğru olmadığında, müslümanların görüş birliğine vardıkları nakledilmiştir. Onun hiç bir yerde bizzat yenildiğini hiç bir kimse rivayet etmemiştir. Bilakis sahih hadisler daima ikdam ve sebatını isbat etmektedir.

ifadesi bütün rivayetlerde bu şekilde tesbît edilmiştir. Hat-tabî ile lisân ulemâsı ise, bunun raviler tarafından yanlışlıkla yapılmış bir değişiklik olduğunu, doğrusunun şeklinde olması gerektiğini ve bunun lâ vallahi manâsında yemin olduğunu söylemişlerdir.[287]

Cumhur; Selebi: Savaşçının yanında taşıdığı giyecek, silah ve diğer eşyalarıdır, şeklinde tarif etmiştir. Ahmed'e göre savaşan kişinin hayvanı selebten'sayılmaz. Şafii'ye göre ise seleb, silahtan ibarettir. Yani savaşçının beraberinde bulunan diğer eşya selebe dahil değildir. Bu hadislere göre savaşta müslüman mücahidin öldürdüğü düşman üzerinde ve beraberinde bulunan eşya selebe dahil değildir.

Bu hadislere göre savaşta müslüman mücahidin öldürdüğü düşman üzerinde ve baraberin,de bulunan eşya ganimet malına dahil edilmeyip öldüren mücahide verilir;.

Tirmizi, Ebu Katade(r.a.)'nin hadisini rivayet ettikten sonra; "Peygamber (Aleyhi's-salatü ve's-selam)'in ashabından ve başkalarından teşekkül eden alimlerden bir grub bu hadisle amel etmişlerdir. Evzâî, Şafiî ve Ahmed'in fetvaları da böyledir. İlim adamlarından bazıları da, "Devlet başkanı Se-leb'den beşte bir hisseyi çıkarabilir, yani dilerse seleb'in beşte dördünü öldüren mücahide verir ve kalan beşte birini uygun gördüğü yolda harcayabilir." demiştir. Tuhfe yazarının beyanına göre Hanefiler ile Malikiler: "kafiri öldüren mücahid, selebi alma hakkına sahip değildir. Ancak devlet başkanı selebin öldürene ait olduğunu söylemişse o zaman seleb öldürenin hakkı olur," demişlerdir.

Tuhfe yazarı bu arada şöyle der: "Cumhura göre öldüren mücahid, selebi alma hakkına sahiptir. Mücahidlerin başında bulunan kumandan selebin öldürene ait olduğunu önceden söylemiş olsun veya olmasın netice değişmez. Cumhur bu görüşünde Ebû Katade (radıyallahü anh)'ın hadisine dayanır. Açık olan hüküm de budur.[288]

Bazı Hükümler

1. "Seleb yani öldürülen kimsenin üzerindeki eşya, ganimetin aslındandır, beşte birden değildir, diyenler bu hadisle istidlal etmişlerdir. Çünkü Peygamber (s.a.)'in Hz. Ebû Kata-deye bu eşyayı vermesi, ganimetin taksiminden önce idi. Fakat Hanefilerle İmam Malik bu istidlale cevap vermiş: "Hadis size değil, bize hüccettir. Zira bu konuşma harp bitip ganimetler toplandıktan sonra olmuştur ki, o halde gazilerin hakkı olan beşte birin dördü ayrılmış olur. Binaenaleyh selebin beşte birden sayılması icabeder." demişlerdir. Kurtûbî ise; "Bu hadis Malik ile Ebû Hanife'nin görüşlerinin sahih olduğuna en büyük delildir, "demiştir.

2. tabiri yemindir.

3. Kumandandan istenilen bir şeyi onun cevabını beklemeden yardımcısı verebilir.   Nitekim Hz. Ebu Bekr böyle yapmıştır.

4. Öldürdüğü düşmanın üzerinden eşyayı almak isteyen gaziye bu eşyanın beyyinesiz verilip verilemeyeceği hususunda görüş ayrılığı vardır. Bir grup ulema, beyyine. mutlaka lâzımdır. Delilleri bu hadistir. Leys, İmam Şafii ve cemaatin görüşü budur. Evzai ise beyyineye gerek olmadığını söylemiştir.

5. Seleb, düşmanı öldüren gazinin hakkıdır, velek ki, bir kadın öldürsün. Başında bulunmak kafi değildir. Ebû Sevr ile ibnü'l-Münzîr'in görüşleri böyle. Cumhura göre ise, bunun şartı, öldürülen kimsenin harb eden asker olmasıdır. İbn Kudâme: "Öldürülenlerin üzerlerindeki eşya alınarak çıplak bırakılmaları caizdir" demiş Sevri ile İbn Münzîr   bunu kerih görmüşlerdir.[289]

2718. ...Enes b. Malik'den; dedi ki Rasûlullah (s.a.) Huneyn (savaşı) günü;

"Kim bir kâfiri öldürürse eşyası onundur." buyurdu. O gün Ebû Talha yirmi kişi öldürdü ve onların (üzerlerinde) bulunan şahsi eşyalarını aldı. Ebû Talha (o gün orada karısı) Ümmü Süleym ile karşılaştı. Ümmü Süleym'in elinde bir hançer vardı. Ebû Talha ona:

Ey Ümmü Süleym yanındaki şey nedir? dedi. Ümmü Süleym de:

Allah'a yemin olsun ki eğer bana o düşmanlardan biri yaklaşacak olursa bununla karnını yarmak istiyorum,   diye karşılık verdi. Ebû Talhâ da bunu Rasûlullah (s.a.)'a haber verdi.[290]

Ebû Dâvûd dedi ki: Bu hadis hasendir. Biz bu hadisle (savaşta) hançer kullanmanın caiz olduğunu belirtmek istedik.[291]

Açıklama

Bu hadis-i şerif, savaşta düşmanın silah, at, elbise gibi eşyasının, onu öldüren gaziye ait olduğunu söyleyen ulemanın delilidir.

Hanefî ulemâsından îbn Abidin'in beyânına göre bu hadis-şerifte geçen kâfir kelimesinin kapsamına harpte öldürülmeleri caiz olan kâfirler girinektedir. Bu bakımdan bu ifâde içerisine kafirlerin kiraladıkları askerler,kafir olan tacirler, efendilerine hizmet eden köleler, dar-ı harbe kaçmış olan mürtedler veya zimmîler, harb edemese bile hasta ve yaralı olan kafirler, rey sahibi veya çocuğu olması umulan yaşlı kafirler girer. Çünkü bunların öldürülmeleri caizdir. Bir müslüman kafirlerin safında savaşan müslümanı öldürse, öldürülen müslümanın eşyası öldüren müslümanın olamaz. Çünkü her ne kadar kafirlerin safında savaşan müslümanın öldürülmesi caiz ise de eşyası ganimet olmaz. Hükümdara isyan eden müslümanların malları ganimet olmadığı gibi ancak kafirlerin safında savaşan müslümanın eşyası kafirlerin blup o eşyayı müslümana ariyet olarak vermişler ise bu takdirde bu müslümanın eşyası Öldüren müslümanın olur.[292]

Bu mevzuda Bidâyetü'l-Müctehid isimli eserde de şu satırlar yer almaktadır: "İmamın ganimetten, istediği kimseye payından fazlasını vermesi konusunda ulemâ caizdir görüşünde birleşmiştir. Fakat hangi şeyden ve ne kadar verebildiği, bu konuda savaştan önce herhangi bir kimseye söz verebilip veremeyceği bir kimsenin öldürdüğü kişinin üzerindeki eşyanın imam tarafından kendisine verilmese bile bu eşya üzerinde hakkı olup olmadığı mevzularında ayrılığa düşmüşlerdir ki, bunlar bu bab'ın dört ana meselesidir.

Birinci mesele:

Kimisi: İmam herhangi bir kimseye hissesinden fazla olarak ancak Beytül-mal'ın hissesi olan ganimetin beşte birinden verebilir" demiştir, tmam Malik te buna kaildir. Kimisi: "Ancak kendi payı olan beşte birin beşte birinden verebilir" demişlerdir. İmam Şafiî de bu görüşü seçmiştir.

Bazıları da; "Ganimetin mecmuundan çıkarır" demiştir. İmam Ahmed ile Ebu Ubeyd de bu görüşe sahiptirler. Ulemâdan kimisi de; "İmam isterse ganimetin hepsini istediği kimseye verebilir." demiştir. Bu ihtilâfın sebebi; "Biliniz ki ganimet olarak aldığınız şeylerin beşte biri Allah'a, peygambere, yakın arka balara, öksüzlere, muhtaçlara ve yolculara aittir."[293] ayet-i

kerimesi yle "Sana ganimetlerin hükmünü sorarlar. De ki: Ganimetler Allah'ın ve Paygamberinindir (istediklerine verebilirler).)Şu halde Allahtan korkun da bunun için aranızda bulunan gerginliği kaldırın."[294] ayeti arasında zıtlık var mıdır, yok mudur? diye ihtilaf etmeleridir.

Birinci ayet, ikinci ayeti neshetmiştir, diyenler: "Her hangi bir kimseye hissesinden fazla olarak verilen şey, ancak ganimetin beşte birinden veya beşte birinin beşte birinden verilebilir" demişlerdir.

Bu iki ayet arasında zıtlık yoktur ve ayetlerin ikisi de muhayyerliği ifade ederler, yani imam isterse, gamimetin hepsinden verir, isterse kimseye fazladan bir şey vermez de ganimetin beşte dördünün tamamını askerlere verir, diyenler: "Fazla olarak verilen şey ganimetin toplamından verilebilir" demişlerdir. Bu ihtilafın sebeplerinden biri bu mevzudaki hadîslerin çeşitli olmasındandır. Zira bu mevzuda iki hadis bulunmaktadır. Biri; imam Malik'in İbn Ömer'den "Rasulullah (s.a.v) bizi Necit tarafına gönderdi, ganimet olarak bir çok develer ele geçirdik. Her birimize on iki deve düştü. Bundan başka her birimize ayrıca birer deve daha verildi." mealinde rivayet ettiği hadistir. Bu hadis fazladan ve/ilen develerin, ganimet taksim edildikten sonra kendilerine verildiğini göstermektedir. İkinci hadisde, Habip b. Mesleme'nin "Ra-sûlullah (s.a.)'in seriyelere savaşa çıkarken ganimetlerin beşte birini ayırdıktan sonra, kalanın dörtte birini ve dönüşlerinde de beşte birini çıkardıktan sonra üçte birini verirdi" mealindeki hadisidir.

İkinci Mes'ele

Ganimetten hisselerden fazla vermenin cevazına inananlar, fazla olarak ne verilebilir? diye ihtilaf etmişlerdir. Kimisi: "Habib b. Mesleme'nin hadisinde geçtiği üzere ganimetin üçte ya da dörtte birinden fazla verilemez" demiştir. Kimisi de yukarıda geçen Enfal süresindeki ayetin mensuh olmadığına ve âmm manasında olduğuna kail olup "imam seriyyeye ganimetin tamamını da verse caizdir" demiştir. Ayetin, Habip b. Mesleme'nin hadisi ile tahsis edildiğine inananlar ise: Üçte veya dörtte birinden fazla verilemez." demişlerdir.

Üçüncü Mesele

İmam, savaştan önce herhangi bir kimseye, ganimet vereceği vaadinde bulunup bulanamayacağı hususunda da ihtilaf edilmiştir.İmam Malik, bunu mekruh görmüş bir gurup ta caizdir demiştir. Bu ihtilafın sebebi, savaşın gayesinden anlaşılan mana ile hadisin zahiri arasında bulunan zıtlıktır. Çünkü savaştan gaye, Allah rızasını kazanmak ve Allah'ın dinini yüceltmek

olduğuna göre, İmam birisine ganimet vereceğini va'dettiği zaman, o adamın kanını dünyevi bir maksat uğruna heder edeceği endişesi başgösterir. Bunun cevazını gösteren hadis ise yukarıda geçen Habip b. Mesleme'nin hadisidir. Zira bu hadiste "Peygamber (s.a.v.) Efendimiz seriyelere ganimetlerin dörtte ya da üçte birini verirdi" denilmektedir. Bu ise savaşa teşvikten başka bir şey değildir..

Dördüncü Mesele:

Kişiye, öldürdüğü şahsın (seleb denilen) üzerindeki eşyasının (imam vermezse) düşüp düşmediğinde ihtilaf etmişlerdir. İmam Malik: "Savaş bittikten sonra maktulün selebini eğer İmam onu öldürene vermezse ona düşmez" demiştir. İmam Ebu Hanife ile Süfyan-ı Sevri buna kaildirler.

İmam Şafiî, İmam Ahmed, Ebu Sevr, İshak ve seleften bir grup: "İmam, kendisine verse de vermese de öldürdüğü kimsenin selebi ona aittir." demişlerdir. Ancak bunlardan kimisi, selebin kendisine düşmesi için, maktul savaşırken maktulu öldürmesini şart koşmuş ve "Eğer maktulu, kaçarken öldürürse selebi ona düşmez" demiştir. İmam Şafii buna kaildir. Kimisi de, selebin kendisine düşmesi için maktulu savaş başlarken ya da biterken öldürmesini şart koşmuş ve: "Savaşın hengamesi sırasında öldürülen kimsenin sebebi öldürene düşmez." demiştir. Bunu da Evzâî söylemşitir. Kimisi de : "Seleb öldürene aittir. Fakat imam Selebi çok görürse taksim edebilir' demiştir.

Bu ihtilafın sebebi, Peygamber (s.a.) Efendimizin Huneyn savaşının kargaşası dindiği sırada buyurduğu : "Kim bir kimseyi öldürüşe onun selebi onundur" hadisinin iki ihtimal mana taşımasındandır. Zira peygamber (s.a.) Efendimiz, bunu bir fetva olarak söylemiş olabildiği gibi, bir hüküm olarak da söylemiş olabilir. İmam Malik'e göre, hadisin bir hüküm olma ihtimali daha kuvvetlidir. Çünkü ona göre, Peygamber (s.a.) Efendimizin bunu başka savaşlarda ne söylediği, ne de bununla hükmettiğ sabit olmamıştır. Eğer fetva olursa yukarıda geçen Mâide suresinin 41. ayet-i kerimesi ile çelişir. "Eğer ölenin çocuğu olmayıp da ana ve babası ona varis olurlarsa terekesinden anasına üçtebir düşer.[295] ayet-i kerimesinden, nasıl terekenin geri kalan üçteikisinin ölünün babasına düşdüğü anlaşılıyorsa, bu ayetten de ganimetin geri kalan beştedördünün ganimet ele geçiren askerlere düştüğü anlaşılmaktadır. Ebû Ömer: Bu söz Peygamber (s.a.) efendimizden, Huneyn savaşından başka Bedir savaşında da işitilmiştir." demiştir.

Hz. Ömer'den de: "Peygamber (s.a.) Efendimiz zamanında selebi taksim etmezdik" diye söylediği rivayet olunmuştur.

Ebu Davud da Avfb. Malik el-Eşcai ile Halid b. Velid'ten: "Peygamber (s.a.) Efendimiz maktulün selebini katile verirdi" diye rivayet etmektedir, îbn Ebi ŞeybedeEnes b. Malik'ten "Bera b. AzıpDaresavaşındaMer-zuban'ı atı üzerinde mızrakla öldürdü ve Merzubanın selebi otuzbin dirhemi buldu. Bunu öğrenen Hz. Ömer Ebû Talha'ya "Biz selebleri taksim etmedik. Fakat Merzubanın selebi büyük bir meblağ tuttuğundan taksim edilmesinin gerektiği kanaatindeyim dedi." diye rivayet etmiştir.

İbn Ebî Şeybe, İbn Sîrîn'den: "Enes b. Malik bana: Bu, islamiyette ilk taksime tabi tutulan selebtir dedi" diye rivayet etmiştir. Miktarı çok ve az olan selepler arasında ayırım yapanlar, buna dayanmışlardır. Âlimler, selebin ne olduğu hakkında da ihtilaf etmişlerdir. Kimisi: "Maktulun üzerinde bulunan bütün şahsi eşyası selebtir" demiştir. Kimisi: "Eğer bu eşya arasında altun ve gümüş bulunursa bunlar selebe girmezler" demiştir. [296]

Bazı Hükümler

1. Kafir olan düşmanın silah, at ve elbise gibi zati eşyası; onu öldüren gaziye verilir.

2. Harpte hançer kullanmak caizdir.[297]

137. Devlet Reisi Uygun Gördüğü Takdirde Bir Gaziye Öldürmüş Olduğu Kafirin Zati Eşyasını (Selebini) Vermeyebilir At Ve Silah Da Selebten Sayılır

2719. ... Avf b. Malik el-Eşcaîden demiştir ki:

Zeyd b. Harise ile birlikte Mûte savaşına çık (mış) tim. Yemen halkından gönüllü bir asker de bana arkadaş olmuştu. Yanında bir de kılıcı vardı. Derken müslümanlardan bir asker bir deve kesti. Gönüllü asker de

onun derisinden bir kısmını ondan istedi. O da isteğini ona verdi. O gönüllü de bu deriden bir nevi kalkan şeklinde bazı şeyler yaptı. Yola koyulduk ve bir rum topluluğuyla karşılaştık. Onların arasında altın yaldızlı bir eğeri olan al bir at üzerinde birisi vardı. Bu rum askeri, müslümanlara müthiş bir şekilde saldırıyordu. O sırada gönüllü asker onu (vurmak) için bir kayanın arkasına oturdu. Rum askeri onun yanına varınca hemen (harekete geçip) atının ayaklarını kesti. Bunun üzerine rum askeri atından düştü. Gönüllü müslüman asker de üzerine çullanarak onu öldürdü ve atıyla silahım ele geçirdi. Aziz ve Celil olan Allah müslümanlara (zafer kapılarını) açınca Halid b. Velid, o gönüllüye (birisini) gönder (ip yanına çağır) di ve (elinde bulunan) selebin bir kısmını (ondan) aldı. (Daha sonra ravi) Avf (sözlerine devam ederek şunları) söyledi. Bunun üzerine Halid'in yanına varıp "Ey Halid sen Rasûlullah (s.a.)in, selebin katile ait olduğuna dair hüküm verdiğini bilmiyor musun?" dedim. O da "Evet, (biliyorum) fakat ben bu (kadar) selebi (onun için biraz) fazla buluyorum" diye cevap verdi. Ben de:

Ya bunu ona geri verirsin ya da seni Rasûlullah (s.a.)'in yanında cezalandırırım." diye (onu) tehdid ettim (Fakat selebi) ona geri vermeye yanaşmadı. Derken (ikimiz) Rasûlullah (s.a.) in yanında bir araya geldik. Ben Hz. Peygambere gönüllü askerin macerasını ve Halid'-in (ona) nasıl muamelede bulunduğunu anlattım. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.):

Ey Halid! Seni bu harekete sevkeden (sebep)nedir?" diye sordu (Hz. Halid de)

“Ey Allah'ın Rasulü bu (selebi onun için biraz) fazla buldum” cevabını verdi. Bunun üzerine Rasûlullah (Hz. Halid'e)

"Ey Halid ondan aldığını ona geri ver." buyurdu. Ben de (bunu duyunca Halid'e)

"Al işte(dediğimi) yaptım mı ey Halid" diye karşılık verdim. (Bu sözümü işiten) Rasûlullah (s.a.):

Bu nedir? dedi. Ben de 'Halidle aramızda geçen münakaşayı) kendisine anlattım. Rasûlullah (s.a) (bana) öfkelendi ve

"Ey Halid (bu selebi) ona iade etme (dedi ve bana hitaben)siz kumandanlarımı bana bırakır mısınız hiç?Oysa onların işlerinin en temiz olanı sizin olur, bulanık oluna da kendi üzerlerinde kalır" buyurdu.[298]

Açıklama

Hadis âlimlerinden Hattâbî, bu hadisle ilgili olarak şunları söylüyor.Bu hadis-i şerifte atın da seleb sayılması gerektiği, az olsun veya çok olsun düşman askerinin üzerinde bulunan zati eşyanın (selebin) onu öldüren müslüman askere verilmesi lazım geldiği ve se-lebden, Rasûlullah (s.a.)'a akrabalarına, fakirlere, öksüzlere ve yolda kalmışlara verilmek üzere beşte bir hissenin ayrılması icabetmediği ifade edilmektedir. Çünkü Hz. Peygamberin; Hz. Halid'e Yemenli askerin, öldürmüş olduğu askerden aldığı zati eşyanın tümünü kendisine iade etmesini emretmesi, bunu ifade eder. Fakat Hz. Peygamberin sonradan Hz. Avf b. Ma-lik'in Hz.Halid b. Velid'e karşı takındığı saygısızca tavrı öğrenince, hükmünden dönüp Hz. Halide sözkonusu selebi, Yemenli askere iade etmemesini emretmesi ise, hem Hz. avf b. Maliki te'dib etmek ve hem de halkın kumandanlara karşı haksız bir şekilde saygısızlık yapmalarına imkan vermemek, kumandanlara isyan ve saygısızlık yolunu kapamaktır.

Esasen Hz. Halid b. Velid, bu mevzuda kendi içtihadıyla hüküm vermişti. Bu ictihad hatalı da olsa, Hz. Peygamber daha büyük hataları ve büyük tehlikeleri önlemek maksadıyla Hz. Halid'in bu içtihadını tasvib ederek içtihadının uygulanmasını emretti. Aynı zamanda Hz. Peygamber, bu tutumuyla Hz. Avf b. MalikM de bir nevi cezalandırmış oldu.

Hz. Peygamber, bu hükmü vermeden önce, selebini elinden almak istediği Yemenli askere kendi hissesinden onu razı edecek kadar mal vermek suretiyle onun gönlünü almış olması da düşünülebilir. Metinde geçen ,

"Oysa onların işlerinin en temiz olanı sizin olur, bulanık olanı da kendi üzerlerinde kalır." cümlesiyle Hz. Peygamber, halk her şeyin iyisini ve hoş olanını yer, içer rahatına bakar, çileyi ise amirler çeker, ganimet mallarını onlar toplar ve yerli yerince sarf ederler, halkı onlar korur, idare ederler sonra bu hususta bir soruşturma olursa hesaba yine onlar çekilir, demek istemiş olabilir.[299]

Bazı Hükümler

1. At da selebden sayılır.

2. SeleD az olsun, çok olsun, sahibini öldüren müslüman askere aittir.

3. Bir hükmün hiç uygulanmaya konmadan önce neshedilmesi caizdir.

4. Hz. Peygamberin gazab halinde hüküm vermesi caizdir. Diğer insanların gazab halinde hüküm vermeleri, tenzihen mekruhtur.[300]

2720. ...(Musannif) Ebu Davud dedi ki: Bize Ahmed b. Hanbet (in) haber verdi (ğine göre) el- Velid (b. Müslim el-Kureşî şöyle) demiştir. : Ben, şu (bir numara önce geçen) hadisi Sevr (b. Yezid) 'e sordum. (O da) Bana, Halid b. Ma "den Cübeyr b. Nüfeyr (Cüber ibn Nüfeyr'-in) babası Avf b. Malik el-Eşcaî kanalıyla bu hadisin bir benzerini nakletti.[301]

Açıklama

Bezlü'l-Mechûd müellifi Şeyh Halil Ahmed'in açıklamasına göre; bu hadisin senedinde Cübeyr b. Nüfeyr'den sonra geçen "babasından" kelimesi bazı nüshalarda yoktur. Gerçekten de bu kelimenin bulunmaması gerekir. Çünkü Cübeyr, babasından hiç hadis rivayet etmemiştir. Esasen bu kelime Sünen-i Ebu Davud'un Mısır nüshasında ve Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde yoktur. Bu ilave bazı katipler tarafından yazılmış olsa gerektir.
Bu hadisle ilgili diğer gerekli açıklamalar, bir önceki hadisin şerhinde geçtiği için burada tekrara lüzum görmüyoruz.[302]

138. Selebden Hazine İçin Beşte Bir Hisse Ayrılmaz

2721. ...Avf b. Malik el-Eşcaî ile Halid b. Velid'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.) (maktulün) eşya (sı) nın (tümüyle onu) öldürene ait olduğuna ve bu eşyanın (beşte birinin hazineye konması için) beştebirinin ayrılmayacağına hükmetmiştir.[303]

Açıklama

Bilindiği gibi seleb; bir kimsenin üzerindeki elbisesi, silahı, parası ve bindiği hayvan ile bunun üzerindeki eşyasıdır.[304]
Mevzumuzla ilgili bu hadis-i şerif, savaş esnasında bir kafiri öldüren mücahidin bu kafirin selebinin tümüne malik olacağını ve diğer ganimetlerden Allah'a peygambere yakın akrabalara, öksüzlere, muhtaçlara ve yolculara verilmek üzere ayrılan beştebir hissenin[305] selebden ayrılması gerekmediğini selebin olduğu gibi onun sahibini Öldüren

mücahide verilmesi icabettiğini ifade etmekte ve dolayısıyla "Seleb bölünmeden olduğu gibi mücahide verilir" diyen Hanefi âlimlerinin görüşünü teyid etmektedir. Çünkü Hanefi ulemasının görüşüne göre; bir kumandanın "Her mücahid harp sahasında Öldüreceği düşmanın selebine nail olsun" diye, askerleri harbe teşvik etmesi caizdir. Böyle bir emre uyarak düşman askerini öldüren bir mücahid, onun sele-binden sayılan mallarının tümüne sahip olur. Buna diğer gaziler iştirak edemezler."[306]

Ancak daha önce de açıkladığımız gibi , Maliki ve Hanefi ulemasına göre; mücahidin bu selebi hakkedebilmesi için kumandanın harp bitmeden önce herkesin ele geçirdiği selefin kendisine ait olacağını ilan etmesi gerekir. İmam-ı Malik'e göre; Devlet reisi isterse bu selebin tümünü mücahide verir, dilerse beşte birini beytü'l mal için alır. Kadı İsmail de bu görüştedir. İshak'tan rivayet edilen görüşe göre; eğer seleb çok ise devlet reisi beşte birini alabilir. Mekhûl ile es-Sevriye göre devlet reisi mutlak surette beşte birini alır. Bu hususda İmam Şafiî'den iki görüş rivayet edilmiştir. Seleb'in beşte birinin bölüneceğini söyleyenler, "Biliniz ki ganimet olarak aldığınız şeylerin beştebiri Allah'a, peygambere, yakın akrabalara, öksüzlere, muhtaçlara ve yolculara aHtir."[307] ayetinin genel hükmüne dayanmışlardır.[308] Bezlül Mechûd yazarının açıklamasına göre İmam Ahmed'e ve İmam Şafii'nin meşhur olan görüşüne göre de, selebden beytü'1-mal için beşte bir hisse bölünemez. İmam Malik'e göre ise, mücahidin hak ettiği seleb, aslında ganimetten olmayıp humustan verildiğinden ondan ayrıca bir humus ayırmak gerekmez.[309]

Şurasını da belirtmek isteriz ki; Avn'el-Ma'bûd yazarının ifadesine göre; bu hadis-i şerifin senedinde İsmail b. Ayyaş bulunmaktadır. Bu ravi; hadis âlimleri tarafından tenkid edilmiştir. Bu hadis senedi cihetiyle cerh edil m -kiştir.[310]

139. Çökertilmiş Yaralı Bir Düşmanı Öldüren Kimse Onun Selebinin Bir Kısmını Alabilir

2722. ...Abdullah b. Mes'ûd'dan rivayet olunduğuna göre: "Bedir (savaşı) günü Rasûlullah (s.a.) Ebu Cehl'in kılıcını neflolarak bana verdi."

(bu hadis İbn Mes'ud'dan nakleden ravi der ki) Onu (Abdullah b. Mes'ûd) öldürdü, (ama onu esas yaralayarak çökertenler Muavviz İbn Afra ile Muaz b. Afra'dır)[311]

Açıklama

"Nefl" kelimesi; lugatta ziyade manasına gelir.

Fıkıhta ise, gazilere ganimetteki hisselerinden fazladan verilen mala denir.

Bu hadis, bir kimsenin yaralayarak çökertmiş olduğu düşman askerini öldüren mücahidin o kafirin selebini alabileceğine delalet etmektedir. Bilindiği gibi Ebû Cehl'in kafasını keserek ölümünü gerçekleştiren Abdullah b. Mes'ud (r.a.) ise de, aslında onu yaralayarak çökerten ve kendini müdafaa edemez hale getirenler; Muavviz b. Afra ile Muaz b. Afra isimli iki kardeştir. Rasûli zişan efendimiz, Ebû Cehl'in kılıcını İbn Mes'ûd (r.a.) e vermiştir. Bu hadisin sonunda bulunan "Onu (Abdullah b. Mes'ûd) öldürdü." cümlesinin bu hadisi Hz. İbn Mes'ud'dan rivayet eden Ebu Ubeyde'ye ait bir söz olmasi ihtimali bulunmakla beraber Hz. tbn Mes'ud'un yukarıdaki cümlelerinden ayrı olarak, başlıbaşına ilave ettiği veya iltifat yoluyla söylediği bir cümle olması ihtimali de vardır. Avnu'l-Ma'bud yazarının el-Münziri'den naklettiğine göre, Ebû Ubeyde, aslında babası İbn Mes'ud (r.a.)'den hiç hadis işitmemiştir. Binaenaleyh bu hadis münkatıdır.

Bu hadisi şerif, Müslim'in sahihinde geçen "...Onu ikiniz de öldürmüşsünüz, buyurdu ve Ebû Cehl'in üzerindeki eşyanın Muaz b. Amr b. el-Cemuh'a verilmesine hükmetti."[312] mealindeki hadis-i şerife aykırıdır. Çünkü mevzuumuzu teşkil eden hadis-i şerifte, Rasû!-ü Ekrem'in, Ebû Cehl'in kılıcını İbn Mes'ud'a verdiği ifade edilirken Müslim'in rivayet ettiği hadiste, Muaz b. Amr b. el-Cemuh'a verdiği ifade ediliyor.

Bezlü'l-Mechûd yazan bu mesele ile ilgili olarak şu açıklamayı yapıyor:

"Önce şurasını belirtmek isteriz ki, Ebu Davud hadisi münkatıdır. İkinci olarak; Zeylai'nin de Na,sbu'r-Raye'de ifâde ettiği gibi, eğer Ebû Dâvûd hadisinde ifadeedildiği gibi maktulün selebi onu yaralayana verilmeyip de öldürenlere verilseydi, o zaman Hz. Peygamberin Ebû Cehl'in selebini Afra isimli bir kadının oğlu olan Muaz ile Muaz b. Amr arasında bölüştürmesi icabederdi. Çünkü Buhari ile Müslim'in rivayetlerinde, Ebû Cehl'i bu iki gencin öldürdüğü ifade ediliyor. Yine Müslim ile Buhari'nin rivayetlerinde Hz. Peygamberin Ebû Cehl'in selebinin tümünü Muaz b. Amr'e verdiği

ifade edilmektedir. Bu uygulama birkaç kişi tarafından öldürülmüş olan bir maktulün selebinin bunlardan hangisine verileceği hususunun devlet reisine bırakıldığını, binaenaleyh devlet reisinin bu selebi istediği kimseye vermekte muhayyer olduğunu ortaya koyar. Beyhaki ise el-Ma'rife adlı eserinde Hz. Pey gamberin bu tatbikatı Bedr muharebesinde ele geçen ganimetlerle ilgili özel bir tatbikattır. Çünkü yüce Allah, Bedr savaşında elde edilen ganimetlerin Hz. Peygambere ait olduğunu ve onu dilediği gibi taksim etmekte serbest bulunduğunu, Kur'ân-ı Kerim'in de açıkça bildirmişti. Hz. Peygamber Bedr ganimetlerini dilediği gibi dağıttı, hatta savaşa katılmayanlara bile ganimetten pay verdi. Sonra ganimetlerin nasıl taksim edileceğini belirleyen yeni ayetler nazil olunca, bu uygulama yürürlükten kaldırıldı ve Rasûlü Ekrem de sele-bin katile ait olacağına hükmetti. Daha sonra bu hüküm hiç değişmemek üzere yürürlükte kaldı[313] diyor.

Üçüncü olarak şunu belirtmek isteriz; aslında Ebû Cehl'in tüm selebi-nin Muaz b. Amr'in hakkı olduğu halde Hz. Peygamber onun gönlünü yaparak sadece kılıcını, İbn Mes'ûd'a verilmesine onu ikna etmiş, sonra da kılıcı İbn Mes'ûd (r..a.)'a vermiş olabilir."[314] Her ne kadar yukarıda mealini sunduğumuz Müslim hadisinin sonunda Ebû Cehl'i Muaz b. Amr ile Muaz b. Afra'nın öldürdükleri bildiriliyorsa da, Müslim ile Buhari'nin ittifakla rivayet ettikleri diğer bir hadis-i şerifte onun Afra isimli bir kadının iki oğlu öldürdüğü, Müslim'in diğer bir rivayetinde de Abdullah b. Mes'ûd (r.a.)'un başını kestiği kaydedilmektedir. Kadı Iyaz *'ekseriyetle siyer ulemasının kavli budur" diyor.

Nevevî, bu rivayetlerin arasını bulmuş ve Ebû Cehl'in katline, bunların hepsi iştirak etmiştir. Onu müdafaadan aciz hale getiren darbeyi Muaz b. Amr vurmuş, İbn Mes'ûd can çekişirken kafasını koparmıştır, demiştir.[315]

Selebin katile verilmesiyle ilgili görüşler 2712-2718 numaralı hadislerin şerhinde geçtiğinden, burada tekrara lüzum görmüyoruz. Ancak şu kadarını ilave edilim ki, yaralı bir düşman askerini öldüren mücahid, İmam Ah-med ile İmam Şafiî'ye göre maktulün selebini alamaz. İmam Malik'e göre selebin kime verileceğini tayin etme yetkisi devlet reisine verilmiştir. Hanefi-lere göre ise, düşman askeri aldığı ilk yarayla kendini savunamaz bir duruma düşmüşse, onun selebini onu ilk yaralayan mücahid alır. Eğer aldığı yara onu güçsüz duruma düşürmemişse, ona ikinci darbeyi indirerek onu öldüren kimse alır.[316]

140. Ganimetler Dağıtıldıktan Sonra Savaşa Gelen Kimse Ganimetten Bir Pay Alamaz

2723. ...Ebu Hureyre (nin) Said b. elrAs'a anlattığına göre, Rasûlullah (s.a.) Eban b. Said b. el-As*ı bir seriyyenin başında Medine'den Necid tarafına gönder (miş) di. Eban b. Said ve arkadaşları (Ne-cid'den dönerlerken) Hayberi fethettikten sonra (daha) Hayber'de (bulunan) Rasaûlullah sallallahü aleyhi ve sellemin yanına geldiler. Atlarının kemerleri lif (ten) idi. Eban:

"Ey Allah'ın Rasûlü (elinize geçen ganimetten) bize de bir pay ayır." dedi. Ebu Hureyre (sözlerine devam ederek hadiseyi şöyle) anlattı: Ben de

"Ey Allah'ın Rasûlü (sakın onlara bir) pay ayırma" dedim. Eban da bana

"Ey tavşan kılıklı sen (bize) bunu (söylüyorsun) dağın tepesinden üzerimize sarkıyorsun ha? diye karşılık verdi. Peygamber Sallal-lahü aleyhi ve sellem de:

“Ey Eban otur" buyurdu ve onlara pay ayırmadı.[317]

Açıklama

Eban, Ebû Hureyre'ye "Ey tavşan kılıklı sen bize bunu söylüyorsun ha?" demekle Ebû Hureyre'nin Rasul-ü Ekrem'in huzurunda ganimetler hakkında hüküm vermek salahiyetini haiz olmadığım ve Rasul-ü Ekrem'in huzurunda onun bir hiç mesabesinde olduğunu ifade etmek ve onu haddini aşmamaya davet etmek istemiştir.

Hadis-i şerif, harpte bulunmayan kimselerin harpte elde edilen ganimetten bir pay alamayacaklarını söyleyen ulemanın delilidir. Bu mevzuda Hattâbî şunları kaydetmiştir:

İmam Ebû Hanife (r.a.)'ye göre; düşman ülkesinde iken, ganimetler dağıtılmadan önce, savaşmak üzere gelip de mücahitlere katılan kimse ganimete ortak olur ve diğer gazilerle beraber ondan pay alır, yoksa alamaz.

İmam Şafiîye göre; harbe bizzat katılan ya da bilfiil mücahidlere yardım eden kimse, ganimetlerden pay almaya hak kazanır. Aksi halde ganimetten pay almaya hakkı yoktur. İmam Ahmed ile İmam Malik(r.a.)de bu görüştedirler.

İmam Şafiî; "Bir mücahid harp bittikten sonra daha ganimetler taksim edilmeden ölecek olursa, onun ganimetteki hissesi varislerine intikal eder." derdi.

İmam Evzâî, Allah yolunda savaşmak üzere yola çıkan bir kimse harbe katılsa da, harbe katılmadan savaş sona erse de ganimetlerden pay almaya hak kazanır, demiştir.[318]

2724. ...Ebû Hureyre'den demiştir ki:

Ben Medine'ye geldiğim sırada, Rasûlullah (s.a.) Hayber'i fethetmişti ve orada bulunuyordu. Bunun üzerine (yanına varıp kendisinden, Hayber savaşında ele geçirdikleri ganimet mallarından) bana da pay ayırmasını istedim. Said b. el-As'in çocuğunun biri söze karışıp.

"Ey Allah'ın Rasûlü ona pay verme" dedi. Ben de "Bu (adam) İbn Kavkal'ın katilidir." (onun sözüne itibar edilmez) dedim. Said b. el-As (in oğlu Eban) da:

"Şu tavşan kılıklı kişiye hayret ediyorum, hurma ağacının tepesinden üzerimize sarkıyor da yüce Allah'ın ikramda bulunduğu, fakat beni onun önünde rezil olmaktan koruduğu müslüman bir kişinin benim önümde ölmesinden dolayı beni ayıplıyor." diye karşılık verdi.[319]

Açıklama

İbn Kavkal, en-Nu'man b. Kavkale b. Ahram b. Fihr b. Sa'-lebe b. Ğanem b. Amr b. Avf'dır. Musa b. Ukbe ile İbn İshak, onun Bedr savaşına katılıp Uhud savaşında şehid olduğunu, ifade etmişlerdir. Beğavünin açıklamasına göre, İbn Kavkal savaş esnasında güneş batmadan önce şehid olmayı arzu etmiş, güneş batmadan önce bu gayesine ermiştir. Rasulü zişan efendimiz bu hadise üzerine "Onun cennette arzu ettiği makamlara eriştiğini gözlerimle gördüm." buyurmuştur.

Ebû Hureyre'nin metinde geçen sözlerinden anlaşılıyor ki, İbn Kavkal'ı Uhud'da Eban b. Said b. el-As şehid etmiştir. O zaman Hz. Eban b. Said henüz müslüman olmamıştı. Kendisi Hz. İbn Kavkal'ı şehid etmekle, onun şehitlik mertebesine erişmesine sebep olmuştur. Fakat orada kendisi Hz. İbn Kavkal tarafından Öldürülmüş olsaydı, imansız olarak gideceği için ebedi cehennemlik olacaktı. İşte Ebû Hureyre'nin "Bu (adam) İbn Kavkal'ın katilidir." sözlerine karşılık olarak Hz. Eban"... Yüce Allah'ın ikramda bulunduğu, fakat beni onun önünde rezil olmaktan koruduğu müslüman bir

kişinin benim önümde ölmesinden dolayı beni ayıplıyor" demekle bunu ifade etmek istemiştir.

Her ne kadar metinde Rasulü-Ekrem'in huzurunda cereyan eden bu münakaşa, Hz. Ebû Hureyre ile Hz. Eban b. Said b. el-As tarafından başla-tıldıysa da sonradan bu münakaşaya Said b. el-As'ın da katıldığı ifade ediliyor, aslında Said b. el-As bu münakaşaya karışmamıştır. Hafız İbn Hacer'-in el-Isabe isimli eserinde de ifade ettiği gibi, ravilerden birinin yaptığı bir yanlışlıktan dolayı, Eban b. Said b. el-Âs yerine Said b. el-As ismi rivayet edildiğinden bu hatalı durum ortaya çıkmıştır. Buharî'nin rivayetinde ise bu hata yoktur.

Yine Hafız İbn Hacer (r.a), bu hadisle ilgili olarak şu açıklamayı yapıyor: "Bu hadis-i şerifte Hz. Peygamberden ganimet isteyenin Ebû Hureyre ve ona ganimet verilmesine engel olmak isteyenin de Eban (r.a) olduğu, ifade edilirken bir önceki hadis-i şerifte, tam tersine Hz. Peygamberden ganimet isteyenin Hz. Eban, ona ganimet verilmesine engel olmak isteyenin de Ebû Hureyre (r.a) olduğu ifade ediliyor. Bu durum hadisin senedinde isimlerin yanlışlıkla yerlerinin değiştirildiğini, dolayısıyla bu hadisin maklub hadislerden olduğunu ortaya koyar. ez-Züheylî, bu duruma bakarak, bu iki hadisten doğru olanın bir önceki hadis olduğunu, ikinci hadisin de, ona göre düzeltilmesi gerektiğini söylüyor.

Aslında bu hadislerde böyle yanlışlıkla isimler arasında bir değişiklik yapılması sözkonusu olmayıp Ebû Hureyre ile Hz. Eban'ın her ikisinin de ganimetten pay istemesi ve ikisinin de biribirlerine mani olmaları da ihtimal dahilindedir. Nitekim Hz. Ebû Hureyre'nin "O İbn KavkaFın katilidir" demesi, buna karşılık Hz. Eban'ın da Hz. Ebû Hureyre'nin ganimette hiçbir hakkı bulunmadığını ifade etmek üzere onun hakkında"... Hurma ağacının tepesinden üzerimize sarkan tavşan..." gibi sözler sarfetmesi de bu ihtimali kuvvetlendirmektedir.[320]

Hanefi âlimlerden1 Şeyh Halil Ahmed, Bezlii'l-Mechûd isimli eserinde, bu hadisle ilgili olarak şu açıklamayı yapıyor; "Eğer sen Hz. Eban ile Ebû Hureyre daha ganimetler dağıtılmadan önce düşmanla savaşmak üzere Hay-ber'e vardıkları halde, niçin kendilerine ganimetten pay verilmedi?" diye sorarsan ben de sana şu cevabı veririm: Hanefi ulemasına göre mücahidlere yardım için savaş alanına varıp onlara katılmak isteyen bir kişinin ganimetlerden hisse alabilmesi için ganimetler daha harp ülkesinde iken ve İslam ülkesine taşınmadan önce onlara katılmış olması gerekir. Halbuki sözü geçen sahabiler, Hayber'de savaşan mücahidlere katılmadan önce

Hayber fethedilmiş, İslam topraklarına katılmış, harp ülkesi olmaktan çıkmıştı. Dolayısıyla ganimetler harp ülkesinde değil, İslam ülkesinde bulunuyordu. Bu bakımdan ganimetten pay almaya haklan yoktu. Şafiî ulemasına göre ise, mü-cahidlere sonradan katılan kimselerin ganimetten pay alabilmeleri için savaş bitmeden önce mücahidlere katılması gerekir. Ancak Hz. Peygamberin Hz. Ebû Musa el-Eş'arî gibi bazı zatlara savaşa katılmadıkları halde Hayber ganimetlerinden pay ayırması, ayrı bir meseledir. Çünkü Hz. Peygamber o payı onlara ya kendi payından vermiştir ya da diğer gazilerin gönüllerini alarak onların payından vermiştir.[321]

2725. ...Ebû Musa (el-Eş'arî) den demiştir ki:

"Rasûlullah (s.a.) Hayber'i fethettiği sırada, biz de Yemen'den gelip yanına vardık. (Ganimet mallarından) bize de hisse verdi." Yahut da (Ebû Musa el-Eşârî şöyle) dedi: "Ganimetlerden bize de hisse verdi. (Fakat) Hayber savaşına katılmayan kimselere ganimet mallarından hiçbir hisse vermedi. Ancak bizim gemi halkından olan Ca'fer ile arkadaşlarına (Hayber savaşma bilfiil katılan) kimselerle birlikte hisse verdi.[322]

Açıklama

Metindeki tereddüt ve şüphe ifadesi olan yahut kelimesi metnin aslından değil ravi tarafından ilave edilmiş bir kelimedir. Ravi Hz. Ebû Musa el-Eş'arî'nin sözlerini kesin bir şekilde hatırlayamadığı için bu şüphesini de ifade etmek maksadıyla bu kelimeyi de metine ilave etmek lüzumunu hissetmiştir.

Bir önceki hadis-i şerifin şerhinde de açıkladığımız gibi, aslında Şafiî ulemasına göre harp bitmeden önce, savaş alanına varıp mücahitlere katılamadıkları için, Hanefi âlimlerine göre de ganimet malları henüz harp ülkesinden İslam ülkesine taşınmadan önce mücahidlere katılamadıkları için, ganimet mallarından bir pay alamamaları gerekirdi. Onlar Hayber'e vardıkları zaman orası harp ülkesi olmaktan çıkmış, İslam ülkesi haline gelmişti. Fakat

Hz. Peygamber, onlara verdiği bu hisseyi, ya kendi rızasıyla kendi hissesinden vermiştir. Yahut da mücahidlerin rızasını alarak onların hakkından vermiştir. Ayrıca gemi halkının Hayber'in fethinden önce oraya vardıkları için ganimetten pay almayı hak etmiş oldukları da düşünülebilir.[323]

2726. ...İbn Ömer'den demiştir ki:

Rasûlullah (s.a.) Bedir (savaşı) günü (ayağa) kalarak: "Gerçekten Osman, Allah'ın ve Rasulünün yolunda hizmette bulundu. Ben de onun adına biat ediyorum." deyip (ganimet mallarından) ona da pay verdi. Oysa onun dışında, harbe katılmayan hiçbir kimseye (ganimetten) pay vermemişti.[324]

Açıklama

Her ne kadar metinde Hz. Peygamberin Hz. Osmanın dışında Bedir savaşına bilfiil katılmayan kimselerin hiçbirine ganimetten hisse vermediği ifade ediliyorsa da aslında, es-Siyerü'1-Kebir isimli eserde açıklandığına göre, Hz. Peygamber bilfiil Bedir harbine katılmayan Hz. Osman'a Bedr ganimetlerinden pay verdiği gibi, Şam taraflarına giden Kureyş Kervanım takib etmek ve onun hakkında haber getirmekle görevlendirdiği Talha b. Ubeydullah ile Said b. Zeyd (r.a)'e ve Medine'den gelen münafıklarla ilgili bir haberi tahkik etmek üzere, Medine'ye gönderdiği Ensar'dan beş mücahide de bilfiil savaşa katılmadıkları halde, Bedir ganimetlerinden hisse vermiştir. Bu mücahidler her ne kadar bilfiil savaşa katıl-mamışlarsa da aslında, bilfiil harp ülkesinde Rasul-i Ekrem'in ve tüm müs-lümanların hizmetinde bulunmuşlardır. Medine'ye gönderirken Hz. Talha ile Hz. Said'den Medine'de bulunduklarından dolayı harp ülkesinde değil, İslam ülkesinde bulundukları iddia edilemez.

Ayrıca bazı kimseler, "Allah Teâlâ hazretleri, Bedir ganimetlerinin paylaştırılmasını Rasulünün arzusuna bırakmıştı. O ganimetlerde kimsenin hakkı yoktu. Bu sebeple Hz. Peygamber sözkonusu ganimetlerden istediği kadarını istediği kimseye vermeye salahiyetli idi de onun için sözü geçen kimselere de Bedir savaşına katılmadıkları halde ganimetlerden pay verdi. Nitekim "... Ganimetler, Allah'ın ve Rasûliinündür..."[325] ayet-i kerimesi de bunu gösterir." demişlerdir. Siyer-i Kebir şerhinden naklettiğimiz bu ifadelerden de anlaşılıyor ki aslında Bedir savaşına bilfiil katılmadığı halde Bedir ganimetlerinden pay alan sadece Hz. Osman değildir. Fakat Hz. İbn Ömer bundan haberi olmadığı için "Savaşa katılmadığı halde ganimetlerden pay alan sadece Hz. Osman'dır..." diye rivayette bulunmuştur.

Hanefi âlimlerinden Ebû Ca'fer Tahavî, bu hadisle ilgili olarak şu açıklamayı yapıyor: *'Hz. Osman Hz. Peygamberin emriyle Medine'de

kalarak ailesi Rukiyye'nin hastalığıyla ilgilenmek üzere görevlendirildiği ve bu yüzden de katılmayı çok istediği halde bilfiil katılamadığı, Bedir savaşının ganimetlerinden hisse aldığı gibi,devlet reisinin bir başka cephede savaşmak üzere müslümanların işleriyle görevlendirildiği bir kimse de müslümanların eline geçen ganimet mallarından pay almaya hak kazanır. Kumandan, harp malzemesi ikmal etmek üzere İslam ülkesine geri gönderdiği kimselerle, Harbe katılmayı çok arzu ettikleri halde devlet reisinin görevlendirdiği yeri terke-demeyen ve bu yüzden de savaşa katılmayan kimseler de ganimetten pay almaya hak kazanırlar. Her ne kadar 2723 numaralı Ebû Hureyre hadisinde Hz. Ebanı, Necd taraflarına gitmek üzere bizzat Hz. Peygamber gönderdiği halde, dönüşte ona ve arkadaşlarına Hayber ganimetlerinden pay verilme-mişse de, aslında bunun sebebi Hz. Peygamberin Hz. Eban ile arkadaşlarını savaş başladıktan sonra değil de savaş başlamadan önce göndermiş olmasıdır. Bir başka ifadeyle, Hz. Eban'ı Hayber savaşına katılmaktan alıkoyan sebep kendisine Hz. Peygamberin vermiş olduğu görev değildi. İstese idi Hayber savaşı sona ermeden önce arkadaşlarıyla birlikte Hayber mücahidlerine katılabilirdi.

Avnü'l-Ma'bûd yazarının ifade ettiğine göre, her ne kadar konumuzu ilgilendiren bu hadis-i şerifte Bedir muharebesinin sonunda Hz. Peygamberin, Hz. Osman'ın gıyabında onun adına bîat aldığı ifade ediliyorsa da, bu doğru değildir. Hadisin bu kısmını bazı raviler yanlış rivayet etmişlerdir. Hz. Peygamberin kendi sağ elini sol eli üzerine koyarak Hz. Osman'ın gıyabında, onunla biatlaşması hadisesi, Bedir savaşında değil, Hudeybiye gazvesinde olmuştur. Nitekim Buharı ve Tirmizi'de zikredilen şu hadis-i şerifte bu gerçeği ifade etmektedir:

"Osman b. Abdullah b. Mevhibden rivayet edilmiştir ki, Mısır halkından bir adam, Beytullah'ı haccetti ve (orada) oturmakta olan bir cemaat gördü.

"Bunlar kimlerdir?" diye sordu.

"Kureyşdir" dediler.

"Şu şeyh kimdir?" diye sordu.

İbn (i Ömer) dir." dediler. Yanına geldi ve:

"Sana birşey soracağım; şu ka'be'nin kutsiyeti hakkı için senden bana (gerçeği) söylemeni istiyorum. Uhud savaşı esnasında Osman'ın kaçtığını bilir misin?" dedi. Şeyh:

"Evet" diye cevap verdi. Adam:

"Rıdvan Matından geri kaldığını ve bu biate katılmadığını biliyor musun?" diye sordu. Şeyh:

"Evet" diye cevap verdi. Adam:

"Bedir savaşından geri kaldığını ve bu savaşa da katılmadığım bilir misin?" dedi. Şeyh:

"Evet" diye cevap verdi. Bunun üzerine adam "Allahü ekber" diye mukabele etti. İbn Ömer Ona:

"Gel" dedi "sorduğun hususları sana açıklayayım. Uhud günü esnasında Osman'ın firar etmesi ise şehadet ederim ki; Osman, Allah tarafından affedilmiş ve bağışlanmıştır.[326] Bedir savaşından geri kalmasına gelince, çünkü peygamber (s.a.)'in kerimesi Hz. Osman'ın yanında veya nikahı altında bulunuyordu. Peygamber, (s.a.v) ona "Bedir savaşına katılan kişinin sevabına ve (ganimet) payına sahip olacaksın." buyurmuştu. Rıdvan bi'atinden geri kalması da Mekke içinde Osman'dan daha kıymetli bir kişi olsaydı Rasûlullah (s.a) Osman'ın yerine onu gönderirdi. Rıdvan biati Osman Mekke'ye gittikten sonra oldu. Peygamber (s.a) sağ eli için "Bu Osman'ın elidir" buyurarak, onunla (so1 elinin üzerine vurdu ve (biat) Osman içindir- buyurdu." İbn Ömer, ona simdi bunu (izahı) da beraberinde götür" dedi.[327]

141. Ganimetten Kadınla Köleye De Pay Verilir

2727. ...Yezid b. Hürmüz'den rivayet olunmuştur ki: (Haricilerin başkanı) Necdet (b. Amir el-Harûrî), İbn Abbas'a (bir mektup) yazarak ona bazı şeylerle birlikte kölenin de ganimette bir hakkı olup olmadığım, kadınların da peygamber (s.a)le birlikte (savaşa) çıkıp çıkmadıklarını ve onların da ganimette bir hakkı bulunup bulunmadığını sordu. İbn Abbas (r.a) da:

(Eğer bu adamın) Ahmakça bir iş yapmayacağından emin olsaydım, ona mektupla cevap vermezdim- dedi (ve mektubunda ona şunları yazdı) "Kölelere gelince (onlara da ganimetten pay) verilirdi. Kadınlarsa onlar yaralıları tedavi ederler ve su verirlerdi."[328]

Açıklama

Metinde geçen "Eğer (bu adamın) ahmakça bir iş yapmayacağından emin olsaydım ona mektupla cevap vermezdim." anlamındaki cümle, Müslim'de "... Bir ilmi gizlemiş olma durumuna düşmesem buna (cevap) yazmazdım..."[329] anlamına gelen lafızlarla rivayet edilmiştir.

Yine Müslim'in rivayetinden öğrendiğimize göre, Haricilerin reislerinden olan Necdet'in, îbn Abbas'a gönderdiği mektupta kendisine şu beş soru yöneltilmiştir:

1. Rasûlullah (s.a.) kadınlarla birlikte savaşa gider miydi?

2. Onlara da ganimetten hisse ayırır mı idi?

3. Çocukları öldürür müydü?

4. Yetimin yetimlik müddeti ne zaman sona erer?

5. Beştebir kimin hakkıdır?

Hz. İbn Abbas da ona şu cevabı vermiştir:

"Bana mektup yazarak; Rasûlullah (sallallahü Aleyhi ve sellem) kadınlarla birlikte gaza eder mi idi? diye sordun. (Evet) Onlarla birlikte gaza ediyordu. Onlar da yaralıları tedavi ediyor; kendilerine ganimetten bir şeyler veriliyordu. Hisseye gelince; onlara hisse ayırmamışlar, şüphesiz Rasûlullah sallallahü aleyhi ve sellem çocukları da öldürmezdi. O halde sen de çocukları öldürme!

Bana yazarak; yetimin yetimlik müddeti ne zaman sona erer? diye sordun. Ömrüme yemin ederim ki adam vardır, sakalı biter de halâ kendi hakkını almaktan zayıf, kendi namına vermekten acizdir. İşte kendisi için başkalarının aldığının elverişlisini almaya başladı mı artık ondan yetimlik gitti demektir.

Bana yazarak; beştebirin kime verileceğini sordun. Biz: Bu bizim hakkımızdır, derdik, fakat kavmimiz bunu kabul etmedi." Aslında Hz. tbn Abbas Necdet'in bu mektubuna cevap vermek istememiştir. Çünkü bu zat, İslam. alemine saçtıkları fitne tohumları ve ortaya attıkları bid'atlerle, İslam dairesinden çıkan ve sonu gelmez tartışma ve fitnelerin öncülüğünü yapan haricilerin liderlerinden di.

Fakat, -'Kim bildiği bir meseleyi kendisine soran bir kimseye açıklamaktan kaçınırsa kıyamet gününde onun ağzına ateşten gem vurulacaktır.”[330] hadis-i şerifindeki tehdide hedef olmaktan korktuğu ve Necdet'in de açıkladığı gibi ahmakça bir uygulama yaparak, yeni birtakım bid'atlere yol açacağından çekindiği için, ona cevap vermeyi daha uygun görmüştür. Konumuzla ilgili bu hadis-i şerifte kölelere ganimetten bir şeyler verildiği ifade edilmekte ise de, bunun mikdarı ve mahiyeti hakkında kesin

bir açıklama olmadığı gibi, kadınlar hakkında da bu hususta bir açıklama yoktur. Ancak yukarıda tercümesini sunduğumuz Müslim'in rivayetinde ise; kadınlara ganimetten hisse mikdarına erişmeyen birşeyler verildiği açıklanmaktadır. Daha sonra gelecek olan 2728 numaralı hadis-i şerifte, kadınlara ganimetten verilen bu mikdarın razh denilen bir miktar olduğu ifade edilmektedir.

Ömer Nasuhi Bilmen Razh kelimesini şöyle açıklıyor: "Harpte hizmetleri görülen kadınlara, çocuklara, kölelere ve ziminilere ganimet mallarından verilen bir mikdar maldır. Savaşanların paylarından eksiltilir. Bu mik-darı tayin veliyyü'1-emre aittir.

Razh kelimesi; lügatte az birşey vermek ve az bir mikdarda verilen şey manasındadır. Kendileri savaşçı ve mücahidlerden sayılmadıklan halde harpte, bazı hizmetleri görüldüğünde dolayı ganimet mallarından razh namıyla birer mikdar mal alan kimselere de Ehl-i razh denilir. [331] Müslim'in rivayet ettiği diğer bir hadis-i şerifte de "... Ganimet mallarının başında bulunan kölelerle kadınlara sade bir mikdar hediyye verileceği..."[332] ifade edildiğinden Hanefi âlimleri, ganimet mallarının başında bulunan kölelere, kadınlara ganimet mallarından bir hisse verilemeyeceğini, sadece "razh" adıyla bir hediyye verilebileceğini söylemişlerdir. Burhaneddin el-Merğınani el-Hidaye isimli eserinde, Hanefî âlimlerin bu meseledeki görüşünü şöyle ifade ediyor: "Köle ile kadına, çocuğa ve zimmiye ganimet mallarından bir hisse verilemez. Onlara ancak razh verilebilir. Razh'ın mikdarını da ancak devlet reisi tayin eder. Çünkü Hz. Peygamber, sözü geçen sınıflara, ganimetten bir hisse ayırma-mıştır. Zira cihad bir ibadettir. Zimmi ise ibadet ehlinden değildir. Çocukla kadına gelince, bunlar cihad etmekten acizdirler. Ancak köle savaşacak olursa, kadınlar da yaralıları tedavi edip hastalara bakacak olurlarsa, kendilerine razh denilen bir hediye verilir.[333] İbn Humam'm beyanına göre "Hanefi âlimleri bu Razh ganimetlerden Allah ve Rasulü için ayrılacak olan humus çıkarılmadan önce, sahiplerine verileceğini söylemişlerdir.

İmam Şafiî ile imam Ahmed (r.a) bu görüştedirler. İmam-ı Ahmed'den gelen diğer bir rivayete göre de, razh ganimetlerden humus çıkarıldıktan sonra kalandan alınır, tmam Şafiî'nin diğer bir görüşüne göre de humusun beşte birinden alınır.[334] İmam Malik'e göre ise bunlara nimetten hiçbir şey verilmez.[335]

Bazı Hükümler

1. Kadınlar harbe katılarak, yaralıların ve hastaların hizmetinde bulunabilirler.

2. Dar'ül-Harpte ganimetler dağıtılırken orada hazır bulunan kadınlara, ganimetten bir mikdar hediyye verilir, tmam Ebû Hanife ile es-Sevri, el-Leys, Şafii ve ulemanın büyük çoğunluğu bu görüştedir. İmam Evzâî'ye göre; eğer kadınlar hastaların veya yaralıların hizmetinde bulunmuşlarsa, mü-cahidler gibi ganimetten hisse alırlar, imam Malik'e göre, kadınlar ganimetten hiçbir şey alamazlar.[336]

2728. ...Yezid İbn Hürmüz'den demiştir ki:

Necdetü'l-Harûrî, îbn Abbas'a (bir mektup) yazarak ona "Kadınlar Rasûlullah (s.a)'le birlikte savaşa katılırlar mıydı? Rasûlullah (s.a) onlara (ganimetten) bir pay ayırır mıydı?" diye sordu. (Yezid b. Hürmüz rivayetine devam ederek şunları) söyledi: İbn Abbas'ın Necdet'e (gönderdiği) mektubunu ben (bizat kendi ellerimle ve şu şekilde) yazdım: "Kadınlar da Rasûlullah (s.a.)'la birlikte savaşa katılırlardı. (Ganimetlerden) pay (ayıimay)a gelince (işte bu) yoktu, fakat onlara razh verilirdi.[337]

Açıklama

Harûra: Küfeye iki mil uzaklıkta bir yerdir. Hariciler ilk toplantılarını burada yaptıkları için daha sonra, buraya nışbet edilerek Harûralılar diye anılmışlardır. Hariciler, çeşitli fırkalara ayrılır. Fakat üzerinde ittifak ettikleri esaslardan biri, mutlak olarak Kur'ân'ın emrine uymak ve hadisin Kur'ân'da bulunmayan emrini reddetmektir.

Mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifle ilgili açıklama bir önceki hadisin şerhinde geçtiği için burada tekrara lüzum görmüyoruz.[338]

2729. ...Haşrec b. ZiyacTın baba annesi (Ümmü Ziyad el-Eşçiyye) nden demiştir ki; kendisi Rasûlullah (s.a.) ile birlikte (Hayber savaşına katılan) altı kadının altıncısı olarak Hayber savaşına çıkmıştır. (Hz. Ümmü Ziyad sözlerine) şöyle devam etti: Bizim de. erkeklerle birlikte savaşa çıktığımız haber olarak Rasûlullah (s.a.)'e erişince bize (emir) gönderip (yanına çağırdı) Biz de (emre uyup huzuruna) vardık. Kendisinde öfke (alametleri) gördük. (Bu savaşa)

“Kiminle ve kimin izniyle çıktınız?" dedi. Biz de "Ey Allah'ın Rasûlü, biz yün eğirerek (savaşa) çıktık. Bununla Allah yolunda hizmet edeceğiz. Ayrıca bizim yanımızda yaralıları(tedavi) için (birtakım) ilaçlar da var, (ganimetlerden) hisse alırız (halka buğday ve arpadan yapılmış) sevk (denilen bir şurup) içiririz" dedik, (bu hadisi Hz. Ümmü Ziyad'dan nakleden Haşrec, sözlerine devam ederek şunları) söyledi (Bu konuşmadan sonra) "Kadınlar kalktılar" (gittiler, Hz. Ümmü Ziyad sözlerine devam ederek bana) "Allah, peygamberine Hay-ber'i (n kapılarım) açınca bize de erkekler gibi (ganimetten) pay verdi." dedi. Ben de ona: "Ey nineciğim (Hz. Peygamberin size verdiği) bu şey ne idi?" dedim. "Hurma" (idi) diye cevap verdi.[339]

Açıklama

Şevkanî'nin açıklamasına göre bu hadisin senedinde bulunan Haşrec kimliği meçhul bir kimsedir. Bu bakımdan onun rivayet ettiği hadisler delil olmaz. Hafız tbn Hacer Telhis isimli eserinde bu ravi hakkında bu hükmü vermiştir. Hattâbî'nin bu hadisle ilgili açıklamalarını şu şekilde özetlemek mümkündür: "Fıkıh ulemasının büyük çoğunluğuna göre kadınlarla, kölelere ve çocuklara ganimetten bir pay verilemez. Ancak bunlara Razh denilen ve mikdarını kumandanın tayin edeceği, az bir hediyye verilir. Fakat imam Evzaî, savaşa katılan kadınlara da erkekler gibi ganimetten bir hisse verilmesi gerektiğini iddia etmiş. Kanaatimce imam bu hükmü verirken bu hadise dayanmıştır. Oysa bu hadis, delil olma niteliği taşımayan zayıf bir hadistir. Bilfiil savaşa katılan kadınların da erkekler gibi ganimetten hisse alabileceklerini iddia edenler olduğu gibi, harbe gücü yeten mürahiklik çağına gelmiş çocukların da, buluğ çağına ermiş mücahidlere denk hisse alacaklarını söyleyenler de vardır." Hafız Şemsüddin b. el-Kayyim (r.a) de bu mevzuda şunları söylüyor: Her ne kadar bu hadis-i şerifte "Rasûlullah ganimet eşyasından erkeklere verdiği gibi bize de verdi" anlamında bir ifade varsa da, burada erkeklerle kadınlara, ganimetten aynı miktarda mal verildiği kasdedilmiyor. Bir başka ifadeyle burada miktar üzerinde durulmuyor. Sadece ganimetten erkeklere verildiği gibi kadınlara da birşeyler verildiği ifade edilmek isteniyor." [340] Sözü geçen kadınlara ganimetten verilen bu malların, erkeklere verilen hisse gibi olmadığını anlamak için, onlara verilen bu malın, hurma

olduğunu düşünmek yeterlidir. Çünkü hurma bir yiyecektir. Yiyecekler ise diğer mallar gibi değildir.[341]

2730. ...Âbîllahm'ın kölesi Umeyr demiştir ki:

Ben, efendilerimle birlikte Hayber savaşına katıl (mış) tim. Onlar benim hakkımda, Rasûlullah (s.a.) le konuştular. (Rasul-ü Ekrem de silahlanmam içip) bana emir verdi. Ben de bir kılıç kuşandım, bir de baktım ki (yaşımın küçüklüğü ve boynumun kısalığı sebebiyle)kılıcı yerde sürüklüyorum. Benim köle olduğum (Hz. Peygambere) haber verildi. Bunun üzerine bana (ganimetten) işe yaramaz ev eşyası (verilmesini) emretti.

Ebû Dâvûd der ki: (Bu son cümlenin) manası "Hz. Peygamber ona (ganimetten) pay vermedi" (demektir). Ebû Ubeyd kendisine et yemeyi yasakladığı için abillahm diye isimlendirildi.[342]

Açıklama

Metinde geçen Âbîllahmi kelimesi kaçınan imtina eden ânlamına gelen Abi kelimesiyle et anlamına gelen el-lahm kelimesinden meydana gelmiş birleşik bir kelimedir ki "et yemekten kaçınan kimse" demektir. İşte bu isimle anılan kimse ev halkının ileri gelenleriyle birlikte Hz. Peygamberin huzuruna vararak daha küçük yaşta ve dolayısıyla kısa boylu olan Umeyr'in de Hayber savaşına girip girmemesi hususunda istişarede bulunmuştur. Hz. Peygamber de bu çocuğun harp sanatını öğrenmesi için techizâtlanarak savaşa girmesini tavsiye etmiştir. Bunun üzerine Hz. Umeyr, kılıcını kuşanmışsa da boyu kısa olduğu için kılıcın ucu yere değmiş ve etrafındakilerin dikkatini çekmiştir.

Savaştan sonra, ganimetler bölüşülmeden önce, Hz. Peygamber'e, Hz. Umeyr'in köle olduğu haber verilince ona diğer mücahidlere verdiği gibi bir hisse vermemiş, sadece tencere gibi kapkacak cinsinden döküntü bazı ev eşyası vermiştir.

Bu hadis-i şerif, köleye ve çocuğa ganimetten hisse verilmez, ancak sadece razh denilen bir hediye verilir, diyen Ebû Hanife (r.a.)»üe tmam Şafiî'nin ve ulamenan büyük çoğunluğunun delili olduğu gibi, köleye ganimetten hiçbir şey verilmez diyen İmam Malik ile "harbe iştirak eden köleye de diğer mücahidler gibi hisse verilir."diyen Hasan, İbn Şirin, Nehai ve Hakim'in aleyhine delildir.[343]

2731. ...Cabir'den demiştir ki:

Ben Bedr (savaşı) günü (orada bulunan ve tabanındaki su gayet az olduğu için içine atılan kova boş çıkan) bir kuyuya inip kovaya bizzat kendi ellerimle su doldururdum (ve) arkadaşlarıma (dağıtırdım).[344]

Açıklama

Metinde geçen kelimesi ikinci babdan olan fiilinden gelen muzari bir fiildir.fiili tabanında su az olduğu için atılan kovanın, dolmadığı bir kuyuya inip kovayı elle doldurmak anlamında kullanılır. Buna göre hadis-i şerifte Hz. Cabir'in Bedir savaşında orada bulunan bir kuyuya inerek bizzat elleriyle doldurduğu kovalarla gazilere su taşıdığı.bu suretle hizmette bulunduğu ifade edilmektedir. Avnü'l-Ma'bud yazarının da ifade ettiği gibi, bu hadis-i şerifin mevzu-muzu teşkil eden "Kadınlarla kölelerin ganimet mallarından pay alıp almayacağı" mevzuundaki hadisleri ihtiva eden babla hiçbir ilgisi yoktur. Ancak bu hadis savaşta mucahidlere su dağıtarak da hizmet edilebileceğini ifade etmesi sebebiyle, savaşın bir ayrıntısını teşkil ettiğinden musannif Ebû Dâvûd onu da bu babdaki hadislerin sonuna ilave etmeyi uygun bulmuştur.[345]

142. (Müslümanların Safında Çarpışan) Bir Müşrike De (Ganîmet Mallarından) Pay Verilebilir (Mi?)

2732. ...Yahya (b. Meîn) Hz. Aişe'den naklen (şöyle) demiştir.

(Müslümanlar, Bedir savaşına çıktıklarında) Bir müşrik Hz. Peygamberle birlikte savaşmak için yanına vardı. (Hz. Peygamber de onun bu teklifini reddederek)

"geri dön" dedi. (Hadisin bundan) sonra (ki kısmını Yahya b. Main ile Müsedded) aynı lafızlarla rivayet ettiler. (Bu iki ravinin ittifakla rivayet ettiklerine göre Uz. Peygamber o müşrike şöyle) buyurmuştur: - "Biz bir müşrikten yardım istemeyiz."[346]

Açıklama

Hanefi âlimlerinden Burhaneddin el-Merğaninî'nin açıklamasına göre; Hanefi âlimleri; "Müslümanlar safında kafirlere karşı savaşan bir kafirin ganimetten bir hisse alamayacağını, çünkü cihad bir ibadet olduğundan kafirlerin cihada katılmaya ve dolayısıyla ci-haddan elde edilen ganimetten pay almaya ehil olmadıklarını söylemişlerdir. Delilleri ise mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şeriftir. Bu hadisle ilgili olarak Hanefi ulemasından İbn Abidin şunları söylüyor: Cihadda kafirden yardım istemek caiz değildir. Zira peygamber Efendimiz, Bedir gazasına çıktıklarında kendilerine bir kafir yetişip müslümanlar safında savaşmak için geldiğini söyledi. Peygamber Efendimiz kendisine

"Allah'a ve Rasûlüne iman ediyor musun?" diye sordu, o da: "Hayır" dedi. Bunun üzerine Rasul-i Ekrem efendimiz

"Öyle ise dön! Ben bir kafirden asla yardım istemem" buyurdu. Bu hadis-i şerifi, Müslim rivayet etmiştir.

İmam Şafiî demiştir ki; Rasûl-i Ekrem Efendimiz, Bedir gazasında bir veya iki kafirin cihada katılmasını reddetmiştir. Sonra Peygamber Efendimiz, Hayber gazasında Beni Kaynuka yahudilerinden yardım istemiştir. Hu-neyn gazasında, Saffan b. Umeyyeh'den, kafir olduğu halde yardım istemiştir. Buna göre Peygamber Efendimiz, kafirden yardım istemekle istememek arasında muhayyer olduğu için, Bedir gazasında kafirin yardımını reddetmiş ise de iki hadis arasında ihtilaf yoktur. Bedir gazasında o kimsenin kafir olduğu için yardımını reddetmiş ise, sonra Hayber gazasında ve diğer gazalarda kafirlerden yardım istemesi hakkındaki hadis-i şerifleri Bedir gazasında kafirden yardım istemediğine dair hadis-i şerifin hükmünü neshetmiştir.[347]

Yine Hanefi âlimlerinden İbnü'l-Humam'ın açıklamasına göre; Peygamber Efendimizin Hayber gazasında yahudilerden yardım istuneleri hakkındaki hadis-i şerifin senedinde zayıflık vardır. Çünkü fukahadan bir çokları -cihadda kafirden yardım istemek caiz değildir- demişlerdir."[348]

Bezlü'l-Mechûd yazarının bildirdiğine göre İmam Şafiî ve diğer ulemaya göre, müslümanlar hakkında iyi düşündüğüne inanılan bir kafirin, yardımına ihtiyaç duyulduğu zaman, ondan yardım istemek caizdir. Böyle bir ihtiyaç yokken, ondan yardım istemek ise tahrimen mekruhtur. Bu şekilde müs-lümanların kendine güvenmesi ve imamın da kendisine izin vermesi neticesinde müslümanlar safında kafirlere karşı savaş veren bir kimse ganimetlerden pay alamaz sadece "razh" denilen az bir hediye alır.

İmam Malik ile İmam Şafiî, İmam Ebû Hanife (r.a.) ve ulemanın büyük çoğunluğu bu görüştedirler.

İmam Şa'rânî ise Mizan'ül-Kiibra isimli eserinde "İmam Malik ile İmam Ahmed'e göre kafirlerden asla yardım istenemez, İmam Şafiîye göre ise, kafirden yardım istenebilmesi için iki şart vardır: Birincisi müslümanlar az olması lazım, ikincisi de o kafirin müslümanlar hakkında iyi niyet beslediğinin bilinmesi gerekir.

Nitekim Bahrü'r-Raik isimli eserde, kendisine verilen talimata uygun hareket ettikleri takdirde savaşta kafirlerden ve fasıklardan yardım istenebilir. Küffara karşı yapılan savaşlarda münafıklarla, fasıklardan yardım istenebileceğinde icma vardır. Bağilere karşı yapılan savaşta da fasıklardan yardım istemek Hanefi ulemasına göre caizdir. Çünkü Hz. Ali, bağilere karşı Eş'as'dan yardım istemiştir. Kâfirlere karşı yapılan savaşlarda, kafirlerden yardım istemenin cevazına delâlet eden bir hâdisede Hz. Peygamberin kâfirlerle yaptığı bir savaşta kafir kısmına müslümanlar safında savaşması için izin vermesi ve sonra da

"Allah bu dinî facir kimselerle de kuvvetlendirir," buyurmasıdır.[349]

143. Atlı Mücahitlerin Ganimetlerdeki Payları

2733. ...İbn Ömer'den demiştir ki

Rasûlullah (s.a) mücahid ve atı için birisi kendisine ikisi de atma (olmak üzere ganimet mallarından) üç pay vermiştir.[350]

Açıklama

Ulema, bir mücahidin ganimet mallarından alması gereken pay hakkında ihtilafa düşmüşlerdir.

Esasen bir mücahid, savaşta ya süvari olarak bulunur ya da piyade olarak bulunur.

Savaşa piyade olarak katılan bir mücahidin, ganimet mallarından sadece bir hisse alması gerektiğinde tüm ulema ittifak etmişlerdir.

Fakat, süvari olarak katılması halinde, alması gereken hissenin mikda-rı hakkında ihtilafa düşmüşlerdir. İmam Ebû Hanife (r.a) ile İmam Züfer (r.a)'e

göre savaşa süvari olarak katılan bir mücahid, birisi kendisi, diğeri de hayvanı için olmak üzere ganimet mallarından iki hisse alır. Yine Hanefi imamlarından İmam Ebû Yusuf ile İmam Muhammed (r.a.)'e göre; birisi kendisi için, ikisi de hayvanı için olmak üzere üç hisse alır. İmam Şafii ile İmam Malik, Ahmed, İshak, İbn Abbas, Mücahid, el-Hasen, İbn Şîrîn, Ömer b. Abdülaziz, el-Evzâî, es-Sevri, Ebû Ubeyd, İbn Cerir ve diğer ulema da İmam Ebû Yusuf'un görüşündedirler.

Şafiî ulemasından Hafız İbn Hacer ise, Hz. Ali (r.a) ile Hz. Ömer (r.a)'in de bu mevzuda cumhurun görüşünde olduklarını söylemiştir.

Süvari olarak savaşa katılan bir mücahidin, birisi kendisi için, ikisi de hayvanı için olmak üzere ganimet mallarından üç hisse alacağını söyleyen cumhur ulemanın bu mevzudaki delili; konumuzu teşkil eden İbn Ömer hadisi ile benzeri hadislerdir. İmam Ebû Hanife (r.a)'nin bu mevzudaki delili ise 2736 numaralı Mücemmi b. Cariye hadisidir. İmam Ebû Hanife (r.a) kendisine göre tesbit ettiği bazı deliller sebebiyle mevzumuzu teşkil eden İbn Ömer hadisiyle amel etmeyi uygun görmemiştir.

Çünkü İbn Ömer hadisinde, sözü geçen ganimet taksiminin hangi savaşta elde edilen ganimetlerle ilgili olduğu açıklanmamıştır. Bu ganimetlerin Hayber savaşından Önceki savaşlarda ele geçen ganimetlerle ilgili olması ihtimali vardır. Oysa Rasul-ü Zişan efendimizin Hayber savaşından önceki ganimetlerle ilgili uygulaması daha sonraki ganimetlerin taksimi için bir ölçü olamaz. Allahu Teâlâ Hayber ganimetlerini hiçbir ölçüye tabi olmaksızın istediği şekilde dağıtmak üzere Hz. Peygamberin arzusuna bırakmıştı. Ayrıca konumuzla ilgili bu hadis-i şerif te at için verildiği ifade edilen, iki hisseden birinin normal ganimet payı olarak diğerinin de tenfil olarak verilmiş olması, savaşta kullanılan atlar için iki hisse değil bir hisse verilmiş olması, ihtimal dahilindedir.

Buharî sahihinde, bu hadisi iki yerde rivayet etmiş. Bunlardan birisi ci-hâd bölümünde "Rasûlullah (s.a) Hayber günü at için iki, piyade için bir hisse verdi." anlamına gelen lafızlarla rivayet etmiştir. Ancak burada söz konusu ganimetlerin Hayber ganimetleri olduğu ifade edilmekle beraber, bu-•adaki at için verildiği ifade edilen iki hissenin sadece ata verilmiş olmayıp sahibiyle birlikte ata verilmiş olması ihtimali vardır. Bu durumda aslında ata ve sahibine birer hisse verilmiş demektir.

Ayrıca metinde geçen at anlamındaki Feres kelimesinin aslında atlı anlamına gelen faris olduğu halde yanlışlıkla elifi düşerek metne "feres" şeklinde geçmiş daha sonraki devirlerde gelen raviler bu metne itibar

ederek, "bir ata iki hisse bir piyadeye de bir hisse verildiğine göre bir atlıya üç hisse verilmesi icabeder." mantığından hareketle, bu mevzudaki hadisleri "Bir süvariye üç hisse verilir" şeklinde rivayet etmiş olmaları kuvvetle muhtemeldir. Nitekim İbn Ebî Şeybe'nin Musannafındaki "Rasulullah (s.a.) süvariler için iki piyadeler için de bir hisse verirdi." mealindeki hadis-i şerifle benzerleri bu gerçeği te'yid etmektedir.

Darekutnî'nin el-Mü'telif ve'l-Muhtelif isimli eserinde de bu hadiste geçen el-feres kelimesi el-far(is şeklinde rivayet edilmiştir. Bu kelimeyi, Faris şeklinde rivayet eden ravilerin tümünü görmek isteyen okuyucularımıza Bezlü'l-Mechûd isimli Sünen-i Ebu Davud şerhinin 335-336. sayfalarına bakmalarını tavsiye ederiz.

Şevkanî'nin bu mevzudaki görüşünden dolayı İmam Ebû Hanife'ye saldırması, kendisine yakışmayan bir tutumdur.[351]

2734. ...(Ebû Umre'nin) babasından rivayet etmiştir ki: Biz dört kişi, yanımızda bir(er) atla Rasulullah (s.'a.)'in yanına gelmiştik. Bizden herkese bir hisse, her bir at için de iki hisse ayırdı."[352]

Açıklama

Münziri'nin açıklamasına göre, bu hadisin senedinde el-Mesudı vardır. Bu ravı çeşitli yönlerden tenkit edilmiştir. Fakat Buharı bu zatın rivayetlerini şahid getirmiştir. Bu durum Buhari'-nin ona güvendiğini gösterir. Bu hadisle ilgili açıklamalarımız bir önceki hadisin şerhinde geçtiğinden burada tekrara lüzum görmüyoruz.[353]

2735. ...(Şu bir önceki hadis-i şerifin) manası Ebû Ömer'den de (rivayet olundu) Ancak Ebû Umre (bir Önceki hadisten farklı olarak Hz. Peygamberin ganimet verdiği atlıların) üç kişi (olduklarını) söyledi (ayrıca) "Her bir atlı için üç hisse verildi" (cümlesini de) ilave etti.[354]

Açıklama

Bu hadis-i Şerif, süvari olarak savaşa katılan bir mücahidin bir hisse kendisi için, iki hisse de atı için olmak üzere ganimetlerden üç hisse alması gerektiğini söyleyen cumhur ulemanın delilidir. Biz fıkıh

ulemasının bu mevzudaki görüşlerini 2733 numaralı hadisin şerhinde açıkladığımızdan burada tekrara lüzum görmüyoruz.[355]

143-144. (Savaşa Katılan) Bir At İçîn (Ganîmetlerden)Bîr Hisse Verileceğini Söyleyen Kimselerin Delilini Teşkil Eden Hadisi İhtiva Eden Bab

2736. ...Kur*an-ı (Kerim-i en güzel bir şekilde) okuyanlardan biri olan Mücemmi b. Cariyeti'l-Ensarî'den demiştir ki:

Rasûlullah (s.a.) ile birlikte Hudeybiye'de bulunduk. Oradan döndüğümüz sırada, halk (Hz. Peygamber'in bulunduğu yere doğru) develerini koşturmaya başladı. Halkın bir kısmı, diğerlerine "Halka ne oluyor?" (da hayvanlarını böyle koşturuyor?) diye sormaya başladılar. Onlar da Rasûlullah (s.a.)'e vahy geldi." (de onu görmek için koşuyorlar) diye cevap verdiler. Bunun üzerine (bulunduğumuz yerden) koşarak çıktık ve peygamber (s.a.) Kürâf 1-Ğamîm (denilen yer) de devesi üzerinde dururken bulduk. Halk (tamamen) yanında toplanınca (Hz. Peygamber) onlara = Biz sana apaçık bir fetih verdik."[356](ayet- kerimesini) okudu, (orada bulunan) bir adam "Ey Allah'ın Rasûlü bu (ayet-i kerimede va'dedilen) bir fetih midir?" dedi. (Hz. Peygamber de) "Muhammed'in hayatı kudret elinde olan zata yemin olsun ki bu(sulh) bir fetihdir." buyurdu. Kısa bir süre sonra da (Hayber fethedildi ve) Hayber (ganimetleri) Hudeybiye mücahid-leri arasında paylaştırdı. (Bu taksimde) Rasalullah (s.a.) (ganimetleri) onsekiz pay üzerinden bölüştürdü. Asker (in sayısı ise) binbeşyüz (kadar) idi. İçlerinde üçyüz de atlı vardı. Her bir atlıya iki hisse, her bir piyadeye de bir hisse verdi.

Ebû DâvûÜ der ki: (Bir önceki) Ebû Muaviye hadisi daha sahihtir ve amel onunladır. Öyle zannediyorum ki MücemmVnin hadisinde hata var- dır. Çünkü Mücemmi (orduda) üçyüz atı olduğunu söylemiştir. Oysa (orduda) iki yüz atlı var idi.[357]

Açıklama

Bilindiği gibi, Hudeybiye sulhu görünüşte müslümanların aleyhine gibi idi. Bu sulh yürürlüğe girdiği andan itibaren, müslümanlığı kabul eden bir Mekkeli Medine'ye gelip müslümanlara sığınacak olursa, anlaşma gereği bu kimse Mekkeli müşriklere geri verilecekti. Bunun yanında bir müslüman dininden dönüp Mekke'ye sığınacak olursa Medine'ye geri gönderilmeyecekti. İlk bakışta bu anlaşma müslümanların aleyhine gibi görünüyordu. Hatta Hz. Ömer bu sulha itiraz eder gibi bir tavır takınmıştı. Fakat aslında bu sulh tamamen müslümanların lehine idi. Çünkü sözü geçen sulh maddeleri sayesinde, Müslümanlar Mekkeli müşrikler içinde kalma ve onlara İslâmı anlatma imkânı buldular. Dolayısıyla bu sulh Mekke'nin kapılarını müslümanlara açan bir anahtar vazifesi gördü.

İlk bakışta müslümanlar sulhun aleyhlerine olduğunu zannettikleri için, bu anlaşmanın Mekke'nin kapılarını kendilerine açacağını anlatmak çok zordu. Bu yüzden Rasûl-i Zişan Efendimiz Allah' in kendilerine fethi müjdelediğini bu anlaşmanın büyük bir fethin kapısını açacağını açıklarken sözlerini yeminle te'yid etmek lüzumunu hissetmişti.

Hazret-i Peygamberin feth hakkındaki kesin açıklamasından sonra, Sahabilerden bazıları "ey Allah'ın Rasülü bu fetih sana mübarek olsun, peki Allah bizim için ne vahyetti diye sordular. Bunun üzerine de "O, imanlarına îman katsınlar diye mü* m ünlerin kalplerine huzur (ve sebat) indirdi... [358]mealindeki ayet-i kerimeyi indirdi.

İbn Kayyim'in Zâd'ül-Mead isimli eserinde belirttiğine göre, Hudeybiye'de Hz. Peygambere "Ey Allah'ın Rasûlü bu bir fetih midir?" sorusunu yönelten zat Hz. Ömer'dir.

Her ne kadar musannif Ebû Dâvûd (r.a), savaşta süvarilere ikişer hisse verilir, diyen İmam-ı Ebû Hanife (r.a)'nin delilini teşkil eden bu hadisi senedinde Mücemmi b. Yakub isimli kimliği meçhul bir ravi olduğu gerekçesiyle, tenkid ederek Cumhurun bu mevzudaki delilini teşkil eden 2733 ve 2734 numaralı hadis-i şerifleri, bu hadise tercih etmişse de aslında, o tenkid isabetli değildir. Çünkü Hafız Zeylaî'nin de belirttiği gibi musannif Ebû Dâvûd bu tenkidini isbatlayacak bir delil de göstermemiştir. İmam Şafiî de bu

hadisi aynı gerekçe ile tenkid etmiştir. Hafız Zeylânî'nin ifadesine göre her-ne kadar bu hadis, ravisi Ya'kub b. Mücemmî'nin kimliğinin meçhulluğu gerekçesiyle tenkid edilmişse de Ya'kub b. Mücemmî'den hem kendi oğlu hem de başkaları hadis rivayet etmişlerdir. Oysa Ya'kub'un oğlu Mücemmî güvenilir bir ravidir. Hafız ibn Hacer de şu sözleriyle Ya'kub'un

güvenilir bir ravi olduğunu ifade etmektedir. "Ya'kub'dan oğlu Mücemmî hadis rivayet ettiği gibi, kardeşinin oğlu İbrahim b. İsmail b. Mücemmî ile Abdüla-ziz b. Ubeyd b. Süheyb de ondan hadis rivayet etmişlerdir. Ibn Hibban Ab-dülaziz'i güvenilir raviler arasında zikretmiştir. Bu durum onun kimliği meçhul bir ravi olmadığını, bilakis güvenilir bir ravi olduğunu gösterir."

Hafız İbn Hacer, İmam Şafii'nin bu hadise yönelttiği tenkitleri de cevaplandırırken şunları söylemiştir: "Ya'kub'dan Yunus b. Muhammed el-Müeddeb, Yahya b. Hassan, İsmail b. EbîÜveys, el-Ka'nebi, Kuteybe, Muhammed b. et-Tabba, gibi güvenilir raviler hadis rivayet etmişler. Böylesine sağlam ravileri olan bir kimsenin hüviyetinin meçhul olduğu nasıl iddia edilebilir. Sonra İbn Meîn, en-Nesâî, Ebû Hatim gibi hadis uleması, bu ravi-den hadis almakta bir sakınca olmadığını söyldikleri gibi, İbn Sa'd da onun güvenilir bir ravi olduğunu söylemektedir. İbnü'l-Katlan da İmam Ebû Ha-nife'nin delilini teşkil eden bu hadisin ravisi Ya'kub'un güvenilir bir ravi olduğunu ve bu hadisi Hakim'in de Müstedrek'inde rivayet ettiğini, senedi ci-hetiyle asla şüphe edilemeyecek sahih bir hadis olduğunu ortaya koymuştur."[359]

144-145. Nefel (Gazilere Ganimet Hissesinden Fazla Olarak Verilen Mükafat)

2737. ...îbn Abbas'dan demiştir ki:

Bedir (savaşı) günü Rasûlullah (s.a.):

"Kim (savaşta) şöyle şöyle yaparsa, ona ganimet hissesinden fazla olarak, şu kadar mükafat var." buyurdu. Bunun üzerine gençler, ileri atıldılar, ihtiyarlar da bayraklara sarılıp onlardan ayrılmadılar. Allah, onlara fethi nasib edince, ihtiyarlar; (gençlere hitaben; bu savaşta) "Biz size yardımcı olduk, eğer siz bozguna uğrasaydınız (sizleri bayrakların altında bekleyen) bize dönecektiniz. Binaenaleyh (biz eliboş) kalırken sizler ganemitler (in hepsin) i, alıp götürmeyin" dedi (ler).

Gençlerse "Rasûlullah (s.a.) ganimetleri bize va'detti" diyerek (onların bu teklifini) kabul etmediler.

Bunun üzerine Allah, "Sana savaş ganimetlerinden sorarlar."[360] (ayetini) "... Nitekim hak uğruna (savaşa gitmek için)) Rabbin seni evinden çıkardığı zaman, mü'mirilerden birtakımı bundan hoşlanmıyorlardı...”[361] ayet-i kerimesine kadar indirdi. (İbn Abbas bunları anlatırken şöyle) diyor (du); "Bu (savaşa çıkmak) Bedir mücahidleri için çok daha hayırlı oldu . Ganimetlerin gençlerle ihtiyarlar arasında eşit olarak paylaştırılması da aynı şekilde (hayırlı oldu). Öyleyse (bu anlattığım hususlarda şimdi) siz de bana uyun. Çünkü ben bu (ganimetlerin paylaştırılması) işi (ni) sizden daha iyi bilirim."[362]

Açıklama

Kafirlerden ele geçen mallar hakkında üç tabir kullanılır:

1. Nefel: Gazilere, ganimet hissesinden fazla olarak verilen mükafatlar. Bu kelime mutlak olarak kullanıldığı zaman ganimet anlamına gelir.

2. Ganimet: Kafirlerden harp yoluyla ele geçirilen mallar için kullanılir. Çünkü nefl kelimesi ziyade anlamında kullanılır. Ganimetler, bizden önceki ümmetlere haram olduğu haelde, bize helal kılındığı için "nefl" ismini almıştır.

3. Fey’: Kafirlerden savaşsız olarak ele geçirilen mallardır.

Bu hadis-i şerifle, ganimetlerin Allah'a ve Rasûlüne ait olduğu, onu paylaştırma işinin de Allah tarafından Hz Peygambere havale edildiği, Allah ve Rasûlünün dışında hiçbir kimsenin, ganimetlerin taksimi hususunda herhangi bir söz söyleme yetkisi olmadığı ifade edilmektedir.

Metinde geçen "... Ganimetler, Allah'ın ve Rasûlünündür."[363] ayet-i kerimesinin mensuh olup olmadığı konusunda ulema ihtilaf etmiştir.

Ulemanın büyük çoğunluğuna göre; bu ayet-i kerime ganimetlerin hükmünü icmali olarak açıklayan muhkem bir ayettir ve "...Bilin ki ganimet (olarak) aldığınız şeylerin beştebiri, Allah'a, Rasûlüne ve (Allah'ın rasulü ile) akrabalığı bulunan (lar)a, yetimlere, yoksullara ve yolcu(lar)a aittir. Allah her şeye kadirdir."[364] ayet-i kerimesi bu ayeti açıklamak üzere gelmiştir.

Bazılarına göre ise; sözkonusu ayet-i kerime mealini sunduğumuz En-fal suresinin 41. ayet-i kerimesiyle neshedilmiştir. Ulema, devlet başkanının veya devlet yetkilisinin mücahidlerden bazılarına hisselerinin dışında gani-

metmallarından bağışta bulunmasını caiz görmekle beraber,bunun zamanı hususunda ihtilafa düşmüşlerdir.

Ulemanın büyük çoğunluğuna göre, devlet yetkilisinin humus ayrılmadan önce, gazilerden bazılarına hisselerinin dışında ganimet mallarından bir mikdarını bağış olarak vermesi caizdir. Delilleri ise; "Kim bir kafiri öldürürse ona şu kadar mükafaat vardır. Kim bir kafiri esir ederse ona da şu kadar mükafat vardır." mealindeki 2738 numaralı hadis-i şeriftir.

İmam Malik'e göre, nefel; caiz ve mekruh olmak üzere iki kısma ayrılır: Caiz olan nefel; savaş sona erdikten sonra verilen nefeldir. İmam Malik (r.a.)'in bu mevzudaki delili 2717 numaları hadis-i şeriftir.

Caiz olan nefel; savaş sona erdikten sonra verilen nefeldir. İmam-ı Malik (r.a.)'in bu mevzudaki delili 2717 numaralı hadis-i şeriftir.

Mekruh olan nefel; savaştan önce kumandanın, savaşta şöyle hareket edene şu kadar mükafaat var, diye vaadde bulunması neticesinde verilen nefeldir. Çünkü böyle bir mükafaata nail olmak için yapılan bir savaş dünyalık için yapılmış olur. Nitekim Rasûl-i zişan Efendimiz, savaşın Allah yolunda yapılıp yapılmadığını tesbit etmenin ölçüsünü verirken "Allah kelimeşini yükseltmek için savaşan kimse Allah yolundadır." Buyurmuştur. [365] Ayrıca ulema, nefelin ganimet mallarından mı, yoksa ganimet mallarından humus çıkarıldıktan sonra geriye kalan kısımdan mı veya

humustan mı, yoksa humusun beşte birinden mi? verileceğinde de ihtilafa düşmüşlerdir.

İmam Şafiî'nin bu husustaki üç görüşünden en sahih olanına göre nefel, humusun beşte birinden, İmam Malik'e göre humustan, İmam Ahmed'e göre ise; humus çıkarıldıktan sonra ganimetin geriye kalanından verilir. Ancak İmam Şafiî ile İmam Ahmed'in seleb hakkında görüşleri, buradaki görüşlerinden farklıdır. Bu iki mezheb imamına göre seleb, ganimetlerdendir, dolayısıyla, seleb, daha humus ayrılmadan önce mevcud ganimetin tümünden verilir. İmam Malik ile Hanefilere göre; nefel ile selebin taksimleri arasında bir fark yoktur. Hanefilere göre eğer, kumandan nefeli mevcud ganimetin tümünden değil de humus çıktıktan sonra, geriye kalan ganimetten vereceğini vadederse, nefeli bu kayda uyarak verir. Böyle bir şart koşma-mışsa; mevcut ganimetin tümünden verir.

Hanefi mezhebinin nefel hakkındaki görüşleri Durrü'l-Muhtar isimli eserde şöyle özetlenmiştir. "Hükümdarın, savaş zamanında mücahidleri harbe tergib ve teşvik için tenfili (nefel vereceğini vadetmesi) menduptur."[366] Bu ibare er-Reddü'1-Muhtar isimli eserde şöyle açıklanıyor: Kuduri sahibi, ten-fil harp devam ederken caizdir, harp bittikten sonra hükümdarın tenfilde bulunması caiz değildir, demiştir. Bazı fukaha hükümdarın dar-ı harpte olduğu müddetçe, tenfilde bulunması caizdir, demiştir. Bunların sözünü Peygamber Efendimizin, Huneyn muharebesi bittikten sonra "her kim bir kafiri öldürürse, eşyası öldürenin olacaktır” hadis-i şerifleri teyid etmektedir.

Ben derim ki; Bu söz şüphe götürür. Çünkü Peygamber efendimiz bu hadis-i şeriflerini, müslümanlar hezimete uğradıklarında onları tekrar savaşa teşvik etmek için buyurmuşlardır."[367]

2738. ...İbn Abbas'dan demiştir ki: Rasûlullah (s.a) Bedir (savaşı) günü:

"Kim bir kafir öldürürse ona şu kadar (mükafat) vardır. Kim de bir kafiri esir ederse ona şu kadar (miikafaat) vardır." buyurmuştur. (Daha) sonra (Hz. İbn Abbas bir önceki hadisin) bir benzerini rivayet etti. (Ancak bir önceki) Halid'in hadisi (bundan) daha da uzundur.[368]

Açıklama

Siyer-i Kebir'de, açıklandığına göre Bedir (savaşı) günü Hz.Peygamberin münadilerinden bir münadi ortaya çıkıp "kim bir kafiri

öldürürse, Selebi öldürenindir. Kim de bir kafir esir ederse bu esir onun olacaktır." diye haykırmıştır. Nihayet savaş sona erdikten sonra Ebû Cehrin selebini, onu öldüren kimse almış ve ganimetler de eşit olarak paylaşılmıştır. O gün herkes öldürdüğü kafirin selebini almıştır. Asım b. Ömer b. Katade'den rivayet olunduğuna göre; o gün el-Velid b. Ukbe'nin Selebini Ali (r.a.), Utbe'nin selebini Hamza (r.a.), Şeybe'nin Selebini de Ubeyde b'. el-Haris hak etmiş iken savaşta aldığı yara sonucu Medine'ye varmadan yarı yolda vefat ettiğinden bu selep onun varislerine intikal etmiştir.[369]

2739. ...Şu (bir önceki) hadisi (yine bir önceki) senediyle Davûd da rivayet etti. (Davud'un bu rivayetine göre Hz. İbn Abbas şöyle) demişti:
Rasûlullah (s.a.) (ele geçirilen) ganimetleri (yaşlı mücahidlerle genç mücahidler arasında) eşit olarak paylaştırdı. Halid'in(2736 nolu)hadi-si (bu hadisden) daha tafsilatlıdır.[370]

Açıklama

Daha önce tercümesini sunduğumuz 2736 numaralı hadis-i şerifte, Bedir savaşı sonunda elde edilen ganimetler, taksim edilmeden önce, ileri atılarak bu ganimetleri ele geçiren genç mücahidlerle, ordunun bayraklarını taşıyan ve bu sebeple de ileriye atılıp ganimet toplama imkanı bulamayan yaşlı mücahidler, arasında ihtilaf çıktığı ve neticede bu mevzuu ile ilgili, ayet-i kerimelerin nazil olmasıyla Rasûl-i Zişan Efendimizin ganimetleri, harbe iştirak eden tüm mücahidler arasında, yaş farkı gözetmeden eşit olarak dağıttığı ifade edilmişti. Mevzuumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifte, yine aynı mevzu ile ilgilidir ve yine İbn Abbas (r.a.) den rivayet olunmuştur.
Bezlü'l-Mechûd, yazarının açıklamasına göre "Esasen, Bedir savaşında ganimetlerin taksimi hususunda anlaşmazlığa düşen üç grup vardı:
Birinci gurup, bozguna uğrayan düşmanı takibe koyulanlardı. Bunlar düşmanı daha da perişan duruma getirerek tam bir hezimete uğratmak ve tekrar toplanmalarına fırsat vermemek için, düşmanın peşinden gittiklerinden, ganimet toplamaya fırsat bulamadıkları gibi, bunu akıllarından bile geçirmemişlerdi.
İkinci grup , düşman bozguna uğrar uğramaz ganimet toplamaya koyulanlardı.

Üçüncü grup, da Hz. Peygamberi, düşmanın herhangi bir saldırı ve ihanetinden korumak için, onun etrafından ayrılmayanlardı.

Neticede ikinci grubu teşkil edenler, bütün harp ganimetlerini ele geçirince, bu ganimetlerin kendilerinin olması gerektiğini iddia ederek bunları diğer mücahidlerle paylaşmaya razı olmadılar. Bunun üzerine "Sana savaş ganimetlerinden sorarlar, de ki: "Ganimetler Allah'ın ve Rasûlünün-dür..."[371] ayet-i kerimesi indi de Hz. Peygamber ganimetleri Bedir Harbine iştirak eden tüm mücahidler arasında eşit olarak taksim etti."[372]

2740. ... (Mus'abb. Sa'd'ın) Babasından (rivayet olunmuştur ki:)

Bedir (savaşı) günü, peygamber sallallahü aleyhi ve selleme, bir kılıç getirdim ve "Ey Allah'ın Rasûlü, bugün Allah, düşman (la savaşmak) dan kalbime bir şifa verdi. Binaenaleyh şu kılıcı bana ver." dedim. "Bu kılıç benim de değildir. Senin de değil." buyurdu. Bende "Bugün bu kılıç (bugünkü) benim başıma gelenler, kendisinin başına gelmeyen bir kişiye verilecektir." diyerk (oradan uzaklaşıp) gittim.

Ben (böyle düşünüp durur) iken yanıma (Rasûlullah'ın göndermiş olduğu) bir elçi çıkageldi ve (Rasûlullah seni çağırıyor) "Haydi emrine icabet et" dedi. Ben de (Biraz önceki) sözümle ilgili olarak, bir ayet indiğini zannetim. Ve derhal (Hz. Peygamberin huzuruna) geldim. Bunun üzerine Peygamber sallallahü aleyhi ve sellem bana "Sen (biraz önce) bu kılıcı benden iste(miş)tin. (O zaman) bu kılıç ne be-nimdi ne de senindi, (şimdi ise)Allah onu bana verdi (Ben de sana veriyorum) Binaenaleyh şimdi o senindir." buyurdu. Sonra da Sana savaş ganimetlerinden sorarlar, de ki: Ganimetler Allah'ın ve Rasûlü-nündiir...”[373] (ayetini) sonuna kadar okudu.[374]

Ebû Dâvûd der ki: İbn Mes'ud bu âyeti şeklinde okudu.[375]

Açıklama

Bu hadis-i şerif, ganimet malından, kimseye bir şey vermenin helal olamayacağına delalet ediyorsa da Kadı lyaz:

"İhtimal bu hadis, ganimet ayeti inmezden ve ganimet helal kılınmazdan önce varid olmuştur. Doğrusu da budur. Hadis buna delalet ediyor. Zira hadisin tamamında peygamber sallallahü aleyhi ye sellemin ayet indikten sonra Hz. Sa'd'a:

"Al kılıcını! Sen onu istediğin vakit o ne benimdi ne senin. Şimdi Allah onu bana verdi, ben de sana veriyorum.'* buyurduğu rivayet olunmuştur." Diyor.[376] Bu mevzuda fazla tafsilat için 2740 numaralı hadisin şerhine de bakılabilir.

Konumuzla ilgili bu hadiste sözkonusu edilen Hz. İbn Mes'ud'un kıraati cumhurun kıraatından iki cihetten farklıdır:

a) Cumhur ulemanın; enfal şeklinde çoğul olarak okuduğu kelimeyi İbn Mes'ud tekil olarak "nefl" şeklinde okumuştur.

b) Cumhurun kıraatinde enfal kelimesinden önce harf-i cerri bulunduğu halde, İbn Mes'ûd'un kıraatinde ^ harf-i cerri yoktur.

Bu farklı iki kıraat tarzı, ayete iki ayrı mana vermeyi gerektirir.

Cumhur'un okuyuşuna göre âyete "Sana ganimetlerin hükmünü soruyorlar." şeklinde mana vermek gerekirken, İbn Mes'ûd'un kıraati Halk senden ganimet istiyor" şeklinde mana vermeyi gerektirir.

Müslim'in rivayetinde ise; mevzumuzu teşkil eden bu hadis, şu manaya gelen lafızlarla rivayet edilmiştir. "Babam (ganimetin) beşte bir (in) den bir kılıç aldı. Ve onu peygamber (s.a.)'e getirerek bunu bana hibe et dedi. Fakat o razı olmadı. Bunun üzerine Allah (Azze ve Celle): "Sana enfalin hükmünü soruyorlar. De ki: Enfâl Allah ve Rasûlüne aittir..”[377] ayet-i kerimesini indirdi."[378] Müslim'in bu rivayetinde bir kapalılık vardır. Çünkü Müslim'in bu rivayetinde "beşte bir" anlamına gelen "humus" kelimesi, bulunmaktadır. Oysa humusun hükmü ile ilgili olarak inen"... Bilin ki ganimet aldığınız şeylerin beşte biri Allah'a, rasûlüne ve (Allah'ın rasûlü ile) akrabalığı bulunan (lar)a, yetimlere, yoksullara ve yolcu (lar)a aittir..."[379] mealindeki ayet-i kerime, Bedir savaşından epey bir zaman sonra inmiştir. Hatta bu sebeple ulemadan bazıları, Enfal suresinin bu 41. ayet-i kerimesinin, yine Enfal suresinin 1. ayetini neshettiğini söylemişlerdir. Müslim'in, Bedir savaşı ganimetleriyle ilgili bu rivayetinde humustan bahsedilmesi izahı güç bir husustur.

Bu hadis-i şerifte bulunan izahı güç meselelerden biri de, Bedir savaşında, daha ganimetlerin ve dolayısıyla selebin hükmüyle ilgili bir ayet inmemişken, Rasûl-i Zişan Efendimizin gazileri harbe teşvik için, "Kim bir kafiri öldürürse selebi öldürene olur.”[380] ve buyurduğu halde, Sa-id b. el-As'ı öldüren ve onun kılıcını hakkeden Sa'd b. Ebi Vakkas hazretlerini bu kılıcı almaktan menetmesidir.

Herhalde, buna şöyle cevap vermek mümkündür: Bilindiği gibi eski ümmetlere harp ganimetlerini yemek haramdı. Onlar, ganimetleri

yakarlardı. Ateşin ganimetleri yakmasıganimetlerin Allah tarafından kabulünün alameti sayılırdı. Hz. Peygamber, İslâm dininin kolaylık dini olduğunu bildiği için, Allah'ın birgün bu ümmete ganimetlerden faydalanmayı helal kılacağını ümid ediyordu. Ayrıca, Allahü Teâlâ'nın indirmiş olduğu "Allah yolunda savaş. Sen yalnız kendinden sorumlusun! İnananları da (savaşa) teşvik et...”[381] "Ey Peygamber, mü1 m inler i savaşa teşvik et..."[382] gibi ayetleri de, mü'minleri savaşa teşvik etmeyi emrediyordu. Hz. Peygamber, bu ayetlerin tavsiyesine uyarak ve ele geçen ganimetlerin de helal kılınacağını ümid ederek "Kim bir kafiri öldürürse selebi onun olacaktır inşaallah" anlamındaki sözlerle, onlan harbe teşvik etti. Bir taraftan da ganimetlerin helal kılındığını haber veren bir ayetin inmesini de dört gözle bekliyodu. Sa'd b. Ebî Vakkas hazretleri öldürmüş olduğu Said b. el-As'ın kılıcını istediği sırada, henüz bu mevzuyu açıklığa kavuşturan bir ayet-i kerime gelmemişti. Fakat birz sonra AI-lahu Teâlâ "... Ganimetler Allah'ın ve Rasûlünündür..."[383] ayet-i kerimesini indirip ganimetlerin taksimini Rasûlünün takdir ve arzusuna bıraktığını açıklayınca, hemen Hz. Sa'd b. Ebi Vakkas'ın isteğini hatırlayıp derhal o kılıcı, kendisine teslim ederek onun arzusunu yerine getirdi.[384]

145. Ordu İçerisinden Gönderilen Seriyye Birliklerine Nefel Verilmesi

2741. ...İbn Ömer'den demiştir ki:

Rasûlullah, (s.a.) bizi bir askeri birlik içerisinde (seriyye olarak) Necid taraflarına göndermişti. Seriyye ordudan ayrıldı (yaptığımız baskın sonunda bizim) seriyyenin (fertlerinin herbirinin) hisseleri onikişer deve idi. (Rasûlullah sallallahü aleyhi ve sellem) seriyye askerleri ne nefel olarak birer deve daha verdi de onların hisseleri on üçer (deve) oldu.[385]

Açıklama

Seriyye; dörtyüze kadar olan askerî bir bölüktür. "Seriyye" lafzı geceleyin yuruyuş demek olan seradan alınmıştır.[386] Necd; Hicazın Irak tarafına düşen kısmıdır. Rivayete göre; Hz. Abdullah b. Ömer'in de iştirak ettiği bu seriyye, on kişiden ibaretmiş. Ganimet olarak 150 deve

almışlar. Bunlardan otuz tanesini Peygamber (s.a.) almış. Kalan 120 deveyi, on kişi aralarında taksim etmişler. Kendilerine Peygamber (s.a.) tarafından birer deve de nefel olarak verilmiş. Ulemadan bazıları oniki devenin bütün gazilere verilen yekûn olduğunu söylemişlerse de Nevevî bunun hata olduğunu ifade etmiştir. Çünkü Ebû Davud'un bazı rivayetlerinde, oniki devenin bir gaziye isabet ettiği açıklanmıştır.

Rivayetlerin birinde oniki, yahut onbir denilerek şek edimiştir. İbn Ab-dilberr'in beyanına göre, *el Muvatta' ravilerinden Velid b. Müslim'den başkası onuşekk'li rivayet etmişlerdir. Nafi'in diğer ravileri ise "on ikişer" diye seksiz söylemişlerdir.

Bazı rivayetlerde: Nefel verildi" denirken bir rivayette de "Rasûlullah sallallahü aleyhi vesellem nefel olarak verdi" deniliyor. Bunların arası şöyle bulunur: Seriyye kumandanı arkadaşlarına nefeli taksim etmiş; paygamber sallallahü aleyhi ve sellem de buna cevaz ve izin vermiştir. Bu suretle bu işin ikisine de nisbeti sahih olmuştur.[387]

Hafız İbn Hacer'in beyanına göre, bu hadiste seriyyeye iştirak eden askerlere onikisi ganimet olarak bir de nefel olarak verildiği ifade edilen on üç devenin tümünün seriyye kumandanı tarafından mı Hz. Peygamber tarafından mı yoksa bu develerden bir kısmının ganimet veya nefel olarak Hz. Peygamber tarafından, diğer bir kısmını da seriyye kumandanı tarafından mı verildiği hususunda, ganimet olarak verilenlerin de Hz. Peygamber tarafından mı, verildiği hususunda gelen rivayetler oldukça farklıdır. îbn îshak'ın rivayetinde, nefel olarak verilen develerin, seriyye kumandanı tarafından, ganimet olarak verilenlerin de Hz. Peygamber tarafından, verildiği açıkça ifade edilmektedir. el-Leys'in rivayetinin zahirinden anlaşılan manaya göre ise; tüm develerin seriyye kumandanı tarafından verildiği Hz. Peygamberin de seriyye kumandanının bu taksimini tasvib ettiği anlaşılmaktadır.[388] el-Leys'in bu rivayeti, bu mevzudaki farklı rivayetlerin arasını te'lif etmektedir. Rivayetten anlaşılıyor ki, aslında bu taksimi yapan seriyye kumandanıdır. Hz. Peygamber de bu taksimi geçerli kılmıştır. Netice itibariyle» bu mevzudaki rivayetlerin hepsi doğrudur." İbn Hacer'in sözleri burada sona erdi.

Ayrıca şurasını da ifade etmek isteriz ki; siyer ulemasını verdikleri bilgilere göre; sözkonusu seriyyenin bu baskında ellerine ikiyüz deve ile ikibin koyun geçmişti. îbn Abdil-Berr'in bildirdiğine göre; bu seriyye Necid taraflarına gönderilmeden önce, îslâm ordusunda bulunan askerlerin sayısı dört bin kişi idi. Askerlerin içinden seriyye birliği olarak ayrılan askerler

ise, on-beş kişiden ibaretti. Bu durumda seriyyenin ele geçirdiği, İkiyüz devenin dört-bin asker arasında bölüştürülüp, her birinin nasibine, onikişer deve düşmesi imkansız görülmektedir. Ancak bu meseleyi şu şekilde açıklamak mümkündür: Sözü geçen ikiyüz deve ile ikibin koyun sadece seriyyenin ele geçirdiği ganimetlerdir. Seriyye Necid taraflarına gittikten sonra îslâm ordusu da bazı ganimetler elde etmiştir. İşte, bu iki ganimet birleştirilince, ordunun fertlerinden herbirine onikişer deve düşmesi ve fazladan seriyye fertlerine bir deve daha verilmiş olması, son derece mümkündür. Bu te'vil seriyyenin elde ettiği develerin tüm ordu arasında dağıtıldığını ifade eden bazı rivayetler içindir. Fakat seriyyenin elde ettiği ganimetlerin sadece seriyye fertleri arasında dağıtıldığı, sahih ve muteber rivayetler esas alınacak olursa o zaman bu tevile de lüzum yoktur.[389]

Bazı Hükümler

1. Seriyye göndermek müstehabdır.
2. Ordunun herhangi bir kısmı, görevli olarak ordudan ayrılacak olursa ordunun elde ettiği ganimete, görevli olarak ayrılan birlik de ortak olur. Ancak harple hiçbir ilgisi olmaksızın, harp sahası dışında, oturan kimselerin bu ganimette bir hakları yoktur. Bu şekilde ordudan ayrılan bir seriyyenin elde ettiği ganimetlerde de onları bekleyenin diğer ordu fertlerinin hakkı vardır. Ganimetler seriyye birliğiyle diğer ordu birlikleri arasında bölüştürülür.[390]

2742. ...Velid b. Müslim demiştir ki:
Ben (Abdullah) îbn el-Mubarek'e şu (bir önceki) hadisten bahsettim ve (bunu) "bize aynı şekilde îbn Ebî Ferve'de Nafi'den rivayet etti" dedim de (Bana) "Senin (Şuayb b. Ebî Hamza ve îbn Ebî Ferve diye) ismini zikrettiğin kimseler (adalet ve zapt yönünden) Malik b. Enes'e uymaz" (lar) şeklinde veya buna benzer şekilde bir cevap verdi.[391]

Açıklama

Bu hadis-i şerifte, bu hadisin ravilerinden Îbn Ebî Ferve ile bir önceki hadisin ravisi Şuayb b. Ebî Hamza'nın adalet ve zapt yönlerinden, Malik b. Enes'e denk olamadıkları, ifade edilmekte ve her ne kadar îbn Ebî Ferbe ile Şuayb'ın hadisleri birbirini teyid etse de, aslında Malik b. Enes'in rivayet

ettiği hadisin daha sağlam ve muteber olduğuna işaret edilmektedir. Bilindiği gibi, tbn Ebî Ferve ile Şuayb'ın rivayet ettikleri hadis-i şerifte, önce savaş için bir ordu gönderildiği, sonra da bu ordu içerisinde bir grubun da Neeid taraftarlarına gönderildiği neticede ise ele geçen ganimetlerden ordu ve seriyye fertlerin herbirine ganimet olarak onikişer deve düştüğü, taksim sonunda, seriyye fertlerinin her birine de oni-kisi ganimet, biri de nefel olmak üzerfe, onüç deve düştüğü ifade edilmektedir.

Malik b. Enes'den rivayet edilen hadis-i şerifte; savaşmak üzere gönderilen bir askerî birlikten ve bir seriyyeden bahsedilmekle beraber gönderilen bu seriyyenin, sözü geçen askeri birlik içerisinden ayrılıp gittiğinden söz edilmemektedir. Sadece bir seriyye gönderildiğinden ve ganimet mallarında bu seriyye fertlerinin eline geçen miktardan bahsedilmektedir o kadar.[392]

Bir Önceki hadisin şerhinde de açıkladığımız gibi, Malik b. Enes hadisi, diğerlerine tercih edildiği takdirde "Seriyyenin ganimet olarak ele geçirdiği ikiyüz devenin dört bin kişilik ordu fertleri arasında dağıtılıp her birine oni-ki deve düşmesi nasıl mümkün olur?" diye bir müşkil ve bu müşkili halletmek için bazı te'villere ihtiyaç kalmaz.[393]

2743. ...İbn Ömer'den; demiştir ki:

Rasûlullah (s.a.) Necid'e bir seriyye gönderdi. Bu seriyye ile ben de (yola) çıktım. Derken (ganimet olarak) birçok deve ele geçirdik. Kumandanımız nefel olarak içimizden her askere birer deve verdi. Sonra Rasûlullah (s.a.)'e geldik, ganimetlerimizi aramızda paylaştırdı da bizden her bir kişiye humus (çıktık)tan sonra (paylaştırılan bu ganimetten) onikişer deve düştü. Rasûlullah (s.a.) bize vermiş olduğu şeylerden dolayı kumandanımızı hesaba çekmedi. Yaptığı bu işten dolayı onu ayıplamadı. Neticede (seriyyeye katılmış olan) her adamın (kumandandan almış olduğu) ganimetiyle birlikte (toplam) onüç devesi oldu.[394]

2144. ...Abdullah b. Ömer'den; demiştir ki: Rasûlullah (s.a.) içerisinde Abdulah b. Ömer'in de bulunduğu bir seriyyeyi Necid taraflarına göndermiş ganimet olarak birçok deve ele geçirmişler. Kumandanlarının bu develeri paylaştırması neticesinde paylarına düşen (ganimet mikdarı) oniki deve olmuş kendilerine birer deve de nefel olarak verilmiş.

(Bu rivayete) İbn Mevhib (şu cümleyi de) ilave etmiştir: Rasûlullah (s.a.) (huzuruna vardığımız zaman, kumandanımızın yapmış olduğu) bu

taksimi değiştirmedi.[395]

2745. ...Abdullah b. Abbas'dan; demiştir ki: Rasûlullah (s.a.)bir seriyye ile beraber bizi (düşman üzerine akın yapmak üzere) göndermişti. (Ganimetlerden ele geçen) paylarımız oniki deveye ulaştı. Bize nefel olarak birer deve de Rasûlullah (s.a.) verdi.

Ebû Dâvûd der ki: Bürd b. Sinan da (bu hadisi) aynen Ubeydul-lah hadisi gibi (yani mevzumuzu teşkil eden hadis gibi) Nafi'den rivayet etmiştir. Bu hadisi Eyyub'da aynı şekilde Nafi'den rivayet etmiştir. Ancak (farklı olarak) Eyyub Peygamber (s.a.)'i hiç anmaksızın "bize nefel olarak birer deve verildi." dedi.[396]

2746. ...İbn Ömer'den demiştir ki: Rasûlullah (s.a.) (düşman üzerine baskın yapmak üzere) gönderdiği seriyyeler içerisinden bazı kimselere ordunun genel olarak hissesine düşen payın dışında özel olarak nefel verirdi. (İbn Ömer dedi ki): Ancak (ganimet payı ile nefelin) her ikisinin de (verilmesinden önce) humus (un ganimetlerden çıkarılması) gerekir."[397]

Açıklama

Bilindiği gibi "nefel" gazilere ganimet hissesinden fazla olarak verilen mükafattır.

Humus: Yoksullara, muhtaçlara ve yolculara verilmek üzere ganimetten ayrılan beşte bir mikdardır. Bu husus Elimize geçen ganimetin beşte biri Allah'a, Peygambere, onun akrabalarına öksüzlere, yoksulara ve yolculara aittir."[398] ayet-i kerimesine dayanmaktadır.

2741 numaralı hadis-i şerifin şerhinde de açıkladığımız gibi Mekke'nin fethinden önce hicretin sekizinci senesinde Şaban ayında, Ebû Katade başkanlığında Necid taraftarlarına baskına giden bu akıncı birliğine dağıtılan ganimet malları ile nefel olarak verilen mükafatların hepsinin seri yy e kumandanı Hz. Ebû Katade tarafından mı yoksa Hz. Peygamber tarafından mı veya birinin kumandan tarafından da diğerinin Hz. Peygamber tarafından mı verildiği hususundaki rivayetler oldukça farklıdırlar. Nitekim tercümesini sunduğumuz ve mevzuumuzu teşkil eden 2745 ve 2746 numaralı hadislerde ganimetlerin kimin bölüştürdüğünden hiç bahsedilmeyip, sadece Hz. Peygamberin nefel olarak verdiği mükafattan bahsedilirken, 2743 numaralı hadis-i şerifte de nefelin kumandan tarafından

ganimetlerin de Hz. Peygamber tarafından dağıtıldığı ve seriyyeye iştirak eden askerlerden herbirinin eline toplam olarak onüç deve düştüğü ifade edilmektedir. Bir başka ifadeyle rivayetler arasındaki ihtilafları bu hadis-i şeriflerde de görmek mümkündür. Ancak konumuzu teşkil eden 2744 numaralı hadis-i şerif rivayetler arasındaki ayrılıkları uzlaştıracak niteliktedir.

Bu hadis-i şerifte ganimetlerin ve nefel olarak verilen mükafatların aslında seriyye kumandanı tarafından dağıtıldığı ve Hz. Peygamberin de onun bu uygulamasını tasdik ve takrir ettiği ifade edilmektedir. Bu ifade gerek ganimetlerin gerekse nefellerin hem seriyye kumandanının hem de Hz. Peygamberin eliyle dağıtıldığı anlamına gelir ki, bu mevzudaki rivayetlerin hepsim de uygun düşer.

Ayrıca bu hadisler, sözkonusu seriyyenin elde ettiği ganimetlerin tüm ordu mensupları arasında değil sadece seriyyeye katılan onbeş kişilik askerler arasında dağıtıldığını ifade etmektedirler. Bu durum, bazı rivayetlerin kafalarda doğurmuş olduğu "Acaba bu seriyyenin elde ettiği 200 deve 4000 kişilik ordu mensubu arasında dağıtıldığı halde nasıl olup ta herbirine oniki-şer deve düşüyor?" şeklindeki sorulan kafalardan sildiği gibi bu sorulara cevap aramaya da ihtiyaç bırakmıyor.

Ayrıca 2746 numaralı hadis-i şerifte ganimetler dağıtılmadan önce ganimetlerde bulunan Allah'ın ve peygamberin hakkı olan beşte bir (humus) un ganimetlerdan çıkarıp ayrılması icabettiği ifade ediliyor.

Avnu'l-Ma'bûd yazan el-Azimabadî'nin açıklamasına göre ganimetlerden öncelikle humus ayrılır sonra harpte fevkalade yararlılıklar gösterecek olanlara vadedilmiş olan nefel ayrılır. Daha sonra da kalan ganimetler usulüne göre gaziler arasında paylaştırılır. Mezhep imamlarının bu mevzudaki görüşlerini 2737 numaralı hadis-i şerifin şerhinde açıkladığımızdan burada bu kadarla yetiniyoruz.[399]

2747. ...İbn Ömer'den demiştir ki;

Rasûlullah (s.a.) Bedir (savaşı) günü üçyüz onbeş (kişi) ile (savaşa) çıkmış ve;

“Ey Allahım bu askerler kendilerini taşıyacak bir binekten yoksundur. Onları sen taşı, çıplaktırlar, onları sen giydir, açtırlar, sen doyur." diye dua etmiş. Neticede Allah Bedir günü kendisine fetih nasi-betmiş (fetihden sonra harbe iştirak eden askerler) öyle bir değişikliğe uğramışlar ki

onlardan herbiri mutlaka bir ya da iki deveyle elbiseli ve karınları tok olarak (Medine'ye) dönmüşlerdir.[400]

Açıklama

Metinde geçenHufâtünkelimesi sözlükte yalınayak, ayakkabısız olarak yürüyen kimseler, anlamına geldiği gibi binecek bir hayvanı veya vasıtası olmayan kimseler anlamına da gelir. Metne ikinci mana daha uygun düştüğü için biz de tercümemizde bu ikinci manayı tercih ettik. Ayrıca bu hadis-i şerifte sözkonusu edilen Bedir savaşı hicretin ikinci yılı Ramazan ayının onyedisinde cuma günü (Miladi Mart 624) vukubulan ikinci Bedir savaşıdır. Buna "Büyük Bedir" de denir. Harbi kısaca şu şekilde özetlemek mümkündür: Hz. Peygamber Mekke'li müşriklerin ticaret kervanlarının geliş ve gidişlerini engellemek için tedbirler alıyor, bunun için komşu kabilelerle ittifaklar yapıyordu.

Yine Hz. Peygamber Suriye'den dönmekte olan böyle bir kervanı üç-yüzü aşkın bir kuvvetle zabdetmek istemişti. Bunu haber alan kervan reisi Ebû Süfyân yolunu değiştirerek Mekke'den yardım istedi. Mekkeliler bin kişilik silahlı kuvveti kervanın yardımına gönderdiler. Bunlar kervanın Mekke'ye kaçıp kurtulduğunu öğrenmekle beraber yollarına devam edip Bedir'e kadar geldiler. Daha önce Mekkeli müşriklerin hareketini öğrenen Hz. Peygamber ashabıyla müşavereden sonra kervanı takibetmeyip savaşmaya karar verdi. Bunun üzerine İslam kuvvetleri Bedir'e gelmiş ve Hz. Peygamber harekat için en uygun yeri seçerek müşriklerin su ile de alakalarını kesmişti. Yine Hz. Peygamber îslam ordusunun savaş nizamını geceden tesbit etmişti. O gece Hz. Peygamber Allah'a şöyle dua etmişti: "Yarabbi! Bana va-dediğin yardımı bugün lütfet. Yarabbi bu İslam cemaati bugün telef olursa yeryüzünde sana ibadet edecek kimse kalmayacaktır."

Ayrıca Hz. Peygamber mevzumuzu teşkil eden hadiste ifade edildiği şekilde de Allah'a yalvarıp dua ve niyazda bulunmuştur.

Nitekim bu savaşta melekler müslümanlara yardım etmişlerdi. Savaşta düşman ağır bir yenilgiye uğradı. Yetmiş ölü ve bir o kadar da esir bırakarak kaçtılar.

Bu hadisin "Ordu içerisinden gönderilen seriyye birliklerine nefel verilmesi" anlamına gelen ve mevzuumuzu teşkil eden babla ilgisini şöyle açıklayabiliriz:

Bu hadis-i şerifte Bedir savaşına katılan mücahidlerin savaşa piyade olarak gittikleri halde dönerken düşmandan ele geçirdikleri ganimetten aldıkları hisseleri sayesinde kimisinin bir, kimisinin de iki deveyle döndükleri ifade

edilmektedir.

Oysa harbe piyade olarak katılan askerlerin ganimetten eşit miktarda hisse almaları icabederdi. Burada kimisinin bir deve kimisinin de iki deveyle döndüğü ifade edildiğine göre, iki deve ile dönenlerin devenin birini ganimet hissesi olarak, ikinci deveyi de nefel olarak aldıkları ve bu kimselerin de seriyye birliklerine katılmak gibi yiğitlik gösteren müstesna kişiler olduğu ortaya çıkar.

İşte bu hadisin bab başlığı ile ilgisi burası olması gerekir.[401]

146. Humusun Nefelden Önce (Ganimetlerden)Avrılması Gerekir Diyenlerin Delillerini Teşkil Eden Hadisler

2748. ...Habib b. Meslem el-Fihrî'den, denilmiştir ki: Rasûlullah (s.a.) Humus (denilen beşte bir hisseyi ganimetlerden ayırdık) tan sonra (kalanın) üçte biri (ni) nefel olarak (müeahidlere) verirdi.[402]

Açıklama

Bu hadis-i şerife iki türlü mana vermek mümkündür:

1. Rasûlullah (s.a.) seriyye birliklerine "Elde edilen ganimetlerden humus denilen beşte bir hiseyi ayırdıktan sonra kalanın üçte-b irin i de size mükafat olarak vereceğim" diye va'dederdi. Sonra bu va'dine uyarak önce ganimetlerden beşte bir hisseyi ayırırdı. Kalanının üçte birini de va'dde bulunduğu seriyye birliğine nefel olarak dağıtırdı. Kalanı da tüm müeahidlere bölüştürürdü. Hanefi ulemasına göre Hz. Peygamber ancak vereceği nefeli bu şekilde kayıtladığı zaman bu şartlara uyardı. Aksi takdirde nefeli humusu ayırmadan önce vermekte sakınca görmezdi.

2. Rasûlullah (s.a.) savaştan sonra ganimet olarak elde bulunan mallardan öncelikle humus denilen beşte bir hisseyi ayırırdı, sonra geriye

kalan ganimetlerin üçte birini de (kahramanlıklarıyla dikkatleri çeken kimselere) nefel olarak verirdi. Kalanı da mücahidler arasında bölüştürürdü. Hadis ulemasından Hattâbî: "Bu hadisten nefelin humus ayrılmadan önce de ayrıldıktan sonra da verilebileceği anlaşılmaktadır" demiştir.

Fıkıh âlimlerinin nefelle İlgili görüşlerini 1337 numaralı hadis-i şerifin şerhinde açıklamış olduğumuzdan burada tekrara lüzum görmüyoruz.[403]

Bazı Hükümler

1. Savaşta mücahidleri harbe teşvik için mükafat va'detmek mustehabdır.

2. Ganimetlerin taksiminde esas olan; önce ganimetlerden humus denilen beşte bir hisse ayrılır. Kalanın üçte biri harpte kahramanlıklarıyla dikkatleri çeken yiğitlere nefel olarak verilebilir.

3. Ganimetlerin üçte birine kadar olan kısmı nefel olarak verilebilir. Ancak ganimet mallarının nefel olarak verilebilecek miktarı ulema arasında ihtilaflıdır.

Ulamedan Mekhûl ile Evzâî'ye göre ganimetlerin üçte birinden fazlası nefel olarak verilemez. İmam Şafiî'ye göre ise nefel için bir sınır yoktur. Devlet reisi ganimetten istediği kadarını nefel olarak verebilir. Bunun takdiri devlet başkanının içtihadına bırakılmıştır.[404]

2749. ...Habib tbn Mesleme'den demiştir ki

Rasûlullah (s.a.) (bir seriyyeyi savaşa gönderirken) Humus (denilen beşte bir hisseyi ganimetlerden çıkardık) tan sonra (kalanın) dörtte birini nefel olarak vereceğini va'dederdi. (Seriyye savaştan) dönerken (bir nefel vadetmek isterse o zaman da) Humus (denilen beşte bir hisseyi ganimet mallarından çıkardık) tan sonra (kalanın) üçte biri(ni nefel olarak vereceğini va'dederdi).[405]

Açıklama

Hz. Peygamber; ordu içerisinden bazı kimselerden bir seriyye birliği ttşkil ederek düşman üzerine gönderirken, onlara ganimet paylarının dışında bir de nefel vereceğini vadettiğinde mevcut ganimetlerden Allah'ın ve Rasûlünün hakkı olan beşte bir hisse çıkarıldıktan sonra kalanın dörtte birini nefel olarak vereceğini va'dederdi. Fakat savaştan dönerken

gösterilecek yeni bîr yiğitlik için bir nefel vadederse humus ayrıldıktan sonra kalan ganimetlerin üçte birini nefel (bağış) olarak vereceğini va'dederdi.

Hz. Peygamberin savaşa çıkan gazilere ganimet mallarından Allah'ın ve Rasûlünün beşte bir hissesi çıkarıldıktan sonra kalan ganimetin dörtte birini va'detttiği halde harpten dönerken düşmana ikinci defa galebe çalması halinde, beşte bir hisse çıkarıldıktan sonra kalan ganimetin üçte birini vermeyi va'detmesinin hikmetini İbnü'l-münzir şöyle açıklıyor: ".... Çünkü harbe girerken askerlerin hayvanları kuvvetli, harpten sonra ise daha yorgun ve zayıftırlar. Askerlerin kendi durumları da böyledir. Bu bakımdan mücahid-ler bir an önce, çoktandır kendilerinden uzak kaldıkları, ailelerine kavuşmak isterler. Bu sebeple dönüşte kendilerine daha fazla vermeyi va'detmiş-tir. Hattabi, İbnü'l-Münzir'in yukarıdaki sözlerini naklettikten sonra şu görüşlere yer veriyor:

"Bu söz vazih (açık) değildir. Çünkü hadisdeki dönüş tabirinin yurtlarına dönüş manasına geldiği kanaatini uyandırıyor. Halbuki hadisin manası bu değildir. Hadisteki sefere çıkmak sözüyle kastedilen bir müfrezenin gaza için sefere çıkmasıdır. Bunlar düşmandan bir gruba üstünlük sağlarlarsa aldıkları ganimetten dörttebiri kendilerine verilir. Geriye kalan kısmına da tüm ordu iştirak eder. O savaştan kendi birliklerine dönerlerken düşmanı ikinci defa daha yenilgiye uğratacak olurlarsa bu defa aldıkları ganimetten kendilerine üçte bir verilir. Zira düşman daha dikkatli ve uyanık olduğu için harpten sonra tekrar hezimete uğratmak daha güç olur." Hattâbî'nin bu görüşü daha çok kabul görmüştür. Hanefi ulemasına göre Hz. Peygamber seriyye mensuplarına "ganimetlerden beşte bir hisseyi ayırdıktan sonra kalan ganimet mallarının dörtte birini veya üçtebirinî size nefel olarak vereceğim" diye şart koştuğu için onların nefelini ganimetlerden beşte bir hisseyi çıkardıktan sonra vermiştir. Eğer devlet reisi bu durumda olan askerlere "Size nefelinizi beşte bir hisseyi ayırdıktan sonra ganimet mallarının kalanından şu kadarını vereceğim" diye bir şart koşmazsa onların nefellerini ganimet mallarından beşte bir hisseyi çıkarmadan önce verebilir. Nitekim Hattâbî bunun da caiz olacağını söylemiştir. Hanefilerin meşhur kitabı Hidaye Haşiyesinde açıklandığına göre İmam-ı Ahmed "Ganimetler ele geçmeden önce va'dedilen nefelin ganimetlerden beştebir hisse ayrıldıktan sonra ganimet mallarının kalanından verilir. Fakat ganimetler ele geçtikten sonra vadedilen nefeller sadece ganimet mallarından ayrılan humustan (beşte bir hisseden)

verilebilir." demiştir. İmam Malik ile İmam Şafiî'ye göre ise nefeller hiçbir zaman ganimetlerden verilemezler. Ancak ganimetlerden ayrılan beşte bir hisseden verilirler. Hatta îmam-ı Şafiî'ye göre nefeller bu beştebir hissenin beşte birinden verilir. Bu sebeple İbn Raslan metinde geçen "üçtebir" kelimesini "beş-tebirin, beştebirinin üçtebiri" şeklinde te'vil ettiği gibi "dörttebir" kelimesini de" beşte birinin beşte bHnin dörtte biri" şeklinde te'vil etmişlerdir.[406]

2750. ...Mekhûl (şöyle) diyor: Ben Mısır'da Huzeyl oğullarından bir kadının kölesiydim. Beni hürriyetime kavuşturdu. Öyle zannediyorum ki, ben Mısır'da ilimden ne varsa hepsini alarak çıktım. Sonra Hicaza geldim. Orada da ilimden ne varsa hepsini aldım da öyle çıktım. Sonra Irak'a vardım. Irak'ta bulunan ilmi de toplayıp çıktım. Sonra Şam'a geldim. Şam (halkm)ı iyice inceledim ve hepsine nefel sordum. Bana nefel hakkında bilgi verecek kimse bulamadım. Nihayet Ziyad b. Cariye et-Temimî denilen bir ihtiyarla karşılaştım. Kendisine hiç nefel hakkında birşey (ler) duydun mu? diye sordum. O da -evet Habib b. Mesleme el-Fihrî'yi "Ben Peygamber (s.a.)'in (harbe) başlarken (ganimetin) dörtte biri (ni) dönüşte de üçte biri (ni) verdiğini gördüm..." derken işittim, cevabını verdi.[407]

Açıklama

Metinde Bed'e ve Rac'a kelimeleri hakkında Hattâbî şunlan söylüyor: "Bede "savaş yolculuğunun başlangıcı demektir. Ordu savaş için yola çıktığı zaman içlerinden bir müfreze, kumandanın emriyle ordudan ayrılarak düşman kuvvetlerine saldırıp bir ganimet elde edecek olursa bunun dörtte biri müfrezeye ait olurdu. Geriye kalan kısım ise müfrezeyi teşkil eden askerlerle diğer ordu birlikleri ortak olurdu. Savaştan sonra eğer bu müfreze, kumandanın emriyle tekrar düşmana sal-rır da ikinci defa bir ganimet elde ederse üçte biri müfrezeye ait olup geri kalan kısım da müfreze fertleri ile geride bekleyen ordu mensupları arasında ortak olarak paylaşılırdı. İlk elde edilen ganimetlerden dörtte biri müfreze fertlerine verilirken ikinci ganimetlerin müfreze birliklerine daha fazlasının verilmesinin hikmeti; düşman üzerine ikinci defa saldırıya geçmenin ve onları ansızın yakalamanın birinciye nisbetle daha zor oluşudur."

Fıkıh âlimlerinin bu meseleyle ilgili görüşlerini bir önceki hadis-i şerifin şerhinde açıklamış olduğumuzdan burada tekrara lüzum görmüyoruz.[408]

147. Seriyye (Baskından) Ele Geçirdiği Ganimetleri Orduya Gönderir

2751. ...Abdullah b. Amr b. As'dan rivayet olunmuştur ki: Ra-sülullah (s.a.)

"Müslümanların kanları (kıymetçe) birbirlerine eşittir. Müslümanların (sayıca)en azı(bile) onların zimmetleri uğrunda koşar. Müslümantarın en uzak olanı (dahi) onlar adına eman verebilir. Müslümanlar kendilerinin dışındaki kimselere karşı bir el (hükmünde) dirler. Onların kuvvetli olanı (elde ettiği ganimetleri ortaklaşa bölüşmek üzere) zayıf olana, gönderir. Seriyye olarak (düşman üzerine) giden(ler) de (ele geçirdikleri ganimetleri beraberce paylaşmak üzere, cephede kendilerini bekleyip) oturanlarına gönderirler. Bir mü'min, bir kafir karşılığında, öldürülemez. Ahdinde (sadık) olan bir zimmi de bir (harbi) kafir karşılığında öldürülemez" buyurdu. îbn îshak Kısası ve (kanlardaki) eşitliği rivayet etmedi.[409]

Açıklama

Zimmet sözlükte, eman, zaman ve ahd manalarını ifade eder. Ahdi bozmak, zemmi mucib olduğu için ahde "zimmet " denilmiştir. Çoğulu "zimem" dir.

İslâm zimmetini , ahd ve eman sahibi olan gayri müslimlere ehl-i zimmet denir. Bunların erkeklerinden her birine zimmî kadınlarından her birine de zımmiye denilir.[410]

Metinde geçen "müslümanların kanı biri birleri ne eşittir." cümlesinden maksat; kanları dökülen müslümanların diyetleri ve kısasları hususunda birinin diğerinden farkı yoktur. Bir kabilenin öldürülen en şerefli kimsenin kısası ve diyeti ne ise cemiyette itibarı en az olan bir kimsenin kısası ve diyeti de odur. Ayrıca öldüren kimse şerefli de olsa kendisine kısas cezası uygulanır. Cemiyetin en zayıf bir ferdi de olsa katili kısas cezasına çarptırılır. İslam gelmeden önce; cahiliye dönemi arapları kısası sadece zayıflara uygulayıp, itibarlı kişileri bağışlarlardı. Ayrıca bazan öldürülen şerefli kişilerin karşılığında, karşı kabilelerden birden fazla sayıda insan öldürülerdi.

İslâmiyet gelince insanlar arasındaki bu adaletsiziği kaldırdı ve kan cihetiyle hiçbir kimsenin diğerinden farkı olmadığını ilan etti.

Yine metinde geçen "Müslümanların en aşağısı" sözü burada "sayıca en aşağısı" yani "en azı" anlamında kullanılmıştır ki, müslümanların "tek bir tanesi" demektir. Bu kelimeyi "müslümanların en aşağısı olan bir köle" şeklinde anlamak doğru değildir.[411]

Metindeki kelimesine "Müslüman askerlerin derece itibarıyla en aşağısı olan, efendisinin harbe girmesine izin verdiği köle, diye mana verilmişse de Hattâbî'ye göre bu kelime "müslümanların, İslam diyarından en uzak olanları" anlamında kullanılmıştır. Hattâbî'nin verdiği bu manaya göre bu kelimenin geçtiği cümleyi şöyle anlamak, gerekir. "Savaş alanında bulunduğu için İslam ülkesinden uzak ve kafirlere yakınolan bir kimse bile bir kafire eman verecek olsa onun bu emanı geçerlidir. Hiçbir müslümanın bu emanı (emniyete nâiliyyet, hakkında düşmana verilen söz veya işareti) bozmaya hakkı yoktur."

Ancak yine Hattâbî'nin beyanına göre bir müslümanın diğer müslümanlar adına vermeye yetkili olduğu eman sınırlıdır. Bu emanı sadece kafirlerin bazılarına verebilir. Kafirlerin tümü için böyle bir eman veremez. Kafirlerin tümüne birden eman verme yetkisi sadece devlet reisine aittir. Hanefi ulemasından el-Kasânı'nin el-Bedayî isimli eserinde bildirdiğine göre müslümanın eman verme yetkisine sahip olabilmesi için akıl ve baliğ olması gerekir. Delinin ve çocuğun verdiği eman geçerli değildir. Genel olarak ilim adamlarının görüşü budur. Ancak İmam Muhammed'e göre buluğ şart değildir. İslamı idrak eden mürahik bir çocuk da eman verebilir. Eman verecek bir kimsede aranacak şartlardan biri de islamdır. Müslümanların safında çarşıpan bir-kafirin vereceği eman geçerli değildir.

Ancak Şafiî âlimlerinden Hafız İbn Hacer'in beyanına göre, el-Evzâî; "müslümanlar safında kafirlere karşı çarpışan bir zımminin verdiği emanın geçerli sayılıp sayılmaması devlet başkanının kararına bağlıdır. Devlet başkanı, isterse bu emanı geçerli kılar, isterse iptal eder.*' demiştir.

Verilen bir emanın geçerli sayılabilmesi için, bu emanı veren kimsenin hür olması şart değildir. Efendisi tarafından harbe katılmasına izin verilmiş olan bir kölenin verdiği emanın geçerli olmasında icma vardır. Fakat efendisinin harbe girmekten men ettiği bir kölenin verdiği emanın geçerli sayılıp sayılmaması ulema arasında ihtilaflıdır. Ebû Hanife (r.a.) ile Ebû Yusuf (r,a.)e göre bu durumda olan bir kölenin verdiği eman sahih değildir. İmam Muhammed (r.a.) ile İmam Şafii (r.a.) e göre ise bu eman sahihdir.

İmam Muhammed (r.a) ile İmam Şafii (r.a.) in bu mevzudaki delilleri mevzumuzu teşkil eden hadiste geçen cümlesidir. Sözü geçen bu iki İmama göre hadiste geçen kelimesi "onların en aşağısı"anlamına gelir ki bundan maksat müslümanların köleleridir. Binaenaleyh, müslümanların kölelerinden herbirinin verdiği eman geçerlidir. Bu hususta kendisine harbe girmesi için izin verilen köleyle verilmeyen köle arasında bir fark yoktur. Eman da zimmet gibi bir ahd olduğundan her kölenin verdiği eman geçerlidir.

Ebû Hanife ile Ebû Yusuf'a göre metinde geçen sözkonusu cümle efendisinin harbe girmeye izin vermediği kölelere şamil değildir. Çünkü bu cümledeki edna kelimesi birisi aşağılık, horluk, diğeri de yakınlık olmak üzere iki manaya gelir. Curada bu kelimeye aşağılık ve horluk manası vermek mümkün değildir. Çünkü mü'minlerin hiçbirisi hor, hakir görülemez. Nitekim hadisin müslümanların kanları (kıymetçe) biribirlerine eşittir" anlamındaki ilk cümlesi de edna kelimesine hor ve hakir manası vermeye engeldir. Bu bakımdan bu kelime burada "yakın" anlamında kullanılmıştır ki "düşmana en yakın olan, yani kendisine harbe katılması için izin verilen ve bizzat savaşan köle manasına gelmektedir. Harbe girmesine izin verilmeyen kölenin verdiği eman geçerli değildir.

Ancak Hafız İbn Hacer âlimlerin büyük çoğunluğuna göre her kölenin verdiği eman geçerli olduğunu, bu hususta savaşa katılan bir köleyle katılmayan bir köle arasında bir fark olmadığını söylemiştir. Yine metinde geçen "Müslümanlar kendilerinin dışındakilere karşı bîr el (hükmünde) dirler." cümlesi adeta bir nevi kendinden önce geçen cümlelerin bir açıklaması hükmündedir. "Müslümanların birinin verdiği emanı hepsi kabul eder. Birine yapılan bir saldırıyı hepsi kendine yapılmş kabul eder. Bir anda hepsi sıkılmış bir yumruk haline gelirler/* anlamındadır.

"Müslümanların kuvvetli olanlarının ganimetleri zayıf olana göndermesi demek gerek vücut, gerekse mali cihetiyle daha kuvvetli olan askerlerle toprakları, ganimetleri kendilerinden daha zayıf olan müslüman askerlere bölüşmeleri, demektir. Gerçekten savaşta müslüman askerlerin toplamış oldukları ganimetler bir yerde toplanır, sonra tüm askerler arasmdada usulüne göre paylaştırılır. Aynı şekilde seriyye olarak gönderilen askerler de ele geçirdikleri ganimetleri kendilerini cephede beklemekte olan tüm müslüman askerlerle paylaşırlar. Metinde geçen "seriyye olarak (düşman üzerine) giden(ler) de (ele geçirdikleri ganimetleri beraberce paylaşmak üzere cephede kendilerini bekleyip) oturanlarına gönderirler." anlamındaki

cümleden kasdedilen de budur. Rey taraftarlarına göre metinde geçen kelimesi ..." cümlesindeki "müminûn" kelimesi üzerine atfedilmiş-tir. Bir başka ifadeyle bu cümlenin aslı = hiçbir mü'min ve ahdinde duran bir zimmi kafir karşılığında öldürülemez." şeklindedir. Bu bakımdan İmam Ebû Hanife'ye göre her ne kadar harbi bir kafir karşılığında bir mü'min kısas olarak öldürülemezse de bir zimmi karşılığında bir mü'min öldürülebilir. Çünkü hadiste mü'minle zimmi arasında bir ayırım yapılmamış, kafirin karşısında birlikte zikredilmişlerdir. Ancak imam Şafiî ile İmam Ebû Yusuf ve İmam Muhammed (r.a.)e göre bir mü'min kafir karşılığında öldürülemediği gibi ahdinde duran bir zımmî karşılığında da öldürülemez. Çünkü kelimesiyle cümlesi arasında bir ilgi yoktur. İkisi de müstakil iki ayrı cümledir. Bu ikinci cümle atıf olarak değil, ancak birinci cümleden sonra kafalarda doğacak olan "acaba zımmilerin kanını dökmek helal midir?" sorusuna Haramdır cevabını vermek ve her ne kadar bir zımmî karşılığında bir mü'min (kısas olarak) öldürülemezse de meşru bir sebep olmaksızın zimmilerin kanını dökmenin de haram olduğunu açıklamak üzere gelmiştir.[412]

2752. ...Seleme'den (şöyle) dediği rivayet edilmiştir: Abdurrahman b. Uyeyne Rasûlullah (s.a.)in develerine baskın yapıp, çobanını öldürmüş ve yanındaki süverilerle o develeri sürüp gitmişti. Bunun üzerine ben yüzümü Medine'ye doğru çevirdim sonra üç defa "yetişin" diye feryad ettim ve onları takibe koyulup (onlara ok) atmaya ve onları yaralamaya başladım. (Onlardan) Bir atlı (beni öldürmek için) geriye dönecek olursa bir ağacın dibine oturuyor (ve onlara ok atıyor) dum. Nihayet Allah'ın yaratmış olduğu develerden Peygamber (s.a.) e ait ne varsa onu (müşriklerin elinden kurtarıp) arkama almıştım. Otuzdan fazla mızrak ve otuz (kadar) elbise bıraktılar, hafiflemek istiyolardı. Sonra Uyeyne onlara yardımcı olarak geldi ve (onlara benim hakkımda) "Sizden bir grup onun yanına var (ip onunla anlaş) sın" dedi. Bunun üzerine onlardan dört kişi bana doğru gelmeye ve dağa tırmanmaya başladılar (onların bana yaklaşmasıyla sesimi) kendilerine işittir (ebilecek bir duruma gel) ince "Beni tanıyor musunuz?" diye seslendim. Onlar da: "Sen kimsin?" dediler (Ben de): "Ben el-Ekvâ'nın oğluyum,Muhammed (s.a.) in yüzünü şereflendiren zata yemin olsun ki; sizden beni (yakalamak) isteyip de yakalayacak bir adam olmadığı gibi (içinizde) ben (yakalamak) isteyince elimden kurtulabilecek (bir kimse) de yoktur." diye cevap verdim (Onlarla konuşmaya) devam ettim. Nihayet

Rasûlullah (s.a.)'m süvarilerini ağaçların arasına girerlerken gördüm, onların başı(nda) el-Ahram ül Ese-di (var idi) ve Abdurrahman b. Uyeyne'nin üzerine varıyordu. Abdur-rahman b. Uyeyne'de onun üzerine çullandı. Karşılıklı vuruştular, der: ken el-Ahram Abdurrahmanı (n atını) yaraladı. Abdurrahman da el-Ahram'ı şehid etti ve onun atma geçti. Bu esnada Ebû Katâde de Ab-durrahman'ın karşısına çıktı. Karşılıklı olarak vuruşmaya başladılar. Derken (Abdurrahman) Ebu Katade' (nin atı) nı yaraladı. Ebû Kata-de de onu öldürdü ve el- Ahram'ın atına geçti. Sonra ben, onları kovduğum suyun başında bulunan Rasûlullah (s.a.) in yanına geldim. (Bu su) zü kared (denilen su idi) Bir de ne göreyim Peygamber (s.a) beş-yüz kişi ile birlikte (orada bekliyor. O gün Rasûlullah) bana hem süvari hem de yaya hissesi verdi.[413]

Açıklama

Zûkarad Sam vom üzerinde Medine ile Hayber arasında Medine'ye bir beridlik (oniki millik) uzaklıkta bir sudur. Sel dağına sekiz mildir. Sık ağaçlı bir yerdir. İşte bu sudan, ismini alan Zalükarad gazvesi aynı zamanda Gazvetü'1-Ğâbe adıyla da anılır. Bu mevzuda siyer kitaplarında şöyle söylenmektedir: "Vakıdî, İbn Sa'd, îbn Kayyim ve daha başkalan bu gazayı Gâbe gazası diye andıkları gibi tbn İshak Ahmed b. Han-bel, Buhârî, Belâzurî, Taberî ve daha başkaları da Zûkarad gazası diye an-mışlardır. Hz. Peygamberin sağmal develerinin ğabe'de yağmalanıp, çobanın orada şehid edilmiş olması, Seleme b. Ekva ile ona yetişen tslam süvarilerinin öâbe'den itibaren baskıncıların ardına düşerek onlarla çarpışa çarpışa Zûkarad'a kadar ilerlemiş bulunmaları, bu gazanın Gâbe gazası olarak anılmasına tslam karargahının Zûkarad'de kurulmuş olması da ayrıca Zûkarad diye adlandırılmasına yol açmış olabilir.

Gazanın sebebi; peygamberimizin Ğâbe (orman) yaylımında yayılmakta bulunan sağmal ve doğurmaları yaklaşmış yirmi devesini, Uyeyne b. Hısn el-Fezari'nin Gatafan ve Fezarilerden kırk atlı salarak baskıp yaptırıp sürdürmesi ve Ebû Zerr el-Ğıfarî*nin oğlunu da $ehid ettirmesidir.[414]

Bu savaşın ne zaman yapıldığı hangi tarihte vukubulduğu meselesi ihtilaflıdır. Buhârî'nin rivayetine göre bu savaş Hayber savaşından üçgün önce vuku bulmuştur. Delili ise Seleme b. Ekva'nın "Biz bu savaştan döndükten sonra Medine'de ancak üç gün kaldık, üç gün sonra Hayber

savaşına çıktık.*' sözüdür. Siyer uleması ise bu savaşın hicretin altıncı yılında vuku bulduğu noktasında birleşmektedirler.

Metinde geçen Ya sabâhahü (ey sabahım) sözü arapçada baskına uğrayan kimselerin yardıma çağırmak için kullandıkları bir tabirdir. Genellikle baskınlar sabaha doğru yapıldığı için baskına uğrayan kimselerin bu tabirle başkalarını yardıma çağırması Araplar arasında adet olmuştur. Bu şekilde feryad eden bir kimse sanki "Düşman sabahleyin etrafımızı çevirdi yetişin" diye haykırmış ve başkalarını yardıma çağırmış olur.

Her ne kadar siyer kitaplarında bu olayda yağma edilen develerin yirmi kadar olduğu ve Hz. Seleme'nin bunlardan sadece on kadannı düşmanın elinden kurtardığı ifade edilirse de metinde geçen "Nihayet Allah'ın yaratmış olduğu develerden peygamber (s.a.)'e ait ne arsa onu (müşriklerin elinden kurtarıp) arkama almıştım." sözü, Hz. Seleme'nin bu develerin tümünü düşman elinden kurtardığını ifade etmektedir.

Bu savaş hadis ve siyer kitaplarında çok ayrıntılı ve çok uzunca anlatıldığından okuyucularımıza oralara bakmalarım tavsiye ederiz.

Mevzumuzu teşkil eden bu hadisin, "Serİyye, baskından ele geçirdiği ganimetleri orduya gönderir." anlamındaki bab başlığımızla ilgisi şöyledir "Hz. Seleme müşriklerden ele geçirdiği elbise, zırh gibi ganimetleri olduğu gibi cephede kendisini bekleyen İslam ordusuna göndermiş, Hz. Peygamber de ona bu ganimetlerden bir piyade hissesi vermiştir." Ancak Hz. Peygamber onun bu savaşta özel bir başarısı ve yiğitliği görüldüğü için ayrıca kendisine nefel olarak bir de süvari hissesi vermiştir. İşte bu hadisle bab başlığı arasındaki ilgi budur. 2737 ve 2738 numaralı hadislerin şerhinde de açıkladığımız gibi nefel humusdan yahut da humusun beşte birinden verilir. Ganimet payı ise humus çıkarıldıktan sonra, geriye kalan ganimet mallarından verilir. Bu duruma göre; Hz. Peygamberin, Hz. Seleme'ye nefel olarak verdiği bir süvari hissesi kadar olan mükafatı humustan veya humusun beşte birinden ganimet payı olarak verdiği bir piyade hissesi kadar olan payı da humus çıkarıldıktan sonra geriye kalan ganimet mallarından vermiş olabileceği kolayca anlaşılır.[415]

148. Altın, Gümüş Ve (Harp Ülkesine Girince Daha Düşmanla Savaşmadan Önce) İlk (Ele Geçen) Ganimetlerden Nefel Vermenin Hükmü

2753. ...Ebû'l-Cüveyriyet'ü Cermi'den demiştir ki Muaviye'nin emirliği zamanında Rum ülkesinde, içirde dinarlar bulunan bir küpe rastlamıştım. Başımızda da Peygamber (s.a.)'in sahabilerinden Süleym oğullarından Ma'n b. Yezid adında bir adam vardı. Dinarları ona getirdim (O da bunları) müslümanlar arasında paylaştırdı. Onlardan birine verdiği kadar bu dinarlardan bana da verdi. Sonra da "Eğer ben Rasûlullah (s.a.)ı "Nefel ancak humustan sonradır" derken işitmiş olmasaydım sana (nefel de) verirdim." dedi ve (kendi) payını bana vermeye kalktı. (Fakat) ben kabul etmedim.[416]

Açıklama

Altın ile gümüşten ve daha düşman ülkesinde savaş başlamadan önce harpsiz düşmandan ele geçirilen mallardan nefel vermenin caiz olup olmadığı; ulema arasında ihtilaflıdır.

Musannif Ebû Dâvûd bu mevzuya dair özel bir bab açmıştır. Bu mevzuda Hanefi fıkhının meşhur kitaplarından olan Siyer-i Kebir şerhinde şöyle deniyor: "Eğer devlet reisi (veya temsilcisi) - Kim kafir bir askeri öldürürse onun şahsi eşyası öldürenin olacaktır.- diye harbe teşvik eder de bunun üzerine bir mücahid bir düşman askerini öldürecek olursa; öldürülen askerin altın veya gümüş tüm şahsi malları öldüren mücahidin olur. Ancak Şam halkı altınla gümüş mallardan nefel verilemeyeceğini nefelin ancak; yiyecek, giyecek, altın ve gümüşün dışındaki mallardan verilebileceğini söylemişlerdir.

Musannif Ebû Dâvûd mevzumuzun bab başlığında bulunan "min evvel-il-mağnem" tabiriyle îslam askerlerinin harp ülkesine girdiği sırada savaştan önce harpsiz olarak ele geçirdikleri mallan kasdetmiş olması ihtimali kuvvetlidir. Bezlü'l-Mechûd sahibinin görüşü de budur. Bu durum Musannif Ebû Davud'un devlet reisi veya temsilcisinin ganimet malları içinde

bulunan altın ve gümüşten nefel veremeyeceği gibi savaştan önce harp ülkesinde düşmandan ele geçirilen mallardan da nefel veremeyeceği görüşünde olduğu ihtimalini ortaya koymaktadır.

Esasen bu görüş imam Evzâî'nin görüşüdür. Bu bakımdan Musannif Ebu Davud aslında kendisi bu görüşte olmadığı halde sadece imam Evzai'-nin görüşüne işaret etmek istediği için bu görüşe temas etmiş de olabilir. Hafız İbn Hacer'in de açıkladığı gibi îmam Evzai'nin bu görüşü cumhur'un (ulemanın büyük çoğunluğunun) bu mevzudaki görüşüne aykırıdır. Mevzumu-zu teşkil eden bu hadisin zahirinden anlaşıldığına göre Hz. Peygamberin sa-habilerinden olan Man b. Yezid'in, Ebû Cüveyriye'nin Rum diyarında ele geçirdiği ganimetlerden kendisine nefel vermeyişinin sebebi bu malların altın veya gümüş oluşu değil, henüz bunlardan humusun ayrılmamış olmasıdır. Çünkü Ma'n b. Yezid Hz. Peygamberi humus ayrılmadıkça ganimet mallarından; nefel verilemez" derken işitmiştir. Nitekim 2748-2749 numaralı hadis-i şeriflerde de ifade edildiği üzere nefel; ganimetlerden humus ayrıldıktan sonra, kalan ganimet mallarından verilir. Hadisin zahirinden anlaşılan mana bu olmakla beraber, Hz. Ebu'İ Cüveyriye'ye nefel verilmeyişinin sebebini; bu malların savaşsız olarak ele geçmesi nedeniyle fey hükmüne girmiş olmalarına bağlamak da mümkündür. Çünkü fey savaşsız ele geçirilen ganimet demektir ve feyden nefel verilemez. Kadı Iyaz'ın da ifade ettiği gibi Şafii ulemasından bazı Sarihler Hz. Ma'n, nefelin humus ayrıldıktan sonra kalan ganimetlerden verilebileceğine ve verilecek mikdann sadece devlet reisinin takdirine bırakılmış olduğuna inanıyordu. Kendisi kumandan olunca bu düşünceden hareket ederek Hz. Ebû Cüveyriye'ye bu mallardan nefel vermedi." demişlerdir. Bazıları da "Bu hadis yanlış rivayet edilmiştir. Hadisin aslı -humustan sonra nefel yoktur- yanı ganimetler İslam ülkesine taşındıktan ve ganimetler içerisinden Allah Rasûlünün hakkı olan humusu ayırmak ica-bettikten sonra artık nefel va'detmek yoktur anlamına gelen -la nefele ba'delhumusu-şeklindedir." demişlerdir.[417] el-Muvaffık'ın açıklamasına göre; eğer bir kimse küfür diyarında define bulur da bunu kendi başına eline geçirmeye gücü yetecek olursa bu define İslam ülkesinde bulunan definelerin hükmüne girer. Dolayısıyla bu definenin beşte birini devlet alır, kalanı da bulan kimsenin olur. Eğer bu defineyi islam askerlerinin yardımı ile ele geçirecek olursa; o zaman bu define ganimet hükmüne girer, Ganimet taksimi esaslarına göre taksim edilir. İmam Malik ile el-Evzâî bu görüştedirler. İmam Şafiî'ye göre ise; bu define kafirlerin ölü arazisinde

bulunmuşsa, İslam ülkesinde bulunan definelerin hükmüne tabi olur. Hanefi ulemasına göre ise, bu define ganimet hükmündedir. Gaziler arasında taksim edilir. Delilleri, mevzuumuzu teşkil eden hadis-i şeriftir. "Altın ile gümüşten ve düşman ülkesine girince savaşsız olarak ele geçirilen mallardan da nefel verilebilir" diyen Cumhur ulemanın delilini teşkil eden bu hadisin senedinde Asım b. Küleyb vardır. Ali b. el-Medenfye göre, bu ravinin yalnız başına rivayet ettiği hadisler delil olma niteliğinden mahrumdurlar. Ahmed b. Hanbel, Ebû Hatim er-Râzî, Nesâî gibi hadis alimleri ise onun rivayet ettiği hadislerde bir kusur görmemişlerdir.[418]

2754. ...(Bir Önceki hadisin) manası yine aynı senedle Asım b. Küleyb'den de (rivayet edilmiştir)[419]

Açıklama

Bu hadis mana itibariyle bir önceki hadisin aynısıdır. Bu bakımdan bir önceki hadis üzerinde yapmış olduğumuz acıklama bu hadis için de geçerlidir.[420]

149. Devlet Başkanı Ele Geçen Ganimetlerin Bir Kısmını Kendisi İçin Ayırabilir

2755. ...Amr b. Absete dedi ki; Rasûlüllah (s.a) ganimet olarak ele geçen develere doğru bize namaz kıldırmıştı. Selam verince, devenin yan tarafından bir kıl aldı. Sonra "Bana sizin ganimetlerinizden şu kadarı bile helal değildir (Bana helal olan) sadece humusdur. Humus da size sarfedilir." Buyurdu.[421]

Açıklama

Bu hadis-i şerif mana olarak 2694 numaralı hadiste geçmiş-ti. Ancak 2694 numaralı hadis üzerinde yaptığımız açıklama bu hadis için geçerli değildir. Çünkü Resulü Ekremin 2694 numaralı hadiste geçen sözleri,

sadece Hevazin kabilesinden alınan ganimetlerle ilgili idi. Ve sözü geçen hadisin şerhinde de açıkladığımız gibi, Hz. Peygamber Hevazin kabilesinden alınan ganimetlerdeki haklarından sadece humus hakkını almış, peygamber olarak alabileceği safiyy hakkı ile bir mücahid olarak alabileceği ganimet payı hakkını almaktan feregat etmişti.

Hz. Peygamberin bu hadisteki ifadesi; belli bir ganimete tahsis edilemez: Buradaki ifade tüm ganimetlerle ilgilidir. Çünkü bu hadisin metninde geçen "sizin ganimetlerinizden" sözü tüm ganimetlere şamildir.

Fakat bu hadisin metninden bazı kısımlar atlanmıştır. Bu hadisin Ah-med b. Hanbel'in Müsnedindeki metnini incelediğimiz zaman, atlanan kısimIan orada görmemiz mümkündür. Sözü geçen Müsned'de bu hadisin tamamı şu manaya gelen lafızlarla rivayet edilmiştir: Rasûlullah (s.a).bize bir gazvede -henüz takdim edilmemiş- bir deveye doğru namaz kıldırdı. Selam verince kalkıp (deveden) bir kıl aldı şu kıl sizin ganimetlerinizdendir. Benim bu ganimetlerde humusun dışında sizinle beraber alacağım paydan başka bir payım yoktur. Ancak (sizden fazla olarak bir humus alıyorum) humus'ta size sarfedilir. Binaenaleyh yanınızda iğne-iplik (iğne-iplikten) daha büyük veya daha küçük (ganimet namına ne varsa) getirip teslim ediniz." buyurdu.[422]

Buna göre, mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifte, Hz. Peygamberin bir mücahid olarak, ganimetlerden diğer mücâhidler gibi bir pay alma hakkı yanında, devlet reisi olarak da humus (beştebir pay) alma hakkı olduğu ifade edilmektedir.

Bilindiği gibi Hz. Peygamberin peygamber olarak ganimetler taksim edilmeden önce alacağı bir pay daha vardır ki; buna "safiyy" denilir. Nitekim şu manaya gelen lafızlarla rivayet edilen bir hadis bunu açıkça ifade etmektedir: "Siz namazı kılıp, zekatı, ganimetlerin beştebirini ve peygamberin hakkı olan safiyyi peygambere verirseniz, Allah'ın ve Rasûlünün ema-mnda olursunuz."[423] Hz. Peygamberin ganimetler dağıtılmadan önce, peygamber olarak Safiyy adıyla alacağı hisse, kendi seçimine bırakılmıştır. Şöyle ki; ganimetler dağıtılmadan önce bir köle, ya bir cariye veya bir at seçip alır. İşte safiyy budur.[424] Fakat mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifte safiyyden bahsedilmemiş sadece bir devlet reisi olarak ganimetlerden alabileceği humustan ve almış olduğu bu humusu (beşte bir hisseyi de) yine müslümanla-rın ortak menfaatlerine sarf ettiğinden bahsedilmiştir,

Hanefi âlimlerine göre ise Safiyy; Hz. Peygamberin, peygamber olarak ganimetlerin taksiminden önce onların içinden bir kılıç veya zırh ya da bir cariyeyi seçip alma hakkıdır. Hz. Peygamberin vefatıyla humustan alacağı beşte bir hisse ve safiyy hakkı düşmüştür.[425] Dolayısıyla Hz. Peygamberin, ganimetlerden ayrılan humustan, kendisi için aldığı beşte bir hisse de, yine ümmetine kalmıştır. Sağlığında ise ganimetler bölüşülmeden önce "... Bilin ki ganimet aldığınız şeylerin beşte biri Allah'a Rasulüne ve (Allah'ın Rasû-lüne) akrabalığı bulunan (lar) a, yetimlere, yoksullara ve yolculara aittir. Allah herşeye kadirdir."[426] ayet-i kerimesi emrince humusu şu şekilde beş kısma ayırırdı:

1. Hz. Peygamber için,
2. Hz. Peygamberin akrabaları için
3. (Fakir olan) öksüzler için
4. Yoksullar için
5. Yolcular için.

Ayet-i kerimede her ne kadar bir de Allah'ın hakkından bahsediliyorsa da bu, Hz. Peygamber'in humustan alacağı beştebir paydan başka bir pay değildir. Allah ismi aslında ayet-i kerimenin başında teberrüken zikredilmiştir. Ayrıca Allah'a bir hisse daha ayrılması için zikredilmiş değildir.

Görülüyor ki, Hz. Peygamber sağlığında humusun tümünü kendi ihtiyaçları için harcamamıştır. Humusun sadece beşte birini kendi ihtiyaçları için harcamış, vefatından sonra alınan ganimetlerdeki hakkı düşmüştür. Hz. Peygamberin yakınlarının humustaki haklan, sağlığında kendisine yaptıkları hizmete bağlıydı. Bu yüzden, hem cahilliyye döneminde hem de islamiyet geldikten sonra Hz. Peygambere yardımda geri durmadıkları için Abdulmutta-lib oğullarına humustan pay verdiği halde» kendisine onlardan daha yakın olan Ümeyye oğullarına vermemiştir.

Hz. Peygamberin vefatından sonra, yakınlarının ganimetlerden pay almaları, fakir olmalarına bağlıdır. Eğer fakirlerse ganimetten pay alırlar, fakir değilseler alamazlar. Bir başka ifadeyle, Hz. Peygamberin vefatından sonra akrabalarının humustan beştebir hak alabilmeleri için, humustan beştebir hak alan diğer üç sınıftan birinin içine girmeleri gerekir. Yani ya yoksul, ya öksüz vey4.yolcu olmaları gerekir. Netice olarak Hz. Peygamberin vefatından sonra humustan üç sınıf beştebir pay alma hakkına sahiptir. Bunlar yoksullar, yolcular, yoksul olan öksüzlerdir. Humusun

geriye kalan kısmı ise savaş malzemeleri gibi ümmetin ortak ihtiyaçlarına sarfedilir.[427]

150. Ahdi Yerine Getirmek

2756. ...İbn Ömer'den (r.a) demiştir ki: Rasûlullah (s.a) buyurdu ki; "Verdiği sözü tutmayan bir kimse için kıyamet günü, bir bayrak dikilir (ve) bu (bayrak) falan oğlu falanın ahdini bozması (nın alameti) dir, denilir." [428]

Açıklama

Verdiği sözü tutmayıp onu bozan kimseyi teşhir suretiyle, onu insanlar huzurunda, rezil ve rüsvay etmek için kıyamet gününde arkasına bir bayrak dikilir ve bir münadi; işte bu verdiği sözü bozan kimsedir, diye yüksek sesle bağırır.
Hadis-i şerif, ahdini bozan kimseleri kıyamet gününde bekleyen bu kötü akıbeti haber vermektedir.
Hafız İbn Hacer'in el-Fethu'l-Barî isimli eserinde yaptığı açıklamaya göre İbn Ebû Cemre bu hadis hakkında şunları söylemiştir: Kıyamet gününde ahdini bozan kimseler için, ahidlerini bozmaları sayısınca bayraklar dikilir. Bu kimselerin ahdi bozma işi dünyada genellikle gizli kaldığı için Allah, onları bu suçlarını teşhir etmek suretiyle cezalandırır. Aslında Araplar, bayrak dikme tabirini; bir işi en iyi şekilde teşhir etmek anlamında kullanırlar. Hadiste geçen "bayrak dikilir" sözünü "o kimse en iyi bir şekilde teşhir edilir/1 manasında anlamak gerekir.[429]

151. Devlet Başkanı (Savaşta Ve) Barışta Kendisine Sığınılan Bir Kalkandır

2757. ...Ebû Hureyre'den demiştir ki: Rasûlullah (s.a) şöyle buluştur: "Devlet başkam bir kalkandır, savaşa ancak onunla girilir."[430]

Açıklama

Devlet başkanı bir kalkan gibi müslü-manları düşmanın tehlikelerinden korur. Bu görevini hakkıyla yerine getirebilmek için icabında, bazan düşmanla sulh yapar. Bazan da düşmana karşı savaş ilan eder veya düşmanlardan bazılarına eman verir. Bu yetkiler, sadece devlet başkanına verilmiştir. Devlet başkanı, tebaasını ileride zuhur edebilecek tehlikelerden korumak amacıyla, ilan ettiği harplere bizzat kendisi kumandanlık edebileceği gibi, bu görevi uygun göreceği başka bir kimseye de verebilir. Binaenaleyh, bir devlet başkanının müslümanların istikbalini düşünerek hak, adalet ve takva ölçüleri içerisinde harp ya da sulh ilan etmek gibi, devletler arası siyasi kararlarına, her müslümanın uyması gerekir. Devlet başkanının bu nevi kararlarına uyan bir müslüman, bu itaatinden dolayı ecir ve sevaba nail olacaktır.

Düşmana karşı savaş ilan etmek, düşmanla sulh yapmak, eman vermek yetkisinin sadece devlet başkanına ait bir yetki olduğuna işaret eden bu hadisle, "Müslüman tebeadan herhangi bir kimsenin bile eman verebileceğini" ifade eden (2751) numaralı hadis-i şerif arasında bir çelişki bulunduğu zan-nedilmemelidir. Çünkü müslüman tebeadan bir kimsenin, bütün müslüman-larca muteber sayılan emanı, o müslümanın bir köy, şehir veya kale halkı gibi kafirlerden bir gruba vermiş olduğu emandır. Fakat kafirlerin tümüyle ve bazı nesilleriyle ilgili büyük çapta eman verme hakkı ise sadece devlet reisine aittir.[431]

2758. ...Ebû Rafı dedi ki: Kureys (halkı) beni Rasûlullah (s.a)'e (elçi olarak) gönderdi. Rasûlullah (s.a)'i görünce kalbime İslam (a girme arzusu) düştü. Bunun üzerine "Ey Allah'ın Rasûlü, Allah'a yemin olsun ki ben Kureyşlilere asla bir daha dönmeyeceğim" dedim. Rasûlullah (s.a) "Ben ahdimi bozmam ve (bana gelen) elçilere baskı yapmam. Fakat sen (Kureyşe) geri dön. Eğer şu anda kalbine gelen (İslam'a girme arzusu orada yine) kalbine gelecek olursa (o zaman buraya) dön gel" buyurdu. Bunun üzerine (gerisin geriye Mekke'ye) gittim. Sonra Peygamber (s.a.)'e (tekrar) geldim ve müslüman oldum. (Bu hadisin ravilerinden) Bekir dedi ki: (Hasen b. Ali) bana Ebû Rafi nin (islam'a girmeden önce) kipti olduğunu bildirdi.

Ebu Davud der ki: Bu (hüküm, Hz. Peygamberin yaşadığı) zamanda (geçerli) idi. Bu gün (için bu hüküm) uygun değildir.[432]

Açıklama

Devlet başkanına elçi olarak geldiği halde İslam ülkesinde müslümanlığı kabul eden bir kimsenin, İslam ülkesine sığınma isteğinin kabul edilmeyip onun gerisin geriye kendi ülkesine gönderilmesi, sadece Hz. Peygamber zamanına ait bir uygulamadır. Hatta böyle bir uygulama sadece Hz. Peygambere ait özel bir uygulamadır.

Fakat günümüzde böyle bir uygulama geçerli ve doğru olamaz. Çünkü Hz. Peygamber, karşısında bulunan kimselerin durumunu Allah'ın bildir-mesiyle biliyordu. Nitekim sığınma hakkı isteyen Ebû Rafi'nin Kureyş'e döndükten sonra, İslam'a girme arzusuyla tekrar Medine'ye geleceğinden kesinlikle emindi. Bu nedenle onun sığınma hakkını reddederek Kureyş'e dönmesini, isterse tekrar kendisine geri dönmesini tavsiye etti. Gerçekten de Hz. Ebû Rafi, Mekke'ye gittikten sonra bir süre sonra Medine'ye gelerek müslüman oldu.

Eğer Hz. Peygamber, Hz. Ebû Rafi'nin sığınma isteğini kabul edip onu Mekke'ye göndermeseydi, bu uygulama düşmanların "Muhammed, elçilere baskı yapıyor, insan haklarını çiğniyor, inanç hürriyetine saygı duymuyor milletlerarası siyasi teamüllere uymuyor" şeklinde aleyhte propaganda yapmalarına sebep olur ve bu yüzden de İslamın geniş kitlelere yayılmasına büyük bir engel teşkil ederdi. Bu yüzden Hz. Fahr-i alem, bir elçi olarak huzuruna gelen, Hz. Ebû Rafi'nin sığınma isteğini reddetmiştir. Musannif Ebu Davud'da bu görüştedir.

İbn Teymiyye Müntekâ'l-Ahbar   isimli eserinde, Hz. Ebû Rafi'nin bu sığınma talebinin Hudeybiye musalahasının yürürlükte olduğu zamana rastladığı için kabul edilmediğini iddia etmişse de bu doğru değildir. Çünkü Hz. Ebû Rafi, Bedir, savaşından önce müslüman olmuş Uhud savaşıyla ondan sonraki savaşların tümüne katılmıştır.[433]

152. Düşmanla Sulh Yapan Bîr Devlet Başkanının Sulh Süresi Sona Erer Ermez Hemen Düşman Lkesine Erişmek Ve Düşmana Saldırmak Üzere, Daha Sulh Süresi Sona Ermeden Önce) Düşmana Doğru Yola Çıkması

2759. ...Himyer (kabilesin) den olan Süleym b. Amir'den, demiştir ki:

Muaviye ile Rum (lar) arasında bir (sulh) antlaşması vardı. (Muaviye bu antlaşma süresi sona ermeden önce) Rumların ülkesine doğru yola çıkmıştı. Sulh (süresi) sona erince onlarla savaşacaktı. Derken "Allahü ekber, Allahü ekber (Hayret doğrusu size) hıyanet (etmeniz) değil (ahde) vefa" (etmeniz gerekir) diyerek, at üzerinde veya acematı üzerinde bir adam çıkageldi. Bir de baktılar ki (bu adam) Amr b. .Absete(imiş).Bunun üzerine Muaviye ona (birini) gönderdi (ve huzuruna çağırttı) ve kendisine (bu meseleyi) sordu. (O da) :

Ben Rasûlullah (s.a)'ı

"Kimin herhangi bir kavimle arasında bir antlaşma varsa, süresi sona erinceye kadar ya da karşılıklı olarak (antlaşmayı) bozduğunu onlara bildirinceye kadar bu bağı ne (yeniden) bağlasın ne de çözsün" buyururken işittim. dedi. Bunun üzerine (Muaviye seferden) geri döndü.[434]

Açıklama

Metinde geçen "birzevn" acem atı demektir. Çoğulu "Berazin" gelir. Anası arap âtı, babası acem atı olan ata Mukrif babası arap atı anası acem atı olan ata da "hecîn" denilir.

Metinde geçen Bu bağı ne yeniden bağlasın, ne de çözsün" anlamındaki cümleden maksat, "oradaki antlaşmayı bozmamaya son derece dikkat etsin." demektir. Bilindiği gibi böyle bir ahdi yenilemekte hiçbir sakınca yoktur. Bu bakımdan ulema bu cümleye "aradaki ahdi bozmaktan son derece kaçınsın" manası vermişlerdir. Yine metinde geçen "ev yenbize ileyhim ala sevâin = Ya da karşılıklı olarak anlaşmayı bozduğunu onlara

bildirsin" cümlesiyle "Her iki tarafta aralarındaki sulh antlaşmasının bozulduğunu bilmekte eşit olsunlar/' demek istenmiştir. Çünkü karşı tarafın haberi olmadan, sulhu bozarak saldırıya geçme ahde riayet etmemek ve karşı tarafa ihanet etmektir. Nitekim Allah'tı Teâlâ "Bir kavmin (antlaşmaya) hainlik yapmasından korkarsan, sen de (onların seninle yaptıkları antlaşmayı) aynı şekilde onlara at. Çünkü Allah hainleri sevmez.”[435] buyurmakla sulhun bozulduğunu karşı tarafa ilan etmeden onlara saldırıya geçmenin hainlik olduğunu haber vermiştir.

Mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifte, sulh süresi içerisinde sulh sona erince hemen saldırıya geçmek üzere, düşman sınırına kuvvet göndermenin de ahde vefasızlık ve hainlik olduğu ifade ediliyor. Amr b. Absete (r.a)'in bu hadis-i şeriften çıkardığı manaya göre, sulh süresi sona erip de sulhun sona erdiğini karşı tarafa ilan etmedikçe saldırıya geçmek veya saldırıya geçmek üzere yola çıkmak hainliktir. Bu bakımdan sulh süresi sona erince, sulhun sona erdiğini ve savaşın başlayacağını karşı tarafa haber verilmeli, ondan sonra eğer karşı taraf müslüman olmayı yahut da cizye vermeyi kabul etmezse, ancak o zaman saldırıya geçmelidir. Fakat karşı tarafın bir hıyaneti görülünce onlara ansızın saldırmakta herhangi bir sakınca yoktur.[436]

153. Kendisiyle Antlaşma Yapılan Kimseye Karşı (Antlaşma Şartlarına) Uygun Hareket Etmek Ve Kendisine Verilen Söz Ya Da Emana Saygı Göstermek (Gerekir)

2760. ...Ebû Bekre Rasûlullah (s.a)'in:

"Her kim (kendisiyle) antlaşma yapan bir kimseyi (antlaşma süresi sona ermeden, yani savaş) vakti dışında öldürürse Allah ona cenneti haram kılar.[437]Buyurduğunu rivayet etti.[438]

Açıklama

Bu hadis-i şerifte sulh süresi sona ermeden, antlaşmalı bir kav-me, sulhu bozmayı gerektiren hiç bir meşru sebep yokken saldırıya geçip onları

öldüren kimseler hakkında büyük bir tehdid vardır. Bu gibi kimseler cennete ilk önce girme saadetine erişen, büyük günahlardan kaçan bahtiyar kimselerle birlikte cennete giremeyeceklerdir. Ancak, işledikleri bu günahın hesabını verdikten sonra cennete girebileceklerdir.[439]

154. Elçiler

2761. ...Nüaym b. Mes'ûd el-Eşceî'den demiştir ki:
Ben Rasûlullah (s.a) 'i (Müseylimenin elçileri, huzurunda) Müseylime'nin mektubunu okudukları zaman (Müseylime hakkında) siz ne diyorsunuz, derken işittim. (Onlar da) "Biz de (onun bu mektupta) dediği gibi (Peygamber olduğunu) söylüyoruz." diye cevap verdiler. Bunun üzerine (Hz. Peygamber) "Şunu iyi biliniz ki: Eğer elçiler öldürülseydi ikinizin de boynunu vururdum." buyurdu.[440]

Açıklama

Bilindiği gibi Müseylime, Hz. Peygamber devrinde Peygamberliğini ilan eden ve Kezzab = yalancı ismiyle meşhur olan kimsedir. Hanife oğullarından birçok kimseleri de kendine inandırmaya muvaffak olan bu kimse, Hz. Ebû Bekir es-Sıddık'ın halifeliği sırasında öldürülmüştür.
Şeyhü'l-islam İbn Teymiye'nin Musannafında Ahmed b. Hanbel (r.a)'e nisbet ederek rivayet ettiği bir hadiste Müseylime'nin Hz. Peygambere gönderdiği elçilerden birinin İbnü'n-Nevvaha diğerinin de İbn Üsal isminde olduğu ifade ediliyor.
Bu iki elçi Hz. Peygamberin huzurunda Müseylime'nin peygamberlik iddiasını tasdik etmekle, İslam dininden çıkmış olduklarından ölüm cezasını hak etmiş oldular. Fakat elçilik görevleri, öldürülmelerine engel teşkil ettiğinden onlara sadece "Şunu iyi biliniz ki: Eğer elçiler öldürülseydi ikinizin de boynunu vururdum." demekle yetindi.
Hz. Peygamberin bu sözü, küfür diyarından elçi olarak İslam ülkesine gelen bir elçinin, devlet başkanının veya diğer müslümanların huzurunda küfrü gerektiren bir söz söylemesi halinde bile öldürülemeyeceğini ifade etmektedir. Çünkü elçilik, taraflar arasında anlaşmayı sağlayan bir görev olduğundan, elçiler kendileriyle antlaşma yapılan taraflar hükmündedirler. Bu sebeple kendilerine saldırılamaz.

Ancak elçiler fevkalade hallerde (gözaltında) tutulabilirler. Bu sebepten peygamber (s.a) Mekke'de alıkonulan müslüman sefir, kendisinin ordugâh kurduğu Hudeybiye'ye sağ ve salim avdet edinceye kadar Mekkeli murahhasları alıkoymuştu.[441]

2762. ...Harise b. Mudarrab'dan rivayet olunmuştur ki, Abdullah İbn Mes'ud (r.a) in yanına varıp "Bende hiçbir Araba karşı düşmanlık yoktur. Hanife oğullarının mescidine uğradım. Bir de ne göreyim, hepsi Müseyleme'ye. inanıyorlar." demiş. Bunun üzerine Abdullah (b. Mes'ûd) onlara haber gönder (ip huzuruna gelmelerini iste) di. Kısa bir süre sonra hepsi (huzuruna) getirildi. (Hz. Abdullah) İbnü'n-Nevvaha'dan başka hepsinden tevbe etmelerim istedi (ve) Îbnü'n-Nevvaha'ya dönerek -sen Müseyleme'nin elçisi olarak geldiğin zaman ben Rasûlullah (s.a)'ı (sana hitaben):

"Eğer sen elçi olmasaydın boynunu vururdum." derken işittim. Sen bugün (artık) elçi değilsin- dedi ve Karaza b. Ka'b'a (İbnü'n-Nevvaha'yı öldürmesi için) emir verdi. (Karaza da) Sokakta onun boynunu vurdu. Sonra (Hz. Abdullah veyahut Karaza) "Kim İbnti'n-Nevvaha'yı sokakta ölü olarak görmek istiyorsa" (Gitsin onu sokakta ölü olarak görsün) dedi.[442]

Açıklama

Hz. Harise b. Mudarrab'ın Abdullah b. Mes'ûd'un huzurunda "Bende hiçbir Arab'a karşı kin yoktur" demekten maksadı, herhangi bir düşmanlık ve kin tesiri altında konuşmadığını ve Hanife oğullan hakkında söyleyeceği sözlerde hissi olmadığını, anlatarak Hz. Abdullah'ın kendisine güvenini sağlamak ve söyleyeceği sözlerin doğruluğuna onu inandırmaktır.

Hz. îbn Mes'ûd, Rasûlü zişan efendimizin -"Eğer sen elçi olmasaydın, boynunu vururdum."sözünden İbn Nevvâha'nınöldürülmesi gerektiği halde elçilik görevinde bulunduğu için onu öldürmediği manasını çıkarmış, sonra da ondan elçilik görevi kalkınca, tevbeye davet etmeden onun boynunu vurmuştur.

Bu hadis-i şerif, küfrünü içinde gizleyip de tevbe etmediği anlaşılan bir kimseyi Öldürmenin caiz olduğunu söyleyen İmam Malik'in delilidir. Gerçi Hanife oğullarının bir îsjam ülkesi olan Kufe'de küfürlerini izhar etmeleri mümkün değildi. Hz. Harise b. Mudarrab onların içlerine girerek hallerine yakından vakıf olmuştu. O sırada Kufe'de vali bulunan Abdullah bin Mes'-

ud (r.a) durumu öğrenince onları tevbeye davet etmişti. Hz. İbn Mes'ud'un bunların Müseyleme'ye kesin bir şekilde iman etmeyip de sadece kalplerinde Müseyleme'ye karşı bir meyil olduğunu, fakat ona kesin bir şekilde iman etmediklerini hissettiği için onları tevbeye davet etmiş ve tevbeleri sonunda serbest bırakmış olabilir. Fakat onların, Müseyleme'ye kesin bir şekilde inanıp İslam'dan döndüklerine inanmış olsaydı İbnü'n-Nevvaha gibi onları da öldürürdü. Hattâbî'nin açıklamasına göre; Hz. Abdullah'ın, İbnü'n-Nevvaha'yı öldürdüğü halde diğerlerini tevbeye davet ederek tevbeleri sonunda onları serbest bırakmasının sebebi budur. İbnii'n-Nevvaha'yı ise tevbeye davet etmeye lüzum görmemiştir. Çünkü o küfrünü açıklıyor ve halkı açıkça Müseyleme'ye inanmaya davet ediyordu.[443]

155. Kadının Eman Vermesi

2763. ...İbn Abbas'dan demiştir ki:
Ebû Talib'in kızı Ümmü Hanî, kendisine (gelerek) -Fetih günü müşriklerden birini himayesine aldığını ve Peygamber (s.a)'e varıp bunu haber verdiğini (Hz. Peygamberin de)
"Senin himayene aldığın kimseyi biz de himayemize almışızdır. Senin eman verdiğin kimseye biz de eman vermişizdir." buyurduğunu-söylemiştir.[444]

Açıklama

Hz. Ümmü Hani'nin himayesine aldığı kimse Haris b. Hişam b. Muğire el-Mahzumi'dir.
Eman: Güvene ulaşması hususunda düşmana verilen söz veya yapılan işaretten ibarettir.[445] Emanın rüknü, emanı bildiren şeylerdir. Bu cihetten eman üç kısma ayrılır:
1. Eman-ı sarih (sarih eman): Bir kimseye karşı "Sana eman verdim", "Siz eminsiniz", "Size bir zarar yoktur" gibi bir tabirle verilen emandır.
2. Eman bilkitâbe (yazıyla verilen eman): Ehl-i harbe emanname gönderilmek suretiyle verilen emandır.
Şu kadar var ki: Bu emannameyi gönderen zatın emin, müslüman, diğer şartlan taşıyan kimse olduğu malum olmalıdır. Bunlar delilleriyle bilinmedikçe eman tahakkuk etmiş olmaz.

3. Eman bilkinâye (kinaye ile eman) Emanı işrab ve ifnam eden bir tabir veya bir işaretle verilen emandır. "Geliniz" "korkmayınız" diye kendilerine hitabedilen şahıslar, bunun eman olduğuna zahib bulundukları takdirde emana nail olmuş olurlar.[446]

Bu mevzuda Dürrü'1-Muhtarda şöyle deniyor: "Hür erkeğin veya kadının, her ne kadar fasık, yahut kör, yahut ihtiyar olsa bile, yahut cihad için kendilerine izin verilmiş çocuk veya köle de olsa, eman verdiği kafirler öldürülemez. Müslümanlar, emanı bildikten sonra her ne kadar kafirler o lisanı bilmeseler bile öldürülemezler. Ancak kafirlerin emanı müslümanlardan işitmeleri şarttır. Kafirler müslümanlardan uzak bir yerde oldukları için emanı işitmezlerse, bu emana itibar edilmez.[447]

Bazı Hükümler

1. Mekke harple fethedilmiştir. Eğer sulh ile fethedilmiş olsaydı, Mekkehlenn tumune eman verilmiş olurdu. Dolayısıyla Hz. Ümmü Hani'nin Mekkelilerden bir kişiye özel olarak eman verip ayrıca bu emanı Hz. Peygambere tasdik ettirmesine lüzum kalmazdı.

2. Kadının vermiş olduğu eman sahihtir. Nitekim ulemanın çoğuna göre kölenin vermiş olduğu eman da sahihtir. Ancak rey taraftarları, bu mevzuda köleyi savaşa katılan köle ve savaşa katılmayan köle olmak üzere ikiye ayırırlar. Savaşa katılan kölenin verdiği emanı sahih, savaşa katılmayan kölenin verdiği emanı da geçersiz sayarlar.[448]

2764. ...Aişe (r.a)'den demiştir ki:

"Eğer (müslüman) bir kadın mü'minlere karşı (bir kafire) eman verecek olursa (bu eman) geçerlidir."[449]

Açıklama

Şevkanî'nin yaptığı açıklamaya göre İmam Malik (r.a)'in arkadaşlarından olan Abdü'l-Melik b. Mecişun'ün dışında ulemanın tümü kadının verdiği emanın geçerli olduğunda görüşbirliğine varmışlardır. Ancak Abdülmelik b. Macişün eman verme yetkisinin sadece devlet başkanına ait olduğunu söylemiştir.

Hafız İbn Hacer'in Fethu'l-Bari sindeki açıklamasına göre bu mevzuda Sehnun'da İbn Mâcisün gibi düşünmektedir.[450]

156. Düşmanla Barış Yapmak

2765. ...Misver b. Mahreme'den demiştir ki:

Peygamber (s.a) Hudeybiye yılında ashabından bin küsur (kişi) ile (birlikte Medine'den Mekke'ye doğru yola çıktı.) Nihayet Zülhu-leyfe'ye vardıkları zaman kurbanlığına gerdanlık taktı, onu işaretledi ve umre (yapmak niyetiyle) ihrama girdi, (ravi) Hadisi (ayrıntılarıyla) sevk(e devam) etti (ve daha sonra şunları söyledi): Peygamber (s.a) üzerinden Mekkeliler (karargahın)a inilen Seniyye mevkiine gelmişti ki, burada (kasva isimli) devesi çöktü. Halk "Yürü, yürü" dedi (ler ve) iki defa "kasva huysuzlaşıp yürümez oldu." diye (bağırdılar). Bunun üzerine Peygamber (s.a) (kasva) - "Yürümemekte inatçılık etmez. Bu onun adeti değildir. Fakat onu (yürümekten) alakoyan (kuvvet) (Eb-rehe'nin) Fili (ni yürümekten) alakoyan (kuvvet) tir-" buyurdu. Ve (sözlerine devam ederek) "Varlığım elinde olan zata yemin olsun ki; Mekkeliler bugün Allah'ın (haram dahilinde) muhterem kıldığı şeylere tazim kasdederek benden ne kadar müşkül talebde bulunurlarsa ben onu (mutlaka) onlara vereceğim" buyurdu, sonra deveyi (yürümeye) teşvik etti. Bunun üzerine (hayvan) sıçra (yıp kalk)dı ve Mekkeliler (in bulunduğu yön) den (aksi istikamete) döndü. (Hudeybiye'ye doğru ilerlemeye başladı) Nihayet (Peygamber Efendimiz) Hudeybiye'nin suyu az olan Semed kuyusu üzerindeki son noktasında konakladı. Bu sırada yanına Büdeyl b. Verka el-Huzaî, sonra da Urve b. Mes'ûd geldi. (Urve Arapların adeti üzere Peygamber (s.a)'ın sakalından tutarak onunla konuşmaya başladı. Muğire b. Şu'be de başında miğfer ve yanında kılıç olduğu halde Peygamber (s.a)'in yanında bulunuyordu. Kılıcın sapıyla Urve'nin eline vurdu ve (Urve'ye): Elini onun sakalından geri çek!" diye haykırdı. Bunun üzerine (Urve) başını kaldırıp "Bu (da) kim?" dedi. (Oradakiler de kardeşinin oğlu) "Muğire b. Şu'be'dir" karşılığını verdiler. (Urve Muğire'ye hitaben): "Ey gaddar! Ben hala senin (cahiliyyetteki) hıyanetini ödemeye çalışmakla meşgul değil miyim?" dedi. Muğire (müslüman olmadan önce) cahiliyyette (Malik oğullarından) bazı kimselerle yol arkadaşlığı etmiş (ve yolda) bunları öldürüp mallarını almış, sonra (Medine'ye) gelip müslüman olmuştu. (Bu mallan getirip Hz. Peygambere arz edince) Peygamber (s.a) "Müslümanlığını kabul ediyoruz, fakat mala gelince, o hıyanet malıdır. Bizim ona ihtiyacımız yoktur." buyurdu (Ravi

Misver bu) hadisi (tam olarak) rivayet etti (Fakat Musannif Ebu Davud onu kısaltarak nakletti. Kureyş'in Hz. Peygamber ile sulh yapmak üzere gönderdiği Süheyl, müslümanların yanına gelince Hz. Peygamber onunla on senelik bir sulh akdi üzerinde anlaştı) Bunun üzerine Peygamber (s.a) (Ali b. Ebû Talib(r.a)'ı çağırıp ona hitaben ev Ah*)"Şu, Muhammed'in üzerinde karar kıldığı hükümdür, diye yaz!" buyurdu. Süheyl'in, Allah'ın peygambere indirdiği kitapları inkar ettiğini, O'na anlattı (Hz. Ali Hz. Fahr-i Kainat'ın kabul ettiği sulh akdinin metnini (yazarken) Süheyl "Bizden bir kimsenin sana sığınamayacağına, (sana sığınmak için yanınıza gelen bu kimse) Senin dininde bile olsa (derhal) onu bize iade edeceğine dair." (anlaşmaya vardığımız da yazılsın) dedi. Hz. Peygamber (bu metnin) yazılmasını bitirdikten sonra sahabilerine "Kalkınız (hediyelik kurbanlarınızı) boğazlayınız, sonra da tıraş olunuz." buyurdu. Sonra mü'min muhacir kadınlar geldi(ler. Nitekim Yüce Allah, ey inananlar! mü'min kadınlar göç ederek size geldiği zaman, onları imtihan edin)[451] ayet (i kerimesinde bu olaya işaret buyurmuştur. Yüce Allah mü'min kadınların muhacir olarak Medine'ye gelmeleri üzerine indirdiği bu ayet-i kerimeyle) bu kadınların Kureyşlilere geri verilmesini yasakladı ve kafir kocalarının bunlara sarfettikleri mehir kadarını onlara, müslümanların da ver(ererek onlarla evlen) melerini emretti. Daha sonra (Rasûlullah (s.a) Medine'ye döndü. Bu sırada Kureyş'ten Ebû Basir (isimli) bir adam (müslüman olarak) Hz. Peygamberin yanına geldi (Kureyşliler) onu istemek üzere iki elçi gönderdiler (Rasûlü-Zîşan Efendimiz de sulh hükümlerine uyarak) Ebû Basir'i (bu) iki adama geri verdi. (Onlar da) Ebû Basir ile birlikte (yola) çıktılar. Nihayet Zülhuleyfe'ye vardıkları zaman (yanlarında bulunan) hurmadan birazını yemek için oraya indiler. Ebû Basir (bu) iki kişiden birisine (yani Huneys'e): "Ey falanca vallahi ben senin şu kılıcını çok güzel zannediyorum." dedi (kılıcın sahibi olan) öbür kişi de kılıcı (kınından) çekerek: "Evet (öyledir) Ben de bu kılıcı (çok) denedim." diye karşılık verdi. Ebû Basir de "Onu bana göster de (iyice bir) bakayım" dedi (karşıdaki) ona bu imkanı verdi. (Ebû Basir, hemen) kılıcı ona vurdu. Nihayet (adam kılıcın darbesiyle) can verdi. (Ölünün yanında yol arkadaşı olarak bulunan) öbür adam kaçıp ta Medine'ye vardı ve koşarak mescide girdi. Bunun üzerine Peygamber (s.a) "Gerçekten şu adam bir korku görüp geçirmiştir." buyurdu, (o kimse Hz. Peygambere iyice yaklaştıktan sonra) (Vallahi) "Arkadaşım (Ebû Basir tarafından) öldürüldü (Ona engel

olmazsanız) kesinlikle ben de öldürüleceğim" dedi. Bu sırada Ebû Basir de çıka geldi:

(Ey Allah'ın Rasûlü vallahi) -"sana Allah ahdini yerine getirtti. Beni müşriklere geri gönderdin, sonra da Allah beni onlardan kurtardı." dedi. Peygamber (s.a)

"Harbi kızıştırması yönünden, Ebû Basir'a hayret doğrusu. Eğer onun yanında bir kişi daha olsa" (Kureyş ile aramızda olan sulhu bozup harbi yeniden başlatırdı) dedi. (Ebû Basir) Bu sözü işitince (Hz. Peygamber'in kendisini Kureyşlilere göndereceğini anladı ve hemen (Hz. Peygamberin) huzurundan) çıktı. (Yollara düştü) Nihayet deniz sahiline geldi. (Bu sırada) Ebû Cendel'de (müşriklerin elinden) kurtulup Ebû Basir'e iltihak etti. Nihayet (Ebû Cendel'in yanında müşriklerin elinden kurtularak kaçıp gelen) bir cemaat toplandı.[452]

Açıklama

Hudeybiye; Mekke yakınında bulunan bir köyün adıdır, is-mini burada bulunan bir kuyudan almıştır. Siyer ulemasının ihtilafsız beyanına göre, Hz. Peygamber Hudeybiye seferine hicretin altıncı yılı zilkade ayının ikisine tesadüf eden pazartesi günü çıkmıştır. Ramazanda hareket edipŞevval ayında Hudeybiye'ye vardığına dair Urve'den gelen bir haber varsa da sarih Aynî bu haberin garib olduğunu söylüyor. Metinde geçen Kurbanlığa gerdanlık takmak tabirinden maksat hacda kesilecek develerin, kurbanlık olduklarının bilinmesi için boyunlarına ip, nalın gibi birtakım alametler takmaktır. Kurbanlığı işaretlemek ten maksat ise kurbanlık devenin hörgücünün sağ ya da sol tarafını kanatmaktır. Bu işaret hayvanın-kurbanlık olduğunun bilinmesine yarar. İbn İshak'ın rivayetine göre Hz. Peygamber bu sefere Umre, yani ka'be-i muazzamayı ziyaret ve tavaf niyetiyle çıkmıştı, katiyyen harp etmek istemiyordu. Yola bu maksatla çıktığına herkesi inandırmak için sahabilerine harp malzemesi aldırmayıp sadece yolcu silahı olan birer kılıç taktırmıştı. Medine civarında bulunan, Müzeyne, Cü-heyne, Gifar, Eşca, Eşlem kabilelerini de birlikte hac etmek üzere davet etmişti. Fakat bu kabileler, Kureyş'ten korkarak: "Rasulullah kendisini harp tehlikesine atıyor. Herhalde Kureyş kendisini Ka'be'yi ziyaretten men edecektir." diye çoğu bu sefere katılmaktan kaçındı. Hz. Peygamber muhacirler ile, ensardan ve bunlara iltihak eden diğer araplardan teşekkül eden bir sahabi topluluğuyla yola çıktı ve Medine'nin mikatı olan

"Zülhuleyfe" mevkiinde ihrama girdi, kurbanlık develerine gerdanlıklarım takıp şevketti.

Kureyş'in beyti ziyaret ve ta'zim maksadıyla yola çıkıldığından emin olmalarını istiyordu. İbn îshak, yetmiş tane kurbanlık deve sevkedildiğini ve yediyüz kişi sefere katılıp, her on kişiye bir kurbanlık deve düştüğünü bildirmiş ise de İbn Ukbe'nin Hz. Cabir'den gelen rivayetinde her yedi kişiye bir deve alındığı ve bu sefere bin dörtyüz kişinin iştirak ettiği haber verilmiştir.

Bu kurbanlık develeri Huzaa'dan Naciye isminde biri sevketmiştir, Kureyş'in Hal ve harekatını anlayıp bildirmek üzere de Büsr b. Süfyan maiyetine yeteri kadar kuvvet vererek gözcü gönderdi. Asfan mevkiine varınca Büsr b. Süfyan kendilerine yetişerek:

Ya Rasûlullah! Kureyş sizin hareketinizi işitmiş ve Mekke'den çıkıp Zîtuvâ mevkiine gelerek konaklamışlardır. Halid b. Velid de bir süvari müfrezesiyle, Gamım mevkiinde bulunduğunu söyledi. Bunun üzerine Rasûl-ü Ekrem beraberindekilere yolun sağ tarafını tutmalarım emretti.

Musannif Ebû Davûd, "Ravi hadisi şevketti." sözüyle, ravi Misver'in aslında tam olarak rivayet ettiği bu hadisi kendisinin kısaltarak naklettiğini ifade etmek istemiştir. Gerçekten musannif, hadisi kısaltarak rivayet etmiştir. Kısaltırken mevzuya ışık tutan bazı kısımlarını atlamıştır.

Mevzunun tam olarak anlaşılması ve hadis-i şeriften tam olarak istifade edilebilmesi için atlanan kısımların zikredilmesinde fayda görüyoruz. Bu-hârî'nin sahihinde Hudeybiye seferi, şu manaya gelen lafızlarla rivayet edilmiştir: Rasûlullah (s.a) Hudeybiye seferinde (Medine'den hareket ederek yola) çıkmıştı. Yolun bir kısmına vardıklarında (yanındakilere): -"Halid b. Velid birtakım Kureyş süvarileriyle gözcü olarak Gamım mevkiinde bulunmaktadır. Şimdi siz yolun sağ tarafını tutunuz!" buyurdu. Vallahi Halid (b. Velid) Peygamber (s.a) ile maiyyetinin hareketini anlamadı. Nihayet Halid, ordumuzun kaldırdığı kara tozu gördü de hayvanına ayağıyla vurup koşturarak (Rasul-ü Ekremin geldiğini) Kureyş'e bildirmek üzere (süratle) gitti. Peygamber (fi,a) de orduyla yürüdü. Nihayet Seniyye tepesine gelmişti ki oradan Kureyş üzerine inilirdi. Burada Rasûlullah (s.a) in bindiği (Kasva) isimli deve çöktü. Halk "Kasva huysuzlaşıp yürümez oldu. Kasva huysuzlaşıp yürümez oldu." demeğe başladı. Hayvan (ı sevk ettilerse de) çökmekte İsrar etti. Yİne halk "Kasva huysuzlaşıp yürümez oldu, kasva huysuzlaşıp yürümez oldu." demişti. Bunun üzerine Peygamber (s.a):

"Kasva huysuzlaşıp da yürümezlik etmez. Onun çökme huyu da yoktur. Fakat (vaktiyle Mekke'ye girmekten) Fili meneden (kuvvet şimdi de) Kasva'yi men'etti." buyurdu.

Bundan sonra Rasûlullah:

"Varlığım kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki Kureyş, Allah'ın (Harem dahilinde) muhterem kıldığı şeylere ia'zinı kasdederek benden ne kadar müşkil talepte bulunursa ben onu muhakkak onlara vereceğim" buyurdu. Sonra kasva'yı sürdü. Hayvan hemen sıçrayıp kalktı.

Ravi demiştir ki: Bu defa, Rasûlullah Kureyş tarafından dönerek nihayet suyu az olan "Semed" kuyusu yolu üzerindeki Hudeybiye (mevkii) nin son bulduğu yere indi. (Daha önce oradan gelip geçen) halk bu az sudan birer parça almış orada kalmaya yetecek kadar su bırakmayıp, kuyunun suyunu tamamen çekmişlerdi. Şimdi Rasûlullah (s.a) e susuzluktan şikayet olundu. Bunun üzerine Rasûlullah ok torbasından bir ok çıkardı. Sonra onlara bu oku Semed kuyusuna koymalarım emretti.

Vallahi o anda kuyunun suyu coşmaya başladı. Suyun bu feveranı Hz. Peygamberin sahabileri oradan dönünceye kadar onları suya kandırmak için devam etti. (Orada bulunanlar kuyunun kenarında oturarak su kaplarını doldururlardı) Rasûlullah ile beraberindeki sahabiler bu halde iken Huzaa kabilesinden olan Büdeyl b. Verka kendi kabilesinden birkaç kişi ile çıkageldi (Mekke ve havalisindeki) Tihane kabileleri arasında Huzâiler, ötedenberi, Rasûlullah (s.a) in sırdaşı idi. (Müslim olsun, müşrik olsun bütün Huzâîler Mekke'de olup biten herşeyi Rasul-ü Ekrem'den saklamazlar, gizlice bildirirlerdi.)

Büdeyl gelince Hz. Peygambere:

-(Haberiniz olsun, Kureyş'in) Ka'b b. Süheyl ile Amr b. Lüey kabileleri Hudeybiye sularının en zengin menbalarına kondular. Sütlü ve yavrulu develeri (kadınları ve çocukları) da yanlarında bulunuyor. (Maişetleri yolundadır) Şimdi ben onları bu halde bıraktım, geldim. Bunlar muhakkak size karşı harbedecekler ve sizi beyt-i şerife girmekten men edeceklerdir" dedi. Rasûlullah da şöyle buyurdu:

"Fakat biz, hiçbir kimse ile harbetmek için gelmedik. Biz yalnız umre etmek niyetiyle geldik. Bununla beraber (Bedr ve Hendek)harbi,Kureyş'in maddi ve manevi bütün kuvvetlerini za'fa ve onları hayli zarara uğratmıştır. Eğer Kureyş arzu ederse ben onlarla aramızda bir (sulh) müddeti tayin edeyim (şu

şartla ki bu müddet zarfında ben onlarla harbetmeyeyim); onlar da benimle diğer müşriklerin arasını serbest bıraksınlar, (karışmasınlar) Eğer ben, Araplara galip gelirsem, Kureyş müşrikleri de halkın girdiği bu (Hakka) itaat yoluna girmek isterlerse (kendi arzularıyla) girebilirler. Şayet ben (müşriklerin sandıkları gibi) Araplara galip g elemezse m, bu ihtimale göre de müşrikler (benimle harbetmek zahmetinden kurtulup) rahata ererler.

Eğer Mekke'liler böyle bir sulhu kabul etmez, ve diğer Araplarla beni kendi halimize bırakmayıp müdahale etmek isterlerse, hayatım kudret elinde olan Allah'a yeni in ederim ki; müdafaa ettiğim bu müslümanlık uğrunda, başım vücudumdan ayrılıncaya kadar, Mekkelilere karşı cihad edeceğim, bu muhakkaktır. Şu da kesindir ki; (o zaman) Allah (Kur'an-ı Mübin'deki) yardım va'dini yerine getirecektir."

Bunun üzerine Büdeyl İbn Verka, Rasûlullah'a

Şimdi bu sözlerinizi ben herhalde Kureyş'e tebliğ ederim, dedi ve ravinin beyanına göre gidip Kureyş'(m karargahın)a vardı ve:

Şimdi ben yanınıza şu adamın (Nebî Sallallahü aleyhi ve sellem) yanından geliyorum. Şöyle bir söz söylediğini işittim; isterseniz anlatayım, dedi, (tkrime b. Ebî Cehl ve Hakem b. Ebî'l-Âs gibi) Kureyş'in sefihleri:

Senin bize ondan birşey haber vermene ihtiyacımız yoktur, diye karşılık verdiler. Fakat içlerinden rey sahibi olan birisi:

“Haydi işittiğin söz ne ise söyle bakalım, dedi. Budeyl: Onun (Rasûlullah (s.a) in) şöyle dediğini işittim:" diyerek Peygamber (s.a)'in söylediklerini onlara birer birer anlattı. Bunun üzerine Urve b. Mes'ûd kalkıp Kureyş'e (karşı bir hutbe irad ederek):

"Ey kavm! Siz benim babam yerinde değil inisiniz?" diye sordu, Kureyşliler de:

"Evet!" diye tasdik ettiler.-Bunun üzerine:

"Ben de sizin oğlunuz mesabesinde değil miyim?" dedi. Onlar da:

"Evet!" diye tasdik ettiler. Sonra Urve:

"Beni bir şüphe ile itham eder misiniz?" diye sordu. Buna da:

“Hayır!" diye cevap verdiler. Bu defa Urve:

Ukaz halkını tam bir seferberlik halinde size yardıma çağırdığımı ve onların imtina etmeleri üzerine kendim ehl-ü iyalimi çağırdığımı ve bana itaat eden etbaımla size yardıma koştuğumu pekala bilirsiniz değil mi? dedi. Onlar da (hep bir ağızdan:

Evet, biliriz diye tasdik ettiler. (Bu teminatı aldıktan sonra) Urve:

Bu adam (Nebi sallallahü aleyhi ve sellem) size hayrı, salah yolu gösteriyor. O yola yöneliniz! Ve beni bırakınız. Ona gideyim, dedi. Mekkeliler:

Haydi git, diye izin verdiler. Urve geldi. Durumu Peygamber (s.a)'e arz etti. Hz. Peygamber de Urve'ye, BüdeyPe söylediği sözlere benzer şekilde bir fikir beyan etti. (Bu arada Hz. Peygamber'in Bir sulh antlaşmasını kabul etmezlerse Kureyş ile ölünceye kadar harbedeceğim- buyurması üzerine) Urve:

"Ey Muhammed! Sen kaviminin kökünü kazırsan bana söyler misin, senden önce Arapdan kendi kavmini (toptan) helak eden bir kimse işittin mi? Ya mesele öbür türlü neticelenirse (Kureyşk'in size ne fena bir muamelede bulunacakları belli değil midir?) Vallahi ben, (aranızda) eşraf ve ayandan bazı kimseler görüyorum.(Bu muhakkak olmakla beraber) yine ben bir takım kabilelerden toplanmış devşirme kimseler görüyorum ki; bunlar harp sırasında kaçıp seni yalnız bırakabilecek kabiliyettedirler." dedi.

Ebû Bekir (r.a) (Urve'nin, sahabileri Hz. Peygamberi harpte yalnız bırakıp kaçmakla itham etmesine dayanamayarak) Urve'ye:

"Haydi sen lât in kıçını yala!... Biz mi Rasûlullah'ı yalnız bırakıp kaçacağız? (Hâşâ) diye çıkışarak onun(n bu sözlerini) reddetti Urve:

"Bu da kimdir?" diye sordu. Sahabiler

"Ebû Bekir'dir." dediler. Urve:

"Ah Ebû Bekir! Hayatım kudret elinde olan zata yemin ederim ki, eğer üzerinde -henüz ödeyemediğim- bir iyiliğin olmasaydı elbette ben de sana cevap verirdim." diye karşılık verdi.

Ravi diyor ki: Urve Peygamber (s.a)'e söz söylemeye devam etti ve (arapların adeti üzere) her söz söyledikçe eliyle Rasûlullah'ın sakalını okşa(yarak iltifatta bulunu)yordu ve Urve ne zaman Hz. Peygamberin sakalını okşamaya başlasa derhal Muğire kılıcının kınının ucuyla Urve'nin eline vuruyor ve Urve'ye:

"Rasûlullah (s.a)'ın sakalından elini çek!" ihtarında bulunuyordu. Muğire'nin bu ihtarları üzerine Urve başını kaldırarak:

"Bu da kimdir?" diye sordu. Sahabiler:

"Muğire b. Şu'be'dir." dediler. Bunun üzerine Urve:

"Ey gaddar! Ben hala senin (cahaliyyetteki) gadr-ü hıyanetini tazmine çalışmakla meşgul değilmiyim?" dedi. Muğire (müslüman olmadan önce) cahiliyyette (Malik oğullarından) bazı kimselerle yol arkadaşlığı etmiş ve yolda bunları öldürüp mallarını almış, sonra (Medine'ye) gelip müslüman

olmuştu. (Rasul-û Ekrem'e bu malları arz ettiğinde) Nebi Sallallahü aleyhi ve sellem:

"Müslümanlığın bize kabule layıktır. Fakat bu mallar, (hıyanet mahsulüdür) biz bunlardan hiçbirini kabul etmeyiz." buyurmuştu.

Sonra Urve Nebi (s.a)'ın sahabilerini gözleriyle tetkike başladı ve

“(Bu ne tazimdir?) Vallahi Rasûlullah (s.a) birşey emredince sahabileri derhal emrini yerine getirmeye koşuyorlardı. Abdest aldığı zaman da abdest suyu(nun fazlası)nı almak için biribirleriyle yarışıyorlardı, peygamber söz söylerken huzurundaki bütün sahabiler, seslerini alçalt(arak cevap ver)iyorlar ona saygılarından, yüzüne de dikkatle bakmıyorlar." dedi. Daha sonra Urve Kureyş'in yanına geldi de gördüklerini şöyle anlattı:

"Ey ahali! Vallahi ben vaktiyle birçok padişahların huzuruna sefir olarak çıktım. (Netice olarak Rum meliki) Kayserin, (Fars Meliki) Kisra'nın, (Habeşe Meliki) Necaşi'nin divanlarına sefaretle girdim. Vallahi bunlardan hiçbir padişahın tebaasını, MuhammedMn sahabilerinin Muhammed'e tazim ettikleri derecede padişahlarına asla tazim eder görmedim. Muhammed'in sahabileri onun tükrüğü ile bile teberrük ediyorlar. O birşey emredince onun ashabı derhal, emrini yerine getirmeye koşuyorlar. O abdest aldığı zaman da abdest suyu (nun fazlası) m aşırı bir istekle paylaşıyorlar. O söz söylerken sahabileri saygılarından yüzüne dikkatle bakmıyorlar.

Şimdi Muhammed güzel bir sulh teklifinde bulundu, bunu kabul ediniz." dedi.

Bunun üzerine Kinane oğullarından birisi Kureyş'e hitaben "Beni bırakınız bir defa da Muhammed'in yanına ben gideyim" dedi. Onlar da:

"Pekala git" dediler. Kinane oğullarından olan bu zat Peygamber (s.a) ve ashabına doğru gelirken, Rasûlullah (s.a)

"Bu gelen, filan kimsedir. Öbür kabiledendir ki, onlar hac ve saygı kurbanlarına ta'zim ederler. Gerdanlıktı kurban develerini bu zatın gözü önüne salıveriniz!" buyurdu. Ashab bütün kurbanlık develeri (yayılmaları için) onun yolu üzerine salıverdiler ve yüksek sesle (Lebbeyk, Allahümme lebbeyk) diyerek Kinaneliyi karşıladılar. Kinaneli zat kurban develerini ve halkın telbi-ye ile (kendisini) karşıladığını görünce hayret ederek:

"Sübhanallah! Bu zatı beyt-i şerifi ziyaretten men etmek bunlara karşı layık olmayan bir muameledir." dedi. Kureyş'in yanına döndüğünde de:

"Ben bunları um i için kesecekleri kurban develerini (boyunlarına) gerdanlık takılmış ve işartilenmiş bir halde gördüm. Doğrusu bunları beyti ziyaretten men eımeyi uygun görmüyorum" dedi. Sonra Kureyşli-

ler arasından Mikrez İbn Hafs denilen birisi kalkıp izin veriniz de Muhammed'e bir de ben gideyim" dedi. Onlar da:

"Haydi git" dediler. Mikrez Hz. Peygamberle ashabına doğru gelirken, Peygamber (s.a):

"Şu gelen Mikrez'dir, gaddar bir kimsedir" buyurdu.

Mikrez, peygamber (s.a) ile görüşmeye başladı ve Rasulü ekreme (Kureyş'in) durumu (nu) arz etmek üzere iken Süheyl b. Amr çıkageldi (Süheyl gelince) Peygamber (s.a) (bu ismi hayra yorarak) sahabilerine karşı:

"Artık işimiz bir dereceye kadar kolaylaştı" buyurdu. Süheyl b. Amr gelince Rasûl-ü Ekrem'e:

"Haydi (hokka, kalem, kağıt) getir; sizinle aramızda (yazılması gereken) bir barış metni yaz!" dedi.

Bunun üzerine Peygamber (s.a) katibi (ki Ali b. Ebi Talİb'dir) çağırdı ve:

"Bismillâhirrahmânirrahîm diye yaz buyurdu. Bunun üzerine Süheyl (cahiliyyet kavmiyyetçüiği tesiriyle) Rasulü Ekrem'e:

"İyi ama ben Rahman kelimesinin mahiyeti nedir, bilmiyorum; fakat vaktiyle senin de yazdırdığın gibi (bismikellahümme = Allah'ım senin isminle yazmaya başlarım) diye yaz!" dedi.[453] Müslümanlar da hep bir ağızdan:

"Vallahi biz onu yazmayız, ancak Bismillâhirrahmânirrahim yazılmasını isteriz." demişlerdi. Peygamber (s.a) (Hz. Ali'ye hitaben):

"Haydi "Bismikellahümme yaz!" buyurdu. Sonra da: "Bu metin Allah'ın Rasulü Mutıammed'in muhtevasına hüküm ve imza ettiği sulh-namedir" diye yazmasını emretti. Şimdi Süheyl (Buna da itiraz ederek):

"Vallahi biz senin Rasûlullah olduğunu bilmiş ve tasdik etmiş olsak seni beyt (i ziyaret) ten men etmez ve sana karşı savaşa kalkışmazdık. (Buraya) sadece Muhammed b. Abdullah yaz!" dedi. Bu teklif üzerine Rasulü Ekrem

“Vallahi siz yalanlasanız da ben Allah'ın Rasulüyüm." buyurdu ve Ali b. Ebî Talib'e,

"Haydi (Rasûlullah kelimesini sil de) Muhammed b. Abdullah yaz." diye emretti (Ali b. Ebi Talib):

"(Vallahi ben senin peygamberlik unvanını) katiyyen silemem!" dedi. Bunun üzerine Rasul-ü Ekrem yazıyı eline alıp Muhammed b. Abdullah yazdırdı.[454]

Sulhnamenin başlığı "Ya Rabb senin isminle başlarım. Bu yazı Muhammed b. Abdullah'ın muhtevasına hüküm ve imza ettiği bir sulh-namedir." şeklinde kararlaştırılıp yazıldıktan sonra Rasul-ü Ekrem antlaşma metninin şartlarım teklif ederek Süheyl b. Amr'e:

"Siz bizimle beytin arasını boş bırakın da biz beyti tavaf edelim" buyurdu. Süheyl, bu teklife de itiraz ederek,

"Vallahi sizinle beytin arasını boş bırakmayız. Çünkü Arap (milleti) Zorla ve kahren istila olunduk" diye hakkımda dedikodu eder; şu kadar ki bu beyt ile sizin aranızı boş bırakma meselesi gelecek seneden itibaren başlasın" dedi (ve anlaşma bu şekilde kabul olundu). Hz. Ali de (anlaşmayı böylece) yazdı. Şimdi de Süheyl b. Amr "Sana bizden bir erkek gelirse, o gelen kimse senin dininde olsa bile, onu bize geri vereceksin." diye yeni bir madde teklif etti. Bu teklife müslümanlar hayret ederek:

"Sübhanallah İslam camiasına sığman bir müslüman, müşriklere nasıl geri verilir? dedi (ler) Onlar bu halde iken Süheyl b. Amr'in oğlu Ebu Cen-del, ayaklan bukağılı seke seke geldi. (Ebu Cendel müslüman olmuştu ve bu cihetle habs olunmuştu. Bu sırada) Mekke'deki haps edildiği yerden kaçmış (ve türlü müşkülat ile gelip) nihayet kendisini müslümanlar arasına atmıştı. Bunun üzerine Süheyl:

"İşte ey Muhammedi Sana karşı imza edeceğim anlaşma metninin (protokolün) birinci maddesine uyarak bunu bana geri vermelisin" dedi. Peygamber (s.a) de

"Biz bu anlaşma metnini henüz imza etmedik bile." buyurdu. Süheyl: "Şu halde vallahi ben de seninle hiçbir madde üzerinde sulh olmam."dedi. Peygamber (s.a) ise:

"Haydi bunu bana bağışlayıp imza et" diye karşılık verdi. Süheyl de: "Ben bunu sana bırakmayı asla uygun göremem" diye reddetti. Rasul-ü Ekrem:

"Hayır bu işi (hatırım için) yap," buyurdu. Süheyl (ısrar edip): "Asla yapamam" dedi. Mikraz (İbn Hafs ki bu da Kureyş elçisi idi. O da) Rasul-ü Ekrem'e hitaben:

"Haydi bunu senin için kabul ettik." dedi (fakat imza yetkisi kendisinde olan Süheyl buna razı olmadı)[455] Şimdi Ebu Cendel (babası Süheyl'in inadından ümitsizliğe düşerek):

"Ey müslüman topluluğu! müslüman olarak geldiğim halde şimdi ben müşriklere geri mi veriliyorum? Benim uğradığım şu felaketi görmüyor

musunuz?" diye haykırdı. Hakikaten zavallı Ebu Cendel Allah yolunda Kureyş'in en şiddetli işkencesiyle azab olunmuştu.

(İbn İshak şu rivayeti ziyade etmiştir: Rasûlullah (s.a):

"Ey Ebu Cendel! Sabret, Allah'dan ümidini kesme. Biz müslümanlar mağdur ve mağlub olmayız, Yüce Allah yakında sana da bir kurtuluş yolu nasibedecektir." buyurdu.)

Bu müşkül durumdan müteessir olan Ömer b. el-Hattab şöyle demiştir: Bunun üzerine ben Peygamber (s.a)'e varıp:

" Sen Allah'ın hak peygamberi değil misin?" dedim. Rasûlullah:

"Evet, hak peygamberiyim." buyurdu. Ben:

"Biz müslümanlar Hak, düşmanlarımız batıl üzere bulunmuyorlar mı?" dedim. Rasul-ü Ekrem:

"Evet öyledir" buyurdu. Ben:

"O halde dinimiz uğrunda bu alçaklığı niçin kabul edelim?" dedim. Rasul-ü Ekrem:

"Gerçekten ben Allah'ın peygamberiyim ve ben (bu maddeyi kabul etmekle Allah'a isyan etmiş değilim. Allah benim yardımcımdır." buyurdu. Ben yine:

"Vaktiyle sen bize; yakında Beyt(-i Şerif)'e varıp Beyt'i tavaf edeceğiz diye haber vermez mi idin?" dedim. Rasûlullah:

"Yok ben sana (vakit tayin ederek): Bu sene varıp tavaf edeceğiz diye haber verdim mi?" buyurdu. Ben de:

"Hayır" dedim. Rasul-ü Ekrem:

"Herhalde sen (yakın bir zamanda) Beyte' varıp tavaf edeceksin" buyurdu.

Ömer b. Hattab demiştir ki: Sonra ben Ebu Bekir'e vardım ve "Ey Ebu Bekir, bu adam Allah'ın hak Peygamberi değil midir?" dedim o da: '

"Evet öyledir" diye cevap verdi. Tekrar ben:

"Öyle ise niçin dinimizi küçük düşürüyoruz?*' dedim. O da:

"Be hey adam! Muhammed Allah'ın Peygamberidir. O rabbine asi değildir. Allah O'nun yardımcısıdır. Sen hemen onun emrine sarıl. Vallahi Muhammed hak üzeredir." dedi. Ben tekrar

"O bize Medine'de: Beyt-i şerife varacağız, tavaf edeceğiz." demedim mi?" diye sordum. Ebû Bekir:

"Evet öyledir. Fakat sana bu sene varıp tavaf edersin diye mi haber verdi?" dedi ben de:

“Hayır" dedim. Ebû Bekir:

"Dur bakalım, yakın bir zamanda sen beyte varıp onu tavaf edeceksin! dedi. Ömer (r.a) bu itirazlarımdan dolayı keffaret olarak ileride bir çok salih ameller işledim." demiştir.

Ravi diyor ki: Rasûlullah (s.a) barış metninin yazılıp imza edilmesi sona erince sahabilere hitaben:

"Haydi artık kalkınız, kurbanlarınızı kesip sonra başlarınızı tıraş ediniz." buyurdu. Vallahi sahabilerden bir kişi olsun kalkmadı. Hatta Rasûlullah bu emrini üç defa tekrarladı.[456] Ashab-ı kiramdan hiçbirisi kalkmayınca (ezvac-tahirattan) Ümmü Seleme'nin yanına girdi ve (şu halkı görüyor musun? Onlara emrediyorum da icabet etmiyorlar diye) halktan gördüğü kayıtsızlığı ona anlattı. Ümmü Seleme:

"Ey Allah'ın peygamberi! emrini yerine getirmek istiyor musun? O halde şimdi dışarı çık. Sonra kurbanlık develerini kesinceye ve berberini çağırıp o seni tıraş edinceye kadar, ashabdan hiçbirisine bir kelime bile söyleme" dedi. (İbn İshak'ın rivayetine göre Ümmü Seleme (r.a) şöyle demiştir: Ey Allah'ın Rasulü sahabilerin emrinizi yerine getirmekte yavaş davranmalarından dolayı onları azarlamayınız. Çünkü nefsinize ağır gelen şartlarla bir sulh akdi yapılması ve Mekke fethedilmeden Medine'ye geri dönülmesi onlara çok güç gelmiştir. Onları mazur görünüz ve siz çıkın, kurbanınızı kesin tıraş olarak onlara örnek olunuz. Bunun üzerine Peygamber (s!a) Ümmü Seleme'nin yanından çıktı ve sahabilerden hiçbirisiyle görüşmeyerek menasiki ifa etti. Kurbanlık develerini kesti (Kurbanlık develeri yetmiş tane idi. Bunların arasında Bedir'de Ebû Cehil'den ganimet olarak alınan bir deve de bulunuyordu, fiu devenin boynunda "Büre" denilen bir gerdanlık takılıydı. Develeri kestikten sonra berberi (Huzaalı Hıraş b. Ümeyye'yi) çağırıp tıraş oldu.

Ashab, Hz. Peygamberi bu halde görünce hemen kalkarak kurbanlarını kestiler, biribirlerini tıraş etmeye başladılar. Hatta (Hz. Peygambere uymak için gösterdikleri çaba ve aceleden doğan izdihamdan dolayı) biribirlerini öldüreyazdılar. (îbn İshak'ın, İbn Abbas'a ulaşan bir senetle rivayetine göre, Hudeybiye'de, halkın bir kısmı tıraş olmuş, bir kısmı da saçlarını kestirmişti. Ve Rasûl-ü Ekrem - "Allah tıraş olanlara rahmet etsin** diye dua etmiştir. Bunun üzerine halk: Ya Rasûlullah, Allah saçını ki sal t anlara da rahmet etsin! demiş, fakat Rasûl-ü Ekrem - "Allah tıraş olanlara rahmet etsin"-diye duasını tekrarlamış. Ashab da ikinci defa saçlarını kısaltanlar hakkındaki temennilerini tekrar edince, Rasûl-ü Ekrem de üçüncü defa - *

'Allah tıraş olanlara rahmet etsin*'- buyurup ashabın üçüncü temennisi üzerine -"haydi saçını kestirenlere de”- demiştir.)

Rasûl-ü Ekrem tıraş olduktan sonra huzuruna müslüman kadınlar geldi. [457] Bu hususta tutulacak yolu öğretmek için de Cenab-ı Hak "Ey inananlar, mü'm in kadınlar göç ederek size geldiği zaman onları imtihan edin..."[458] âyet-i kerimesini "... Kâfir kadınlar (a gelince onlar) in da ismetlerine yapışmayınız..." (ve onları nikahınızda tutmayınız.[459] Kavl-i kerimine kadar indirdi (ki âyet-i kerimenin tam olarak) meali şöyledir: "Ey mü'minler size mii'min kadınlar (müşrikler tarafından) hicret edip geldiklerinde imanlarını sınayınız. -Allah onların imanı (nın mahiyeti)ni pek iyi bilir ya- denediğinizde onları mü'mine sanırsanız artık o kadınları, kafir (zevç) lere geri çevirmeyin (çünkü) ne müslüman kadınlar kafir (zevç) lere helaldir, ne de kafirler müslüman kadınlara helal olur. Bununla beraber siz kafirlerin sarfettik-leri mehri (muacceli) kendilerine veriniz..! Bir de (İslamiyetin kocalarından ayırdığı) bu müslüman kadir lan nikahlamanız da size günah değildir. Kafir kadınlar (a gelince onların) da ismetlerine yapışmayınız.”[460] (ve onları nikahınızda tutmayınız)

Bu ayetin inmesi üzerine Hz. Ömer henüz müşrik olan iki karısını boşadı (Bunlardan birisi Ebû Ümeyye kızı Kureybe idi. Öbürü de Huzaalı Cer-vel'in kızı Ümmü Gülsüm'dü) Bunlardan birisini (Kureybe'yi) Muaviye b. Ebî Süfyan, öbürünü de Safvan b. Ümeyye nikahladı. (Bir rivayete göre de Ümmü Gülsümü Ebû Cahm nikahlamıştır.)

Sonra Peygamber (s.a) Medine'ye döndü. Kureyş'in kendisiyle antlaşma yaptığı Ebû Basir müslüman olarak (Medine'ye) geldi. Bunu istemek üzere de Kureyş iki kişi gönderdi. (Bunlardan birisi Huneys b. Cabir öbürü de Ez-her b. Abdi Avf idi) Bunlar Rasûl-ü Ekrem'e "Bize karşı imza ettiğin antlaşmayı hatırlatırız." dediler. Rasûl-ü Ekrem de (anlaşma uyarınca) Ebû Ba-sir'i bu iki kişiye geri verdi. Bunlar Ebû Basir'le (yola) çıktılar. Nihayet Zul-huleyfe'ye eriştiler (Dağarcıklarmdaki) hurmadan bir mikdarını yemek için oraya indiler. Ebû Basir bu iki kişiden birisine (Humeys'e):

"Ey falanca! Vallahi şu kılıcını emin ol çok güzel zannediyorum." dedi (kılıcın sahibi olan) kimse de kılıcı (kınından) çekerek:

"Evet vallahi bu kılıç çok iyidir, onu ben defalarca denedim." dedi. Ebû Basir de:

"Müsaade et de bakayım" dedi. Ve bir fırsatını bulup elinden aldı ve hemen Huneys'e vurdu. Nihayet Huneys öldü. öbür arkadaşı (bir rivayete göre Huneys'in kölesi Kevser) kaçarak Medine'ye vardı, koşarak Mescid-i

Saadete girdi. Rasûlullah (s.a) onun telaşla koşup mescide girdiğini görünce:

"Muhakkak şu adam bir korku görüp geçirmiştir." buyurdu. Kevser, peygamber (s.a) yaklaşınca:

"Vallahi efendim öldürüldü (engel olamazsanız) muhakkak ben de öldürüleceğim" dedi. Bu sırada Ebû Basir geldi ve:

"Ey Allah'ın Rasûlü, vallahi sana Allah verdiğin sözü yerine getirtti. Beni müşriklere geri verdin. Sonra Allah beni onlardan kurtardı." Dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) sahabilere hitaben:

"Ebû Basir'e hayret doğrusu. Bu adam harbi kızıştırmaktadır. Eğer onun fikrine yardım eden bulunsa" (o fırın karıştırır gibi harbi ateşleyecek, sulhu bozacak) buyurdu. Ebû Basir Rasûl-ü Ekrem'in bu sözlerini işitince, kendisini müşriklere hemen teslim edeceğini anladı ve deniz sahiline kadar, firar etti. "îs" denilen yerde karar kıldı.[461]

Ravi der ki Süheyl'in oğlu Ebû Cendel de (yetmiş süvari ile birlikte) [462] müşrikler arasından kaçarak Ebû Basir'e katıldı. Şimdi artık müslüman olan herkes Kureyş arasından ayrılarak Ebû Basir'e iltihak etmeye başladı. Nihayet Ebû Basir'in yanında mühim bir kuvvet toplandı. Vallahi bunlar, Kureyş'in Şam'a bir ticaret kafilesinin gittiğini duyar duymaz hemen onları çevirirler, kendilerini öldürüp mallarını alırlardı.

Kureyş, kendisini tehdid eden bu vaziyet üzerine Rasûlullah (s.a)'e (Ebû Süfyan'ı hususi salahiyetle) gönderdi. Şimdi Kureyş, Rasûl-ü Ekrem'den Allah rızası için. ve aradaki akrabalık bağına hürmeten Ebû Basir (emrindeki) cemaatın yaptığı soygunculuğa engel olunmasını ricaya başlamıştı. Artık bundan böyle Mekke'den Medine'ye kim giderse emindir, (iade edilmeyecektir) diye haber göndermişlerdi.

Peygamber (s.a) Ebû Basir Cemaatine (mektup) gönderdi (Medine'ye gelmelerini bildirdi)[463] Bunun üzerine yüce Allah "hüvvellezi keffe ey diye hûm an kûm, bibatni Mekkete min ba'di ezferaküm aleyhim" âyeti kerimesini ta "el-hammiyete, hamiyyetelcahiliyyeti" âyetine kadar indirdi. (Bu üç âyet-i kerimenin yüce meali şöyledir: "Mekke'nin göbeğinde onlara karşı size zafer verdikten sonra, onların ellerini sizden sizin ellerinizi de onlardan çeken odur. Allah yaptıklarınızı görmektedir. Onlar öyle kimselerdir ki, inkar ettiler, sizi mescid-i haram (ı ziyaret) den ve bekletilen kurbanları yerlerine varmaktan alakoydular. Eğer (orada) kendilerini bilmediğiniz için tepeleyeceğiniz ve bilmeyerek tepelemenizden ötürü kendileri yüzünden bir belaya uğrayacağınız inanmış erkekler ve inanmış

kadınlar olmasaydı (Allah, sizin savaşmanıza engel olmazdı. Böyle yaptı) ki Allah, dilediğini rahmetine soksun. Şayet (inananlar ve inanmayanlar) birbirinden ayrılmış olsalardı, elbette onlardan inkar edenleri aci bir azaba çarptınrdık.

O zaman inkar edenler, kalblerine kızgınlık ve gayreti o cahiliyye (çağının) kızgınlık ve gayretini koymuşlardı. Allah da elçisine ve müzminlere huzur ve güvenini indirdi; onları takva kelimesine (sebata ve ahde vefaya) bağladı. Zaten onlar, buna layık ve ehil idiler. Allah, her şeyi bilendir.[464]

Mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifteki atlanan kısımları ve hadisin tamamını göstermek maksadıyla yukarıda tercümesini sunduğumuz Buharı hadisi hakkında, merhum Kamil Mîras Efendi şunları söylüyor: Hudeybiye hadisi ilmî rivayet bakımından hadisi mürseldir. Yani tabii, ravinin sahabiyi atlayarak doğrudan Rasul-i Ekrem'den rivayet etmesidir. Şöyle ki; Hudeybiye hadisinin iki ravisinden biri bulunan Mervan sahabi değildir ve Hudeybiye seferinde bulunmamıştır. Çünkü Mervan gayri mümeyyiz çocukluk çağında iken babası Hakem, Hz. Peygamber tarafından taife sürüldüğünden o da babası ile Taife gitmiştir. Hazreti Osman'ın hilafet zamanına kadar Taif'te kalmış, Hz. Osman Halife olunca affa mazhar olarak baba, oğul Medine'ye gelmişlerdir. Binaenaleyh Mervan'ın Rasûl-i Ekrem'i ne görmesi ne de sohbeti sabit değildir.

Misver İbn Mahreme'ye gelince, gerçi Misver; sahabi oğlu şahabıdır. Rasûl-i Ekrem'den hadis işitmiş olması sahihtir. Fakat Misver de babası Mahreme ile beraber Mekke'nin Fethinden sonra çocukluk çağında Medine'ye gelmiştir. Hudeybiye vakası ise, Mekke'nin fethinden iki sene evvel cereyan etmiştir. Binaenaleyh gerek Mervanın, gerek Misver'in bila vasıta Rasûl-i Ekrem'den rivayette selahiyetleri yoktur.

Usuli rivayete göre; böyle olmakla beraber her iki ravi de Hudeybiye'de hazır bulunmuş bir çok ashabı kirama mülaki olmuşlardır ki Ömer, Osman, Ali, Muğire b. Şu'be, Sehl İbn Hanîf, Ümmü Seleme ve emsalidir. Her halde bunlardan işitmişlerdir. Nasıl ki Buharı Şurut bahsinin ihtidasında bu Hudeybiye hadisinin bir rivayet tarikinde bu noktayı tesbit eder mahiyette: Misver ile Mervan, Nebi (s.a)'in ashabından rivayet ederek haber vermişlerdir, diye tahric etmiştir. Biz de senede ait bu mühim noktayı tercememizde gösterdik.

Şimdi bir cihet kalıyor ki şudur: Bu suretde Misverle Mervan, sahabe ismini açıklamayarak meçhulden rivayet etmiş bulunuyorlar. Bu da bir

sebebi kadh olmaz mı? denilirse buna da: "Ashabı kiramın hepsi sahibi adalet bulunduklarından ravinin, sahabe isimlerini bilmemesi hadis hakkında vesi-lei kadh olamaz." diye cevap verilir.[465]

Bazı Hükümler

1. Vesikaların başına "Bu vesika falanca kişinin falan işiyle ilgilidir" gibi ibareler yazılabilir. Kadı Iyaz "Hadiste, vesikalarda ziyadeye hacet kalmaksızın, bir kimsenin meşhur olan adı ile yetinmenin caiz olduğuna delil vardır." diyor.

2. Hükümdar, müslümanlar için lüzumlu gördüğü bir sulhu bazı yakınlarına haber vermeden imza edebilir.

3. Büyük zararı önlemek veya büyük bir faydayı sağlamak için küçük zarara katlanmak caizdir. Hudeybiye antlaşmasını imzalamakla müslümanların zillete düştüklerini iddia etmek asla doğru olamaz. Her ne kadar Hudeybiye antlaşması ile müslümanlara o sene hac yolu kapanmışsa da bu antlaşmanın ardından, Mekke'nin fethi, insanların kitleler halinde müslüman oluşu gibi zaferler elde edilmiştir. Oysa bu antlaşmadan önce Araplar müslümanlann arasına karışmazlar, bu yüzden de peygamber (s.a)'ın yolunu tafsilatıyla bilmezlerdi. Sulh yapılıp karşılıklı temaslar başlayınca, onun mucizelerini gördüler, getirdiği dinin hak olduğuna gönülleri yattı ve birçokları Mekke'nin fethinden önce müslümanlığı kabul etti. Mekkeliler, müslüman olunca, çöllerde onların müslüman olmasını bekleyen bütün Araplar da müslümanlığı kabul ettiler. Kıymetli ilim adamlarımızdan Kamil Miras efendinin beyanına göre, Hudeybiye sulhundan Mekke'nin Fethine kadar geçen bir sene zarfında İslam camiasına girenlerin sayısı bi'seti Muhammediye'-den sulh gününe kadar takriben yirmi seneye yaknf zaman zarfıncfâ-tnüslü-man olanlardan çok fazla idi... Haccetü'l-veda'da Rasûlü Ekrem'le hac edenlerin sayısını, ehl-i siyerin yüzyirmi bin olarak bildirmeleri, îslam nurunun, yayılış hızını anlamak için herkesin anlayabileceği bir mikyas olabilir.[466]

4. Âlimlerden bazıları, bu hadisi delil getirerek Hudeybiye antlaşmasını, Peygamber (s.a)'in kendi eliyle düzelttiğini söylemişlerdir. Bu zatlara göre bu ahitnameyi Hz. Peygambere Cenab-ı Hak yazdırmıştır. Bu da, ya Rasûlullah(s.a)'in neyazdığınıbilmedenAllah'ın izni ve emriyle elindeki kalemin hareket edip yazmasıyla olmuştur. Ya da Allah o anda ona yazmayı öğretmiştir. Bu takdirde yazıyı bir anda Öğrenmesi ümmilik mucizesine bir

ziyade olur. Okumayı hiç bilmezken Cenab-ı Hak onu birden nasıl okur yaptı ise, bu sefer de yazı bilmezken yazar yapmıştır. Hz. Peygamber (s.a)'in yazıyı öğrenmeden dünyadan gitmediğini bildiren bir çok eserlerle de delil çıkarılmıştır.

Alimlerin çoğu, bu söylenenleri kabul etmemişlerdir. Zira kabul edilirse, Peygamber (s.a)'in ümmiliğinin batıl olması icabedecektir. Halbuki Allah Teâlâ Hazretleri Kur'an-ı Kerim'inde onu ümmilikle vasıflandırmıştır. Onlara göre buradaki "yazdı" sözünden murad: "Yazma emrini vermesidir." Bu hususta her iki taraf sözü bir hayli uzatmışlardır.

5. Medinelilerin mikatı Zülhuleyfedir.

6. Ka'be'ye sevkedilen Kurbanlık develere gerdanlık takmak ve hörgüç-lerini bıçak gibi bir aletle kanatarak onları işaretlemek sünnettir.

7. Toplu seferlerde, düşman tehlikesinden emin olmak için önden gözcüler göndererek düşmanın halini gözetlemek müstehabdr.

8. Müslümanların, gerçekleştirmesi mümkün olmayan bazı casusluk ve gözetleme işlerinde, kendileriyle antlaşma yapılmış olan kafirlerden istifade etmek caizdir.

9. Önemli işlerde, ilim ve tecrübe sahipleriyle istişare etmek müstehabdır.

10. îhramlı bir kimsenin, kendisini beyt-i şerife girmekten, hac veya umre ibadetinden men eden bir kimseyle savaşması caizdir.

11. Hac ve umre yapmaktan men eden, bir kafirin elinden kurtulabilmek için onlarla savaşa girmemek caizdir. Bazı ilim adamlarına göre, eğer hacc ya da Umre yapmaktan men eden müslümansa onunla savaşmamak, savaşmaktan daha evladır.

12. Düşman tehlikesi sözkonusu olursa, bir kumandanın etrafına muhafızlar yerleştirmesi caizdir. "Etrafına insanları saflar halinde dikenler, cehennemde yerlerini hazırlasınlar." mealindeki hadis-i şerif ise keyfi olarak, büyüklük ve ihtişamım sergilemek için etrafında nöbetçi bulunduran kimselerle ilgilidir.

13. Savaşta, müşriklerin elinden zorla alınan mallar, ganimet olarak müs-lümanlara helal ise de sulh halinde, onların elinden alınan mal haramdır. Bu mal, sahibine geri verilmesi gerekir. Nitekim Hz. Muğire, cahiliyye döneminde yol arkadaşlığı ettiği bazı kimseleri öldürerek mallarını gasbetmiş-ti. Sonra kendisi müslüman olarak Hz. Peygamber'in huzuruna gelmiş ve bu malları da beraberinde getirmişti. Rasûl-ü Ekremse, hıyanet mahsulü olduğu gerekçesiyle bu mallan kabul etmedi.

14. Abdestte kullanılmış olan su temizdir.

15. Güzel bir ismi, uğurlu saymak caizdir. Fakat herhangi bir ismi, uğursuz saymaksa tahrimen mekruhtur.

16. İslama zarar getirmemek ve Allah'ın bir hakkını çiğnememek şartıyla, insanlara yumuşak davranmak ve güleryüz göstermek caizdir.[467]

17. Hz. Ebu Bekr'in, Ömer (r.a)e aynen Peygamber (s.a)'in cevabı gibi cevap vermesi, onun ilm-ü faziletinin büyüklüğüne ve bütün ashaba üstünlüğüne delalet eder.

18. Kafirlerle barış yapmakta bir fayda mülahaza edilirse, barış akdi caizdir. Yalnız, bazı alimlere göre; İslam kumandanı muzaffer olmuşsa, küffarla ancak dört aylık barış imzalayabilir. Bazı alimler ise bir seneden az olmak şartıyla da barış yapılabileceğini söylemişlerdir. îmam Malik'e göre, bu işin muayyen bir vakti yoktur.[468]

19. Herhangi bir vakitle kayıtlamadan "Şu işi yapacağım" diye yemin eden bir kimse, o işi ne zaman yaparsa yapsın, yemininin sorumluluğundan kurtulmuş olur. Bu işi yapmak için önünde, Ölünceye kadar vakit vardır.

20. Bu falancanın falan kimseden aldığı (mal)dır, şeklinde bir kayıt koymak caizdir. Tutanakların başına veya uygun bir yerine, böyle bir ibare yazmanın caiz olmadığını söyleyen müteahhirin âlimlerinden bazıları yanılmışlardır. Çünkü metinde geçen "Bu yazı Allah'ın Rasûlü Muhammed'in muhtevasını imzaladığı bir yazıdır.*' anlamına gelen lafızlar da, bu görüşün yanlış olduğunu gösterir.

21. Hac ya da umre için ihrama girerek düşmanla karşılaşan bir kimse, kurbanı Mekke'ye erişmeden önce bulunduğu yerde tıraş olup ihramdan çıkabilir. Nitekim "Onlar öyle kimselerdir ki inkar ettiler. Sizi mescid-i Haram(ı ziyaret) den ve bekletilen kurbanları yerlerine varmaktan alakoydular..."[469]âyet-i kerimesi de buna delalet eder.

22. Kadınlarla istişare etmek ve isabetli kararlarında onların görüşlerine uymak caizdir.[470]

2766. ...Mervan b. el-Hakem ile Misver b. Mahreme'den rivayet edilmiştir ki:

Halkın emniyetle yaşayacağı on sene süreyle savaşı bırakmak, içimizde (içerisine yaramaz eşyaların konulmadığı) kapalı bohça (gibi itimatsızlığın giremediği güven dolu bir kalp taşımak) ve (aramazda) hırsızlık ve hıyanet olmamak üzere (Hudeybiye'de müslümanlarla Mekke müşrikleri) barış yaptılar.[471]

Açıklama

Bu hadis-i şerif, harbî denilen, gayr-i müslim düşmanlarla lüzumunda savaş yapılabileceği gibi, icabederse barış da yapılabileceğine delalet etmektedir. Uzun süreli barışlarda, seran bir antlaşma metninin hazırlanması gerekir. Hudeybiye antlaşması, bunun en güzel bir örneğidir.

Barış süresi; görülen lüzuma göre uzun veya kısa olabilir. Bu (veliyyülemrin içtihadına ve) görülen lüzumun derecesine bağlıdır.

Şafiî fakihlerine göre; fazla bir zaruret görülmediği takdirde, dört aylık bir barış yapılması caizdir. Zaruret halinde ise yapılacak barışlar, nihayet Hudeybiye barışına müsavi bir müddetle olmalıdır ki, bu müddet, meşhur olan kavle göre on senedir.[472]

Yine Şafiî Fakihlerine göre, on senelik barış süresi sona erince lüzumu halinde, onar sene olmak üzere yeni antlaşmalarla uzatılabilir.[473]

2767. ...Hassan b. Atıyye'den demiştir ki:

Mekhûl ile İbn Ebû Zekeriyya (bir gün) Halid b. Ma'dan (in ya-nın)a gitti (ler). Onlarla birlikte ben de gittim. (Halid b. Ma'dan) bize Cübeyr b. Nüfeyr'den hadis nakletti. (Halid) dedi ki: Cübeyr (bir gün bana) -bizimle beraber gel (de) Zü Mihber'e gidelim- dedi. (Zü-Mihber) Peygamber Sallallahü aleyhi ve sellemin sahabilerinden bir adam (idi). Kısa bir süre sonra yanına vardık. Cübeyr ona (ahir zamanda müslü-manlarla kafirler arasında yapılacak) barışı sordu (Zü-Mihber de şöyle) cevap verdi: Ben Rasulullah sallallahü aleyhi ve sellemi (şöyle) derken işittim: “Sizler Rumlarla güvenli bir barış yapacaksınız. (Sonra) Siz ve onlar (birleşip) arkanızdan (saldıran başka) bir düşmanla savaşacaksınız.[474]

Açıklama

Bu hadis-i şerif müşriklerle sulh yapmanın caiz olduğuna delildir. İbn Mace'nin Sünen'inde ve Ahmed b. Hanbel'in Müsnedinde hadîs şu manaya gelen lafızlarla tamamlanmaktadır. ".... ve zafer kazanıp, ganimet mallarını alarak (savaştan) salimen çıkacaksınız. Sonra savaştan dönüp de tepeleri bulunan bir meraya varacaksınız (orada) haç ehlinden bir adam, haçı yukarı kaldırarak -Hac (yani hrıstiyanhk) galip geldi- diyecek, müslumanlardan bir

adam da kızarak, kalkıp 6 haçı kıracaktır, tşte o zaman Rumlar, (aranızdaki) barışı bozarak (sizinle) büyük bir savaş yapmak üzere toplanacaklardır.

Bu hadisi, rivayet eden sahabinin ismi burada Zû-Mihber olarak zikredilmiş olmakla beraber İmam Tirmizî bu ismin doğrusunun Zû Mıhyer olduğunu söylemiştir. İmam Evzaî de bu ismi aynen Musannif Ebu Davud gibi Zu-Mıhber şeklinde rivayet etmiştir. İbn Sa'd da, doğrusunun Zu minber olduğu görüşündedir.

Sözü geçen sahabi, Habeşistan Kralı Necaşi'nin erkek kardeşinin oğludur. Müslümanlığı kabul ettikten sonra Medine'ye gelip Peygamber efendimizin özel hizmetinde bulunmuştur. Sonra, Şam'a gidip orada rahmet-i rah-man'a kavuşmuştur. Beş hadis rivayet etmiştir. Ravileri ise Cübeyr b. Nü-feyr ile Halid b. Ma'dan'dır.

Cübeyr bin Nüfeyr el-Hadrami Ebu Abdirrahman es-Şâmi (r.a): mu-hadramlardan; yani hem câhiliyet,hem İslamiyet devirlerine yetişenlerdendir. Ebu Bekr Sıddık (r.a), devrinde müslüman olmuştur. Kendisi Ubade, Muaz bin Cebel, Halid bin el-Velid, Ebu'd-Derda, Ebû Zer ve Zü Mıhmer (r.a)'dan hadis rivayet etmiştir. Kendisinden de oğlu Abdurrahman, Halid bin Ma'dan, Mekhûl ve başka bir grup ta rivayette bulunmuştur. Müslim ve Sünen sahipleri, onun hadislerini rivayet etmişlerdir. H. 75. yılında vefat etmiştir.

Halid b. Ma'dan Ebu Abdillah (r.a) bir grup sahabiden mürsel rivayette bulunmuştur. Ayrıca Muaviye, Mıkdam b. Madikerib ve Ebû Ümame (r.a)'den de rivayette bulunmuştur. Kendisinden de Nur b. Yezid, Muham-med b. İbrahim et-Teymi, Hassan b. Atiyye ve Safvan b. Amr rivayet etmişlerdir. Bu zat, tabiilerin fıkıhçılarından ve seçkin simalarındandır. Yetmiş sahabiye yetiştiğini, söylediği kendisinden rivayet edilmiştir. Seleme b. Şe-bib: O günde kırk bin defa sübhanallah zikrini tekrarladı. Vefat edip cenazesi yıkanacağı zaman, parmağını şöyle kımıldatmaya başladı, demiştir. H. 100 veya 104, ya da 108. yılında vefat etmiştir.

Hassan b. Atiyye el-Muhâribi Ebû Bekir ed-Dımeşkî, fıkıhçı olup Ebû Umame (r.a)den mürsel rivayette bulunmuştur. Çünkü ondan hadis işitme-miştir. Ayrıca İbnü'l-Müseyyeb'den de rivayette bulunmuştur. Kendisinden de Evzaî ve Ebû Gassan Muhammed bin Ömer rivayet etmişlerdir. Ahmed ve İbn Main onun sıka, yani güvenilir olduğunu söylemişlerdir. Zehebî'nin dediğine göre H. 130. yıla yakın zamana kadar yaşamıştır.[475]

157. Kılıklarına Girilerek Ansızın Düşman Üzerine Yapılan Baskın (Hakkında Hadisler)

2768. ...Cabir'den şöyle dediği rivayet edilir ki: Rasûlullah (s.a) "Ka'b b. Eşrefe (karşı) kim çıkacak? Çünkü o, Allah'a ve Rasûlüne eza etmiştir." buyurdu. Muhammed b. M esleme kalkıp "Ben (karşı çıkacağım) ya Rasûlullah! Onu öldürmemi ister misin?" dedi. (Hz. Peygamber de) "Evet" (istiyorum) buyurdu. (Muhammed b. Mesleme) (onun hile ile öldürebilmek için ona sizden yakınarak) "Bir şeyler söylemem için (lütfen bana) izin verin." Dedi (Hz. Peygamber "evet (sana bu hususta izin veriyorum ona benim hakkımda gerekeni) söyle" (yebilirsin) buyurdu. (Muhammed b. Mesleme, Ka'b b. Eşrefin) yanına gelip (Hz. Peygamberi kasdederek); "Bu adam bizden sadaka istedi ve bizi dara düşürdü." dedi. (Ka'b b. Eşref de) "Siz ondan daha çok bıkkınlık getireceksiniz." karşılığını verdi. (Muhammed b. Mesleme de)

"Biz ona (bir defa) uy(muş bulun)duk. İşinin sonu nereye varacağını görünceye kadar, onu bırakmayı uygun görmüyoruz." Ve biz (senden) bize ödünç olarak bir vesk veya iki vesk (hurma) vermeni rica ediyoruz." dedi. Ka'b da: "Bana (bu borç karşılığında) rehin olarak ne vereceksin?" dedi. (Muhammed b. Mesleme) "Sen bizden (rehin olarak) ne istiyorsun?" diye sordu. (Ka'b):

"Kadınlarınızı" (istiyorum) dedi (Muhammed b. Esleme ile yanındakiler):

"Sübhanallah sen Arabın en yakışıkhsısın. (Böyleyken) biz sana kadınlarımızı (nasıl) rehin olarak vereceğiz (öyle mi?). Bu bizim için bir utanç (kaynağı) olur." dediler, (o da öyleyse), "çocuklarınızı rehin verirsiniz." dedi (Muhammed b. Mesleme ile arkadaşları ise)

"Sübhanallah! Birimizin oğMna(birgün) sövülür de (kendisine bu) bir vesk -veya İki vesk (hurma) karşılığında rehin verildi, denir. Biz sana zırhı yani silahı rehin olarak verelim." dediler, (o da): "olur" dedi. (Muhammed b. Mesleme geceleyin Ka'b'm) yanına gelince ona seslendi, O da güzel kokular sürünmüş bir halde başı(ndan kokular) saçarak, karşısına çıktı. (Muhammed b. Mesleme) üç veya dört kişiyle ^irlikte gelip, (Ka'b'ın)

yanına oturunca ona (burunlarına gelmekte olan güzel bir kokudan) bahsetmeye başladılar. O da

"Üenim yanımda (nikahlım olarak) falanca kadın vardır. O, halkın en güzel kokulu kadınıdır." dedi. (Muhammed b. Mesleme)

"Bana izin verir misin (başındaki bu kokuyu) koklayım?" dedi (Ka'b da):

"Hv;t!" (izin veririm) dedi. Bunun üzerine (ibn Mesleme) elini (Ka'b'ın) başın(daki saçlarının arasın)a soktu ve (eline bulaşan kokuyu) kokladı. (Sonra Ka'b'a bu hareketini) "Tekrar edeyim mi?" diye sordu o da da "Evet" dedi. Bunun üzerine (İbn Mesleme tekrar) elini onun başın (daki saçların arasın)a soktu Ka'b (ona) bu imkanı verince (îbn Mesleme) "Haydin!" (vurun!) diye bağırdı, onlar da hemen ona vurdular, nihayet onu öldürdüler. [476]

Açıklama

Ka'b b. Eşref, BenîKureyza yahudilerinin şairidir.Daima peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem)le müslümanları hicveder, müsiuman lar aleyhine müşriklere yardımda bulunurdu. Bedir harbinde, maktul düşen müşriklere ağlamış ve haklarında şiirler yazmıştı. Zengindi. Hicretin üçüncü yılı Ramazanında öldürüldü.

Muhammed b. Mesleme (r.a.) Ashab-ı Kiramın büyüklerinden olup Bedr'de ve diğer gazaların hepsinde bulunmuş 43 veya 46 tarihinde Medine'de vali bulunduğu sırada vefat etmiştir.

Ulema, Ka'b'ın bu şekilde hile ile öldürülmesinin sebebi ve cevabı hususunda ihtilaf etmişlerdir. İmam Mâzırî şöyle diyor: "İbn Mesleme'nin Ka'b'ı bu şekilde öldürmesi, Peygamber (s.a)'e verdiği ahdini bozduğu, ona hicvederek sövdüğü içindir. Rasûlullah (s.a) aleyhine kimseye yardım etmeyeceğine söz vermişti. Sonra onun aleyhine, düşmanlarla birleşerek onlara yardım etti..."

Kaadî Iyaz'ıh beyanına göre; ulemadan bazıları bu meseleye şöyle cevap vermişlerdir.

Muhammed b. Mesleme hiç bir sözünde Ka'b'a eman vermiş değildir. Onunla sadece alış-veriş hususunda konuşmuş bir de halinden şikayet etmiştir. Kendisine bir söz veya eman vermemiştir. Hiç bir kimsenin Onu gadren öldürdü demesi helal olamaz.

Ka'b b. Eşrefin katline bir rivayette dört, diğer rivayette beş kişi iştirak etmiştir. Bunlar Muhammed b. Mesleme, Ebû Naile Silkan b. Selame, Abbad b. Bişr, Ebû Abs b. Cebr ve Haris b. Evs'tir.[477]

Bazı Hükümler

1. Bazıları, bu hadisle istidlal ederek: "Evvelce tslamı kabule davet olunmuş bir kafire hile yapmak ve baskında bulunmak caizdir" demişlerdir.
2. Ta'riz caizdir. Ta'riz: Manası sahih ve kapalı olan fakat, muhatabın ondan daha başka bir mana anlaması mümkün olan sözdür. Şer'i bir hakka mani olmamak şartı ile harplerde ve sair yerlerde bu caizdir. Mesela: Muhammed b. Mesleme'nin: "Bu adam sadaka istedi ve bizi dara düşürdü.'* sözü caiz hatta müstehab bir ta'rizdir. Çünkü kapalı manası; bizi içinde yorgunluk ve darlıkla ve şeriat adabı ile te'dib ve terbiye etti. Ama bu yorgunluk Allah'ın rızası uğrundadır; bizim için makbuldür; demektir. Fakat muhatab bundan makbul olmayan yorgunluk anlamıştır.[478]

2769. ...Ebu Hureyre'den demiştir ki:
Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur: "İman ihaneti bağlamıştır. Mü'min, ihanet etmez."[479]

Açıklama

Yular. atın zararlı yerlere gitmesine engel olduğu gibi, iman da mü'mini şanına yakışmayan hak ve adalet ölçülerine uymayan hareketlerden alıkoyar.
Bu cümleden olmak üzere iman; mü'minin arkadaşına veya kendisine güvenen bir kimseye ihanet etmesine engeldir. Bir müslüman, şanına yakışmayan ihanet gibi çirkin bir işi yapamaz. Ona pusu kurarak, veya uygun bir ortamı bulunca zayıf bir anında karşısına çıkarak, üzerine saldırıp onu öl-düremez.
Metinde geçen "mü'min ihanet etmez." anlamına gelen cümlesini nehiy anlamında bir haber cümlesi olarak kabul etmek, mümkün olabileceği gibi litfl şeklinde meczum okuyarak nahy-i gaib olduğunu ve cümlenin mü'min ihanet etmesin anlamına geldiğini kabul etmek de mümkündür.
Her iki halde de, bu hadis-i şerifle, mü'minler, ihanetten men'edilmişlerdir. Dolayısıyla ihanet eden bir kimsenin, kamil bir mü'min

olduğu söylenemez. Her ne kadar Ka'b b. Eşref ve İbn Ebî Hakik müslümanlar tarafından hile ile öldürülmüşlerse de, aslında bunlar Hz. Peygambere ve diğer müslümanlara dil uzatmakta çok ileri gitmiş kimselerdi ve müsrüman-larla onlar arasında herhangi bir anlaşma, sulh ve karşılıklı güven yoktu. Müslümanların, onlara verilmiş herhangi bir teminatı da yoktu. Bunlar hareketleriyle müslümanlan karşı bir harekete zorluyorlardı. Müslümanların da kendilerini onların zararından koruyabilmek için, onların vücudunu ortadan kaldırmaktan başka bir çareleri kalmamıştı. İşte, bu gibi şartlar altında» müslümanların onları hile ile öldürmelerini, ihanetle vasıflandırmak mümkün değildir.

Ayrıca sözü geçen kimselerin, müslümanlar tarafından öldürülmelerinin İslamda ihanetin yasaklanmasından önceki bir tarihe rastlamış olması da düşünülebilir.[480]

158. Yolculukta, (Çıkılan) Her Tepe Üzerine Tekbir Getirmek

2770. ... Abdullah b. Ömer'den demiştir ki:

Rasûlullah (s.a) (herhangi bir) savaştan veya hacdan ya da umreden döndüğü zaman, karada (rastlayıp da üzerine çıktığı) tepe üzerinde üç defa tekbir getirir ve = Allah'dan başka hakiki ma'bud yoktur. O, birdir, ortağı yoktur. Mülk onundur, hamd (yalnız) O'nadır. O'nun herşeye gücü yeter. (Biz seferden memleketimize) dönenleriz, tevbe edenleriz, (sadece Allah'a) ibadet edenleriz, secde edenleriz ve (sadece) rabbımıza hamdedenle-riz. Allah va'dine sadıktır. Kuluna yardım etmiş bütün hizipleri tek başına o hezimete uğratmıştır." derdi.[481]

Açıklama

Metinde geçen "Allah va'dinde sadıktır" cümlesiyle, yüce Allah'ın "O, Rasûlunü hidayetle ve hak dinle gönderdi ki: (Allah'a) ortak koşanlar hoşlanmasa da, o (hak din) i bütün din(ler)in üstüne çıkarsın"[482] ayet-i kerimesindeki, yeryüzünde mevcut dinler arasında yegane hak din olan İslam dinini, bütün dinlere üstün kılacağına dair olan vadiyle "Müminlere yardım etmek üzerimize borç idi."[483] ayet-i kerimesindeki vadini

gerçekleştirdiği, dolayısıyla mü*mirilere zafer nasibettiği ifade ve kasdedilmiştir. Şüphesiz ki yüce Allah va'dinden dönmez.

Metinde geçen "Kuluna yardım et!" cümlesindeki "kul" kelimesiyle kasdedilen, bizzat Rasûl-ü Zişan efendimizin kendisidir.

Şafiî ulemasından İmam Nevevi'nin açıklamasına göre, "Metinde geçen "Bütün hizipleri tek başına o hezimete uğratmıştır." cümlesindeki hizipler kelimesiyle kasdedilen, Hendek harbinde toplanarak müslümanlara karşı birleşen müşriklerdir. Bunlar, müslümanlan topyekün imha etmek için Medine'yi kuşatınca Allahü Teâlâ onların üzerine geceleyin korkunç bir fırtına ile birlikte göremedikleri birtakım melekler göndermekle, ateşlerini söndürmüş, yüzlerini gözlerini toz içinde bırakmış, onlara savaşı bırakıp kaçmaktan başka bir kurtuluş çaresi bırakmamıştır. Nitekim yüce Allah "Ey inananlar Allah'ın size olan nimetini hatırlayın, hani bir zaman size ordular gelmişti de biz onların üzerine bir rüzgar ve sizin göremediğiniz ordular göndermiştik. Allah yaptıklarınızı bilir.[484] ayet-i kerimesiyle bu gerçeği ifade buyurmuştur.

Yine Kadı Iyaz'ın ifadesine göre, sözkonusu cümlede geçen Ahzab kelimesiyle, Hendek savaşına katılan kafir gruplarının yanısıra kıyamete kadar, müslümanların karşısında toplanacak olan grupların da kasdedildiğini söyleyenler de vardır.

Bazıları, Rasûl-ü Ekrem'in başkalarını seçili konuşmaktan men ettiği halde kendisinin, burada seçili konuşmasını izah etmenin mümkün olmadığını söylemişlerse de, kendilerine "Rasûlullah'ın menettiği seçili konuşma, kahinlerin yaptığı gibi özene bezene, yapılan seçili konuşmalardır. Tekellüf ve tasannu olmadan, ağızdan dökülüveren seçili konuşmaları ise yasaklamamıştır. Kendisinin buradaki secileri de bu kabilden olan secilerdir." diye cevap verilmiştir.[485]

159. Yasaktan Sonra (Allah Ve Rasûlü Tarafından, Yasaklanan Fiile Tekrar) Dönme İzni (Verilebilir)

2771. ...İbn Abbas'dan demiştir ki:

"Allah'a ve ahiret gününe inananlar -mallarıyla canlarıyla cihad etme hususunda- senden izin iste (yip geri kal)mazlar."[486] (mealinde ki) ayet-i (kerimenin hükmünü) Nûr (suresin)deki: (şüphesiz ki Allah) "... çok bağışlayan, çok merhamet edendir." sözüne kadar (devam eden) "mü'minler o kimselerdir ki; Allah'a ve peygamberine (gönülden) inanmışlardır..." [487] (mealindeki) ayet(i kerime) yürürlükten kaldırmıştır.[488]

Açıklama

Bu hadis-i şerifte geçen, iki ayetin tefsirinde, ulema ihtilaf etmiştir. Hasan-ı Basrî ve İkrime'ye göre, metinde geçen Tevbe süresindeki ayet-i kerimenin hükmünü, Nur süresindeki ayet-i kerime yürürlükten kaldırmıştır.

Sözü geçen alimlere göre; Tevbe süresindeki ayet-i kerimede meşru bir sebeple de olsa, mü'minlerin cihada çıkmamak için Hz. Peygamberden izin istemeleri yasaklanırken "Mü'minler o kimselerdir ki, Allah ve peygamberine (gönülden) inanmışlardır. İçtimai bir iş (görüşmek) üzere o, (Allah'ın Rasûlü ile) bulundukları zaman, ondan izin almadan gitmezler. (Ey Muhammed), senden izin alanlar, işte onlar, Allah'a ve Rasûlüne inanan kimselerdir. Bundan dolayı bazı işler için senden izin istedikleri zaman, onlardan dilediğine izin ver ve onlar için Allah'dan mağfiret dile. Şüphesiz Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.[489] mealindeki ayet-i kerimede ise, Hazret i Peygambere meşru mazaretleri olan mü'minlere, cihada çıkmamaları için izin vermesi emredilmektedir. Bu durum, Nur süresindeki ayet-i kerimenin yukarıda mealini sunduğumuz, Tevbe suresinin 44. cü ayet-i kerimesinin hükmünü yürürlükten kaldırdığını ortaya koymaktadır.

Mevzumuzu teşkil eden bab başlığından musannif Ebu Davud'un da bu görüşte olduğu anlaşılıyor.

Bazı ilim adamlarına göre ise; bu iki ayet-i kerimenin hükmü arasında bir çelişki olmadığından, birinin diğerinin hükmünü yürürlükten kaldırması da sözkonusu değildir.

Bu görüşte olan alimler; Tevbe suresinin 44. cü ayet-i kerimesi "Mü'minler asılsız mazeretler ileri sürerek cihaddan geri kalmak için Hz. Peygamberden asla izin istemezler. Ancak meşru bir mazaretleri çıkınca böyle bir izin isteme yoluna gidebilirler. Fakat münafıklar, birtakım uydurma mazeretler ileri sürerek harbe çıkmamak için Hz. Peygamberin huzuruna gelip izin isterler." anlamına gelir ki, Nur suresinin sözü geçen

ayet-i kerimesinde buna aykırı bir hüküm bulunmadığı son derece açıktır. Hatta Nur suresinde mazereti olan mü'minlere yeteri kadar izin vermesi için, Hz. Peygambere emir vardır. Binaenaleyh sözkonusu iki ayetten, birinin diğerini neshetmesi düşünülemez.[490]

160. Müjdeci(ler) Göndermek

2772. ...Cerir'den demiştir ki:

Rasûlullah (s.a) bana (hitaben ey Cerir) "Zülhalasa hakkında (hayırlı bir haber getirsen) de bizi rahatlatsan" dedi. (Ravi Kays rivayetine şöyle devam etti) Bunun üzerine (Cerir yola düştü, Zülhalasa'-nın) yanma varıp onu parçaladı. Sonra Ahmes (kabilesin)den Ebû Er-tât künyesiyle anılan bir adamı müjde vermek üzere peygamber sal-lallahü aleyhi ve selleme gönderdi.[491]

Açıklama

Zülhalasa: Devs, Hasam ve Becile kabilelerine ait bir putun bulunduğu evin ismidir. Hafız İbn Hacr'in görüşü budur. Bir rivayete göre bu putun adı zülhalasa idi, bu putun içinde bulunduğu evin ismi de Halasa idi. Mekke'nin fethinden sonra, Hz. Cerir müslüman olarak Hz. Peygamberin huzuruna gelmişti. Hz. Peygamber onu Zülhalasa ismindeki putu kırmaya teşvik edince, Hz. Cerir bu putu kırmak üzere yola çıkmış ve yanına, kendi kabilesi olan Ahmes oğullarını da alarak putu koruyan, Hasam kabilesi üzerine yürümüş ve onlarla savaştıktan sonra putu kırmaya muvaffak olmuş.

Rasûl-ü Zişan efendimizi memnun etmek için de bu haberi vermek üzere, Ebû Ertat künyesiyle anılan bir sahabiyi müjdeci olarak göndermiştir. Hz. Cerir'in bu hareketi ve Rasûl-ü Zişan efendimizin onun bu hareketini tasvib etmesi, Fetih ve zafer gibi hayırlı haberleri müslümanlara müjdelemenin, bu müjdeyi vermek için özel müjdeciler göndermenin, müstehab olduğunu gösterir.[492]

161. Müjde Vermek

2773 . ...Ka'b b. Malik demiştir ki:

Peygamber (s.a) bir yolculuktan geldiği zaman, ilk önce mescid-de iki rek'at namaz kılar, sonra da halkla oturudu. (Musannif Ebu Davud'un şeyhi) İbnü's-Serh (Ka'b b. Malik'in bu hadisini sonuna kadar) nakletti. [493] (Ka'b b. Malik konuşmasına devam ederek şöyle) dedi: Rasûlullah (s.a) müslümanlara, bizim üçümüzle konuşmayı yasakladı. Nihayet, (onların bu küskünlüğü) bana (iyice) uzayınca (birgün). Amcamın oğlu olan Ebû Katade'nin bahçesinin duvarına tırmandım ve kendisine selam verdim. Daha sonra ellinci gecenin sabahında, sabah Alamazını evlerimizden bir evin damında kıldım ve hemen arkasından "Ey Malik'in oğlu Ka'b müjde sana!" diye bağıran birini işittim ve bana müjde vererek bağıran kimse yanıma gelince, (üzerimdeki) iki (kat) elbisemi çıkarıp ona giydirdim (ve) hemen arkasından (Rasûlü Ekrem'in huzuruna varmak üzere) harekete geçtim. Nihayet mescide girdim. Bir de ne göreyim, Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem (orada) oturuyor. Talha b. Ubeydillah kalktı, koşarak bana (geldi) benimle, müsafaha etti (elimi sıktı) ve beni tebrik etti.[494]

Açıklama

Ka'b b. Malik (r.a) tamamı Buhari ve Müslim'de zikredilen bu uzun rivayetinde, Tebük seferine niçin iştirak edemediğini açıklarken, aynı zamanda bu şanlı seferin bir çok noktalarına da işaret etmiştir. Hz. Ka'b Ensardandır. Ebu Abdullah künyesini taşır. Akabe'de bulunan üç şairden biridir. Diğer iki şair de Abdullah b. Revaha ile Hassan b. Sabit'tir. Fahr-i kainat efendimizin bu güzide şairlerinden Hassan, şiirlerinde Kureyş'in nesilerini hedef alır. Abdullah b. Revaha da küfürlerini ayıplardı, Hz. Ka'b ise Kureyş'i daima harb ile tehdid eden kahramanlık şiirleri söylerdi.

Hz. Ka'b'ın Tebük seferine iştirak etmediği bir gerçek olmakla beraber, Hz. Peygamberin bu ateşli şairi, Tebük seferinden korkaklığı nedeniyle geri kaldığı söylenemez. Aslında, kendisi Bedir'den başka bütün seferlere iştirak etmiş, Uhud harbinde onbir yara almıştı. Mevzumuzu teşkil eden bu hadisin Buhari'de tam olarak zikredilen rivayetinden anlaşıldığına göre; Tebük savaşına katılmak için son derece istekli olduğu halde, savaş hazırlıklarını vaktinde yapamadığı için, müslümanlarla birlikte sefere çıkamamış ve daha sonraki günlerde de onlara yetişmemiştir.

Son ömründe gözleri görmez olmuştu. H. 50. tarihinde Muaviye'nin hilafeti zamanında, yetmişyedi yaşında vefat etmiştir. Medinelilerden sayılır. Tabiinden bir cemaat kendisinden hadis rivayet etmiştir.

Sarih Aynı: "Şair Ka'b'ın bu hadisi elliden ziyade hüküm ve faydayı muhtevidir" diyor ve birer birer bildiriyor. Bunlardan en mühimi nefiri âm (umumî seferberlik) ilanı üzerine devletçe vukubulan davete icabet edilmeyip, döneklik ve kaçaklık gösterilmesinin Allah Teâlâ ve Rasûlullah, tarafından en ağır nefret ve şiddetle karşılanmış olmasıdır. Dini ve milli bir mühimmeyi hiç bir izaha muhtaç olmaksızın hadis-i şerifin satırlarında ke-malî vuzuh ile okuyoruz.[495]

Bazı Hükümler

1. Hayırlı bir haberi ulaştırarak, müslümanian sevindırmek müstehabdır.

2. İkram için, faziletli bir kimseye karşı ayağa kalkmak mustehabdır.

3. Müslümanların birbirleriyle karşılaştıkları zaman musafaha yapmaları ve büyüklerin tabilerini sevindiren bir habere sevinmeleri mustehabdır.

4. Devlet tarafından ilan edilen seferberliğe katılmak her müslümana farz-ı ayndır.[496]

162. Şükür Secdesi

2774. ...Ebû Bekre'den demiştir ki:

Peygamber sallallahü aleyhi ve selleme, sevindirici bir haber ulaşınca veya kendisine bir müjde verilince Allah'a secde-i şükr ederek yere kapanırdı.[497]

Açıklama

Bu hadis-i şerif, şükür secdesinin meşruluğuna bir delildir.Sübül'üs-Selam müellifi Sana'ni'nin beyanına göre; İmam Şafiî (r.a) ile İmam Ahmed (r.a) bu görüştedir. İmam Malik ile İmam Ebû Hanife'ye göre; şükür secdesinde bir kerahet olmadığı gibi mendup ta değildir. Şükür secdesi için, taharetin şart olup olmadığı hususunda ulema

ihtilaf etmiştir. Bazıları, namaza kıyas ederek şükür secdesi için de taharetin şart olduğunu söylerken, bazıları da şart olmadığını söylemişlerdir. İmam Sammanî, taharetin şart olmadığı görüşündedir.

Neyl'iil-Evtar müellifi Şevkani; şükür secdesinde tekbir getirileceğine dair bir delilin bulunmadığını söylüyor.

Zad'ül-Mead müellifi İbn Cevzi; Hz. Ka'b b. Malik'in tevbesinin kabul edildiği haberini alınca, secdeye vardığım, bunun her hayırlı haberin gelmesinde secdeye varmanın sahabenin adeti olduğuna delalet ettiğini ve bu secdenin, yeni nimetlere erişilip, musibetlerden kurtulunca yapılan şükür secdesinden başka bir şey olmadığını söylüyor. Yine İbn Kayyim'in ifadesine göre; Ebû Bekir es-Sıddık, Müseylemetü'l-kezab'ın ölüm haberini alınca; şükür secdesine vardığı gibi Hz. Ali, Haricilerden Züssedyi denilen kişi ölü olarak bulunduğu zaman, Hz. Fahr-i kainat efendimiz de Hz. Cebrail'in "Kendisine bir defa salat okuyan bir kimseye, bu salatı karşılığında Allah'ın o kula on defa salatta bulunacağı" haberini getirdiği zaman ve ümmetine üç defa şefaatta bulunup da üçünün de kabul edildiğinde, şükür secdesine varmıştır. Nitekim Hz. Peygamberin şefaat duasının kabul edilmesi meselesi, (2775) numarada sunacağımız hadis-i şerifte açıklanacaktır.

Şükür secdesi, konusunda Hanefilerin ed-Dürrü'l-Muhtar isimli meşhur kitabında "Şükür secdesi müstehabdır. Bununla fetva verilir." diyor. Hanefî ulemasından, îbn Abidin de bu metni açıklarken şunları kaydetmiştir: Şükür secdesi, yeni bir nimete nail olan veya Allah Teâlâ kendisine mal, evlat ihsan eden, yahut bir musibetten kurtulan kimselere müstehaptır. Bu secde için kıbleye dönülür, Allah Teâlâ'ya şükür için secde edilir. Secdede Allah'a hamd ile teşbih ve tekbir getirilir. Ondan sonra secde-i tilavette olduğu gibi, secdeden baş kaldırılır. Sirâc sarihinin "bununla fetva verilir" sözü imameynindir.

İmam Azam'a gelince; Muhit'de onun "Ben bu secdeyi vacip görmüyorum. Çünkü vacip olsa, her an vacip olurdu. Zira Allah Telâlâ'nın kuluna verdiği nimetler, kesintisiz devam eder. Bunda; güç yetmeyecek şeyi teklif vardır." dediği rivayet olunmuştur. Zahire'de İmam Muhammed'den rivayet olunduğuna göre; İmam Azam, secde-i şükürü bir şey saymazmış. Mü-tekaddimin ulema bunun manası hakkında ihtilafa düştü; bazıları "Onu sünnet saymazdı" demek olduğunu; bazıları da "tam şükür olmaz" demek istediğini söylemişler. "Çünkü şükrün tamamı Mekke'nin fethi gününde Peygamber (s.a.)'in yaptığı gibi iki rek'at namazla olur" demişlerdir. İmam Azam, bu sözü ile secde-i şükür, vacip değildir, demek istemiştir, diyenler olduğu gibi, "Meşru değildir. Yapılması mekruhtur. Ondan dolayı sevap verilmez, bilakis terki evladır" manasına geldiğini söyleyenler de olmuştur. Musaffa sahibi, bu kavli ekser ulemaya nisbet etmiştir. Ekser ulemanın bu kavli, İmam Azam'dan sübut bulmuş bir rivayete dayanıyorsa mesele yoktur. Aksi takdirde, yukarıdaki iki ibaresinden her ikisi de ihtimallidir. En zahir mana müstehap olmasıdır. Nitekim bunu imam Muhammed nassan bildirmiştir. Bu hususta birçok hadisler varit olmuş. Bu işi, Ebû Bekir Ömer ve Ali (r.a) hazeratı yapmışlardır. Peygamber (s.a.)'in fiilinden mensuhtur diye, bahsetmek doğru olamaz. "Hılye'de böyle denilmiştir." ibaresi kısaltılmıştır. Sözün tamamı Hılye ile İmdat'dadır. Onlara müracaat edebilirsiniz.

Münye şerhinin sonunda şöyle denilmektedir: "Bu hususta peygamber (s.a.)'den bîr çok rivayetler varit olmuştur. Ondan (secde-i şükürden) mene-dilmez. Çünkü onda (secdede) tevazu vardır. Fetva buna göredir."

Eşbah'ın çeşitli meseleler bahsinde şu satırlar vadır: "Secde-i .şükür, İmam Azam'a göre, vacip değil, caizdir. Ondan rivayet edilen "Secde-i şükür vacip olarak meşru değildir." sözünün manası da budur, ttimad edilen kavle göre, ihtilaf onun caiz olup olmadığında değil, sünnet olmasındadır."

"Lakin namazdan sonra yapılması mekruhtur." Münye şerhinde şöyle denilmiştir: "Sebebsiz dursa ibadet değildir. Ama mekruh da sayılmaz. Namazın ardından yapılan secde mekruhtur. Çünkü cahiller onun sünnet veya vacip olduğuna itikat ederler. Buna sebeb olan her mubah mekruhtur."

Hülasa şudur: Sebebsiz yapılan secde, cahillerin sünnet olduğuna itikadına vesile olmazsa mekruh değildir. Ben, vitir namazından sonra bu secdeye devam eden birini gördüm. Bunun aslının ve senedinin olduğunu söylüyordu. Kendisine buradakini söyledim. Hemen secdeyi terketti.[498]

2775. ...(Amir b. Sa'd'ın) babasından demiştir ki:

Rasûlullah (s.a)'le birlikte Medine'ye gitmek üzere Mekke'den (yola) çıktık.

Azver'e yaklaştığız zaman (hayvanından) indi, sonra ellerini kaldırıp Allah'a bir süre dua etti, sonra secdeye kapandı, uzun bir süre (secdede) kaldı, sonra kalktı, ellerini kaldırıp bir süre daha Allah'a dua etti(kten), sonra (tekrar) secdeye varıp uzun süre (secdede) kaldı. Sonra (tekrar) secdeden kalktı, ellerini kaldırıp bir süre Allah'a dua ettikten sonra (yine) secdeye vardı. (Bu hadisi Musannif Ebu Davud'a nakleden) Ahmed İbn Salih Rasûlullah, ellerini kaldırıp bir süre Allah'a dua etti. Sonra secdeye vardı, anlamındaki) cümleyi üç defa zikretti ve sonra rivayetine şöyle devam etti:

Rasûlü Ekrem bu duaları ve secdeleri bitirdikten sonra) buyurdu ki:

"Ben Rabbimden (rahmet) diledim ve ümmetim (in günahlarının affolması, derecelerinin yükselmesi) için, şefaatte bulundum da bana ümmetimin üçtebirini bağışladı. Bunun üzerine Rabbime bir şükür olmak üzere secdeye vardım. Sonra başımı kaldırıp ümmetim için (tekrar) Rabbimden dilekte bulundum. Bana üçtebirini (daha)

bağışladı. Bunun üzerine Rabbime şükür olmak üzere (ikinci defa) secdeye vardım. Sonra başımı kaldırıp ümmetim için Rabbimden (üçüncü defa olmak üzere bir) dilekte (daha) bulundum. Bunun üzerine bana (ümmetimin) son üçtebirini bağışladı. Rabbime şükür olmak üzere (üçüncü kez) secdeye vardım."

Ebû Dâvûd der ki: (Şeyhim) Ahmed b. Salih bu hadisi bize naklederken (bu hadisin sened zincirinde bulunan) Eş'âs b. İshâk'ı (zincirden) düşürmüştür, (Fakat) bu hadisi bana Ahmed b. Salih'ten, Musa b. Sehl er-Remli'de rivayet etti.) Onun rivayet senedinde ise, Eş'as b. İshak zikredilmiştir.[499]

Açıklama

Musannif Ebu Davud'un metnin sonuna ilave ettiği ta'likte mevzumuzu teşkil eden bu hadisin senedinde, Esas b. İshak'ın atlandığını ifade edilmektedir. Bilindiği gibi senedinden bir ravinin atlandığı bu gibi hadislere "munkatı" hadis denir. Ve munkatı hadisler zayıf hadislerdendir.

Ancak musannif kendisine bu hadisi aynı zamanda Musa b. Sehl'in de rivayet ettiğini ve Musa b. Sehl'in rivayet senedinde Esas b. İshak'ın da bulunduğunu ifade etmektedir. Merhum Musannif bu ifadesiyle mevzumuzu teşkil eden ve kendisine Ahmed b. Salih yoluyla gelen bu hadisin başka bir yoldan takviye edildiği için zayıflıktan kurtulup Hasen derecesine yükseldiğini ifade etmek istemektedir.

Tîbî'nin ifadesine göre; Hz. Peygamberin Mekke'den Medine'ye giderken Azver denilen yere yakın bir yerde inip de orada ümmetine dua etmesi, oranın bir hususiyetinden değil, sadece orada kendisine inen bir vahiyden dolayıdır. Hanefi ulemasından Aliyyü'l-Kariye göre; ümmetin avamı ve havası için böylesine dua edilen bir yer hususiyetten uzak olamaz.

Konumuzla ilgili hadis-i şerifte Rasûl-ü Zişan Efendimizin daha dünyada iken, ümmeti için şefaatta bulunduğu ve bu şefaatinin kabul edildiği, ümmeti hakkındaki bu isteğinin kabul edildiğini görünce, şükür secdesine vardığı ifade edilmektedir.

Şefaat; birisi için ricacı, istirhamcı yalvarıcı ve aracı olmak demektir. Istılahta şefaat; Peygamber Efendimizin ve diğer büyük zatların ahifet gününde, bir kısım, günahkar mü'minlerin affedilmeleri ve itaatli mü'minlerin de yüksek mertebelere ermeleri için, Allah Teâlâ'dan niyaz ve istirhamda bulunmalarıdır.

Şefaat aslında Allah'a mahsus bir haktır.[500] Diğer insanların şefaatçi olmaları ancak onun izni iledir.[501] Kafirler şefaatten mahrum kalacaklardır.[502]Bir rahmet kapısı olan şefaatten istifade edemeyeceklerdir.

Ahirette, bütün insanlara muhakeme ve muhasebenin bir an evvel yapılması için, en büyük şefaatte bulunacak olan Peygamber Efendimizdir. Yani şefaat kapısını o açacaktır. Onun, bu şefaatine şefaat-i uzma (büyük şefaat) denir.Onun bu şekilde sahip olduğu yüksek makam ve imtiyaza da Makam-ı Mahmud denir.[503]

Allah Teâlâ bu şefaati kabul buyurup ahiret muameleleri için emir buyuracaktır.

İlk şefaatten sonra, diğer peygamberlere, alimlere, şehidlere şefaat etmek için izin verilecektir.[504] Yine meleklere ve bazı müminlere de şefaat etmeleri için müsaade edilecektir.[505] Yine kişinin tuttuğu oruç ve okuduğu Kur'an, Kıyamet gününde kendisine şefaatçi olacaktır.[506]

Rasûl-i Zişan efendimizin şefaatinden istifade etmeyecek bir kul bile yoktur. Az da olsa her kul onun şefaatinden istifade edecektir.

İmam Nevevi'nin açıklamasına göre; şefaat beş mertebede olacaktır.

1. Haşirde olan korkulardan kurtarmak için şefaat. Nitekim, bütün insanlar haşirde hesaba çekilmek üzere korkulu anlar geçirirken, önce Hz. Adem'e daha sonra sıra ile Hz. Nuh, İbrahim, Musa, İsa (a.s) hazretlerine şefaat etmeleri ricasıyla başvurup da bu ricalarından olumlu bir netice alamadıklarını görünce, Hz. Peygamber efendimize başvururlar ve onun ricasıyla hepsi oradan kurtulurlar.[507]

2. Bir topluluğu hesapsız olarak cennete koymak için şefaat.[508]

3. Hesabı görülmüş ve azaba müstehak olmuş bir topluluğu cehenneme girmekten kurtarmak için yapılacak olan şefaat.

Nitekim İmam Müslim'in naklettiği "Sizin peygamberiniz -Ya Rabb selamet ver- der." anlamındaki hadis-i şerif buna delalet eder.[509]

4. Asilerin cehenneme girenlerini cehennemden çıkarmak için yapacağı şefaat.. Nitekim Buhari'nin rivayet ettiği, "Muhammedîn şefaatiyle bir topluluk ateşten çıkarılıp cennete konur. Bunlar cehennemlikler diye isimlendirilmiş olanlardır"[510] anlamındaki hadis buna delalet eder,

5. Dereceleri yükseltmek için olacak şefaat; İmam Nevevi Ravza isimli eserinde bu şefaatin sadece peygamberimize has bir şefaat olduğunu zikretmekle yetinmiş, delilini zikretmemiştir.

Kadı Iyaz, bu şefaatlere bir altıncısını da ilave ederek "Rasûlullah efendimizin amcası Ebû Talib'e azabının hafifletilmesi için ettiği şefaat altıncı şefaattir" demiştir. Hz. Peygamber, şerefli kabrini ziyaret edenlere de şefaat edeceği gibi, ayrıca müezzine icabet edene ve salihlerin kusurlarım gördüğü halde onları görmezden gelenlere de şefaat edecektir. Ancak bu zümreler, yukarıda geçen beş sınıfın dışında değillerdir.[511]

et-Tâc musannifinin açıklamasına göre, yukarıda beş maddede zikrettiğimiz şefaat çeşitlerinden, birinci ile ikinci sadece Fahr-i kainat efendimize aittir.[512]

Bezlü'l-Mechûd yazarı eş-Şeyh Halil Ahmed'in beyanına göre, mevzu-muzu teşkil eden hadis-i şerifte Rasûl-ü zişan efendimizin ilk duasında, bağışlananların (icabet) ümmetinin üçtebirini teşkil ettiğinden bahsedilen zümre, sabikun denilen ve İslamî hakikatleri öğretmek için canla başla çalışan ve hayırda yarışı kazanan müslümanlardır. İkinci duadan sonra bağışlananlar-sa, Allah'ın kitabından ayrılmayarak ömürlerinin ekserisini adalet üzerine geçiren müslümanlardır. Üçüncü duadan sonra bağışlananlarsa nefislerine zulmedenlerdir.

Hz. Peygamberin bu üç zümreden birincisiyle, ikincisine şefaati, onları haşirde beklemekten kurtarma şeklinde olacaktır. İlk iki zümreye şefaatin onların makam ve derecelerinin yükselmesi şeklinde olabileceği düşünülebilir. Çünkü bu iki zümre cennete Rasûl-ü ekremin şefaatıyla değil Allah'ın rahmetiyle gireceklerdir. Nitekim Taberani'nin İbni Abbas'dan mevkuf olarak naklettiği bir hadis-i şerifte "Önce hesabı olmayanlar, adalet edenler, Allah'ın rahmetiyle cennete girerler. Sonra kendine zulmedenler ve Araf ehli Rasûlullah (s.a)'in şefaatıyla cennete girerler.[513] buyurmuştur.[514]

Bazı Hükümler

1. Sevindirici bir olayla karşılaşınca şükür secdesine varmak caizdir.
2. Şefaat haktır.[515]

163. Yoldan Gelen Kimsenin (Evine) Geceleyin Girmesi (Mekruhtur)

2776. ...Cabir b. Abdillah'dan demiştir ki: "Rasûlullah (s.a) (yoldan gelen) bir kişinin ailesinin yanına (geceleyin) girmesini çirkin görürdü."[516]

Açıklama

Turûk: Geceleyin gelmek demektir. Bu hadis-i şerifte uzun bir yolculuğa çıktığı için, uzun zaman ailesinden ayrı kalan bir kimsenin dönüşte ansızın evine gelmesi mekruhtur. Çünkü böyle uzun zaman ailesinden uzakta kalan bir kimse ailesinin yanına ansızın girecek olursa, onu çirkin bir kıyafetle, temizliğini ihmal etmiş ve kocası için gerekli temizliği yapmamış bir halde bulması mümkündür. Böyle bir hal ise o kimsenin karısından nefret etmesine yol açacaktır.

Nitekim ashabdan Abdullah b. Revana geceleyin bir seferden dönüp ansızın evine girmek isteyince, bir kadının karısının saçlarını taramakta olduğunu gördü, onu öldürmek için kılıcına sarıldı'. Fakat gerçeği anlayınca bundan vazgeçti. Durumu Hz. Peygambere anlatınca, Rasulü Ekrem, geceleyin seferden dönen bir kimsenin ansızın karısının yanına girmesini yasakladı.

Durum böyle olunca, geceleyin yoldan gelen bir kimsenin ansızın ailesinin yanına girmesi uygun değildir.

Fakat yolcu yakın bir yere gitmiş karısı gelmesini bekliyorsa, evine gece dönmesinde beis yoktur. Keza askerde veya benzeri kalabalık bir cemaat içinde seferde bulunur da dönmekte oldukları ve şimdi şehre girecekleri haber verilirse, istediği zaman evine girmesinde beis yoktur.[517]

2777. ...Cabir'den demiştir ki:

Peygamber (s.a) (şöyle) buyurmuştur. "Seferden dönen kişinin ailesinin yanına gireceği vaktin en güzeli gecenin başlangıç zamanıdır."[518]

Açıklama

Metinde geçen ahsene kelimesinin başında bulunan ma kelimesi bazılarına göre ismi mevsuldur ve sıla cümlesinde bulunması gereken aid zamiri hazf edilmiştir. Bu takdirde hadise "seferden dönen bir kimsenin ailesinin yamna gireceği vakitlerin en güzeli, gecenin ilk vaktidir." şeklinde mana vermek icabeder.

Bazılarına göre ise bu "ma" masdariyyedir. Bu takdirde hadis: "Seferden dönen kişinin ailesinin yanına girmesinin en güzeli, gecenin ilk zamanındaki girişidir" anlamına gelir. Tîbîye göre, bu "ma" ile ilgili tevcihlerin en güzeli "ma"nın mevsufe olduğunu kabul eden tevcihtir. Bu tevcihe göre hadisin manası: "Seferden dönen kişinin ailesinin yanına girme vakitlerinin en güzeli gecenin başlangıcıdır" şeklindedir.

Görüldüğü gibi bu takdir ve tevcihlerin belirlediği manalar arasında önemli bir fark yoktur. Netice itibariyle hepsi de birdir.
Bir önceki hadis-i şerifte, seferden dönen birkimsenin, geceleyin ailesinin yanına ansızın girivermesi yasaklandığı halde bu hadis-i şerifte, seferden dönen bir kimsenin karısının yanına girebileceği en uygun vaktin; gecenin ilk saatleri olduğu ifade edilmektedir. Zahiren bu iki hadis arasında, bir çelişki bulunduğu kanaati uyanıyorsa da aslında bu iki hadis arasında bir asla bir çelişki yoktur. Hadiste "Seferden dönen kişinin karısının yanına gelmesinden maksat onun yanına ansızın girmek değil, onunla cinsî münasebette bulunmaktır."
Oysa bir önceki hadisi şerifte "geceleyin seferden dönen kişinin yanına girmesi” sözünden maksat; yerinde de açıklandığı üzere onun yanma ansızın girmektir.
Seferden dönen kimsenin ailesiyle cinsî münasebette bulunacağı en uygun saat, gecenin ilk saatleridir. Yolculuk sebebiyle karısından uzun süre ayrı kalan kimse, şehvetini teskin etmeye son derece muhtaçtır. Şehvetini gidermeden sakin bir uykuya varıp yorgunluğunu gidermesi, mümkün değildir. Bu bakımdan, daha gecenin ilk saatinde cima ederek uykuya varması tavsiye edilmiştir.[519]

2778. ...Cabir b. Abdillah'dan demiştir ki:
Rasûlullah (s.a) ile birlikte bir yolculukta idik (seferden dönüp ailelerimizin yanına) girmeye kalkıştığımızda (Rasûl-i Zişan Efendimiz):
"Yavaş olunuz, (kadınlarınızın yanına) geceleyin (yatsı vaktinde) girelim, dağınık saçlı olan (kadınlar) taransın, kocası gurbette olan (lar) da usturasını kullansın." buyurdu.[520]
Ebû Dâvûd der ki: Zühri "Geceleyin girmekten maksat yatsıdan sonra girmektir" dedi. Akşamdan sonra girmekte de sakınca yoktur.[521]

Açıklama

2776 numaralı hadis-i şerifin şerhinde de açıkladığımız gibi, geceleyin yoldan dönen bir kimsenin, ansızın ailesinin yanına girmesi mekruhtur. Çünkü kadın, kocası için gerekli temizliği ve süslenmeyi yapmamıştır. Kişi, karısını bu halde görünce; ondan soğuyabilir. Bu sebeple, yoldan dönen bir kimsenin karısının yanına varmadan önce, onu geldiğinden haberdar ederek gerekli temizliği yapmasına imkan verecek kadar yanına varmakta, geç davranmalıdır.
Bu hadisin sonundaki ta'likten anlaşıldığına göre; musannif Ebû Dâvûd "Seferden dönünce ev halkına haber vermeden ansızın eve girmekle ilgili bu yasağın, seferden yatsıdan sonra dönen kimselerle ilgili olup, akşamdan sonra seferden dönen bir kimsenin yatsıdan önce ailesinin yanına ansızın girmesinde bir sakınca olmadığı" görüşündedir. Çünkü akşamdan sonra ve yatsıdan önce, evine dönen bir yolcunun karısı, gerekli temizliği yapma fırsatına sahiptir.[522]

164. (Seferden Dönenleri) Karşılamak

2779. ... es-Saib b. Yezid'den demiştir ki:
Peygamber sallallahü aleyhi ve sellem Tebük gazvesinden döndüğü zaman, kendisini halk (yolda) karşıladı çocuklarla birlikte ben de onu Veda tepesinde karşıladım.[523]

Açıklama

Tebük; Medine ile Şam arasında bir yerin adıdır. Karayolu ile hacca gidenler, Tebük'ten geçerler. Tebük gazvesi, miladın 630. senesinde, (hicretin 9. senesinde) vuku bulmuştur.
Seniyyetü'l-veda: Medine'nin dışında bulunan bir tepedir. Cahiliyye devrinde, Medine'den taşraya gitmek isteyenler buradan uğurlandığı için bu tepeye Uğurlama tepesi anlamına Seniyyetü'l-veda ismi verilmiştir.
Çocukları, savaştan veya hacdan dönen kimseleri karşılamaya göndermekte onları güzel ahlaklara alıştırmak ve onlara seferden dönenlerin duasını kazandırmak gibi faydalar vardır. el-Mihleb'in beyanına göre hacıları ve gazileri yolda sevinçle karşılamakta emr-i maruf manası vardır. Bu iyi amellerden biridir.[524]

165. Savaşta (Sarfetmek Üzere Hazırlanan) Bir Malzemeyi Vaz Geçilince Onu (Yine Allah Yolunda) Bir Savaşta Harcamak Müstehaptır

2780. ...Enes b. Malik'den demiştir ki:
Eşlem (kabilesin)den biri (Hz. Peygamberin huzuruna gelip):
"Ey Allah'ın Rasûlü ben (Allah yolunda) savaşmak istiyorum, (fakat) benim savaş hazırlığı yapacak malım yoktur." demiş. (Hz. Peygamber de):
"Ensardan olan falan kimseye git (harp malzemelerini ondan iste). Çünkü b, gerekli hazırlığı yaptı ve hastalandı. Ona -Rasûlullah (s.a.)'in sana selamı var (harp için) hazırladığın malzemeleri bana ver (eceksin) de." buyurmuş. Bunun üzerine o (genç, gidip) Ensarlı zata bu sözü söylemiş, o zat da karısına "ey kadın harp için bana vermiş olduğun malzemeyi bu adama ver, onlardan hiçbir şeyi (yanında) bırakma. Allah aşkına ondan hiçbir şey bırakma ki Allah onun hakkında sana bereket versin." demiş.[525]

Açıklama

Şafiî alimlerinden Nevevî'nin açıklamasına göre; bir kimse malını Allah yolunda sarfetmek üzere ayırır, buna imkan bulamazsa, onu başka bir hayra sarfetmesi müstehabdır. Nezr etmedikçe, bu malı ilk niyyet ettiği yere sarfetmesi gerekmez. Fakat o malı ayırırken belli bir yere sarfetmek için nezretmişse, onu mutlaka nezrettiği yere sarfetmesi icabeder. Başka yere sarf edemez.
Hafız el-Münziri'ye göre; sözü geçen Ensarlı şahabının bu malzemeyi ayırırken Allah yolunda yapacağı savaşta sarfetmek üzere ayırdığı halde, hastalığı yüzünden buna muvaffak olamadı, yine Allah yolunda sarfetmiş olmak gayesiyle Eslemli gence verdiği düşünülebileceği gibi, Rasûlü zişan efendimiz, emrettiği için verdiği de düşünülebilir.
Ayrıca bu hadis, hayra delalet etmenin faziletini de ifade etmektedir.[526]

166. Yolculuktan Dönünce Namaz Kılmak

2781. ...Ka'b b. Malik'den demiştir ki
Hz. Peygamber, yolculuktan ancak gündüzün dönerdi. Hasan (b. Ali ise Hz. Peygamberin seferden ancak)kuşluk vakti(dönerdi dediğini) ve seferden dönünce (de ilk iş olarak doğruca) mescide varıp orada iki rek'at namaz kıldıktan sonra, (Müslümanlarla görüşmek üzere orada bir süre) oturduğunu söylemiştir.[527]

Açıklama

Bu mevzuda, ed-Dürrü'l-Muhtar'da şöyle deniyor: "Menduplardan bazıları da, yola çıkılacağı zaman kılınan iki rek'at ile, yoldan dönüldüğü zaman kılınan iki rek'at namazdır.1' Bu metinle ilgili olarak merhum İbn Abidin şu açıklamayı yapmıştır: 'Mukattam b. Miktam'dan rivayet edilmiştir ki, Rasûlullah (s.a.):
"Hiç bir kimse sefere çıkacağı zaman ailesine onların yanında kılacağı iki rek'at namazdan daha faziletli bir şey bırakmaz." buyurmuştur. Bu hadisi Taberanî rivayet etmiştir. Ka'b b. Malik'den de şu hadis rivayet olunmuştur: Rasûlullah (s.a) ancak gündüzleyin kuşluk zamanında seferden dönerdi. Dönüşte mescidde iki rek'at namaz kılardı. Sonra orada otururdu.
Bundan anlaşılan, sefer namazının eve, dönüş namazının da mescide mahsus olmasıdır. Şafiiler bunu açıkça söylemişlerdir.[528]
Görülüyor ki, bu hadis-i şerif, sefere çıkan bir kimsenin memleketine gündüzün kuşluk vakti girmesinin ve ilk iş olarak mescide girip orada iki rek'at namaz kılmasının müstehab olduğunu ifade etmektedir.[529]

2782. ...îbn Ömer'den demiştir ki:
Rasûlullah (s.a) (veda) haccından döndüğü zaman, Medine'ye girmiş, mescidinin önünde devesini çöktürmüş, mescide girip orada iki rek'at namaz kılmış, sonra evine girmiştir.
(Bu hadisi Îbn Ömer'den rivayet eden) Nafi; "îbn Ömer de böyle yapardı" dedi.[530]

Açıklama

Bu nacusi §erif» yoldan gelen bir kimsenin evine varmadan önce, mahalle mescidine uğrayarak orada iki rek'at namaz kılıp evine ondan sonra dönmesinin sünnet olduğuna delalet etmektedir.
Bir önceki hadisin şerhinde de açıkladığımız; bu dönüş namazı kılınınca, aynı zamanda sahibinin seferden döner dönmez ansızın eve girme gibi yasak bir işi işlemekten alıkoyar ve hanımına da kocasının dönüş haberini alarak onu karşılamak üzere gerekli hazırlığı yapma imkanı verir.[531]

167. Hisselerin (Ayırdetme) Ücreti

2783. ...Ebû Said el-Hudri(nin) haber verdiğine göre: Rasûlullah (s.a.) "Yaptığınız bir taksimden dolayı kendinize de bir pay ayırmaktan sakınınız." buyurdu. (Ebû Said sözlerine devam ederek) dedi ki: Biz (ey Allah'ın Rasûlü) "Kusame nedir?" diye sorduk. Rasûlullah:
"Bir şey, bazı kimseler arasında müşterek olur (Birisi de onu paylaştırmak üzere) gelir. (Bir kısmını kendisine ayırarak) onu eksiltir." (İşte Kusame budur) buyurdu.[532]

Açıklama

Bab başlığında bulunan mukasim kelimesi Bölüştürücü anlamına gelir. Eğer bu kelime başında bulunan "mim" harfinin fethasıyla mekasim şeklinde okunursa o zaman, bir mimli masdar olan ve kısmet anlamına gelen maksim kelimesinin çoğulu olur. Bilindiği gibi kısmet, (taksim) ortaklığa son vermek, birden fazla kimsenin bir maldaki karışık ve orantılı hisselerini birbirinden ayırdetmek demektir.
Taksimin meşruiyeti; kitap, sünnet ve icma ile sabittir. Kur'an-ı Kerim'de de "Biliniz ki ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin mutlaka beştebiri Allah'ın, Rasûlünün, hısımlarının, yetimlerin, yoksulların, yolcunundur. Allah herşeye hakkı ile kadirdir."[533] Duyurulmaktadır ki bu da taksimden ibarettir.
Hz. Muhammed de, ganimet ye mirasları taksim etmiştir. Hayber arazisini, sahabe arasında paylaştırdı. Hz. Ali de Abdullah b. Yahya'yı hane ve arazileri taksim etmekle vazifelendirmişti. Abdullah bu işin karşılığında bir ücret te alıyordu.[534]
Hattâbî'nin açıklamasına göre, hadis-i şerifte yasaklanan husus, bilir kişi olarak bir toplumun müşterek olan mallarını paylaştırma vazifesini üzerine alan bir kişinin, bu görevi yerine getirirken o malın bir kısmını kendisine ayırmasıdır. Fakat herhangi bir kimsenin, ortaklarla anlaşarak yapacağı taksim karşılığında belirli bir ücret isteyip onu almasında bir sakınca yoktur. Nitekim bu husus bir sonraki tercümesini sunacağımız hadis-i şerifte de açıklanmaktadır.
Fakat böyle bir anlaşma olmadığı halde, hisseleri ayırdeden bir kimsenin, o maldan bir kısmını kendisine ayırmasının haram olduğunda alimler ittifak etmiştir. Mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifte, yasaklanan da bu muameledir, îbn Şîrîn, ortak bir malı, hissedarlar arasında paylaştıran kimsenin bu emeğine karşılık ücret almasında bir sakınca görmezdi. Ancak Hafız Îbn Hacer'in beyanına göre; İmam Malik (r.a) bu ücreti almanın mekruh olduğunu söylemiştir.[535]

2784. ...Peygamber (s.a.)'den (bir önceki hadisin) benzerini (miirsel olarak) Ata b. Yesar da (rivayet etmiştir. Ata b. Yesar) Bir kimse, bir topluluk üzerinde (bilir kişi olarak görevli) olur da bir şunun bir de bunun hissesinden alır. (İşte hadiste yasaklanan budur) dedi.[536]

Açıklama

Gerek bu hadis-i şerifte, gerek bir önceki hadis-i şerifte bilir-kişi veya başkan olarak bir toplumun müşterek mallarım dağıtma görevini üzerine alan bir kimsenin, mal sahiplerinin hisselerinden ken: dişine birşeyler ayırarak az da olsa, onların haklarını ellerinden almasının yasak olduğu, ifade edilmektedir. Fakat bir kimsenin müşterek bir malı, hissedarları arasında dağıtması karşılığında ücret almasında herhangi bir sakınca yoktur. Hadis-i şerifte bunu yasaklayan bir ifade de yoktur.[537]

168. Savaşta Ticaret Yapmak

2785. ...Peygamber (s.a.) sahâbîlerinden bîr adam, Ubeydullah b. Süleyman'a (şöyle) demiştir: Biz, Hayber'i fethettiğimiz zaman (mü-câhidler) mal ve esirden (ele geçirdikleri tüm) ganimetlerini (ortaya) çıkar(ıp paylaş)tılar.

Bunun üzerine halk ganimetlerini değişmeye başladı. Derken (Hz. Peygamberin huzuruna bir) adam geldi ve "Ey Allah'ın Rasûlü! Bugün ben şu vadi halkından hiçbirinin benzerini kazanmadığı bir kazanç elde ettim." dedi. (Hz. Peygamber de): "Vay, yazıklar olsun sana! Sen ne kazandın?" dedi. (O zat ta) "Alışverişe devam ettim. Nihayet üçyüz okka kazanç elde ettim" cevabını verdi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a): "Ben sana kişinin kazandığı kazancın en hayırlısını haber vereyim mi? buyurdu (O zat ta):

" O nedir ey Allah'ın Rasûlü?" diye sordu. (Hz. Peygamber de): (Farz olan) namazdan sonra (kılınan) iki rekat (nafile namaz) dır buyurdu.[538]

Açıklama

Ukiyye: 7 mıskal (33,6 gr) altın veya 40 dirhem (128 gr) gümüş demektir.

Bu hadis-i şerifte, savaşta ahş-veriş meselesi işlenmektedir.

Şafiî alimleri, bu hadisin zahirine bakarak, savaş alanında alışveriş yapmanın caiz olduğunu söylemişlerdir. Bu hadis-i şerifte, her ne kadar iki rekat nafile namaz kılmanın, savaş alanında alışveriş yoluyla elde edilecek en büyük maddi kazançtan daha kârlı olduğu ifade ediliyorsa da, bu alışverişin caiz olmadığına dair bir ifade yoktur.

Nitekim Musannif Ebû Dâvûd da bu görüşü tercih etmiştir.

Hanefilere göre; savaş alanında yapılan alışveriş sahihse de, bu fiili işlemek mekruhtur. Bu hadis-i şerifte, sözkonusu edilen alışveriş, Hayber ganimetleri ile ilgilidir. Bu husus metinde açıkça ifade edilmektedir. Ayrıca hadis-i şerifte, bu alışverişin ganimet mallarının mücahidler arasında taksim edilmeden ya da orası İslâm ülkesi haline gelmeden Önce yapılan başka bir alışveriş olduğuna dair bir ifade yoktur.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, Hayber fethedildikten sonra orası harp ülkesi olmaktan çıkıp, islâm ülkesi olmuştu. Bu sebeble, orada ele geçmiş olan ganimetler, gaziler arasında paylaştırılmıştı. Artık bu ganimetlere tam manasıyla sahip olan gaziler, bu malları kendi aralarında değişiyorlardı. Bu bakımdan Hz. Peygamber onları bundan menetmedi. Sadece farzlardan sonra kılınacak iki rekatlık bir nafile namazın, cihadın ruhuna daha uygun ve ganimet mallarının değişiminden elde edilecek kârdan daha hayırlı olduğunu ifade buyurmakla yetindi. "Gerçi dar-ı harp'te ganimet malı taksim edilmez. Ancak hükümdar, ganimet malının gaziler arasında taksim edilmesinin faydalı olduğu içtihadında bulunur veya gazilerin ona ihtiyacı olursa bu takdirde taksim sahih olur.[539] Hz. Peygamber de, askerlerin ganimete muhaç olduklarını gördüğü için, ganimetleri Medine'ye nakletmeden mücahitler arasında paylaştırmış, gazilerde artık tamamen kendi mülkleri haline gelen bu mallan, Hayber tamamen fethedilip İslâm diyarı haline geldikten sonra, kendi aralarında değişmiş olabilirler.

Hanefi alimlerine göre; ganimetlerin mülk haline gelebilmesi paylaştı-rılmaları sonucu gazilerin eline geçmesiyle olur.[540]

Şafiîlere göre; ganimetler sadece kafirlerin elinden müslümanların eline geçmesiyle mülk haline gelir. Üzerinde alışveriş gibi tasarruflarda bulunabilirler. İşte, savaş alanında ganimetlerin taksimi ve satış meselesinin caiz olup olmaması meselesinde Hanefi alimleri ile Şafiî alimleri arasında ihtilafın aslı, ganimet mallarının ne zaman mülk haline geleceği meselesindeki bu anlayış farkından kaynaklanmaktadır.[541]

169. Düşman Ülkesine Silah Götürmek

2786. ...Dıbâb (oğulların)dan Zülcevşen lakabıyla anılan bir adamdan rivayet olunmuştur ki:

Ben (müşrik iken) Peygamber (s.a.), Bedir mücâhidlerinin işlerini bitirdikten sonra, kendisine bana ait Karha diye anılan bir kısrağın tayını götürdüm ve:

"Ey Muhammed sahiplenmen için sana, karhâ'nın erkek yavrusunu getirdim." dedim.

“Benim Ona ihtiyacım yok. Eğer sen onu Bedr'in zırhlarından seçilmiş bir zırhla değiştirmemi istersen (onu) yaparım" buyurdu. Ben de:

"Ben bugün onu (değil bir zırh) bir atla bile değiştirecek değilim" dedim. (Bunun üzerine)

"Benim (de) ona ihtiyacım yok" buyurdu.[542]

Açıklama

Metinde kendisinden Zülcevşen diye bahsedilen zatın ismi ihtilaflıdır. Bazıları bu zatın isminin Evs olduğunu bazıları da Osman olduğunu söylemişlerdir. Bu rivayetler arasında en meşhur olanı, bu zatın isminin Şurahbil olduğunu ifade eden rivayettir. Bu zât vaktiyle İran'a gidip Kisra'nın huzuruna varmış, kisra da ona bir zırh giydirmişti,

Bu hadiseden sonra araplar arasında, ilk defa zırh giyen bir kimse olarak bu zata zırh sahibi anlamına gelen Zülcevşen ismi verildi. Kendisi iyi bir binici ve şairdi.

Ahmed b. Hanbel'in rivayetinde bu zatın, bir tay hediye etmek üzere Hz. Peygamberin yanına geldiği zaman, henüz müşrik olduğu ve Hz. Peygamber kendisini, islam'a davet ettiği halde İslâmı kabul etmediği ve Mekke'nin fethine kadar küfür üzerinde kaldığı ifade edilmektedir.

Konumuzla ilgili hadisin ifadesinden anlaşıldığına göre; Hz. Peygamber, küfür diyarında yaşayan bir kimseye Bedir ganimetleri içerisinde bulunan harp malzemelerinden bir zırhı seçip vermek istemiş, fakat o müşrik buna ihtiyacı olmadığını belirtince bundan vazgeçmiştir. Bu durum, küfür diyarına düşmanın işine yarayacak bir silah götürmenin caiz olduğunu ifade eder. Eğer bu caiz olmasaydı, Hz. Peygamber, Bedir ganimetleri arasında bulunan güzel bir zırhı o müşriğe vermeye teşebbüs etmezdi. Hanefi alimlerine göre; bir müslüman, düşman ülkesine at, silah, esir, demir gibi düşmanın harpte işine yarayacak şeyler götürmesi caiz değildir. Nitekim İbrahim En-Neha Ata b. Ebî Rebah, Ömer b. Abdül-Aziz (r.a) de bu görüştedirler.

Sözü geçen alimlere göre, düşman ülkesine götürülen harp malzemele ri, düşmanın eline geçmekle onları müslümanlara karşı daha güçlü hale getireceğinden, bu malzemelerin düşman ülkesine götürülmesi caiz olamaz. Çünkü müslümanlar düşmanın kuvvetlerini takviye ile değil onu kırmakla ve fitnelerine son vermekle mükelleftirler. Nitekim yüce Allah Kuran-ı Keriminde "Onlarla savaşın ki: Fitne ortadan kalksın, din yalnız Allah'ın dini olsun."[543] buyurarak bu mevzudaki hükmünü açıkça ortaya koymuştur. Ayetin sübutu ve hükmü daha kesin ve açıktır. Konumuz olan hadise tercih edilir.

Bir esir, düşmanın işine bilfiil yardımcı olacağından düşman ülkesine götürülmesi caiz olmadığı gibi, silah olarak kullanılabileceği için, düşman ülkesine demirin götürülmesi de mekruhtur. Bu hususta işlenmiş demirle ham demir arasında bir fark yoktur. Çünkü işlenmiş demirin aslı ham demirdir. Aynı asıldan çıkan şey hakkında sabit olan hüküm onun aslı hakkında da sabittir, geçerlidir.

Her ne kadar Hz. Peygamberin, düşman ülkesine yiyecek maddesi gönderdiğine dair Şemame b. Esan El-Hanefi'den rivayet edilmiş bir hadis varsa da, hadis munkati olduğundan, delil olma niteliğinden mahrumdur.[544]

170. Şirk Ülkesinde İkamet Etmek

2787. ... Semüre b. Cündüb'ten demiştir ki:

Rasûlullah (s.a) "kim müşrikle beraber olur ve (müşrik diyarında) Onunla beraber ikamet ederse o da müşrik gibidir." buyurmuştur.[545]

Açıklama

Hadis-i şerifte, kafirlerle beraber olup, her hususta onlarla anlaşarak arkadaşlık ve dostluk kurduktan sonra, onlarla birlikte, onların ülkesinde kalan kimselerin, onlardan sayılacağı ifade edilmektedir.

Avnu'Mna'bûd yazarının açıklamasına göre; metinde geçen müşrik kelimesiyle kasdedilen kafirlerdir. Kafirler genellikle müşrik oldukları için, metinde kafir yerine müşrik kelimesi kullanılmıştır.

Abd-ür-rauf El-munavi'nin Feyzüi-Kadir'indeld ifadesine göre, metinde geçen câmea kelimesi evlendi anlamınadır. Bu hadis, müşrik bir kadınla evlenip te onunla birlikte yaşayan kimsenin kafirlerden sayılacağını ifade etmektedir.

Yine Avnu'l-Ma'bud yazarının açıklamasına göre, müşriklerle beraber ikamet etmekten maksat küfür ülkesine yerleşmek ve orada ölünceye kadar, onlarla beraber yaşamaya niyet etmektir.

Çünkü Allah düşmanlarına yönelmek ve onlarla dost olmak, Allah'dan yüz çevirmeye sebep olur. Allah'dan yüz çeviren kimseyle de şeytanlar dost olur ve onu küfre götürürler.

Zemahşeri'nin dediği gibi, bu kaçınılmaz bir sonuçtur: Zira dostu dost edinmekle, düşmanı dost edinmek birleşmesi mümkün olmayan iki zıttır.

Nitekim yüce Allah; "müminler, inananları bırakıp kafirleri dost edinmesin. Kim böyle yaparsa, Allah ile dostluğu kalmaz."[546] buyurarak bu gerçeği açıkça bildirmiştir.

Müminlerin dostluğuna layık olanlar, yine müminlerdir. Fakat bir mümin, bir kafiri dost edinecek olursa, bu dostluk o müminin imanının zayıflayarak yok olmasına sebep olur. Bu sebeple, Cenab-ı Hak: "Ey inananlar, eğer inkâr edenlere itaat ederseniz, sizi gerisin geri (küfre) çevirirler. O zaman büsbütün kaybedersiniz." [547] buyruğuyla mümin kullarına, bu tehlikeyi açıkça haber vermiştir. Ahmed b. HanbeFin İbn Dinar'dan naklettiği bir hadis-i şerifte şu mealdedir: "Allahu Teala peygamberlerden birine Vahy edip: -Kavmine söyle düşmanlarımın girdikleri yerlere girmesinler, onların giydiklerini giymesinler, bindiklerine binmesinler (Eğer bunları yapacak olurlarsa) onlar da diğerleri gibi düşmanım olurlar- buyurmuştur.

Alkami Elcâmiu's-sağır üzerine yazdığı'(Elkevkebü'l-münir" isimli eserde, mevzumuzu teşkil eden hadisin hasen hadis olduğunu kaydettikten sonra, bu hadisin kafir diyarında yaşayıp ta İslam ülkesine göç etmeye gücü yeten fakat orada dinini açıklamaya gücü yetmeyen bir müminin İslam ülkesine göç etmesinin farz olduğuna delâlet ettiğini ve bir müslümamn kâfirler arasında herzaman aciz duruma düşmeye mahkum olduğunu söylüyor. Nitekim Ta-beranî'nin rivayet ettiği bir kudsi hadiste de: "Ben müşriklerle beraber olan her ntüslümandan beriyim." buyuruluyor.

Bezl-ül-mechûd yazarının açıklamasına göre, sözkonusu hadis-i şerifte, müminlerin sakındırılmak istendiği mesele, adette, merasimlerde kılık ve kıyafette müşriklere benzemekten ibarettir. Onlarla beraber olmak, dostluk kurup sohbet etmek zamanla onlara benzemeye sebep olduğundan hadis-i 'şerifte "Onunla beraber olursa" Cümlesi bu benzemenin sebebi olarak zikredilmiştir. Bu izaha göre hadis-i şerifin meali şöyledir: Kim müşriklerle birlikte ikamet ederek onlar gibi yaşarsa, tamamen onlardan olması yakındır."[548]

---

[1] el-Enfâl (8) 65.
[2] el-Enfâl (8) 66.
[3] el-Enfâl (8) 66.
[4] Buhârî, Tefsirü'l-Kur'ân suretü'l-Enfâl 6,7.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/180.
[5] el-Enfal (8) 66.
[6] Miras Kâmil, tecrîd-i sarih VIII, 348 1.baskı.
[7] Bezlü'l-Mechûd, VII, 158.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/181.
[8] Tirmizî, cihâd 36; Ahmed b.Hanbel, 11,70,86,100,111.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/181-182.
[9] en-Nisa (4), 121.
[10] Aliyyü'1-kârî, Mirkatü'l-Mefâtîh IV, 238.
[11] el-Enfâl (8) 16.
[12] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/182-183.
[13] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/183-184.
[14] el-Enfâl (8) 16.
[15] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/184.
[16] el-Enfâl (8) 66.
[17] el-Enfâl (8) 15.
[18] Kurtûbi, el-Câmiu'l-ahkâm, VII, 381-382.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/184.
[19] Buhari, menâkıb 25, ikrah 1; Ahmed, b.Hanbel, V,109-110.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/185.
[20] el-Mü'min (40), 60.
[21] el-En'âm (6), 43.
[22] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/186-187.
[23] Buhari, cihâd 141; Tefsir sûre (60), 1; Meğazi 46; Müslim, Fezailu's-sahâbe 161; Tirmizi, Tefsir sûre, (60),l;Ahmed b.Hanbel 1,79.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/187-189.
[24] el-Mümtehine (60), 1.
[25] Miras Kâmil, Tecrid-i sarih, X, 324.
[26] bk. Miras Kâmil, Tecrîd-i sarih, X, 322.
[27] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/189-191.
[28] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/191-192.
[29] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/192-193.
[30] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/193.
[31] Ahmed b.Hanbel IV, 236.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/193.
[32] Bk. Şevkâni, Neylü'levlâr, VIII, 9.
[33] Mansûr Ali Nâsûh, Et-Tâc, IV, 401.
[34] Bk. A. el-Bennâ, el-Fethurrabbânî, XIV, 112.

[35] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/193-195.
[36] Buhârî, cihâd 173; İbn Mâce, cihâd 29.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/195-196.
[37] Bilmen Ö.N. Hukuku İslâmiyye, III. 347.
[38] Miras Kâmil,Tecrid-i Sarih, VIII, 475, 476.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/196-197.
[39] bk. Müslim, cihâd 45.
[40] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/197-198.
[41] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/198.
[42] bk. Davudoğlu A. Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi VIII, 497.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/198.
[43] Buhârî, cizye 1; Tirmîzi, siyer 46; Ahmed b.Hanbel, 445.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/199.
[44] Bk. Tirmizî, siyer 46.
[45] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/199-200.
[46] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/200.
[47] Şevkâni, Neylu'l-evtâr VII, 276
[48] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/200-201.
[49] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/201.
[50] Bu hadis için bk. 1528 numaralı hadis; Miras Kâmil Tecrid-i Sarih, 1254 numaralı hadis.
[51] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/201.
[52] Buhârî, cihâd 167; Müslim, cihâd 78-80.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/202.
[53] Ayrıntılı bilgi için bk. 1213 no'lu hadis.
[54] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/202-203.
[55] Nesâî, zekât 66; Ahmed b.Hanbel, V,63, 445-446.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/203-204.
[56] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/204-205.
[57] Buhârî, cihâd 170, meğazi 28.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/205-206.
[58] İbn Hacer el-Askalânî, Fethu'1-bârî, VII, 382-383.
[59] bk. Erdem H.H. Rıyaztı's-Sâlih'in 1 erce m esi, III, 101.
[60] Riyazu's-Sâlihin Terce m esi, III, 101.
[61] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/207-209.
[62] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/209-210.
[63] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/210.
[64] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/210.
[65] Buhârî, Tefsir III, 10; Buhârî, cihâd 164; Ahmed b.Hanbel, IV, 293,294; Buhârî, Meğazî 17.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/210-211.
[66] Âl-i İmrân (3), 121.
[67] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/211-212.
[68] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/212.
[69] Buhârî, cihâd 78; Megâzî 10; Ahmed b.Hanbel, III, 98.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/213.
[70] es-Saff (61), 4.
[71] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/213-214.
[72] Buhârî, Megâzî 10; Ahmed b.Hanbel III, 98.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/214.
[73] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/214.
[74] Buharı, meğâzi 8, 23; tefsir 22/3; Ahmed, I, 117. Hakka, (69), 19.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/215-216.
[75] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/216.
[76] el-Hacc (22), 19.
[77] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/216.
[78] Ibn Mâce, diyet 30; Ahmed b.Hanbel, I, 393.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/217.

[79] bk. 2815 numaralı hadis
[80] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/217-218.
[81] Buhârî, meğazî 36; Müslim, ilim 15; Ebû Dâvûd, zekât 39; Nesaî, cum'â 26; Tahrim 10; Darimî, mukaddime 44; Ahmed b.Hanbel, II, 471, 560; III, 314, 318; IV, 361, 362.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/218.
[82] bk. Davudoğlu Ahmed, tbni Abidîn, VIII, 387.
[83] el-Bakara (2), 194.
[84] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/218-219.
[85] Buhârî, cihâd 147, 148; Müslim, cihâd 25, 26; Tirmizi, siyer 19; lbn Mâce, cihâd 30; Dârimi, siyer 24; Muvatta, cihâd 9; Ahmed b.Hanbel II, 22, 23, 76, 91, 100, 115,122,123.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/219.
[86] Davudoğlu Aımed, İbn Abidin, VIII, 384.
[87] Davudoğlu Ahmed, İbn Abidin, VIII, 387.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/220.
[88] İbn Mâce, cihâd 30; Ahmed b.Hanbel, III, 488; IV, 178.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/220-221.
[89] bk.Davudoğlu A.Selâmet Yollan IV, 110.
[90] Aliyyü'1-Kâri, Mirkâtü'l-Mefâtih, IV, 237.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/221-222.
[91] Tirmizi, siyer 28; Ahmed b. Hanbel, V, 12, 20.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/222.
[92] Davudoğlu Ahmed, Selamet Yollan, IV, 111.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/222.
[93] Ahmed b. Hanbel, VI, 277.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/222-223.
[94] Davudoglu Ahmed, İbn Âbidin, IX, 26, 27.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/223-224.
[95] Buhârî, cihâd 146; Müslim, cihâd 26-28; İbn Mâce, cihâd 30.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/224-225.
[96] Müslim, cihâd 28.
[97] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/225.
[98] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/226.
[99] Buhârî, cihâd 107, 149; Tirmizi, siyer 20; Dârimî, siyer 23; Ahmed b. Hanbel, II, 307, 338, 452.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/226.
[100] Şevkânî, Neylü'l-evtâr, VII, 283.
[101] Aynî, Umdetü'1-kâri, XIV, 220.
[102] bk. Miras kamil, Tecrid-i sarih, VIII, 449.
[103] Aynî, Umdetü'l-kârî, XIV, 220.
[104] Aynî, Umdetü'l-kârî, XIV, 220.
[105] Miras Kâmil, Tecrîd-i sarih, VIII, 400.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/227-228.
[106] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/228.
[107] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/229.
[108] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/229.
[109] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/229-230.
[110] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/230.
[111] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/230.
[112] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/230-232.
[113] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/232-233.
[114] Buhârî, cihâd 144; Ahmed b. Hanbel II, 302, 406, 448, 457; V, 249.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/233.
[115] bk. Aliyyü'1-kari, Mirkatü'l-mefâtih, IV, 238.
[116] Sünen-i Ebû Dâvûd, III, 127, 128.
[117] Aliyyü'1-kâri, Mirkâtül-Mefâtih, IV, 240.
[118] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/233-234.
[119] Ahmed b. Hanbel III, 468.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/235.
[120] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/235-236.
[121] Buhârî, Salât 76; el-Husumat 7; Müslim, cihad 59, 60.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/236-237.
[122] bk. Davudoğlu, Ahmed, Sâhih-i Müslim tercüme ve şerhi, VIII, 524.
[123] Davudoğlu A., Sahih-i Müslim, tercüme ve Şerhi, VIII, 525.
[124] Bk. A.g.e.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/237-238.
[125] bk. A.g.e. s,526
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/238-239.
[126] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/239-240.
[127] İbn Hişam, Sîre 1,11,634,635; İbn Abdilberr, el-tstiâb III, 410.
[128] Buhari, IV, 57; V, 11; Müsned, 1673. hadis; Müslim V, 149.
[129] İbn Sa'd, Tabakat, III, 492-493; Vakidî, Meğâzî, 65.
[130] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/240-241.
[131] Müslim, cihâd 83.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/241-243.
[132] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/243.
[133] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/243.
[134] Bakara (2), 256.
[135] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/243-244.
[136] Ateş Prof. Dr. Süleyman, Kurân-ı Kerîm'in Yüce Mefilî ve Çağdaş Tefsiri, I, 304.
[137] bk. Taberi, Câmiü'l-beyân III, 16.
[138] Yazır Muhammed Hamdi, Hak dini Kur'an Dili, II, 864.
[139] el-Enfâl (8), 39.
[140] el-Enfâl (8), 39.
[141] el-Bakarâ (2), 256.
[142] el-Enfâl (8), 39.
[143] Yazır M.Hamdi, Hak Dîni Kuran Dili, II, 868.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/244-246.
[144] Nesâî, Tahrîmu'd-dem 14.
[145] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/246-248.
[146] Müslim, cihâd 86.
[147] Nesâî, tahrimü'd-dem 14.
[148] bk. Koksal A. İslam Târihi, VIII, 304.
[149] bk. A.g.e., 305.
[150] bk. A.g.e., 308.
[151] Koksal M. Asım, İslam Tarihi VIII, 258
[152] bk.-Nesâî, Kasâme 10, 13; îbn Mâce, diyat 31; Ebû Dâvûd, 4530 numaralı hadîs.
[153] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/248-250.
[154] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/250.
[155] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/250-251.
[156] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/251.
[157] Buhârî, cezaü's-sayd 18, cihâd 169, el-Meğâzî47 libâs 17; Müslim, hac 450; Tirmizi, cihâd 18; Nesâi, menâsık 107; ibn Mâce, cihâd 8; Dârimî, menâsık 88; siyer 20; Mu-vatta', hac 247; Ahmed b. Hanbel, III, 109, 163, 180, 186, 224, 231, 232, 240.
[158] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/251-252.
[159] bk. Koksal M. Asım, İslam Tarihi, VIII, 255-257.
[160] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/252-253.
[161] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/253-254.
[162] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/254.
[163] Koksal M.Âsim, İslam Tarihi Mekke Devri s. 189; Meylânî A, Peygamber ve Ashabının Yaşadığı Hayat I, 334-335.
[164] bk. el-Benna A.A, el-Fethu'r-Rabbani XIV, 107.
[165] bk. Buhâri, sayd 25.
[166] bk. Koksal M.Âsim, İslam Tarihi, II, 140.

[167] Hud (11), 6.
[168] Aliyyü'1-kâri, Mirkatü'l-mefâtih, IV, 351.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/254-256.
[169] Ahmed b.Hanbel, V, 422; Darimi, edahi 35.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/256-257.
[170] Müslim, sayd 57.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/257.
[171] el-Fetih(48), 24.
[172] Müslim, cihad 133; Tirmizi, tefsir 48,24; Ahmed b.Hanbel III, 125, 290.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/258.
[173] Bilmen Ö.Nasuhi, Hukuki İslâmiyye, III. 403.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/258-259.
[174] Buhârî, hums 16; meğazi 12.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/259.
[175] bk. Koksal M.A., İslam Tarihi, Mekke Devri, 281.
[176] bk. Koksal MA.. Ulam Tarihi, Mekke Devri, 318.
[177] Muhammed (47), 4.
[178] Davudoğlu Ahmed, İbn Abidin Tercemesi ve şerhi, VIII, 399.
[179] Müslim, nezr 8.
[180] Bak Davudoğlu A. İbn-i Abidin Terceme ve şerhi, VIII, 401.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/259-261.
[181] el-Enfâl (8) 67.
[182] el-Enfâl (8) 68.
[183] Müslim, cihâd 58; Ahmed b.Hanbel, I, 31.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/261-262.
[184] Müslim, cihad 58.
[185] el-Enfâl (8) 67,68.
[186] Tirmîzi, siyer 18.
[187] el-Enfâl (8) 67
[188] bk. Yazır M.Hamdi, Hakdini kuran Dili, IV, 2432.
[189] el-Enfâl (8), 68.
[190] el-Enfâl (8), 69.
[191] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/262-264.
[192] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/265.
[193] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/265.
[194] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/265-266.
[195] Koksal M.Asım, İslam Tarihi, II, 167-169.
[196] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/266-267.
[197] Buhârî, el-vekâle 7, hums 15, ıtk 13, hîbe 10,24, meğazi 54; Ahmed b.Hanbel, IV, 327.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/267-268.
[198] Koksal M.Âsim, islam Tarihi, VIII, 433.
[199] Bk. A.g.e., s.483.
[200] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/268-269.
[201] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/269.
[202] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/269-270.
[203] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/270.
[204] Bak Koksal M.A., İslam Tarihi, V- 485-86.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/270-271.
[205] Ayni, Umdetü'l-kari, XII, 138.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/271.
[206] Ahmed b.Hanbel, II, 184.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/271-272.
[207] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/272-273.
[208] Buhârî, cihad 185; meğazİ 8; Tirmizi, siyer 3; Dârimi, siyer 21; Ahmed b.Hanbel, 145; IV, 129.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/274.
[209] el-Mubarekfûri, luhfelü'l-Ahvezi V, 157.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/274-275.
[210] Tirmizi, büyü, 52; siyer 17; Ibn Mâce, ticara 46; Darİmî, siyer 38; Ahmed b.Hanbel, V, 413,414.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/275-276.
[211] Molla Mehmetoğlu, O.Z.Sünen-i Tirmizi tercümesi, II, 413.
[212] Bk. Davudoğlu, A. İbn Abidin Terceme ve Şerhi X, 440.
[213] Bk. el-Mübarekfuri, tuhfetü'l-Ahvezi IV, 504.
[214] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/276-278.
[215] Müslim, cihad 40.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/278-279.
[216] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/279.
[217] Bk. Davudoğlu A. Sahih-i Müslim, Terceme ve Şerhi, VIII, 499.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/280.
[218] Muvatta, cihâd 17; Ahmed b.Hanbel, IV, 428, 432.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/280-281.
[219] Bk. Bilmen Ö.N. Hukuk-u İslamiyye, III, 405; Davudoğlu A. Ibn-i Abidin Terceme ve Şerhi, VIII, 428.
[220] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/281-282.
[221] Buhari, cihâd 187, İbn Mâce, cihâd 33.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/282.
[222] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/282-283.
[223] 23 kişi oldukları da rivayet edilir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/283-284.
[224] bk. Zeylâî, Nasbu'r-Râye, III, 281.
[225] bk. 258. hadis.
[226] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/284-286.
[227] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/286.
[228] el-Enfal (8) 41.
[229] Bk. Davudoglu Ahmed, tbn-i Abidin Terceme ve Şerhi VIII, 409.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/286-287.
[230] Buhârî, Farzu'l-Humûs 20; el-Meğazi 38; ez-Zebâih 22; Müslim, cihâd 72,73; Ahmed b.Hanbel, IV, 86; V,56.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/287.
[231] Haşr (59), 9.
[232] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/288.
[233] Bk. Davudoğlu A. Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi, VIII, 546.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/288.
[234] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/289.
[235] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/289-290.
[236] Ahmed b.Hanbel IV, 354.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/290.
[237] bk. Davudoğlu Ahmed, İbn-i Abidin Terecine ve Şerhi, VIII, 408.
[238] Bk. A.g.e. s.409.
[239] Bk. A.g.e. s.409.
[240] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/290-291.
[241] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/291-292.
[242] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/292-293.
[243] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/293.
[244] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/293-294.
[245] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/294-295.
[246] Davudoğlu A. İbn-i Abidin Terceme ve Şerhi VII, 402.
[247] Davudoğlu A. İbn-i Abidin Terceme ve Şerhi VIII, 403.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/295-296.
[248] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/296-297.
[249] Davudoğlu A. Selamet Yolları, IV, 133.
[250] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/297-298.
[251] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/298-299.
[252] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/299.

[253] İbn Mace, cihad 34.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/299-300.
[254] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/300.
[255] Buharı, eymân 33; el-Meğâzî, 38; Müslim, el-İmân 183; Nesâî, eymân 38; Muvatta, cihad, 25.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/300-301.
[256] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/301.
[257] bk. Davudoğlu Ahmed, Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi, I, 441; Bezlu'l-mechûd, XII, 287.
[258] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/302.
[259] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/302-303.
[260] bk. Şevkaıî, Neylü'l-evtâr, VII, 342.
[261] Âl-i İmrân, 3/161.
[262] Buhârî, cihâd 189; zekât 3, hibe 17, ahkâm 24; Müslim, imare 24; Nesâî, zekât 6, 61; Ahmed b. Hanbel, II, 462.
[263] bk, Davudoğlu A. İbn Abidîn, VIII, 426.
[264] Şevkânî, Neylii'l-Evtâr, VII, 342.
[265] Aliyyü'1-kari, MirkatiH-Mefâtih, IV, 279.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/303-305.
[266] el-Enfâl, 8/41.
[267] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/305.
[268] Tirmizî, hudûd 28; Dârimî, siyer 49.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/305-306.
[269] bk. Kurtubî, el-Cami'li Ahkami'l-Kur'ân, IV, 260.
[270] bk. el-Cami'li Ahkami'l-Kur'ân, IV.
[271] Sünen-i Tirmizi tercemesi, III, 64.
[272] el-Azîmabâdî, Avnu'l-ma'bûd, VII, 381.
[273] el-Azîmabâdî, Avnu’I-ma'bûd, VII, 381.
[274] İbn kesir Hadislerle Kur'an-ı Kerîm Tefsiri, IV, 1410.
[275] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/306-307.
[276] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/307-308.
[277] İbn Kesir Hadislerle Kur'ân-ı Kerim Tefsiri, IV, 1410.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/308.
[278] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/308-309.
[279] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/309.
[280] Azımabadî, Avnü'l-ma'bûd, VII, 384.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/310.
[281] Bu bab'a, Concordance numara vermemiştir.
[282] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/310-311.
[283] Bk. el-Münâvî, Feyzu'l-kadir, VI, 212.
[284] Müslim, ez-Zikr ve'd-duâ 38.
[285]bk, Davudoğlu Ahmed, Selâmet Yollan, IV, 355.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/311-312.
[286] Buhârî, hums 18; Meğâzî 54; Müslim, cihad 41; Muvatta, cihad 18; Tirmizî, siyer 13; İbn Mâce, cihad 29; Ahmed b. Hanbel V, 12, 295, 306.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/312-314.
[287] Sahih-i Müslim Terçeme ve şerhi, VIII, 489.
[288] Hatipoğlu Haydar, Sünen-i İbn Mace Terceme ve Şerhi, VII, 568.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/314-315.
[289] Davudoğlu Ahmed, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, VIII, 490.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/315.
[290] Müslim, cihad 134; Darımı, siyer 43; Ahmed b. Hanbel II, 114, 123, 190, 198, 279; IV, 46, 50; V, 295, 306.
[291] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/316.
[292] İbn Âbidin, VIII, 421-422.
[293] Enfâl (8), 41.
[294] Enfâl (8), 1.
[295] Nisa, 4/11.

[296] bk. Meylânî Ahmed, Bidayetü'l-Müctehid, I, 594, 597.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/316-319.
[297] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/320.
[298] Müslim, cihâd, 43, 44.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/320-322.
[299] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/322-323.
[300] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/323.
[301] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/323.
[302] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/323.
[303] Ahmed b. Hanbel, IV, 90; VI, 26.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/324.
[304] Hukuk-u İslamiyye Kamusu, Bilmen Ömer Nasuhi, III, 350.
[305] bk. el-Enfâl8/41.
[306] A.g.e. 375.
[307] el-Enfâl, 8/41.
[308] bk. Şevkânî Neylii'l-Evtâr, VII, 299.
[309] Bezlü'l-Mechûd, XII, 313.
[310] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/324-325.
[311] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/325-326.
[312] Müslim, cihâd 42.
[313] Zeylaî, Nasbu'r-Raye, III, 432.
[314] bk. Bezlii'l-Mechûd c. 12, s. 315.
[315] Davudoğlu A. Sahih-i Müslim, Tercemc ve Şerhi, VIII, 492-493.
[316] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/326-327.
[317] Buhârî, el-Meğazî 38.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/328-329.
[318] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/329.
[319] Buhari, el-meğazi, 38.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/329-330.
[320] İbn Hacer, Fethu’I-Bârî, IX,33.
[321] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/330-332.
[322] Buhârî, meğazî 38; Tirmİzî, siyer 10.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/332.
[323] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/332-333.
[324] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/333.
[325] el-Enfâl 8/1.
[326] bk. Âl-i İmrân, 3/155.
[327] bk. Mollamehmetoğlu O. Zeki Sünen-i Tirmizî Tercümesi, VI, 261-262.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/333-335.
[328] Ahmed b. Hanbel, I, 294-308; Müslim, cihâd 137-139.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/336.
[329] Müslim, cihâd 137.
[330] bk. Ebû Dâvûd, ilim 9; Tirmİzi, ilim 3; İbn Mâce, mukaddime 24; Ahmed b. Hanbel II, 263, 305, 344, 353, 490.
[331] bk. Hukuk-u İslamiyye Kamusu, Ömer Nasuhi Bilmen, III, 349.
[332] bk. Müslim, cihad 139.
[333] İbn Humam, Fethu'l-Kadir, IV, 326-327.
[334] Ibnü'l-Humam, Fethu'l-Kadir, IV, 326.
[335] Bezlü'l-Mechûd, XII, 324.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/336-338.
[336] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/338-339.
[337] Ahmed b. Hanbel I, 224, 352.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/339.
[338] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/339.
[339] Ahmed b. Hanbel, V, 271; VI, 371.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/340.

[340] Avnu'l-Ma'bûd, VII, 400.
[341] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/341.
[342] Tirmizi, siyer 9; İbn Mâce 37; Darimi, siyer 37; Ahmed b. Hanbel V, 223.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/341-342.
[343] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/342.
[344] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/342-343.
[345] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/343.
[346] Müslim, cihâd 142, 150; Tirmizî, siyer 10; İbn Mace, cihâd 27; Darimî, siyer 53; Ah-med b. Hanbel VI, 68, 149.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/343-344.
[347] bk. İbn Abidin Terceme ve Şerhi, VIII, 415-416.
[348] bk. A.g.e., 415.
[349] Bezlü'l-Mechûd, XII, 332, 333.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/344-345.
[350] Buhârî, cihâd 51; meğazi 38; Müslim, cihâd 57; Tirmizi, siyer 6, 8; Muvatta, cihâd. 21; Ahmed b. Hanbel.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/345.
[351] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/346-347.
[352] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/347.
[353] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/347.
[354] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/348.
[355] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/348.
[356] el-Fetih 48/1.
[357] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/348-350.
[358] el-Feth, 48/3.
[359] Bezlü'l-Mechûd, Şeyh Halil Ahmed, XII, s. 342.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/350-351.
[360] el-Enfâl 8/1.
[361] el-Enfâl 8/5.
[362] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/351-352.
[363] el-Enfâl 8/1.
[364] el-Enfâl 8/41.
[365] bk. Revaiu'l-Beyân, Sabunî Muhammed Ali, I. 592, 593.
[366] bk. İbn Abidin Terceme ve Şerhi, VIII, 419.
[367] bk. İbn Abidin, VIII 420.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/352-354.
[368] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/354-355.
[369] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/355.
[370] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/355.
[371] el-Enfâl 8/1.
[372] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/355-356.
[373] el-Enfâl 8/1.
[374] Müslim, cihad 33, 34; Tirmizi, tefsir Enfal (8), 7.
[375] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/356-357.
[376] bk. Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, VIII, 481.
[377] el-Enfâl 8/1.
[378] Müslim, cihad 33.
[379] el-Enfâl 8/41
[380] bk. 2738 no'lu hadis ve şerhi.
[381] Nisa (4), 84.
[382] el-Enfâl 8/65.
[383] el-Enfâl 8/1.
[384] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/357-359.
[385] Buharı, meğazi 58; Müslim, cihad 37; Darimi, siyer 41; Muvatta, cihad 51; Ahmed b Hanbel, II, 156.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/359-360.
[386] bk.İbn-i Abidin Terceme ve Şerhi, VIII, 421.

[387] bk. Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi, VIII, 485.
[388] bk. Müslim, cihad 36.
[389] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/360-361.
[390] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/361.
[391] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/361-362.
[392] Malik b. Enes hadisi için bk. Müslim, cihad 35.
[393] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/362.
[394] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/362-363.
[395] Buharı, farzu'l-humûs 6, meğazi 57; Müslim, cihad 35-37; Muvatta, cihad 15.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/363.
[396] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/364.
[397] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/364-365.
[398] Enfâl8/41.
[399] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/365-366.
[400] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/366.
[401] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/366-367.
[402] İbn Mace, cihâd 35.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/368.
[403] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/368-369.
[404] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/369.
[405] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/369.
[406] bk. Bezlü'l-Mechûd XII, 363-364.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/369-370.
[407] İbn Mâce, cihad 35.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/371.
[408] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/371-372.
[409] İbn Mâce, Diyât 31; Ebû Dâvûd, diyat ll;Nesâî,kasamelO; Darimî, siyer 58; Ahmed b. Hanbel, II, 365; IV, 197, V, 650; VI, 180, 210.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/372-373.
[410] Hukuk-u İslamiyye Kamusu, Bilmen Ömer Nasuhi III. 422-423.
[411] bk. Bezlü'l-Mechûd.
[412] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/373-375.
[413] Buharî, cihad 166, meğazî 37; Müslim, cihad 131-132; Ahmed b. Hanbel, IV, 48.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/376-377.
[414] İslam Tarihi, Koksal M. Asım, VI 19-20.
[415] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/377-379.
[416] Ahmed b. Hanbel, III, 470.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/379-380.
[417] Mirkatü'l-Mefatİh Aliyyü'1-Kari IV, 277.
[418] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/380-381.
[419] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/381.
[420] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/381-382.
[421] Nesaî, fey 8; İbn Mace, cihad 34; Ahmed b. Hanbel, IV 127-128.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/382.
[422] bk. el-Fethu'r Rabbanî Benna A.A. XIV, 74.
[423] bk. A.g.e., 78
[424] bk. A.g.e., 12.
[425] bk. el-îhtiyar, el-Mevsilî IV, 131
[426] Enfâl (8), 41
[427] el-İhtiyar, Mevsıli IV, 131-132.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/382-384.
[428] Buharî, cizye 22, edeb 99, hayl 9; Tirmizî, siyer 27, fiten 26; İbn Mace, cihad 42; Ahmed b. Hanbel II, 96, 103, 112 .
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/384-385.
[429] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/385.
[430] Buhari, cihad 109, Müslim, imare 43; Nesâî, beyat 30.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/385.
[431] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/386.
[432] Ahmed b. Hanbel, VI, 8.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/386-387.
[433] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/387-388.
[434] Tirmizî, siyer 26; Ahmed b. Hanbel, IV, 386.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/388-389.
[435] Enfâl (8), 58.
[436] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/389.
[437] Nesaî, kasame 14; Darimî, siyer 61; Ahmed b. Hanbel, V, 36, 38.
[438] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/390.
[439] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/390.
[440] Ahmed b. Hanbel, 111, 487.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/390-391.
[441] İslam'da Devlet İdaresi Hamidullah Muhammed 120-121.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/391-392.
[442] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/392.
[443] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/393.
[444] Buharî, cizye 9, Salat 21, edeb 94; Müslim, müsafirin 82; Tirmizî, siyer 25; Darimî, salat 151, siyer 58; Muvatta sefer 28; Ahmet b. Hanbel, VI, 341, 343, 423, 425.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/393-394.
[445] bk. Hukuk-u İslamiye Kamusu, Bilmen Ömer Nasuhi III, 336.
[446] A.g.e.
[447] bk. İbn Abidin, Terceme, Davudoğlu, A. VIII, 391.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/394.
[448] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/395.
[449] Tirmizi, siyer 25.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/395.
[450] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/395.
[451] bk. el-Mümtehine, (60), 10.
[452] Buharı, cihad 59, şürût 15; Ahmed b. Hanbel, IV, 323, 329, 330.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/395-399.
[453] Gerçekten Hz. Peygamber tslamiyetin ilk günlerinde Arapların cahiliyyet devrinde yazdıkları gibi yazıların başlıklarında "Bismikellahümme" kelimesini kullanırdı. Daha sonra tnnehii min siileymane ve înnehii bismİIlahirrahmanirrahim" ayet-i kerimesi nazil olduktan sonra yazıların başında BismiHahirrahmanirrahim" kelimesini kullanmaya başlamıştır.
[454] Bu hadisin ravilerinden Zühri'nin açıklamasına göre, Hz. Peygamberin, gerek besmelenin, gerekse sulh-namenin yazılış şekli hakkında Süheyl b. Amr'ın tekliflerine uyması, daha önce "Kureyş Allah'ın haremi içerisinde muhterem kıldığı şeylere saygı kasdederek benden ne kadar müşkil talebde bulunursa bulunsun ben onu mutlaka onlara vereceğim." şeklindeki verdiği kararının bir tecellisidir.
[455] İslam tarihinin mühim bir dönüm noktası olan Hudeybiye, antlaşmasını, Kureyş adına imzalayan Süheyl b. Amr'in tarihî simasını da burada açıklamakta fayda görüyoruz: Süheyl b. Amr Kureyş kabilesindendir ve Kureyş'in en beliğ ve hakim hatiplerinden sayılır. Mekke'nin fethi sırasında müslüman olmuş ve Rasûlü Ekrem tarafından kendisine Huneyn ganimet malından bir hisse verilmiştir. Hz. Süheyl Mekke'de kafir İken Rasûl-ü Zişan Efendimiz aleyhine hutbe irad ederdi. Bedir muharebesinde de Kureyş ile birlikte gelerek esir düşmüştü. Hz. Ömer bu fırsattan istifade ederek Rasûl-ü Ekrem'e:
"Ey Allah'ın Rasûlü! İzin veriniz de aleyhinizde söylediği sözlerin cezası olarak Süheyl'in iki ön dişlerini sökeyim. Aleyhinizde bir daha hutbe söyleyenlesin." dedi. Rasûlü Ekrem:- "Ey Ömer, Süheyl'i bırak! Belki o bir gün gelir bir hutbe irad eder de senin takdir ve şükranını kazanır." buyurdu. Hakikaten Rasûlü Ekremin bu sözleri vefatından sonra ortaya çıkan arapların dinden dönmeleri sırasında gerçekleşti. Bu dinden dönme olaylarının ortaya çıkardığı karışıklık sırasında,Kureyş'in iman ve iradesi de Mekke'de sarsılmaya başlamıştı. Hatta Mekke valisi Utabe b. Useyd kaçıp gizlenmeye mecbur olmuştu. Halkın iradesinin sarsıldığı böyle karışık bir zamanda iman ve kanaatine tamamıyle bağlı kalan Süheyl (r.a) mühim bir halk kitlesi karşısında beliğ bir hutbe irad ederek kısaca:
Ey Kureyş topluluğu, sakın siz iman edenlerin sonu dinden dönenlerin de ilki olmayınız! Vallahi bu İslam dini, güneşle ayın doğuşundan batışına kadar dünyayı aydınlattıkları gibi insanlığı aydınlatmaya devam edecektir." dedi.

Mekke'nin fethi sırasında müslüman olan Kureyşliler arasında Süheyl b. Amr (r.a) derecesinde metanet gösteren hiçbir kimse bulunmamıştır. Aynı zamanda Süheyl hazretleri Kur'an-ı Kerim karşısında son derece hassas bir kalbe sahipti. Kur'an-ı Kerim okunurken rengi sararır ve kendinden geçerek gözyaşı dökerdi.

Hz. Ömer'in halifeliği sırasında bütün akrabasıyla Şam'ın fethine katılmış, hepsi de bu gazada şehid olmuşlardır. Kendisi de Yermuk harbinde şehid düşmüştür. Bir rivayete göre de Taun'da vefat etmiştir. Vefatından sonra kızı HİNd ile oğlu Utbe'nin kızı Fahte berhayat olup Fahte, Hz. Ömer tarafından Haris b. Hişam'ın oğlu Abdur-rahman'a nikahlanmıştır.

[456] Ashab-ı Kiram'm peygamberin emrine uymakta ağır davranmaları şartlarını ağır bulduk) vahy ile İbtal olunması ve bu yıl umre menasikinİ ifa etmenin kendiler plması, ümidinden kaynaklanıyordu. Hiç şüphesiz Rasûlü Ekrem'e karşı muhalif bir hareket değildi. Rasûl-ü Ekrem'in bu emri mutlaktı, bu emri anında yerine getirmek ;icabetmediği (fevrî olmadığı) ashabı kiramca malum idi.

[457] Hadisin metninde, Buharî'nin metninde "Sümme câe nisvetiin, mü'minatiin = Bundan sonra mii'min kadınlar geldi" denilmekte olup, hafız tbn Hacer Fethu'l-Barî'de:

Bu kavlin zahirine göre Rasul-ü Ekrem henüz Hudeybiye'de iken müslüman kadınların huzuruna geldiği anlaşılırsa da gerçek böyle değildir. Müslüman kadınlar; Hz. Peygamberin huzuruna sulh müddeti İçerisinde ve Medine'de gelmişlerdir- diyor. Sarih Kas-talani de bu meselede Hafız İbn Hacer gibi düşünmektedir.

Şarİh Aynî ise, bu kadınlar Rasûl-ü Ekremin huzuruna sulh antlaşmasını müteakip kendisi daha Hudeybiye'de iken gelmişlerdi. Nitekim Buhari'nin rivayet ettiği "Sonra mü'min kadınlar da muhacir olarak getdi(ler). Ve Ukbe b. Ebî Muayt'ın kızı ÜmmÜ Gülsüm de kadınlık çağını idrak etmiş olduğu halde, o gün Rasûlullah'a gelenlerdendi. Müteakiben de aile halkı gelerek Ümmü Gülsüm'ün kendilerine geri verilmesini istediler. Fakat gelen bu kadınlar hakkında Yüce Allah "Ey inananlar, mii'min kadınlar göç ederek size geldiği zaman onları imtihan edin." (Mümtehine, 10) ayet-İ kerimesini indirdiği için, Rasûlü Ekrem, Ümmü Gülsüm'ü ailesine vermemiştir. (Bak Bu-hârî, Şurût, 15) mealindeki hadis-i şerif de Sarih Aynî'nin bu görüşünü te'yid etmektedir.

[458] el-Mümtehine, (60) 10.

[459] El-Mümtehine, (60) 10.

[460] Müntehine, (60) 10.

[461] İs; Şam'a giden Mekkelilerin yolu üstünde bulunan bir yerdir.

[462] Ebû'l-Esved'İn Urve'den gelen bir rivayet tarikinde, Ebû Cendel'in beraberinde kaçan müslümanların yetmiş kişi olduğu ifade edilmektedir. Süheyli İse bunların üçyüz kişi olduğunu iddia etmektedir. Kırk kişiden ibaret olduğunu söyleyenler de vardır. Yine Zühri'nin açıklamasına göre, Hudeybiye'de, Ebû Cendel'in babasına teslim edilmesine itiraz edenler tesliminden dolayı ortaya çıkan neticeyi gören Kureyşlilerin, sulh metninin bu mesele ile ilgili maddesinin kaldırılması için Rasûl-ü Zişan Efendimize geldiklerine şahid olunca Rasûl-ü Ekrem'e itaatin, kendi reylerine uymaktan daha hayırlı olduğunu anlamış oldular.

İbn-i Hacer, "Ebu Bâsır kıssasından ilmî birtakım hükümler çıkartılabilir" diyerek "Mütecaviz bir müşriki hile ile öldürmenin caiz olduğunu" bildiriyor ve Hz. Ebû Basır'm müşriki hile ile öldürmesinin asla bir hıyanet sayılamayacağını iddia ederek, şöyle isbat ediyor: Ebu Basir, Rasûl-ü Ekremle kureyş arasındaki antlaşmada bulunmamıştı. Çünkü Ebu Basir, o zaman Mekke'de mahbus İdi. Sonra Mekke'ye götürülüp müşriklere teslim edilince kendisini öldürecekleri kesindi. Bunlardan başka Rasû-lü Ekrem'e "Ey Allah'ın Rasûlü siz ahdinize vefa ettiniz ve beni Kureyş'e geri verdiniz,,fakat Allah beni Kureyş'in zulmünden kurtardı." dediğinde Rasûl-ü Ekrem, Ebû Bask'ın bu düşüncesini red etmemişti.

tbn-i Hacer (r.a)'e göre bu hadisten çıkarılacak hükümlerden biri de Ebû Basir'in kendisini Mekke'ye götürmekte olan iki kureyşliyi öldürmesinden dolayı kendisine bir kısas cezası lazım gelmediğidir. Nitekim Ibn îshak'ın rivayetine göre, AmİrÎ'nin öldürüldüğü haberi Mekke'de duyulunca maktul, Süheyl b. Amr'ın kabilesinden olduğu için Süheyl onun diyetini taleb etmek istemiş fakat Ebû Süfyan: *'Bu diyeti kimden isteyeceksin?" Bunu Muhammed'den istemek doğru değildir. Çünkü o, sözünü yerine getirmiş ve Ebû Basir'i adamımıza teslim etmiştir ve Ebû Basir maktulü Muhammed'-in emriyle öldürmemiştir." demiştir..

[463] Sarih Ibn Hacer Musa b. Ukbe'nin Zühri'den naklen şöyle btr açıklamada bulunduğunu bildiriyor: Rasûl-ü Ekrem, Ebû Basir'e mektup yazdı. Fakat mektup kendisine eriştiği sırada bu ateşli mücahid ölmek üzere idi. Okudu ve mektup elinde olduğu halde teslim-i ruh etti. Ebû Cendel, bu kahraman reisini, öldüğü yere defnetti ve kabrinin yanma bir mescid inşa etmek suretiyle son görevini yerine getirdi.

Zührî, sonra Ebû Cendel'in masiyetiyle birlikte Medine'ye geldiğini ve mücahid olarak Şam'a gidinceye kadar, Medine'den ayrılmadığını ve Hz. Ömer'in hilafeti zamanında Şam'ın fethi esnasında şehid olduğunu rivayet etmektedir.

[464] Feth, (48) 24, 25,26 (Bu hadisin metni, tercümesi ve açıklamaları için bk. Miras Kamil Sahih-i Buharı, VII. Hadis No. 1164 edenler.

[465] bk. Sahih-iBuhari, Miras Kamil, VIII, 208, 1. Baskı, 1941.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/399-413.
[466] bk. A.ğ.e., 215.
[467] bk. Sünen-i Ebû Dâvûd, III; 3, 199-203.
[468] bk. Sahih-İ Müslim Tercüme ve Şerhi, VIII, 592.
[469] Feth, (48) 25.
[470] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/413-415.
[471] Ahmed b. Hanbel, IV, 325.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/415-416.
[472] bk. Hukuk-u İslamİyye Kamusu, Bilmen Ö. Nasuhi, III, 387.
[473] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/416.
[474] Ebû Dâvûd, melahim 2; İbn Mace, fiten 35; Ahmed b. Hanbel, IV-91; V-372, 409.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/416-417.
[475] Sünen-i İbn Mace Tercemesi ve Şerhi, Hatipoğlu H, X, 354.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/417-418.
[476] Buhârî, cihad 158, errehn 3, el-Meğazi 15; Müslim, cihad 119.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/418-420.
[477] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/420-421.
[478] bk. Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, Davudoğlu A, VII, 621-622.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/421.
[479] Ahmed b. Hanbel, I, 166-167; IV, 92.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/421.
[480] bk. Feyzül-Kadir, el-Münavi, Abdur'rauf, III, 186.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/421-422.
[481] Buhârî, umre 12, meğazi 29; Tirmizi, hac 104; Muvatta, hac 243; Ahmed b. Hanbel, II, 5, 10, 15, 63, 105.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/422-423.
[482] Tevbe, (9) 33.
[483] Rûm, (30)47.
[484] Ahzab, (33) 10.
[485] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/423-424.
[486] Tevbe, (9)44.
[487] Nur, (24) 62.
[488] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/424-425.
[489] Nur, (24) 62.
[490] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/425-426.
[491] Buhârî, cihad 154, 192; meğazi 62; Tirmizi, davat 18; Ahmed b. Hanbel, IV 360, 363, 365.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/426.
[492] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/426-427.
[493] Bu hadisin tüm metninin tercümesi için bkz. Miras Kamil Sahih-i Buhari muhtasarı, X, 474-485 (1. B) 1659 no'lu hadis.
[494] Buhârî, meğazi 79, İstizan 27; Müslim, Tevbe 53, Ahmed b. Hanbel III 459.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/427-428.
[495] bk. Miras Kamil Sah ili-i Buharı Muhtasarı X, 48S (1. B).
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/428-429.
[496] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/429.
[497] Tirmizi, siyer 24; İbn Mace, İkame 192.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/429.
[498] bk Davudoğlu tbn Abidİn III, 246-247.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/429-431.
[499] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/431-433.
[500] Zümer, (39) 44.
[501] Yunus, (10) 3.
[502] En'am, (6) 70.
[503] Ahmed b. Hanbel, II 444.
[504] İbn Mace, Zühd 7.
[505] Buhârî, tevhid 24.

[506] Ahmed b. Hanbel, II 74.
[507] Müslim, iman 326, 327, birr 55; Buharı, enbiya 3, 9.
[508] Buhârî, Enbiya 3, 9.
[509] bk. Şerh ale'l-mevahib, Zürkani, VIII, 380.
[510] bk. A.g.e.
[511] bk. A.g.e., 381.
[512] bk et-Tâc, eş-Şeyh Mansur Ali Nasıf V, 383.
[513] bk Şerh ale'l-mevahib, Zerkani, VIII, 381.
[514] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/433-435.
[515] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/435.
[516] Buhârî, nikah 120; Müslim, imare 182-183; Tirmizi, istizan 19; Ahmed b. Hanbel, III 299, 314, 355, 395, 399.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/435-436.
[517] Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi IX, 147.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/436.
[518] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/436.
[519] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/437.
[520] Buhârî.cihad 196, nikah 10, 121, 122; Müslim, reda' 58, imare 181, 182; Darimi, nikâh 32; Ahmed b. Hanbel, III, 298, 303, 355.
[521] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/437-438.
[522] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/438.
[523] Buhârî, cihad 196; Tirmizî, cihad 39.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/438-439.
[524] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/439.
[525] Müslim, imare 134.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/439-440.
[526] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/440.
[527] Buhari, meğazi 79, cihad 198; sala 59, tefsir sure 9/18; Müslim, tevbe 53, salatü'l-Müsafirin 74; Nesai, mesacid 38; Ahmed, VI, 386, 388.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/440-441.
[528] Tere. Davudoğlu A. İbn Abidin, III, 48, 49.
[529] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/441.
[530] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/441-442.
[531] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/442.
[532] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/442-443.
[533] Enfâl, 41.
[534] bk. el-lbtiyar metni -el-Muhlar li'l-Fetva tercümesi 107.
[535] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/443.
[536] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/444.
[537] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/444.
[538] İbni Mâce, Cihad 23.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/444-445.
[539] bk. İbn-i Abidin, VIII, 402.
[540] bk. el-Mevsili el-İhtiyar, IV, 126.
[541] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/445-446.
[542] Ahmed b. Hanbel, III-484, IV-68.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/446-447.
[543] el-Bakara 2/193.
[544] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/447-448.
[545] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/448.
[546] Al-i İmran, 3/28.
[547] Al-i İmran, 3/149.
[548] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 10/449-450.

23. DAVALAR BÖLÜMÜ

Bu bölümün başlığını teşkil eden "akdiye" kelimesi "kadiyye" kelimesinin çoğuludur. Kadiyye ve kaza; bir şeyi sağlam yapmak ve sonuçlandırmak, ilzam etmek, haber vermek, takdir etmek, bir şeyi diğer bir şeyin yerine koymak gibi çeşitli manalara gelir.[1]

"Rabbin, yalnız kendisine tapmanızı ve anaya babaya iyilik etmenizi emretti..."[2] âyet-i kerimesinde kaza kelimesi emretmek, hükmetmek manalarında; "Kitapta, İsrail oğullarına şu hükmü verdik..."[3] âyet-i kerimesinde ise haber vermek manasında kullanılmıştır.[4]

Hukuk dilinde ise kaza, "Amme velayetini üzerine alan bir kimsenin söylediği geçerli sözdür."[5]

Kazanın meşruiyyeti Kitap, sünnet, ve icmâ ile sabittir. Kazanın meşru-iyyetine Kitab'tan delil şu âyet-i kerimelerdir:

1- “Biz sana Kitab'ı hak ile indirdik ki, insanlar arasında Allah'ın sana gösterdiği biçimde hüküm veresin..."[6]

2- "...Ve eğer hüküm verirsen aralarında adaletle hüküm ver..."[7]

3- “Aralarında Allah'ın indirdiğiyle hükmet, onların keyiflerine uyma..."[8]

4- “Ey Dâvûd, biz seni yeryüzünde (senden öncekilerin yerine) hükümdar yaptık. İnsanlar arasında adaletle hükmet..."[9]

Sünnetten delil ise, "Hâkim, hüküm verir (ken) ictihadda bulunur da isabet ederse onun için iki sevap vardır. Ama hüküm verir (ken) ictihad eder de yanılırsa ona bir sevap vardır" anlamındaki 3574 numaralı hadis-i şerifle; Hz. Peygamber'in, Hz. Ali ile Muaz'ı Yemen'e kadı olarak göndermesidir.

Kazanın meşruiyyeti icmâ ile de sabittir. İnsanların yaratılışında zulmetme kabiliyet ve meyli bulunması ve bu meyle sed çekmenin ancak bir hâkimin müdahalesiyle mümkün olacağı gerçeğinden hareketle ilim adamları halk arasında adaleti ikame etmek üzere hâkim tayin edilmesinin meşruluğunda icmâ etmişlerdir.

Mezhep imamlarına göre; halk arasında adaletin icra edilmesi için bir hâkim tayin etmek devlet başkanı üzerine farzdır. Delilleri ise, "Ey inananlar, adaleti tam yerine getirerek, Allah için şahitlik edenler olun..." [10] âyet-i kerimesidir.

Kaza, emr-i bil ma'ruf ve nehy-i anil münker hükmünde olduğundan kaza müessesesini yaşatmanın hükmü de emr-i bil ma'ruf ve nehy-i anil münker müessesesinin hükmü gibi farz-ı kifâyedir.

Kaza; din işleriyle ve müslümanlann maslahatlanyla ilgili olması cihetiyle aynı zamanda Allah'a yaklaştıran taat çeşitlerinden biridir. Bu sebeple peygamberler de kadılık görevi yapmışlardır.

İbn Mes'ud; !'Bir kadı olarak iki kişi arasında adaletle hükmetmem benim için yetmiş senelik (nafile) ibadetten daha sevimlidir." demiştir.

Mezheb imamları, kadı olacak bir kimsenin âkil, baliğ, hür, müslüman olması; kör, sağır, dilsiz olmaması gerektiği hususunda ittifak etmişler; ancak adaletli, erkek ve müctehid olması hususunda ise ihtilâfa düşmüşlerdir. [11]

Hâkim olabilmek için erkeklik (zükûret) cumhura göre, hükmün sıhhati hususunda şart değildir. İmam A'zam'a göre, kadınlar da şahitlikleri makbul olan hususlarda, meselâ mallarla ilgili davalarda hâkim olabilirler.[12]

Fıkıh kitaplarında açıklandığı üzere; hâkimlik beş derecedir:

1- Farz: Hâkimliğin bir kişiye verilmesinde zaruret varsa o kişinin bu görevi kabullenmesi farzdır.

2- Müstehab: Daha üstün ve yetkili bir kişinin hâkimliği kabul etmesi müstehabtır.

3- Muhayyer: Yetki bakımından eşitlik olursa görevi kabullenmek ihtiyaridir.

4- Mekruh: Daha üstün ve yetkili birisi varken hâkimliği kabul etmek mekruhtur.

5- Haram: Âciz olduğu halde hâkimliği kabul etmek haramdır.

Hâkim devletten maaş alır. Hâkim; dini ve aklı tam; Kur'an, sünnet ve fıkhı iyi bilen kimselerden seçilmeli, mümkünse müctehid olmalıdır.

Hâkimlik görevi peşinde koşmak doğru değildir. Görev verildiğinde, duruma göre kabullenilmelidir.

İslâm devleti olmakla birlikte, zalim veya günahkâr yöneticilerin verdiği hâkimlik görevini kabul etmek caizdir.

Hâkim için belirli bir yer yoktur. Mescid sayılan bir yerde hüküm vermesi daha iyidir.

Hâkimin hediye kabul etmesi yasaktır. Sadece davalı olmayan yakınlarından veya önceden beri hediyeleşmekte olduğu kimselerden, o zamanki miktarları aşmayacak kadar hediye alabilir.

Hâkim, davalıların bulunduğu umumi davetlere katılabilir. Fakat kendisi için düzenlenen özel davetlere ne olursa olsun katılamaz.

Hâkim, muhakeme esnasında davalılara eşit muamele yapmalı, mevkiine uymayan hafif davranışlardan kaçınmalı; kederli, uykulu, öfkeli, acıkmış, susamış iken duruşmayı yönetmemen', duruşma esnasında şahitlere "Şuna şahitlik eder misin?" vs. şeklinde telkinde bulunmamalıdır.

Kısas ve hadle ilgili bütün hukuk davalarında bir hâkim diğer bir hâkime mahkemede bulunmayan bir davalı aleyhindeki şahitlerin ifadelerini tes-bit ederek gönderir. Hâkim, şahitlerin ifadelerini kendilerine okur ve kendisi zaptı imzaladıktan sonra bir nüshasını davalının bulunduğu yerin hâkimine gönderir. Davalı duruşmaya getirilince şahitlerin ifadesi kendisine okunur ve hakkında kararlar alınır.

Kadın, hukuk davalarında hâkimlik yapabilir. Ancak kısas ve hadle
ilgili ceza davalarında hakimlik yapamaz.

Bir hâkim, başkasını hüküm vermeye -eğer kendisini böyle bir yetki verilmemişse- yetkili kılamaz.

Bir hâkim başka bir hâkimin kararına; Kitap, sünnet ve icmâa aykırı olmadıkça uyar.

Şahitler yalan söylemiş olsalar bile, hâkimin bunu bilmeden verdiği helâl ve haramla ilgili hüküm geçerlidir.

Bir hâkim hazır bulunmayan bir davalı aleyhine ancak vekili veya vasisi hazır bulunmak şartı ile hüküm verebilir.[13]

Bundan önceki İmâre bölümü ile mevzumuzu teşkil eden bu bölüm arasındaki fark açıktır. İmâre bölümü, devlet başkanlığı ile ilgilidir. Bu bölüm ise hâkimlikle ilgilidir. Bilindiği gibi devlet başkanı ayrıdır, onun memuru durumunda olan hâkim yine ayrıdır.[14]

1. Hâkimlik Görevi İstemenin Hükmü

3571... Ebû Hureyre (r.a)'den rivayet olunduğuna göre; RasûlulIah (s.a):

"Her kim hâkimlik görevini üzerine alırsa bıçaktan başka bir şeyle boğazlanmış olur" buyurmuştur.[15]

3572... Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet olduğuna göre; Peygamber (s. a):

"İnsanlar arasında hâkimlik yapmakla görevlendirilen kimse bıçaktan başka bir şeyle boğazlanmış olur" buyurmuştur.[16]

Açıklama

Bu babtaki hadîs-i şerifler; hâkimlik görevinin çok büyük kabiliyetler gerektiren, çok mce ve manevi sorumluluğu çok büyük bir görev olduğunu, onun gerektirdiği yükümlülükleri hakkıyla yerine getirmekten aciz olan kimselerin bu görevden son derece uzak durmalarını çok veciz bir şekilde ifade etmektedir.

"Hâkimler üç kısımdır: Biri cennette, ikisi cehennemdedir. Cennette olan, hakkı Öğrenip ona göre hüküm verendir. Hakkı öğrendiği halde haksız hüküm verenler ise cehennemdedir." mealindeki 3573 numaralı hadis-i şerifle; "Hâkim hüküm verirken ictihadda bulunur da isabet ederse onun için iki sevap vardır." mealindeki 3574 numaralı hadisti şerif göz önünde bulundurulursa, mevzumuzu teşkil eden hadislerdeki hâkimlik görevi ile ilgili tahzî-rin genel olmayıp sadece ehil olmadan bu görevi yüklenen yahut yüklenmek isteyen kişilerle, bu görevi hakkıyla ifa edecek güce sahip olduğu halde bile bile görevini kötüye kullanıp zulme â'et eden kimselerle ilgili olduğu anlaşılır.

Hattâbî'ye göre; metinde geçen "Bıçaktan başka bir şeyle boğazlanma" sözünü iki şekilde anlamak mümkündür:

1- Bedenine bir zarar gelmese de dininin helak olmasından korkulur. Bir canlının boğazlanıp hayatına son verilmesi bıçakla olduğuna göre

ve buradaki boğazlanmanın da bıçaktan başka bir şeyle olduğu haber verildiğine göre; burada varlığı sona eren şey maddî beden değil manevî hayattır, dindir.

2- Hâkimlik görevini hakkıyla ifa etmemenin sorumluluğu ağır ve cezası şiddetlidir.

Bıçakla kesilen bir hayvana nisbetle odun ve sopa gibi kör âletlerle kesilen bir hayvan ne kadar çok acı çekerse, lâyık olmadan hâkimlik görevini yüklenen kimse de bu görevdeki ihmalinden dolayı o nispette çok acı çeker, şiddetli cezaya çaptırılır.

Bu bölümün giriş kısmında da açıkladığımız gibi, bir kimsenin kendisinden daha üstün ve yetkili biri varken hâkimliği kabul etmesi mekruh, âciz olduğu halde hâkimliği kabul etmesi ise haramdır. Hâkimliğin kendisine verilmesinde zaruret varsa onu kabul etmesi farz, daha üstün ve yetkili durumda olanın kabul etmesi müstehap, yetki bakımından eşit bulunması halinde bu görevi kabul etmek ise caizdir.

İfade ettiği bütün bu manalarla birlikte mevzumuzu teşkil den bu hadislerin, hâkimliğin pek yüksek mevkiinden kinaye olmaları da mümkündür. Çünkü hâkim, hak ve adaleti ayakta tutacağı için birçok haksız kimselerin eza ve cefalarına maruz kalacaktır. İnsanların bu eza ve cefası ise, bıçaktan başka bir şeyle çok acı bir şekilde boğazlanmak gibidir.[17] Bir başka ifadeyle hâkimlik görevini hakkıyla yerine getiren hakkın kurbanı olur.

İmam Ebû Hanîfe, İmam Şafiî (r.a) gibi salih zatların bu görevi kabulden kaçınmaları ise kendi devirlerinde zuhur eden bazı şartların bu görevi hakkıyla yerine getirmelerine mani olacağı ve mevzumuzu teşkil eden hadis-i şeriflerdeki tehdide hedef olacakları korkusundan başka bir şey değildir.[18]

2. Hâkim Verdiği Hükümde Yanılabilir

3573... Abdullah b. Büreyde'nin, babasından rivayet ettiğine göre; Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Hâkimler üç kısımdır: Biri cennette, ikisi de cehennemdedir. Cennette olan, hakkı bilip ona göre hüküm verendir. Hakkı öğrendiği halde hükm(ün)de zulmeden (hâkimler) ile, hakkı bilmeden insanlar hakkında hüküm veren (hakimler) de cehennemdedir."

Ebû Dâvûd dedi ki: Bu "Hâkimler üç sınıf tır... "diye başlayan İbn Büreyde hadisi, bu mevzuda gelen hadislerin en sağlamıdır.[19]

Açıklama

Hadis-i şerifte hâkimlerin üç kısım olduğu haber verilmektedir:

1- Allah'ın ve Rasûlünün hükmünü bilen ve ona göre hüküm veren hâkimler. Bunlar cennetliktir.

2- Allah'ın ve Rasûlünün hükmünü bilmeden hüküm veren hâkimler. Bunlar hükümlerinde hakka isabet etseler de etmeseler de cehennemliktirler.

3- Allah'ın ve Rasûlünün hükmünü bildikleri halde bile bile hakka aykırı hüküm verenler. Bunlar da cehennemliktir.

Görülüyor ki, bir hâkimin hâkimlik görevinden dolayı cehennemlik olmaması için kendisinde şu iki vasıfın bulunması lâzımdır:

a) Allah'ın ve Rasûlünün adaletle ilgili hükümlerini bilmesi,

b) Hükmünü ona göre vermesi.

Kendisinde bu iki vasıf bulunmadan hâkimlik yapan bir kimse cehennemliktir.

Hakkı bildiği halde hakka göre hüküm vermeyen bir hâkimin bu bilgisi kendisini cehennemlik olmaktan kurtaramadığı gibi, hakkı bilmeden hüküm verip de tesadüfen haklı hüküm veren bir hâkimin hükmünde isabet etmesi kendisini cehennem ateşinden kurtaramaz.

Çünkü bilmeden hüküm vermiştir. Her ne kadar tesadüfen hakka isabet etmişse de hakka isabet etmemesi de mümkündü. O bu şekilde hüküm vermekle hakka isabet edememe tehlikesini ve hakka karşı gelme cesaretini göstermiştir..

Hatib-i Şirbinî'nin açıklamasına göre, sözü geçen üç sınıf hâkimden sadece birinci sınıfa girenlerin verdikleri hükümler makbul ve muteberdir. İkinci ve üçüncü sınıfa giren hâkimlerin verdikleri hükümler ise muteber değildir.

Şah Veliyyullah Dehlevî, İzâletü'1-Hafâ isimli eserinde mevzumuzu teşkil eden hadisin, bir kimsenin halife olabilmesi için müctehid olması gerektiğine delâlet ettiğini söyledikten sonra sözlerine şöyle devam ediyor:

"Bir kimse şu beş ilmi bilmedikçe müctehid olamaz:

1- Kur'an-ı Kerim'in kıraatim ve tefsirini bilmek.

2- Senetleriyle, sahihi ve zayıfıyla sünneti bilmek.

3- İcmâa aykırı hüküm vermemek için daha önceki müctehidlerin içti-hadlarını bilmek.

4- Arapçanın sarfı ve nahvi gibi âlet ilimlerini bilmek.

5- Hüküm çıkarma ve uygulama ilmini bilmek."

Hâkimin ilmî seviyesinin derecesi hususunda Hanefî âlimlerinin görüşü şöyledir:

"Hâkim olacak kimse; fıkhî meselelere, muhakemat usulüne vâkıf, davaları bunlara uygulamaya kadir, tam bir temyiz gücüne sahip, şahitliği makbul olmalıdır.

Binaenaleyh, büsbütün bilgisiz veya çocuk, köle, matuh, âmâ, dilsiz ve sağır olan bir kimsenin hâkimliği caiz değildir."[20]

3574... Amr b. Âs; Rasûlullah (s.a)'ın şöyle buyurduğunu rivayet etti:

"Hâkim hüküm verir(ken) ictihad eder de (içtihadında) isabet ederse, kendisine (bu içtihadından dolayı) iki sevap vardır. Eğer hâkim hüküm verir (ken) ictihad eder de (içtihadında) yanılırsa kendisine (bu içtihadından dolayı) bir sevap vardır."

(Ravi Yezid b. Abdülah b. el-Hâd dedi ki:) Ben bu hadisi Ebû Bekir b. Hazm'e haber verdim de; "(Bunu bana) Ebû Seleme de Ebû Hureyre'den aynen böyle nakletmişti" cevabını verdi.[21]

Açıklama

İctihad ehliyetine sahip bir hâkim hüküm verirken yaptığı ic-tihadden dolayı iki sevap kazanır. Birisi ictihad sevabı, diğeri de ictihadmdaki isabet sevabı. Fakat bu içtihadında Allah'ın hükmüne isabet edememişse isabet sevabından mahrum olarak sadece bir sevapla kalır.

Hattâbî bu hususta şöyle diyor:

"içtihadında hata eden bir müctehidin bir sevap alması yaptığı hatadan dolayı değil, ancak hakkı bulmak uğrunda olanca gücünü sarf etmesin-dendir. Çünkü ehliyetli bir müctehidin hakkı bulmak için yaptığı bir ictihad ve bu uğurda gösterdiği çaba bir ibadettir. Binaenaleyh hatalı bir içtihadına karşılık bir sevap alan bir müctehidin, hatasının karşılığında bir sevap aldığı söylenemez. Ancak onun içtihadına karşılık bir sevap aldığı, hatasından dolayı üzerine terettüp eden günahın ise bağışlandığı söylenebilir. Doğrusu da budur.

19. Bilindiği gibi bu hüküm ictihad ehliyetine sahip olan müctehidler ve onların ictihadlanyla ilgilidir.

İctihad ehliyetine sahip olmadığı halde kendini zorlayarak ictihad yapan kimselere gelince; onların yapacakları yanlışlıklar asla mazur görülmez; bilâkis onların yaptığı yanlışlıklar en büyük günahlardan sayılır. Nitekim "hâkimler üç sınıftır" mealindeki (no. 3573) hadis-i şerif buna delâlet eder.

Yine bu hadis-i şerif her müctehidin, her içtihadında isabet edemeyeceğine ve ictihad ehliyetine sahip müctehidlerin hatalarından dolayı mazur sayılacaklarına da delâlet etmektedir.

Şurasını da unutmamak icab eder ki, bütün bu hükümler, dinin çeşitli yönlere ihtimali olan teferruatında yapılan ictihadlarla ilgilidir. Dinin sadece bir manaya olan yönlerinde ise ictihad yapılamayacağından, bu sahada yapılacak ictihadler merduttur. Sahipleri ise mazur değillerdir."

Avnii'l-Ma'bûd yazarı bu hadisi açıklarken şu açıklamayı yapıyor:

"Müctehid olmayan bir kimsenin hâkimlik görevini alması caiz olmadığı gibi, devlet başkanının böyle bir kimseyi hâkimlik görevine getirmesi de asla caiz değildir.

Müctehid, şu beş ilmi kendisinde toplayan kimsedir:

1- Allah'ın kitabını bilmek.

2- Allah Resulünün sünnetini bilmek.

3- Daha önceki asırlarda yaşamış olan müctehidlerin icmâlarını ve ihtilâflarını bilmek.

4- Arapçayı yeteri kadar bilmek.

5- Kitap, sünnet ve icmâda açık hüküm bulunmadığı zaman, Kitap, ve sünnetten hüküm çıkarmak için başvurulan kıyası bilmek.

Ayrıca bir müctehidin Kur'an-ı Kerim'in nâsihini mansûhunu, mücmelini, müfesserini, hâssmı, âminini, muhkemini, müteşâbihini; Kur'an-ı Kerim'in açıkladığı mekruh, haram, mubah ve mendup gibi hükümleri bilmesi icap ettiği gibi, sünneti bu incelikleri ve yönleri ile tanıması gerekir.

Bunun yanında sünnetin sahihini, zayıfını, müsnedini, mürselini, sünnetin Kur'an-ı Kerim yanındaki yerini ve Kur'an-ı Kerim'in, sünnet yanındaki mevkiini çok iyi tanıması gerekir. Ta ki bu sayede Kur'an'la sünnet arasında zahirî bir tearuz gördüğü zaman sünnetin Kur'an-ı Kerim'e asla aykırı olmayıp onu tefsir ettiğini tanıyarak aralarını te'lif edebilsin.

Ayrıca ahkâm hadislerini Kur'an-ı Kerim'de ve hadis-i şeriflerde gelen hükümleri anlamak için gerekli olan arapça gramerini ve lügatini bilmesi icap eder. Arapçanm bütün inceliklerini bilmesi gerekmez.

Bütün bunların yanında sahabe ve tabiînin ahkâmla ilgili görüşlerini ve ümmetin büyük fakihlerinin verdikleri fetvaların ekserisini de bilmesi icabe-der. Yoksa mukallid sayılır."

Avnü'l-Ma'bûd yazarı bu görüşleri Muhtasar-ı Şerhu's-Şünne isimli kitaptan naklettikten sonra, "Bu ilimlerin bir kısmını bilmeyen bir kimse mu-kallid sayılır sözünün üzerinde durulması icabeder" diyerek bu son cümleyi tasvib etmediğini ifade ile mevzuya son vermiştir.

Her müctehid hakka isabet eder mi, yoksa içlerinden yalnız biri mi isabet eder meselesi, ulema arasında ihtilaflıdır. Hanefîlerle Şâfiîlere göre; bir mesele hakkında muhtelif hükümler veren müctehidlerden yalnız biri hakka yani Allah indindeki hükme isabet eder; diğerlerinin hükümleri hatalıdır. Fakat mazur oldukları için günahkâr sayılmazlar; kendilerine birer ecir verilir.

Bir takım âlimlere göre ise her müctehid hakka isabet eder.

Her iki tarafın delilleride bu hadistir. "Müctehidlerden hakka isabet eden yalnız biridir" diyenler; hadisteki "yanılırsa..:" ifadesi ile istidlal ederler ve: "Hakka isabet etmiş olsa kendisine hata isnad edilemezdi" derler. İsabet iddia edenler de her müctehide ecir yerilmesi ile istidlal ederler ve; "İsabet etmemiş olsa kendisine ecir verilmezdi" derler. Ancak bu ihtilâf fer'i meseleler-deki ictihad hakkındadır. Tevhid esaslarına ait ictihadlarda hakka isabet eden yalaiz bir müctehiddir. Bu hususta güvenilir âlimlerin icmâı vardır. Muhalefet eden yalnız Abdullah b. Hasan cl-Abterî ile Dâvûd-u Zahirî olmuştur ki, onların muhalefetine de itibar yoktur.[22]

3575... Ebû Hureyre (r.a) Rasûlullah (s.a)'ın şöyle buyurduğunu haber vermiştir:

“Her kim müslümanlar arasında hâkimlik yapmak ister ve bu arzusuna erişir, sonra da (onun) adaleti zulmüne baskın gelirse cennetlik olur. (Hâkimlik makamına gelip de) zulmü adaletine baskın gelen kimse de cehenemlik olur."[23]

Açıklama

Hadis-i şerifin zahirine göre, "Bir hâkimin cennetlik olabil-mesi için görevi başında hiç yanlış hüküm vermemiş olması şart değildir. Cennetlik olabilmesi için görevi başında verdiği adaletli hükümlerin yanlış hükümlerden daha fazla olması yeterlidir.

Görevi başında verdiği yanlış hükümler adaletli hükümlerden daha fazla olan bir hâkimse cehennemliktir."

Nitekim Şevkânî de hadis-i şerifi böyle anlamıştır.

Hanefî ulemasından Aliyyü'I-Kârî'nin rivayetine göre et-Turbiştî, metinde geçen kelimesine "engel oldu, fırsat vermedi" manası vermiştir. Sözü geçen kelimeye bu mana verilirse; hadisten "Adaleti, zulmetmesine engel olan her hâkim cennetliktir. Zulmü, adaletli hüküm vermesine fırsat vermeyen her hâkim de cehennemliktir" manası çıkar.

Aliyyü'1-Kârî, metinde geçen "adalet" kelimesinin, hâkimin hüküm verirken yaptığı ictihaddaki isabet anlamında kullanıldığını; zulüm ve haksızlık anlamına gelen "cevr" kelimesinin de hâkimin hüküm verirken yaptığı ictihadda yanılması anlamında kullanıldığını söylemiş ve ictihadındaki sevabı hatasından çok olan hâkimlerin cennetlik olduklarına dikkat çekmiş, bile bile haksız hüküm veren hâkimlerinse bu hadisin hükmü dışında kaldıklarını, onların zalimler topluluğu içinde hesaba çekileceklerini söylemiş ve, "Bile bile haksız hüküm vermediği sürece Allah hâkimle beraberdir." hadis-i şerifinin de buna delâlet ettiğini ifade etmiştir.[24]

3576... İbn Abbas'dan rivayet olunmuştur; dedi ki: "Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse işte kâfirler onlardır"[25] (âyetinin) "...yoldan çıkmışlardır"[26] âyetine kadar olan (Mâide süresindeki 44,45,47 numaralı) üç âyet, özel olarak (yahudilerden) Kureyza ve Nadîr (oğullan) hakkında inmiştir.[27]

Açıklama

Bilindiği gibi tefsir ilminde, "sebebin hususu hükmün umumuna mani değildir" diye bir kaide vardır. Bu bakımdan,

hadis-i şerifte belirtilen âyet-i kerimelerin Kureyza ve Nadîr yahudileri hakkında inmş olmaları sözü geçen kabilelerin dışında kalan kimselerin bu âyetin hükmü dışında kalmalarını gerektirmez. Çünkü itibar lafzın umumuna-dır, sebebin hususuna değildir.

Hadis sarihlerinin açıklamasına göre; bu hadis-i şeriften, imanım koruyan bir müslümamn yaptığı bir zulümden dolayı kâfir olacağı manası çıkarılamaz. Ancak inanmadığı için islâmî hükümlerden yüz çeviren ve onları bırakıp bir tarafa atan kişilerin kâfir olacağı manası çıkarılabilir.

Şeyh Alâuddin el-Hâzin, meşhur tefsirinde şöyle diyor:

"Bu üç âyetin kimler hakkında indiği hususunda tefsir âlimleri ihtilâfa düşmüşlerdir. Bazılarına göre bu âyetler, kâfirler ile Allah'ın âyetlerini değiştiren yahudiler hakkında inmiştir. Müslümanlar bu âyetlerin hükmüne girmezler. Çünkü büyük günah işleyen bir müslümana kâfir denemez. İbn Ab-bas ile Katâde ve Dahhâk bu görüştedirler. Nitekkn şu hadis-i şerif de bunu tey'id etmektedir: "Yüce Allah; "Her kim Allah'ın indirdiği (Kitap) ile hükmetmezse işte onlar kâfirlerin ta kendileridir...", "Her kim Allah'ın indirdiği (Kitap) ile hükmetmezse işte onlar zalimlerin ta kendileridir...", "Her kim Allah'ın indirdiği (Kitap) ile hükmetmezse ise işte onlar fasıkların ta kendileridir..." âyetlerini indirdi. Bunların hepsi kâfirler hakkındadır."[28]

Ebû Davud'un İbn Abbas (r.a)'tan naklen rivayet ettiği hadis-i şerifte de bu âyetlerin özel olarak Kureyza ve Nadir yahudileri hakkında indirildikleri ifade ediliyor.

Mücâhid, söz konusu bu üç âyet hakkında şöyle diyor: Bu âyet-i kerimelerden anlaşılıyor ki, Allah'ın kitabını inkâr ettiği için onun hükümlerim terkeden kimse kâfir olur.

İkrime de şöyle diyor: Küfründen dolayı Allah'ın indirdikleriyle amel etmeyi terkeden bir kimse kâfir olur. İmanı olduğu halde Allah'ın indirdikleriyle amel etmeyen kimse ise kâfir olmaz. Fakat zalim ve fasik olur. tbn Abbas ile Zeccâc'ın görüşü de budur.

Bu mevzuda Tâvûs da şöyle diyor: Ben İbn Abbas'a: Allah'ın indirdikleriyle hükmetmeyen kimse kâfir olur mu? diye sordum. Bu küfürdür; fakat Allah'ı, meleklerini, peygamberlerini, âhiret gününü inkâr etmek gibi insanı dinden çıkaran bir küfür değildir, cevabını verdi.

Bu görüş Atâ'dan da nakledilmiştir. İbn Mes'ud ile Hasan-ı Basrî ve en-Nehaî'ye göre; bu âyetlerin hükmü tüm yahudilere ve müslümanlara şâmildir ve rüşvet karşılığında Allah'ın hükmünü değiştirip de Allah'ın hükmünden başka bir hükümle hüküm veren kimse de kâfirdir, zalimdir ve fa-sıktır. Süddî de bu görüştedir."[29]

Bütün bu görüşleri naklettikten sonra meseleyi bir neticeye bağlamak İstersek şöyle diyebiliriz: Bu âyet-i kerimelerde Allah'ın indirdikleriyle hük-metmeyenlerden, "kâfirler, zalimler ve fasıklar" diye söz edilmektedir. Bu da gösteriyor ki, onların kâfirliği Allah'ın hükmünü inkâr etmelerinden; zalimlikleri, Allah'ın hükmüne aykırı hüküm vermelerinden; fasıkları da, Allah'ın hükmünün dışına çıkmış olmalarından doğmaktadır. Binaenaleyh Allah'ın indirdiklerine inandığı halde onu uygulamayan zalim ve fasık ise de kâfir değildir. Fakat inanmadığı için uygulamayan ise hem kâfirdir hem de zalim ve fasıktır.[30]

Kıymetli âlimlerimizden murhum Muhammed Hamdı Yazır Efendi, bu meseleyi şöyle ifade ediyor: "Küfürleri, hükm-i ilâhîyi inkâr veya istihkar etmelerinden; zulümleri, mi'yar-ı hakk olan hükm-ı ilâhîyi atıp başka ahkâm ile hükmettiklerinden; fasıklıkları da, hükm-ı haktan dışarı çıktıklarından dolayıdır. Şu halde ya bu üç vasfın hepsi birliktedir veya her biri hükümden imtinaa munzam olan bir hale göre müstakil sıfatlardandır."[31]

3. Hâkimliğe Talip Ve Hırslı Olmak

3577... Abdurrahman b. Bişr el-Ensarî el-Ezrak'den rivayet olunmuştur, dedi ki:
Ebû Mes'ud el-Ensarî [32] (bir gün insanlardan oluşan) bir halka içerisinde otururken, Kinde kapılarından iki adam yanlarına girerek: (İçinizde) bizim aramızda hüküm verecek bir kimse yok mudur? diye sormuşlar. Halka (da bulunanlar) dan birisi de: Ben (varım) demiş. Bunun üzerine Ebû Mes'ud (yerden) bir çakıl taşı alarak o adama atmış ve: Vazgeç, çünkü (Hz. Peygamber zamanında) hâkimliğe heves etmek iyi karşılanmazdı, demiştir.[33]

Açıklama

Bu hadis-i şerif, Hz. Peygamber devrinde hâkimlik yapmaya istekli olmanın kerih görüldüğünü ifade etmektedir. 3572 ve 3574 namaralı hadis-i şeriflerin şerhinde de açıkladığımız gibi, Hz. Peygamber devrindeki bu hüküm herkese şamil olmayıp, hâkimlik ehliyetine sahip olmayan kimselere aittir. Şüphesiz ki bu durum hâkimlik görevi için gerekli olan ehliyete sahip olmayan kimselerin bu görevi üstlenmelerinin doğru olmadığını gösterir.
Bezi yazarı, metinde geçen Kinde kapılarından maksadın Küfe kapılan olduğunu söylemiştir.
Ebû Mes'ud'un uzun süre Kûfe'de eğleştiğine bakılırsa, söz konusu hâdisenin Kûfe'de vuku bulmuş olması ihtimalinin kuvvetli olduğu söylenebilir.[34]

3578... Enes b. Mâlik'den, şöyle demiştir: Ben Rasûlullah (s.a)'m şöyle buyurduğunu işittim: '*- Kim hâkimlik görevi (ni üstenmek) ister ve bu göreve talip olmaz ve onu elde etmek için (aracılardan) yardım istemez (fakat liya-katından dolayı bu göreve getirilir) ise; Allah ona, doğru hareket etmesine yardımcı olacak bir melek indirir."
Ebû Dâvûd dedi ki; (Bu hadisi) Vekî İsrail'den, Abdü'l-A'lâ'dan, O Bilâl b. Ebû Musa'dan, o Enes'ten, o da Peygamber (sa.)'den rivayet etti.
Ebû A vâne ise Abdü 'l-A 'lâ'dan, o Bilâl b. Mirdâs el-Fezârî'den, o Hayseme el-Basrî'den, o da Enes'ten rivayet etti.[35]

Açıklama

Bu Hadis-i Şerifte; hâkimlik görevine yetkili görülerek değil de sadece kendi arzusu ve bir takım aracıların yardımıyla getirilen kimselerin bu görevlerini yürütmeleri hususunda Allah'ın yardımına nail olamayıp, sadece kendi sınırlı güç ve kuvvetiyle başbaşa kalacakları anlatılmaktadır. Kendilerinin hiçbir hevesi olmadığı halde sırf* liyakatli görüldükleri için yetkili makamlarca bu göreve getirilen kimselerinse bu görevlerinde Allah'ın özel yardımına nail olacaklar ve Cenab-ı Hakk onlara özel bir melek göndererek bunun vasıtasıyla doğru kararlar alabilmelerini sağlayacaktır.
Şüphesiz ki bir meleğin yardımı, hâkimlik görevini yürüten kimseye vereceği ilhamla olacaktır.
Allah'ın böyle bir yardımına erişen hâkimle bu yardımdan mahrum kalan hâkim arasındaki başarı farkını ise açıklamak gerekmez. Enes b. Mâlik (r.a) ile ilgili açıklama 4 numaralı hadis-i şerifin şerhinde geçmiştir. Rüşvet ile hâkimlik görevine gelen kimsenin hâkimliğinin geçerli olmadığında icmavardır.[36]

3579... Ebû Musa (el-Eş'arîyden; Rasûlullah (s.a)'m şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:
"Biz bu görevimize onu isteyeni hiçbir zaman getirmeyiz" yahutta "getirmeyeceğiz"[37]

Açıklama

Hz. Peygamber (s.a), kendiliğinden hâkimlik yapmaya heves edip hakimlik görevi almak üzere kendisine müracaat eden kimselere bu görevi vermemiştir.
Çünkü bir önceki hadis-i şerifte açıklandığı üzere, bu göreve kendi arzusu ve isteğiyle gelen kimseler kendi güçleriyle başbaşa kalırlar, Allah'ın özel yardımına nail olamazlar.[38]

4. Rüşvetin Çirkinliği

3580... Abdullah b. Amr'dan, demiştir ki:
Rasûlullah (s,a), rüşvet verene de alana da lanet etti.[39]

Açıklama

Arapçada rüşvet verene "râşi" alana "mürteşi" ve rüşveti verenle alan arasında aracılık yapana da "râiş" denir.

İbn Esîr'in en-Nihâye isimli eserinde; bir kimsenin hakkını elde etmek veya bir haksızlığı önlemek için verdiği paranın rüşvet olmadığı ifade edilmektedir. Nitekim Habeşistan'da bir zorlukla karşılaşan İbn Mes'ud'un, iki dinar vererek kendini kurtardığı ifade edilmektedir.

Aliyy'ül-Kârî'nin, Mirkat şerhinde; rüşvetin hakkı iptal, bâtılı ikâme etmek için verilen menfaat olduğu ifade edilmekte; hakka erişmek, zulmü önlemek için bir menfaat vermekte sakınca olmadığı belirtilmektedir. Yine aynı eserde, bir kimsenin bir hakkı sahibine vermek uğrunda sarfetmek üzere rüşvet alınmasında bir sakınca olmadığı kaydediliyor. Fakat bu meselede rüşveti alan kimsenin bu davayı halletmek üzere görevlendirilmiş bir hâkim veya bir yetkili olmaması gerekir. Çünkü bu davayı adaletli bir şekilde neticelendirmek onların aslî görevi olduğundan bu iş için rüşvet almaları caiz olmaz. Nitekim Hanefî ulemasından İbn Melek de bu görüştedir.[40]

Aliyyül-Kârî bu görüşü ifade ettikten sonra, bütün bu görüşleri aslında Hattâbî'den naklettiğini belirterek şöyle diyor: "Hattâbî'nin; bir kimsenin bir hakkı sahibine vermek uğrunda harcamak üzere rüşvet almasında bir sakınca olmadığını söylemesi aslında; "Mü'min kardeşinin işinin görülmesi için aracı olan kimse bu yardımından dolayı kendisine gönderilmiş olan hediyeyi kabul ederse faiz kapılarından büyük bir kapıya gelmiş olur" mealindeki 3541 numaralı hadisin zahirine aykırıdır."

Mecmau'l-Bihâr isimli eserde de; bir kimsenin kendi hakkını elde etmesi ya da bir haksızlığı önlemesi için verdiği malın rüşvet olmadığı ifade edilmektedir.

Ancak Şevkânî; Mecmau'l-Bihâr'da zikredilen bu görüşün bir delile dayanmadığını söylemektedir.[41]

Bu mevzuya Hanefî ulemasından Bedreddin Aynî'nin şu sözleriyle son veriyoruz:

"Rüşvet dört kısımdır:

1- Alınması da verilmesi de haram olan rüşvet. Hâkimlik görevini elde edebilmek için verilen rüşvet gibi.

2- Hâkimin görevi başında vereceği bir hüküm için aldığı rüşvet. Bu rüşvetin hem alınması, hem verilmesi haramdır.

3- Bir kişinin malını veya canını kurtarmak için verdiği rüşvet. Bu sınıfa giren rüşveti almak haramsa da vermek haram değildir.

4- Sultan katında halledilmesi gereken fakat çıkmaza giren bir işin halledilmesi için verilen rüşvet. Bu sınıfa giren rüşvetin de alınması haram, verilmesi helâldir.[42]

5. Devlet Memurlarının Hediye Kabul Etmelerinin Hükmü

3581... Adiyy b. Amîre el-Kindî'den, Rasûlullah (s.a)'ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"Ey insanlar, sizden birisi bizim bir işimizin başına getirilir de o işten (hasıl olan) bir iğneyi veya daha küçüğünü bizden gizlerse bu (gizlediği şey onun boynuna geçecek) bir bukağıdır. (Bu kimse) kıyamet gününde Allah'ın huzuruna onunla beraber gelir. (Ravi, sözlerine şöyle devam etmiştir:) Ensar'dan siyah bir adam ayağa kalktı, (şu anda ben) o adamı görüyor gibiyim.

Ey Allah'ın Rasûlü, görevim benden geri al, dedi. (Hz. Peygamber de ona):

"Bu (sözü söylemenin sebebi) nedir?" diye sordu.

Ben seni şöyle şöyle derken işittim; karşılığını verdi. (Bunun üzerine Hz. Peygamber):

"Ben bu sözü (yine de) söylüyorum. Bizim bir işte görevlendirdiğimiz kimse (bu görevi esnasında halktan almış olduğu malların) azını da, çoğunu da (bize) getirsin. Bu iş (in)den dolayı (kendisine) verileni alsın. Alınması yasaklanan şeyi de almasın" buyurdu.[43]

Açıklama

Bu hadis-i §erif; memurların, görevleri esnasında halktan aldıkları malları, hangi isim altında alırlarsa alsınlar devlet hazinesine teslim etmeleri gerektiğini, teslim etmedikleri takdirde ahiret gününde bu malın bir bukağı şekline gelerek o memurun boynuna geçeceği ifade edilmektedir. Çünkü memur ya da hâkimin aldığı bu mal rüşvetten başka bir şey değildir.

Bu bakımdan memurun, akrabalarının ve eskiden beri hediyeleştiği kimselerin dışındakilerden hediye alması haramdır. Sıla-i rahim sayıldığı için akrabalarından; eski dostluğun devam etmesi için de eskiden beri hediyeleşe-geldiği kimselerden hediye alması caiz görülmüştür. Bunların dışındaki kimselerden ise asla hediye kabul edemez. Nitekim, "Memurların hediye alması ihanettir."[44] hadisi ile, "Benim gönderdiğim memura ne oluyor ki; bu sizin bu da bana hediye edildi, diyor! Babasının yahutta anasının evinde otursaydı, kendisine hediye edilecek mi edilmeyecek mi baksaydı ya!..."[45] hadis-i şerifi bunu ifade etmektedir.[46]

Bu mevzuda merhum Ömer Nasuhi Bilmen şöyle diyor: "Hâkim, başkalarının hediyelerini almamalı, bir malı kendisine kıymetinden noksana satmalarını veya kendisine borç vermelerini kabul etmemelidir. Bir hâkim ancak

kendisinden rütbeten mukaddem olup kendisine hâkimliği veren zâtın hediyesini kabul edeceği gibi, kendi zîrahm-ı mahremin hediyesini de kabul edebilir. Kezalik; kendisinin hâkim olmadan önce dostu olup kendisine hediye vermek mutadı bulunan kimsenin de mutaddan ziyade olmayan hediyesini kabul edebilir. Elverir ki bunların bir davaları bulunmasın."[47]

6. Hüküm Nasıl Verilir?

3582... Ali (r.a.)'dan rivayet olunmuştur; dedi ki: Rasûlullah (s.a) beni Yemen'e hâkim olarak göndermişti. (Kendisine);

Ey Allah'ın Rasûlu, sen beni gönderiyorsun ama ben daha çok küçüğüm ve nasıl hüküm vereceğimi bilmiyorum, dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Allah senin kalbini (doğru hüküm verebilme yoluna) eriştirecek, dilini (doğru hüküm vermede) sabit kılacak. Binaenaleyh (mahkeme olmak üzere) huzuruna iki hasım geldiği zaman, birincisini dinlediğin gibi diğerini de dinleyinceye kadar hüküm verme. Bu (vereceğin) hükmün aydınlığa kavuşması için daha uygundur."

(Hz. AH sözlerine devamla: O günden beri hâlâ bu tavsiyesine göre) "hâkimliğe devam ediyorum.” yahutta-: "Bir daha hüküm vermekte tereddüte düşmedim" dedi.[48]

Açıklama

Hattâbi şöyle demiştir:

"Bu hadis-i şerif; hâkimin, hasımlardan birim dinleyip öbürünü dinlemeden hüküm vermesinin caiz olmadığına delalet etmektedir.

Hadis-i şerifte hâkimin mahkemede hazır bulunan iki hasımdan birini dinlemekle yetinerek hüküm vermesinin caiz olmadığ: ifade edildiğine göre, hâkimin, hasımlardan mahkemede bulunmayanı dinlemeden hüküm vermesinin caiz olmayacağı öncelikle ortaya çıkmış olur. Çünkü orada hazır bulunmayan hasmın hükmü etkileyecek kuvvetli bir delilinin bulunması mümkündür.

Şüreyh, Ömer b. Abdülaziz, Ebû Hanîfe ve İbn Ebî Leylâ hazretleri bu görüştedirler."

Hanefî ulemasından Aynî'nin açıklamasına göre, bu konuda İmam Ahmed ile îmam Mâlik ve İmam Şafiî şöyle demişlerdir: "Hasımlardan birinin şehirde olduğu bilinip de yeri bilinmediği için mahkemeye eelbedilmezse, mahkemeye gelen kişiyi dinlemekle iktifa edip mahkemeye gelmeyen kişinin gıyabında hüküm vermek caizdir. Fakat yeri bilindiği ve kendisi ile irtibat kurulamadığı halde mahkemeye gelmeyen kişi hakkında iki görüş vardır."[49] Bazıları da; "Onun malından maruf veçhile sana ve oğullarına yetecek kadar al" mealindeki hadisi[50] delil getirerek; gaib sanığın istediği zaman mahkemeye müracaat edip elindeki belgeleri ibraz etme hakkı saklı kalmak üzere hâkimin mahkemede hazır bulunanı dinlemekle yetinip hüküm verebileceğini söylemişlerdir.

Ancak, mahkemeye gelmeyen hasım hakkında hüküm verilmemesi bunun suçlular tarafından istismar edilmesine ve kişilerin hukukunun ihlâl edilmesine sebep olacağından, ashabı rey şu beş yerde gaib hakkında hüküm verebileceğini söylemişlerdir:

1- Sanık ölü ise hâkim onu dinleyemeyeceğinden aleyhine hüküm verebilir.

2- Bir adam birisine bir emanet bıraktıktan sonra emaneti alan kimse bulunamasa, kendisi mahkemede bulunmadığı halde hâkim bu emanetin sahibine verilmesine hükmedebilir.

3- Bir kadın kocasından nafaka alabilmek için mahkemeye müracaat etse de kocası mahkemeye ifade vermeye gelmezse, hakim onu dinlemeden kadına nafaka bağlanması için karar verebilir.

4- Sanık çocuk ise ve mahkemeye gelmemiş ise hâkim onu dinlemeden gıyabında hüküm verebilir.

5- Bir kimse şüf'a hakkının kendi haberi olmadan satıldığını iddia eder de, davalı şahıs mahkemeye gelmezse, gıyabında aleyhine hüküm verilebilir.

Bu mevzuda merhum Ömer Nasuhi Bilmen şöyle diyor: "Hanefî fıkıh âlimlerinden bazılarına göre gaib alehine hüküm vermek sahih değildir. Bu mezhebce meşhur olan budur."[51]

Her ne kadar metinde Hz. Ali'nin; “Ben nasıl hüküm verileceğini bilmiyorum" dediği ifade ediliyorsa da aslında Hz. Ali; kitap ve sünneti en iyi şekilde biliyordu. Ancak bu sözüyle, kitap ve sünnetten hüküm çıkarma hususunda yeteri kadar tecrübe sahibi olmadığını ifade etmek istemişti.[52]

7.Hakimin Yanlış Hüküm Vermesi

3583... Ummü Seleme'den, demiştir ki: Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu:

"Ben ancak bir insanım. Siz davalarınıza bakmam için bana müracaat ediyorsunuz. Bir kısmınız (hakkı savunurken) delilini ifade etme hususunda bir kısmınızdan daha güç'" olabilir, ben de ondan dinlediklerime göre hüküm veririm. Binaenaleyh ben (bu şartlar içerisinde) herhangi bir kimse için kardeşinin hakkı olan bir şeyin verilmesine hükmedersem o kimse bu şeyi almasın. Çünkü ben (bu şekilde verdiğim hükümle) ona ateşten bir parça kes(ip ver)mişim (demek)tir."[53]

Açıklama

Metinde geçen "Çünkü ben (bu şekilde verdiğim hükümle) ona ateşten bir parça kes (ip ver)mişim (demek)tir" cümlesinden murad; eğer zahire göre verdiğim hüküm bâtına ve gerçeğe uymazsa böldüğüm şey ona haramdır, kendisini cehenneme götürür demektir. Burada şöyle bir sual hatıra gelebilir: Bu hadisin zahirinden anlaşıldığına göre, Peygamber (s.a) bazen zahiri bâtına muhalif hüküm verebilir; halbuki usûl-i fıkıh âlimleri ittifakla, onun ahkâm babında hata üzerine hüküm ikrar etmeyeceğini ve hükümlerinin terk edilemeyeceğini söylemişlerdir.

Buna şöyle cevap verilir: Bu hadisle usûl-i fıkıh kaidesi arasında çelişki yoktur. Çünkü usûl-i fıkıh âlimlerinin muradları; Rasûlullah (s.a)'ın kendi içtihadı ile verdiği hükümlerdir. Hadis-i şerifte bahsedilen hüküm ise icti-hadla değil, yemin ve şahid gibi bir beyyineye istinadan verilen hükümdür. Böyle bir hükme hata denilmez. Hüküm teklif-i ilâhîye göre verilmiştir; ve sahihtir. (Bu husustaki teklîf-i ilâhî, iki şahidin dinlenmesi gibi şeylerdir. Şahidler yalancı iseler vebal de onlara ait olur. Hükümde bir kusur yoktur.)

Rasûlullah (s.a): "Ben ancak birinsanım"-buyurmakla, insanlık haline tenbihte bulunmuştur. İnsan gaybı ve hâdiselerinin sırlarını Allah Teâlâ bildirmedikçe bilemez. Peygamber (s.a)'e de, sair insanlar gibi zahire göre hüküm vermek caizdir. Hükümlerin sırlarını ancak Allah bilir. O halde zahire göre şahit ve yemin gibi beyyinelerle hüküm verir. Bu hüküm sirr-ı ilâhiye muhalif olabilir; fakat o ancak zahire (yani eldeki delile) göre hüküm vermekle mükelleftir; ta ki bu hususta ümmeti de ona tâbi olsun.

"Herhangi bir kimse için kardeşinin hakkı olan bir şeyin verilmesine hükmedersem..." ifadesindeki (müslüman) kardeşinin tabiri, ihtirazi bir kayd değil, ekseri hallere bakılarak söylenmiştir. Yoksa bu hususta zımmi, muâhid ve mürted gibi kâfirlerin malları da müslümanın malı gibidir.

"Onu (İsterse) üzerine alsın; yahut (dilerse) terketsin" cümlesinden maksad, muhayyerlik değil, tehdittir. Bu cümle, "İsteyen iman etsin, isteyen de küfür" âyet-i kerimesine benzer. Mezkûr âyetten murad tehdittir.[54]

Bazı Hükümler

1. Hüküm zahire göre verilir. Mamafih bu mesele ihtılaflıdır. imam Malık in meşur kavline göre, hakim kendi bilgisine dayanarak hiçbir hüküm veremez. İmam Ahmed ile, İshak'ın, Ebû Ubeyd ve Şa'bî'nin görüşleri de budur.

Ulemadan bir kısmına göre, hâkim mal ve şer'î cezalara (hududa) ait bir davada da kendi bildiği ile amel edebilir. Ebû Sevr ile, bir kavline göre İmam Şafiî'nin mezhepleri de budur.

Bazıları, "Hâkim yalnız hüküm meclisinde işiterek öğrendikleri ile amel eder" demiş, bazıları da hâkimin hüküm meclisinde ve başka yerde işittikleri ile hüküm verebileceğini, yalnız mal davasında bunun caiz olmadığını soy-

lemislerdir. Hanefîlerden Ebû Yusuf ile İmam Muhammed'in ve bir kavle göre İmam Şafiî'nin mezhebi budur. Bu hususta daha başka kaviller de vardır.

2. Zanla amel caizdir. Bu husus, hâkim hakkında ittifak edilen bir konudur. Tahavî diyor ki: "Bir kısım âlimler; hâkimin mal temliki, mülk izâlesi, nikâh, talâk ve benzeri şeylerde verdiği hüküm nafizdir. Ama bâtında o hüküm şahidlerin şahadetine ve o şahadetle zahire göre verilen hükme muhalifse, hâkimin hükmü temlik, tahrim ve tahlili icab etmez; demişlerdir. İmam Ebû Yusuf da buna kail olanlardandır.

Başkaları bunlara muhalefet etmiş ve; mal temliki hususunda hüküm bâtına göredir; fakat nikâh, talâk gibi hükümler zahiren adil, bâtınen mecruh olan şahitlerin şahadetleri ile verilmişse hem zahiren ve hem de bâtınen nafizdir, demişlerdir. Ebû Hanîfe ile Muhammed'in kavilleri de budur."[55]

3584... Ümmü Seleme (r.anhe)'den şöyle dediği rivayet olunmuştur:

Kendijerim ait bir miras hususunda ihtilâfa düşen iki kişi Rasûlullah (s.a.)'a geldiler. (Davalarını isbata yarayacak) bir belgeleri yoktu, sadece (kendilerine göre) bir iddiaları vardı. (Bunun üzerine) Peygamber (s.a)

(onlara bir önceki hadisin) benzeri sözler söyledi. (Bu) iki adam (Hz. Peygamber'in konuşmasını dinleyince) ağla(maya başla)dılar. Her biri (diğerine): "Benim hakkım senin olsun" dedi. Hz. Peygamber (s.a) de;

"(Şu) davranışı gösterdiğinize göre; malınızı kendi aranızda bölüşme yoluna gidiniz. Bunu yaparken önce (malı) iki eşit parçaya bölünüz, sonra (aranızda) kur'a çekiniz (sonunda birbirinizle) helâllesiniz" buyurdu.[56]

Açıklama

Bu hadis; sulhun belirli bir netice üzerinde yapılabileceğini, kesin bir netice belirtmeyen kapalı veya meçhul sözler üzerinde bir anlaşma yapmanın caiz olmayacağını ifade etmektedir.

İşte bunun içindir ki Hz. Peygamber, miras taksimi için kendisine müracaat eden kişilere; önce herkesin hakkına razı olup sadece kendi hakkını almaya niyet etmesini, bu maksatla malı iki eşit parçaya bölüp bu parçaların hangisinin kime düşeceğini kur'a usulüyle belirlemelerini, bu şekilde herkesin payı kendi eline geçtikten sonra da birbirleriyle helâlleşmelerini emretmiştir.

Aliyyü'l-Kârî'nin açıklamasına göre; Hz. Peygamber'in sözü geçen kimselere mirası aralarında kendi açıkladığı şekilde adaletli bir şekilde bölüşmelerinden sonra birbirleriyle helâlleşmelerini de emretmesi verâ ve takva yönündendir. Aslında vârislerin eline geçen malın helâl olması için malın vârisler arasında yukarda açıklandığı şekilde bölüştürülmüş olması yeterlidir. Fakat harama düşme korkusuyla şüpheli şeyleri de terketmek anlamına gelen verâ ve takva[57] yönünden helâlleşme daha ihtiyatlı bir harekettir.

İmam Ebû Hanîfe'ye göre bu hadis-i şerif Çarlığı kesin olarak bilinmeyen bir hukuk üzerinde, ihtiyat kabilinden anlaşıp sulh yapmanın caiz olduğuna delâlet etmektedir. Hz. Peygamber'in sözü geçen kimselere mal taksiminden sonra helâlleşmelerini tavsiye etmesi bu manadadır.[58]

3585... Abdullah b. Râfi'den; dedi ki:

Ben Ümmü Seleme'yi, Peygamber (s.a.) den şu (bir önceki) hadisi (rivayet ederken) işittim.

(Abdullah b. Râfî' sözlerine devamla şöyle) dedi: Miras ve kaybolup gitmiş bir takım mallar hususunda (iki şahıs Hz. Peygamber'e müracaat ederek birbirlerinden) davacı oldular. Bunun üzerine (Hz. Peygamber):

"Ben, hakkında bana (bir vahiy) inmemiş olan hususlarda kendi re'yimle hüküm veririm" buyurdu.[59]

Açıklama

Bu hadis-i şerif, "İki husustan birinin hükmünü, aralarındaki illet benzerliğinden dolayı diğerinde de geçerli kılmak"demek olan kıyasın meşruluğuna delâlet etmektedir. Usûl-i fıkıh âlimleri; bu hadis-i şerife bakarak kıyasın meşruluğuna hükmetmişlerdir.

Bilindiği gibi hâdiseler sınırsız olduğundan, her hâdise hakkında Kitap ve sünnette nass bulunamaz. Fakat Kitap ve sünnette bu hâdiselere asıl teşkil edecek hükümler konmuştur. Kıyas sayesinde toplumlarda olup biten hâdiseleri bu aslî hükümlerden birine bağlamak mümkün olur. Bu hadisin bab başlığı İle ilgisi; hâkimin zahirî delillere göre hüküm verdiği İçin, bazen işin iç yüzüne vâkif olamayarak hatalı hüküm vermekten kurtulamayacağı noktasındadır.[60]

3586... Ömer b. el-Hattâb (r.a) minber üzerinde iken şöyle demiştir:

Ey insanlar, ancak Rasûlullah (s.a)'nı içtihadında kesin isabet yardır. Çünkü Allah ona (doğruyu bizzat kendisi) göstermiştir. Bizden (çıkan) içtihad (lar ise, doğruyu çıkarmak için gücümüz nisbetinde ortaya konmuş fikrî) bir gayret (in semeresinden ibaret)tir.[61]

Açıklama

Metinde geçen, "Çünkü Allah ona (doğruyu bizzat kendisi) göstermiştir" cümlesiyle kastedilen, "Biz sana kitabı gerçek ile indirdik ki, insanlar arasında Allah'ın sana gösterdiği şekilde hüküm veresin"[62] âyet-i kerimesidir.

Görüldüğü gibi bu âyet-i kerimede Yüce Allah'ın hakikatleri Rasûlüne açık bir şekilde gösterdiği ifade edilmektedir. Binaenaleyh Hz. Peygamber, Kur'an-ı Kerim ve kendisine gelen diğer ilhamlar sayesinde hak ve hakikati eksiksiz olarak öğrendiği için onun görüşleri hatadan uzaktır. Allah'ın hıfz-ü himâyesi altındadır. Onun dışındaki insanların ictihadlarmın isabet derecesi ise kendi güçlen nisbetindedir. Hakkı ortaya çıkarabilmek için olanca güçlerini sarfederler; fakat neticenin isabetli mi yoksa hatalı mı olduğu bilinmez.

Bu hadis munkatı'dir. Çünkü senedinde bulunan tbn Şihâb ez-Zührî'nin Hz. Ömer'le görüşüp konuşmadığı bilinmektedir.

Hadisin bab başlığı ile ilgisi ise, Hz. Peygamber'in dışındaki hâkimlerin verdikleri hükümlerde yanılabilecekleri noktasındadır.[63]

3587... Muaz b. Muaz dedi ki:
(Şu bir önceki hadisi) bana Ebû Osman eş-Şâmî de haber verdi. Ben ondan yani (Ebû Osman eş-Şâmî künyesiyle tanınan) Harîz b. Osman'dan daha faziletli birini gördüğümü sanmıyorum.[64]

Açıklama

Bu sened, Sünen-i Ebû Dâvûd nüshalarının bir kısmında bulunmamaktadır. Hadis sarihleri bu hadisin burada ne maksatla zikredilmiş olduğunu tesbit edemedikleri için hadisin bu babda zikredilmiş sebebini anlayamadıklarını söylemekle yetinmişler ve hadis üzerinde daha fazla açıklamaya girmemişlerdir.[65]

8.Davacı İle Davalı Mahkemede Hakimin Önünde Otururlar

3588... Abdullah b. ez-Zübeyr'den, (şöyle) dediği rivayet olunmuştur:
Rasûlullah (s.a.), davacı ile davalının hâkimin önünde oturmalarını emretti.[66]

Açıklama

Mevzumuzu teşkil eden bu babın başlığında bulunan"keyfe =nasıl" kelimesi fazladandır.Çünkü bu babda bulunan hadislerle davacı ile davalının hâkim huzurunda nasıl oturacağına dair bir ifade yoktur. Bu sebeple biz bab başlığını tercüme ederken söz konusu kelimeye yer vermedik.
Bu hadis-i şerif,.mahkemede davacı ile davalının hâkimin önünde oturmalarının meşruluğuna ve hâkimin mahkeme süresince ikisine de eşit davranması gerektiğine delâlet etmektedir. Bu hususta Ö. Nasuhi Bilmen şöyle diyor.
Hakim,hasımların arasında adi ile müsavata riayetle muameleye memurdur. Binaenaleyh, iki taraftan biri her ne kadar, eşraftan, diğeri ise ahad-ı nâsdan olsa veya biri müslim diğeri gayri müslim bulunsa hâkimin, mahkeme zamanında bunları oturtmak ve kendilerine bakmak ve söz söylemek gibi muhakemeye müteallik bütün hususatta adaletle, müsavata riayet etmesi lâzımdır. Nitekim bir hadis-i şerifte: "Sizden biri kaza ile mübtela olunca hasımlarını oturtmakta, nazarda, işarette müsavi tutsun; sesini iki hasımdan yalnız birine karşı yükseltmesin..." buyurulmuştur.
tslâm hukukunda, siyâsetinde müsavata riayet bir vecibedir. Hiçbir kimsenin mevkii, hakkında icab eden cezanın sükutuna sebep olamaz ve herkes hâkim huzurunda aynı vaziyette bulunur, müsavat ihlâl edilemez. Nitekim bir'hadis-i şerifte şöyle buyurulmuştur: "Sizden evelki kavimleri helak eden hal şudur: Onların arasında mevki sahiplerinden biri bir hırsızlık yapınca bırakırlardı, zayıf mevkisiz biri yaptı mı hakkında hırsızlık cezası tatbik ederlerdi,"
Demek ki, böyle müsavatı ihlâl eden bir muamele, bir milletin helakine, inkırazına başlıca bir sebeptir.
Meşhurdur ki, İmam Ali (k.v) hilâfeti zamanında kendi tarafından tayin edilmiş olan Kadı Şüreyh huzurunda bir zırh meselesinden dolayı bir ya-hudi ile murafaada bulunmuştu. Her ikisi de mahkemede aynı vaziyette bulunuyordu. Hâdiseye bir zat ile beraber Hz. Ali'nin muhterem oğlu da muttali idi. Fakat bir şahit kâfi ve babası lehine oğlun şahadeti muteber olmadığından, Kadı bunların şahadetini kabul etmemiş, nihayet yahudinin lehine karar vermişti.
Kadı Şüreyh, mahkeme esnasında İmam Ali'ye hitaben: "Ey Ebû Hasan" diye hitab etmişti. Böyle künye ile hitap ise hasma karşı İmam Ali hakkında bir tazim ve ihtiram ifadesi taşıyor olduğundan İmam Ali Hazretleri, bundan hoşlanmamış; kendisine de yalnız adıyla hitap etmesini istemişti.
İşte bir emîrül mü'mininde tecelli eden bu adalet ve müsavat, bu hakka inkiyad hasreti, hasmının hakikati itiraf etmesine ve şeref-i İslama nailiyetine vesile olmuştur."[67]
Bu hadisin senedinde Mus'ab b. Sabit vardır. Bu ravinin rivayetlerine güvenilemez.[68]

9. Hakimin Öfkeli İken Hüküm Vermesi

3589... Abdurrahman b. Ebî Bekre'nin, babası (Ebû Bekre)'den naklettiğine göre;

Ebû Bekre, (Sicistan'da hâkimlik görevinde bulunan Ubeydullah isimli) oğluna bir mektup yazarak, Rasûlullah (s.a)'ın şöyle buyurduğunu bildirmiştir:
"Hâkim öfkeli iken iki kişi arasında hüküm veremez."[69]

Açıklama

Bilindiği gibi öfke aklı giderir, insanın tabii halini i'tidal çizgisinden çıkarır, dolayısıyla olculu ve dengeli hareket etmesine engel olur. Hattâbî'nin açıklamasına göre; şiddetli açlık, korku, hastalık ve acı da öfke gibi olduğundan bu halet-i nahiyeden biri veya birkaçı içersinde bulunan hâkimlerin bu halde iken hüküm vermeleri yasaklanmıştır. Selâmet Yollan isimli eserde şöyle denilmektedir:
"Bu hadisteki nehyi cumhur-u ulema kerahete hamletmişlerdir. Hatta Nevevî, Müslim Şerhi'nde, "Hâkimin öfkeli iken hüküm vermesinin keraheti" ismiyle bir bab tahsis etmiştir. Buharî ise aynı baba; "Öfkeli iken kadı hüküm yahud müftü fetva verebilir mi?" adını vermiştir. Ulemanın buradaki nehyi kerahete hamletmelerinin sebebi nehyin illetidir. İllet öfkedir. Fakat öfkenin, hükmü menetmekle bir münasebeti yoktur. Ancak hükmün husulüne bir zan teşkil eder. Zira fikri alt üst eder, düşünülmesi icab eden şeylerden kalbi alıkoyan Böyle bir hal ise hata ile neticelenebilir. Şu kadar var ki her öfke ve her insan bir değildir. Eğer öfke hakla bâtılın arasını ayırama-yacak dereceye varırsa o halde hüküm vermek şüphesiz haramdır. O dereceye varmamışsa mekruhtur. Hadisin zahirine bakılırsa, öfke dereceleri ile sebepleri arasında bir fark yoktur. Lâkin İmamü'l-Harameyn ile Bagavî, bu öfkeyi Allah için olmayan öfkeye tahsis etmişler ve: "Çünkü Allah için olan gadap zulme manidir; fakat nefis için olan mani değildir." demişlerdir..Ha-nefîlerin mezhebi de budur. Fakat bu tevcihi birçok hadis uleması kabul etmemişler; onu hadisin zahirine muhalif görmüşlerdir. Bunlar; "Vakıa Peygamber (s.a) Zübeyr kıssasında öfkeli iken hüküm vermişse de, onun ismeti gazabının kendisini hakdan alıkoymasına manidir" diyorlar.
Fazla açlık ve susuzluk da gazab hükmündedir. Bu babda Dârekutnî ile Beyhakî, Ebû Saîd el-Hudrî'den şu hadisi tahric etmişlerdir:
"Peygamber (s.a): Hâkim ancak tok ve suya kanmış iken hüküm verebilir, buyurdu." Yalnız hadisin isnadında zayıf bir ravi vardır.
Kalbin huzurunu kaçıran uyku, keder ve hastalık gibi şeyler de gazap hükmündedirler."[70]
Fazla sevinç, uykusuzluk, şiddetli sıcak ve soğuk, mide dolgunluğu, ziyade yorgunluk da sıhhatli düşünmeye engel olacağından öfke hükmündedirler.[71]

10. Hâkimin Müslümanların İdare Ve Himayesi Altında Yaşaman Gayri Müslimlerin Davasına Bakması

3590... İbn Abbas'tan, şöyle dediği rivayet olunmuştur: "Sana gelirlerse ister aralarında hükmet, ister onlara yüz çevir"[72] (âyeti kerimesi) neshedilmiştir. (Çünkü Yüce Allah daha sonra indirdiği başka bir âyet-i kerimesinde): "Ve aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet" buyurmuştur.[73]

Açıklama

Bu hadis-i şerifte; Yüce Allah, İslâmın ilk yıllarında, "Sana gelirlerse, ister aralarında hükmet, ister onlardan yüz çevir"[74] âyet-i kerimesiyle Hz. Peygamber'i mahkeme olmak üzere kendisine müracaat eden gayrimüslimlerin davalarına bakıp bakmamakta muhayyer bırakmışken, daha sonra indirdiği Mâide sûresinin 49. âyetiyle onların arasında meydana gelen anlaşmazlıklarda da bizim kitabımıza göre hüküm vermesini emrettiği ifade edilmektedir.
Atâ, Nehaî, Şa'bî, Katâde, İbn Cerîr, Esamm, Ebû Müslim ve Ebû Sevr'e göre ise, Mâide sûresinin 40. âyetinde ifade buyurulan muhayyerlik bakidir, yürürlükten kaldırılmış değildir ve tüm müslüman hâkimler için geçerlidir. Binaenaleyh, gayrimüslimler davalarının halli için müslüman mahkemelerine müracaat ederlerse, hâkimler onların davasına bakıp bakmamakta muhayyerdirler.
İbn Abbas (r.a) ile Mücâhid, İkrime, Hasan-ı Basrî, Atâ el-Horasanî, Ömer b. Abdülaziz ve Zührî'ye göre ise, bu muhayyerlik hükmü Mâide sûresinin 49. âyet-i kerimesiyle neshedilmiştir. Bu yüzden müracaat ettikleri zaman gayrimüslimleri kendi hâkimlerine göndermek caiz değildir. Hanefî uleması da bu görüştedir.
İmam Şafiî ise "müslümanların himayesinde yaşayan zımmîler müracaat ettikleri zaman onların davasına bakmak müslüman hâkim üzerine vaciptir. Fakat hâkim müslümanlarla belli bir süre için barış antlaşması yapan antlaşmahların davasına bakıp bakmamakla muhayyerdir" demiştir.

Muhayyerlik hükmünün, taraflardan birisinin müracaatı haline; vücûb hükmünün de taraflardan her ikisinin de müracaatı haline ait olduğu kabul edilirse bu görüşlerin arası te'lif edilmiş olur.[75]
Taraflardan birisinin müslüman olması halinde İse mahkemeye getirilen, davaya bakılmasının'vacip olduğunda mezhep imamları ittifak etmişlerdir.[76]

3591... İbn Abbas'tan rivayet olunmuştur; dedi ki: "Sana gelirlerse, ister aralarında hüküm ver ister onlardan yüz çevir"[77] âyet(i ile) bunun devamı (olan), "Ve eğer hüküm verirsen aralarında adaletle hüküm ver. Çünkü Allah adalet yapanı sever." âyet(i) indiği sırada Nadîr oğullan Kureyzâ oğullarından (birini) öldürdüklerinde (onlara) diyetin yarısını öderlerdi. (Fakat) Kureyza oğullan Nadîr oğullarından (birini) öldürdüler mi (onlara) tam diyet öderlerdi. (Bu âyetlerin inmesi üzerine) Rasûîullah (s.a), onların arasında adaletle hüküm verme esasını getirdi.[78]

Açıklama

Metinde iniş sebsbi açıklanan âyet-i kerime hakkında tefsir
"Ebû Cafer İbn Cerîr Taberî der ki: Bize Hennâd ve Ebû Küreyb... Abdullah İbn Abbas'tan naklettiler ki; Mâide süresindeki bu âyetler, Benî Nadîr ile Beni Kurayzâ arasında vâki olan bir diyet harbi üzerine nazil olmuştur. Şöyle ki, Benî Nadîr'in ölüleri; değerli sayılır ve onlar için tam diyet ödenirdi. Benî Kurayzâ'nın ölüsü için ise yarım diyet ödenirdi. Bu hususta Hz. Peygamber'in hükmüne başvurdular. Allah Teâlâ da onlar hakkında bu âyet-i kerimeyi inzal buyurdu. Rasûîullah (s.a) bu konuda onları gerçeğe sevk ederek diyetlerinin eksik olduğunu bildirdi. Bunların hangisinin doğru olduğunu en iyi Allah bilir. Bu rivayeti İmam Ahmed, Ebû Dâvûd ve Nesâî, İs-hak'ın hadislerinden naklederler. Sonra İbn Cerîr Taberî der ki: Bize Ebû Küreyb... Abdullah İbn Abbas'tan nakletti ki: Bunlar, Kurayzâ ve Nâdir oğullarıydı. Nadîr oğulları daha üstün olduklarından, Kurayzâ oğullarından bir kişi Nadîr oğullarından bjrini-ûldür-ecelt olunsa,, buna-mukabil o da ölürdü. Nadir oğullarından birisi, Kurayzâ oğullarından birisini öldürecek olursa, diyet olarak yüz vesk hurma verirdi. Hz. Peygamber Medine'ye geldiğinde, Nadîr oğullarından bir kişi, Kurayzâ oğullarından birini öldürdü. Onlar da; bizim hakkımızı verin, dediler. Karşı taraf: Aramızda Allah'ın Rasûlünü hakem yapalım, dediler. Bunun üzerine, "Şayet hükmedersen aralarında adaletle hükmet..." âyeti nazil oldu."[79]
Üzerinde durduğumuz bu hadis; müslüman hâkimlerin, gayri müslim azınlıkların davasına da bakabileceğine delâlet etmektedir. Bu meselenin hükmünü bir önceki hadisin şerhinde açıkladığımız için burada tekrara lüzum görmüyoruz.[80]

11. Hâkimin Hüküm Verirken İctihadda Bulunması

3592... Hıms halkından ve Muaz b. Cebel (r.a)'in arkadaşlarından (olan) bir takım insanlardan rivayet olunduğuna göre;
Rasûlullah (s.a) Muaz'ı Yemen'e göndermek istediği zaman ona şöyle sormuştur:
"Bir dava ile karşılaşırsan nasıl hüküm vereceksin?"
Muaz da şöyle cevap vermiştir:
Allahın Kitabıyla hüküm vereceğim. "Allah'ın kitabında (bir hüküm) bulamazsan?
Rasûlullah (s.a)'ın sünnetiyle.
"Ya Rasûlullah'ın sünnetinde ve Allah'ın Kitabında da (bir hüküm) bulamazsan?"
Kendi görüşümle ictihad ederim, (hüküm vermekten) geri dönmem.
Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) (Muaz'ın) göğsüne vurarak: "Allah Rasûlünün elçisini Allah Rasûlü'nün arzusuna (muvafık hareket etmeye) muvaffak kılan Allah'a hamdolsun" demiştir.[81]

Açıklama

İctihad, lügatta, "gayret göstermek, çalışmak, olanca güci sarfetmek" demektir. Bir fıkıh ıstılahı olarak,"hakkında kesin hüküm bulunmayan bir dinî meselede hüküm ortaya koyabilmek için olanca gücün sarfedilmesi" şeklinde tarif edilmiştir.
Hattâbî'nin açıklamasına göre; metinde geçen, "kendi içtihadımla hüküm veririm" cümlesi, "kıyas yoluyla Allah'ın Kitabı ve Rasûlünün sünnetinin ruhuna uygun olarak hüküm vermeye çalışırım" manasında kullanılmıştır. Kitap ve sünnete müracaat etmeden, sırf akıl ve mantık ölçülerine göre hüküm veririm anlamında kullanılmamıştır.

Binaenaleyh bu hadis-i şerif, Kitap ve sünnette açık bir hüküm bulunmadığı zaman kıyasa başvurmanın meşruluğuna ve gereken yerde kıyasla hüküm vermenin gerekliliğine delâlet etmektedir.
Yine bu hadis-i şerif, hâkimin, hüküm vermek istediği konuda kendisinden daha bilgin ve daha fakih de olsa başka bir hâkimin görüşünü taklit edemeyeceğine delâlet etmektedir. Bu duruma göre hâkim, kendisinden daha âlim olan bir hâkimin hükmünü daha önce duymuş veya öğrenmiş de olsa, yine kendi içtihadına göre hüküm verir. Eğer vermiş olduğu hüküm diğer hâkimin hükmüne uygun düşerse uygular, uygun değilse uygulamaz.
Metinde geçen, "hüküm vermekten geri dönmem" sözü de; "ben ictihad etmekten kaçınmam, üzerime düşen ictihad görevini eksiksiz olarak yerine getirmeye çalışırım" manasında kullanmıştır.
e!-Cevzekânî; el-Mevzuât isimli eserinde, konumuzu teşkil eden bu hadisin mevzu olduğunu ve ravilerinden Haris b. Amr'ın kimliğinin meçhul olduğu gibi, "Muaz'ın arkadaşları" sözüyle de kimlerin kastedildiğinin belli olmadığını söylemiştir.
Tirmizî de bu hadis hakkında şöyle diyor: "Biz bu hadisi yalnız bu şekilde bilmekteyiz. Onun senedi bizce muttasıl değildir."
Ayrıca Hafız Cemaleddin el-Mizzî ile Buharî de bu hadisin senedini tenkid etmişlerse de Zehebî, Mîzanu'l-İ'tidâl'inde; "Bu hadisin Hz. Ömer ile Abdullah b. Mes'ud, Zeyd b. Sabit ve İbn Abbas'a ulaşan mevkuf şahidleri bulunduğunu, Beyhâkî'nin de bu mevkuf hadisleri Sünen-i Kübrâ'smda tahric ettiğini" ifade etmiştir.[82]

3593... Muaz b. CebePden, diğer bir rivayete göre de; Hz. Peygamber onu Yemen'e göndereceği zaman... (aralarında geçen konuşmayı anlatırken) bir önceki hadisin manasını zikretmiştir.[83]

Açıklama

Bu hadisle ilgili açıklama bir önceki hadisin şerhinde geçmiştir.[84]

12.Sulh

3594... Ebû Hureyre'den rivayet olunduğuna göre Rasûllah (s.a) şöyle buyurmuştur:
"Müslümanlar arasında sulh caizdir."
Ahmed (b. Abdulvahid ed-Dımışkî bu hadise) ilâve (olarak şu cümleyi de rivayet) etmiştir: "Ancak bir haramı helâl kılan ya da bir helâli haram kılan sulh müstesnadır." Süleyman b. Dâvûd da (bu hadise) ilâve (olarak şu cümleyi rivayet) etmiştir: "Rasûlullah (s.a); Müslümanlar şartları üzerindedirler buyurdu."[85]

Açıklama

Sulh: Savaşın ve anlaşmazlığın zıddıdır. Bir fıkıh terimi olarak, “iki tarafın nzasıyla ihtilâfı ortadan kaldıran bir akid" anlamına gelir.
Fıkıh âlimleri sulhu beş kısma ayırmışlardır:
1- Müslümanın kâfirle yaptığı sulh.
2- Kan koca arasında yapılan sulh.
3- Âdil taife ile bağîlerin yaptığı sulh.
4- Birbirlerinden davacı olan iki müslümanın aralarında yaptıkları sulh.
5- Müslümanların kâfirlerle haraç almak şartıyla yaptıkları sulh.
Mevzumuzu teşkil eden hadis-i şerifte söz konusu olan sulh, iki müslümanın arasında bir mal ya da bir hak üzerindeki anlaşmazlıktan doğan husumeti gidermek için yapılan sulhtur.
Hattâbî şöyle der: "Sulh, bir nevi mal ya da menfaat alışverişi cümlesinden olduğu için; iftira davası, bir kimsenin bir kadının kendi eşi olduğunu iddia etmesi gibi davalarda sulh caiz olmadığı gibi, nerede olduğu bilinmeyen bir mal karşılığında bir borcun bağışlanması gibi meçhul va'dler üzerinde yapılan sulhler de geçerli değildir. Çünkü böyle bir sulh her iki tarafın da veresiye bir alışveriş akdi yapmaları kabilindendir."
Hattâbî bu açıklamayla, aslında mâli bir mübadele olan sulhta mâli mübadelelerde riayet edilmesi gereken esasların tümüne riayet edilmesi gerektiğini ifade etmek istemektedir.
Merhum Ömer Nasuhi Bilmen'in ifade ettiği gibi; "Aleyhine dava açılan kimsenin aleyhindeki iddiayı kabul edip etmemesi itibariyle sulhler üç kısımdır:
1- Davalının aleyhindeki iddiayı kabul ettiği halde yapılan sulhler.
2- Davalının aleyhindeki iddiayı inkâr ve reddettiği halde yapılan sulhler.

3- Davalının aleyhindeki iddiayı kabul veya reddetiğini bildirmeyip iddiayı sükutla karşıladığı halde yapılan sulhler."[86]

İmam Ebû Hanîfe ile İmam Mâlik ve Ahmed b. HanbePe göre; bu üç çeşit sulhten üçü de caizdir.

Fakat İmam Şafiî ile İbn Hazme'e göre, bunlardan sadece, davalının aleyhindeki iddiaların doğruluğunu itiraf etmesi halinde yapılan sulhler sahihtir; geriye kalan iki nevi sulh ise bâtıldır.[87]

Davalının iddia ettiği hak bir miktar para ise ve yapılan sulh davalının bir miktar para ödemesiyle gerçekleşmişse, yapılan muamele bir para bozdurma muamelesinden yani "sarf'dan ibarettir. Dolayısıyle bu sulhte sarf muamelesinin esaslarına dikkat edilmesi gerekir.

Davalının itiraf ettiği hak bir ticaret malı, yapılan sulh de davalının bir-miktar para ödemesiyle gerçekleşmişse, yahutta aksi ise; yapılan muamele bir alışveriş muamelesidir. Binaenaleyh alışveriş muamelesinin bütün inceliklerine riayet edilmesi gerekir.

Eğer davalının itiraf ettiği hak bir para ya da bir ticaret malı olur da, davalının bir menfaat ödemesi karşılığında sulh yapılırsa o zaman bu sulh bir icâre muamelesi hükmünü taşır ve icâre muamelesinin esaslarına riayet edilir.[88]

Davalının, aleyhindeki iddiayı inkâr ya da sükutla karşılaması ve davalının bir mal ya da menfaat vermeyi kabullenmesi halinde yapılan sulh ise; davacı için hakkının karşılığını alması anlamına geldiği gibi davalı için de, mahkemede kendisine teklif edilecek olan yeminden kurtulmak için vereceği bir fidye anlamına gelir. Bu durumda davalının ödediği kıymet bir mal olursa sulh bir alışveriş muamelesi hükmüne girer ve üzerinde alışveriş hükümleri cereyan eder. Fakat ödenen bu kıymet bir mal değil de bir menfaat olursa o zaman sulh icâre hükmüne girer ve icâre hükümlerine tâbi olur.[89]

Ayrıca sulhun sahih olabilmesi için; tarafların teberruda bulunması caiz olan kimselerden olmaları, taraflardan birinin vermesini kararlaştırdıkları malın kıymeti haiz bir mal ya da bir menfaat olması, ihtilâf konusu olan hakta hakkullahtan bir hakkın bulunmaması gerekir.[90]

"Müslümanlar şartları üzerindedirler" cümlesinden maksat, "sözlerinde dururlar" demektir. Burada "sözünde durma" kelimesini müteaddî edatlarından olan "alâ" edatının müteaddî yapmasında, müslümanları İslâm vasfı ile tavsif etmek ve onların mertebelerinin yüksekliğine işaret etmek gibi manalar vardır.

Şartı bozmayarak ona riayetkar kalmanın lüzumu da hadisin işaret ettiği ahkâmdandır.

Metinde geçen "Ancak, bir helâli haram veya haramı helâl kılan şart müstesna" cümlesindeki helâli haram kılan şart, bir cariyeyi satarken müşterinin onunla cima etmemesine şart koşmak; haramı helâl kılan ise, cimai haram olan cariye ile cima etmeyi şart koşmak gibi şeydir.[91]

Her ne kadar hadisin senedi tenkid edilmişse de, Bezi sahibinin açıklamasına göre Hafız İbn Hacer, bu hadisin diğer hadislerle takviye edildiği için zayıflıktan kurtulup hasen seviyesine yükseldiğini söylemiştir.[92]

3595... Kâ'b b. Mâlik'in haber verdiğine göre;

Kendisi, Rasûlullah (s.a) zamanında, İbn Ebî Hadred'de olan alacağını, (ondan) mescidde sert bir şekilde istemiş, ikisinin sesleri de evinde bulunan Rasûlullah (s.a) işitecek kadar yükselmiş. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) onlar(ın yanın)a çıkmak isteyip odasının (önünde gerili bulunan) perdesini açarak Kâ'b b. Mâlik'e; "Ey Kâ'b!" diye seslenmiş. (O da), "Buyur ya Rasûlallah" diye cevap verince, ona "alacağının yarısını düş" diye eliyle işaret etmiş. Kâ'b da:

"Ey Allah'ın Rasûlu, (bu tavsiyeyi derhal) yerine getiriyorum" diye cevap vermiş.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) (borçluya dönerek):

"Kalk, (kalan) borcunu (derhal) öde" buyurmuştur.[93]

Açıklama

Neylü'I-Evtâr müellifi Şevkânî'nin de ifade ettiği gibi, alacaklı Kâ'b b. Mâlik ile borçlu İbn Ebî Hadred arasındaki münakaşa konusu, borcun miktarı olabileceği gibi borcun ödeme süresi de olabilir. Münakaşa konusunun, borcun miktarı üzerinde olduğu kabul edilirse Hz. Peygamber, Kâ'b'a, "yarısını düş" derken "borcunun yarısından vazgeç" demek istemiştir.

Bu durumda hadis, davalının, aleyhindeki iddiayı reddetmesi halinde de taraflar arasında sulh yapılabileceğine delâlet etmektedir. Bir önceki hadisin şerhinde de açıkladığımız gibi İmam Ebû Hanîfe ile İmam Ahmed, İmam Mâlik ve alimlerin çoğunluğu bu görüştedirler.

Eğer ihtilâf konusunun ödeme süresinin sona erip ermediği meselesi olduğu kabul edilirse; o zaman bu hadiste, davalının aleyhindeki iddianın doğruluğunu kabul etmemesi halinde yapılan sulhun caiz olacağına dair bir delil yoktur. Sulh konusundaki görüşleri bir önceki hadisin şerhinde açıklamıştık.

Metinde geçen "yarısını düş" sözü bir tavsiye niteliğinde olmakla beraber; "borcunu öde" sözü vücûb ifade eden bir emirdir.[94]

Bazı Hükümler

1. Alacaklının borcunu mescidde istemesi caizdir.
2. Kadı, hasımlar arasında sulh teklifinde bulunabilir.
3. Davacı borcunun bir kısmını bağışlayınca borçlunun borcunu derhal ödemesi vacip olur.[95]

13. Şahitlik

3596... Zeyd b. Hâlid el-Cühenî (r.a), Rasûlullah (s.a)'ın şöyle buyurduğunu haber vermiştir:
"Size şahitlerin en hayırlısını haber vereyim mi? (Kendisinden şahitlik etmesi) istenmeden önce şahitlik (görev)ini (yerine) getiren -ya da gördüğünü haber veren- kimsedir."
(Ravi) Abdullah b. Ebî Bekir, (babasının bu son iki cümleden) hangisini rivayet ettiğinde şüphe etmiştir.
Ehû Dâvûd dedi ki: (Metinde geçen "şahitlik etmesi kendisinden istenmeden önce şahitlik görevini yerine getiren kimse" sözünü) Mâlik, "(Taraflardan) lehine yarayacak kimsenin bilme(yip de kendisinin bil) diği bir delili (kendiliğinden) haber vermesidir" diye açıkladı. el-Hemedâni (bu cümleyi), "Bu delili sultana iletir" diye açıkladı. İbn Şerh ise, "Bu delili hâkimlere getirir" diye açıkladı.
Hamedânî'nin hadisinde "ahbere" (haber verdi) sözü vardır. İbn Şerh de, (Abdurrahman b. Ebî Ömer'den) "İbn Ebî Ömer" diye bahsetmiş, (fakat Adurrahman kelimesini) zikretmemiştir.[96]

Açıklama

İmam Nevevî bu hadisi açıklarken âlimlerden birkaç görüş nakletmiştir:
1- İmam Mâlik ile Şâfiîlere göre bundan maksat; hak sahibinin haberi yokken onun hakkına şahit olan bir kimsenin, "ben senin hakkına şahidim" demesidir. Bunu yapması lâzımdır, çünkü şehadet onun elinde hak sahibine ait bir emanettir.
2- Bu hadisten murad; şehadet-i hisbe (yani Allah rızası için yapılan şehadet) dir. Bu şahitlik insanlara mahsus olmayan haklarda yapılır. Vakıf, umumi vasiyet, hudûd-i şer'iyye, köle azadı ve boşanma gibi şeylerde hisbe şahitliği kabul edilir. Bu nev'i bir hakka şahit olan kimsenin, hâkime müracaat ederek şahitliğini bildirmesi icab eder.
3- Hadis-i şerif, şahitlik istenildikten sonra onu eda hususunda mecazî olarak mübalağaya hamledilir. Yani, "En hayırlı şahit, kendinden bu iş istenir istenmez hemen eda edendir" manasınadır. Nitekim; "Cömert adam istemeden verir" derler ki, bundan maksat, o adamdan bir şey istenir istenmez hemen vermesidir.
Gerçi bir hadiste, "Şahit gösterilmedikleri halde şahitlik ederler."[97]
buyurularak, çağrılmadan şahitlik yapanlar kötülenmiştir. Fakat bu hadis bab'ımız hadisine aykırı değildir. Çünkü bu rivayet; çağrılmadan mahkemede şahitlik yapanlar hakkındadır. Bir ihtimale göre de şahadete ehil olmayan kimsenin şahitliğe kalkışmasıdır.[98]

14. Bir Kimsenin Aslını Esasını Bilmediği Bir Davada Taraflardan Birine Yardımcı Olmaya Çalışması

3597... Abdullah b. Ömer (r.anhüma)'den, Rasûlullah (s.a)'m şöyle buyurduğunu duyduğu rivayet edilmiştir:
"Aracılığı Allah'ın cezalarından bir cezanın yerine getirilmesine engel olan kimse Allah'a savaş açmış olur. Bile bile haksız bir davayı savunan kimse bu davadan dönünceye kadar, Allah'ın gazabına uğramaya devam eder. Bir müslüman hakkında onda olmayan şeyleri söyleyen kimseyi de Allah, söylediği (bu) sözden dönünceye kadar, cehennem ehlinin vücudundan akan irinle toprak karışımı olan bir bataklıkta tutar."[99]

Açıklama

Redf: Toprak demektîr.
Habâl: Cehennem ehlinin vücudundan akan irin ve cerahat demektir.

İki kelime birbirine izafe edilmekle irin ve toprak karışımı bir çamur ve bataklık anlamı ortaya çıkmaktadır ki, Bezlü'l-Mechûd yazarının açıklamasına göre hadis-i şerifte kastedilen mana budur.

Mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifte üç esas üzerinde durulmaktadır:

1- Allah'ın yasaklarından birini işleyerek Allah'ın bu yasak için takdir ettiği cezaya çarptırılmayı hak eden bir kimsenin bu cezayı almaması için yetkili mercilere müracaat eden ve o kimseyi hak ettiği cezayı almaktan kurîaran kimse, Allah'ın emrinin aksine hareket etmiş olacağı için Allah'a savaş açmış olur.

2- Bir davanın asılsız ve yalan olduğunu bile bile savunan bir kimse bu dava peşinde koştuğu ve ondan dönmediği sürece Allah'ın gazabına maruzdur. Bile bile haksız davaları sanunanlar için bu hadis-i şerifte çok büyük bir tehdit vardır.

3- Bir müslümanı kendisinde bulunmayan vasıflarla kötülemek büyük bir vebaldir. Allah bu gibiler için, cehennemde büyük bir azap hazırlamıştır. Bu gibi kimselerin cehennemdeki yeri cehennem ehlinin vücudundan akan kan, cerahat ve irinin toprakla karışmasından meydana gelen bir bataklıktır.

İnsanın bir müslüman hakkında sarfettiği bu gibi asılsız sözler sebebiyle yüklenmiş olduğu bu vebalden kurtulabilmesi için, hakkında bu kötü sözleri sarfettiği kimse ile helâlleşmesi ve bu hareketinden vazgeçmesi gerekir. Metinde geçen "...söylediği (bu) sözden dönünceye kadar..." sözünden kastedilen mana da budur. Avnü'l-Ma'bûd yazarı bu konuda şöyle diyor: Bazılarına göre ise bu sözle kastedilen mana, "Bu kimse cehennemde kendisi için hazırlanan bataklıkta bu günahının cezasını çekecek kadar kalmadıkça oradan kurtulamaz" demektir. el-Eşref bu görüştedir.

Kadı lyâz'a göre, burada bu sözle, "Bu kimsenin, aleyhinde konuştuğu kimseden dünyada af dileyip onunla helalleşmedikçe yaptığı bu işin vebalinden kurtulamayacağı" ifade edilmek İstenmektedir.

İnsan, mahkemede derdini anlatmak ya da şahitlik yapmak gibi meşru bir sebep olmadıkça, bir müslümanda gerçekten mevcut olan kötü vasıfları bile anlatmaktan kaçınmalıdır. Çünkü böylesi konuşmalar da gıybetten sayılır. Bilindiği gibi eğer söylenenler o müslümanda yoksa o zaman bu sözler hem gıybet hem de iftira olur. Bütün bu sözler mahkemede haklıyı haksız, haksızı da haklı çıkarmak için söylenmişse daha da büyük bir önem kazanır, vebali daha da ağırlaşır.[100]

3598... İbn Ömer de Hz. Peygamber (s.a)'den (bir önceki hadisin) manasını (rivayet etmiştir. İbn Ömer'in bu rivayetinde Hz. Peygamber) şöyle buyurmuştur:

"Her kim bir davada zulme yardımcı olursa, kuşkusuz Aziz ve Celîl olan Allah'ın gazabına uğrar.”[101]

Açıklama

Mana ve hüküm bakımından bir önceki hadise benzeyen bu hadisin senedinde Matar b. Tahmân el-Varrâk ile Müssennâ b. Yezid vardır.

Münzirî'nin açıklamasına göre Matar; pek çok hadisçi tarafından tenkid edilmiştir. Müsennâ'nın da kimliği meçhuldür.[102]

15. Yalan Şahitliği

3599... Hureym b. Fâtik'den; dedi ki:

Rasûlullah (s.a), (bir gün) sabah namazını kıldı, (namazı) bitince ayağa kalkarak üç defa: "- Yalan şahitliği Allah'a şirk koşmaya denk tutulmuştur." buyurdu.Sonra, "Artık -siz Allah'ı birleyen ve O'na şirk koşmayan kimseler olarak -o pis putlardan ve yalan sözden kaçının"[103] âyetini okudu.[104]

Açıklama

APlKî ama Hadis-i şerifte, yalancı şahitlik yapmanın günah bakımından Allah'a şirk koşmaya denk olduğu ifade edilmektedir.

Aslında Allah'a şirk koşmanın, Allah hakkında yalancı şahitlik yapmak ve iftira etmek olduğu düşünülürse, bu iki çirkin işin temelinde yalan ve iftira bulunduğu ve aralarında çok büyük bir yakınlık olduğu ve dolayısıyle yalan şahitliğinin korkunçluğu kolayca anlaşılır.

Tıybî, Allah'a şirk koşmanın, aslında bir yalan şahitliği olduğunu açıklarken, "Aslında müşrik Allah'a şirk koşmakla, putların ibadete lâyık olduklarını iddia etmektedir ki bu yalan şahitliğinden başka bir şey değildir." diyor.

Rasûl-i Zîşan Efendimizin, mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifte bu hususu açıklarken yukarıda mealini sunduğumuz Hac sûresinin 30. âyetini okuması da Tıybî'nin bu görüşünü te'yid etmektedir. Çünkü Peygamber Efendimiz, sözü geçen âyeti okumakla âyetin bu manaya geldiğini ifade etmek istemiştir.

Bu konuda merhum Ömer Nasuhi Bilmen şöyle diiyor: "Binaenaleyh yalan yere şahitlik eden bir insan, bunun manevî mesuliyetini düşünerek hakikati itiraf etmeli, tâib ve müstağfir olmalıdır. Nasdan utanmak bu rücûa mani olmamalıdır. Allah Teâlâ hazretlerinden haya etmek, mahlukattan hicab etmekten evlâdır. Yalan yere şahadetin tevbesi ise ancak hâkimin huzurunda rücû ile kabildir."[105]

16. Şahitliği Kabul Edilmeyen Kimseler

3600... Amr b. Şuayb'in dedesinden şöyle dediği rivayet olunmuştur:

Rasûlullah, (emanete) hiyanet eden erkek ve kadın ile kardeşine kin besleyen kimsenin şahitliğini kabul etmedi (ği gibi, geçimini temin etmekte) bir ev halkına bağımlı olan kimsenin şahitliğini de reddetti. (Fakat bu kimsenin, bağımlı olduğu aile halkından) başkasının lehine yaptığı şahitliği geçerli saydı.

Ebû Dâvûd dedi ki: (Metinde geçen) "el-gimru" ya da "hinne" kelimesi -"eş-şahnâü" kelimesiyle eş anlamlıdır. el-Kâni' kelimesi de (bir kimsenin kendi işinde ücretle çalıştırdığı) "e!-ectrü'l-hass" gibi, (kişinin kendi işine ve emrine bağlı) ücretli kimse demektir.[106]

Açıklama

Bu hadis-i şerifte Hz. Peygamber'in şu üç kişinin şahitliklerini kabul etmediği ifade buyurulmaktadır:

1) Hainler,

2) Din kardeşine kin besleyenler,

3) Özel kişilerin emrinde ücretle çalışan kimseler.

1- Hainlerden maksat, sadece insanlara ait emanetlere hiyanet eden kimseler değildir.

"Ey iman edenler, Allah'a ve Rasûlüne hainlik etmeyin; bile bile kendi emanetlerinize hainlik etmiş olursunuz." [107] âyet-i kerimesinde Allah'a ve Rasûlüne ait emanetlere riayet etmeyen kimseler de hainlikle vasiflandınldığı-na göre, hadisimizde geçen hainlik kelimesinin kapsamına insanlara ait emanetlere riayet etmeyen kimseler girdiği gibi Allah ve Rasûlüne ait emanetlere riayet etmeyen kimselerin de girmesi gerekir.

2- Din kardeşine kin besleyenler. İbn Rüşd'ün açıklamasına göre, "Kişinin düşmanı aleyhine yaptığı şahitliğin, caiz olup olmaması ulema arasında ihtilaflıdır. İmam Mâlik ile İmam Şafiî'ye göre, bu şahitlik geçersizdir. İmam Ebû Hanîfe'ye göre ise geçerlidir."[108]

Hanefî fıkıh kitaplarından el-Gunye isimli eserde şöyle deniyor: "Dünyevî bir sebepten dolayı düşman olan kimsenin şahitliğine gelince; bu şahitlik, düşmanlığı onu fıska götürdüğü, kendisine bir menfaat sağladığı, ya da kendisini bir zarardan koruduğu kesin olarak bilinmedikçe kabul edilir. Aksi taktirde kabul edilmez. Çünkü sahibini fıska iter, fısk ise sahibinden adaleti bir başka ifadeyle şahitliklik ehliyetini kaldırır. Ancak bu düşmanlık dinî sebepler yüzünden ise şahitliği kabul edilir."[109]

Bu mevzuda İbn Âbidin şöyle diyor: "Şahitliği kabul edilen ve edilmeyenden maksat, hâkimin, şahitlikleri üzerine hüküm vermesi vacip olanlar veya olmayanlar demektir. Mahkemede şahitliği sahih olan veya olmayanlar demek değildir. Çünkü fasık bir insanın şahitliği sahihtir. Fakat Yakub Paşa'nın da belirttiği gibi, musannifin da benimsediği görüşe göre, fasıkm şehadeti sonucu hâkimin buna dayanarak karar vermesi vacip değildir."[110]

Hanefî fıkıh kitaplarında açıklandığı üzere şu kimselerin şahitliği kabul edilmez:

1. Âmâlar.

2. Anne ve babalar. Bunların çocukları lehine yapacakları şahitlikleri kabul edilmediği gibi, torunları lehine yapacakları şahitlikleri de kabul edilmez. Çocukların da anne-babalan ve yukarı doğru dede ve nineleri lehine yapacakları şahitlikler kabul edilmez.

3. Bir kimseye zina iftirasında bulunan ve bu yüzden hadd cezasına çarptırılan kimseler.

4. Karı kocanın birbirleri lehine yaptıkları şahitlikler.

5. Ortaklıkları ile ilgili bir davada, ortağı lehine şahitlik yapan ortaklar.

6. Kendilerini kadınlara benzeterek âdi işler yapanlar.

7. Ölü arkasından bağırıp çağırarak ağlayanlar ve insanlara şarkı söyleyenler.

8. Eğlenmek için devamlı şarap içenler.

9. Kuşlarla oynayıp eğlenenler.

10. Hadd cezasını gerektiren büyük günahlardan birini işleyenler.

11. Faiz yiyenler.

12. Satrançla kumar oynayanlar.
13. Hamama peştemalsiz olarak çıplak girenler.
14. Sokakta giderken bir şey yemek ve yol üzerine abdest bozmak gibi hafif işler yapanlar.
15. Selefe şovenler.
16. Zımmîye şahitlik eden müste'menler.[111]
3- Mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifte Rasûl-i Ekrem Efendimizin, bir kimsenin lehine şahitlik yapan özel işçisinin şahitliğini de kabul etmediği ifade edilmektedir. Mavsılî, el-İhtiyar isimli eserinde bu hükmü şöyle ifade ediyor:
"Bir kimsenin hususi işçisinin kendisine şahitlik yapması kabul edilemez."[112]

3601... Süleyman b. Musa'dan; demiştir ki: Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:
"Hain erkeğin, hain kadının, zina eden erkeğin, zina eden kadının, (din) kardeşlerine kin besleyen kimsenin şahitliği geçerli değildir."[113]

17. Göçebenin Yerleşik Halk Aleyhinde Şahitliğinin Hükmü

3602... Ebû Hureyre (ra)'den rivayet olunduğuna göre; Rasûlullah (s.a)'ın şöyle buyurduğunu duymuştur:
"Bedevinin köylü aleyhindeki şahitliği geçerli değildir."[114]

Açıklama

Bedevi: Yerleşik hayata geçmemiş olan ve sürülerinin peşinde gezerek hayatını göçebelikle geçiren kimselerdir. Metinde geçen köylüden maksat da, herhangi bir yerleşim merkezine yerleşen kimselerdir.
Kıymetli müfessir Merhum Muhammed Hamdi Yazır efendinin dediği gibi; Arab'ın göçebesine a'rabî, Türk'ün göçebesine de Türkmen denir.[115]
En-Nihâye'de, "Bedevinin şahitliğinin mekruh kılınmasının sebebi, onun şer'i hükümlerden habersiz oluşu ve şahit olduğu olayları gereği gibi kavrayamayışıdır" denilmiştir.
Hattâbî bu hadisle ilgili şöyle bir açıklamada bulunmaktadır:
"Bedevilerin şahitliğinin mekruh sayılmasının sebebi şu olabilir: Bunlar şahitliğin nasıl yapıldığını bilmezler ve şahitliği gereği gibi ifâ edemezler. Çünkü şahitlik ederken, dengesiz konuşmayla ifadenin amacından saptırılmış olacağını bilmezler. Müşahade ettikleri mesele ve olayları tesbit ve gerektiğinde hâkime intikal ettirmekten âciz insanlardır. Ahmed b. Hanbel de böyle demiştir. Ahmed b. Hanbel'in arkadaşlarından bir topluluk bu hadisle amel etmiştir. Mâlik ve Ebû Ubeyd de böyle demişlerdir. Fakat âlimlerin ekserisi bunun şahitliğinin kabulüne hükmetmişlerdir. İbn Reslân'ın dediğine göre; bedevinin şahitliğinin geçerliliğine hükmeden âimler bu hadisi, bedevilerden adaleti yani fasık olmadığı bilinmeyenlere ait olarak yorumlamışlardır. Genellikle bedevilerin adaleti bilinemez."
Sindî de Hattâbî'nin bu sözünü naklettikten sonra şöyle izah etmiştir: "Bir kavle göre bu hadisin manası; bedevinin, şehirli aleyhinde şahitlik etmesinin uygun ve isabetli olmamasıdır. Çünkü aralarında bir münasebet ve ilişki bulunmadığı için iftira şüphesi duyulabilir. Bu kuşku nedeniyle uygun görülmemiştir. Ama bedevi onun lehine şahitlik ederse kabul olunur. Diğer bir kavle göre mana şöyledir: Bedevi, şehirli aleyhinde şahitlik işini üstlenmemelidir. Çünkü gerektiğinde bedeviyi bulmak kolay değildir. Bir başka kavle göre bu hadisteki şahitlik, kişinin fakirliğinin ispatı hakkında şahitliktir. Bu nevi şahitlikte şahidin inceleyici ve tecrübeli olması, dış görünüşe değil meselelerin iç yüzüne nüfuz edebilecek kabiliyet ve dirayet sahibi olması gerekir."[116]

18. Süt Kardeşliği Hususunda Şahitlik Yapmanın Hükmü

3603... İbn Ebî Müleyke'den (rivayet olunduğuna göre) Ukbe b. Haris şöyle demiştir:
Ben Ümmü Yahya binti Ebî İhâb ile evlenmiştim. Siyah bir kad in yanımıza gelip ikimizi birden emzirdiğini iddia etti. Bunun üzerine Peygamber (s.a)'e varıp bu durumu kendisine anlattım. Benden yüz çevirdi, (söyleyeceklerimi dinlemek istemedi).
Ey Allah'ın Rasûlü, o kadın kesinlikle yalancıdır! dedim.
"Ne biliyorsun? O söylediğini söyledi. Sen artık (evlendiğin) o kadını bırak" buyurdu.[117]

Açıklama

İbn Ebî Müleyke bu hadisi, Ukbe b. Hâris'ten iki yolla almıştır:

1- Doğrudan doğruya bizzat kendisinden almıştır.

2- Bu hadisi Ukbe b. Hâris'ten, onun arkadaşları vasıtasıyla almıştır. Fakat İbn Ebî Müleyke bu hadisi bizzat Hz. Ukbe'nin kendi ağzından işitmesinden daha ziyade ondan arkadaşı vasıtasıyla işitmekle öğrenmiştir. Bir başka ifadeyle onun arkadaşından duyduğu rivayet bizzat kendi dinlemesinden daha çok hatırında kalmıştır. 3604 numaralı hadis-i şerifte İbn Ebî Mü-leyke'nin sözü geçen arkadaşının Ubeyd b. Ebî Meryem olduğu açıklanmaktadır.

Sübülü's-Selâm isimli eserde bu hadis hakkında şu görüşlere yer verilmektedir:

Hadis-i şerif süt annenin şehadetinin yalnız başına kabul edilebileceğine delildir. Buharî bunun için ayrı bir bab açmıştır. İbn Abbas ile seleften bir cemaatin ve Ahmed b. Hanbel'in mezhebi budur. Ebû Ubeyd, "Erkeğe kendiliğinden ayrılmak vacip olur, hâkimin hükmüne lüzum yoktur" diyor.

İmam Mâlik'e göre, süt meselesinde ancak iki kadının şehadeti kabul edilir. Hanefîlerle diğer bir takım ulemaya göre, süt meselesinin sair hukuktan bir farkı yoktur. Binaenaleyh burada da iki erkek yahud bir erkekle iki kadın şahitlik etmelidir. Yalnız süt annenin şahitliği kâfi gelmez. Şâfiîlere göre, süt anne ile birlikte üç kadının şahadeti kabul edilir. Yalnız ücret istememesi şarttır. Şâfiîlerce bu hadis, ihtiyata ve şüpheli şeylerden korunmaya hamledihniştir. Fakat kendilerine: Bu sözlerinin zahire uymadığı, çünkü Peygamber (s.a)'e meselenin dört defa sorulduğu, dördünde de;

"Nasıl olur, bak ne söylendi" cevabım verdiği hatırlatılmıştır. Bu hadisin bazı rivayetlerinde "Onu bırak" denilmiştir. Dârekutnî'nin rivayetinde ise, "Ondan sana hayır yok" buyurulmuştur. Eğer ihtiyat kabilinden olsaydı ona kadını boşamayı emrederdi. Halbuki hadisin hiçbir rivayetinde talâk zikredilmemiştir. İbn Abbas taraftarları bu ciheti nazar-ı itibare alarak: "Bu hüküm buraya mahsustur. Binaenaleyh sair hukukun hilâfına olarak burada yalnız süt annenin şahadeti kâfidir." demişlerdir.[118]

Hattâbî'nin açıklamasına göre, metinde ecen "o kadını bırak" emri far-ziyyet değil, bir tavsiye ve irşad niteliğinde olduğundan bu hadiste bir kadının süt kardeşlik hakkındaki şahitliğinin kabul edilmesi gerektiğine ait bir delil yoktur.[119]

3604... (Bir önceki hadisi) İbn Ebî Müleyke, Ukbe b. el-Hâris'ten (bir de) Ubeyd b. Ebî Meryem vasıtasıyla rivayet etmiştir. (Bir defasında da İbn Ebî Müleyke bir önceki hadisin man,asını (doğrudan doğruya Ukbe'den, rivayet etmiş (ve şöyle demiştir): "Ben bu hadisi (bizzat) Ukbe'den (de) işittim, fakat arkadaşımın rivayetini daha iyi belledim."

Ebû Dâvûd dedi ki: (Bu hadisin ravilerinden) Hammâd b. Zeyd, Haris b. Umeyr'e bakıp: Bu (zat) Uyyub'un (ders) arkadaşlarının güvenilenlerindendir, dedi.[120]

19. Müslümanların İdaresinde Yaşayan Zımmîlerin Şahitliği Ve Yolculuk Esnasında (Vefat Eden Bir Kimsenin Vefatından Önce Yaptığı) Vasiyetin Hükmü

3605... Şa'bî'den rivayet olunduğuna göre;

Müslümanlardan birine şu Dakûkâ (denilen yer) de eceli gelmiş, vasiyetine şahit olacak müslüman bir kimse bulamamış. (Ancak) kitap ehlinden iki adamı şahit tutmuş. (Kitap ehlinden olan bu iki şahit) Kûfe'ye gelip Ebû Musa eUEş'arî'nin yanına varmışlar, (durumu ona) anlatmışlar, (vefat eden zatın) mallarını da ona getiri (ip teslim et) misler. Bunun üzerine Ebû Musa el-Eş'arî: "Bu, Rasûlullah (s:a) zamanından sonra (bugüne kadar hiç) olmamış bir hâdisedir." dedi ve onlara ikindiden sonra; (şahitliklerinde) hiyanet etmediklerine, yalan söylemediklerine, (gerçeği) değiştirmediklerine, saklamadıklarına, bozmadıklarına, bu vasiyetin (yolculukta vefat eden zatın) vasiyyeti, (malların da yine o zatın) geride bıraktığı mallan olduğuna dair Allah'a yemin ettirip şahitliklerini geçerli kıldı.[121]

Açıklama

Metinde geçen "Bu Rasûlullah zamanında vuku bulduktan sonra bugüne kadar hiç olmamış bir hâdisedir." sözüyle, bir sonraki hadiste anlatılan; müslüman Büdeyl b. Ebî Meryem ile hıristiyan Temîm ed-Dârî ve Adiyy

arasında, yolculuk esnasında geçen bir şahitlik olayı kastedilmektedir ki, bir numara sonraki hadis-i şerifte izah edilecektir.
Mevzumuzu teşkil eden hâdise ise, bugünkü Irak hükümetinin başşehri olan Bağdat ile yine Irak sınırları içersinde bulunan Erbil arasındaki "Dakûka" denilen yerde Ebû Musa el-Eş'arî'nin iki hıristiyan işçisi ile bir müslüman arasında vuku bulmuştur.
Hadis sarihlerinin açıklamasına göre; Ebû Musa'nın iki hıristiyana doğru söylediklerine dair yemin ettirmek için ikindiden sonraki vakti seçmiş olması; ikindi sonrasının, amellerin Allah'a arz olunduğu, yer ve gök meleklerinin nöbet devir ve teslimi için yeryüzünde hazır bulundukları, bu vakitte işlenen günahlara meleklerin de şahit olması cihetiyle yalan söylemenin vebalinin diğer vakitlere nisbetle daha da ağır olmasındandır.
Hattâbî, bu hadisle ilgili olarak yaptığı açıklamada şu görüşlere yer vermektedir:
"Bu hadİs-i şerif, zımmîlerin, müslümanlarm yolculuktaki vasiyetlerine dair şahitliklerinin makbul olduğuna delâlet etmektedir. Evzaî ile Şüreyh ve İbrahim en-Nehaî'ye göre ise; zımmîlerin müslümanlarm yolculuktaki vasiyetlerine dair şahitlikleri makbul olduğu gibi, yolculuk gibi müslüman şait bulmanın imkânsızlaştığı diğer hallerde de zımmîlerin müslümanlar hak-Kındaki şahitlikleri kabul edilir;
İmam Ahmed'e göre ise, zımmîlerin ancak yolculuk esnasında ölen bir müslümanm vasiyetine şahitlikleri zaruret icabı kabul edilir. İmam Şafiî'ye göre ise, zımmînin müslüman üzerine şahitliği hiçbir zaman kabul edilmediği gibi kâfirler üzerine şahitliği de asla kabul edilmez, imam Mâlik de bu görüştedir.
İmam Ahmed'e göre, kitap ehlinin birbirlerine olan şahitlikleri de makbul değildir.
Rey ehline göre ise, küfür ehlinin bir millet olması cihetiyle kâfirlerin birbirlerine olan şahitlikleri makbuldür.
Ulemadan bazılarına göre; her ne kadar bir yahudinin diğer bir yahudi-ye, ya da bir hıristiyanın diğer bir hıristiyan hakkındaki şahitliği kabul edilirse de, bir hıristiyanın bir yahudiye ya da bir yahudinin bir hıristiyana şahitliği kabul edilmez. Çünkü yahudiler kendi aralarında ayrı ayrı birer mil-' lettirler. Bir milletin mensuplarının birbiri hakkındaki şahitlikleri kabul edilirse de iki ayrı milletten olan şahısların birbirleri hakkındaki şahitlikleri kabul edilemez.
İmam Şa'bî, İbn Ebî Leylâ, İshak b. Râhûyeh ve Zührî bu görüştedirler. Çünkü, Yüce Allah'ın Kur'an-ı Kerim'de haber verdiği, kâfirler arasındaki düşmanlık bu fırkalar arasındaki düşmanlıktır.[122]

3606... İbn Abbas (r.a)'dan, şöyle dediğrrivayet olunmuştur: Sehm.oğullarından (Büdeyl isimli müslüman) bir adam,. Temîm ed-Dârî ve Adiyy b. Beddâ ile (bir yolculuğa) çıkmıştı., (Yol'da) Sehm oğullarına mensub olan (bu müslüman) Ifimse, hiçbir müslümanın bulunmadığı bir yerde vefat etti. (Yol arkadaşları, onım) geriye kalan mallarını getirdikleri zaman (vefat eden zatın ailesi,sanun bıraktığı) altın süslerle kaplı gümüş bir kabı bulamadılar. Bunım üzerine Rasülullah (s'.a), (bu kabın kendi yanlarında olmadığına dair) vefat eden zatın yol arkadaşlarına yemin ettirdi, (Onlar da yemin ettiler. Bir süre) sonra; kab Mekke'de (bazı kimselerin elinde) bulundu. (Bunlar; biz) bu kabı Temîm ile Adiyy'den satın aldık, dediler. (Vefat eden) Sehm kabilesine mensup zatın yakınlarından iki adam ayağa kalkarak: (Müslüman olarak) bizimi şahitliğimiz Temîm ile Adiyy'in şahitliğinden daha doğrudur ve bu kab bizim (vçfat eden) arkadaşımızın-dır, diye yemin ettiler.(İbn Abbas sözlerine devam ederek) dedi ki: "Ey inananlar, birinize ölüm gelince vasiyyet sırasında içinizden iki adil kişi şahitlik etsin"[123] âyet-i kerimesi onlar hakkında inmiştir.[124]

Açıklama

Metinde mevzubahis olan hâdise, Tirmizî'nin Sünen'inde şöyle anlatılıyor: Temîm dedi ki: Büdeyl öldüğü zaman kabı alıp bin dirheme sattık ve sonra bu parayı, ben ve Adiyy b. Beddâ aramızda paylaştık. Büdeyl'ın ailesine geldiğimiz zaman, (eşyasından) yanımızda olanları kendilerine verdik. Gümüş kabı bulamadılar ve onu bize sordular. O bize yalnız bunları bıraktı, bize bunlardan başka başka bir şey vermedi, dedik.
Hz. Peygamber (s.a)'in Medine'ye gelişini müteakip, müslümanhğı kabul edince, yaptığım bu işten bir suçluluk hissettim. Bunun üzerine, Büdeyl'ın ailesine geldim, durumu kendilerine anlattım, beş yüz dirhemi de kendilerine verdim. Aynı zamanda bu kadar da akadaşımın yanında bulunduğunu anlattım. Adiyy b. Beddâ'yı Rasülullah (s.a)nın yadına götürdüler. Hz. Peygammer kendilerinden delil istedi, bulamadılar. Dindaşlarınca mukaddes sayılan bir hususta ona yemin teklif etmelerini emretti. Adiyy yemin etti.
Bunun üzerine Allah (c.c): "Ey iman edenler, herhangi birinize ölüm gelip çattığı vakit, vasiyet anında iki adil kişi şahitlik etsin." âyetini indirdi.
Amr b. el-Âs ile bir başkası, kalkıp yemin ettiler ve bunun üzerine beş yüz dirhem Adiyy b. Beddâ'dan hüküm yoluyla geri alındı.[125]
Görüldüğü gibi Tirmizî'nin bu rivayeti mevzumuzu teşkil eden hadiste anlatılan olayın tamamlayıcısı ve tefsiri mahiyetindedir.

Yine mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifte geçen âyet-i kerimenin tefsiri üzerinde pek çok görüşler vardır.

Bu hususta Hattâbî şöyle diyor:

"Bu hadis-i şerif, yemin etmenin davacı üzerine düştüğüne dair kuvvetli bir delildir. Hz. Âişe ile Hasan-ı Basrî ve Amr b. Şurahbil'e göre ise, metinde geçen âyet-i kerime muhkem olduğundan nesh ihtimali yoktur. Çünkü Kur'an-ı Kerim'in en son nazil olan sûresi olduğundan Mâide sûresinin hiçbir âyeti neshedilmemiştir, Aksi görüşte olanlar âyeti te'vil ederek âyet-i kerimenin şahitlik hakkında değil de vasiyet hakkında inmiş olduğunu söylemişlerdir. Bu görüşte olan ilim adamlarına göre, şu hususlar kendi görüşlerinin doğruluğuna delâlet etmektedir:

1- Bu âyet-i kerime vesiyet hakkında inmiştir.

2- Temîm ed-Dârî ile arkadaşı Adiyy b. Beddâ şahid değil; vasî idiler.

3- Şahitlere yemin ettirilmediği halde Hz. Peygamber'in Adiyy ile Te-mîm'e yemin ettirmesi de onların şahit değil vasî olduklarını gösterir.

4- Âyet-i kerimede geçen şehadet kelimesiyle, "Allah'ın şehadetini gizlemeyiniz."[126] âyetinde geçen şehadet kelimesinin ifade ettiği "Allah'ın emaneti" manası kastedilmiştir.

5- Sözü geçen âyet-i kerimedeki sözü, "akrabanızdan olmayan müslümanlar" anlamında kullanılmıştır. Genellikle vasiler akrabadan olurlar. Ancak seferde akraba bulmak imkânsız olduğundan orada akraba olmayan kimselerin de vasî tayin edilebileceği ifade edilmektedir ki bu da bu âyetin şahitlik hakkında değil vasiyyet hakkında indiğini gösterir."

Bazılarına göre bu âyetin hükmü neshedilmiştir. Bu görüşlerden en doğru olanı birincisidir. Allah en İyi bilendir.

Merhum M.Hamdi Yazır Efendi de bu mevzuda şöyle diyor: Burada şâyan-ı dikkat iki mesele vardır. Birisi, bir müslümanın bulunamayacağı zaruret halinde bir gayrimüslimi şahit tutmak ve onun şahitlik etmesi; diğeri de şahitlere yemin verilebilmesi meselesidir. Fıkıh âlimlerinin büyük çoğunluğuna göre âyet-i kerimede geçen kelimesi "akrabalarınızdan ve kabilenizden" demektir. sözü de, "kabilenizden olmayan müminlerden" demektir. Akraba, ölünün ahvaline daha vâkıf ve ona başkalarından daha merhametli olacağı için vasiyette evvela hısım ve akrabayı, yolculuk gibi bunların bulunamadığı hallerde ise yabancıları şahit tutmak daha uygun gösterilmiştir. İbn Abbas ile Ebû Musa el-Eş'arî, Saîd b. Cübeyr, Saîd b. Müseyyeb, Şüreyh, Mücâhid ve İbn Cüreyc'den nakledildiğine göre; bir insan gurbette bulunur ve vasiyetine şahit olacak bir müs-lüman bulamazsa hıristiyan, yahudi, mecusi, putperest veya herhangi bir kâfiri şahit tutabilir. Bu suretten maadasında kâfirin mümin aleyhine şahitliği caiz olamaz. Binaenaleyh âyet-i kerimede geçen kelimesi 'müslümanlar-dan";sözü de "gayrimüslimlerden" demektir. Her ne kadar, "Erkeklerden iki kişiyi de şahit tutun. Eğer iki erkek yoksa, razı olduğunuz şahitlerden bir erkek iki kadın şahitlik etsin."[127] âyet-i kerimesi, gerek hazarda ve gerekse seferde ve vasiyette gayrimüslimlerin müslüman hakkında şahitliğini neshetmişse de Mâide sûresinin 106. âyeti zımmîlerin, müslümanlann yolcuhıklardaki vasiyetlerine şahitlik yapmalarının caiz olduğunu ifade ederken, zımmînin, diğer bir zımmînin vasiyetine şahitlik etmesinin caizliğini de ifade etmektedir.

Gerçi Kadı Beyzavî, "Zımmînin müslüman aleyhindeki şahitliğinin dinlenmeyeceğinde icmâ vardır" demiştir ama Fahreddin Râzî bu mevzuda ihtilâf bulunduğunu söylemiştir. Fahreddin Râzî mensuh değildir diyenlerin görüşünü açıklarken şöyle diyor:

1- Evvelâ bu âyet-i kerimede hitap bütün müslümanlaradır.Bu bakımdan sözü, "siz müminlerin gayrisi" anlamına gelir.

2- Fakat bunların şahadetinin cevazı ancak yolculukla kayıtlıdır; bunun dışında caiz değildir.

Eğer bu âyet-i kerimeyle zımmîlerin şahitliği değil de müslümanların şahitliği kastedilseydi, yolculukla kayıtlanmaması gerekirdi. Çünkü müslümanların şahitliği her zaman geçerlidir.

3- Şahitlere yemin ettirmek gerekmediği halde burada onlara yemin ettirilmesine gelince; bu da bu şahitlerin gayrimüslim olmalarına bir karinedir.

4- Bu âyetin sebebi nüzûlu olarak gösterilen Ebû Dâvûd hadisi de, Büdeyl (r.a) için şahitlik yapan kimselerin gayrimüslim olduklarını ifade etmektedir.

5- Ebû Musa el-Eş'ari'nin iki zımmînin bir müslümanın yoldaki vasiyetine şahitlik eden iki hıristiyanın şahitliğini kabul etmesine hiçbir sahâbî itiraz etmediğine göre bu mevzuda icmâ var demektir.[128]

20. Hâkim Doğruluğunu Bildiği Zaman Bir Şahidin Şahitliğiyle Hüküm Verebilir

3607... Umâre b. Huzeyme'den rivayet olunduğuna göre; Peygamber (s.a)'in sahâbîlerinden olan amcası ona şöyle demiştir: Peygamber (s.a) bedevilerden birinden bir kısrak satın aldı. Ona atının fiatını ödemek için peşinden gelmesini istedi (ve önden yürüyüp gitti). Râsulullah(s.a) hızlıca yürüyordu. Bedevi ise yavaş yavaş gidiyordu. Derken halk bedevinin etrafını sarıp (onun yedeğinde bulunan) kısrağı satın almak üzere .pazarlığa giriştiler. Bu kısrağı Hz. Peygamber (s.a)'in bedeviden satın aldığını bilmiyorlardı. (Halkın elindeki kısrağa daha fazla-fiat verdiğini gören) bedevi, Rasûkıirah (-s.a)'a haykırarak:

Bu kısrağı alacaksan al, yoksa ben onu sattım! dedi. Rasûlullah (s.a) bedevinin haykırışını işitince (yanına,varıp): "Ben bu kısrağı senden satın almadım mı?" diye sordu. Bedevinin; -Hayır vallahi, ben bunu sana satmadım; karşılığını vermesi üzerine Peygamber (s.a):

"Evet, ben bu kısrağı senden satın aldım" dedi. Bedevi de;

Haydi öyleyse, şahit göster; demeye başladı.

Derken Huzeyme b. Sabit (ortaya atılarak bedeviye dönüp):

Ben senin bu hayvanı (Hz. Peygamber'e) sattığına şahitlik ederim, dedi.

Peygamber (s.a) Huzeyme'ye dönerek:

"Neye (dayanarak) şahitlik ediyorsun?" diye sordu. (Huzeyme de):

Ey Allah'ın Rasûlü, (ben, Allah'ın) seni tasdik etmesiyle (şahitlik ediyorum) cevabını verdi. Bunun üzerine Rasûlullah (ş.a) Huzeyme'nin şahitliğini iki erkeğin şahitliğine denk saydı.[129]

Açıklama

Hafız İbn Hacer'in açıkladığına göre, Umâre b. Huzeyme'-nin bu hadisi aldığı amcasının ismi Huzeyme b. Sâbk'tir.[130]

Nesâî'nin tahkikine göre Hz. Peygamber'in (s.a) kendisinden kısrak satın aldığı bedevinin ismi İbnü'l-Hâris'tİr. et-Telkîh isimli eserde ise Sevâ İbn el-Hâris olduğu ifade ediliyor.Dümeyrî deHayatü'l-Hay'evân isimli eserdebu zatın isminin Sevâ ibn el-Hâris olduğunu söylüyor.

Söz konusu kısrak, Hz. Peygamber'in hayvanları arasında "el-Mürtecez" ismiyle anılan kısraktır. .

Hz. Peygamber'in Huzeyme'den daha faziletli kimseler varken ve onların şahitliğini bir kişinin şahitliğine denk saydığı halde- Huzeyme'nln şahitliğini iki kişinin şahitliğine denk saymasının sebebi, bir toplulukta Hz. Peygamber'in bir şahide fevkalâde ihtiyaç duyduğu bir anda o hazretin herkesten -önce ileri atılarak Hz.' Peygambere şahitlik etmesidir.

Bu mevzuda Hattâbî şöyle diyor:

"Pek çok kimseler bu hadisin yerini tayin edememektedirler. Bazı bid'atçılar da bu hadise dayanarak her zaman.ve her meselede, doğru söylettiği bilinen bir tek kimsenin şahitliği ile yetinilebileceğini iddia etmişlerdir. Oysa Hz. Peygamber'in, Huzeyme'nin şahiliğini iki şahidin şahitliğine denk sayması ona mahsus özel bir durumdur. Çünkü o her sözünde sadık olan bir peygamberdir. Hz. Huzeyme'nin şahitliği O'nun sözünü sadece tekid etmiştir. Neticede Hz. Huzeyme'nin oradaki şahitliği bir şahitlik, tasdiki de ikinci bir şahitlik kabul edilerek onun şahitliği iki müslümanın şahitliğine denk sayılmıştır."

Bundan dolayıdır ki, Hz. Huzeyme'ye "Züşşahadeteyn" unvanı verilmiştir.

Buharî'nin zımnen anlattığına göre Zeyd b. Sabit, Kur'an-ı Kerim'i tedvin ve tahrir ederken, Hz. Huzeyme ona Ahzâb sûresinden bir âyet getirmişti. Bu âyet, "Müminlerden öyle erkekler var ki, Allah'a verdikleri sözlerde durdular. Onlardan kimi adağını yerine getirdi..." âyet-i kerimesiydi. Zeyd b. Sabit, Rasûl-i Ekrem'in Huzeyme'nin bir şahadetini iki şahadet yerine tuttuğunu bildiği için zerre kadar tereddüt etmeden bu şahadeti kabul etmiştir.

Evs ile Hazrec kabileleri, Hz. Huzeyme ile iftihar ederlerdi. Hz. Huzeyme Peygamberimize aşırı muhabbetiyle maruftu. Bir gün Rasûl-i Ekrem (s.a) Efendimizi rüyada görmüş, onu takbil eylemişti. Hz. Huzeyme, ertesi gün Rasûl-i Ekrem'in nezdine girerek ona gördüklerini nakletmiş, Rasûl-i Ekrem, derhal alnını ona uzatmış ve Hz. Huzeyme, Rasûl-i Ekrem'in alnından öpmüştü.

Diğer bir rivayete göre, Hz. Huzeyme kendini Rasûl-i Ekrem'in nasiyesi üzerinde secde ederken görmüş ve bunu Rasûl-İ Ekrem'e haber vermiş, Rasûl-i Ekrem de ona mübarek cephesini temas ettirmişti.[131]

Kadı Iyâz'ın eş-Şifâ isimli eserinde açıkladığına göre; Hz. Peygamber, pazarlık konusu olan kısrağı, sözü geçen bedeviye, "Ey Allah'ım, Eğer bu adam yalan söylüyorsa bu hayvanın hayrını görmesin!" diye dua ederek geri vermiş, sabahleyin kısrak yerinde ölü olarak bulunmuştur.[132]

21. Yemin Ve Bir Şahitle Hüküm Verilebilir Mi?

3608... İbn Abbas'tan rivayet olunduğuna göre; Peygamber (s.a), bir yeminle bir şahide dayanarak hüküm vermiştir.[133]

Açıklama

Bezlü'l-Mechüd yazarının açıklamasına göre, âlimlerin çoğunluğu bu hadis-i şerif, "Hz. Peygamber (s.a), davasına şahidlik eden bir şahidi olan ve davasında haklı olduğuna yemin eden bir kimsenin lehine hüküm verdi" şeklinde anlamışlardır. Cumhura göre Hz. Peygamber bu davacının kendi yeminini bir şahit yerine koyarak onu iki şahidi olan bir kimse gibi kabul etmiş ve bu suretle onun lehine hüküm vermiştir.

Davacının bir şahidi ve bir de yemini ile hüküm verilemeyeceğini söyleyen Hanefî uleması ise bu hadisi; "Hz. Peygamber, davalının bir şahidi ile birlikte birde yemini olması halinde davalı lehine hüküm verdi. Çünkü bir şahid ile davacı lehine hüccet tamamlanmaz. En âz iki şahid olması gerekir." şeklinde anlaşmışlardır. Nitekim 3612 numaralı hadisin şerhinde açıklayacağız.

Bazı hadis sarihleri de mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifi,"Beyyine davacı için, yemin de inkâr eden (davalı) içindir. "[134] hadis-i şerifi ile uzlaştırabilmek için, Hz. Peygamber bazen davacının şahidiyle hüküm verirdi, bazen de davalının yeminiyle hüküm verirdi. Eğer davacının şahidi bulu-' hursa onun şahidliğine dayanarak, eğer onun şahidi bulunmazsa davalının yeminine dayanarak hüküm verirdi şeklinde tevil etmişlerdir.

Bu mevzuda cumhurun görüşünü benimseyen Hattâbî'ye göre; yeminin davalıya ait olduğunu ifade eden hadisle mevzumuzu teşkil eden hadis arasında sanıldığı gibi bir çelişki olmadığından bunların arasını te'lif etmek de söz konusu değildir. Çünkü mevzumu teşkil eden hadis, bir şahidin şahitliği ile birlikte edilen yeminle ilgilidir. Öbür hadis ise bir şahidin şahitliği olmaksızın edilen yeminle ilgilidir.

Yine Hattâbî'nin açıklamasına göre, mevzumuzu teşkil eden hadisin hükmü sadece mâli hususlara aittir, diğer hususlardaki şahitlikler buna kıyas edilemez.

İbn Rüşd de bu mevzuda şöyle diyor:

"Ulema, bir kişinin şahidliği ve davacının yemini ile hükmetmenin cevazında da ihtilâf ederek; İmam Mâlik, İmam Şafiî, İmam Dâvud, Ebû Sevr, Medineli fukaha-i seb'a ve bir cemaat: Mâli davalarda bir kişinin şahitliği ve davacının yemini ile hükmedilebilir, demişlerdir. İmam Ebû Hanîfe, Süfyân-i Sevrî ve Irak fukahasının cumhuruna göre; bir kişinin şahitliği ve davacının yemini ile hükmedilemez.

İhtilâfın sebebi bu hususta varid olan sem'î deliller arasında bulunan tearuzdur. Bir kişinin şahitliği ve davacının yemini ile hükmedilebileceğine kail olanlar; -İbn Abbas, Ebû Hureyre, Zeyd b. Sabit ve Câbir'in hadisleri olmak üzere- birçok hadislere dayanmışlardır. Ancak bunlardan Müslim'in kaydettiği yalnız İbn Abbas'ın hadisidir. Buharı'nin kaydetmeyip yalnız Müslim'in kaydettiği bu hadisin metni, "Peygamber Efendimiz, bir şahit ve yemin ile hükmetti" meâlindedir. İmam Mâlik ise, bu hususta mürsel olarak Ca'fer b. Muhammed'in babasından,"Peygamber Efendimizin bir şahit ve davacının yemini ile hükmettiğine" dair rivayet ettiği hadise[135] dayanmıştır. Çünkü İmam Mâlik'e göre, mürsel hadislerle amel etmek vacibtir. Diğer gurubun dayanağı da, "Eğer iki erkek şahit bulunmazsa şahitlerden güveneceğiniz bir erkek ile iki kadın da kâfidir" [136] âyeti kerimesidir. Derler ki: Bu âyetten iki şahidin bulunmaması halinde ancak bir erkek ile kadının kâfi geldiği, bir erkek davacı ile yemininin kâfi gelmediği anlaşılmaktadır. Buna göre eğer, "Bir şahid ve davacının yemini ile hükmedilebilir" diyecek olursak, âyetin hadis ile nesholuriduğunu söylememiz lâzım gelir. Kur'an ise mü-tevâtir olmayan hadislerle nesholunamaz. Birinci guruba göre ise, bir, -no6İh olmayıp âyetin hükmünü değiştirmeyen bir ziyadedir. İ'kinci grubun hadisten dayanağımla, "Ya senin iki şahidin, ya da onun yemini" [137] hadis-i şerifidir."[138]

3609... (Bir önceki hadis aynı) mana ile Amr b. Dinar'dan da rivayet olunmuştur. Bu hadisi (Ebû Davud'un şeyhi Muhammed b. Yahya'ya nakleden) Seleme b. Şebîb (bu rivayetinde şöyle) dedi: "Amr, (bu hadisin sadece) hukuk (davaların) da (geçerli olduğunu) söyledi."[139]

Açıklama

Bu hadis, biri önceki hadisin aynısıdır. Şu farkla ki, burada ravi Amr b. Dînâr; bu hadisin hükmünün borç ve alacak gibi hukuk konularında geçerli olduğunu, bunun dışındaki davalarda geçerli olmadığını ifade etmektedir.

Ahmed b. Hanbel'in rivayetinde ise, bu hadisin hükmünün sadece mâli konularda geçerli olduğu ifade edilmektedir.[140]

3610... Ebû Hureyre'den (r.a) rivayet olunduğuna göre; Peygamber (s.a), bir şahitle beraber yemine dayanarak hüküm vermiştir.

Ebû Dâvûd dedi ki: Rabîb. Süleyman el-Müezzin bu hadise ilâve olarak bana şunları da söyledi:. Şafiî bana, A bdülaziz 'in (kendisine şunları) söylediğini haber verdi: "Ben bu hadisi (bunu Rabîa bana senden nakletmişti diyerek) Süheyl'e okudum da Süheyl (şöyle) dedi: Bence güvenilir bir adam olan Rabîa da bana bu hadisi kedisine okuduğumu söylemişti,, fakat ben hatırlayamamıştım."

Abdülaziz (sözlerine devamla) dedi ki: "Gerçekten de Süheyl'e bir hastalık arız olmuş ve aklına biraz zarar vermişti. (Bu yüzden bildiği bu) hadisin bir kısmını unutmuştu. Daha sonra o, bu .hadisi; -Rabîa'dan, o da Süheyl'den, Süheyl'in babasından- diyerek nâklederdi.[141]

3611... (Bu hadis) Ebû Mus'ab senediyle ve önceki hadisle aynı manada Rabîa'dan da rivayet olunmuştur. Hadisi (Rabîa'dan rivayet eden) Süleyman dedi ki: Ben Süheyl'le karşılaştım ve kendisine bu nakdisi sordum, "Ben bu hadisi bilmiyorum" cevabını verdi. Ben de kendisine, "Onu bana Rabîa senden nakletti" dedim. O da: "Eğer (bu hadisi) sana Rabîa benden nakletmişse sen de onu; Rabîa'dan (naklediyorum), (Rabıa da) Süheyl'den (nakletmiştir) diye rivayet et" cevabını verdi.[142]

Açıklama

Musannif Ebû Davud'un bir önceki hadisin sonuna ilâve ettiği açıklamadan da anlaşıldığı üzere bu hadisi Rabîa b. Ab durrahman'a Süheyl rivayet etmiş, fakat kendisine arız olan bir hastalık sebebiyle hafızasını kaybeden Süheyl bunu hatırlayamamıştır. Daha sonra bu hadisin kendisinden rivayet edildiğini söyleyen kimselere inandığı için, "Siz bu hadis size hangi senetle gelmişse o şekilde rivayet ediniz" diyerek onlara bu hadisi işittikleri senetle rivayet etmelerine izin vermiştir.[143]

3612... Şuays b. Abdullah b. ez-Zübeyb dedi ki: Ben dedem Zübeyb (b. Sa'lebe'y)i (şöyle) derken işittim:

Allah'ın elçisi (Muhammed) (s.a) Anber oğulları üzerine (bir) asker (î kuvvet) göndermişti. (Bu askerler) onları Tâif in nahiyelerinden Rukbe'de yakaladılar ve Peygamber (s.a)'e götürdüler. (Ben de bir hayvana) bindim (aradan sıvışarak) onlardan önce Peygamber (s.a)'e geldim. "Selâm sana ey Allah'ın elçisi, Allah'ın rahmet ve bereketi (senin üzerine olsun). Senin askerlerin bizi yakaladılar. Oysa biz (daha önce) müslüman olmuş ve (müslüman olduğumuzun bilinmesi için) de-veler(imiz)in kulaklarını kesmiştik" dedim. Anber oğulları gelince Peygamber (s.a) bana:

"Bu günlerde yakalanmanızdan önce nuislü man lığı kabul ettiğinize dair bir şahidiniz var mıdır?" diye sordu. Ben "Evet" cevabım verdim.

"Şahidin kimdir?" dedi.

Anber oğullarından Semüre isimli bir adamla, başka bir adam, dedi(m ve) Peygamber (s.a)'e adamın ismini söyledi(rri). Adam (bizim daha önceden müslümanlığı kabul ettiğimize) şahitlik etti (fakat) Semüre şahitlik etmedi. Peygamber (s.a) (bana hitaben):.

"(Semüre)senin lehine şahitlik etmekten kaçındı, öbür şahidin(in) şahitliğiyle birlikte sen de yemin yeder misin?" dedi. "Evet" karşılığım verdim. Bunun üzerine bana yemin teklif etti. Ben de: Biz (daha önce) falanca gün müslüman olmuştuk ve develerin kulaklarını kesmiştik diye Allah'a yemin ettim.

Bunun üzerine Peygamber (s.a) (oradaki sahâbilere dönerek):

"Haydi, gidiniz mallan(mn) yansım (onlardan ahnız, diğer yarısını da) kendilerine bırakınız. Çoluk çocuklarına dokunmayınız" buyurdu. (Sonra Anber oğullarına dönerek):

"Eğer Allah amelleri boşa çıkarmayı sevmez olmasaydı(bu mallardan) size bir ipi dahi eksik vermezdim" (Fakat askerlerin emeğini boşa çıkarmak istemediğim, için mallarınızın bir kısmını onlara, verdim) buyurdu.

ez-Zübeyb (sözlerine devamla şöyle) dedi:

"O şırada, annem beni çağırıp (askerlerden birini göstererek): Bu adam benim saçaklı yaygımı aldı, diye şikâyet etti. Ben de hemen Peygamber (s.a)'e gidip şikâyette butundum. (Peygamber Efendimiz) bana: "Onu yakala" dedi. Bunun üzerine hemen (varıp onun) yakasını topladım, bulunduğumuz yerde onunla birlikte beklemeye başladım. O sırada Peygamber (s.a) bizim orada beklemekte olduğumuzu görünce (bana): "Bu yakaladığın adamdan ne istiyorsun?" dedi. Ben de onu elimden bırakıverdim. Peygamber (s.a) karşımıza geçip o adama,hitap ederek:"Biî,adama annesinden aldığın saçaklı sergiyi geri ver".buyurdu. (Adam da): Ey Allah'ın Rasûlü, o kadın benim elimden çıktı, dedi. Peygamber (s,a) de adamın kılıcım çekip aldı, bana-verdi ve ona: "Git, buna ilaveten bir ölçek de yiyecek ver" buyurdu. O zat bana (kıhca) ilâve olarak bir ölçek de arpa verdi."[144]

Açıklama

3608 numaralı hadis-i şerifin şerhinde de açıkladığımız gibi, âlimlerin çoğunluğu bu babdaki hadis-i şeriflere bakarak; davalının kendi yemini ve şahidinin şahitlik etmesiyle hâkimin onun lehine hüküm verebileceğini söylemişlerdir.
Hanefî âlimlerine göre; en az iki şahit şahitlik etmedikçe hâkim davacı lehine hüküm veremez. Davacı iki şahit getiremezse.o zaman hakim davalıya yemin teklif eder.
Alimlerin çoğunluğu, davaca durumunda olan Anber oğullarından birinin, daha önce müslüman olduklarına dair yemin etmesi ve bir şahidin de buna şahitlik etmesiyle Hz. Peygamber'in Anber oğullarını serbest bıraktığını ifade eden bu hadis-i şerifim kendilerinin bu mevzudaki görüşlerine delil olduğunu söylemişlerdir.
Hanefî âlimlerine göre ise; Hz. Peygamber, Anber oğullarımı! serbest bırakılmasına hüküm verirken davacının yeminine dayanmamıştır. Çünkü hüküm vermek için davacının yeminine müracaat edilmez. Bu bakımdan Hz. Peygamber p davacıya yemin ettirirken onun yeminine dayanarak hüküm vermeyi değil, dadasında gerçekten samimi olup olmadığını tespit etmeyi düşünmüştür. Eğer bu kimse yemin etmekten caysa idi Hz. Peygamber onun doğru söylemediğini anlamış olacaktı. Fakat o zat yemin edince hiçbir hüküm vermedi.
Yine Hanefî âlimlerine göre, eğer Hz. Peygamber orada bu zatın yemini ile onların daha önce müslüman olduklarına hüküm verseydi o zaman Hz. Peygamber'in onların mallarından hiçbirini müslüman askerlere vermemesi gerekirdi. Çünkü hiçbir kimse müslümanların mallarını ellerinden alamaz.
Bununla beraber Hz. Peygamber, Anber oğullarının gönlünü kazanmak maksadıyla, askerlerin hakkı olan ganimetlerin yarısını kendi rızalarıyla ellerinden alıp Anber oğullarına geri verdi.
Hz. Peygamber'in, müslüman askelerden birinin Anber oğullarından bir kadından aldığı saçaklı sergiyi kadına geri verilmesini emretmesi ve müslüman askerin vermek istemediğini görünce ondan kılıcını alıp kadına vermesi ve üstüne de biraz yiyecek vermesini istemesi.meselesine gelince; bu meselede âlimlerin çoğunluğunun görüşünü destekleyecek bir durum yoktur. Çünkü Hz. Peygamber'in o askere aldığı sergiyi geri vermesini emretmesinin sebebi, o askerin bu sergiyi ganimetlerin bölüşülmesinden ve sözü geçen kadının payına düştükten sonra almış olmasıdır. Hz. Peygamber'in emri üzerine ganimetler bölüşüldükten sonra, bu mallardan birinin sahibinden alınmasının da gasbdan başka bir şey olmadığı herkesçe malumdur.
Askerin kendini savunmaya kalkması üzerine Hz. Peygamber'in onun kılıcını alması ise, hâkimin borçlu üzerinde bulunan maldan alacaklının alacağı kadar alıp, alacaklıya teslim etmesinin caiz olduğuna delâlet eder ki, İmam Şafiî ile Hanefî ulemasından müteahhirînin görüşü budur.
Bu hadis-i şerif ayrıca, bir kimsenin gasp ettiği malın değerini sahibine ödedikten sonra o mala sahip olacağına ve mal üzerindeki tasarruflarının geçerli olacağına delâlet etmektedir.
Ebû Ömer en-Nemrî, bu hadisin hasen olduğunu söylemiştir.[145]

22. Şahidleri Olmayan İki Kişinin Bir Mal Üzerinde Hak İddia Etmeleri

3613... Ebû Musa el-Eş'arî'den rivayet olunduğuna göre;
İki adam bir deve ya da bir hayvan üzerinde hak iddia ederek Peygamber (s.a)'e başvurmuşlar; hiçbirinin de şahidi yokmuş. Peygamber (s.a) de o deveyi ikisi arasında paylaştırmış.[146]

Açıklama

Hattâbî'nin açıklamasına göre; dava konusu olan hayvanın davacılardan sadece birinin elinde olmayıp ortaklaşa ikisinin elinde bulunmuş olması gerekir. Eğer böyle olmayıp da sadece birinin elinde bulunmuş olsaydı, o zaman hayvanı ikisi arasında eşit olarak paylaştırmazdı. Aliyyü'I-Kârî'nin açıklamasına göre; hayvanın hiçbir hak iddiasında bulunmayan üçüncü bir şahsın elinde bulunmuş olması da aynı şekilde bu hadisin kapsamı ve hükmü içerisine girer.[147]

3614... (Bir önceki hadis) senediyle ve manasıyla (yine) Sâid (b. Ebî Bürde)'den rivayet olunmuştur.[148]

3615... (Bir önceki hadisdeki senetle) Katâde'den rivayet olunduğuna göre;
Peygamber (s.a) zamanında iki adam bir deve üzerinde hak iddia etmişler ve (ikisi de) iki (şer) şahit (bulup) göndermişler. Bunun üzerine Peygamber (s.a) o deveyi bu iki kişi arasında eşit olarak paylaştırmış.[149]

Açıklama

İbn Reslan'ın açıklamasına göre; mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerifle 3613 numaralı hadis-i şerifte anlatılan olay aynıdır. Her ne kadar 3613 numaralı hadis-i şerifte "davacıların ikisinin de şahidi yoktu" derken, burada her ikisinin de ikişer şahidi olduğundan bahse-diliyorsa da aslında bu iki ifade arasında bir fark yoktur. Çünkü netice itibariyle her iki hadiste anlatılmak istenen mana birdir. Şöyle ki, 3613 numaralı hadis-i şerifte taraflardan hiçbirisinin davasını isbatlayacak bir şahidi bulunmadığı ifade edilirken, burada da şahitler sayı itibariyle denk olduğundan birisi lehine hüküm vermek mümkün olmadığı, taraflardan hiçbirisinin davayı isbatlayacak ve kazandıracak bir şahit getirmediği, bir başka ifadeyle, tarafların şahitleri eşit olduklarından yok hükmüne düştükleri ve Hz. Peygamber'in de bu sebeple hayvanı taraflar arasında eşit olarak paylaştırdığı ifade edilmektedir.

Ayrıca bu hadislerden birinin, dava konusu olan hayvanın taraflardan birinin elinde olması, diğerinin ise hayvanın tarafların dışında üçüncü bir şahsın elinde olmasıyla ilgili olması da mümkündür. Nitekim Nesâî'den rivayet edilen bir hadis-i şerif bu manadadır. Esasen bu ihtimal diğerinden daha da kuvvetli görünmektedir.

Hattâbî de bu mevzuda aynen böyle düşünmektedir. Kendine ait olmadığını ve ihtilâfa düşenlere ait olduğunu itiraf eden bir kimsenin elindeki mal için tarafların birer şahit getirmeleri halinde nasıl hüküm verileceği konusunda fıkıh âlimleri ihtilâfa düşmüşlerdir.

Ahmed b. Hanbel ileîshak b. Râhûyeh'e göre, bu gibi durumda taraflar arasında kur'a çekilir, kur'a kime çıkarsa hak onun olur.İmam Şafiî' nin eski görüşü de budur, yani mezhebinde iki görüş rivayet edilmiştir:

1) Bu meselede hayvan taraflar arasında eşit olarak taksim edilir. Hanefî ulemasıyla Süfyân-i Sevrî de bu görüştedir.

2) Aralarında kur'a çekilir, kur'a hangisine çıkarsa, ona iddiasında doğru olduğuna dair yemin etmesi teklif edilir. Yemin ederse onun lehine hüküm verilir.

İmanı Mâlik, "Üçüncü bir şahıs elinde bulunan bir mal hakkında hak iddia ederek davalarını ispat için birer şahit getiren taraflar hakkında ben hüküm vermem" demiştir. Ancak ondan bu durumda şahitleri en adil ve en salih olan tarafın lehine hüküm verileceği de rivayet olunmuştur.İmam EvzaF ye göre, şahidi daha çok olan tarafın lehine hüküm verilir.

Şa'bî'den, taraflardan her birinin şahidi nisbetinde hisse alacağı rivayet edilmiştir.[150]

3616... Ebû Hureyre'den rivayet olunduğuna göre;

İki kişi bir mal üzerinde anlaşmazlığa düşerek, Peygamber (s.a)'e başvurmuşlar. Peygamber (s.a) de (onlara):

"İsteyerek de olsa istemeyerek de olsa,(sonunda)yemin etmek üzere kur'a çekiniz" buyurmuştur.[151]

Açıklama

Bu hadis-i şerif, hüküm verebilmek için bazen kur'aya başvurabileceğini söyleyenlerin delilidir. Nitekim 2269 numaralı hadisin şerhinde açıklamıştık.

Avnü'l-Ma'bûd yazarı, bu babda bahis mevzuu edilen hususlarda muhtelif nakiller yapmıştır. Bunları şöylece özetlemek mümkündür:

"Hattâbî diyor ki: Buradaki "İstihâm"dan maksat kur'a çekmektir. Taraflar kur'a çekerler, kur'a kime. isabet ederse, o yemin eder ve mal onun olur. Bunun bir benzeri Hz. Ali (r.a)'den rivayet edilmiştir. Şöyle ki:

Hanş b. el-Mu'temir demiştir ki: Çarşıda satılığa çıkarılan bir katır yakalanıp Ali (r.a)'ye getirildi. Bir adam; bu katır benimdir; ne sattım ne de kimseye hibe ettim, dedi ve katırın kendisine ait olduğuna dair beş şahit getirdi. Bunun üzerine Ali (r.a): Bu mesele hakkında hüküm etmek de var, sulh etmek de vardır. Ben ikisini de size anlatayım. Sulh söyle olur: Katır satılır ve bedeli yedi paya ayrılır. Beş şahit getirene beş pay ve iki şahit getirene iki pay verilir. Eğer taraflar sulh olmayıp da hüküm isterlerse hüküm şudur: Taraflardan birisi katırı satmadığına ve hibe etmediğine yemin eder. Yemin etme hususunda anlaşamazsanız, yemin etmek için ben aranızda kur'a çektiririm. Kur'a hanginize isabet ederse o yemin eder, (ve katır onun olur) dedi. Ravi demiş ki: Ben buna şahidim, Ali böyle hükmetti, diye bilgi vermiştir.

Bir kavle göre kur'a şöyle olur: İhtilâf konusu mal taraflardan hiç birisinin elinde değil ve hiç birinin şahitleri de yok ise, aralarında kur'a çekilir.Kur'a kime isabet ederse o yemin eder ve mal onun olur.

Kirmânî şöyle demiştir: "Kur'a, tarafların mala müstehaklık derecesinde eşit oldukları zaman yapılır. Meselâ; mal tarafların ikisinin elindedir. Her biri malın tamamınının kendisine ait olduğunu iddia eder. Birisi yemin etmek suretiyle malın tamamını elde etmek ister. Diğer taraf da aynı şekilde yemin edip tamamını kazanmak ister. İşte bu durumda taraflar arasında kur'a çekilir. Kur'a kime isabet ederse o yemin eder ve malın tamamı kendisine verilir.

Şevkânî de şöyle der: "Kur'a usulünün uygulanmasının sebebi şudur: Taraflar mala sahip olma iddiasında delil açısından eşit oldukları zaman, tercih sebebi yok iken bir tarafı tercih etmek caiz olmaz. Tarafları eşit tutmak

bakımından kur'a usulünden başka bir çare kalmaz. Kur'a usulü de hasımlar arasında eşitlik sağlamanın bir nevidir. İhtilâf konusu mal tarafların ikisinin elinde veya üçüncü bir şahsın elinde olup malın kendisine değil, taraflara ait olduğu ikrar edildiğinde, bu malın nasıl verileceği veya ne şekilde taksim edileceği hususunda fıkıh imamlarının beyan ettikleri görüşler pek uzundur. Fakat mal bir tarafın elinde olduğu takdirde o taraf davalı ve karşı taraf davacı sayılır. Artık şahit getirmek davacıya, yemin etmek de davalıya ait olur. Yemin etmek için söz konusu kur'a meselesine gelince, Şafiî fıkıh kitaplarındaki hüküm, yemin teklifinin kur'a usulü ile değil de hâkimin takdirine ait olmasıdır. Hâkim istediği tarafa yemin teklifinde bulunabilir. Lakin el-Bermavî demiş ki: Hadis kur'a usulünü emrettiği için, en uygun olanı bununla amel etmektir."[152]

Bir Mal Hakkında İki Kişi İhtilâfa Düştüğü Ve Her Birisi Malın Kendisine Ait Olduğunu İddia Ettiği Takdirde Hüküm Nedir?

Bu konu birkaç şıkka ayrılır:

1- Mal üçüncü bir şahsın elindedir. Bu şahıs malın kendisine ait olmadığını ve ihtilâfa düşenlere ait olduğunu söyler. Fakat bir tarafın mı ya da tarafların müşterek malı mıdır bilmez; iki tarafın da şahitleri vardır.

2- Mal üçüncü bir şahsın elindedir. Bu şahıs malın kendisine ait olmadığını söyler. Fakat taraflardan kime ait olduğunu bilmez; tarafların şahitleri de yoktur.

3- Mal tarafların ikisinin de elindedir ve iki tarafın da şahitleri vardır veya hiçbir tarafın şahitleri yoktur.[153]

Biz fıkıh âlimlerinin birinci meseleye ait görüşlerini bir önceki hadisin şerhinde açıkladığımızdan şimdi burada sadece 2. ve 3. meseleye aft görüşlerini nakletmekle yetineceğiz.

2. meseleye ait görüşler şöyledir:

el-Mişkât şerhinde mesele şöyle anlatılmaktadır: Üçüncü bir şahsın elinde bulunan mala taraflar sahip çıkmak ister. İki tarafın da şahitleri yoktur veya iki tarafın da şahitleri vardır. Yanında mal bulunan üçüncü şahıs; ben bu malın kime ait olduğunu bilmiyorum, der. Bu durumda taraflar arasında kur'a çekilir. Kur'a kime çıkarsa yemin eder ve mal kendisinin olur. Ali (r.a) böyle hükmetmiştir. İbnü'l-Melik'in dediğine göre, Ahmed ve bir kavlinde Şafiî de böyle demiştir.

Ebû Hanîfe'ye göre, tarafların ikisi de yemin ederler. Sonra mal ikisi arasında eşit olarak taksim edilir.

Ebû Hanîfe ile Şafiî'nin diğer bir kavillerine göre, mal üçüncü şahsın elinde bırakılır.

3. meseleye gelince: Mal ikisinin elinde bulunduğu için iki taraf da malın yarısı için davacı ve malın yarısı için davalı durumdadırlar. İki tarafın da şahidi bulunmadığı takdirde davacı durumunda oldukları yarım için bir hak talebinde bulunamazlar. Fakat davalı durumunda oldukları yarım için yemin etmeleri yeterlidir. Bunun için hâkim bu malı ikisinin arasında eşit olarak taksim eder. İki tarafın şahitleri olsa yine hüküm budur. Çünkü şahitler, birbirlerinin ifadelerini etkisiz hale getirmekle yok gibi sayılırlar. İki taraf yemin etse veya yeminden istinkâf etse yine hüküm budur.[154]

3617... Ebû Hureyre'dem rivayet edildiğine göre; Peygamber (s.a): "(İhtilaflı olan) iki kişi yemin etmeyi isteseler de istemeseler de (sonunda) yemin etmek üzere (aralarında) kur'a çekmelidirler." buyurmuştur.

(Ravi) Seleme (b.Şebîb) dedi ki: (Abdürrezzak bu hadisi bana): "Bize Ma'mer haber verdi" (tabiriyle) ve 'İki kişiye, istemedikleri halde yemin teklif edilirse "(sözleriyle) rivayet etti.[155]

Açıklama

Buradaki "yemîne zorlandıkları zaman" sözünden maksat, fıkıh ıstılahında kastedilen bir zorlama değil, istemediği halde yemin teklif etmektir.Nitekim tercemede bu hususu göz önünde bulundurduk. Kur'anm nasıl çekileceği ve yeminin nasıl edileceği hususu bir önceki hadisin şerhinde açıklandı.[156]

3618... Saîd b. Ebî Arûbe'den, (yine) aynen (3613 numaralı) îbn Minhâl (hadisinin)senediyle rivayet edilmiştir ki,Ebu Musa el-Eş'arî şöyle dedi:

(İki adam) bir hayvan üzerinde (hak iddia ederek Peygamber (s.a)'e başvurdular), ikisinin de şahidi yoktu. Rasûlullah (s.a) onlara (sonunda) yemin etmek üzere kur'a çekmelerini emir buyurdu.[157]

23. Yemin Etmek Davalıya Düşer

3619... İbn Ebî Müleyke'den (şöyle) dediği rivayet olunmuştur: İbn Abbas bana bir mektup yazarak Rasûlullah (s.a)'ın, yeminin davalı üzerine düştüğüne hükmettiğini bildirdi.[158]

Açıklama

"Davacı" sözü, zahirî duruma ters düşen ve sükut etmesi davanm düşmesine ve davayı kaybetmesine sebep olan kimse anlamına gelir. Davacının sözleri zahire ters düştüğü için onun sözlerine inanmak zor olduğundan kendisine inanabilmek için yemin etmesi yeterli değildir. Onun sözlerine inanabilmek için kuvvetli bir delil getirmesi gerekir.

Davalının sözleri ise zahire uygun olduğundan, onun kendini savunmak gayesiyle söylediği sözlerin doğruluğuna inanabilmek için sadece bir yemin etmesi yeterlidir.[159]

Binaenaleyh, hâkim huzuruna gelen davacıyı dinledikten sonra eğer davalı, aleyhindeki iddiaları ikrar ederse hâkim onu ikrarı ile ilzam eder, aleyhine hüküm vererek davayı neticelendirir. Fakat davalı, aleyhindeki iddiayı inkâr ve reddederse hâkim bu sefer davacıdan beyyine (delil) ister. Davacı bu beyyineyi getirerek davasını isbat ettiği takdirde hâkim davalının aleyhine hüküm verir. Davacı davasını isbat için delil getirmekten ve dolayisıyle davasını isbattan aciz kaldığı takdirde, hâkim davacının isteğiyle davalıya yemin teklif eder. Eğer davalı yemin ederse davalıyı davadan men eder.[160]

Eğer davalı yeminden kaçınırsa hâkim onun yeminden kaçınmasıyla hüküm verip davayı neticelendirir.[161] Davalı yeminden kaçındığı için davacıya yemin teklif edilmez. İmam Şafiî'ye göre ise, bu durumda hâkim yemini davacıya teklif eder, eğer davacı yemin ederse davacı lehine hüküm verir.[162]

Mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerif hakkında Avnü'l-Ma'bûd yazarı şöyle diyor:

"Bu hadis; davacı ile davalı arasında bir görüşüp konuşma olduğu bilinsin bilinmesin, davalıya mutlaka yemin ettirilir, diyen âlimler çoğunluğu ile Şafiî mezhebinin lehine bir delildir.

İmam Mâlik ile taraftarlarına, meşhur yedi fıkıh âlimine ve Medineli fakîhlere göre ise; davalıya yemin teklif edilmesi için davalı ile davacı arasında görüşüp konuşma, alışveriş yapma gibi bir ilişkinin bulunması gerekir. Çünkü böyle bir şart bulunmadığı takdirde, kötü niyetli kişilerin yalancı şahitlere yemin ettirmek suretiyle fazilet sahiplerinin mallarını ellerinden alma fırsatı doğar.

Taraflar arasındaki bu ilişkinin mahiyyeti konusunda âlimler ihtilâf etmişlerdir. Bazılarına göre bu, iki taraftan birinin diğerinden alışveriş ve veresiye muamele yaptığı bir ya da iki şahitle ispatlanmış olur. Bazılarına göre de, taraflar arasında böyle bir muamele yapılmış olmasının ihtimal dahilinde olması bu ilişkinin varsayılması için yeterlidir. Ancak çoğunluk âlimlere göre; bu şartı geçerli kılacak kitaptan, sünnetten ve icmâdan hiçbir delil mevcut değildir."[163]

24. Yemin Nasıl Ettirilir?

3620... İbn Abbas'tan rivayet olunduğuna göre; Peygamber (s.a) yemin ettir(mek iste)diği bir adama:

"Davacının sende hiçbir hakkı bulunmadığına dair, kendisinden başka hakiki bir ma'bud bulunmayan Allah'a yemin et" buyurmuştur.

Ebû Dâvûd dedi ki: (Ravi) Ebû Yahya'nın adı Ziyâd'dır. Kendisi güvenilir bir kimsedir ve Kûfelidir.[164]

Açıklama

Bu hadis-i şerifte hâkimin mahkemede davalıya nasıl yemin ettireceği açıklanmaktadır.

Hadisin ifadesinden açıkça anlaşılacağı üzere, Rasûl-i Zîşan Efendimiz, mahkemede huzura gelen davacıdan;"Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin ederim." şeklinde yemin etmesini istemiştir.

Her ne kadar Allah (c.c)'nun sıfatlarını anmadan sadece, "Vallahi" Allah'a yemin ederim" şeklinde yemin ettirmek yeterli ise de, sıfatlarını zikrederek edilen yemin daha kuvvetli olduğundan bu şekilde yemin ettirmesi daha da isabetli olur.

el-İhtiyâr müellifi Mavsilî bu mevzuda şöyle diyor:

"Allah'tan başka hiçbir şeye yemin edilmez. Hâkim isterse Allah'ın sıfatları ile yemini daha da kuvvetlendirir. Yeminin tekrarlanmasında ihtiyat vardır. Zaman ve mekân ile yemin kuvvetlendirilmez. Yahudiye, "Musa (a.s)'ya Tevrat'ı indiren Allah Teâlâ'ya yemin ederim" diye yemin ettirilir. Mecusilere, "Ateşi yaratan Allah'a"; putperestlere de sadece; Allah'a diye yemin ettirilir. Bu sınıflara, tapındıkları mabetlerde yemin verdirilmez."[165]

25. Müslümanların İdaresinde Yaşayan Azınlıklardan Olan Davalılara Da Yemin Ettirilir Mi?

3621... el-Eş'as'dan rivayet edilmiştir; dedi ki:

Benimle yahudilerden bir adam arasında (ihtilaflı) bir arazi vardı. Adam beni (m hakkımı) inkâr et(miş)ti. (Tutup) kendisini Peygamber (s.a)'e götürdüm. Peygamber (s.a) bana:

"Senin şahidin var mı?" diye sordu. Bende, "Hayır" cevabını verdim. (Bunun üzerine) yahudiye (dönerek):

"Yemin et" diye emir verdi. Ben (onun yemin etmesine fırsat vermeden):

"Ey Allah'ın Rasûlü, bu durumda (bu adam) yemin eder ve malımı (da elimden alır) götürür, dedim. Bunun üzerine Yüce Allah;"Fakat Allah'a verdikleri sözü ve yeminlerini az (bir) paraya satanlar var ya..."[166] âyetini, sonuna kadar indirdi.[167]

Açıklama

Avnü'l-Ma'bûd yazarının açıklamasına göre; "Tıybî, metinde geçen; "Bu durumda (bu adam) yemin eder ve malımı götürür gider" sözüyle bu söz üzerine inen Âl-i İmran sûresinin 77. âyet-i kerimesi arasında iki yönden ilgi bulunduğunu söylemiştir:

1- Sanki âyet-i kerime'de Eş'aş'a; "Davalı aleyhine bir delilin bulunmadığına göre, senin yapabileceğin tek şey ona yemin ettirmektir" denilmektedir. Bu bakımdan metinde geçen bu sözle sözü geçen âyet-i kerime arasında çok yakın bir ilgi görülmektedir.

2- Âyet-i kerimede, hakiki Tevrat'ta da bu hükmün bulunduğunu yahudilere ihtar eden bir nükte olduğu söylenebilir. Bu da âyet-i kerime ile hadis-i şerif arasındaki ilgiyi gösterir."

Görülüyor ki, mevzumuzu teşkil eden bu hadis-i şerif, mahkemelerde azınlıklara da yemin ettirileceğine delâlet etmektedir. Bu yeminin nasıl ettirileceğini bir önceki hadis-i şerifte açıklamıştık.[168]

26. (Dava Konusu Olan Hadiseyi Görmediğini Söyleyen Davalı) Bir Adam Görmediği (Bu) Hâdise Hakkında Bilgisine Göre Yemin Eder

3622... Es'aş b. Kays'dan rivayet olunduğuna göre;

Kindeli bir adam ile Hadramevtli bir adam Yemen'de bulunan bir arazi üzerinde anlaşamayarak Peygamber (s.a)'e başvurmuşlar.Hadramevtli adam:

Ey Allah'ın Rasûlü, şu adamın babası benim toprağımı haksızlıkla elimden aldı. (Şimdi) bu toprak kendi elinde bulunuyor, dedi.Hz. Peygamber de ona:

" Senin (bu iddianı doğrulayacak) bir şahidin var mı?" diye sordu.

Hayır, (yok) fakat ben ona bu arazinin benim olup da babasının onu benden haksızlıkla aldığını bilmediğine dair yemin etmesini teklif ediyorum, dedi.

Bunun üzerine Kindeli adam yemin etmeye hazırlandı... (el-Eş'as . Kays, sözlerine devam ederek bir önceki) hadisi (aynen) anlattı.[169]

Açıklama

Şevkânî'nin Neylü'l-Evtâr isimli eserinde açıkladığı gibi; bu hadis, bir kimseye bildiğini dosdoğru ifade ettiğine dair yemin etmesi teklif edildiği zaman bu şekilde yemin etmesinin o zat üzerine vacip olduğunu ifade etmektedir.

Bir başka ifadeyle, hâdiseyi görmediğini ve bilmediğini söyleyen davalının yemini, "Vallahi ben hakkımda davacı olan bu zatın hakkımdaki iddiasının doğru olduğunu bilmiyorum" şeklinde olur. Bu şekilde yemin ederse mahkeme lehine sonuçlanır. Aksi takdirde aleyhine sonuçlanır.[170]

3623... Alkame b. Vâil b. Hucr el-Hadramî'nin babasından şöyle dediği rivayet olunmuştur:

Hadramevtli bir adamla Kindeli bir adam (aralarında ihtilâfa düşerek) Rasûlullah (s.a)'a geldi(ler). Hadramevtli (adam diğerini göstererek);

Ey Allah'ın Rasûlü, bu adam, babama ait olan bir araziyi üzerinde hiçbir hakkı olmadığı halde zorla elimden aldı, dedi.Kindeli de:

O benim toprağımdır. Benim elimde bulunmaktadır. Onu ben işlemekteyim, cevabını verdi.

Peygamber (s.a) Hadramevtliye:

“Şahidin var mı?" diye sordu. Adam, "Hayır" cevabını verdi. Rasûlullah (s.a):

"Bu durumda senin ondan (sadece bir) yemin etmesini isteme hakkın vardır" buyurdu.(Hadramevtli bu cevabı işitince):

Ey Allah'ın Rasûlü, o, yemine önem vermeyen yalancının biridir. Hiçbir günahdan da çekinmez, dedi.

(Hz. Peygamber de).

“Senin için ondan (isteyebileceğin) bundan başka (bir şey) yoktur" buyurdu.[171]

Açıklama

Hattâbî, bu hadis-i şerifi açıklarken; "Bu hadis, davacının isbat edememesi halinde davalının yemin etmesiyle davanın düşeceğine ve mahkemede yalancı kimselere de doğru dürüst insanlar gibi yemin ettirileceğine delâlet etmektedir" diyor.

Mevzumuzu teşkil eden buhadis-i şerif ile bir önceki hadis-i şerifte, Hz, Peygamber'e getirilen davanın taraflarından birisi Hadramevtli diğerinin de Kindeli olduğu ifade edilirken; aynen bu davaya benzeyen bir davadan bahsedilen 2621 numaralı hadis-i şerifte ise, taraflardan birinin Eş'as' diğerinir de biri yahudi olduğu ifade edilmektedir. Bu durum mevzumuzu teşkil eder bab hadislerinde anlatılan hâdise ile 2621 numaralı hadiste anlatılan olayır birbirinden tamamen farklı iki olay olduğunu gösterir.

Bu hadis-i şerif daha önce 3245 numarada da geçmişti.[172]

27. Müslümanların İdaresinde Yaşayan Azınlıkla* Nasıl Yemin Ederler?

3624... Ebû Hureyre'den rivayet edildiğne göre;

Peygamber (s.a) yahudilere (yemin teklif ederken) şöyle buyurdu:

"Sizden, Tevrat'ı Musa'ya indiren Allah aşkına doğru söylemenizi istiyorum; Tevrat'ta zina eden kimse hakkında hiçbir hükme rastladınız mı?"

Musannif Ebû Dâvûd, bu hadisi recm olayında (4446 numaralı hadis) da nakletmiştir.[173]

3625... Şu (bir önceki) hadis (yine bir önceki) senediyle ez-Zühri'den de rivayet olunmuştur. Bu hadiste (şu ibare vardır: ez-Zührî): "Bana (bu hadisi) Müzeyne (kabilesin) den, ilim peşinde koşup onu gereğince belleyen bir adam haber verdi. (Ve bu adam bu hadisi kendisine rivayet eden kimseden bahsederken) Saîd b. el-Müseyyeb'i zikretti" dedi ve (önceki hadisi) manasıyla rivayet etti.[174]

3626... İkrime'den rivayet olunduğuna göre;

Peygamber (s.a) İbn Sûriyâ'ya (yemin teklif ederken) şöyle dedi:

"Size, sizi Firavun hanedanından kurtaran, denizi size yaran ve üzerinizi bulutlarla gölgelendiren ve size kudret helvasıyla bıldırcın indiren, Musa'ya indirdiği Tevrat'ı size de gönderen Allah'ı hatırlatarak size yemin veriyorum. (Doğru söyleyin),siz kitabınızda recm cezasını görüyor musunuz?"

İbn Sûriyâ da:

Sen bana çok büyük bir yemin verdin. Artık benim yalan söylemem caiz olmaz, dedi.

(Ravi rivayetine devam ederek bir önceki) hadisi (bütünüyle) rivayet etti.[175]

Açıklama

Mevzumuzu teşkil eden bu babda gelen üç rivayetin üçü de aslında yahudilerin bir zina olayı hakkında hüküm vermesi için Hz. Peygamber'e başvurmaları ve Hz. Peygamberin de, bu mevzuda Tevrat'ın hükmünün nasıl olduğuna dair bildiklerini dosdoğru söylemeleri için onlara yemin ettiriş tarzı anlatılır. Olayın bu babla ilgili kısmı da işte burasıdır. Olay bu babda özet olarak anlatılmıştır. Tamamını anlatabilmek için hâdisenin değişik taraflarını anlatan hadisleri bir araya getirmek gerekir. Mâlik, Nâfi' kanalıyla Abdullah b. Ömer'den şu lafızlarla nakletmektedir:

"Yahudiler, Hz. Peygamber'e geldiler ve kendilerinden bir kadınla bir erkeğin zina ettiğini söylediler. Rasûlullah (s.a) onlara: "Tevrat'ta recm konusunda ne görüyorsunuz?" diye sordu. Onlar: Biz, zina edenleri sopalatırız, dediler. Abdullah b. Selâm dedi ki: Yalan söylüyorsunuz, Tevrat'ta recm vardır. Tevrat'ı getirdiler, ortaya yaydılar. Birisi elini recm bölümünün üzerine koydu. Bölümün öncesini ve sonrasını okudu. Abdullah b. Selâm: Elini kaldır, dedi. O kişi elini kaldırdı, görüldü ki bu kısımda recm ile ilgili bölüm bulunmaktadır. Yahudiler: Muhammed doğru söylüyor. Tevrat'ta recm bahsi vardır, dediler. Rasûlullah (s.a) onlara emretti ve zina eden kişiyi recm ettirdi. Ben, adamın kadının üzerine eğiliponu taş değmesinden korumaya çalıştığını gördüm." [176]

Aynı olay 4446 numaralı hadis-i şerifte de şöyle anlatılıyor:

"Abdullah b. Ömer dedi ki: Yahudilerden bir topluluk gelip Hz. Pey-gamber'i Kuff (Medine'de bir vadi)'e çağırdılar. Hz. Peygamber onların yanına varınca; Ey Ebul Kasım, bizden bir erkek ile bir kadın zina etti, sen aralarında hüküm ver, dediler. Abdullah b. Ömer der ki: Hz. Peygamber'in altına bir minder koydular, üzerine oturdu. Sönra;"Bana Tevrat'ı getirin" dedi. Onlar Tevrat'ı getirdiler. Hz. Peygamber de minderi altından kaldırarak üzerine Tevrat'ı koydu. "Sana ve seni indirene iman ettim" dedi. Genç bir delikanlı getirdiler..." Hadisin bundan sonraki kısmı Buharî'nin Mâlik ve Nâfi' vasıtasıyla İbn Ömer'den naklettiği yukarıda mealini sunduğumuz hadis gibidir.

Bu hadisler Mâlik ve Nâfi' yoluyla İbn Ömer (r.a)'den rivayet olunmuştur. Mevzumuzu teşkil eden babtaki hadislerden 3624 numaraları hadisi ise Zührî, kimliği meçhul Müzeyneli bir adam ve Saîd b. el-Müseyyeb kanalıyla Ebû Hureyre'den; 3625 numaralı hadisi yine Zührî kimliği meçhul Müzeymeli âlim bir adam vasıtasıyla yine Said b. el-Müseyyeb'den rivayet etmiştir. Bu durum, her iki hadiste de aynı olayın aynı raviler tarafından rivayet edildiğini gösterir.

Görüldüğü gibi 3626 numaralı hadisin senedinde Saîd b. el-Müseyyeb, Katâde ve İkrime bulunmaktadır. İkrime'nin ise sahâbî olmadığı, yani Hz. Peygamber'den hadis almadığı bilinen bir gerçek olduğuna göre, onun bu hadisi bir sahâbîden almış olması gerekir.

Yukarıdaki iki hadis-i şeriften Saîd b. el-Müseyyeb'in kanalıyla gelen hadisin Ebû Hureyre'den alındığı anlaşıldığına göre, mevzumuzu teşkil eden Saîd b. el-Müseyyeb'den gelen bu hadisi de İkrime'nin Ebû Hureyre'den almış olması gerekir. Hafız Münzirî de, "Bu hadis mürseldir" derken bu gerçeği ifade etmek istenmiştir.

Bu hadis-i şerifler, müslümanlarm idaresinde yaşayan azınlıklara mahkemede yemin ettirmek icab edince, Allah'a yemin etmeleri teklif edileceğine delâlet etmektedir. 3620 numaralı hadisin şerhinde de açıkladığımız gibi, yahudilerin mahkemede nasıl yemin edecekleri Hanefî fıkıh kitaplarında şöyle anlatılır:

"Yahudiye, Musa (a.s)'ya Tevrat'ı indiren Allah Teâlâ'ya yemin ederim, şeklinde yemin ettirilir."[177]

28. Kişi Hakkını İsbat İçin Yemin Edebilir

3627... Avf b. Mâlik'ten, şöyle dediği rivayet olunmuştur: Peygamber (s.a) iki kişi arasında hüküm vermişti. (Bunlardan) aleyhine hüküm verilen adam, dönüp giderken; "Hasbiyallah ve ni'-mel vekîl = Bana Allah yeter; O, ne güzel bir vekildir" dedi. (Bunu gören) Peygamber (s.a) de (ona):

"Allah miskinlerden hoşlanmaz. Senin akıllıca ye tedbirli davranman gerekir. Binaenaleyh bir iş karşısında acze düştüğün zaman, (işi oluruna bırakıverme, gereken tedbirleri akıllıca al) sonra; hasbiy-yallah ve ni'mel vekîl, de" buyurdu.[178]

Açıklama

Bu hadisi şerif; zamamn akı§1 ferisinde çetin işlerle ve haksızhklarla karşıaşan bir müslümanın, üzerine düşen tedbirleri almadan, işi kendi oluruna bırakıp "Hasbunallah" çekmesinin, Allah'ın hoşlanmadığı bir iş olduğunu; müslümanın bu gibi durumlarda akıllıca tedbirler alması gerektiğini, ancak bu tedbirleri aldıktan sonra işin geri kalan kısmını Allah'a havale edebileceğini ifade etmektedir.

İnsanın mahkemede hakkını isbat edebilmesi için yemin etmesi gerektiğinde, bu yemini etmesi hakkını elde etmesi için gerekli bir tedbir olacağın dan, bu hadis, kişinin gerektiği zaman hakkım isbat için yemnin etmesinır meşruluğuna delâlet etmektedir.[179]

29. Bir Kimseyi Borçtan Veya Diğer Haklarından Dolayı Hapsetmenin Hükmü

3628... Amr b. eş-Şerîd'in babasından, Rasûlullah (s.a)'ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:
"Varlıklı bir kimsenin borcununu ödemeyi geciktirmesi (alacaklıya ondan) şikâyetçi olmayı ve (hâkime de)onu (hapis cezasıyle) cezalandırmayı meşru kılar."
Îbnü'l-Mübârek dedi ki; (Metinde geçen) "Yuhillu ırzahû" (cümlesi) "Ona sertçe çıkışabilir" analamına gelir, "Ve ukûbetehu" cümlesi de, "hapsedilebilir' anlamına gelir.[180]

Açıklama

Hattâbî; bu hadis-i şerif, maddî imkânı olduğu halde borcunu bile bile geciktiren kimsenin borcunu ödemesi için hapsedileceğine; fakirliğinden dolayı borcunu zamanında ödemeyen bir kimsenin hapsedilemeyeceğine delâlet etmektedir, der.
Hattâbî, bu hususta âlimler arasındaki farklı görüşlere şöylece işaret etmektedir:
"Kadı Şüreyh'e göre; borcunu zamanında ödemeyen kimse fakir olsun zengin olsun, borcunu ödeyinceye kadar hapsedilir. Yani bu mevzuda borçlunun fakir olmasıyla zengin olması arasında bir fark yoktur.Rey taraftarları da bu görüştedirler.
İmam Mâlik'e göre; borcunu zamanında ödemeyen bir fakir bu borcundan dolayı hapsedilmez, ona sadece borcunu ödemesi için mühlet verilir.
İmam Şafiî' ye göre ise; borçlunun zahirî haline bakılır; eğer fakir görünüyorsa hapsedilmez, fakat zengin görünüyorsa kendisine borcunu derhal ödemesi teklif edilir. Eğer borcunu öderse serbest bırakılır, ödemekten kaçınırsa borcunu ödeyinceye kadar hapsedilir."[181]

3629... Bedevilerden birisi olan Hirmâs b. Habib'in dedesinin şöyle dediği rivayet olunmuştur:
Bana borçlu olan bir kimseyi Peygamber (s.a)'e getirmiştim. Ba-na;"Borçlunun peşini bırakma" buyurdu. (Bir süre) sonra da, "Ey Temîm oğullarının kardeşi, esirine ne yapmak istiyorsun?" dedi.[182]

Açıklama

"Lüzum" kelimesi burada; alacaklının, borçlunun peşini bırakmayıp onu devamlı takıp etmesi anlamında kullanılmıştır.
Şevkânî, Neylü'l-Evtâr isimli eserinde, alacaklının borçlusunun peşini takip etmesi konusunda âlimler arasındaki ihtilâfı şöyle anlatmaktadır:
"İmam Ebû Hanîfe'ye ve Şafiî âlimlerinden nakledilen iki kavilden birine göre; borçlu, borçlusunun çalışıp para kazanmasına engel olmayacak şekilde onun peşine takılabilir. Borçlu nereye giderse o da ardından gider. Oturunca oturur, kalkınca kalkar, yürüyünce yürür, evine girince o da ardından girebilir.
İmam Ahmed'e göre; alacaklı kişi mahkemede, alacaklı olduğunu isbat için yakında bulunan delilini getirmek üzere evine veya benzeri yakın bir yere gidip gelinceye kadar borçlusunun orada tutulmasını istediği takdirde bu isteği yerine getirilir. Fakat uzakta bulunan bir delili getirmek için borçlunun göz altında bulunmasını isteyemez.
Âlimlerin çoğunluğuna göre ise, borçlunun arkasını takip etmek, mahkeme esnasında alacaklının delilinin getirilmesi için onu orada bekletmek asla caiz değildir.
Cumhura göre, bu hadis-i şerifte geçen "lüzûm" kelimesiyle kastedilen, borçluyu uzaktan göz altında bulundurmaktır."
İbn Ebî Hatim, mevzumuzu teşkil eden bu hadisin ravisi el-Hirmâs'm dedesinin sahâbî olduğunu söylemiştir.[183]

3630... Behz b. Hâkim'in dedesinden rivayet olduğuna göre; Peygamber (s.a) bir adamı, bir suçlamadan dolayı hapsetmiştir.[184]

Açıklama

Hadis-i şerifte, Rasûl-i Zişan Efendimizin, borcunu ödememek gibi bir suçla suçlanan bir kimseyi hapsettiği ifade edilmektedir. Tirmizî'nin rivayetinde ifade edildiği üzere, Efendimiz bu sanığı bir süre hapettikten sonra serbest bırakmıştır.
Hattâbî, bu hadisle ilgili olarak şu açıklamayı yapıyor: "Bu hadis-i şerif, birisi ceza hapsi, diğeri de hüküm vermek için belge toplama hapsi olmak üzere iki çeşit hapis olduğuna delâlet etmektedir. Ceza hapsi, hükmün kesinleştiği hallerde uygulanır. Belge toplama hapsi ise, şahitleri yada belgeleri ortaya koyabilmek için uygulanır.

Hz. Peygamber'in, suçlu olduğu iddia edilen bir şahsı gündüzün bir süre hapsettikten sonra aleyhindeki suçlamalar isbat edilemeyince serbest bırakması bunu gösterir."[185]

3631... İbn Kudâme'nin dedi(ğine göre, Behz b. Hakim b. Muâ-viye'nin dedesi olan. Muâviye îbn Hayde'nin) kardeşi ya da amcası :Müemmel'in söyledi (ğine göre ise Muâviye'nin bizzat) kendisi-kalkıp hutbe okumakta olan Hz. Peygamber'e varmış ve iki defa:

Komşularım niçin tutuklandılar? diye sormuş. Sonra cevap alamayınca bir şeyler daha söylemiş. Bunun üzerine Peygamber (s.a):

"Onun komşularım serbest bırakınız" buyurmuş.

(Ancak) Müemmel, (İbn Kudâme'nin rivayetinde geçen) "hutbe okumakta olan" sözünü rivayet etmemiştir.[186]

Açıklama

Bu hadis-i şerif Musannif Ebû Davud'a, biri Muhammed b. Kudâme; diğeri de Müemmel b. Hişâm yoluyla olmak üzere iki yoldan ulaşmıştır. Şu farkla ki, İbn Kudâme'nin rivayetine göre, tutuluların niçin tutuklandıklarını Öğrenmek üzere Hz. Peygamber'in huzuna giden kimse Muâviye b. Hayde'nin kardeşi veya amcasıdır. Müemmel b. Hişâm'ın rivayetine göre; sözü geçen şahıs Muâviye b. Hayde'nin bizzat kendisidir. Bir de Müemmel'in rivayetinde Hz. Peygamber'in o anda hutbe okumakta olduğundan söz edilmiyor. Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde açıklandığı üzere, Hz. Peygamber'in huzuruna varan Muâviye'nin kardeşi veya amcası; komşularının niçin tutuklandıklarını iki defa sorup cevap alamayınca Hz. Peygambere hitaben: "Eğer bu insanları tutukladığını halka söylersem, senin insanları serden men ettiğini hem de şerri bizzat kendinin işlediğini söylerler" demiş. Bunu duyan Muâviye, Hz. Peygamber'in bu sözleri duyup halka beddua edeceğinden korktuğu için sözle araya girmişse de Hz. Peygamber muhatabına yönelerek: "Demek siz bana böyle söylüyorsunuz. -Veya, içinizden biri bana bunu söylüyor öyle mi?- Oysa bu işi ben yapmışsam onun vebali bana aittir, size değildir" demiş, ve sonra:"Onun komşularını bırakıverin" buyurmuş. Hz. Peygamber'in söz konusu sanıkları tutuklaması aslında son derece makul ve meşru bir uygulama olduğu halde, kendisi fevkalâde bir mekârim-i ahlâk sahibi olduğu için o kimsenin bu saygısızca tutumu karşısında hiddete ve öfkeye kapılmamış, ona komşularını serbest bırakmakla karşılık vermiştir.[187]

Bu hadisle ilgili fıkhı açıklamalar bir önceki hadisin şerhinde geçmiştir.[188]

30. Vekillik

3632... Câbir b. Abdullah'tan (r.a) şöyle dediği rivayet olunmuştur:

Ben Hayber'e gitmek istemiştim. Peygamber (s.a)'e varıp selâm verdim ve kendisine;

Ben Hayber'e gitmek istiyorum, dedim.

"Vekilimin yanına vardığın zaman ondan (benim hesabıma) on-beş vesk (hurma) al. Eğer senden (benim vekilim olduğuna dair)bir alâmet isterse, elini onun köprücük kemiğinin üstüne koy" buyurdu.[189]

Açıklama

Vesk: Kûfelilere göre 200 kg.lık bir ağırlık ölçüsüdür. Hadis sarihlerinin açıklamasına göre; Hz. Peygamber'in Câbir b. Abdulah'a vekilinden almasını emrettiği onbeş vesk ağırlığındaki malın cinsi hurma veya arpadır.[190]

Bazı Hükümler

1. Vekil tutmak veya vekil olmak caizdir.

2. Vekil ile müvekkilin, aralarında haberleşmeyi ve anlaşmayı kolayca sağlamak maksadıyla kimsenin bilmediği gizli bir alâmet kullanmaları müstehaptır. Bu yolla haberleşmek diğer yollardan daha emniyetlidir.[191]

31. Bazı Kaza (Yargı) Hükümleri

3633... Ebû Hureyre (s.a)'den rivayet olunduğuna göre; Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Yol (un eni)hakkında anlaşmazlığa düştüğünü/ zaman onu yedi arşın yapın."[192]

Açıklama

Zira', arşın demektir. Hem müzekker, hem de müennes bir kelimedir. Bazı rivayetlerde müzekker bazılarında müennes olarak zikredilmesi bundandır. Burada zira'dan murad; her beldede âdet olan arşın ve metre gibi uzunluk ölçüleridir.

Açılacak yol hakkında Nevevî şunları söylüyor: "Bir kimse mülkü olan bir yerin bir kısmını gelip geçenlere yol olarak ayırırsa, bu yolun mikdarı o kimsenin ihtiyarına bırakılır. Efdal olan yolu geniş bırakmaktır. Ama hadisten murad bu değildir. Şayet yol, bir cemaatin arazisi arasında bulunur da onu yenilemek isterler ve şu kadar olsun diye bir mikdar üzerinde anlaşırlarsa, bu anlaşma muteber olur. Yolun ne kadar olacağında ihtilâf ederlerse o zaman yol yedi arşın bırakılır. îşte hadisten murad budur. Ama yedi arşından daha geniş olarak yapılmış bir yol bulursak bu yolun az da olsa bir yerini ele geçirmeye kalkışmak hiçbir kimseye caiz değildir. Yalnız etrafındaki boş yerleri işlemek caizdir.Yoldan geçenlere zarar vermemek şartıyla bu yer ihya suretiyle mülk edinebilir..."

Tahavî, bu hadisin; yeni açılacak yollar hakkında olduğunu söylemiştir. el-Mühelleb ise, "Bu hüküm evlerin arasındaki yollar hakkındadır. Ev sahipleri aralarında yol açmak isterlerse yedi arşın genişliğinde yapmaları icap eder. Ta ki gelip geçenlere ve yük getirip götürenlere zarar vermesin" demiştir.

Taberî, bu hükmün âlimlere göre vücub ifade ettiğini bildiriyor. Bazıları da bu hadisin ana caddeler hakkında olduğunu, mahalle arasında yeni açılacak yolların anlaşmaya bağlı olup yedi arşından daha az olabileceğini söylemişlerdir.[193] Hadis-i şerifin o günkü şartlar altında vârid olduğunu, bu günse şartların değiştiğini unutmamak lâzımdır.[194]

3634... Ebû Hureyre (r.a)'den rivayet olduğuna göre; Rasûlullah (s.a):

"Biriniz (din kardeşinizden) duvarına ağaç (ucu) sokmak için izin isterse (duvar sahibi) onu(n bu isteğim) reddetmesin" buyurmuştur.

(Bu hadisi Ebû Hureyre'den rivayet eden A'rac bu hadise ilâveten şunları da söyledi: Ebû Hureyre bu hadisi söyleyince onu dinleyen halk işittikleri sözlerden memnun olmadılar, hemen) başlarını önlerine eğdiler. Bunun üzerine (Ebû Hureyre): "Sizi niçin (böyle hadisten) yüz çevirir bir halde görüyorum? (Şunu iyi bilin ki) ben bu (sözün sorumluluğu) nu sizin omuzlarınız üzerine atıyorum." dedi.

Ebû Dâvûd dedi ki; "Bu hadisi bana îbn Ebî Halef rivayet etmiştir, en uzun rivayet de budur."[195]

Açıklama

Bi'r müslümanın diğer bir müslümandan duvarına ağaç ucu sokmak üzere izin istemesi, komşular arasında olabilecek bir durumdur. Komşulardan biri ev yaptırırken yaptıracağı evin ağaçlarının bir ucunu ekonomik sebeplerle komşusunun duvarı üzerine koymak suretiyle komşu duvarın4an yararlanmak ve bu suretle masrafın ağırlığından kurtulmak ister. Rasûl-i Zişan Efendimiz, bu hadis-i şerifte ümmetine, kendi duvarlarından bahsedilen şekilde yararlanmak isteyen din kardeşlerinin bu isteklerini reddetmemelerini tavsiye etmektedir.

Hattâbî'nin açıklamasına göre; İmam Ahmed'in dışındaki tüm ulemaya göre bu hadiste geçen "reddetmesin" emrinin hükmü farz değildir. İyi komşuluk münasebetleri cümlesinden bir tavsiye niteliğindedir.

İmam Ahmed'e göre ise, bu emir farziyyet ifade etmektedir. Bu bakımdan bir kimse duvarından bu şekilde yararlanmak isteyen kimsenin isteğini reddedemez. Kendisine gelen bu mevzu ile ilgili duvarlar hakkında hâkim buna göre hüküm vermekle mükelleftir.

Kastalânî'nin-açıklamasına göre, Ebû Hureyre'nin sözünde geçen "ha" zamiri bazılarına göre metindeki "ağaç" anlamına gelen "hasebe" kelimesine dönmektedir. Bü takdirde Ebû Hureyre'nin sözü, "Eğer siz bu hadisin hükmünden hoşlanmazsanız o zaman ben de bu ağaçları sizin omuzlarınızın üzerine koyarım" anlamına gelir ve bu hükmün yerine getirilmesinin gerekliliği mübalağalı bir şekilde ifade edilmek için söylenmiştir. Hattâbî de bu görüştedir.

Tıybî'ye göre, Ebû Hureyre böyle demekle, bu hadisin hükmünden memnun olmayan kimselere hadisin sıhhatini ve hükmünün mutlaka uygulanması gerektiğini isbat etmek, Hz, Peygamber'in komşuluk hukuku ile ilgili sözlerini düşünmeye davet etmek istemiştir.

Biz Bezlü'l-Mechûd yazarının şerhine uyarak, tercememizde bu zamiri Hz. Peygamber'in hadisine ve onun sorumluluğuna gönderdik.

Nevevî'ye göre, Ebû Hureyre'nin bu sözünün manası, "Bu hükmü sizin aranızda açıkça söyleyip omuzlarınızın arasına ağır bir şeyle vurur gibi sizin canınızı sıkacağım" demektir.

Bu hadisin hükmü konusundaAvnü'l-Ma'bûd yazarı Nevevî'den naklen şöyle diyor:"İmam Şafiî ile Mâlikî alimlerinden bu mevzuda iki görüş nakledilmiştir. Birinci görüşe göre, bu hadisle amel etmek farz, ikinci görüşe göre ise menduptur. Bu iki görüşten en sahih olanı, bu hükmün mendup olduğu görüşüdür.İmam Ebû Hanîfe'ye göre de bu hadisle amel etmek menduptur.İmam Ahmed ile hadis ulemasına göre ise, bu hadisle amel etmek farzdır."[196]

3635... Peygamber (s.a)'in sahâbîlerinden olan Ebû Sırma'dan rivayet edildiğine göre; Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Zarar verene Allah zarar verir. Güçlük çıkarana Allah güçlük çıkarır."[197]

Açıklama

Hadis-i şerifte, herhangi bir müslümamn malına, canına veya şerefine haksızlıkla zarar veren bir kimseyi Allah'ın zarara sokacağı, yine aynı şekilde bir müslümamn işlerini güçleştiren bir kimseye de Allah'ın güçlük çıkaracağı ifade buyurulmaktadır. "el-Cezâü min cinsi'l-amel" Cezalar işlenen suçun cinsinden verilir." İlâhî kaidesince yüce Allah, kendi ehli ve iyâli durumunda olan mü'min kullara haksız yere zarar veren kimseleri zarara uğrattığı gibi, meşru bir sebep olmaksızın bir müslümana güçlük çıkaran kimselere de güçlük çıkararak ondan kulunun intikamını alır. Bu hadis-i şerif müslümana eziyet etmenin haram olduğuna delâlet etmektedir.

Bu hadisin ravisi Ebû Sırma (s.a), Hz. Peygamber'in sohbetinde bulunma saadetine eren sahâbilerdendir.

Avnü'l-Ma'bûd yazarının açıklamasına göre; ismi Mâlik b. Kays olup İbn Ebî Enîs diye anılan bu sahâbî Bedir savaşına katılmıştır. İsminin Kays b. Mâlik, Mâlik b. Es'ad veya Lübâbe b. Kays olduğuna dair rivayetler de bulunan bu sâhabî Ensar'dan ve Neccâr kabilesindendir.[198]

3636... Semüre b. Cündüb'den rivayet olunduğuna göre;

Kendisinin Ensar'dan birisinin bahçesinde yeni dikilmiş bir hurma ağacı varmış. (Bahçe sahibi olan) kişi ailesi ile beraber (o bahçede kalıyor) imiş. Semüre o hurmanın yanına giri(p çıkı)yormuş. Onun bu giriş çıkışından (bahçe sahibi) rahatsız oluyor ve (bu durum) onun gücüne gidiyormuş. Bu sebeple (Semüre'den) bu hurmayı kendisine satmasını istemiş. Semüre (bu teklifi) kabul etmemiş. Bunun üzerine Semüre'ye ağacı (oradan söküp başka bir bahçeye) götürmesini teklif etmiş. (Semüre bu teklifi de) reddetmiş. Bunun üzerine (bahçe sahibi) Peygamber (s.a)'e varıp durumu kendisine anlatmış. Peygamber (s.a) de Semüre'ye bu ağacı (bahçe sahibine) satmasını rica etmiş, Semüre (bu teklifi) kabul etmemiş. Sonra ona bu ağacı (buradan başka bir yere) nakletmesini teklif etmiş, (Semüre) bunu da kabui etmemiş. Bunun üzerine, yapılmasını tavsiye ettiği (iyi) bir iş olarak;

"Onu bu bahçenin sahibine bağışla, (karşılığında) sana şu kadar (sevap) var" diye emretmiş.

(Semüre yine) kabu! etmeyince;

"Sen zarar göreceksin!" demiş ve (bahçe sahibi olan) Ensarî'ye de:

"Git, onun hurmasını sök!" buyurmuş.[199]

Açıklama

Hadis-i şerifte, bir kimsenin bir müslümana zarar vermeye hakkı olmadığı, bir kimsenin bir müslümana zarar vermesi halinde bu zararın önlenmesi için verilen zarardan daha az olmak şartıyla, zarar ile mukabele etmenin bile caiz olduğu ifade edilmektedir.

Çünkü bu hadis-i şerifte Peygamber Efendimizin Semüre'ye, komşusunun hurmalarına verdiği zarardan dolayı kendi hurma fidanını komşusunun hurma bahçesinden sökmesini emrettiği açıklanmaktadır.

Bu, bir zarar önlenmek istendiği zaman kendi misli ile mukabele edilemeyeceği, ancak daha az bir zararla mukabele edilebileceği anlamına gelir.

Bu husus islâm ulemasının şu sözlerinde ifadesini bulmuş ve kanunlaşmıştır:

"ed-Dararü'leşeddyüzâlü bi'1-ehaff = Bir Zarar-ı eşed, zarar-ı ehaf ile izâle olunur."[200]

"ed-Dararü lâ yüzâlü bi'd-darar = Bir zarar kendi misli ile izâle olunamaz."[201]

Hattâbî, hadis-i şerifte sözü geçen hurma ağacının söküldüğüne dair bir ifade bulunmadığına bakarak, Hz. Peygamber'in, metinde geçen "Git onun hurmasını sök" anlamındaki emrinin hakiki manada bir emir olmayıp Semüre'yi komşusuna verdiği zarardan alıkoymak için söylenmiş bir tehdit olduğunu söylemiştir. Bu Hattâbî'nin şahsi görüşüdür.[202]

3637... Urve'nin Abdullah b. ez-Zübeyr'den rivayet ettiğine göre;

Bir adam (halkın) kendisi ile (hurma bahçelerini) suladıkları Harre arkı (içinden gelen su) yüzünden Zübeyr'den davacı olmuş. (Zübeyr'i dava eden bu) Ensarlı (zat Zübeyr'e):

Suyu bırak, (önünü.kesme kendi haline) akıp gitsin! demiş. (Zü-beyr onun bu isteğini) kabul etmemiş.

Peygamber (s.a) de Zübeyr'e:

“Ey Zübeyr, (bahçeni) sula ve sonra suyu bırakıver, komşuna (gitsin)" buyurmuş. Bunun üzerine Ensarlı öfkelenip:

Ey Allah'ın Rasûlü! (Zübeyr) halanın oğlu olduğu için mi (böyle hüküm veriyorsun)? demiş.

Rasûlullah (s.a)'ın yüzünün rengi atmış, sonra:

“(Ey Zübeyr! Sen kendi bahçeni iyice) sula, sonra suyu (bahçe)

duvann(ın) temeline (veya ağaçların köklerine) erişinceye kadar salma" buyurdu.

Zübeyr (sözlerine devam ederek) dedi ki: Allah'a yemin olsun ki,"Rabbin hakkı için, onlar aralarında vuku bulan her çekişmede seni hakem kılmadıkları sürece iman etmiş olmazlar"[203] âyetinin bu hâdise hakkında indiğini zannediyorum.[204]

Açıklama

Metinde geçen "cedr" aslında "duvar" demektir. Hadis sarihlerinin açıklamalarına göre burada "duvar temeli" anlamında kullanılmıştır."Ağaçların kökü" anlamında kullanıldığını söyleyenler de vardır.

Hafız İbn Hacer'e göre, bu kelime burada, bahçe sulanırken ağaçların arasına toprakların yığılmasıyla yapılan ark anlamında kullanılmıştır. Bu görüşe göre Hz. Peygamber Zübeyr'e, "Suyu toprak kanalları seviyesine çıkıncaya kadar bahçende tut. Ondan sonra komşunun bahçesine gönder" demek istemiştir.

Aslında Rasûl-i Zişan Efendimiz, Zübeyr ile şikâyetçi durumunda olar kişi arasında ilk verdiği hükümde, iyi komşuluk münasebetleri açısından müsamahalı davramış, kendi yakınının biraz feragat etmesini gerektirecek şekilde hüküm vermişti. Karşıdakinin bunu anlamadığını görünce Zübeyr'e: suyu bahçede ağaçların köklerine kadar iyice işleyinceye kadar bekletmel suretiyle hakkını son haddine kadar kullanmadıkça komşu bahçeye salma masını emretti. Burada, Hz. Peygamber'in öfkeli anında bile olsa her zaman hakkı söylediğini[205] unutmamak gerekir.

Hz. Peygamber'in ilk hükmüne itiraz eden kişi şayet müslüman idiyse şüphesiz ki bu yaptığı iş şeytanın iğvâsına kapılmaktan başka bir şey değil dir. Fakat bu kimsenin hakiki bir müslüman olmayıp münafıklardan biri ol ması ve kabilesi Ensar toluluğundan olduğu için Ensarî diye anılmış olmas ihtimali de vardır. Nitekim Rasûl-i Ekrem'in hükmüne uymayanların mü' min olamayacağını bildiren Nisa sûresinin 65. âyetinin bu olay üzerine inmesi de bu ihtimali kuvvetlendirmektedir.

Bununla beraber belki de âyet daha önce inmiştir. Ensarhmn Hz. Peygamber'in hükmüne rıza göstermemesi üzerine âyet kendisine okunurak Al lah'ın buyruğu hatırlatılmış da olabilir.[206]

3638... Sa'lebe b. EM Mâlik'den rivayet olunduğuna göre; kendisi (ashab-ı kiramın) ileri gelenlerinden bazı kimseleri şöyle derlerken işitmiştir:

Kureyş'ten bir adamın Kureyza oğulları (mn arazisi) içerisinde bir hissesi vardı. Mehzûr (vadisin)de suyunu beraberce paylaştıkları bir su kanalından dolayı (Kureyza oğullarını) Rasûlullah (s.a)'a şikâyet etti. Rasûlullah (s.a) da onlar arasında; suyun (bir bahçede) ancak topuklara yükselinceye kadar (tutulabileceğine), yukarı (başta bulunan) kimsenin (suyu bu kadar süre bahçesinde tuttuktan sonra), aşağıda bulunan kimse(nin bahçesi) üzerine göndermesi gerektiğine hükmetti.[207]

3639... Amr b. Şu'ayb'in dedesinden rivayet olunduğuna göre;

Rasûlullah (s.a), el-Mehzûr (denilen vadi)deki su kanalı hakkında, (insanın oradan gelen suyu) topuklara yükselinceye kadar tutabileceğine, (kanalın) yukarı (başında bulunan) kimse (nin onu bu kadar beklettikten) sonra aşağı (da bulunan bahçeler) üzerine bırakıvermesi gerektiğine hükmetmiştir.[208]

Açıklama

Bu hadıs-i şerifler, tarlası veya bahçesi suyun kaynağına daha yakın olduğu için aşağıdaki tarlalara nisbetle suyun kendi tarlasına daha önce uğradığı tarla sahiplerinin bu suyu topuklara ulaşıncaya kadar kendi tarlalarında tutabileceklerine, daha sonra aşağı tarlalara salıvermeleri gerektiğine delâlet etmektedir.

Avnü'l-Ma'bûd yazarının İbnü't-Tîn'den naklen yaptığı açıklamaya göre; bu hadisler, bahçesine veya tarlasına su gelen kimse o suyu topuklara erişinceye kadar bahçesinde bekleterek aşağıda bulunan bahçelere salmayabilir diyen cumhuru ulemânın delilidir.

İbn Kinâne'ye göre ise; bu hüküm, her tarla veya bahçe için geçerli değildir. Ancak, hurmalıklar ve ağaçlıklar için geçerlidir. Ekin tarlaları için ise bu süre suyun nalın tasması seviyesine çıkmasına kadardır. Bundan sonra salıverilir.

Taberi'ye göre ise, bu süre araziden araziye değişir. Her arazi için yeteri kadar bekletilir.[209]

3640... Ebû Saîd el-Hudrî'den, şöyle dediği rivayet olunmuştur:

İki adam bir hurma ağacına ait sahanın boyutları hakkında anlaşmazlığa düşerek Rasûlullah (s.a)'a başvurmuşlardı.

(Bu hadisi Amr b. Yahya'nın babasından nakleden Ebû Tuvale Abdurrahman b. Ma'mer ile Amr b. Yahya'dan) birinin rivayetinde (şu ibare vardır): "Hz. Peygamber) o ağacıfn ölçülmesini) emretti, (ağaç) ölçüldü yedi zira, (uzunluğunda) bulundu." (Diğerinin rivayetinde de:) "Beş zira' (uzunluğunda) bulundu. Bunun üzerine (Hz. Peygamber, bu ağacın sahasının boyutları hakkında) buna göre hüküm verdi." ibaresi vardır.

(Bu hadisi Ebû Tuvale'dert nakleden) Abdülaziz (b. Muhammed de bu tesbit işini açıklarken şöyle) dedi: (Hz. Peygamber, sözü geçen) hurmanın yapraksız dallarından birini(n getirilmesini) istedi. Dal getirildi ve ağaç (bu dalla) ölçüldü.[210]

Açıklama

Hadis-i şerifte, bir hurma ağacının çevresinin mikdarı üzerinde çıkan bir ihtilâfı Hz. Peygamber'in nasıl çözümlediği anlatılmaktadır.

Metinde açıklandığı üzere, Hz. Peygamber bu ağacın boyunun ölçülmesini emretmiş, ölçülünce ağacın yedi zira' (dirsekten parmak uçlarına kadar olan mesafe) yahutta beş zira' uzunluğunda olduğu görülmüş. Bunun üzerine ağacın dört tarafından bu kadar uzunluktaki bir mesafenin bu ağacın harimi (sahası) olduğuna, binaenaleyh bu sahayı kimsenin ihlâl edemeyeceğine hükmetmiştir.

Ravi Abdülaziz'in hadisin sonuna eklediği açıklamadan anlaşıldığı üzere ağacın boyu şöyle ölçülmüştür: Ağacın dallarından bir zira' uzunluğunda bir dal kesilip onunla ağacın boyu ölçülmüştür.

Hadis-i şerif, ölü bir arazide dikilen bir ağacın hariminin her taraftan beş zira'(3-3,5 metre) veya yedi zira' olduğuna delâlet etmektedir, nitekim Hanefî âlimlerinden Mavsilî, Hanefî ulemasının bu mevzudaki görüşünü açıklarken şöyle diyor: "Ölü bir arazide dikilen bir ağacın harimi her taraftan 3-3,5 metredir."[211] Binaenaleyh bu hadis Hanefî ulemasının bu mevzudaki delilidir.[212]

Harim ise, bir şeyin çevresinde bulunan sahadır ki o şeyinhukuku ve ayrılmaz bir bütünü kabilindendir. Bu yerde sahibinden başkasının tasarrufu haramdır.[213]

Abdullah b. Ahmed'in Zevâidü'I-Miisned'inde ayrıca Ebû Avâne ile Taberânî'nin Ubâde b. Sâmit'ten rivayet ettiği bir hadis-i şerif se, Hz. Peygamber'in her bir hurma ağacı için dört taraftan dalı uzunluğunda harim tesbit ettiği ifade edilmektedir.

İbn Mâce'nin rivayeti de böyledir. Bu durum hâdisenin tekerrür ettiğini gösterir. Durum böyle olunca, bir ağacın hariminin iki şekilde tesbit edildiğini ve bu iki şeklin de caiz olduğu ortaya çıkar.

Yahutta mevzumuzu teşkil eden hadisin en doğru tefsiri Ubâde b. Sâmit hadisidir.[214]

---

[1] Bk. Yeniçeri, Celal; el-İhtiyâr Tercemesi, 112; Davudoğlu, A, Selâmet Yollan, IV, 224.

[2] İsrâ, (17) 23.

[3] İsrâ, (17), 4.

[4] Bk. Selâmet Yolları, a.g.y.

[5] Bk. el-İhtiyâr Tercemesi, 244.

[6] Nisa, (4) 105.

[7] Mâide, (5) 42.

[8] Mâide, (5) 49.

[9] Sâd,(38)26.

[10] Nisa, (4) 135.
[11] ez-Zühaylî, el-Fıkhu'1-İslâmî fi Üslûbihi'l-Cedîd, II, 569-571.
[12] Bilmem Ömer Nasuhi, Hukuki İslâmiye Kamusu, VIII, 214; el-İhtiyâr Tercemesi, 113.
[13] Bk. Debbasoğhı Ahmet, Ansiklopedik Büyük İslâm İlmihali, 192-193.
[14] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/143-145.
[15] Tirmizî, ahkâm 1; İbn Mâce, ahkâm 1; Ahmed b. Hanbel, II, 230, 365.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/146.
[16] Tirmizî, ahkâm 1, Mâce, ahkâm 1; Ahmet b. Hanbel, II. 230, 365.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/146.
[17] Bk. Bilmen Ö.Nasuhi, Hukuk-i İslâmiye Kamusu, VIII, 212.
[18] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/146-147.
[19] İbn Mâce, ahkâm 3.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/148.
[20] Bk. Bilmen Ö.N, Hukuk-i İslâmiyye Kamusu, VIII, 214.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/148-149.
[21] Buharı, i'tisâm 20, 21; Müslim, akdiye 15, Nesâî, ahkâm 2, kudât 3; tbn Mâce, ahkâm 3; Ahmed b. Hanbel, IV, 198, 204, 205.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/149-150.
[22] Bk. Davudoğlu Ahmed, Salih-i Müslim Terceme ve Şerhi, VI, 414.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/150-152.
[23] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/152.
[24] Mirkâtu'l-Mefâtih, IV, 147.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/153.
[25] Mâide, (5) 44.
[26] Mâide, (5) 47.
[27] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/153-154.
[28] Bk. Müslim, hudûd 28.
[29] Bk. Tefsiru'l-Hâzin, II, 57.
[30] Bk. Kadı Beydavî, Envârü't-Tenzîl, II, 293.
[31] Bk. Hak Dini Kuran Dili, III, 1969.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/154-155.
[32] Ravi Ebû Mes'ud (r.a), sahabenin büyüklerindendir. Rical kitaplarında açıklandığına göre; ismi, Ukbe; künyesi, Ukbe b. Ömer b. Sa'lebe b. Asîre b. Atiyye b. Hadare b. Avf b. Haris b. Hazrec.dir.
Ebû Mes'ud, İkinci Akabe bîatında Rasûl-i Ekrem'e bîat ederek İslâmiyetİ kabul etmiş, Bedir savaşından başka Hz. Peygamber'in bütün sa-vaşlarına katılmıştır. Hz. Ali'nin en yakınlarından olan Ebû Mes'ud, Hz. Ali İle birlikte Sıffin harbine de iştirak etmiş, hemen ardından onunla birlikte Kûfe'ye dönmüştü. Uzun süre Kûfe'de kaldıktan sonra hayatının son zamanlarında Medine-i Münevvere'ye döndü.
Ebû Mes'ud, Hz. Peygamber'in hadislerini rivayet ederek ümmete büyük hizmetler ifa eden yüksek zatlardandır. Hadis kitaplarında onun 102 rivayeti nakledilir. Hicretin 40. senesinde vefat ettiği söylenir. (Eşref Edib, Asr-ı Saadet, III, 287-289)
[33] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/155-156.
[34] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/156.
[35] Tirmizî, ahkâm 1.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/156-157.
[36] el-Binâye fî Şerhi'l-Hidâye, VII, 7.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/157-158.
[37] Buharı, icâre 1, mürteddîn 2, ahkâm 7; Müslim, imâre 15; Ebû Dâvûd, hudüd 1; Ahmed b. Hanbel, IV, 409.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/158.
[38] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/158.
[39] Tirmizî, ahkâm 9; İbn Mâce, ahkâm 2; Ahmed b. Hanbel, II, 164, 190, 194, 212, 387, 388, V, 279.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/158-159.
[40] Mübârekfurî, Tuhfetul-Ahvezî, IV, 565-566; Aliyyü'1-Kârî, Mirkâtü'l-Mefâtih, IV, 153.
[41] Neylül-Evtâr, VIII, 302.
[42] el-Binâye fi Şerhi'l-Hidâye, VII, 7.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/159-160.

[43] Ahmed b. Hanbel IV, 192.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/160-161.
[44] Ahmed b. Hanbel, IV, 424; Telhîsü'l-Habîr, IV, 189; Mecmaü'z-Zevâid, IV, 200.
[45] Bk. 2946 nolu hadis.
[46] Bk. Vehbe ez-Zühay!î, el-Fıkhu'l-İslâmî fî Üslûbi hi'I-Cedîd, II, 594; Bedâyiu's-Sanâi, VII, 9; Fethu'l-Kadîr, V, 497; Lübâb, IV, 81.
[47] Hukuk-i İslâmiyye Kamusu, VIII, 220.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/161.
[48] Tirmizî, ahkâm 5; Ahmed b. Hanbel, I, 111, 149, 150.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/162.
[49] Bk. el-Binâye, VII, 60.
[50] Müslim, akdiye 7.
[51] Hukuk-i İslâmiye Kamusu, VIII, 231.
[52] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/162-164.
[53] Buharı, şehâdât 27, hayt 10, ahkâm 20; Müslim, akdiye 4; Ebû Dâvûd, edeb 87; Tirmizî, ahkâm 11, 18; Nesâî, kudât 12, 33; İbn Mâce, ahkâm 5; Muvatta, akdiye 1; Ahmed b. Hanbel, II, 332, VI, 203, 290, 307, 308, 320.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/164.
[54] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/165.
[55] Bk. Davudoğlu Ahmed, Sahih-İ Müslim Terceme ve Şerhi, VIII, 403-404.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/165-166.
[56] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/166-167.
[57] Bk. Debbağoğlu Ahmed, Ansiklopedik Büyük İslâm İlmihali, 676.
[58] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/167.
[59] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/167-168.
[60] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/168.
[61] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/168.
[62] Nisa, (4) 105.
[63] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/168-169.
[64] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/169.
[65] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/169.
[66] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/169-170.
[67] Hukuk-i İslâmiye Kamusu, VIII, 220-222; Binâye, VIII, 28.
[68] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/170-171.
[69] Buharı, ahkâm 13; Müslim, akdiye 16; Tirmizî, ahkâm 7; Nesâî, kudât 32; Ibn Mâce, ahkâm 4; Ahmed h. Hanbel, V, 36, 38, 46, 52.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/171.
[70] Davudoğlu Ahmed, Selâmet Yollan, IV, 257-258.
[71] Hukuk-i İslâmiyye Kamusu, VIII, 224.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/171-172.
[72] Mâide, (5) 42.
[73] Mâide, (5) 49.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/172-173.
[74] Mâide, (5) 42.
[75] Hak Dini Kur'an Dili, III, 1688.
[76] Bk. Ahmed es-Sâvî, es-Sâvî Ale'l-Celîeyn, I, 247.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/173-174.
[77] Mâide, (5) 42.
[78] Ahmed b. Hanbel, I, 363.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/174.
[79] Bk. Çeviren: Karlığa Bekir; Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri, İbn Kesîr, V, 2348-2349.
[80] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/174-175.
[81] Tirmizî, ahkâm 3; Ahmed b. Hanbel, V, 230, 236. 242.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/175-176.
[82] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/176-177.
[83] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/177.

[84] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/177.
[85] Tirmizî, ahkâm 17; İbn Mâce, ahkâm 23; Ahmed b. Hanbel, II, 366.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/178.
[86] Hukuk-i İslâmiyye Kamusu, VIII, 7.
[87] Bk. Seyyid Sabık, Fıkhü's-Sünne, III, 310.
[88] Bk. A.g.e, 309.
[89] bk. A.g.e, 310.
[90] Bk. A.g.e, 306, 310.
[91] Bk. Davudoğlu A, Selâmet Yolları, IV, 124.
[92] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/178-180.
[93] Buharı, salât 71, 83, husûmât 4, sulh 14; Müslim, müsâkât 20; Nesâî, kudât 20; İbn Mâce, sadakat 18; Dârimî, büyü 49; Ahmed b. Hanbel, VI, 390.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/180-181.
[94] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/181.
[95] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/182.
[96] Müslim, akdiye 19; Tirmizî, şehadât 1; îbn Mâce, ahkâm 28; Muvatta, akdiye 3; Ah-med b. Hanbel, I, 18, IV, 115, 117, V, 192, 193.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/182-183.
[97] Bk. Sünen-i Ebû Dâvûd, Hadis no:4657.
[98] Bk. Davudoğlu Ahmed, Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi, VIII, 418-419.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/183.
[99] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/184.
[100] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/184-185.
[101] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/185-186.
[102] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/186.
[103] Hacc, (22) 30.
[104] Tirmizî, şehadât 3; tbn Mâce, ahkâm 32; Ahmed b. Hanbel, IV, 178, 233, 321, 322.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/186.
[105] Hukuk-i İslâmiyye Kamusu,VIII, 160.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/187.
[106] Tirmizî, şehadât 2; İbn Mâce, ahkâm 3; Ahmed b. Hanbel, II, 204, 208, 225.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/187-188.
[107] Enfâl, (8) 27.
[108] Bk.Bidâyetü'l-Müctehid Tercemesi, II, 597.
[109] Ek. el-îhtiyâr Tercemesi, 139.
[110] Bk. Savaş Mehmet, İbn Âbidin Terceme ve Şerhi, XII, 476.
[111] Bk.el-îhtiyâr Tercemesi, 139.
[112] Bk. A.g.e, 138.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/188-189.
[113] Tirmizî, şehadât 2; İbn Mâce, ahkâm 3; Ahmed b. Hanbel, II, 204, 208, 225.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/190.
[114] İbn Mâce, ahkâm 30.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/190.
[115] Bk. Hak Dini Kur'ân Dili, IV, 2604.
[116] Sünen-i İbn Mâce Tercemesi ve Şerhi, VI, 467.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/190-191.
[117] Buharı, nikâh 23; Tİrmizî, radâ 4; Ahmed b. Hanbel, IV, 384.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/191-192.
[118] Bk. Davudoğlu Ahmed; Bülûğu'l-Merâm Terceme ve Şerhi, lif, 467-468.
[119] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/192-193.
[120] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/193-194.
[121] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/194-195.
[122] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/195-196.
[123] Mâide, (5) 106.
[124] Buharı, vesâyâ 35; Tirmizî, tefsir sûre (5) 20.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/196-197.

[125] Bk. Mollamehmetoğlu, O. Zeki, Sünen-i Tirmizî Tercemesi, V, 174.
[126] Mâide, (5) 106.
[127] Bakara, (2) 282.
[128] Bk. Hak Dini Kur'an Dili.III, 1831-1833.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/197-199.
[129] Buharî, cihad 12, tefsir sûre (33) 3; Nesâî, büyü 81; Ahmed b. Hanbel, V, 188, 189, 216.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/199-200.
[130] Bk. İbn Hacer, Fethu'I-Bârî, X, 137.
[131] Bk. Eşref Edip, Asrı Saadet-Peygamberimizin Ashabı,III, 388, Şamil Yayınevi.
[132] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/201-202.
[133] Müslim, akdiye 3; Tirmizî, ahkâm 13; Muvatta, akdiye 5, 6, 7; İbn Mâce, ahkâm 31; Ahmed b. Hanbel, I, 315, 323, III, 305, V, 285.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/202.
[134] Buharî, rehn 6; Müslim, akdiye 1; Ahmed b. Hanbel, I, 343, 351, 363.
[135] Zürkanî, Şerhu Muvatta,IV, 377; Muvatta, akdiye 4.
[136] Bakara,(2) 282.
[137] Buharı, rehn 6, şehadât 20,29, diyât 22; Müslim, eymân 221; Ahmed b. Hanbel, V, 211.
[138] Bk.Bidâyetü'l-Müctehid Tercümesi, II, 602.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/202-204.
[139] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/204.
[140] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/204.
[141] Müslim, akdiye 3; Tirmİzî, ahkâm 13; İbn Mâce, ahkâm 31; Muvatta, akdiye 5, 6, 7;Ahmed b. Hanbel, I, 315, 323, III, 305.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/204-205.
[142] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/205-206.
[143] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/206.
[144] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/206-208.
[145] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/208-209.
[146] Nesâî, kudât 35; İbn Mâce, ahkâm 11.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/209-210.
[147] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/210.
[148] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/210.
[149] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/210-211.
[150] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/211.
[151] îbn Mâce, ahkâm II, 20; Ahmed b. Hanbel, II, 317, 489, 524.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/212.
[152] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/212-213.
[153] Sünen-i İbn Mâce Terceme ve Şerhi, VI, 397-399.
[154] A.g.e, 399-400.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/213-214.
[155] Buharı, şehadât 24.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/214.
[156] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/215.
[157] Nesâî, kudât 35; İbn Mâce, ahkâm 11.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/215.
[158] Buharı, şehadât 20, rehn 6, 20, 23, tefsir sûre (3) 3; Müslim, akdiye 23;Tirmizî, ahkâm 12; Nesâî, kudât 36; İbn Mâce, ahkâm 7; Ahmed b. Hanbel, I, 253, 288, 323, 351, 356, 363, II, 70.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/215.
[159] Bk. Mübârekfurî, Tuhfetü'l-Ahvezî, IV, 571
[160] Bk. Süleyman Hasbî, Tafsil li-Tavzîhi'l Kavâidi'l-Fıkhiyye ve'l-Usûliyye Evvelil-Mecelleti'l- Ahkâmi'l-Adliyye,198.
[161] Bk. A.g.y; Yeniçeri Celal, el-İhtiyâr Metn-i Muhtar Tercemesi, 125.
[162] Bk. Erkan Arif, Gurer ve Dürer Tercemesi,IV, 160.
[163] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/215-216.
[164] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/217.
[165] Bk. el-İhtiyâr Tercemesi, 125-126.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/217.
[166] Âli İmran, (3) 77.
[167] Buharî, husumât 4, ahkâm 30; Müslim, eymân 220, 223,224; Tirmizî, büyü 42, ahkâm 12, tefsir sûre (3) 4; Ebû Dâvûd, eymân 25; İbn Mâce, ahkâm 7; Ahmed b. Hanbel, I, 379, 426.IV, 317, V, 211, 212.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/218.
[168] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/218-219.
[169] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/219-220.
[170] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/220.
[171] Müslim, eymân 223; Tirmizî, ahkâm 12; Ebû Dâvûd 3245 nolu hadis.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/220-221.
[172] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/221.
[173] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/221-222.
[174] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/222.
[175] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/222-223.
[176] Buharı, menakıb 26; tefsir sûre (3) 6.
[177] Bk. Yeniçeri Celal, el-ihtiyâr Tercemesi,125.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/223-224.
[178] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/225.
[179] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/225.
[180] Buharı, istikraz 13; Nesâî, büyü 100; İbn Mâce, sadakat 18; Ahmed b. Hanbel, V, 388, 389.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/226.
[181] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/226-227.
[182] İbn Mâce, sadakat 18.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/227.
[183] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/227-228.
[184] Tirmizi, diyât 20; Nesâî, sarık 2; Ahmed b. Hanbel, V, 2.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/228.
[185] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/228.
[186] Ahmed b. Hanbel, V, 2, 4.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/228-229.
[187] El-Benna A.A,Biiluğu'l-Emânî min Esrâri'l-Fethi'r-Rabbânî, XVI, 124.
[188] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/229.
[189] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/230.
[190] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/230.
[191] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/230.
[192] Buharî, mezâlim 29; Müslim, müsâkât 144; Tirmizî, ahkâm 20; İbn Mâce, ahkâm 16; Ahmed b. Hanbel, I, 235, 303, 313, 317, II, 228, 429, 466, 474, 495.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/231.
[193] Bk. Davudoğlu Ahmed,Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi,VIII, 121.
[194] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/231-232.
[195] Buharı, mezâlim 20, eşribe 24; Müslim, müsâkât 136; Tirmizî, ahkâm 18; İbn Mâce, ahkâm 15; Muvatta, akdiye 32; Ahmed b. Hanbel, II, 240, 463, 111,480.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/232.
[196] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/232-233.
[197] Tirmizî, birr 27; İbn Mâce, ahkâm 17; Ahmed b. Hanbel, III, 457.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/233-234.
[198] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/234.
[199] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/234-235.
[200] Bk.Mecelle,Madde 27.
[201] Bk.Mecelle,Madde 25.
[202] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/235-236.
[203] Nisâ,(4) 65.
[204] Buharı, tefsir (4) 12, sulh 12, müsâkât 6-8; Müslim, fadâil 129; Tirmizî, ahkâm 2(tefsir (4) 13; İbn Mâce, mukaddime 2, rühûn 20; Nesâî, kudât 19,27; Ahmed b. Hanbel, I, 166, IV, 5.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/236-237.
[205] Bk. 3646 nolu hadis.

[206] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/237.
[207] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/237-238.
[208] İbn Mâce, rühûn 20; Muvatta, akdiye 28.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/238.
[209] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/239.
[210] İbn Mâce, rühûn 23.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/239-240.
[211] Bk. el-İhtiyâr Tercemesi, 189.
[212] Bk. Aynî, Binâye, IX, 448.
[213] Bk. el-İhtiyâr Tercemesi, 188.
[214] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 13/240.

38. DİYETLER BAHSİ

1. Cana Mukabil Can

4494... îbn Abbas radıyallâhü anhümâdan; Şöyle demiştir: Kurayza ve Nadir (iki Yahudi kabilesi) idi. Nadir, Kureyza'dan daha güçlü idi. Kureyza'dan birisi, Nadir'den birini öldürürse, onun karşılığında öldürülürdü. Nadir'den bir adam, Kurayzalı birini Öldürdüğü zaman ise yüz vesk hurma fidye karşılığında serbest bırakılırdı. Rasûlullah (s.a.v) gönderildiğinde, Nadîrden bir adam Kureyza'dan birisini Öldürdü.
Nadiriiler:

"Onu bize veriniz, öldürelim" dediler. Kurayzalılar ise: "Aramızda Peygamber var" dediler. Hep birlikte, rasûlullaha geldiler. Bunun üzerine: "Hükmettiğin zaman, onlar arasında adaletle hükmet..."[1] ayeti nazil oldu.

-İbn Abbas der ki: Kist (adalet); cana mukabil candır- Sonra da; "Onlar (Yahudiler) cahiliyyenin hükmünü mü istiyorlar.?”[2] ayeti indi.

Ebû Davud şöyle der: "Kureyza ve Nadtf in hepsi Harun (a.s) w evlâdmdandır."[3]

Açıklama

Hadisten anlıyoruz ki, Kurayza ve Nadîr adındaki, Medine'de yaşayan Yahudi kabileleri arasında bir teamül vardı. Nadîr'den birisi, Kureyza'li birini öldürürse 100 vesk (Takriben yirmi ton) hurma fidye olarak veriliyor ve katil serbest kalıyordu. Kureyzalı birisi Nadîrliyi öldürdüğünde ise katil öldürülüyordu.

Rasûlullah (s.a.v) gönderildikten sonra Nadîr'li bir adam Kureyza'dan birisini öldürdü. Kureyzalılar öldürmek için Nadir'li katili istediler. Ama Nadirliler vermediler. Kureyzalılar, Rasûlullah Medine'ye teşrif ettiğinde yapılan anlaşma gereği, Hz. Peygamber'in hakemliğine başvurmak istediler ve hasımları ile birlikte Rasûlullah*a geldiler. Bunun üzerine, "Onlar arasında hükmettiğin zaman adaletle hükmet'...." mealindeki ayet nazil oldu. İbn Abbâs; bu ayetten maksadın; katil ve maktul kimden olursa olsun, teammüdi (kasti) olduğu takdirde kısasın gerekliliğine işaret olduğunu söyler.

Taberânî'nin İkrime kanalıyla İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre ise bu âyet diyetle ilgili olarak nazil olmuştur. Bu rivayete göre; Kureyzalılar Nadirlilerden birisini öldürdüğünde, Nadirliler tam diyet alırlar, Nadîrli birisi Kureyzalı birini öldürdüğünde ise yarım diyet verirlerdi. İşte Rasûlullah (s.a.v), hakemliğine başvuran Yahudiler arasında adaletle hükmetti ve her iki tarafın diyetini eşitledi.

Nadirliler, Rasûlullah (s.a.v) in bu hükmünden hoşlanmadılar ve yine eskisi gibi kendilerine üstünlük tanınmasını istediler. Bu sefer de: "Onlar câhiliyye hükmünü mü istiyorlar?!.." mealindeki âyet nazil oldu.

Hadis-i şerif; kısas ve diyette herkesin eşit olup, mevki ve nesebi ne olursa olsun kanun önünde müsavi oduklanna delâlet etmektedir.[4]

2 Bir Kimse Kardeşi Veya Babasının Suçu İle Sorumlu Tutulmaz

4495... Ebû Rimse[5] (r.a) den; şöyle demiştir:

Babamla birlikte Rasûlullah sallallâhu aleyhi vesellemin yanına gittik.

Rasûlullah (s.a.v) babama:

"Bu senin oğlun mu?" dedi.

Babam:

"Kabe'nin Rabbine yemin ederim ki evet. Gerçekten (o benim oğlum), ona şehâdet ederim" dedi.

Rasûlullah (s.a.v) benim babama benzerliğimden ve babamın benim üzerime yemin etmesinden dolayı güldü. Sonra;

“Şüphesiz o senin suçun sebebiyle muaheze edilmez, sen de onun suçu yüzünden sorumlu tutulmazsın" buyurdu ve: "Bir günah işleyen, başka birisinin günahını yüklenmez.." ayetini okudu.[6]

Açıklama

Câhiliye döneminde Araplardan birisi bir cinayet işlese, cânînin babası ve kardeşi de o cinayetten dolayı sorumlu tutulur, tazminata iştirak ederlerdi. Herhalde, bu adetin tesiri ile olsa gerek ki, Ebû Rimse (r.a) in babası birgün oğlunu elinden tutarak Rasûlûllah'a gelmiş ve yemin ederek onun kendi oğlu olduğunu ikrar etmiştir.

Maksadı, onun işleyeceği bir cinayetin tazminini yüklenmektir. Rasûlûllah (s.a.v) adamın bu tavrıma gülmüş ve herkesin kendi yaptığından sorumlu olduğunu, babanın oğlunun işlediği bir cinayetten, oğulun da babanın işlediği cinayetten dolayı sorumlu tutulamayacağını söylemiş ve aynı hükmü ifâde ede âyet-i kerimeyi okumuştur.

Sindî bu sözü izah ederken; her birinin cinayetinin kendisine ait olup, başkasına geçmediğini ve maksadın, günahın geçmeyeceği olduğunu, çünkü baba oğulun birbirlerinin diyetine iştirak ettiklerini söyler.

Nihâye'de de; buradaki "cinayet"; "günah, suç ve insanların işleyip de kendilerine dünyada kısas veya âhirette azap icabeden suçlar" şeklinde izah edilmiştir.

Rasulullah (s.a.v) kişilerin işlediği bir suçun günah ve cezasının sadece kendisine olduğu, babası ve oğlu bile olsa başka birisinin bu günahın azabına iştirak etmeyeceğini beyan buyurmuştur. Bu hüküm, uhrevi ceza ve kısaslarla ilgilidir. Diyet konusu ise biraz daha farklıdır. Çünkü bir müslüman diyeti geektiren bir suç işlediği takdirde âkılesi o diyeti öder. Kişinin akrabası da âkıleye dahildir.[7]

3. İmam (İdareci) Kanı Affetmeyi Tavsiye Eder

4496... Şüreyh el-Huzâi (r.a) den; Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Bir kimse öldürülme veya yaralanmaya maruz kalırsa o (ölenin varisi) şu üç şeyden birisini seçer: Ya kısas yapar, ya affeder yada diyet alır. Eğer dördüncü bir şey isterse onu engelleyin. Kimde bundan (bu üç şeyden birini seçtikten) sonra haddi aşar (başka birşey isterse) onun için acı verici bir azâb vardır."[8]

Açıklama

Hadisin îbn Mâce'deki rivayetinde, muhayyer olduğu üç şeyden birisini seçtikten sonra başka bir şey isteyen kişinin ebediyyen Cehennemde kalacağı ifade edilmektedir. Tabi bu, azabın şiddetine işaret içindir.

Çünkü ehl-i sünnet inancına göre, bir mü'min ebediyyen cehennemde kalmaz. Hadis-i şerifte, öldürülen veya bir uzvu kesilen yada yaralanan kişinin vârislerinin af, diyet ve kısas arasında muhayyer olduğu beyan edilmektedir. Yaralama olayında ise muhayyerlik yaralananındır. Yani bu kişinin intikam almak, caniyi öldürmek gibi bir yola sapması caiz değildir. Bu üç şeyden birisini seçtikten sonra da bir diğerine geçemez. Meselâ affetmişse bir daha diyet veya kısas isteme cihetine gidemeyeceği gibi, diyeti seçmişse kısas isteyemez. Şayet istese acı bir azabı hak etmiştir.

Cinayetlerde diyetle kısas arasında muhayyer olanın kim olduğu konusunda ihtilâf edilmiştir. Fetlıu'l-Bâri'de cumhura nisbet edilen görüşe göre, kısas ile diyet almak arasında muhayyer olan, maktulün velisidir. İmam Mâlik, Sevrî ve Ebû Hanife'ye göre kısac ile diyet arasında muhayyerlik katile aittir. Şerhlerde böyle denilmektedir. Ama Hanefi fıkıh kitaplarında aksi söylenir.[9] Tahâvi, İmam-ı Azam ve onun görüşünde olanların, delilinin Enes b. Mâlikten merfû olarak rivayet edilen şu hadis olduğunu söyler: Rasulullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın yazdığı (farzı) kısastır." Şayet veli, kısas veya diyette muhayyer olsa idi, Rasulullah bunu bildirirdi. Ayrıca şu da bu görüş için bir delildir: Saye' veli diyet ister, katil buna razı olmazsa kendisinden zorla diyet alınamaz.

Bu ihtilâfın esası şudur: Hanefilere göre kasden adam öldürmenin cezası kısasın kendisidir. Kısas ayeti buna delâlet ettiği gibi, maktulün velisinin katilden zorla diyet alamaması ve katilin ölmesi durumunda cezanın düşmesi de buna delâlet eder. İmâm Şafiî'den bir kavle göre ise Öldürmenin cezası kısas veya diyetten birisidir. Veli isterse kısas ister, isterse diyet alır. Diyet için katilin rızası şart değildir. Dolayısıyla katil ölürse diyet teayyün eder.

Şu kadar var ki Hanefilere göre maktulün varislerinden birisi kısası istemezse, kısas düşer. Varislerden birisi katille sulh yaparsa, diğer vârislerin hissesi de kısasa inkılâb eder.[10]

4497... Enes b. Mâlik (r.a) den; şöyle demiştir:

Rasûlullah (s.a.v) a kısası gerektiren bir suç (lu) getirildiğinde, onun ancak affı emr (tavsiye) ettiğini gördüm.[11]

Açıklama

Hz. Enes'in bu hadisinden, Rasûîullah (s.a.v) in, huzuruna getirilen kısaslık bir dâvada hüküm vermeden Önce, cinayete mâruz kalan yaralıya veya mağdur ölmüşse onun vârislerine mütecavizi affetmeleri için tavsiye ve teşvikte bulunduğu anlaşılmaktadır. Metindeki, Rasûlullaha nisbet edilen emir, tavsiyedir. Çünkü eğer maksat direkt emir olsa idi, cinayete mâruz kalan kişi veya varisler için kısası affetmeleri seçeneksiz şart olur ve buda âyete muhalif düşerdi. Bu noktay-ı nazarlardan anlıyoruz ki, buradaki emirden murat teşviktir.[12]

4498... Ebû Hureyre (r.a) den; şöyle demiştir:

Rasûlullah (s.a.v) zamanında bir adam öldürüldü. Dava Rasûlullaha getirildi. Rasûlullah (s.a.v) katili, maktulün velisine teslim etti.

Katil:

"Ya Rasûlullah! Vallahi ben onu öldürmeyi istemedim" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v) maktulün velisine:

"Haberin olsun, eğer o doğru söylüyorsa (ve buna rağmen) sen onu öldürürsen cehenneme girersin" buyurdu. Adam da katili serbest bıraktı.

Katilin elleri arkadan enli bir kayışla bağlı idi, kayışını sürüyerek çıktı.Bu yüzden adam "zû nis'a=kayışlı" diye adlandırıldı.[13]

4499... Vâil b. Hucr (r.a) şöyle demiştir:

Rasûlullah (s.a.v) in yanında idim. Boynunda kayış bağlı bir katil getirildi. Rasûlullah (s.a.v) maktulün velisini çağırdı ve:

"Onu affediyor musun?" dedi. Adam:

Hayır, cevâbını verdi. Rasûlullah (s.a.v):

"Ondan diyet mi alıyorsun?" buyurdu.

Adam:

Hayır, dedi. Rasûlullah (s.a.v):

"Onu öldürecek misin?" diye sordu. Adam:

Evet, dedi. Rasûlullah (s.a.v):

"A! onu götür" dedi.

Dördüncü seferinde:

"Haberin olsun, eğer sen onu affedersen, o hem kendi günahını hem de öldürdüğü kişinin günâhı ile döner" buyurdu.

Ravi derki:

Bunun üzerine maktulün velisi katili affetti. Ben onu, kayışını sürürken gördüm.[14]

4500... Bize Ubeydullah Ömer b. Meysere haber verdi, bize Yahya b. Said haber verdi, "Bana Cami b. Metar haber verdi" dedi. Bana Alkame b. Vâil (önceki hadisi) aynı isnâd ve manâ ile rivayet etti.[15]

Açıklama

Son rivayet, önceki hadisin aynıdır. Üzerinde söz edilecek bir nokta mevcut değil.

4498 numaralı hadiste, Fahri kâinat Efendimizin, kısasına hükmettiği katilin: "Ben onu öldürmek istemedim" demesi üzerine, maktulün velisine: "Eğer o doğru söylüyorsa ve sen onu öldürürsen cehenneme girersin" buyurduğunu görmekteyiz. Burada sanki Efendimizin, birisini kasıt olmadan öldüren kişiye kısas cezası verdiği görünümü ortaya çıkmaktadır. Ama bu mümkün değildir. Çünkü Efendimizin şahitleri dinlemeden, delilleri tesbit etmeden birisini ölüme mahkûm etmesi düşünülemez. Olayı şöyle değerlendirmek gerekir:

Zahiri deliller, katilin maktulü teammüden öldürdüğüne delâlet ediyordu. Ama buna rağmen katil, öldürmesinde kasıt olmadığını iddia ediyordu. Tabi Rasûlullah (s.a.v) mücerret bir iddia ile değil, delillerin Kahiri ile hükmetti. Ama, katilin iddiası karşısında da, maktulün velisine, tatili affetmesini tavsiye etti. İşte mesele bundan ibarettir.

4498 numaralı hadiste görüyoruz ki; Rasûlullah (s.a.v) maktulün ve-İsine af, diyet ve kısastan hangisini tercih edeceğini sormuş, onun da cısası tercih etmesi üzerine katili ona teslim etmiş ancak, onu affetmeîi halinde katilin hem kendi günâhı hem de arkadaşının (öldürdüğü şahsın) günahı ile birlikte döneceğini yâni her iki günâhı yükleneceğini haber vermiştir.

Katilin hem kendisinin hem de karşı tarafın günahını yüklenmesi ilimler tarafından çeşitli şekillerde açıklanmıştır. Şimdi bu konu ile ilgi-i görüşleri nakledelim:

Hattâbî şöyle der:

"Bunun manâsı; O arkadaşını (öldürdüğü kişiyi) öldürmekteki günahını yüklenir. Günahı arkadaşına izafe etti. Çünkü onun katle mahal olması yüzünden, günâhına sebep olur. Bu; "Şüphesiz söze gönderilen Ra-sûlünüz mecnundur" (Şuarâ, 26,27) âyetine benzer. Aslında Resul, Allah'ın onlara gönderdiği Rasûlu olduğu halde, onlara izafe edilmiş, sizin Rasûlünüz denilmiştir..."

Aynı konuda Sindi'nin sözleri de şöyledir: "Bunun tevilinde şöyle denildi: Yâni katil, eski günâhı ve birisini öldürmesi sebebiyle olan günâhına bürünmüş bir halde döner. Günâhın arkadaşına (maktule) izafesi en alt seviyedeki mülâbesettir. Velinin katili öldürmesi ise böyle değildir. Çünkü onu öldürmek katillikten alacağı günâha keffaret olur."

Nevevi de şöyle demektedir:

"Canını telef ettiği için maktulün, kardeşinin acısını tattırdığı için de velînin günâhını yüklenir. Rasûlullah (s.a.v) e sırf bu adam için bu hüküm vahyedilmiştir. Bu sözün; senin onu affetmen hem senin hem de öldürülen kardeşinin günahının affına sebep olur. manâsına olması da muhtemeldir."[16]

Bazı Hükümler

Bu hadis-i şerifin ihtiva ettiği hükümleri de Hattâbî'den nakledelim: "Bu hadisteki fıkıh şudur:

1. Maktulün velisi kısas ile diyet almak arasında muhayyerdir.

2. Amden öldürmenin diyetinin peşin olarak ve bizzat katilin malından verilmesinin gerekli olduğuna delil vardır.

3. Devlet başkanı kısas hükmü tahakkuk ettikten sonra, maktulün velisi nezdinde, kısastan vazgeçmesi için şefaatte bulunmahcır.

4. Kendisine kısas icap eden suçluyu, kaçmaması için ip "e benzeri bir şeyle bağlamak meşrudur.

5. Katilin kısasından vazgeçildiği takdirde ayrıca birde ta'zir cezası verilmez. Bu konuda. Mâlik b. Enes'ten, "katile affedildikten sonra yüz değnek vurulacağı ve bir sene hapsedileceği rivayet edilmiştir."

Bu hadislerin konu ile ilgisi, Rasûlullah'ın, maktulün velisini, katili affetmeye teşvikidir.[17]

4501... Alkame b. Vâil (r.a) in babası (Vâil) den rivayet etti (ğine göre); Vâil şöyle dedi:

"Bir adam Habeşli birisini Rasûlullah (s.a.v) e getirip:

Bu adam kardeşimi öldürdü, dedi. Rasûlullah (s.a.v) Habeşliye:

Onu nasıl öldürdün? diye sordu Habeşli:

Kafasına balta vurdum, maksadım onu öldürmek değildi, karşılığını verdi.

Rasûlullah:

Onun diyetini ödeyecek malın var mı? Habeşli:

Hayır Rasûlullah:

Seni göndersem de, insanlardan isteyerek onun diyetini toplasan olur mu? buna ne dersin?

Habeşli:

Hayır Rasûlullah (s.a.v):

Mevlâlarm (efendilerin) sana onun diyetini verirler mi?

Habeşli:

Hayır.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v) adama (maktulün velisine): "Onu al" buyurdu. Adam, öldürmek için katili çıkardı. (Peşinden) Rasûlullah (s.a.v): "Şüphesiz eğer adam onu öldürürse aynen onun gibidir" buyurdu. Bunun üzerine maktulün velisi katili, Rasûlullah'm sözünü işiteceği bir yere götürdü ve şöyle dedi:

"(Ya Rasûlullah!) İşte adam, onun hakkında dilediğini emret" dedi. Rasûlullah (s.a.v):

Onu salıver, arkadaşının (maktulün) ve onun günahı ile döner, (yüklenir) de Cehennemliklerden olur buyurdu. Adam da katili salıverdi.[18]

Açıklama

Hadisin Sahih-i Müslim'deki rivayetinde buradakinden bazı farklılıklar vardır. Bunların en önemlileri şunlardır:

Katil öldürdüğü şahsı, bir ağacı silkelerken kendisine küfrettiği için öldürdüğünü söylemiştir.

Rasûlullah'm: "Ona diyet verecek malın var mı?" sorusuna Habeşli elbisesi ve baltasından başka bir şeyinin bulunmadığını söylemiştir.

Rasûlullah'm, Habeşli'ye kavminin kendisini alıp almayacakları yolundaki sorusuna Habeşli, onlar yanında hiçbir değerinin olmadığını söylemiştir.

Maktulün velisinin, katili salıvermesi halinde, onun günahları yüklenmesi konusu da Sahih-i Müslim'de: "Onun, senin ve kardeşinin günahlarını yüklenmesini istemez misin?" şeklinde vârid olmuştur. Yani Sahih-i Müslim'deki rivayete göre katilin yükleneceği günah maktulün ve velinin günahlarıdır. Bu mes'ele önceki hadisin izahı esnasında geçmişti.

Hadisin, Rasûlullah (s.a.v) le, katil olan Habeşli arasında geçen konuşmanın bulunduğu bölümünde izaha muhtaç bir nokta yoktur. Rasûlullah önce katilden, maktulün diyetini temin edip edemeyeceğini, metinde geçen tarzda sormuş, adamın her seferinde aynı cevâbı vermesi üzerine, kısas yapması için maktulün velisine teslim etmiştir. Peşinden de: "Eğer bu veli, katili öldürürse o da aynen onun gibidir" buyurmuştur. İşte bu cümle sarihlerin dikkatini çekmiş ve tartışmalara konu olmuştur.

Nevevî'nin izahına göre bu cümlenin tevili şu olur: "Bu iki şahıs, aralarında üstünlük ve minnet bulunmaması bakımından biribirlerine denktiıier. Çünkü mevlâ katili öldürmek suretiyle ondan hakkını almış ve ona bir iyilikte bulunmamıştır. Ama onu affederse durum farklıdır. Çünkü bu durumda üstünlük, minnet, ahirette bol sevap ve dünyâda güzel bir nâm onun için olur.

Mevlâ un, katili öldürmesi durumunda, onun da, aynı şekilde katil olduğunu söyleyen de olmuştur. Tabi bu durumda birisinin fiili haram öbürününki ise meşrudur. Ancak öfkeye bo1 un eğme ve nefse uyma konusunda ikisi de eşittir."

Hattâbî'nin izahına göre ise, bu cümlenin iki cihete ihtimâli vardır. Bunlar:

1. RasûÎullah (s.a.v) maktulün velûinin katil: öldürmesini caiz görmemiştir. Çünkü katil, adamı isteyerek öldürme' iğini bunun bir hata veya amde benzeyen Öldürme olduğunu iddia etmiştir. Bu da kısasın düşürülmesini gerektiren bir şüphedir.

2. Veli katili öldürürse, sonuç itibariyle aynen onun gibdir. Hakkını aldıktan sonra kısas uyguladığı şahsa bir üstünlüğü kalmaz.

Sahih-i Müslim'deki ikinci bir rivayette Rasûlullah (s.a.v); "Katilde maktul de cehennemdedir" buyurmuştur. Ancak sarihler bu cümlenin bu hadisteki hâdise ile ilgili olmadığını söylemişlerdir.[19]

Bazı Hükümler

1. Davalıya, kendisini savunması için imkân verilmelidir.
2. Hâkim, maktulün velisinden katili affetmesi için istekte bulunabilir,
3. Kısaslarda, dâva mahkemeye intikal etlikten sonra da af caizdir,
4. Teammüden vuku bulan öldürmelerde diyet almak caizdir,
5. Kısas, katilin günahının tamamına keffâret olmaz. Bu tercih Kadı îyâd'a aittir.[20]

4502... Ebû Ümâme b. Sehi (r.a) den; şöyle demiştir:

Osman (r.a) evde mahsur iken, biz onunla birlikte idik. Evde bir giriş vardı. Oradan giren Belattaki[21] lerin sözünü işitirdi. Osman (r.a) oraya girdi ve rengi değişmiş bir vaziyette yanımıza çıkıp şöyle dedi:

"Onlar az önce beni, öldürmekle tehdid ediyorlardı." Biz; "Yâ emi-ra'1-mü'minin onlara karşı Allah sana yeter" dedik.

"Beni niçin Öldür (mek ist) iyotlar?! Rasûlullah (s.a.v)i: "Bir müslümanın kanı şu üç şeyden birisi dışında helâl değildir: Müslüman olduktan sonra küfre düşmek, İhsandan[22] sonra zina ve bir can mukabili olmadan birisini öldürmek" diye buyururken dinledim. (Hz. Osman devamla şöyle dedi): "Vallahi ben Câhiliyyc devrinde de İslâm döneminde de hiç zina etmedim, Allah beni hidâyete erdirdireli beri, onun yerine benim için başka bir din olmasını istemedim ve hiçbir kimseyi öldürmedim. Beni ne sebeple Öldürecekler?!.."

Ebû Davüd şöyle der:

Ebûbekir ve Osman (r. anhüma) şarabi cahiliye devrinde terkettiler.[23]

Açıklama

Bu Hadis-i şerif, Eb Sünen-i Ebû Dâvûd ravilerinden Lüjûrnin rivayetinden değildir.

Tercemeye "ev" diye geçtiğimiz "dâr" kelimesi, etrafı bahçe ile çevrili ev manasınadır. Haberde konu edilen hâdise, Hz. Osman (r.a) in şehid edilmesine tekaddüm eden günlerle ilgilidir. Anlaşıldığına göre, Hz. Osman (r.a) in evi kendisine karşı olanlar tarafından kuşatılmış, Hz. Osman evinde hapsedilmişti. Kuşatmayı yapanlar Mısırlılardı. Sebep de Hz. Osman'ın Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh'i Mısır valiliğine tâyin etmiş olması idi.

Haberde görüldüğü üzere, Hz. Osman'ın evi Belât denilen yere yakındı. Evini kuşatan düşmanları orada toplanmışlar ve aralarında Hz. Osman'ı öldürmeyi kararlaştırıyorlardı. Hz. Osman, evinden Belât tarafına doğru olan girişe girince onların kendisi hakkındaki konuşmalarını duymuş ve rengi atık bir vaziyette içlerinde haberin râvisinin de bulunduğu topluluğun yanına dönmüştü. Oradakilere, evini kuşatanların kendisini öldürmek istediklerini ama buna haklarının olmadığını, çünkü bir müslümanın ancak metinde sayılan üç şeyden birisi sebebiyle Öldürülebileceğini oysa kendisinin bunlardan hiçbirisini yapmadığını söylemiştir.

Avnü'l-Ma'bûd müellifi hadisin konu ile ilgisine temas ederken: "Osman (r.a) mazlum idi. Onlara: Niçin beni öldürmek istediniz?! Ben ölümü gerektirecek hiçbir şeyi asla yapmadım... dedi. Bu kelimelerle onlardan özür diledi ve affetmelerini istedi" demektedir. Ancak bu bence pek yerinde bir izah değildir. Çünkü bir defa, metinde Hz. Osman'ın evini kuşatan eşkıya ile konuştuğuna işaret eden bir nokta yoktur. Konuştuğu muhatabı onlar değil, râvi ve arkadaşlarıdır. Ayrıca Hz. Osman'ın özür dileyip, af dilemesi söz konusu olamaz. Çünkü bir suç işlememiştir ki istesin.

Haberden, bir müslümanın, ancak üç hareketten birisi sebebiyle öldü-rülebileceği bildirilmektedir. Bunlar:

a- Sahih bir nikâhla evlenip, eşi ile cinsi ilişki kurmuş olan bir müslümanın zina etmesi

b- Bir kimsenin Müslüman olduktan sonra irtidâd etmesi yâni müslümanlıktan çıkması,

c- Haksız yere bir müslümanı öldürmesi

Bu konu, hudûd kitabında 4352 numarada geçmişti.[24]

4503... Urve b. Zübeyr, babasından; Musa; ve dedesinden de, ikisi de Rasûlullah (s.a.v) ile birlikte Huneyn gazvesine iştirak ettiler dedi.-[25] Şimdi tekrar Vehb rivayetine dönüyoruz: şöyle rivayet etmiştir:

Muhallim b. Cessâme el-Leysî, İslâm döneminde, Eşca' boyundan bir adamı öldürdü. -Bu, Rasûlullah (s.a.v) in hükmettiği ilk diyettir- -Uyey-ne, el-Eşcaî'nin katli konusunda konuştu. Çünkü o, (öldürülen Eşcaî gibi) Gatafan kabilesindendi. Ekra' b. Habis de Muhallim'in tarafından konuştu. Çünkü o da (Muhallim gibi) Hmdef kabilesindendi.[26] Bu esnada sesler yükseldi, husûmet ve gürültü çoğaldı. Rasûlullah (s.a.v):

"Ya Uyeync! Diyeti kabul etmiyor musun?" dedi. Uyeyne:

Onun kadınları benim kadınlarımın düştüğü keder ve sıkıntıya düşünceye kadar, hayır (kabul etmem) vallahi, dedi.

Sonra sesler (yine) yükseldi, husûmet ve gürültü çoğaldı. Rasûlullah (s.a.v) tekrar:

"Yâ Uyeyne! diyeti kabul etmiyor musun?" buyurdu. Uyeyne yine önceki söylediğini tekrarladı. Nihayet Beni Leys kabilesinden, üzerinde zırh ve elinde silâh olan Mükeytil adındaki adam ayağa kalkıp:

Ya Rasûlullah! Ben bunun, İslâm'ın şu ilk günlerinde yaptığı şeye bir koyun sürüsünden başka bir mesel bulamıyorum; şöyle ki: Sürü suya vardığında öndekiler taşlanırsa arkadakiler kaçar. Bugün (kısas konusundaki) sünnetini işle. istersen yarın değiştir,[27] dedi.

Rasûlullah (s.a.v):

"Şimdi hemen elli (deve). Medineye döndüğümüz zaman elli (deve)" buyurdu.

Bu olay, Rasûlullah'ın seferlerinden birisinde oldu. Muhallim (katil) uzun boylu esmer bir adamdı.

O insanlar tarafından sevilirdi. İnsanlar, o kurtuluncaya kadar (yardım etmeye) devam ettiler. Rasûlullah'ın huzurunda Muhallim'in gözlerinden yaşlar boşanıyordu "Yâ Rasûlellah! Ben. sana gelen bu işi işledim, Allah'a tev-be ediyorum. Yâ Rasûlullah! Benim için Allah'tan af dile" dedi.

Rasûlullah (s.a.v): "Sen onu İslâm'ın daha ilk günlerinde silâhınla öldürdün demek!" Yüksek sesle: "Allah'ım, Muhallim'i bağışlama" dedi.

Ebû Seleme şunu da ilâve etti:

"Muhallim, elbisesinin ucu ile gözyaşlarını silerek kalktı."[28] İbn İshak şöyle dedi:

"Onun kavmi, bundan sonra Rasûlullahın onun için bağışlanma dilediğini iddia ettiler." Ebû Dâvud şöyle der: Nadr b. Şümeyi: "e!-ğıyer; diyettir" dedi.[29]

Açıklama

Hadisin İbn Mâce'deki rivayeti, buradakine nisbeüe oldukça kısadır.

İbn İshak'm rivayetine göre, hâdise Huneyn savaşı günü vuku bulmuştur. Huneyn, Mekke ile Tâif arasında, Mekkeye üç mil mesafede bir vadidir. H. 8. yılda Mekke fethinden sonra, Hevâzin ve Sakif kabileleri 20.000 kişilik bir ordu topladılar. Güçlenip gelişen Müslümanları durdurmak istediler. Huneyn vadisinde pusu kurarak müslümanları beklediler. Müslümanlar Önce yenilgiye uğrayıp, kaçmaya başladılar. Fakat Hz. Peygamber (s.a.v) in sebat ve cesareti sayesinde Allah'ın yardımı ile hezimet zafere dönüştü. Müslümanlar o zamana kadar görülmedik derecede ganimet elde ettiler.

Yine îbn İshak ve İbn Mâce'nin rivayetlerine göre, Rasûlullah (s.a.v) öğle namazını kıldıktan sonra bir ağacın gölgesine oturmuş ve metinde geçen olay o esnada vuku bulmuştur.

Metinde görüldüğü üzere, Hındef kabilesinden Muhallim b. Cessâme adındaki şahıs, Gatafan kabilesinin Eşca' kolundan birisini öldürmüş ve aynı kabileden Uyeyne (Amir b. el-Ezbat el-Eşca') adındaki şahıs maktulün velisi sıfatı ile kısas isteğiyle dava etmiş ve Rasûlullah'ın huzurunda davasını savunmuştu. Katilin kabilesinden Akra' b. Habis de katili müdafaa sadedinde konuştu. Rasûlullah (s.a.v) davacılardan, kısastan vazgeçip, diyete razı olmalarını istedi. Ama Uyeyne buna razı olmayarak kısasta ısrar etmiş ve: "O, bizim kadınlarımızı ağlattı. Onları

yoksulluk ve kedere düşürdü. Onun kadınları da keder ve yoksulluğa düşmedikçe dâvamızdan vazgeçmeyiz" dedi. Rasûlullah'ın, diyet konusundaki teklifini tekrarlaması üzerine Uyeyne de cevâbını tekrarladı. O esnada Benû Leys kabilesinden, Mükeytil adındaki zât ayağa kalkarak, Rasûlullahtan katile kısas uygulamasını istedi. Bu isteğini de bir temsille anlattı. İslâmın henüz başlangıcında kısastan taviz verilmesinin zarar doğurabileceğini, suya gelen bir koyun sürüsünün öncülerine taş atılırsa, arkadan gelenlerin hemen döneceğini söyîedi ve Araplar arasında yaygın olan şu darbı meseli hatırlattı: "Usnun el-yevme ve ğayyir ğaden: Bugün bir yol aç (uygulama yap! İstersen) yarın da değiştir." İbnu'1-Esîr bu darb-ı meseli: "Kısas konusunda koyduğun sünneti uygula. Bundan sonra değiştirmek istersen değiştir." "Değiştir" ..iye terceme ettiğimiz kelimenin: "'İstersen diyet al" manâsında olduğu da söylenmiştir, şeklinde açıklanmıştır.[30]

Aynı darb-ı meseli Hailâbi de şöyle izah etmektedir: "Bugün ona kısas uygulamazsan, yarın sünnetini ye kestiremezsin ve hükmünü kendinden sonrasına geçiremezsin. Böyle yapmazsan, katil böyle yâni deme imkânı bulur. Bunun sonunda, sünnetin ve onun ahkâmı değişir."

Bu cümlenin Sindi tarafından yapılan diğer bir açıklaması da şöyledir:

"Hükmünü bugün yerleştir, istersen yarın değiştir. Yâni eğer kısası nü km olunduğu ilk anda terkeder ve diyetle yetinir, sonra da birisine karşı onu uygularsanız bu az önce söylenilen koyun sürüsü misâline benzer. Hasılı bugün sen onu öldürürsen, misaldeki sürü gibi olur."

Süyûtî de Mîrkâtü's-Suûd'da şöyle der:

"Muhallirrfin daha İsİâmın ilk günlerinde adamı öldürüp de kendisine karşılık ktsas edilmemesini, diyet alınmasını istemesi bu koyun sürüsüne ben/er. Yâni eğer, maktulün velîleri ile olan münasebet Muhallim'in istediği gibi olursa, bu insanların İslama girmelerine mâni olur..."

Beni Leys'ten olan şahsın bu sözüne rağmen Rasûlullah (s.a.v) diyette ısrar etmiş ve ellisi peşin, ellisi de Medineye vardıktan sonra Ödenmek üzere y'û/ deve verilmesine hükmetmiştir. Bu. bir can karşıhğındaki diyetin 100 deve olduğuna delildir.

Hadisin konu ile ilgisi, Hz. Peygamber (s.a.v) in, maktulün velisine diyeti kabul etmesini teşvik ve tavsiye etmesidir.[31]

Bazı Hükümler

1. Teammüden yani kasten adam öldürmenin cezâs, kisasnr Ancak, maktulün velîleri isterlerse diyet kabul edebilirler.

2. Teammüden adam öldürmenin diyeti yüz devedir.

3. Kısastan vazgeçip diyet almak konusıındak' muhayyerlik maktulün velisine aittir. Konu üzerindeki ihtilâf daha önce geçmişti.[32]

4. Amden Öldürülen Kişinin Velisi Diyete Razı Olabilir

4504... Ebû Şûreyh el-Ka'bî (r.a) den (şöyle) dedi (ği rivayet edilmiştir):

Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur;

"Dikkat edin, ey Huzâa topluluğu! Siz, Huzeyl'den şu maktulü öldürdünüz. Ben onun diyetini ödemekteyim. Benim şu sözlerimden sonra kimin bir adamı öldürülürce onun ailesi diyet almak yada katili (kısas olarak) öldürmek arasında muhayyerdir."[33]

Açıklama

Tirmizi bu hadis için 'İıasen-sahih" demiştir.

Huzâa kabilesj; bir zamanıar Mekke'ye hakim olmuşlardır. Sonra oradan çıkartıldılar ve dışında kaldılar.

Bu hâdis-i şerif, Rasûlullah (s.a.v) in Mekke Fethi günü irad ettiği hutbenin bir bölümüdür. O günlerde Huzâahlar, aralarındaki câhiliyye döneminden kalma bir kan dâvası yüzünden, Hüzeyl kabilesinden birisini öldürmüşlerdi. Rasûlullah (s.a.v) aralarındaki soğukluğu gidermek ve husûmeti Önlemek için Huzâahlar nâmına Huzeyl'den olan maktulün diyetini ödemiş ve bundan böyle birisi öldürüldüğü zaman, maktulün velilerinin kısas veya diyet almak arasında muhayyer olduklarını bildirmiştir.

Hadis metninde Rasûlullah (s.a.v) in, Huzâahlara hitâbederken "Siz Huzeyl'den bir maktulü öldürdünüz" buyurduğu görülmektedir. Bu tür ifadeler Arapçada kullanılan ve "itibâru mâ yekûn" denilen mecazî bir ifadedir. Yani insan Öldürüldüğü zaman maktul olduğu için böyle denilir. Hadis-i Şerif, kısas ve diyetten birisini seçmek konusundaki muhayyerliğin, öldürülen şahsın velisine ait olduğuna delâlet etmektedir. Konu babın son hadisinde tekrar ele alınacaktır.[34]

4505... Ebû Hureyre (r.a) şöyle demiştir:

Mekke fethedilince Rasûlullah (s.a.v) ayağa kalkıp:

"Kimin bir adamı öldürülürse o iki şey arasında muhayyerdir; ya diyet ödenmesi yada kısas yapılması" buyurdu.

Yemenlilerden, Ebû Şât denilen bir adam kalktı ve "Ya Rasûlellah! Benim için yaz; - Abbas; benim için yazın, dedi[35] dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v) "Ebû Şât için yazınız" buyurdu.[36]

Bu, (ravilerden) Ahmed'in hadisinin lâfzıdır.

Ebû Dâvud dedi ki: "Benim için yazın "; Rasûlullah' in hutbesini benim için yazın, demektir.[37]

Açıklama

Bu Hadis-i Şerifin bir kaç konu ile ilgisi vardır.

Zâten hadis mecmualarında yer aldığı konular buna delâlet etmektedir. Hadîs, bir yönden, hadis (ilim) yazmanın cevazını, bir yönden öldürülen kişinin katiline verilecek cezayı, bir başka açıdan da Mekke-i Mükkereme'nin hürmetini ilgilendirmektedir.

Hadis-i şerif daha değişik lafzlaıia Sünen-i Ebî Davud'un Kitabü'l-Menâsik'inde 2017 numarada geçmişti. Oradaki rivayet, Mekke'nin harem oluşunu ve Ebû Şât'ın yazma isteğini ihtiva etmektedir. Gerekli açıklama için o kısma bakabilir.

Buhâri'nin Kitâbu'l-İlm'deki rivayetinde de Rasûlullah (s.a.v) önce Mekke'nin harem olduğunu bildirip, oraya ait bazı yasakları saymış, sonra da katile uygulanacak ceza ile ilgili bölümü beyân buyurmuştur.

İşaret edilen rivayetlerde efendimiz, Mekkenin kendisinden önce de, sonra da harem olduğunu ancak o gün bir müddet için kendisine izin verildiğini söylemiştir.[38]

4506... Amr b. Şuayb, babası vasıtasıyla, dedesinden, o da Rasûlulah (s.a.v) den, şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Bir rnü'min, kâfire karşılık öldürülmez. Kim bir mü'mini teammüden öldürürse, maktulün velîsine teslim edilir. Onlar isterlerse katili öldürürler, isterlerse diyet alırlar."[39]

Açıklama

Bu hadis, Sünen-i Ebû Davud'un Lü'lûî rivayetinde yoktur BunUj Jbnu'l-Arabi ve İbn Dâse rivayet etmişlerdir.

Hadis~i Şerif iki temel noktaya ışık tutmaktadır. Bunlar:

a- Bundan önceki hadislerde de olduğu gibi, kısas veya diyet konusunda maktulün velisinin muhayyer olması meselesi,

b- Bir kâfiri öldüren, bir müslümanın kısas yoluyla Öldürülüp, öldürülemeyeceği meselesi,

Şimdi bu iki konuya kısaca göz atalım:

a) Daha Önce de belirtildiği üzere, cumhura göre, diyet veya kısastan birisini tercih konusunda muhayyerlik, maktulün velisine aittir. Ancak Imam-ı Azam Ebû Hanîfe ve İmam Mâlik'e göre muhayyerlik katile aittir.

Hadis şerhlerinde de, İmâm-ı Âzam'in görüşü böyle verilmekle beraber, Hanefi fıkıh kitaplarındaki ifadeler biraz daha farklıdır. Meselâ, Hi-dâye'de; anıdan öldürmenin cezasının kısas olduğu belirtildikten sonra "... ancak veliler affederler veya sulh yaparlarsa müstesna. Çünkü o, onların hakkıdır. Sonra o (kısas) vacib-i aynidir. Velinin, katilin rızâsı olmadan diyet almaya hakkı yoktur. Bu, İmam Şâfiînin iki görüşünden biridir."[40] denilmektedir.

Görüldüğü gibi bu ifadeler, kısas veya diyet isteme hakkının katile ait olduğunu değil, maktulün velilerinin kısas yerine diyet alabilmeleri için katilin rızâsının şart olduğunu bildirmektedir.

Şayet bir kişiyi, birkaç kişi öldürürse İmâm Şafiî, Ahmed b. Hanbel ve İshak b. Raheveyh'e göre maktulün velisi istediğinden diyet alır, istediğini Öldürür. Eğer maktulün birden fazla velisi (kısasa hak sahibi) olsa ve bunların bir kısmı çocuk olsa veya gaib olsa İmâm Şafiî, Ebû Yûsuf, Muhammed, Ahmed b. Hanbel ve İshak b. Raheveyh'e göre gaib olan gelinceye ve çocuk büyüyünceye kadar hazır olan büyükler kısas isteyemezler. İmam Ebû Hanife ve İmâm Mâlike göre ise küçüklerin büyümesini beklemeden, büyüklerin kısas yapma hakları vardır. Eğer maktulün velilerinden bir kısmı kısas istese, bir kısmı da diyet istese, kısas uygulanmaz, ceza diyete dönüşür.

Katil, kısastan ve diyet ödemeden ölse cumhura göre maktulün varisleri, katilin varislerinden diyet alırlar. Çünkü maktulün varisleri, kıyasla diyet arasında muhayyerdirler. İmâm Ebû Hanifeye göre; esas ceza kısas olduğu için bu durumda maktulün varisleri katilin varislerinden diyet alamazlar.

b) Hadis-i Şerifte zimmi veya rrtüste'mfen ayırımı yapılmadan, ğayr-i müslim birisini öldüren bir müslümanın öldürülmeyeceği belirtilmektedir. Ulemânın cumhurunun görüşü de bu istikâmettedir. Hanefilere göre ise eğer müslüman bir zimmiyi amden öldürürse kısas olarak öldürülür. Müste'meni öldürmesi durumunda ise öldürülmez.

Şa'bî ve İbrahim en-Nehâî'ye göre müslümanın öldürdüğü gayr-i muslini ehl-i kitaptansa yani yahûdi veya hıristiyansa müslümana kısas uygulanır. Mecûsî ise öldürülmez.[41]

5. Diyet Aldıktan Sonra Katili Öldürenin Durumu

4507... Câbir b. Abdillah (r.a) den (şöyle) dedi (ği rivayet edilmiştir): Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur
"Diyet aldıktan sonra (katili) öldüren bolluk görmesin."[42]

Açıklama

"Bolluk görmesin" diye terceme ettiğimiz "la u'flye" mâzi machûîdür. İbnü'l Esir ve Sindi'nin ifâdelerine göre, beddua olarak söylenmiştir; "malı artmasın, ihtiyaçtan kurtulmasın" manâlarına gelir.
Bazı nüshalarda bu kelime mütekellim sığası ile: "Lâ iTfî" şeklindedir. Bu durumda manâ; "Diyet altıktan sonra (katili) öldüreni affetmem" şeklinde olur.
Câhiliyye devrinde maktulün velisi önce katille diyet karşılığı anlaşır ona güven verir sonra da fırsat bulunca onu Öldürürdü. İşte fahr-i kâinat efendimiz bu sözüyle böyle bir davranışı tasvib etmediğini, bunun caiz olmadığını bildirmiş ve bu hükmü beddua ederek veya bu hareketi yapanı affetmeyeceğini söyleyerek ifâde etmiştir.
Hadisi Hasenü'l-Basri, Câbir b. Abdullah'tan duymuş gibi rivayet etmiştir. Oysa Hasen. Câbir b. Abdullah'tan hadis işitmemiştir. Onun için münkatı'dır.[43]

6. Birisi Bir Adama Zehir İçirir Veya Yedirir De Adam Ölürse (Katile) Kısas Uygulanır Mı?

4508... Hişam b. Zeyd'in rivayet ettiğine göre; Enes b. Mâlik (r.a) (şöyle demiştir):

Yahudi bir kadın, Rasûlullah (s.a.v) e zehirli bir koyun getirdi, Rasûlullah ondan yedi. (Bilâhere) kadın getirildi. Rasûlullah (s.a.v) kadına bunu niçin yaptığını sordu.

Seni öldürmek istedim, dedi.

Rasûlullah (s.a.v):

"Allah seni bu işe -veya: benim üzerime-[44] musallat etmez" buyurdu.

Sahabeler:

Onu öldürmeyelim mi? dediler.

Rasûlullah (s.a.v):

"Hayır" cevâbını verdi. Enes derki:

Ben onu (zehrin alametini) Rasûlullah'ın boğazının sonundaki etlerde[45] gördüm durdum.[46]

4509... Ebû Hûreyre (r.a) den; şöyle de (diği rivayet edil) mistir: "Yahudilerden bir kadın, Rasûlullah (s.a.v) e zehirli koyun hediye etti. Rasûlullah, (s.a.v) kadına hiç bir ceza vermedi."

Ebû Davud dedi ki; Rasûlullah (s.a.v) i zehirle (mek iste) yen bu yahûdi kadın, Merhab'ın kız kardeşidir.[47]

4510... Câbir b. Abdillah (r.a) şöyle anlatırdı:

Hayberlilerden Yahudi bir kadın, ateşte kızartılmış bir koyuna zehir koydu. Sonra onu RasÛluİlah (s.a.v) e hediye etti. Rasulûlullah (s.a.v) (koyunun) kolunun (ön bacağını) aldı ve ondan yedi. Onunla birlikte ashabından bir gurup da yedi. Sonra Rasûlullah onlara: .

"Ellerinizi kaldırın (yemeyi bırakın)" dedi. Yahudi kadına haber gönderip çağırdı ve ona:

"Bu koyuna zehir mi koydun?" diye sordu. Kadın:

"Sana kim haber verdi?" dedi. Rasûlullah (s.a.v): (elindeki) kolu göstererek:

"Şu elimdeki haber verdi" dedi.

Kadın:

"Evet"

Hz. Peygamber (s.a.v);

"Bununla ne (yapmak) istedin?" Kadın:

"Eğer Peygamberse ona zarar vermez, peygamber değilse ondan kurtuluruz dedim."[48]

Hz. Peygamber (s.a.v) kadını affetti, cezalandırmadı. (Ama) Rasûlullah'ın ashabından, koyundan yiyenlerden birisi öldü. Rasûlullah (s.a.v) yediği etten dolayı kürekleri arasından kan aldırdı. Ondan, Ebû Hind boynuz ve bıçakla kan aldı. Ebû Hind, Ensardan Benû Beyâda'nın azatlısı idi.[49]

4511... Ebû Seleme (r.a) den, şöyle (dediği) rivayet edilmiştir:

Hayberde, yahûdi bir kadın Rasûiullah (s.a.v) e ateşte kızartılmış bir koyun hediye etti. Râvi (yukarıdaki) Câbir hadisinin bir benzerini söyleyip şöyle dedi: Bişr b. Berâ b. Ma'rûr el-Ensâri öldü. Bunun üzerine Ra-sûlufiah Yahûdi kadına haber gönderip (çağırdı). Ona:

"Niçin böyle birşey yaptın?" dedi.

-Ravi yine Câbir hadîsinin benzerini söyledi.-

RasûhılÎah emretti ve kadın Öldürüldü.

(Bu hadisin) Ravî (si) kan aldırma mes'elesini anmadı.[50]

4512/1... Ebû Hûreyre r.a'den; şöyle demiştir: "Rasûiullah (s.a.v) hediyeyi kabul eder, sadaka yemezdi."[51]

4512/2... (Ravilerden) Muhammed b. Amr; Ebû Seleme Men (diyerek)-Ebû Hureyre'yi zikretmedi- şöyle demiştir:

"Rasûiullah (s.a.v) hediyeyi kabul eder, sadaka kabul etmezdi." -Ravî (Ebû Seleme) şunları da ilâve etti: -Yahûdi bir kadm, Hayber'-de ona ateşte kızartılmış, içine zehir koyduğu bir koyun hediye etti. Rasûiullah ve halk ondan yedüer. Rasûîullah (s.a.v): "Ellerinizi çekiniz! O bana, zehirli olduğunu haber verdi" buyurdu. Bişr b. el-Berâ b. Ma'rûr el-Ensâri öldü. Rasûlullah kadına haber gönderdi (getirtti ve ona): "Niçin böyle birşey yaptın?" dedi.

Kadın:

"Eğer sen peyganıbersen yaptığım şey sana zarar vermez. Eğer kral-san insanları senden kurtarırım (diye düşündüm)" dedi. Bunun üzerine RasûlullarTın emri ile kadın öldürüldü.

Hz. Peygamber {s.a.v) vefat ettiği hastalığı esnasında şöyle buyurdu:

"Haybcr'de yediğim lokmanın tesirini devamlı hissedip durdum. Şu an, damarlarımı[52] kestiği andır."[53]

4513... Ka'b b. Mâlik (r.a) in oğlu, babasından (Ka'b b. Mâlik'ten) şöyle (dediğini) rivayet etmiştir:

Mübeşşir'in annesi (Ümmii Mübeşşir), Rasûlullah (s.a.v) e, vefat etmiş olduğu hastalığı esnasında: "Hastalığına sebebin ne olduğunu zannediyorsun? Yâ Rasûlellah! Ben oğlum hakkında da, (hastalığına) seninle birlikte yediği zehirli koyundan başka bir ştiy sebep olduğunu zannetmiyorum" dedi. Rasûlullah (s.a.v) de: "Bende kendim için bundan başka bir sebep bulamıyorum. Bu, benim damarlarımı kestiği zamandır" buyurdu.

Ehû Davud şöyle dedi: Abdurrezzak bu hadisi bazan Ma'mer ve Zuh-rî isnadıyla Rasûlullah'dan mürsel olarak rivayet etti. Bazan da onu Zuh-rî ve Abdurrahman b. Kâ'h b. Mâlik isnadı ile rivayet etti.

Abdurrezzak' in bildirdiğine göre; Ma'mer, hadisi kendilerine bir seferinde mürsel olarak haber verip, onların da, onu öylece yazdıklarını, bir seferinde de müsned olarak rivayet ettiğini ve onların da öylece yazdıklarını söyledi. Bize göre. bunların hepsi sahihtir.

Abdurrezzak şöyle dedi: İbnü1 l-Mübârek Mamer'in yanına geldiğinde, Ma'mer mevkuf olarak rivayet etmiş olduğu hadisleri ona müsned (yani senedlerinde kopukluk olmaksızın) olarak rivayet etti.[54]

4514... Abdurrahman b. Abdullah b. Ka'b b. Mâlik annesi ümmii Mübeşşir'den, -Ebû Saîd b. el-A'rabî: "Böylece annesinden dedi, doğrusu babasından, o da Uuimü Mübeşşir'den demeliydi" deyip- rivayet etti ki;

O (Ümmü Mübeşşir) Rasûlullah (s.a.v) in yanına girdi... (Ravî), Mihled b. Hâlid'in hadisini Câbir'in hadisi gibi rivayet etti ve şöyle dedi: Bişr b. el-Berâ b. Ma'rûr öldü. Rasûlullah (s.a.v) Yahudi kadına haber gönderdi (getirtti) ve ona:

"Seni yaptığın bu şeye sevkeden ne?" diye sordu.

Ravi, Câbir'in hadisinin benzerini rivayet etti, ve şunu da zikretti: "Rasûlullah (s.a.v) emretti ve kadın öldürüldü." Kan aldırma mes'elesini anmadı.[55]

Açıklama

Bu babta geçen tüm rivayetler aynı hadiseye aittir.

Rivayetler birebirlerinin mütemmimi durumundadır. Onun için bu rivayetleri göz önüne alarak olayı bütünüyle ortaya koymak faydalı olacaktır:

Hayber savaşı esnasında bir Yahudi kadın kızarttığı bir koyuna zehir katarak Hz. Peygambere hediye etti. Peygamber (s.a.v) hayvan kolunu çok sevdiği için, o kısma fazla koydu. Rasûlullah (s.a.v) eti yemeye başladı. Onunla birlikte ashabtan Bişr b. el-Berâ da yedi. Ama diğer sahabeler yemeden hayvanın zehirli olduğunu anladı ve onlara yememelerini tenbih etti. Ashabtan birisini gönderip, kadını çağırttı. Ona, koyuna zehir katıp katmadığımı sordu. Kadın hayrete düşüp, nasıl farkına vardığını sordu. Rasûlullah elindeki kolu göstererek: "Bana bu haber verdi, Allah cc seni benim ölümüme musallat etmez" buyurdu. Bu, Hz. Peygamber vs.a.v) in bir mûcizesidir. "Allah seni insanlardan korur" (Mâide (5), 57) ayet-i kerimesinin tezahürüdür. Allah (c.c) hem Rasûlünü zehirden korumak hem de onu l:oyunun zehirli olduğunu bildirmek suretiyle âyet-i ceiilesinin hükmünü göstermiştir.

Rasûlullah daha sonra kadına, niçin böyle bir yola tevessül ettiğini sormuş, o da: "Eğer sen peygambersen Allah seni korur, kralsan halkı senden kurtarmak istedim" karşılığını vermiştir. Peygamber efendimiz henüz ortada bir can kaybı olmadığı için, kendisi açısından intikam duygusuna da katılmadan kadını serbest bırakmış sahabelerin "Onu öldürmeyecek miyiz" tarzındaki sorularına: Hayır cevâbım vermiştir. Sahabeler bu soruları ile, hükmü öğrenmek arzusunun yanı sıra, kadının cezalandırılması yolundaki arzularını da ihsas etmiş oluyorlardı,

Fahr-i kâinat efendimiz, önce kadını serbest bırakmakla birlikte, Bişr b. Berâ adındaki sahabenin, zehirin tesiri ile ölmesi üzerine, kadını öldürtmüştür.

Hadis-i şerifin bazı rivayetlerinde, zehirin tesirinden korunmak için iki küreği arasındaki damarlardan kan aldırmıştır. Râvi Hz. Enes'in beyânına göre, o zehirlenmenin etkisi, Rasûlullah "in ömrünün sonuna kadar görülmüştür. Bu etkiyi efendimizin küçük dili ve etrafındaki etlerde gördüğünü söylemektedir. Sarihlerin beyânına göre, Enes (r.a) in maksadı, zehirin etkisi ile Rasûlullah (s.a.v) in bazan hasta olmasıdır. Onun bu etkiyi, anılan bölgelerdeki kızartı ve şişmelerle anlamış olması da muhtemeldir.

Son iki rivayet, Peygamber efendimizin, vefatına sebep olan hastalığının da bu zehirlenmenin etkisi ile olduğu kanaatinde olduğunu ifâde etmektedir.

Az önce, Bişr b. Berâ'nın ölümü üzerine, Yahudi karısının öldürüldüğünü söylemiştik. Bununla birlikte bu kadının öldürülüp öldürülmediği ve öldürülmüşse kimin tarafından öldürüldüğü konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür:

Vakıdî: "Bize göre sabit olan, Rasûlullah kadını öldürtmüş ve etin yakılmasını emretmiştir" der.

Beyhakî, kadının katli konusundaki rivayetlerin muhtelif olduğuna işaret etmiş ve "Enes'den rivayet edilen esahtır" demiştir. Beyhakî devamla, Hz, Peygamber'in önce kadını öldürmeyip, bir kişinin ölmesi üzerine kadının Öldürülmesini emretmiş olmasının muhtemel olduğunu, râ-vilerden her birinin, şahit   okluğunu naklettiğini söyler.

Neveyî'nin, Kadı Iyaz'a nisbet ederek İbn-i Abbas'tan nakline göre. Rasûlullah efendimiz kadını Bişr'in velîlerine teslim etmiştir.

İbn Sehnûn; hadis ulemâsının, Rasûlullamn kadını öldürttüğünde icma ettiklerini söyler.

Kadı Iyaz; bütün bu görüş ve rivayetlerin arasının şöyle te'lif edileceğini söylemiştir: Hz. peygamber (s.a.v) önce kadını öldürtmemiş fakat, Bişr b. el-Berâ'nın ölümü üzerine onun velilerine teslim etmiş, onlar di kısas olarak kadını öldürmüşlerdir.

Bu hadiseye ait rivayetler arasındaki farklılıklar, birisine zehir içirerek veya yedirerek ölümüne sebep olana verilecek ceza konusunda ulemanın ihtilâfına sebep olmuştur.

İmâm Mâlik'e göre birisine zehir yedirip veya içirip de öldüren kişiye kısas gerekir.

İmam Şafiî'den bir rivayete göre birisinin yiyecek veya içeceğine zehir koyup onda zehir olduğunu söylemeyene kısas icabeder. Diğer bir rivayete göre ise kısas gerekmez. Ama zehiri zorla içirmesi halinde hem Şafiî hem de Mâlik'e göre   kısas uygulanır.

Hanefilere göre birisi başka birisine zehir verir, o da bilmeden yer ve içerse kısas ta diyet de gerekmez. Ancak hapsedilir ve tazir edilir. Ama boğazına döker de içilirse, bu işi yapanın âkılesi diyet öder. Boğazına dök-meyip eline verse sonra da içmesi için ölüm tehdidi ile zorlasa yine âkile

diyet öder.

Hadis-i Şerif, gayr-i müslim birisinden hediye kabul etmenin ve eh-1-i kitabın yemeğini yemenin caiz olduğuna da delâlet etmektedir.[56]

7. Kölesini Öldüren Veya Onun Uzuvlarını Kesen Kişiye Kısas Uygulanır Mı?

4515... Semure (r.a) den, Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Kim kölesini öldürürse biz de onu öldürürüz. Kim kölesinin uzuvlarını (burnunu, kulağını...) keserse biz de onun uzuvlarını keseriz.[57]

4516... Katâde (r.a) den yukarıdaki hadis aynı isnâd ve metinle rivayet edilmiştir.

Ravî (bu rivayette) şöyle dedi:

Rasûlullah (s.a.v): "Kim kölesini iğdiş ederse (yumurtalarını çıkarırsa) biz de onu iğdiş ederiz." buyurdu.[58]

Ravi sonra Şube ve Hammâd'ın hadisinin benzerini söyledi.

Ebû Davud der ki: Bu hadisi, Ebû Davud et-Tayâlisî Hişâm'dan Muaz in hadisi gibi rivayet etti.[59]

4517... Katâde'den, Şube'nin isnadı ile onun hadisinin bir benzeri rivayet edildi. Ravi bu rivayette şunu da ilâve etti: "Sonra Hasen (ilk hadisin tabii râvisi olan Hasenü'1-Basrî) bu hadisi unuttu. O sebeple "hür, köle mukabilinde öldürülmez" derdi.[60]

4518... Bize Müslim b. İbrahim haber verdi, bize Hişâm, Katâde'den o da Hasen'den haber verdi; Hasen (ül-Basri); "Hürre köle mukabilinde kısas uygulanmaz' dedi.[61]

4519... Amr b. Şuayb babası vasıtasıyla dedesinden, şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Yardım isteyen bir adam Rasûlullah (s.a.v) e gelip:

"Onun cariyesi yâ Rasûlellah! (efendim kendisine ait bir câriye yüzünden bana eziyet etti, yâ Rasûlellah!)" dedi.

Rasûlullah (s.a.v):

"Vah vah! yazık, sana ne oldu?" dedi.

Adam: "Felâket! efendisine ait bir cariyeyi gördü, o da gayrete gelip cinsel organını kesti" dedi. Rasûlullah (s.a.v):

“Bana adamı getirin" buyurdu. Adam arandı ama getirilemedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v):

"Git sen hürsün" dedi. Adam:

"Ya Rasûlellah! bana kim yardım edecek (bana yardım kime vazife)?" dedi:

Rasûlullah:

"Bütün mü'mînlere" veya "bütün müslümanlara"[62] buyurdu.[63] Ebû Davud şöyle dedi: Azâd edilenin adı Ravh b. Dinar'dır, onun cinsel organım kesen Zinba'dır"

Yine Ebû Davud şöyle dedi: O Ravh' m babası Zinba dır. Kölenin Mevlâsı idi.[64]

Açıklama

Bu babın ilk iki hadisi kölesini amelen öldüren veya yaralayan kişiye kısas uygulanacağına delâlet etmektedir. Hadisin tâbiûndan olan râvisi Hasenü'l-Basri'dir. 4517, 45 İ8 numaralı haberlerde ise, Hasenü'l-Basrî'nin köle mukabilinde hür-rün öldürülmeyeceğini söylediği ifâde edilmektedir. Hatta 4517 numaralı haberde râvi, Hasenü'l-Basri'nin, bizzat rivayet ettiği hadisi unutup köle karşılığında hürrün öldürülmeyeceği fikrini savunduğunu söylemiştir.

Hattâbi; Hasenü'l-Basri'nin rivayet ettiği hadisi unutmayıp, bunun vücûba delâlet etmediği, İnsanların bu tür davranışlara tevessül etmemeleri için zecr tarzında vârid olduğu görüşünü benimsemiş olabileceğini söyler. Nitekim Rasûlullah (s.a.v) bir hadiste, dördüncü veya beşinci defa içki içenin öldürülmesini emrettiği halde öldürmemiştir.

Yine Hattâbi'nin bildirdiğine göre bazı âlimler de, hadisten muradın; önceden kölesi iken azad ettiği insanı öldüren kişi olduğunu söylemektedirler.

Sindî de Rasûlullah'ın: "Biz de onu öldürürüz" ve "biz de onun organlarını keseriz" sözünden muradın, yaptığı kötü işten dolayı onu cezalandırmak olduğunu söyler.

Bazı âlimler ise hürler ve köleler arasında kısasta eşitliğe delâlet eden hadisin mensûh olduğunu söylerler.

Bir köleyi öldüren veya yaralayan kişiye verilecek ceza; mütecavizin, kölenin sahibi olup olmamasına göre farklılık gösterir. Her iki halde de ulemâ görüşbirliği içersinde değildir. Bu konudaki değişik görüşlerin özeti şudur:

Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer (r.a), İbn Zübeyr, Hasen, Ata, Ikrime, Ömer b. Abdü'1-Aziz, İmâm Mâlik, İmâm Şafiî, Ahmed b. Han bel ve İshak'a göre köleye karşılık hürre kısas yoktur. Bu ulemânın görüşlerini nakleden Hattâbî, kölenin kendi malı veya başkasına ait oluşu konusunda bir tafsilatta bulunmamıştır. Ancak her ikisine şamil olsa gerektir.

İbn Müseyyeb, Şâ'bî, Nehâî, Katâde, îmam-ı Âzam Ebû Hanife ve talebelerine göre bir kimse başkasına ait bir köleyi amden öldürürse kısa-sen öldürülür. Yâni hürler ve köleler arasında kısas câridir. Kendi kölesini Öldüren kişiye ise kısas yoktur. Sûfyân Sevrî'ye göre ister kendisinin olsun ister başkasının, bir köleyi amden öldüren şahsa kısas uygulanır. Sûfyan'dan gelen diğer bir rivayete göre ise o da Ebû Hanife ve ar-daşalan ile aynı görüştedir.

Uzuvlar konusunda ise, kölelere karşılık hürlere kısas uygulanmaz.Bunda ulemâ hem fikirdirler.

4519 numaralı hadisten anlaşıldığına göre Ravh b. Dinar adındaki bir köle efendisi olan Zinba'ın bir cariyesine şehvetle bakmış (İbn Mâce'de-ki rivayete göre cariyeyi öpmüş) ve cariyenin sahibi gayrete gelip kölenin erkeklik uzvunu kesmiş, köle Hz. Peygambere gelip şikâyette bulunmuş, Rasûlullah köleye acımış, kendisine bu kötülüğü yapan adamı çağırttırmış ama adam getirelememiş, bunun üzerine köleyi azâd edip eski sahibine ve başkalarına karşı onu tüm müslürnanlann koruyacağını söylemiştir.

Sindi'nin beyânına göre, Hz. Peygamber (s.a.v) insanların bu tür kötülüklere cür'et etmemeleri için köleyi azâd etmiştir. Yani bu hüküm o olaya hastır. Bazı alimler ise, kölesine böyle bir kötülük yapan herkesin aynı hükümde olduğunu yani kölenin azâd edileceğini söylerler.[65]

8. Kasâme İle Öldürmek

Kasâıne sözlükte güzel yüzlülük ve yemin manâlarına gelir. Istılahı tarifi mezheplere göre farklılık arzeder. Hanefilere göre kasâme: "Katili bilinmeyen ve üzerinde kati izleri bulunan bir maktulün bulunduğu yer halkından elli kişinin usulü dairesinde yemin etmeleridir."

Hanefilerin bu tarifini biraz açarsak kasâme kelimesinin manâ ve mefhumu daha iyi anlaşılacaktır.

Bir köyde, kasabada veya mahallede yahut bu meskûn mahallere ses ulaşacak bir mesafede yada birisinin mülkünde bir Ölü bulunsa ve bu

ölünün üzerinde darb izi, bıçak ve kurşun yarası gibi kati alâmeti olsa ve katili bilinmese, o mahallin halkından elli kişiye; "Bu adamı ben öldürmedim ve öldüreni de bilmiyorum" diye yemin ettirilir. İşte buna kasâme denilir. Yemin ettikleri zaman diyeti verirler, kısastan kurtulurlar. Yemin etmeyen çıkarsa, edinceye kadar hapsedilir.

Şayet katil iddiası diyeti gerektiriyorsa ve kendilerine yemin tevcih edilenlerden bazıları yeminden kaçınırlarsa diyetin tümü yeminden kaçanların âkılesi tarafından ödenir. Hepsi yeminden kaçınırsa katli ikrar veya yemin edinceye kadar hapsedilirler.

Burada özellikle dikkat çekmek istediğimiz nokta, kasamede yeminin katil zanlılarına yani maktulün bulunduğu bölge halkına yöneltilme-sidir. Diğer mezheplerde durum farklı olduğu için bu noktaya dikkat çekiyoruz.

Şafiî meshebinde Kasâmede yemin, maktulün bulunduğu bölge halkına değil, maktulün velilerine yöneltilir. Bu mezheb ıstılahında kasâme: "Maktulün velilerinin yapacakları elli yemindir" şeklinde tarif edilir.

Tarifi biraz açalım: Bir adam öldürülüyor ve maktulün velilerine göre zanlısı yada zanlıları var. Ama ellerinde onun katil olduğuna delâlet eden beyyine yok. İşte bu durumda maktulün velisi muayyen bir şahıs için "bu katildir" derse kendisine (veliye) elli kez yemin ettirilir. Eğer veli birden fazla ise her birisine mirastaki hissesine göre yemin ettirilir. Şayet maktulün velisi durumunda olan kişi birisinin katil olduğunu iddia eder ama yemin etmekten kaçınırsa, bu kez dâvâlı durumunda olana elli kez yemin etmesi teklif edilir. Yemin ederse kendisinden diyet alınmaz. Ama yemin etmezse diyet verir. Katil iddiası ister amden ister hatâen olsun farketmez,

Mâlikîlerde de yemin maktulün âkil ve baliğ olanla velilerine teveccüh eder. Şayet bunlar birisinin katil olduğuna ve katlin teammüden vuku bulduğuna elli kerre yemin ederlerse kısas, hatâen öldürdüğüne yemin ederlerse diyet hükmedilir.

Mâlikîlere göre birisini, bilinmeyen bir adam öldürse ve bir topluluğun içine karışsa, maktulün velileri de herhangi bir şahsı itham etmese o topluluktakilerin her birine kendisinin o şahsı öldürmediğine ve öldüreni de bilmediklerine dair yemin ettirilir. Yemin ederlerse bir mükellefiyetleri kalmaz. Yemin etmezlerse müştereken maktulün diyetini verirler. Bir kısmı yemin eder, bir kısmı yemin etmezse diyet yemin etmeyenler tarafından ödenir.

Hanbelîlerde yemin önce katilin erkek varislerine, onların yeminden kaçınmaları halinde de dâvâlıya (müddeâ aleyhe) ettirilir.

Kasâmenin meşru kılınmasının bir takım hikmetleri vardır. Bu hikmetleri iki noktada toplamak mümkündür:

a- Maktulün bulunduğu bölge halkına yemin ettirilerek diyete iştirak ettirilmesi, onların bölgelerinin huzur ve sükûnuna çalışmalarına, oradakilerin emniyetini temine gayret etmelerine vesile olur. Böylece sefih ve mütecavizlerin, eşkiyânın bölgelerine sızmasın?., orada üslenmesine mâni olurlar.

Ayrıca "biz öldürmedik ve öldüreni de bilmiyoruz" şeklindeki bir yemin onların töhmet altında kalmamalarına, kendilerini temize çıkarmalarına sebep olur.

b- Maktulün, katili bilindiği zaman, kısas veya diyet yoluyla ölünün

yakınlarının acıları bir nebze dindirilmiş, gönüllerindeki alev söndürülmüş olur. Katilin bilinmemesi durumunda acıları ile başbaşa kalırlar. İşte kasâme yoluyla maktulün velilerine diyet verilmesi veya bâzı mezheplere göre kısasa hükmedilmesi onları biraz da olsa rahatlatır.

Şüphesiz kasâme konusunu böyle birkaç cümlede, olduğu gibi ortaya koymak mümkün değildir. Mes'ele fıkıh kitaplarında cinayetler bölümünün kasâme konusunda enine boyuna açıklanmıştır. Biz burada sadece konu hakkında çok genel bir bilgi vermekle yetiniyoruz.[66]

4520... Selıl b. Ebî Has'ame ve Râfi b. Hadîc (radıyallâhü anhiimâ) dan, şöyle (dedikleri) rivayet edilmiştir:

Muhayyısa b. Mes'ûd ve Abdullah b. SehJ Hayber tarafına gitmişler ve hurmalıkta biribirlerinden ayrılmışlardı. Abdullah b. Sehl öldüiül-dü. Yahudileri ilham ettiler. Kardeşi Abdurrahman b. Sehl ve amcasının oğullan Huveyyisa ve Mühayyisa, Rasûlullah (s.a.v) in huzuruna geldiler. Onların küçüğü olduğu halde, kardeşinin başına gelen şey konusunda Abdurrahman konuştu. Rasûlullah (s.a.v) "Büyük konuşsun, büyük" -veya: "büyük olan başlasın"[67]-buyurdu. Bunun üzerine arkadaşlarının (amca oğullarının durumu) hakkında ikisi birden (Huveyyisa ve Mühayyisa) konuştular.   Rasûlullah (s.a.v):

"Sizden elli kişi onlardan bir adam aleyhine yemin ederse onun ipi (size) verilir" buyurdu. Onlar;

"Görmediğimiz bir şeye nasıl yemin ederiz?! (Yemin edemeyiz)" dediler.

Rasûlullah (s.a.v):

"O halde yahûdiler kendilerinden elli kişinin yemini ile size karşı temize çıkarlar" buyurdu.

Onlar:

"Yâ Rasûlullah! onlar kâfirdirler. (Onların yeminine nasıl güvenilir?) dediler.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v) o maktulün diyetini kendisi verdi.

Sehl (b. Ebî Hasme) der ki:

"Birgün onların deve ağılına girdim, develerden birisi bana tekme attı."

Hammâd bunu veya benzerini söyledi.[68]

Ehû Davud şöyle dedi: Bu hadisi Bisr b. el- Müfaddal ve Mâlik, Yahya b. Said'den rivayet ettiler. Yahya bu rivayette Rasûlullah1 in söyle dediğini söyledi:

"Etti defa yemin edip arkadaşınızın veya katilinizin kanını hak eder misiniz?" Bişr, "kant" anmadı.

Ahde, Yahya'dan, Hammâd'm dediği gibi nakletti.

Bu hadisi İbn Vyeyne, Yahya'dan rivayet etti. Rivayetine Rasûlullah'in şu sözü ile başladı: "Yahudiler, edecekleri elli yemin ile size karsı temize çıkarlar" Yahya "kam hak etmeyi" anmadı.

Ebû Davud, "Bu ibn Vyeyne'den bir vehmdir" der.[69]

4521... Sehl b. Ebi Hasme ve karninin büyüklerinden (bazı) adamlar haber verdiler ki:

Abdullah b. Sehl ve Muhayyisa başlarına gelen bir kıtlık yüzünden Hayber'e doğru yola çıktılar. Muhayyisa'ya gelinip, Abdullah b. Sehl'in öldürüldüğü ve bir kuyuya veya çukura atıldığı haber verildi.
[70] Muhayyisa Yahudilere gelip: "Vallahi onu siz öldürdünüz" dedi. Yahudiler de: "Vallahi biz öldürmedik" dediler. Bunun üzerine döndü ve kendi kavmine geldi. Olup biteni onlara haber verdi. Sonra da kendisinden büyük olan kardeşi Huveyyisa ve Abdurrahman b. Sehl ile birlikte geldiler.

Muhayyisa -Hayberde olan o idi- konuşmak için (Rasûlullah'a) gitti. Rasûlullah (s.a.v) yaşı kasderek "büyült, büyült (büyüğünüz konuşsun)" buyurdu. Bunun üzerine, Huveyyisa konuştu, sonra Muhayyisa konuştu.

Rasûlullah (s.a.v):

"(Yahudiler) ya arkadaşınızın diyetini verirler yada (Aîlah ve Rasûlüne) harb açtıklarını bildirirler" buyurdu. Ayrıca bunu Yahudilere yazdı. Yahudiler de: "Vallahi onu biz öldürmedik" diye yazdılar.

Rasûlullah (s.a.v): Huveyyisa, Muhayyisa ve Abdurrahman'a: "Yemin eder ve arkadaşınızın kanını hak eder misiniz?" dedi.

"Hayır" dediler. Rasûlullah:

"Sizin için Yahudiler yemin etsinler irsi?" buyurdu.

"Onlar müslüman değiller" dediler. Bunun üzerine, Rasûlullah onun diyetini kendi yanından verdi. Onlara, yüz dişi deve gönderdi. O kadar ki, develer evlerine kadar sokuldu.

Ravi Sehl şöyle dedi: "O develerden kırmızı bir deve beni tepti."[71]

Açıklama

Hadis-i Şerif, kasâme'nin meşruiyeti konusunda delildir. Tüm İslâm ulemâsı kasâmenin meşru oluşunda müttefik olmakla birlikte, uygulaması yönünden bazı farklı görüşlere sahiptirler. Bu konulara girmeden evvel hadisteki şahıslar ve tâbirler üzerinde kısaca duralım:

Metinlerde görüldüğü üzere Muhayyisa b. Mes'ud ve Abdullah b. Sehl birlikte Haybere gitmişler ama yolda ayrılmışlar. Abdullah öldürülmüş ve Huveyyisa, Muhayyisa ile Abdullah'ın kardeşi Abdurrahman, Hz. Peygambere gelmişler, Huveyyisa ile Muhayyisa iki kardeştirler ve öldürülen Abdullah'ın amcası oğullarıdırlar. Bunlar maktulün kardeşi olan Abdurrahman'dan daha büyüktürler. Maktulün velisi olduğu için olsa gerek ki, küçük olmasına rağmen Rasûlulîah'ın huzurunda kardeşinin öldürülmesi konusunda Abdurrahman konuşmuş ama efendimiz bunu hoş karşılamamış, edebe mugayir olduğunu ihsas ettirmiş ve "el-kübra el-kübra" demiştir. Bu tabir ya "Söze büyüğünüz başlasın" yahut da "büyüğünüzü öne geçirin" manalarına kullanılır. Zâten râvi, Rasûlulîah'ın böyle mi yoksa "li yebdei'I ekberu = büyüğünüz başlasın" mı dediği konusunda şüpheye düşmüştür.

Hz. Peygamber {s.a.v) maktulün velilerinin konuşmalarını dinledikten sonra: "Onlardan birisinin öldürdüğüne dâir elli defa yemin ederseniz onun ipi size verilir." buyurmuştur.

"İpi verilsin" diye terceme ettiğimiz terkib "fe'l yudfe' bi rummetihi" dir. "Rumme" aslında hayvanın kaçmasın diye bağladıkları iptir. Burada murad: "Katilin boğazına bağlanıp maktulün velilerine teslim edildiği iptir."

Maktulün velilerinin görmedikleri bir şeye yemin edemeyeceklerini ve müslüman olmayan Yahudilerin yeminlerine itibâr etmeyeceklerini söylemeleri üzerine Hz. Peygamber, yüz kızıl deve vererek maktulün diyetini kendisi ödemiştir.

Müslim'in bir rivayetinde Rasûlulîah'ın bu diyeti sadaka develerinden ödediği bildirilmektedir. Ama bu, sarihlerin ilgisine konu olmuştur. Çünkü zekât mallarının kimlere verileceği Kur'an-ı Kerim'de bildirilmiştir ve bunlar arasında faili meçhul cinayetin diyeti yoktur. Bazı âlimler; bu ifâdenin, râvinin bir hatâsı olduğunu söylerken, bâzıları Rasûlulîah'ın bu develeri kendilerine zekât olarak verilen fakirlerden satın alarak diyet ödediğini söylerler. Nevevî ikinci görüşü benimsemiştir. Rasûlulîah'ın bu develeri satın alırken bedelini kendi şahsî malından yada hazineden ödemiş olması mümkündür.

Hadislerde görüyoruz ki, Hz. Peygamber (s.a.v) önce maktulün velîlerine, maktulü falan öldürdü, diye elli defa yemin etmelerini teklif etmiş, onların yeminden imtina etmeleri üzerine de, yahûdilerin (katil zanlılarının) yemin etmeleri halinde temize çıkacaklarım söylemiştir. Bu hal, yemin önce maktulün velîlerine (davacılara), onların yeminden kaçınmaları halinde katil zanlılarına (dâvâlılara) teklif edilir, diyen Mâliki, Şafiî ve Hanbelilerin görüşüne delildir. Mukaddimede de işaret ettiğimiz gibi Ha-nefilere göre ise yemine dâvâlıdan başlanılır. Hanefiler Kasâme konusunu da diğer dâvalarla bir tutmuşlar ve "Beyyine getirmek mâddeiye, (dâvâcıya), yemin de inkâr edene (dâvâlıya) vazifedir" hadisi ile istidlal etmişlerdir. Ayrıca, üzerinde durduğumuz hâdise de, Saîd b. Müseyyeb'in, "Rasûlullah (s.a.v) yemin ettirmeye Yahudilerden başladı. Çünkü maktul onların arasında bulundu" dediği tarzındaki rivayete dayanırlarlar.[72]

Daha önce, Hanefi ve ŞâfiîÎere göre Kasâme yoluyla kısasın sabit olmadığını, Mâlikilere göre ise dâvanın amden öldürme şeklinde olması halinde kısasın sabit olacağını söylemiştik. Bu hadislerdeki, "Eğer siz elli kere yemin ederseniz onun ipi teslim edilir" cümlesi Mâl ikiler için delildir. Çünkü az önce de belirttiğimiz gibi buradaki ipten murad, katilin boynuna bağlanıp maktulün velilerine teslim edildiği iptir. Ama diğer ulemâ bundan maksadın, onların diyet ödemeleri için teslim edilmeleri olduğunu söylemişlerdir.[73]

Bazı Hükümler

Hattâbi bu hadislerden birçok hüküm istinbat etmiş ve bunları sıralamıştır.Şimdi de özet olarak bu hükümleri verelim:

1. Had istemede vekâlet caizdir,

2. Hazır olan birisine vekil olmak caizdir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v) maktulün kardeşi dururken, daha büyük olduğu için amcasının oğlunu konuşturmuştur.

3. Kasâmedeki dâva diğer davalara benzemez. Diğer dâvalarda önce dâvâlıya yemin ettirildiği halde, kasâmede davacıya yemin ettirilir. Bu konu üzerindeki müctehidlerin ihtilâl've görüşleri yukarıda verilmiştir.

4. Dâvâlılar, maktulü kendilerinin öldürmediklerine yemin ederlerse kısastan kurtulurlar.

Hadis-i Şerifteki: "Yahudiler kendilerinden elli kişinin yemini ile size karşı ibra olsunlar mı? (temize çıksınlar mı?)" sözünün şu manâlara ihtimâli vardır:

a. Size karşı, dâvanızdan temize çıksınlar mı?

b. Onlar yemin ederek, sizi yeminden kurtarsınlar mı? Yâni onlar yemin ederlerse dâva biter, siz de yemin etmekten kurtulursunuz.

5. Müslüman ile zimmî arasındaki hüküm iki müslüman arasındaki hüküm gibidir.

6. Bir mtisliimanın, başka bir müslüman aleyhindeki yeminine itibar edildiği gibi, gayr-i müslimin müslüman aleyhindeki yeninine de itibar edilir. İmâm Mâlik, dinlen i lmeyeceği görüşündedir.

7. Kasâme ile kısas sabit olur. Hadisteki "Onun ipi verilir" ve "arkadaşınızın kanını hak edersiniz" cümleleri buna delâlet eder. İmâm Mâlik, Ahmed b. Hanbcl. ve Ebû Sevr bu görüştedir. Aynı görüş tbn Zübeyr ve Ömer b. Abdil-Aziz'den de rivayet edilmiştir.

İmam-ı Azam Ebû Hanife ve talebeleri, İmâm Şafiî, Sufyân-ı Sevil ve İshak b. Râheveyh'e göre kasâme ile kısas sabit olmaz. Bu görüş, İbn Ab-bas, Hasentri-Basıi ve İbrahim en-Nehâî'den de menkuldür. Bu âlimlerin yukarıdaki ilk cümleyi anlayış biçimleri az önce geçmişti. İkinci cümleyi -arkadaşınızın kanını hak edersiniz- de "arkadaşınızın diyetini hakedersiniz" şeklinde tevil ederler. Çünkü diyet, kan sebebiyle alınır. Nitekim bu cümle başka tanklarla "Ya arkadaşınızın diyetini alırsınız yada harbi haber verin" şeklinde rivayet edilmiştir. Bu rivayet, bu tevilin sahih olduğunu gösterir.

Hattâbî'nin hadislerden istifâde ile sıraladığı hükümler bunlar. Yine Hattâbî, Rasûlullah (s.a.v) m, maktulün diyetini kendisinin ödemesini de şöyle izah etmektedir:

"Rasûlullah'in, diyeti kendisinin vermesi" yahûdilerle yapmış olduğu muahededen dolayı olsa gerek. Efendimiz, bir yönden o ahdi bozmayı

istemedi, diğer taraftan da maktulün kanının heder olmasını istemedi. O yüzden diyeti kendisi Ödedi."

Hayli uzunca ele alınmış olan kasâme konusundaki ihtilâfları, Bidayetü'1-Müctehid'ten özetle aktarıp konuyu bitirmek istiyoruz:

Ulemânın kasâme konusundaki ihtilâfları dört noktada toplanmaktadır. Bunlar:

a- Kasâme ile hükmetmenin cevazı konusu: Cumhuru ulemaya göre caizdir. Dört mezhep bu görüştedir. Bâzı alimlere göre ise, bir kimseye mevhum bir konuda yemin ettirilmez.

b- Kasâme yoluyla sabit olan cezada ihtilâf edilmiştir. İmam Mâlik ve Ahmed b. Hanbel'e göre amden öldürme iddiasında kısas, hatâen öldürme iddiasında ise diyet gerekir.

İmam Şafiî ve Hanefılere göre her iki halde de diyet gerekir. Bâzı Kûfelilere göre sadece dâvadan kurtulur.

c-Yemine davacıdan mı yoksa dâvâlıdan mı başlanacağı konusu ihtilaflıdır. İmâm Şafiî, Ahmed ve Davud'u Zâhirî'ye göre davacıdan başlanır. Küfe (Hanefilerj, Basra ve Medine ulemâsına göre dâvâlıdan başlanır.

d- Kasâme için, maktulün üzerinde Hanefi, Şafiî, Mâliki ve Hanbelîlere göre bir alâmet bulunması gerekir. Birisinin sâdece ölü olarak bulunması kifayet etmez. Bu alâmete "levs" denilir. İbn Rüşd'ün ifâdesine göre bazı tâbiûn uleması böyle bir alâmeti şart koşmamaktadırlar.

Mâlikilere göre bir kişinin şahitliği levs yerine geçer. İmâm Şafiî'ye göre de, başkaları ile irtibatı olmayan bir topluluğun bulunduğu mahallede bir maktul bulunsa veya maktul ile, bulunduğu mahalle sakinleri arasında düşmanlık bulunsa bu da levs sayılır ve kasâme uygulanır.[74]

4522... Amr b. Şuayb (r.a) den rivayet edildi ki:

Rasûlullah (s.a.v) Liyyetu'l-Bahrâ kenarındaki Bahratu'r-Ruğa (denilen yer) de Benî Nasr b. Mâlik'ten bir adamı kasâme yoluyla öldürdü.

Râvî: "katil de maktulde onlardan (beni Nasr b. Mâîik'ten) idi" der.

Bu, Mahmûd'ıın lâfzıdır. "Liyye kenarındaki Bahra" sözünü sâdece Mahmûd zikretti.[75]

Açıklama

Bu hadiste, Hz. Peygamber (s.a.v) in bir şahsı kasâme yoluyla öldürdüğü rivayet edilmektedir. Metinde görüldüğü gibi olay, Bahra vadisi kenarındaki, Bahrâtü'r-Ruğâ denilen yerde olmuştur. Önce bu yerler hakkında kısaca bilgi verelim.

Bahratu'r-Ruğa: Kâmus'taki bilgiye göre burası Tâif vadisinde bir yerin ismidir. Rasûlullah (s.a.v) orada bir mescid inşâ ettirmiştir.

Hattâbi; "Ruğâ" nın bir yer ismi olduğunu "Bahra" nın da memleket, belde mânasına geldiğini söyler '

"Liyye" kelimesi de vadi manasındadır. Burası "Sakif diyarında bir vadi" veya "Tâif te bir dağ" dır. Bu dağın yüksek kısımları Sakîf e, etekleri de Nasr b. Muâviye'ye aitti.

Müstakil olarak "Bahra" kelimesinin bir kaç manâsı vardır. Bunlar: Çukur yer, büyük bahçe, su kaynağı, Bahreyn'de bir köy, içersinde su akan ve temiz tatlı suyu bulunan her köy ve Rasûlullah (s.a.v) in şehridir.

Kelimelerin ihtiva ettiği bu değişik mânalardan dolayı tâbirleri terceme etmeden aynen almayı ve izahı açıklama kısmına bırakmayı uygun bulduk.

Bezlü'İ-Mechûd müellifi İbn İshak'tan naklen bu olayla, Rasûlullah (s.a.v) in Huneyn gazasından sonra Taife yürüdüğü esnada, Benû Huzeyl'den bir adamı öldüren, Benû Leys'îi şahsa kısas uygulaması (bk. hadis 4503) arasında ilgi kurar. Ancak bu olaylar arasında bir irtibat olmasa gerek. Çünkü o olayda katil bellidir, kasâmeye ihtiyaç yoktur.

Bu rivayet, kasâme yoluyla sabit olan katili öldürmenin meşru olduğuna delâlet eder. Daha önce de geçtiği gibi bu, İmam Mâlik ve Ahmed b. Hanbel'in mezhebleridir. Ancak Münzirî'nin bildirdiğine göre hadis mu'daldır. Ulemâ, Amr b. Şuayb'ın hadisi ile ihticâcın caiz olup olmadığında da ihtilâf etmiştir.[76]

9. Kasâme İle Kısası Terketmek

4523... Beşir b. Yesâr'dan; O, Ensar'dan adının Sehl b. Ebî Has'ame olduğunu zannetiği bir adamın kendisine şöyle haber verdiğini söyledi:

Kavminden (Sehl b. Has'ame'nin) bir gurup Hayber'e gitmişlerdi. Orada birbirlerinden ayrıldılar. Bilâhere içlerinden birisini öldürülmüş olarak buldular. Arkadaşlarını yanlarında buldukları kavme; "Arkadaşımızı siz öldürdünüz" dediler. Onlar: "Onu biz öldürmedik ve öldüreni de

bilmiyoruz" dediler. Bunun üzerine Rasûluilah (s.a.v) e gittik. Rasûlullah (s.a.v) onlara:

"Bunu kimin öldürdüğüne dâir bana beyyine getirebilir misiniz?" dedi. Onlar:

“Bizde beyyine yok" dediler. Rasûlullah (s.a.v):

"(Yahudiler) sizin için yemin etsinler mi?" Maktulün velileri:

"Yahudilerin yeminine razı olmayız" dediler.

Allah Rasûlü, maktulün kanını heder etmeyi hoş görmedi ve sadaka (zekât) develerinden yüz tanesi ile onun diyetini verdi.[77]

Açıklama

Bu Hadis-i Şerif, daha önce geçen 4520 ve 4521 numaralı hadislerde geçen olayın aynısından bahsetmektedir. Ancak bir farkı, o hadislerde ve bundan sonra gelecek olan-larda Hz. Peygamber (s.a.v) in diyeti kendi malından ödediği bildirildiği halde, bu rivayette sadaka (zekât) develerinden ödediği beyân edilmektedir. O hadisleri izah ederken; Rasûluilah'ın zekât develerini, kendilerine tevzi edilen fakirlerden satın alarak diyeti ödemiş olmasının muhtemel olduğunu söylemiştik. İbnü'l-Kayyim, bu ihtimâle Rasûlullah'ın diyet olarak verdiği develeri, zekât develerinden ödünç almış olması ihtimâlini de ekler.[78]

4524... Rafı' b. Hadîc (r.a) den; şöyle demiştir:

Ensârdan bir adam, Hayber'de öldürülmüş olarak bulundu. Maktulün velileri, Rasûlullah (s.a.v) e gittiler ve olayı kendisine anlattılar. Rasûiullah (s.a.v):

"Arkadaşınızın öldürüldüğüne sahicilik edecek iki şahidiniz var mı?" diye sordu. Onlar;

"Ya Rasûlellah! Orada mü si umanlardan kimse yoktu. Onlar yahûdi; bundan daha büyük şeylere cüret ederler" cevâbını verdiler.

Rasûlullah (s.a.v):

"Onlardan (yahudilerden) elli kişi seçip yemin ettiriniz" buyurdu. Maktulün velileri buna yanaşmadılar. Bunun üzerine Hz, Peygamber (s.a.v) kendi yanından, maktulün diyetini ödedi.[79]

Açıklama

Ölü olarak bulunan zât daha önceki rivayetlerde geçtiği üzere Abdullah b. Sehl'dir. Maktulün velîleri, Hz. Peygambere gelip Yahudileri şikâyet ettikleri zaman, "'Onlar bundan daha büyük şeyler yaparlar" demişlerdir. Bundan maksutları: "Şayet onlar cezâlandırılmazlarsa nifak, hile. Rasûlullah'a karşı tuzak, peygamberleri öldürmek (v.s) gibi daha büyük kötülükleri yaparlar" demek istemişlerdir.

Bu rivayet, kasâmede yemine önce dâvâlılardan başlanır, diyenler için delildir.[80]

4525... Abdurrahman b. Büceyd (r.a) den; Muhammed b. İbrahim; "Vallahi Sehi (b. Has'ame) hadiste vehme kapıldı" dedi.

Şüphesiz Rasûlullah (s.a.v) Yahudilere:

"Aranızda öldürülmüş birisi bulundu, onun diyetini veriniz" diye yazdı. Onlar da; elli kez: "Onu biz öldürmedik ve öldüreni de bilmiyoruz" diye Allah'a yemin ederek (cevap) yazdılar.

Râvî der ki: Rasûlullah (s.a.v) kendi yanından yüz deve ile maktulün diyetini verdi.[81]

Açıklama

Bu hadisin râvilerinden Muhammed b. îbrâhim, 4520 4521 ile 4523 nolu hadislerin râvisi Sehı b. Ebî Has'ame'nin, rivayet ettiği hadiste vehme düştüğünü söyler. İşaret edilen rivayetlerden birisinde (4523) diğerlerinden farklı olarak Hz. Peygamber (s.a.v) in, maktulün diyetini zekât develerinden ödediği bildirilmektedir. Diğer rivayetlerde ise efendimizin diyeti, kendi malından ödediği bildirilmektedir.

İmam Şafiî ise Sehl hadisini üzerinde durduğumuz bu hadise tercih etmiş ve bunun sebebini şöyle açıklamıştır:

"Birisi bana, İbn Buceyd hadisini niçin almıyorsun diye sordu. Şu cevâbı verdim: İbn Buceyd'in, Rasûlullah'tan hadis işitip işitmediğini bilmiyorum. Eğer işitmemişse onun rivayeti mürseldir. Biz de, mürsel ile amel etmiyoruz. Halbuki sen biliyorsun ki Sehl, Rasûlullahla birlikte bulunmuş ve ondan hadis işitmiştir...1'

İbn Hacer Isâbe'de, Abdurrahman b. Buceyd'in terceme-i halini verirken, Ebûbekir b. Ebî Davud'un onun için "sahabe" dediğini söyler. îbn Ebî Hâtem de, İbn Buceyd'in hem Rasûlullah'tan hem de dedesinden hadis rivayet ettiğini bildirmiştir. İbn Hıbban ise, onun için sahâbi denildiğini

söyledi, daha sonra da gerçekte tabiilerin güvenilirlerinden olduğunu zikreder. Beğavî de "onun sahabi mi yoksa,tabiî mi olduğunu bilmiyorum" demektedir. Ebû Amr "Rasûlullah'a yetişti ama zannımca ondan hadis duymadı. Sahâbi oluşu tartışmalıdır. Ancak, hadis rivayet etmiştir. Ulemâdan bâzıları onun hadisinin mürsel olduğunu söyler..." der.

Ayrıca bu rivayette diğerlerinden farklı olarak Yahudilerin elli kez yemin ettikleri bildirilmektedir. Ancak bu tür yeminlere itibar edilmez. Çünkü yemin kaza meclisinde olur.[82]

4526... Ebû Seleme b. Abdurrahman ile Süleyman b. Yesâr, Ensâr'dan bazı zâtlardan şöyle (dediklerini) rivayet ettiler:

Rasûlullah (s.a.v) Yahudilere, onlardan başlayarak şöyle dedi: "Sizden elli erkek yemin etsin." Yahudiler buna yanaşmadılar. O zaman Ensâra: "Hakkınızı (yemin ederek) kazanınız (arkadaşınızın kanını hak ediniz)" dedi. Onlar da: "Görmediğimiz şeye yemin mi edelim? Ya Rasûlellah!" dediler. Bunun üzerine Rasûlullah Yahudiler aleyhine diyete hükmetti. Çünkü maktul onların arasında bulunmuştu.[83]

Açıklama

Bu Hadis-i Şerifte diğerlerinden farklı olarak, Rasûlullah (s.a.v) in, maktulün diyetini Yahudilerden aldığı bildirilmektedir. Halbuki, daha önceki rivayetlerin birisinde zekât develerinden, diğerlerinde de kendi yanından verdiği geçmişti. Zekât devesinden verdiği yolundaki rivayetin te'vili daha önce geçti. Şimdi de Yahudilerden aldığını bildiren bu rivayetin diğerleri ile nasıl uyuşturula-bileceğine bakalım; konu, sarihler tarafından pek ele alınmamıştır. Bezlü'1-Mechûd müellifi bu noktaya dikkat çektikten sonra, Muhammed Yahya'nın konuya eğildiğini ve tatminkâr açıklamada bulunduğunu söyler.

Muhammed Yahya şöyle der:

"Beyyine olmadığı için, Yahudiler aleyhine bir şey sabit olmamıştır. Ancak onlar, yemine hazır idiler. Fakat maktulün velileri onların yeminini kabul etmediler. Bu da onların hakkıdır. Velilerin düşürmesi ile, Yahudilerin yemini de düşmüş oldu. Ancak, Yahudiler, hâdise daha fazla malı gerektirir endişesiyle bir miktar mal hazırlamışlardı. Maktul aralarında bulunduğu için iddianın sübutundan korkarak hazırladıkları malı teslim ettiler.

Rasûlullah (s.a.v) de, onlar aleyhindeki iddia sabit olmasa bile, katil onlar arasında bulunduğu için onlardan malı kabul etti..."

Muhammed Yahya bundan sonra, diyetin, Yahudilerin verdiklerine Rasûlullah'ın ilâvesi ile ikmâl edildiğini, diyetin Yahudilerden alındığını inkâr edenlerin tamâmını kastettiklerini, kabul edenlerin de bir kısmını aldığını kastettiklerini söylerler. O zaman Hayber henüz fethedilmemişti. Müslümanlarla aralarında muahede vardı. Hz. Peygamber, muahedenin devamında maslahat görüyordu. Diyeti onların tamamına yüklediği takdirde ahdi bozmalarından endişe ediyordu. Onun için diyetin kalan kısmını ödedi.

Bundan önceki hadiste, Yahudilerin Rasûlullah'a mektup yazarak elli kerre yemin ettiklerini okumuştuk. Halbuki diğer rivayetlerde Yahudilere yemin ettirilmediği ifâde edilmektedir. Bu çelişkiyi de Muhammed Yanya şöyle izâle etmektedir:

Yahudilerin yemin ettiğini bildiren rivayete göre, onlar mektup yazarak yemin etmişlerdir. Oysa yeminin muteber olması için hakim huzurunda edilmiş olması gerekir. Yahudilerin yemin etmediğini rivayet eden râ-vîler, kuralına uygun olarak yemin etmediklerini kasdetmişlerdir. Yemin ettiklerini söyleyenler de mektupla ettikleri yemini yemin kabul etmişlerdir. [84]

10. Katile Kısas Uygulanır[85]

4527... Enes b. Mâlik (r.a) den; şöyle demiştir: Kafası iki taş arasında ezilmiş bir câriye bulundu. Kendisine:

"Bunu sana kim yaptı? Falan mı, falan mı?" diye soruldu. (Bu) bir Yahûdinin ismi söyleninceye kadar (sürdü), (f ahûdinin ismi anılınca) başı ile (evet diye) işaret etti. Yahudi yakalandı ve suçunu itiraf etti. Rasûlullah (s.a.v) yahûdinin başının da taşla ezilmesini emretti.[86]

4528... Enes (r.a) den; (şöyle dediği) rivayet edilmiştir;

Bir Yahudi, ensârdan bir cariyeyi ondaki bir zinetten dolayı Öldürdü; sonra bir kuyuya attı. Kadının başını taşla ezmişti. Yahudi yakalandı ve Rasûlullah'a getirildi. Rasûlullah adamın ölünceye kadar taşlanmasını emretti ve ölünceye kadar taşlandı.[87]

Ehû Davud şöyle der:

Bu hadisi, İbn Cûreyc de Eyyûb'dan buna benzer şekilde rivayet etti. [88]

4529... Enes (r.a) den; (şöyle dediği) rivayet edilmiştir: Bir Yahudi üzerinde zinet bulunan bir câriye'nin başını taşla ezdi. Rasûlullah (s.â.v) câriye ölmek üzere iken yanına girdi.

Ona:

"Seni kim öldürdü? Falan mı öldürdü?" diye sordu. Kadın başı ile "hayır" diye işaret etti. Rasûlullah tekrar:

"Falan mı öldürdü?" dedi.

Kadın bu sefer başı ile "evet" diye işaret etti. Bunun üzerine, Rasûlullah (s.a.v) emretti ve katilin başı iki taş arasında ezildi.[89]

Açıklama

Hadisin Buhâri ve Müslim'deki rivayetlerinde de öldürüldüğü bildirilen kadın, "Câriye" kelimesi ile ifâdelendirilmiştir. İbn Mâce'nin bir rivayetinde ise mutlak olarak "kadın" denilmektedir. Kadın köleye "cariye" denildiği gibi, küçük kıza da câriye denilir. Yahûdinin kadını bir zinet eşyasından dolayı öldürdüğü ve o zamanın şartlarında kölelerin zinet takınmasının güçlüğü göz Önüne alınırsa, öldürülenin bir kız yada hür bir kadın olması ihtimalden uzak olmaz kanaatindeyiz.

Bu babdaki üç hadis de Enes b. Mâlik (r.a) den rivayet edilmiştir. Bunlardan birincisini Enes'den nakleden Katâde, ikincisini nakleden Ebû Kilâbe üçüncüsünü nakleden de Hişâm b. Zeydân'dır. Bu rivayetlerden ikisinde (4527 ve 4529) Hz. Peygamber (s.a.v) in, katil olan yahûdiyi kendisinin yaptığına kısas olarak kafasını iki taş arasında ezdirerek öldürttüğü, birisinde ise (4528) recmle öldürttüğü ifâde edilmektedir. Bu hal, hadisler arasında çelişki izlenimini vermekte ise de sarihlerin yaptıkları teviller bu izlenimi izâle etmektedir. Azîmâbâdi, bu hadislerin arasını şu şekillerde te'lif etmektedir:

1- Hadislerde geçen "razh, raz = iki taş arasında ezmek" ve "recm= taşlamak" aynı manâdadır. Çünkü hepsi taşla öldürmek demektir. Sadece, Katâde adama nasıl taş vurulduğunu açıklamış, Ebû Kılâbe ise açıklamamıştır.

2- Bir adamın kafası bir taşın üzerinde iken ona taş atmak veya üstten taş vurmak da recmdir. Çünkü recmin çeşitleri vardır. Dolayısıyla her iki

tâbir de aynı manâyı ifâde eder.

3- Adamın başı önce taşla ezilip kuyuya atılmış, sonra da taşlanmış olabilir.

Hadisin babtaki ilk rivayetinde yahûdinin, kadını öldürdüğünü itiraf ettiği görülmektedir. Buhârî'nin vesâya'daki rivayetinde de aynı şekilde yahûdinin itirafı söz konusu edilmemiştir. Bu durum, hadis üzerinde bir takım farklı yorumlara sebep olmuştur.

Bâzı âlimler, hâdisenin İslâmm ilk dönemlerinde vuku bulduğunu, o zamanlar öldürülen kişinin ölmeden önceki verdiği habere itibar edilirken bilâhere neshedildiğini söylerler. Yahûdinin itirafının sâdece Katâdenin rivayetinde bulunduğunu söyleyerek dâvalarını te'yid ederler.

Ulemânın çoğunluğu ise Katâde vasıtasıyla gelen rivayeti esas alarak, Hz. Peygamber'in yahûdiyi maktulün iddiası ile değil, kendisinin itirafı ile öldürdüğünü söylerler. İtirafın Katâde'nin dışındaki râviler tarafından anılmamasını, onun olmaması yüzünden değil, bir kimseye mâli ve bedeni bir cezanın beyyine olmadan verilemeyeceğinin herkes tarafından bilinir olmasından kaynaklandığını söylerler. Hattâbi, bu izahı getirenlerdendir. [90]

Bazı Hükümler

Bu babdaki hadisler hüküm bakımından oldukça zengindir. Şimdi de bu konulara göz atalım:

1- Kadına mukabil kısas olarak erkeğin öldürülmesi caizdir. Hasenu'l-Basri ve Atâ b. Ebî Rabah'ın dışındaki ulemânın görüşü de bu istikâmettedir.

2- Kısas yapılırken, katile, maktule yaptığının aynısı tatbik edilir. Yâni katil, maktulü ne ile ve ne şekilde öldürürse kendisi de o şekilde öldürülür. İmâm Mâlik, İmâm Şafiî, Ahmed b. Hanbel, Şâ'bî ve Ömer b. Ab-dil-Aziz bu görüştedir.

İmam Âzam Ebû Hanife, talebeleri Ebû Yûsuf ve Muhammed ile Süfyân-ı Sevrî'ye göre katil ancak kılıç gibi keskin bir âletle öldürülür. Başka bir yolla kısas uygulanmaz. Bunlar: Tahâvî'nin rivayet ettiği; "Kısas ancak kılınçla olur" hadisine dayanmaktadırlar. Bu rivayetin Ebû Davud et-Tayâlisi tarafından yapılan rivayeti de; "Kısas ancak demirle olur" şeklindedir.

Ayrıca bu görüş sahipleri, silah dışında bir yolla öldürmeyi müsle (işkence) olarak değerlendirmektedirler. Hattâbi'nin bildirdiğine göre; Allah'ın azâbettiği şekilde azabı nehyeden hadis de bu görüş lehine delildir. Çünkü eğer katil, maktulü öldürdüğü şekilde öldürülectK olsaydı, birisini yakarak öldürenin de yakılarak öldürülmesi icâbederdi. Oysa yakarak cezalandırmak Allah Teâlaya aittir. Diğer görüşe mensup ulemâya göre ise yeri geldiğinde yakarak cezalandırmak da caizdir.

Hanefiler, bu hadislerle amel etmezken, hadisle]e bakış açılarını şu şekillerde ortaya koymuşlardır:

a- Katile, öldürdüğünün aynı ile mukabele etmek İslâmın ilk devirlerinde idi. Sonradan neshedildi.

b- Yahudi öldürüldüğü zaman müsle müban idi, sonradan neshedildi.

c- Hz. Peygamber (s.a.v) in Yahûdiyi Allah hakkı olarak öldürmüş olması muhtemeldir. Böyle durumlarda öldürülen âlet önemli değildir.

3- Suçlunun İkrârj ile de kısası gerektiren suçlar sabit olur. Çünkü esah görülen görüşe göre Hz. Peygamber Yahûdiyi kendi ikrarı sebebiyle cezalandırmıştır.

4- Bir müslümanı öldüren gayr-t müslime kısas tatbik edilir.[91]

11. Kâfiri Öldüren Müslümana Kısâs Uygulanır Mı?

4530... Kays b. Ubâd (r.a) den[92]; şöyle de (diği rivayet edil) mistir:

Esterle[93] birlikte Hz. Ali (r.a) nin yanına gidip:

"Rasûlullah (s.a.v) tüm insanlara vasiyet etmediği bir şeyi sana tavsiye etti mi? dedik. Ali (r.a):

"Hayır, ancak benim şu kitabımdaki müstesna..." dedi.

Müsedded; "bir kitap çıkardı" dedi. Ahmed ise; "kılıcının torbasından bir kitap çıkardı" dedi.[94] O mektupta şunlar vardı:

Müslümanların kanları eşittir. Başkalarına karşı onlar tek bir el gibidirler. En alt seviyedekînden de olsa, emânlarım tanırlar. Haberiniz olsun! Bir mü'min bir kâfire karşılık ve ahd sahibi (bir gayr-i müslim de) ahdi esnasında, kâfire karşılık (kısas yoluyla) öldürülmez. Bir kimse bir şey ihdas ederse (bir cinayet işlerse) cezası sadece kendi-sinedir. Her kim birşey

ihdas eder veya ihdas edeni (caniyi) barındırırsa Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti onun üzerine olsun.[95]

Müsedded, ibn Ebî Arûbe'den (naklen) "bir kitap çıkardı" dedi.[96]

4531... Amr b. Şuayb, babası vâsıtasıyle dedesinden, şöyle rivayet etmiştir:

Rasûlullah (s.a.v) buyurdu, deyip yukarıdaki Hz. Ali hadisinin benzerini zikretti.

Amr, rivayetinde şunları da ilâve etti:

"Onların (müslümanlann) en alt seviyesindeki kişi hepsi adına eman verebilir, en güçlüleri (aldığı ganimetten) zayıflarına da verir, savaşa giren mücâhitler, katılmayan askerlere de (ganimet) verirler."[97]

Açıklama

Bu babdaki hadislerden ikincisi, birincisi ile hemen hemen aynıdır. Ancak onda metinde zikredilen bazı ilâveler vardır. Onun için ikisini birlikte izah etmeyi uygun bulduk.

Birinci (4530 no'lu) hadisin Buhârî, İbn Mâce ve Tirmizi'deki rivayetleri, Ebû Cuhfe'den gelmektedir. Bu kitaplardaki rivayetin, Ebû Davud'daki ile benzerliği sâdece Hz. Ali'ye sorulan soru ve Hz. Ali'nin cevâbının; "bir müslümamn, kâfire karşılık öldürülemeyeceğini" bildiren kısmıdır.

İkinci hadisin (4531) İbn Mâce'deki rivayeti de Amr b. Şuayb'ın babası ve dedesindendir. Ancak oradaki ifâdelerde de bazı farklar vardır. İbn Mâce'deki rivayette, Ebû Davud'un rivayetinde atıfta bulunulan, Hz. Ali'nin hadisine benzeyen kısma işaret edilmemiştir.

Hadisin diğer kitaplardaki rivayetlerle ilgili bu tesbitten sonra, hadiste izaha ihtiyaç duyduğumuz nokta ve ahkâma geçebiliriz. İzahımızı, anlaşılması daha kolay olması için maddeleştirerek sunmak istiyoruz:

1- Hz. Ali (r.a); Kays b. Ubâd ve Eşter'in, "Rasûlullah (s.a.v) diğer müslümanlara tavsiye etmediği bir şeyi sana vasiyet etti mi, öğretti mi?" tarzındaki sorularına, "Hayır, ama şu kitabımdakiler hariç" cevâbını vermiştir. Ahmed b. Hanbel'in rivayetine göre Hz. Ali kitabım -maksat: üzerinde bazı şeyler yazılı olan bir kağıt parçası veya başka bir yazı malzemesidir- kılınç torbasından çıkarmıştır. Kılınç torbası dediğimiz şey;

deriden yapılan, yolculuk esnasında kılınan kını ile birlikte içine konulduğu bir dağarcıktır.

Kays b. Ubâde ve Eşter'in Hz. Ali'ye böyle bir soru yöneltmelerinin sebebi şu olsa gerektir: Bâzı şiîler, Hz. Ali'de, Hz. Peygamber (s.a.v) in başkalarına duyurmayıp özellikle ona söylediği bazı sırlar ve bilgilerin mevcut olduğunu iddia ediyorlar ve bununla hasımlarını ilzam etmek istiyorlardı. Anılan zatlar, bu iddianın doğruluk derecesini öğrenmek maksadı ve içlerindeki merak sâikasıyla bu sorulan yöneltmişlerdi.

Hz. Ali (r.a) da verdiği cevapta işaret edilen iddiaları reddetmiş, halkın elindeki Kur'an'dan başka kendi yanında da birşey olmadığını, Rasûlullah'ın risâlet ve tebliğinin umûmi olduğunu ihsas etmiş ve metinde anılan birkaç noktayı haber vermiştir. Hz. Ali'nin haber verdiği bu noktalar sır olmadığı gibi, siyâsi mâhiyet arzeden ve hasımlarını ilzama yönelik olan şeyler de değildir,

2- "Müslümanların kanlan eşittir" ifadesine gelince Şerhu's-Sün-ne'deki izaha göre bundan maksat, kısas ve diyet konusundaki eşitliktir. Yâni en üst makamdaki bir müslüman ile en alt seviyedeki bir müslüman, erkekle kadın, yetişkinle çocuk, âlimle câhil yaşama hakkı itibariyle eşittir. Dolayısıyla katil ve maktul bunlardan hangisi olursa olsun kısas yada diyet uygulanır. Meselâ en üst seviyedeki birisi, en aciz bir müslümanı öldürse cezası ne ise (kısas veya diyet) mevki ve varlığına bakılmaksızın cezalandırılır.

İslâmın koyduğu bu eşitlik, eşine ender rastlanan bir adalet örneğidir.

3- n"Mü'minler, başkalarına karşı tek bir el gibidirler." Yani düşmanlarına karşı biribirleri ile yardımlaşırlar. Aralarına düşmanlık ve ayrılık girmez. Karşılarındaki hangi millet, hangi* din mensubu olursa olsun müslümanlar tek bir yürek, tek bir el gibi davranırlar.

Şüphesiz bu, Rasûlullah'ın istediği, gerçek mü'min'in özelliğidir. Bu günkü değişik ideolojilere kapılan, gayr-i müslimlerin peşinde koşarken nerede ise biri birlerinin kanını içecek duruma gelen müslümanların durumuna bakınca İslâm'a ne ölçüde yakın olduklarını anlamak hiç de güç değil.

4- "En alt seviyedekinden de olsa enıanlarını tanırlar." Aslında, İs-lâmda sınıflar ve sınıfçılık yoktur. Değişik mertebedeki insanların biribir-lerine karşı bir önceliği, bir üstünlüğü yoktur. Ancak bir devlet başkanı ile, ücra bir köydeki koyun çobanı (hukuk karşısında eşit olmakla birlikte) aynı seviyede sayılmaz. İşte bu cümledeki alt seviyedeki insandan maksat budur.

Buna göre; demek oluyor ki; meselâ bir koyun çobanı, memlekete gelen bir yabancıya emân verse, bu emân tüm müslümanlan bağlar. Emân verilen kişi İslâm ülkesinde can ve mal emniyetine kavuşmuş olur.

Tabi devrimizde şartlar değişmiş, memlekete gelecek yabancılara izin verme yetkisi devletlerin insiyatifine tahsis edilmiştir. Suudi Arabistan ve Pakistan gibi İslâmî esaslar çerçevesinde idare edildikleri Anayasalarında ifade edilen ülkelerde de durum farklı değildir.

5- "Bir müslüman bir kâfire karşılık, and sahibi bir gayr-i müsIim'de bir kâfire karşılık (kısas yoluyla) öldürülmez"

Bu cümlelerden ilki; gayr-i müslim birisini öldüren bir müslümamn kısas yoluyla Öldürülmeyeceğine delâlet etmektedir. Öldürülen müslümamn harbî (müslümanların idaresi altında olmayan ve kendisine İslâm ülkesinde serbestçe dolaşma izni verilmeyen gayr-i müslim) halinde, onu öldüren müslümamn kısasen öldürülmeyeceğinde İslâm uleması arasında bir görüş ayrılığı bilmiyoruz. Yani ittifakla, böyle bir müslüman öldürülmez. Ama öldürülen gayr-i müslimin zimmî (İslâm ülkesinde yaşayan gayr-i müslim vatandaş) olması halinde öldüren müslümana kısas uygulanıp uygulanmayacağı ihtilaflıdır.

Hattâbi'nin tesbitine göre; Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Zeyd b. Sabit (Allah hepsinden razı olsun), Atâ b. Ebî Rebah, iklime, Hasenü'I-Bas-rî, Ömer b. Abdil-Aziz, Süfyân-ı Sevrî, İbn Şübrüme, İmam Mâlik, İmam Şafiî , Evzaî, Ahmed b. Hanbel ve îshâk b. Rahûye'ye göre zimmi karşılığında müslüman Öldürülmez. Yâni bir zimmiyi öldüren müslümana kısas uygulanmaz, başka bir ceza verilir.

Şa'bî, İbrahim en-Nehâî, İmam-ı Azam Ebû Hanife ve talebeleri Ebû Yûsuf ile Muhammed'e göre bir zimmiyi öldüren müslümana kısas uygulanır ve katil öldürülür. Bu görüşte olanlar, " Rasûlullah (s.a.v) bir kâfire karşılık, bir müslümanı kısâsen öldürdü" hadisi ile istidlal ederler. Bu görüşte olanların, üzerinde durduğumuz hadisi izahları da şu şekildedir:

Hadiste Peygamber (s.a.v) önce; "bir müslüman bir kâfire karşılık öldürülmez" buyurmuş sonra da bu cümleye atıf yoluyla ahd sahibi bir gayr-i müslimin de (ki o zimmîdir) bir kâfire karşılık öldürülmeyeceğini bildirmiştir. Bundan anlaşılıyor ki hadiste zikri geçen kâfirle, ahd sahibi gayr-i müslim (zimmi) ayrı ayrı guruplardır. Çünkü eğer birinci cümledeki "kâfir" kelimesi zimmî ve harbî tüm kâfirlere şâmil olsaydı. Rasûlullah'ın ikinci cümleyi söylemesine gerek olmazdı. Başka bir ifâde ile ikinci cümlenin gelmesi abes olurdu. Rasûlullah'a böyle bir kusurun nisbeti

mümkün olmadığına göre bunların ayrı ayrı guruplardaki gayr-i müslimler olması gerekir. Yoksa ikinci cümlenin manâsı "ahid sahibi ahdi esnasında öldürülmez" demek değildir. Çünkü bu zaten belli olan ve herkesçe bilinen açık bir şeydir.

Bu nokta sabit olunca hadisin mefhûmu muhalifinden, zimmîyi öldüren bir müslümanın kısas yoluyla öldürülebileceği sonucu çıkar. Yani bu hadisin manâsı: "Bir müslüman ve ahid sahibi gayr-i müslim, ahid sahibi olmayan harbî bir gayr-i müslimi öldürürlerse kendilerine kısas uygulanmaz. Ama bir zimmîyi öldürürlerse kısas uygulanır."

Tabi karşı görüşte olanların bu anlayışa karşı verdikleri cevâplar var. Zâten onlar hadîsin zahirine baktıkları için sözü fazlaca uzatmış olmamak bakımından bu cevâplara girmek istemiyoruz. Arzu eden kişi bu hadisin Avnu'l-Ma'bûd'daki şerhine bakabilir.

6- "Bir kimse bir şey ihdas ederse..." Hattâbi bundan maksad "bir kimse cinayet işlerse cinayetinin cezasını sadece kendisi çeker. Başkası bundan sorumlu tutulamaz" der. Bu izaha göre, buradaki cinayetten mu-rad, teammiiden işlenen cinayettir. Ama hata veya Şibh amd yollarıyla işlenen cinayetlerde, katilin âkilesi diyeti öder.

Hattâbi'nin bu izahına göre, bundan sonraki cümle de "bir caniyi koruyana Allah, melekler ve tüm müslümanlar lanet etsin" manasınadır. AvnûI-Ma'bûd müellifi de Hattâbi'nin anlayışını benimsemiştir.

Bezlü'I-Mechûd müellifi ise cümleyi "bir kimse bir bid'at koyarsa..." şeklinde anlamıştır. Aslında bu anlayış hadisin zahirine daha muvafıktır. Biz tercemeyi Hattâbi'nin izahı istikâmetinde yaptık.

İkinci hadiste (no 4531) Efendimizin, yukarıdakilere ilâveten;

a- "Güçlülerinin zayıflara (ganimetten) vereceklerini;

b- Savaşa katılanların, katılmayan askerlere de ganîmet vereceklerini" beyan buyurmuştur.

İbnü'I-Esîr Nihâye'de birinci cümleyi: "Hayvanı kuvvetli olan, hayvanı zayıf olan savaşçıya ganimetten elde ettiğinden verir" şeklinde izah etmiştir.

İkinci cümledeki "savaşa katılan" diye terceme ettiğimiz "müteserri" yine İbnü'l-Esir'in izahına göre; geceleyin düşman üzerine yürüyen birliktir. Bunların sayısı dört yüzden fazla olmaz.

Hadisin bu bölümünden anlaşılan şudur: Komutan veya devlet başkanı bir birliği düşman üzerine gönderseler ve o birlik bir ganimet elde etse bu ganimet tüm askere paylaştırılır.[98]

12. Hanımı İle Birlikte Birisini Bulan Kişi Onu Öldürebilir Mı?

4532... Ebû Hûreyre (r.a) den; şöyle de (diği rivayet edil) mistir: Sa'db. Übâde(r.a):

"Yâ Rasûlellah! Hanımı yanında bir erkek bulan kişi, onu öldürebilir mi?" dedi.

Rasûlullah (s.a.v):

"Hayır" buyurdu.

Sa'd

"Sana hak ile ikram eden Allah'a yemin ederim ki, evet (oldurur) dedi.

Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu:

"Şu seyyidinizin (reisinizin) dediğine kulak veriniz" Abdul-Vehhab; "Sa'd'ın dediğine" dedi.[99] buyurdu.[100]

4533... Ebû Hûreyre (r.a) den; şöyle dedi: Sa'd b. Ubâde, Rasûlullah (s.a.v) e;

"Hanımımla birlikte bir erkek bulsam, dört şahit getirinceye kadar ona mühlet mi vermeliyim? (Ne dersin?)" dedi. Rasûlullah (s.a.v):

"Evet" buyurdu.[101]

Açıklama

Hadisin, Sahih-i Müslim'deki rivayetinde Rasûlullah (s a v) in: "Şüphesiz Sa'd gayretli (kıskanç) dir. Ama ben ondan kıskancım, Allah da benden daha kıskançtır" buyurduğu zikredilmiştir.

Metinde gördüğümüz gibi, Sa'd b. Ubâde (r.a) Hz. Peygamber (s.a.v) e; hanımını yabancı bir erkekle yakalayan kişinin onu öldürüp öldüremeyeceğini sormuş, Rasûlullah'da; "Hayır" cevâbını vermiştir. Bunun üzerine Sa'd efendimize; "Sana hak dinle ikramda bulunan Allah'a yemin ederim ki öldürür" demiştir. Tabi bu, Rasûlullah'in verdiği bir hükme karşı çıkmak değil, bu durumla karşı karşıya kalan birisinin sabredemeyip cinayet işleyebileceğine ihsasla efendimiz ruhsat vermeyince susmuş, edep dairesinin dışına çıkmamıştır.

Hz. Peygamber (s.a.v) in, Sa'd için: "Şu büyüğünüzün dediğine kulak verin" buyurması, Aliyyûl-Kâri'nin dediğine göre, Sa'd için bir özür beyanı

ve onun söylediğinin sırf gayretinden dolayı olduğuna dikkat çekmektir. Yoksa birisini öldüren kişiyi övmek değildir.

Üzerinde durduğumuz hadis-i şerifler, karısının yanında yabancı bir erkek bulan kişinin, onu öfdüremeyeceğine delâlet etmektedir. 4417 numaralı hadis-i şerifi izah ederken, Hz. Ömer (r.a) in bir haberine istinaden, hanımı ile zina halinde iken birisini yakalayan kişinin, her ikisini de öldürmesi hâlinde kendisine kısas uygulanmayacağını, İbn Kudâme'nin Muğnî'sinden nakletmiştik.

Hz. Ali ise, katilin dört şahit getirememesi hâlinde kısas uygulanacağını söylemiştir. İmâm Şafiî de, Hz. Ali'nin bu sözüne işaret ettikten sonra, "Biz de bunu alırız" demiştir. Ancak İmâm Şafiî (r.a) bu durumla karşılaşan birisinin, muhsan olmaları hâlinde karısı ile zina etliği erkeği öldüren kişinin Allah katında mes'ul olmayacağım ama kısasian kurtulamayacağını söyler.

Ahmed b. Hanbel'e göre ise, şayet adamı öldüren kişi onları zina halinde iken yakaladığına dair şahit getirirse maktulün kanı hederdir. Ebû Sevr ve İshâk da aynı görüştedir. Bu konuya 4417 nolu hadiste temas etmiştik.

İmam Nevevî, birisini öldürüp de sonra onu karısı ile birlikte bulduğunu iddia eden kişi konusunda ulemânın ihtilâf ettiğine işaret ettikten sonra, Cumhura göre beyyine getiremediği yada maktulün vârisleri ikrar etmedikleri takdirde iddiasının kabul edilmeyip kendisine kısas tatbîk edileceğini ama, Allah katında kendisine bir mes'ûliyet teretüp etmediğini söyler.

Nevevî'nin bildirdiğine göre bazı Şâfiîler; Sultanın emri olmadan muhsan bir zânîyi öldüren kişi mutlaka kısas edilir. Ancak Nevevî önceki görüşü daha sahih bulur.[102]

13. Âmil'in Elinden Hataen Bir Kaza Çıkarsa (Birini Yaralarsa) Ne Gerekir?

4534... Âişe radıyallâhu anhâdan; şöyle demiştir:

Rasûlullah (s.a.v) Ebû Celim b. Huzeyfe'yi zekât toplayıcı olarak gönderdi. (Gittiği yerde) bir adam, malının zekâtı konusunda onunla tartıştı. Ebû Cehm, adama vurup başını yardı. (Yaralının velîleri) Rasûlullah'a gelip:

"Kısas isteriz yâ Rasûlallah!" dediler.

Rasûlullah (s.a.v):

"Size şu kadar mal var (kısastan vazgeçin)" dedi. Razı olmadılar. Rasûlullah tekrar; (artırarak); "Size şu kadar mal" buyurdu, yine razı olmadılar. Hz. Peygamber (s.a.v) (üçüncü defa ve artırarak): "Size şu kadar mal var, (kısastan vazgeçin)" buyurdu. Bu sefer razı oldular.

Hz. Peygamber (s.a.v):

"Öğleden sonra halka hitâbed^p, razı olduğunuzu haber vereceğim" buyurdu.

Onlar da:

"Evet" dediler.

Rasûlullah (s.a.v) halka hitabederek şöyle dedi:

“Leysliler (Leys kabilesinden olan davacılar) bana, kısas istemeye geldiler. Ben de onlara şu kadar mal (en son teklif edip de onların razı oldukları malı söyledi) teklif ettim, razı oldular, (halka duyurmak için) razı oldunuz mu?" buyurdu.

"Hayır" dediler.

Muhacirler, üzerlerine atılmak istediler, Rasûlullah vazgeçmelerini emretti. Onlar da bıraktılar. Rasûlullah sonra davacıları çağırıp, malı artırdı ve: "Razı oldunuz mu?" dedi. "Evet" dediler.

Rasûlullah (s.a.v):

"Ben halka hitâbedip sizin razı olduğunuzu haber vereceğim" buyurdu.

"Evet" dediler.[103]

Açıklama

İbn Mâce: "Muhammed b. Yahya'dan, bu hadisi sadece Ma'mer rivayet etti. Ondan başka birinin rivayet ettiğini bilmiyorum" der.

Hadis-i Şerif, İslâmın adalet anlayışına, insanların haklarını aramakta ne kadar itinalı olduğunu görmeye en güzel delildir. Aradan on beş asır geçmesine rağmen hâlâ o seviyeye eremediği halde İslâmı ve müslümanları tezyif ve tahkire yeltenen despotların kulakları çınlasın.

Hadis-i Şerifin mânâsı izaha ihtiyaç duyurmayacak kadar açık. Ancak ihtiva ettiği hükümlere işaret edilmesi gerekir. Şimdi kısaca bu hükümleri görelim.[104]

Bazı Hükümler

1- İdareci veya devlet memuru, vazifesi esnasında bile olsa birisine karşı cinayet işlerse kısas gerekir. Onların mevkî kendileri için bir ayrıcalık sağlamaz.

2- Yaralanan birisini kısastan vazgeçirmek için diyetten daha fazla mal vermek caizdir.

3- Zekât verilecek miktar konusunda, mal sahibinin beyânı esastır. Zekât memurunun mal sahibini dövmesi, zorlaması caiz değildir.

4- Hâkimin, beyyine olmadan kendi bilgisine dayanarak hüküm vermesi caiz değildir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v) daha önce davacıları belirli bir mala razı ettiği halde, bilâhere onların dönmeleri üzerine eski bilgisi üzerine onları ilzam etmemiş, halkın huzurunda, malı artırarak tekrar rızalarını ikrar ettirmiştir.

Hz. Ebûbekir ve Hz. Ömer dönemlerinde işledikleri suçlardan dolayı zekât memurlarına kısas uygulamışlardır. İmâm Şafiî, Ahmed b. Hanbel ve İshâk b. Râheveyh de aynı görüştedirler.

5- Bir memurun vazifesi esnasındaki bir suçundan dolayı sabit olan mâli ceza, devlet tarafından ödenir.[105]

Demirden Başka Bir Şeyle Kısas[106]

4535... Enes b. Mâlik (r.a) den; şöyle demiştir:

Bir câriye, kafası iki taş arasında ezilmiş bir halde bulundu. Ona: "Bunu sana kim yaptı? Falan mı? Falan mı?" diye soruldu. Bu hal, bir Yahû-dinin ismi anılıncaya kadar devam etti. (Yahûdinin adı anılınca) başı ile işaret etti. Yahudi yakalandı ve suçunu itiraf etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) Yahûdinin başının da taşla ezilmesini emretti.[107]

Açıklama

Bu hadisi şerif 4527 ve 4528 numaralarda geçmiş ve Orada gerekli açmama yapılmıştır. Hadisin tahrlci de anılan yerde vardır. Oraya müracaat edilmelidir.

Bu hadis, Hind nüshasında ve Münzirî'nin Muhtasar'ında yer almamıştır.[108]

14. Vurmaktan Dolayı Kısas Ve Reisin Kendisine Kısas Uygulatması

4536... Ebû Saîd el-Hudrî (r.a) den; şöyle demiştir:

Rasûlullah (s.a.v) mal (ganimet) taksim ederken bir adam gelip üzerine abandı. Rasûlullah (s.a.v), yanındaki hurma salkımı sapından olan kamçıyı adama vurdu. Adamın yüzü yaralandı.

Rasûlullah (s.a.v) adama:

"Gel sen de kısas yap (bana vur)" dedi. Adam:

"Affettim yâ Resûlallah!" dedi.[109]

15. Can (Acıtma Ve Yaralamalar) Da Kısas

4537... Ebû Firâs'dan[110] şöyle demiştir: Ömer b. el-Hattab (r.a) bize hitâbedip şöyle dedi:

"Ben âmillerimi (memurlarımı) sizin bedenleriniz vursunlar ve mallarınızı alsınlar diye göndermedim. Kime böyle bir şey yapıldıysa bana müracaat etsin, ona kısas yapayım."

Arnr b. el-As:

"Eğer birisi maiyetinden birisini te'dib etse ona da kısas yapar mısın, (ceza verir misin)?" dedi.

Ömer (r.a):

"Evet, canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki ona kısas uygularım (Yaptığının aynı ile ceza veririm). Rasûlullah (s.a.v) i kendisine kısas uygulatırken gördüm" dedi.[111]

Açıklama

4536 ile 4537 nolu hadis-i şerifler mevkii ne olursa olsun birisini yaralayan kişiye yaptığının misli ile ceza verileceğine delâlet etmektedir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v) elindeki küçük kamçı ile yüzünü yaraladığı birisine, onun da kendisine vurmasını (kısas yapmasını) teklif etmiştir. Hadis kitaplarına baktığımız zaman bunun birçok örneğine rastlamak

mümkündür. Meselâ, Kitâbü'l-Edeb'te gelecek olan şu hâdise hayli meşhurdur:

Üseyd b. Hudayr'dan rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber bir sopa ile onun böğrüne vurmuş, o da Rasûlullah'tan kısas istemiş. Efendimiz buna imkân verince, kendisinin sırtında gömlek olmadığını halbuki Rasû-lullah'm gömleği olduğunu söyleyip, gömleğini toplatmış, sonra da efendimizin böğrünü öpmeye başlamış ve: "Benim maksadım bu idi yâ Rasûlellah!" demiş.

Nesâî'nin ve Ebû Davud'un Ebû Hûreyre'den rivayet ettiği şu haberde ise Rasûlullah'ın kısas istediği söz konusu edilmektedir. Aslında efendimiz bu tip şeyleri affederdi. Hükmü beyân için kısas taleb etmiştir.

Ebû Hûreyre diyor ki;

Biz, Rasûlullah (s.a.v) ile birlikte mescidde oturur kalktığında biz de kalkardık. Birgün, Rasûlullah kalktı, onunla birlikte biz de kalktık. Mescidin ortasına gelince, ona bir bedevi yetişti, arkasından ridâsim çekti. Ri-dâsı sertti, boynunu kızarttı. Bedevi:

"Ya Muhammedi Benim şu iki deveme mal yükle. Sen onu ne kendi malından ne de babanın malından yükleyecek değilsin" dedi.

Rasûlullah (s.a.v):

"Hayır estağfirullah! Çektiğinden dolayı bana yaptığını benim de sana yapmama imkân verinceye kadar senin için birşey yüklemem"

buyurdu.

Bedevî: Hayır vallahi sana bu imkânı vermem, dedi.

Biz bedevinin sözünü duyunca sür'atle ona doğru yöneldik. Rasûlullah (s.a.v) bize dönüp;

"Benim sözümü duyan kişinin, kendisine izin verinceye kadar yerinden ayrılmamasına azmettim" buyurdu. Sonra halktan birisine:

"Ey falan bir deveye arpa, bir deveye de hurma yükle buyurdu" sonra da "dağılın" dedi.[112]

Bu hadislerde söz konusu olan yaralamalar baştaki bir yaralama, vücuttaki bir çizik ve bir vuruştur. Bu tip suçların eksiksiz ve fazlasız aynısı ile mukabelesi mümkün olmayabilir. Bundan dolayı, her türlü yaralamaya kısas uygulanıp uygulanmayacağı ulemânın ihtilâfına konu olmuştur.

İbniri-Kayyinı'in belirttiğine göre bu mes'elede iki görüş vardır:

a- Her türlü dövme ve yaralamada kısas uygulanır. Bu görüşü Ahmed b. Hanbel, Hulefâi Râşidinden nakletmiş ve kendisi de benimsemiştir. İbn

Kayyım'ın üstadı İbn Teymiye selefin cumhurunun bu görüşte olduğunu söyler.

b- Kısas yapılması hâlinde eşitliğin sağlanması mümkün olmayan vak'alarda kısas uygulanmaz, başka münâsib bir ceza verilir. Bu görüş İmâm Şafiî, İmâm Mâlik ve müteehhirûn Hanbelî ulemâsından nakledilmiştir. Hattâ bâzıları bu konuda icmâ olduğunu söyler.

İbnü'l-Kayyim, kısas yapılmayacağında icmâ olduğu yolundaki iddiayı reddetmekte ve "asıl icma, dört halifeden nakledilen görüştedir. Çünkü onların görüşüne muhalif bir görüş bilinmemektedir." demektedir.

Şüphesiz, her iki görüşe sahip olanların da görüşlerini dayandırdıkları delilleri vardır. O delillerin buraya alınıp münakaşa edilmesi hayli uzun yer işgal edecektir. Onun için biz sadece görüşleri vermekle yetindik.[113]

Kadınların Kanı (Kısası) Affetmeleri[114]

4538... Âişe radiyellâhü anhâ'dan; Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Maktulün kısas isteyen velilerinin, bundan vazgeçme hakları vardır. Bu, kadın bile olsa maktule yakınlık sırasına göredir."[115]

Ebû Davud şöyle dedi:

Yani velilerden birisi oldukları zaman kadınların katildeki afları caizdir. Bana Ebû Ubeyd'in; "ondan vazgeçmeleri" sözü, "kısastan vazgeçmeleri" anlamına geldiği (ne dair açıklaması) ulaştı.[116]

Açıklama

Hadisteki "el-Muktetilin" sözünü "maktulün kısas isteyen velileri" diye terceme ettik. Hattâbi bu kelimeyi şu şekilde izah etmiştir: "Maktulün velileri kısas isterler, katiller de buna razı olmak istemezler. Bu yüzden aralarında kavga savaş çıkar. İşte onun için bunlara muktetil denilmiştir."

Hadis-i Şerif, kısası affetmekte veya istemekte sıranın, maktule yakınlık derecesine göre olduğuna delâlet etmektedir. Meselâ kardeş varken amcanın kısası affetme yetkisi yoktur.

Hadisin delâlet ettiği ikinci bir konu da maktulün kadın olan yakınlarının kısastan vazgeçme yetkileridir. Hadis, bu yetkinin varlığına delâlet etmektedir. Ulemânın ekseriyeti de bu hadisin delâleti istikâmetinde,

kadın ve erkek velîlerin bulunması durumunda, kadınların kısastan vazgeçmeleri halinde cezanın diyete dönüştüğünü söylemektedir.

Evzâi ve İbn Şübrüme ise kadınların bu hakka mâlik olmadığını söylerler. Şüphesiz bunların da dayandıkları deliller vardır.

Hasenü'l-Basrî ve İbrahim en-Nehâi kocanın ve karının kısası af yetkilerinin olmadığı görüşündedirler.[117]

İki Gurup Arasındaki Kavgada Kimin Tarafından Ve Nasıl Öldürüldüğü Bilinmeyen Bir Maktule Ait Hüküm[118]

4539... Tâvûs'tan (Rasûhıllah fs.a.v) şöyle buyurmuştur):

"Biribirlerî ile ... bir ölü bulunsa..." (diye) rivayet edilmiştir. İbn Ubyed ise: Rasûlullah (s.a.v) buyurdu ki: ... dedi. (Hadisin devamı Tâvûs'un ve İbn Ubeyd'in rivayetiyle şöyledir); "BiribİrIeri ile taş kamçı ve sopalarla dövüşen bir topluluk içersinde kim tarafından ve nasıl öldürüldüğü bilinmeyen bir ölü bulunsa bu, hatâ (hükmünde) dir. Diyeti, ha-tâen öldürmenin diyetidir. (Bu durumda) teammüden öldürülen kişi içinse kısas gerekir." İbn Ubeyd (burada): "Elin kısası" dedi. Sonra râviler[119] ittifak ederek şöyle dediler.

(Rasûlullah devamla şöyle buyurdu):

"Her kim kısasa mâni olursa, Allah'ın lanet ve gazabı onun üzerine olsun. Ondan ne farz ne de nafile (yahut da; ne tevbe ne de fidye) kabul edilmesin."[120]

Sûfyân'ın (İbn Serh'in kendisinden rivayeti) hadisi daha tamdır.[121]

Açıklama

Ebû Davud'un rivayeti mevkuftur. Çünkü Tâvûs arava sâhabî katmadan direkt Rasûlullah'tan rivayet etmiştir. İbn Mâce'nin rivayeti ise merfûdur. Çünkü orada, Tâvûs hadisi İbn Abbas (r.a) den rivayet etmiştir.[122]

İbn Mâce'nin rivayetinde ayrıca buradakinden fazla olarak, "asabiyet nedeniyle dövüşürken" mânâsına gelen bir kelime yer almıştır. Yine îbn

Mâce'nin rivayetinde, kısasa mâni olmak mânâsına gelen tâbir "Kısas ile katil arasına girerse" şeklinde ifâde edilmiştir.

Hadis metnindeki "ondan farz da nafile de kabul edilmesin" diye terceme ettiğimiz cümleyi "ondan tevbe ve diyet kabul edilmez" şeklinde izah edenler de vardır.

Hadis-i Şerif, bir kavgada kimin tarafından ve nasıl öldürüldüğü bilinmeden bulunan bir ölüm olayındaki cezanın diyet olduğuna delâlet etmektedir. Ancak maktulün diyetinin kimin tarafından ödeneceği konusunda ulemâ ihtilâf halindedirler.

İmâm Mâlik'e göre, maktulün hasımları tarafından ödenir. Ahmed b. Hanbel'e göre ise hasım olan gurubun akiklerine aittir. Ancak muayyen bir adamın öldürdüğüne dâir bir iddia olursa o zaman kasâmeye başvurulur.

İmâm Ebû Yûsuf ve İbn Ebî Leylâ diyetin dövüşen her iki gurubundâkilelerine ait olduğunu söylerler.

Evzâi, bizzat dövüşen iki guruptaki kişiler tarafından ödeneceği görüşündedir.

İmam Şafiî'ye göre; eğer maktulün velîleri muayyen bir şahıs veya gurup için dâvâcı olurlarsa kasâme uygulanır. Hiçkimse için bir dâva vuku bulmamışsa diyet de kısas da söz konusu değildir.

İmâm-ı Âzam'a göre, maktulün velileri başkaları hakkında iddiada bulunmazlarsa, cesedin bulunduğu kabilenin âkılesine aittir.

Hadis-i Şerif, anlatılan şekilde Ölü bulunan kişinin, öldürülmesinin teammüden olması halinde cezanın kısas olduğuna da delâlet etmektedir. Bu, birkaç kişinin birlikte birisini Öldürmeleri durumunda katillerin hepsinin kısas edileceğini gösterir.

Hadisin delâlet ettiği diğer bir hüküm de şudur:

Birisi kısasa müstehak olduğunda, ona kısas uygulanmasını önlemek büyük günahtır. Rasûlullah (s.a.v) böyleleri için "Allah'ın gazap ve laneti üzerine olsun" diye beddua etmiştir. Allah'ın lanetinden maksat, onun rahmetinden uzak kalmaktır. Ayrıca böyle olanların farz ve nafilelerinin kabul edilmeyeceği ifâde edilmektedir. Bundan maksat, yaptıkları ibâdetin, kendilerini kurtarmaya yetmeyeceği olsa gerektir. Yada; bu durumlardan uzak kalınması için bir zecr ve tehdidtir. Bu cümlenin mânâsını "ondan tevbe ve diyet kabul edilmez" şeklinde anlarsak, maksat yine tehdit ve korkutmadır.[123]

4540... Bize Muhammed b. Ebî Galib haber verdi, bize Saîd b. Süleyman, Süleyman b. Kesir'den naklen haber verdi, bize Amr b. Dinar haber verdi. O Tavûs'tan, Tavus da İbn Abbas vasıtasıyla Rasûlullah'tan haber verdi (deyip); ravi Siifyân hadisinin mânâsını zikretti.[124]

Açıklama

Bu rivâyet yukarıdaki hadisin aynıdır. Ancak önceki rivayet mürsel olduğu halde, bu rivâyet merfûdur. Hadisin sahabe râvîsi İbn Abbas'tır.[125]

16. Diyetin Miktarı Ne Kadardır?

4541... Amr b. Şuayb, babası vasıtasıyla dedesinden şöyle rivâyet etmiştir:

Rasûlullah (s.a.v) hatâen öldürülenin diyetinin; otuz bintü mehaz (iki yaşma girmiş dişi deve) otuz bintü lebûn (üç yaşına girmiş dişi deve), otuz hıkka (dört yaşına girmiş dişi deve) on da ibni lebûn (üç yaşına girmiş erkek deve) olmak üzere yüz deve olduğuna hükmetti.[126]

Açıklama

Diyetler bahsinin başında da temas ettiğimiz gibi diyet; bizzat katilin veya katilin âkilesinin, öldürülen kişinin yakın akrabalarına ödemek zorunda oldukları mâlî cezadır. Bu ceza aslında tammüdî olmayan öldürmelerde sözkonusudur. Ancak, teammüden vukubulan öldürme olaylarında maktulün velilerinin veya içlerinden birisinin kısastan vazgeçip diyet istemesi halinde de kısas diyete dönüşür.

Konunun başında hangi tür öldürmelerden dolayı diyet verildiğini ve diyetin miktarının Hanefi mezhebine göre (mallara göre) ne olduğunu açıklamıştık. Tabî orada maksadımız diyetler konusunda genel bir bilgi vermekti. Burada hadislerin izahı kabilinden bazı meselelere tekrar temas etmemiz gerekecektir.

Hadis-i şerif, açıkça hatâen vuku bulan öldürmelerin diyetinin yüz deve olduğunu ve bunun; iki yaşına girmiş otuz, üç yaşına girmiş otuz, dört yaşına girmiş dişi deve; on da üç yaşına girmiş erkek deve olarak

ödeneceğini bildirmektedir. Ancak ulema bu hadisle istidlal etmemişler, başka delilleri almışlardır.

Hattâbî; fakihler içersinde, bu hadisle istidlal eden hiç kimseyi tanımadığını, ulemânın çoğunluğunun, diyeti beş gurup deveden yirmişer olarak takdir ettiklerin söyler.

Hanefîlerin görüşünün; binti mehaz, binti lebûn, hıkka, cezea (beş yaşma girmiş dişi deve) ve ibn hu haz (iki yaşma girmiş erkek deve) dan yirmişer adet olduğunu daha önce belirtmiştik. Süfyân-i Sevil, İmam Mâlik ve ashabı, Ahmed b. Hanbel'in de görüşü böyledir. Abdullah b. Mes'ud'un da aynı görüşte olduğu rivayet edilmiştir.

İmâm Mâlikin bir başka kavline ve İmam Şâfiîye göre; cezea, hıkka, binti lebûn, binti mehaz ve ibn lebûn (üç yaşına girmiş erkek deve) dan yirmişer adettir. Bu görüş Ömer b. Abdil Aziz, Süleyman b. Yesâr, Züh-rî, Rabia b. Abdirrahman ve LeyvS b. Sa'd'den de rivayet edilmiştir.

Hanefüer görüşlerinde 4545 numarada gelecek olan İbn Mes'ud'dan rivâyet edilen hadise dayanmışlardır. Ş afiflerin ibn mehaz yerine ibn le-bûn'u almalarına sebep Hayber yahûdileri ile olan kasâmede Rasûlullah'm diyeti zekât develerinden ödemiş oluşu ve zekât develeri içersinde benû mehaz'm olmayışıdır.

Ulemâdan bir gurub ta hatâen Öldürme diyetinin deveden dört nev'den ödeneceği görüşündedir. Bu görüş Hz. Ali (r.a), İshak b. Râhûye, Şa'bî, Hasenu'l-Basri ve İbrahim en-Nehâi'ye aittir. Bunlara göre diyet; yirmi-beş cezea, yirmibeş hıkka, yirmibeş binti lebûn ve yirmibeş binti mehazdır.

Bu hadis; hatâ yoluyla olan Öldürmenin diyetinin deve ile ödenmesi halindeki miktarı tayin etmektedir. Diyette esas olan da budur. Başka maddelerden (altın, gümüş, elbise, koyun) Ödendiğinde miktarların ne olacağı konusu bundan sonraki hadislerde gelecektir. Oralarda görüleceği üzere,efendimiz deveyi esas almış ve öbür maddelerden, yüz deveye mukabil olacak miktarı tayin etmiştir.[127]

4542... Amr b. Şuayb, babası vasıtasıyla dedesinden şöyle rivayet etmiştir:

Rasûlullah (s.a.v) devrinde diyetin (yüz devenin) kıymeti sekizyüz dinar altın veya sekiz bin dirhem gümüştü. Ehl-i kitabın diyeti de o zaman müsltimanların diyetinin yarısı idi. Bu hal Ömer (r.a) halîfe oluncaya kadar devam etti.

Hz. Ömer (halife olunca) ayağa kalkıp halka hitaben: "Biliryorsunuz ki deve pahalandı..." dedi. Ömer diyeti altın sahiplen için bin,dinar, gümüş sahipleri için on iki bin dirhem, sığır sahipleri için iki yüz sığır, koyun sahipleri için iki bin koyun, elbise sahipleri için de iki yüz elbise olarak tesbit etti. Zimmîlerin diyetini olduğu gibi bıraktı, normal diyette yaptığı gibi onu yükseltmedi.[128]

Açıklama

Amr b. Şuayb'ın bu rivayeti de devenin dışındaki maddelerden ödenmesi halinde, diyetin miktarını tesbit etmektedir.

Önceki hadiste de belirttiğimiz gibi Rasûlullah (s.a.v) diyet için deveyi esas almış, diğer mallan, devrindeki deve fiyatlarım esas alarak tesbit etmiştir. Hz. Ömer de bilâhere deve fiyatlarının arttığım göz önünde tutarak altın ve gümüşteki diyet miktarını artırmıştır. Bundan sonra gelecek olan rivayette görüleceği üzere; koyun, sığır ve elbisede Rasûlullah'in tesbit ettiği miktarla, Hz. Ömer'inki aynıdır. Demek ki, deve karşısında bu mallarda bir artış olmamıştır.

Hanefilere göre; deve haricindeki maddelerde diyetin; bin dinar altın veya onbin dirhem gümüş, veya ikiyüz sığır yahut ikibin koyun yada iki yüz elbise olduğunu daha önce belirtmiştik.

İmam Şafiî de teanımüden öldürme durumunda, Hz. Ömer'in bu prensibini esas almış ve diyetin deveden ödenmesini şart koşmuştur. Devenin çok nadir kalması halinde de cinayetin vuku bulduğu dönemde yüz devenin fiyatına mukabil, altın gümüş, sığır, koyun ve elbiseden ödeneceğini söylemiştir.

Bugün için bu maddelerin Türk parası olarak değerlendirmesini yapmaya kalksak karşımıza oldukça farklı rakamlar çıkar. Meselâ bin dinar altın aşağı yukarı dört kg. eder. 24 ayar altının gramı 24 000 TL. olduğunu farzedersek 4 kg. altın 96 milyon TL. eder. Ortalama bir sığırı 350 000 TL kabul edersek ikiyüz sığır 70 milyon TL eder. Bir koyunu da 150 bin lira saysak ikibin koyun 300 000 milyon TL. tutar. Tahmin ettiğimiz bu fiyatların bir miktar aşağı veya yukarı olması mümkündür. Ama yine de aralarında fahiş farklar var. Memleketimizde deve çok az olduğu için piyasasını bilmiyoruz. Ama her halükârda yüz devenin yetmiş seksen milyonu geçeceğini sanmıyoruz. Gümüşle takdir edildiğinde de öyle çok kabarık bir rakam çıkmaz. Çünkü bir dirhem 2.806 gr. dır. On bin dirhem

28.060 gramdır. Gümüşün gramı 425 TL. kabul edilirse, gümüşten diyet 12 milyon TL. sına yakın bir meblağ çıkar.

İslâm hukukunun uygulandığı dönemde memleketimizde diyet gümüşten ödenmiştir. Miktarı da 1166.3 mediciyedir. Gümüşten ödemekte kolaylık olduğu için bu yola gidilmiştir.[129]

4543... Ata b. Ebî Rabâh'dan rivayet ettiğine göre;

Rasûlullah (s.a.v) diyeti; deve sahiplerine yüz deve, sığır sahiplerine ikiyüz sığır, koyun sahiplerine ikibin koyun, elbise sahiplerine de iki yüz elbise olarak tâyin etti. Buğday sahiplerine de bir şey tâyin etti ama (rivayeti Atâ'dan aktaran) Muhammed (b. İshâk) onu aklında tutamadı.[130]

Açıklama

Bu haber mürseldir. Çünkü Atâ b. Ebî Rabah tâbi undandır ve sahabe râvîyi anmamıştır. Ancak aşağıdaki rivayet sahabe ravîsinin Câbir b. Abdullah olduğunu göstermektedir.[131]

4544... Atâ b. Ebî Rabah, Câbir b. Abdillah (r.a) den, şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlulîah (s.a.v) diyeti... takdir etti"

Râvî, (bir önceki hadisi Ebû Davud'a nakleden) Musa'nın (rivayet ettiği) hadisinin mislini zikretti ve: "Buğday sahiplerine de birşey takdir etti, ama ben aklımda tutamadım" dedi.[132]

Açıklama

Bu rivayet meıfûdur ama münkati'dır. Çünkü isnâdda hadisi Atâ'dan nakleden şahıs yer almamıştır.[133]

4545... Abdullah b. Mes'ud (r.a) den;

Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Hatâen Öldürmenin diyeti; yirmi tane dört yaşına, yirmi tane beş yaşma, yirmi tane iki yaşma, yirmi tane üç yaşına girmiş dişi deve ve yirmi tane de iki yaşına girmiş erkek devedir."[134]

(Abdullah'ın görüşü de budur.)[135]

Açıklama

Tirmizi bu hadis için: "Bu rivayeti, bunun dışında kimseden merfû olarak bilmiyoruz. Abdullah'tan mevkuf olarak rivayet edilmiştir" der.

Bu hadis, daha önce de işaret ettiğimiz gibi hatâen Öldürmenin diyeti nin deveden ödenmesi halinde hangi yaştaki develerden verilmesi konusunda Hanefilerin delilidir.[136]

4546... İbn Abbas (r.a) den rivayet edildi ki:

Beni Adiy'den bir adam öldürüldü. Rasülullah (s.a.v) onun diyetini on iki bin dirhem takdir etti.[137]

Ebû Davııd dedi ki:

Bu hadisi İbn Vyeyne Amr'dan o da Ikrime vasıtasıyla Rasûlullah'tan rivayet etti, İbn Abbas'ı anmadı.[138]

Açıklama

Tirmizi'nin bir rivayeti merfû, bir rivayeti de mürseldir.İbn Mâce ye Nesâj'nin rivayetleri de meıfûdur.

Hadis tenkidçileri isnâddaki Muhammed b. Müslim hakkında konuşmuşlar kimisi sika kimisi de zayıf olduğunu söylemişlerdir.

Hadis-i Şerif Hz. Peygamber (s.a.v) in, diyetin gümüşten ödenmesi durumunda miktarı on iki bin dirhem olarak takdir ettiğini göstermektedir.

Rivayette, öldürülen zâtın hatâen mi yoksa teammüden mi öldürüldüğüne dâir bir kayıt yoktur.

Hattâbi olayı teammüden Öldürme olarak değerlendirmiş olmalı ki bu hadisin izahında teammüden öldürmenin diyeti konusundaki görüşleri vermiştir. Yine Hattâbi, para cinsinden (altın ve gümüş) Ödenmesi halinde, ulemânın benimsediği miktarları vermiştir. Buna göre: İmam Ahmed, İmâm Mâlik, ve İshak'a göre altından bin dinar, gümüşten oniki bin dirhemdir. Hanefilerle Süfyan-ı Sevrî ve İbn Şübrüme'ye göre altından bin dinar gümüşten onbin dirhemdir.[139]

17. Amde Benzeyen Hata İle Öldürmenin Diyeti

Amde benzeyen hata: Birisini, kesici ve delici olmayan bir âletle teammüden öldürmektir. Yâni birisini, silah sayılmayan bir âletle öldürmektir.[140]

4547... Abdullah b. Amr (r.a) den;
Müsedded dedi ki-[141] Rasûlullah (s.a.v) Fetih günü Mekke'de (halka) hitabetti. Üç kerre tekbir getirdi sonra "Va'dini yerine getiren, kuluna yardım eden ve kâfirleri tek başına hezimete uğratan tek Allah'tan başka ilâh yoktur."
(Ebû Davud der ki): Buraya kadarını Müsedded'ten ezber ettim. Sonra ikisi de (yani hocaları Süleyman b. Harb ile Müsedded) ittifakla Rasûlullah'm şöyle buyurduğunu söylediler.
"Haberiniz olsun!.. Mal veya kandan, Câhiliyye devrinde anılıp zikredilen tüm övünme vesilesi olan şeyler ayaklarımın altındadır. (Kaldırılmıştır.) Sadece Hacılara su vermek (sikâyetu'1-hac) ve Kabe hizmeti (Sidânetû'1-Beyf) bundan müstesnadır.
"Haberiniz olsun!.. Şüphesiz, kamçı ve sopa ile olan amde benzeyen hatâen öldürmenin diyeti yüz devedir. Bunlardan kırkının karınlarında yavruları olacaktır."[142]
Müsedded'in hadisi daha tamdır.[143]

Açıklama

Müsedded'in rivayetine göre, Rasûlullah (s.a.v) efendimiz Mekke fethi günü halka hitâbederken önce; Allah (c.c) in va'dini yerine getirip, kuluna yardım ettiğini ve kâfirleri tek başına hezimete uğrattığını vurgulamıştır. Allah'ın va'dinden maksat, Mekke'nin fethine dair olan va'didir. Kâfirleri tek basma hezimete uğratmasından maksat da, Mecma'daki ifâdeye göre Hendek savaşıdır. Çünkü o gün Allah (c.c) çıkardığı bir fırtına ile ortalığı biribirlerine katmış, insanların müdâhalesi olmadan kâfirleri hezimete uğratmıştır.
Bir başka görüşe göre de buradaki kâfirlerden murat dünyânın her tarafındaki bütün kâfirlerdir.
"Tüm övünme vesilesi olan şeyler..." diye terceme ettiğimiz "me'se-re" kelimesi Câhiliyye Araplarının Övünme vesilesi ve iyiliklerinden anılan herşeydir. Rasûlullah'm; onları, ayaklan altında olarak nitelemesinden murat da, kaldırıldıklarını ve iptal edildiklerini ilândır. Efendimiz bu iftihar vesilesi olan şeylerden ikisini; sidâne ve sikâye'yi istisna etmiştir.
SİDANE: Kabe'nin temizliğini yapmak, kapısını açıp kapatmak gibi Kabe hizmetine dâir olan vazifelerdir. Bu vazife Beni Şeybe'ye aitti.
SİKAYE: Hac mevsiminde, hacılara su vermek vazifesidir ki o da Beni Hâşim'e aitti.
Diğerlerinin aksine bu iki hizmet kaldırılmamış, sahiplerinin elinde bırakılmıştır. Araplar, Kabe'ye ve insanlara hizmeti hedef alan bu gibi görevlerden dolayı büyük gurur duyarlar ve onlarla övünürlerdi.
Bu ikisinin dışında, Câhili arapların övündükleri ve Rasûlullah (s.a.v) tarafından kaldırılan diğer bazı vazifeler şunlardır:
RİFADE: Mekkeye, hac için gelenlerin fakirlerine yemek ikram etmek, onların barınmalarını sağlamak vazifesi,
KIYÂDE: Buna Ukab da denilir. Savaşlarda sancağı taşıma görevi,
NEDVE: Önemli olayları ve kararlan görüşmek için aktedilen toplantı,
SEFARET: Elçilik görevi.
Bunların dışında, taşınacak eşyaya izin vermek, savaş araç ve gereçlerini korumak, putların önünde ok çekmek gibi başka görevler de vardı.
Fahr-i Kâinat efendimiz daha sonra Amde benzeyen hata yoluyla Öldürmenin cezasını beyan buyurmuştur.
Amde benzeyen Öldürme; metinde de görüldüğü gibi silah yada silah yerine kaim olmayan bir alet ile teammüden öldürmektir. Yâni Öldürücü olmayan bir âlet ile bile bile vurarak öldürmektir. Hadiste; sopa ve kamçı öldürücü olmayan âletlerden sayılmıştır. İmam Ebû Yûsuf, İmam Mu-hammed ve İmâm Şafiî'ye göre büyük taş ve kalın sopa ile öldürmek teammüden öldürmedir. Çünkü bunlarla genelde adam öldürülebilir.
Amde benzeyen öldürmeye, hatâ denilmesine sebep; âlete itibarla kas-dın bulunmamasıdır. Çünkü sopa ve kamçı gibi âletler adam Öldürmek için değil, terbiye maksadı ile dövmek için kullanılan âletlerdir.
İmâm Ebû Hanîfe'ye göre şibh amd, silâh dışındaki bir aletle, öldürmek maksadı olmadan vururken meydana gelen Öldürme şeklidir. Taş veya sopanın büyük yada küçük olması arasında fark yoktur. İmam Mâlik ise, şibh amd diye bir öldürme şekli kabul etmemektedir. Ona göre öldürme ya teammüden yada hatâendir.

Hadis-i Şerif, amde benzeyen hata yoluyla vuku bulan öldürmenin diyetinin, kırkı hamile olmak şartıyla yüz deve olduğuna delâlet etmektedir. Bilindiği gibi bu türden olan diyete "diyet-i muğallaza" denilir.

Ulemânın, amde benzeyen hata yolu ile olan Öldürmenin cezâsj konusundaki görüşleri muhteliftir. Bu görüşleri şu maddelerde toplamak mümkündür:

1- Bu tür bir öldürmenin diyeti yüz devedir. Ancak kırkı hamile, altmışı da dört ve beş yaşma basmış otuzar dişi deve olacaktır. Hadis metnine de uygun düşen bu görüş İmam Şafiî, Atâ ve İmâm Muhammed'e aittir.

2- İki, üç, dört ve beş yaşına gören yirmi beşer devedir. Yâni yine yüz devedir, ama muğallaza değildir. Bu görüş de İmam Azam Ebû Hanîfe, Ebû Yûsuf, İshak b. Râhûye ve Ahmed b. Hanbel'indir.

3- Mâliki mezhebine göre, bu tür öldürme, teammüden öldürmedir. Bu öldürme türüne verilecek ceza. birinci guruptaki imamların öngördükleri cezadır.

4- Ebû Sevr'e göre de beş ayrı türden yirmişer olmak üzere yüz devedir.

İmam Şafiî'ye göre Şibh amd diyeti, katilin âkilesi tarafından ödenir. Hanefılerin görüşlerini, konunun başında belirtmiştik.

Hattâbî, bu hadisin hayvanda selem yapmanın cevazına da delâlet ettiğini söyler. Çünkü âkile tarafından ödenecek deve üç sene zarfında Ödenir. Yani vadelidir.

Kitâbû'l-Bey'de geçtiği gibi selem; Para peşin mal vadeli olmak üzere yapılan bir satım şeklidir. Bu satım şekli Hanefilere göre sadece Ölçü ve tartıyla alınıp satılan mislî mallarda caizdir. Hayvan ve benzen kiymi mallarda ise caiz değildir. Şâfiîlere göre hayvanda da selem caizdir.

Yine Hattabî; hamileliğin, hayvanda zapt ve sınırlanması mümkün bir vasıf olduğunun hadisin delâleti içersinde olduğunu söyler.[144]

4548... Bize Musa b. İsmail haber verdi. Bize Vüheyb, Halid'den bu hadisi aynı isnâd ve benzeri bir mânâ ile rivayet etti.[145]

4549... Bize Müsedded haber verdi, bize Ali b. Zeyd'den naklen Abdulvâris haber verdi. Ali b. Zeyd, Kasım b. Rabîa vasıtasıyla İbn Ömer'den o da Rasûlullah (s.a.v) den önceki hadisi aynı mânâda rivayet etti. Ravi şöyle dedi:

"Rasûlullah fs.a.v) feth günü -veya Mekke fethi günü- Beyt-i şerifin veya Kabe'nin- merdiven basamağında halka hitabetti."

Ebû Davud der ki:

Bu hadisi İbn Üyeyne de; Ali h. Zeyd'den. o Kasım b. Rabîa dan, o da İbn Ömer vasıtasıyla Rasûlullah (s.a.v) den rivayet etti. Ayrıca, Eyyûb es-Sahtiyânî, Kasım b. Rabîa vasıtasıyla Abdullah b. Amr'den Hâlid'in hadisinin benzerini rivayet etti. Hammad b. Seleme de Ali b. Zeyd kanalıyla Ya'kub es-Sedûsî'den, o da Abdullah b. Amr vasıtasıyla Rasûlullah'dan rivayet etti. Zeyd ve Ebû Musa'nın sözleri, Rasûlullah'in hadisi ve Ömer (r.a) m haberi gibidir.[146]

Açıklama

Bu hadisler, babın ilk hadisinin değişik rivayetleridir.£bu Davud, metnin sonunda talikan beyan ettiği

görüşlerinde değişik isnadlara işaret etmiştir. Son cümlede de; Zeyd ve Ebû Musa'nın sözlerinin, Rasûlullah ve Ömer'in hadisleri gibi olduğunu söylemektedir. Bundan maksadı, Zeyd ve Ebû Musa'nın Şibh amd konusundaki görüşlerinin Hz. Peygamber (s.a.v) in hadisinde ve Hz. Ömer'den gelen haberde belirtilen istikâmette olduğunu beyândır. Hz. Ömer'in işaret edilen haberi bir sonraki 4550 nolu hadistir.

Ebû Davud'un tâlikında İbn Uyeyne'nin rivayetinin İbn Ömer'de, Ey-yûb es-Sahtiyânî'nin rivayetinin ise Abdullah b. Amr'da son bulduğu görülmektedir. Mûnzîrî bu mes'ele ile ilgili olarak şöyle der:

"Kasım b. Rabîa'nın hadisi hem Abdullah b. Ömer hem de Abdullah b. Amr'dan işitip, bir seferinde birinden, bir seferinde ötekinden rivayet etmiş olması muhtemeldir."[147]

4550... Mücâhid'den; şöyle demiştir:

"Ömer (r.a) amde benzeyen öldürmede, otuz hıkka (dört yaşına girmiş dişi deve) otuz cezea (beş yaşına girmiş dişi deve) ve kırk da altı yaşı ile dokuz yaş arasında hâmile deve ile hükmetti."[148]

4551... Âsim b. Damra, Hz. Ali (r.a) den, şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Amde benzeyen öldürmede diyet üç türde üçde bir orandadır: Bunlar; Otuz üç dört yaşına giren dişi deve, otuz dört de altı yaş ile dokuz yaş arasında dişi devedir. Bunların hepsi hamile olacaktır."[149] [150]

4552... Abdullah (b. Mes'ud) (r.a) şöyle demiştir:

Amde benzeyen öldürmefnin diyeti): Yirmibeş tane dört yaşma girmiş dişi deve, yirmibeş tane beş yaşma girmiş dişi deve, yirmibeş tane üç yaşına girmiş dişi deve, yirmibeş de iki yaşına girmiş dişi devedir.[151]

4553... Asım b. Damra. Hz. Ali (r.a) in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hatâen öldürmenin diyeti dört sınıftan dörtte birer oranladır; Yirmibeş tane dört yaşına girmiş dişi deve, yirmibeş tane beş yaşına girmiş dişi deve, yirmibeş tane üç yaşına girmiş dişi deve ve yirmibeş tane de iki yaşına girmiş dişi deve.[152]

4554... Osman b. Af fan ve Zeyd b. Sâbit'ten (Allah ikisinden de razı olsun) şöyle rivayet edilmiştir:

Muğallezada (amde benzeyen öldürmede) diyet; kırk tane beş yaşma girmiş hamile deve, otuz tane dört yaşına girmiş dişi deve, otuz da üç yaşma girmiş dişi devedir.

Hatâen öldürmede diyet de: Otuz tane dört yaşına girmiş dişi deve, otuz tane üç yaşına girmiş dişi deve, yirmi tane üç yaşına girmiş erkek deve, yirmi de iki yaşına girmiş dişi devedir.[153]

4555... Sâid b. Müseyyeb, Zeyd b. Sâbit'ten muğallaza diyet (Şibh-i amd diyeti) konusunda rivayette bulundu ve önceki haberin benzerini, her guruptan eşit miktarlarla rivayet etti.

Bu bölümdeki rivayetler bâzı sahabelerin şibh amd için gerekli gördükleri diyeti söz konusu etmektedir. Eserler izaha ihtiyaç bırakmayacak şekilde açıktır. Müctehid ulemânın görüşleri de ilk hadisin açıklamasında belirtilmiştir.[154]

Develerin Yaşları[155]

Ebû Davud der ki:

Ebû Ubeyd ve (ulemâdan) daha başkaları şöyle dediler: Deve dört yaşına girince o hıkktır, dişisine hıkka denilir. Çünkü o, üzerine binilecek ve yük vurulacak kıvamdadır. Beş yaşma girdiğinde ceza'dır, dişisi cezeadır. Altı yaşına girer de ön dişlerden birisini atarsa o semdir, dişisine de seniyye denir. Yedi yaşına girdiğinde raba ve rabâıyyedir. Sekiz yaşına girer de rabâiyye (köpek dişi ile Ön dişler arasındaki diş) den sonraki dişi atarsa o sedts ve sedestir. Dokuz yaşına girer de köpek dişi görünürse o bâzilâir. On yaşına girdiğinde de muhliftir. Bundan sonra artık devenin adı yoktur. Ancak, bir yıllık bâzil, iki yıllık bâzil, bir yıllık muhlif, iki yıllık muhlifilâ ahırih... denilir,

Nadr b. Şümeyl: Bir seneliğe bintü mehaz, iki seneliğe hintü lehûn, üç seneliğe hıkka, dört yaşındakine cezea, beş yaşındakine sent, altı yaşındakine rabâ, yedi yaşındakine sedîs, sekiz yaşındakine de bâzil denilir, demiştir.

Ebû Hatim ve el-Esmâi de şöyle derler: Ceıûa bir vakittir, yaş değildir.

Ebû Hatim: Bazılarının şöyle dediklerini söyler: Rabâıyyesini (köpek dişi ile ön dişler arasındaki diş) attığı zaman raha , ön dişini attığında da senidir.

Ebû Ubeyd şöyle der; Hamile kaldığı zaman halifedir ve on aya kadar böyledir. On aya varınca adı; Uşerâ olur.

Ebû Hatim; Ön dişini attığı zaman sent, ön dişle köpek dişi arasındaki dişini attığında da rabâ dır.[156]

Açıklama

Bu son ta'likta Ebû Davud, Arapların çeşitli yaşlardaki develere verdikleri isimleri, dilcilerden naklen beyân etmektedir. Maksadı diyetleri takdir ederken geçen tâbirlere açıklık kazandırmaktır.[157]

18. Organların Diyeti

4556... Ebû Musa (el-Eş'arî) (r.a) den; Rasûlullah fs.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Parmaklar eşittir. (Onların) herbirinin (diyeti) onar devedir."[158]

4557... Ebû Mûse'l-Eş'âri (r.a) den; Şöyle dedi:

Rasûlullah (s.a.v): "Parmaklar eşittir" buyurdu. "Onar onar mı?" dedim. "Evet" buyurdu.[159]

Ebû Davud der ki:

Bu hadisi Muhammed b. Ca'fer Şu be'den o da Galib'ten nakletti. Galib: "Meşrûk b. Evs'ten işittim" dedi. Yine bu hadisi İsmail; "Bana Gâlib et-Temmar Ebû Velîd'in isnadı ile rivayet etti." dedi. Hamala b. Ebu Safiyye de Galib'ten ismail'in isnadı ile rivayet etti.[160]

4558... İbn Abbas (r.a) den;
Rasûlullah (s.a.v); baş parmakla küçük parmağı kastederek; "Bu ve bu eşittir" buyurdu.[161]

4559... İbn Abbas (r.a) dan; Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Parmaklar (in diyeti) eşittir. Dişler (in diyeti) eşittir. Ön diş ve azı dişi (n diyeti) eşittir. Şu ve şu (baş parmakla serçe parmak) eşittir."[162]
Ebû Davııd şöyle der:
Bu hadisi Nadr b. Şumeyl Şubeden, Ahdüssamed'in (rivayetinin) manâsıyla rivayet etti.
Ebû Dâvûd dedi ki: Bize bunu Dârimi, Nadr (b. Şumeyl) den rivayet etti.[163]

4560... İbn Abbas (r.a) dan: Rasûlullah (s.a.v):
"Dişler (in diyeti) eşittir, parmaklar (m diyeti) eşittir" buyurdu.[164]

4561... İbn Abbas (r.a) dan; şöyle demiştir:
Rasûlullah (s.a.v) ellerin ve ayakların parmaklarını (n diyetlerini) eşit tuttu.
[165]

4562... Amr b. Şuayb, babası vasıtasıyla dedesinden şöyle rivayet etti: Rasûlullah (s.a.v) sırtını Ka'beye dayamış bir vaziyette irad buyurduğu hutbesinde: "Parmaklarda onar (deve diyet) vardır" buyurdu.[166]

4563... Amr b. Şuayb, babası kanalıyla dedesinden, Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:
"Dişlerde beşer (deve diyet) vardır."[167]

Açıklama

Bu babda şimdiye kadar geçen hadislerin hepsinde, güzellik ve faydalan farklı olmasına rağmen parmakların ve dişlerin diyetlerinin eşit olduğu bildirilmektedir. Herhangi bir parmağa bir cinayet vukuu halinde onun diyeti, tam diyetin onda biri olan on devedir. Bu hüküm bakımından en değerli parmak olan baş parmak ile en az değerli olan başka bir parmak arasında fark yoktur.
Hadisler dişlerin de eşit olduğuna delâlet etmektedir. 4563 nolu hadiste her dişin diyetinin beş deve olduğu beyan edilmektedir.
Hattâbi dişler arasında bir üstünlüğün söz konusu olmadığında ulemânın ittifak halinde olduğuna dikkat çekerek şöyle der:
"Ulemânın büyük çoğunluğu ittifak ettiler ki; dişler arasında üstünlük yoktur. Her dişin diyeti beş devedir. Her bir parmağın diyeti on devedir. Baş parmakla serçe parmak arasında fark yoktur. Bu konuda ellerle ayaklar arasında da fark yoktur. Nasıl ki büyükle küçük, zayıfla şişman, güçlü ile zayıf tam diyet konusunda eşit iseler, parmaklarda da diyet eşittir. Şayet bu konuda güzellik ve menfeat söz konusu olsaydı işler karışırdı..."
Hattâbi bunun yanı sıra Saîd b. Müseyyeb'in şu görüşüne de işaret etmektedir: "Baş parmağın diyeti onbeş, işaret parmağınınki on, orta parmağınki on, yüzük parmağınınki dokuz, serçe parmağınınki de altı deve idi diyordu. Ebû Amr b. Hazm'ın yanında, Rasûlullah'ın her parmağın eşit olduğuna dâir olan mektubunu bulunca o hükmü aldı."
Said b. Müseyyeb de daha önce dişler konusunda aynı şeyleri söylüyordu. Öndeki dişler için beş, azı dişleri için tek bir deve diyete hükmediyordu. Muaviye'den duyduğu bir haber üzerine o görüşten dönmüş, dişlerin eşit olduğunu hükmetmeye başlamıştır.
Saîd b. Müseyyeb bu görüşünde Hz. Ömer (r.a) in hükmüne istinâd ediyordu. Çünkü Hz. Ömer, önceleri parmakları farklı görüyordu. Kendisine Hz. Peygamber'in haberi gelince görüşü değişti.
Said b. Müseyyeb, Hz. Muaviye'nin görüşü ile ilgili olarak şöyle der:
"Şayet ağzın tümüne bir cinayet işlenirse, Hz. Ömer'in hükmüne göre diyet az olur. Muaviyenin hükmüne göre ise diyet artardı. Ben olsaydım, azı dişleri için ikişer deve takdir ederdim."
Hattâbi'nin de dediği gibi cumhuru ulemâ her bir parmak için tam diyetin onda birinin, herbir diş için de yirmide birinin verileceği görüşünde birleşmişlerdir. Bu, diyetin ödeneceği malın birimine göre ayarlanır. Parmaklardaki boğumlarda da aynı kıstas uygulanır. Yani üç boğumlu bir parmağın bir boğumu kesilirse, bir parmak diyetinin üçte biri yani tam diyetin otuzda biri diyet takdir edilir.
Diğer organların diyetine ait hükümler bundan sonraki hadislerde ele alınacaktır. Bunda esas, organın vücuttaki sayısıdır. Meselâ vücutta çift olan bir organın diyeti tanı diyetin yansı, dil gibi tek olan bir organın diyeti tam diyet, göz kapağı gibi dört tane olan organların diyeti de dörtte bir tam diyettir.

Şüphesiz, amden öldürmelerde kısas cereyan ettiği gibi, amden yaralamalarda da kısas cereyan eder. Ancak azalarda kısasın uygulanabilmesi için, öldürmede kısasın uygulanması için gereken şartlara ilâveten şu şartların da bulunması gerekir:

1- Yaranın iyileşmesi gerekir.
2- Cinayete uğrayan kişinin emir ve rızası olmalıdır.
3- Cani ve yaralı hür olmalıdırlar.
4- Cinayete mâruz kalan organ ile, caninin aynı organı arasında eşitlik olmalıdır.
5- Kısasta, organlar arasında denkliğe tam olarak riâyet mümkün olmalıdır,

Daha önce kısas için geçen genel şartlar ve bu şartlar bulunmazsa organlarda da kısas uygulanmaz, yerine diyet uygulanır.[168]

4564... Ebü Davud şöyle der:

(Şu rivayeti) Seyhan'dan yazdığım kitabımda bulduğum halde kendisinden işitmedim. Onu bize güvenilir bir dostumuz olan Ebûbekir haber verdi. O şöyle dedi: Bize Şeyban haber verdi, bize Muhammed -yani îbn Raşid- Süleyman'dan- yani İbn Musa'dan- haber verdi. O, Amr b. Şuayb'dan, Amr de babası vasıtasıyla dedesinden şöyle rivayet etti:

"Rasûlullah (s.â.v) hatâen öldürmenin diyetini köylülere dört yüz dinar altın veya ona mukabil gümüş olarak takdir ederdi. Onu takdir ederken deve fiyatlarını esas alırdı. Deve pahalanınca diyeti (altın ve gümüş olarak) artırır, ucuzladiğırida da azaltırdı. Rasûlullah zamanında (deve fiyatları) dört yüz dinarla sekizyüz dinar arasında oynuyordu. Onun gümüşten karşılığı da sekizbin dirhemdi.

Rasûlullah (s.a.v) sığır sahiplerine (tam diyeti) ikiyüz sığır olarak takdir etti. Diyeti koyundan ödeyenler de iki bin koyun verirler.

Rasûlullah (sav) "Diyet, maktulün varisleri arasında, yakınlık derecesine göre mirastır. Artan olursa (farz sahiplerinden artarsa) o asa-beye aittir." buyurdu.

Rasûlullah (s.a.v) burunda; tamamı kesildiği zaman tam diyet, ucu veya bir tarafı kesildiğinde yarım diyete hükmetti ki o da; elli deve veya onun mukabili altın yahut gümüş yada yüz sığır veya bin koyundur. El kesildiğinde yarım diyete, ayak kesildiğinde yarım diyete me'mûme (et kesilip beyin ile kemik arasındaki zarı meydana çıkaran yaralama, buna âmme de denilir) de otuz üç tam ve üçte bir deve veya onun kıymetinde altın, gümüş, sığır yada koyuna, câife (karın boşluğuna kadar ulaşan yara) de de aynısına hükmetti. Parmaklarda herbir parmak için on deve, dişlerde de herbir diş için beş deve diyet vardır.

Rasûlullah (s.a.v) kadının diyetinin, (farz sahiplen olan) varislerinden artandan başka miras alamayan asabesi ayasında ortak olduğuna hükmetti. (Bir kadın bir cinayet işlerse, cinayetin diyetini asabesi öder.) Eğer bir kadın Öldürülürse onun diyeti varisleri arasında taksim edilir. Onlar, katillerini[169](kısas olarak) öldürür (Ölümünü isleyebilirler.

Rasûlullah (s.a.v): "Maktulün vârisi yoksa bile katil on (un mirasından veya diyetin) den birşey alamaz. Onun varisi, insanların kendisine en yakın olanıdır. Katil, (öldürdüğü kişiden) hiçbir şeye varis olamaz" buyurdu.[170]

Muhammed (b. Raşid) şöyle dedi:

Bunun tamamını bana Süleyman b. Musa Amr b. Şuayb'tan, o babasından o da kendi babası vasıtasıyla Rasûlullah'tan haber verdi. Ebû Davud der ki: Muhammed b. Raşid Dimeşk (Şam) lıdır. Katilden, Basraya kaçmıştır.[171]

Açıklama

Bu haber hayli uzun olduğu ve değişik hükümleri ihtiva ettiği için, diğerlerinden ayırarak müstakü-len ele almayı uygun bulduk.

Ebû Davud bu hadisi bizzat râvinin ağzından duymadığını, ondan elde ettiği kitabında yazılı olarak bulduğunu bununla birlikte onu güvenilir bir dostun yine Seyhan'dan yaptığı rivayet ile elindeki yazılı nüshanın rivayetini böylelikle yeni bir semâ1 (dinlemek) ile pekiştirdiğini belirterek, bu rivayetinin güvenilirliğini ifâde eden beyanlarda da bulunmuştur. Ebû Davud'un bu tutumu hem kendisinin, hem sair muhaddis-lerin rivayetteki titizlikleri hakkında açık bir fikir vermektedir.

Hadis Önce, bir cana kıymanın bedeli olan tam diyetin miktarı ile ilgili bazı gelişmeleri ele almıştır. Bu konu daha önce işlendiği için biz burada o mes'ele üzerinde durmayacağız. Hadisin temas ettiği diğer bir konu parmaklar ve dişlerin diyetidir. Biz bunun üzerinde de durmayacağız. Çünkü bundan Önceki hadiste o mes'elenin de izahı yapılmıştı. Burada söz konusu edip. izaha çalışacağımız noktaları maddeler halinde takdim etmeyi düşünüyoruz:

1- Bir kimse Öldürüldüğünde, ona mukabil alınacak diyet maktulün varisleri arasında, mirastan alacakları hisseye göre taksim edilir. Artanı da asabe alır.

Ölen birisinin akrabalık sebebiyle kendisine varis olan kişiler üç gurupta mütalaa edilir. Bunlar: Ashab-ı ferâiz, asabe ve zevi't- erhamdir.

Ashab-i feraiz (farz sahipleri); mirastan alacakları pay Kur'an-ı Ke-rim'de tesbit edilen akrabalardır. Kari-koca, baba-anne, nine, kızkardeş v.s.

Asabe: Mirastan alacakları pay belli olmayan farz sahiplerinin hissesinden artanı alan kardeş v.s.

Zevi'l-Erham: Teyze, hala, dayı, gibi ikinci derecede mirasçı olan akrabalar. Bunlar, ancak yukarıdaki iki guruptan mirasçının bulunmaması halinde varis olabilirler, aksi halde alamazlar.

Hadis-i Şerifte efendimiz, maktulün diyetinin önce farz sahiplerine hisseleri nisbetinde verilip, artan olursa asabeye intikal edeceğini bildirmektedir. Bu, normal miras taksiminde uygulanan usûlün aynıdır.

2- Burunun diyeti, tam diyettir. Yani bir kimsenin burnunu kökten kesen kişi, kısas mümkün olmaz veya cinayete uğrayan kişi kısas istemezse, sanki onu öldürmüş gibi tam diyet ödemek zorundadır. Bu hüküm, bundan önceki hadisi izah ederken işaret ettiğimiz genel prensibe uygundur. Çünkü burun vücutta tek organdır, cinayeti-den dolayı tam diyet gerekir. Nitekim hadisin devamında bir eli kesmenin diyetinin de yarım diyet olduğu beyân edilmektedir.

Burunun tamamının kesilmesi durumunda tam diyetin gereği konusunda ulemâ arasında ihtilâf yoktur. Burun direğinin kesilmesi halinde, ulemânın çoğuna göre üçte bir diyet gerekir. Bu görüş Zeyd b. Sabit, Mücahid Mekhûlden rivayet edilmiştir. Ahmed b. Hanbel de aynı görüştedir.

3- İki elden her birinin diyeti, tam diyetin yansıdır. İkisinin diyeti tamdır. Bu konuda da ihtilâf yoktur. Ancak elin çolak olması halinde diyetinin ne olacağı konusu âlimler arasında ihtilaflıdır.

Hz. Ömer (r.a) den, çolak elin diyetinin, tam diyetin üçte biri olduğu rivayet edilmiştir. Bu görüş aynı zamanda Mücâhid, Ahmet b. Hanbel ve İshak b. Râhûye'ye de aittir.

Hanefi imamları ile İmâm Şafiî'ye göre ise çolak el için hükümet-i adi (ehli vukuf tarafından belirlenecek bir miktar) gerekir.

Sağlam ele vurulup da çolak edilmesi durumunda ise tam bir el diyeti gerekir.

4- Başta bulunup da, kafa kemiği ile beyin arasındaki zara kadar ulaşan yaranın diyeti tam diyetin üçte biridir. Bu yaraya, memûme veya âmme denilir. Câife denilen ve karına ulaşan yaranın diyeti aynıdır. Bu yaraya sebep olan silah vücudun bir yerinden girip öbür tarafından çıkarsa üçte iki diyet gerekir.

5- Bir kadın cinayet işlerse, diyeti âkılesi tarafından Ödenir. Âkılesi de, asabe denilen akrabasıdır. Asabe'nin ne demek olduğu birinci maddede açıklandı.

Bu cümle, babanın ve dedenin âkıleye dahil olmadığına delil kabul edilmiştir. Çünkü onlar bazan altında bir hisse alırlar.

6- Bir kimse, kendisinin vârisi olduğu bir yakınını öldürürse onun mirasından mahrum olur. Katle iştirak etmeyen diğer uzak akrabaları mirası alırlar.

7- Diyet aynen miras gibidir. Diğer miras nasıl taksim edilirse, diyet de aynı şekilde taksim edilir.

Bu hadiste iki tür yaralama (me'mûme ve câife) söz konusu edilmiş diğer yaralara temas edilmemiştir. Bunların dışındaki bazı yaralar için, Hanefî" mezhebine göre verilmesi gereken diyet şöyledir:

Deri kesilip kemik görünürse bu yaralamanın diyeti tam diyetin yirmide biri, kemik kırılır yerinden oynarsa diyetin onda biri verilir. Kemiğe kadar ulaşmayan yaralamalarda hükümet-i adi gerekir. Uzmanlar ne gibi bir ceza takdir ederlerse o uygulanır. Çünkü bunlar için takdir edilmiş bir diyet yoktur.[172]

4565... Amr b. Şuayb, babası vasıtasıyla dedesinden, Rasûlullah (s.a.v) in şöyle buyurduğunu rivayet etti:

"Amde benzeyen öldürmenin diyeti, tcammüdcn öldürmenin diyeti gibi muğallaza (katı) dır. Onda, sahibi (katil) öldürülmez."[173]

(Ebû Davud şöyle) dedi: Halil bize İbn Raşid'den naklen, (Rasûîul-lah'in) şu sözleri (ni) de ilâve etti:

"Bu, şeytanın insanlar arasına sıçramasıdır. Hiçbir kin ve silah olmadan körü körüne farkına varılmadan akan kandır."[174]

Açıklama

Bilindiği gibi amde benzeyen öldürme, silah sayılmayan bir âletle döve döve öldürmedir. Bu tür öldürmenin diyeti muğallazadir. Konu bundan önceki babda detaylı olarak geçmişti.

Hz. Peygamber (s.a.v) bu hadiste, amde benzeyen öldürmeden dolayı kısas gerekmediğini açıkça beyan buyurmuştur. Rasûlullah'jn bu tasrihine sebep, şibh-i amd, amde benzediği için kısasın gerekebileceği yolundaki şüpheleri defetmektir.

Musannif Ebû Davud, Halil b. Ziyâd el-Muhânbî'nin İbn Raşid'den naklettiği bir ziyadede, Rasûlullah'ın şibh-i amd yoluyla öldürmenin vukuunu anlatan bir sözüne işaret etmiştir. Buna göre; amde benzeyen öldürme silâhla ve

düşmanlık eseri işlenen bir cinayet değildir. Şeytanın insanlar arasındaki bir faaliyetidir. Bu Öldürme şeklinin esası açıklığa çıkamaz. Katilin halel-i rûhiyesi ve öldürüş şekli bilinmez. Böyle bir durumda da katil Öldürülmez.

Bu hadisin, üzerinde durduğumuz konu ile hiçbir irtibatını göremedik. Musannifin bu hadisi niçin buraya aldığını da bilmiyoruz.[175]

4566... Abdullah b. Amr (r.a) den; Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Mudıhalarda (kemiğe varan yaralarda) diyet beş devedir."[176]

Açıklama

Mûdiha; terceme esnasında da işaret edildiği gibi, kafa derisi ve altındaki zarın yarılıp, kemiğin açığa çıkması halindeki yaraya verilen isimdir. Bu türdeki bir yaranın diyeti beş deve yani tam diyetin yirmide birisidir. Yaranın büyük ve küçük olması arasında fark yoktur. İki ayrı yerde böyle bir yara olursa diyet ikiye katlanır.

İmâm Mâlik, burundaki bir mûdıhayı kabul etmemekte, Şafiî ise kabul etmektedir. Baş ve yüzün dışındaki mûdıhalarda hükümet-i adi (bilirkişi takdiri) gerekir.[177]

4567... Rasûlullah (s.a.v) yerinden çıkmayan (ama görme hassasını kaybeden) gözde üçte bir diyete hükmetti.[178]

Açıklama

Hadis-i Şerif, metinde de görüldüğü gibi bir cinavete mgruz ka}m da görme özelliğini kaybeden ama yerinden çıkmayan gözün diyetini konu edinmektedir. Hadise göre böyle bir cinayetin diyeti, üçte birdir. Avnu'l-Ma'bûd müellifi bu "üçte bir" i, gözün diyetinin üçte biri diye kayıtlamıştır.

İbn Melek1 in nakline göre, Ishak hadisin zahirine göre hükmetmiş ve böyle durumlarda üçte bir diyete hükmetmiştir.

Ulemânın cumhuruna göre ise hükümet-i adi gerekir. Bu hükmün hadis ile te'lifi şöyledir: Hükümet-i adi, üçte bir diyet kadardır.

Hükümet-i adi; bilindiği gibi ehl-i vukufun takdir edeceği meblağdır. Bir köle sağlam olarak değerlendirilir, sonra da gözü yerinde olmak şartıyla görme Özelliğini kaybetmiş bir vaziyette değerlendirilir. Aradaki fark, hükümet-i adidir.

Göz yerinde kalmak şartıyla, görme duyusunu kaybeden göze, tam bir aöz diyeti deşil de daha az bir ceza takdir edilmesine sebep, gozun görme özelliğiniWbetmesine rağmen, yüzün güzelliğini muhafaza etmesidir. Çünkü gözün menfaati tamamen yok olmamış, yarısı gitmiştir. Onun için böyle bir cinayetin cezası daha hafiftir.[179]

19. Ceninin Diyeti[180]

4568... Muğira b. Şû'be (r.a) den; şöyle demiştir:

Hüzeyl kabilesinden bir adamın nikâhı altında iki kadın vardı. Bunlardan birisi öbürüne bir direk (kalın bir sopa) ile vurdu ve onu öldürdü.[181] Taraflar mes'eleyi Rasûlullah'a getirdiler.

Adamlardan birisi:

"Bağırmayan, yemeyen, içmeyen ve ağlamayan bir kimse (cenin) için nasıl olur da diyet öderiz?!..” dedi.

Rasûlullah (s.a.v):

"Bedevilerin secîli konuşmaları gibi mi konuşuyorsun?!" buyurup Gurreye[182] hükmetti ve onu kadının âkılesine yükledi.[183]

4569... Bize Osman b. Ebî Şeybe haber verdi, bize Cerir haber verdi. O, Mansûr'dan aynı isnâd ve mânâ ile nakledip şunu da ilâve etti.

"Rasûlullah (s.a.v), öldürülen kadının diyetini katilin âkilesine yükledi ve karnındaki cenin için de ğurreye hükmetti.

Ebû Davud:

"Bu hadisi aynen bu şekilde Hakim, Mücâhid' den o da Muğira' dan rivayet etti" dedi.[184]

4570... Misver b. Mahreme'den; şöyle demiştir:
Ömer fr.a) halkla, kadının çocuk düşürmesi konusunu istişare etti. Muğira b. Şu'be: "Rasûîullah'ın onun için ğurreye; bir köle veya cariyeye hükmettiğine şâhid oldum" dedi.
Ömer:
"Sana şahitlik edecek birisini getir" dedi. Urve de Muhammed b. Mes-leme'yi getirdi.
Harun: "Onun için- yani adamın karısının karnına vurduğuna-[185] şâhitlik etti" dedi.[186]
Ebû Davud söyle der; .
"Ebu Ubeyd'den bana ulaştı ki, çocuk düşürmeye İmlâs denilir. Çünkü kadın onu doğum vaktinden önce kaydırır (atar.) Elden ve başka bir şeyden atılan herşeye: "Melisa=kaydı" denilir."[187]

4571... Bize Mûsâ b. İsmail haber verdi, bize Vuheyb haber verdi. O, Hişâm'dan, Hişâm babasından, o Muğîra'dan Muğîra da Ömer (r.a) den (yukarıdaki hadisi) mânâ olarak rivayet etti.
Ebû Davud şöyle der:
"Bu hadisi, Hammad b. Zeyd ve Hammad b. Seleme Hişâm h. Urve'den, o babasından "Ömer şöyle dedi..." diye rivayet etti."[188]

'4572... İbn Abbas (r.a) dan rivayet edildi ki:
Ömer (r.a) Rasûlullah (s.a.v) in, cenin düşürme konusundaki hukmunu sordu. Hamel b. Mâlik b. Nâbiğa ayağa kalkıp:
"Ben iki kadının arasındaydım; birisi öbürüne çadır direğıyle vurdu.
Hem onu hem de karnındaki bebeği öldürdü. Rasûlullah (s.a.v) maktulün ceninindе gurreye ve katil kadının öldürülmesine hükmetti." Dedi.[189] Ebû Davud şöyle der:
Nadr b. Şûmeyl, "Miştah; fırından ekmek çıkartılan kürektir" dedi. Ebû Ubeyd ise: "Mistah; çadır direklerinden birisidir" dedi.[190]

4573... Tâvûs şöyle demiştir:
"Ömer (r.a) minbere çıktı..." Ravi önceki hadisi mânâ olarak anlattı, ama ondaki "kadının öldürülmesine" cümlesini zikretmedi. Gurre kelimesine "bir köle veya câriye" kelimelerini ilâve etti ve şöyle dedi:
Ömer (r.a): "Allahü Ekber. Eğer bunu duymasaydım, başka bir şeye hükmederdik" dedi.[191]
4574... İbn Abbas (r.a) dan;
Hamel b. Mâlik kıssası hakkında şöyle dedi:
"Kadın, saçı bitmiş bir cenini düşürdü, (öbür) kadın öldü. Rasûlullah (s.a.v) katilin âkılesine diyeti hükmetti.
Öldürülen kadının amcası:
"Yâ Rasûlellah! O, saçı bitmiş bir çocuğu düşürdü" dedi. Bunun üzerine katilin babası:
"O yalancıdır. Vallahi o ses vermedi, yemedi, içmedi. Onun gibiler hederdir (karşılığı yoktur)"
dedi.
Rasûlullah (s.a.v):
"Câhiliyye döneminin seçili sözleri ve kâhinlikleri gibi mi konuşuyorsun?!.. Çocuk için de gurre ver" buyurdu.
İbn Abbas:
"Kadınlardan birisinin adı Müleyke öbürünün adı Ümmü Gutayf ti" der.[192]

4575... Câbir b. Abdillah (r.a) den; şöyle demiştir:
Hüzeyl kabilesinden iki kadından birisi öbürünü öldürdü. Her birinin
kocası ve çocuğu vardı.
Rasûlullah (s.a.v) öldürülen kadının diyetini, öldürenin âkılesine yükledi. Kocasını ve oğlunu muaf tuttu. Öldürülenin âkılesi:
"Onun mirası bizim mi?" dediler.
Rasûlullah (s.a.v):
"Hayır, onun mirası kocasının ve oğlunun olur" buyurdu.[193]

4576... Ebû Hûreyre (r.a) den; şöyle demiştir:
Hüzeyl kabilesinden iki kadın dövüştüler. Birisi öbürüne bir taş atıp Öldürdü. Taraflar meseleyi Rasûlullah'a getirdiler. Rasûlullah (s.a.v) ölen kadının karnındaki bebeğinin diyetini bir köle veya cariye olarak gurre; kadının diyetini de, katilin âkılesine hükmetti. Öldürülen kadının mirasını oğluna ve onunla birlikte olanlara verdi.
Bunun üzerine, Hamel b. Mâlik b. Nâbiğa el-Hûzelî:

"Yâ Rasûlellah! Yemeyen, içmeyen, konuşmayan, ağlamayan bir ceninin diyetini nasıl öderim?! Böyleleri heder sayılır" dedi. Rasûlullah (s.a.v):

Onun seçili konuşmasından dolayı:

"Bu kâhinlerin kardeşlerindendir" buyurdu.[194]

4577... Ebû Hureyre (r.a) bu kıssa hakkında şöyle dedi: "Sonra, aleyhine ğurre hükmedilen kadın öldü. Rasûlullah (s.a.v); onun mirasının oğullarına, diyetin de asabesine olduğuna hükmetti."[195]

4578... Abdullah b. Büreyde, babasından şöyle rivayet etti: Bir kadın başka birisine taş atıp (karnındaki bebeği) düşürdü. Mesele Rasûlullah (s.a.v) e arzedildi. Rasûlullah (s.a.v) çocuk için beşyüz koyuna hükmetti ve o gün taş atmayı yasak etti. Ebû Davud şöyle der:

Hadis böyle, "beşyüz koyun" şeklindedir. Ama doğrusuyuz koyundur. Abbas böyle (beşyüz koyun) dedi. O bir vehmdir.[196]

4579... Ebû Hureyre (r.a) den; şöyle demiştir:

Rasûlullah (s.a.v) Cenin hakkında gurre; köle, cariye, at veya katır ile hükmetti.

Ebû Davud şöyle der:

Bu hadisi Hammad b. Seleme ve Halid b. Abdullah, Muhammed b. Amr'dan rivayet etmişler, "at veya katır" kelimelerini zikretmemişlerdir.[197]

4580... Şâ'bî'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Gurre beşyüz dirhem gümüştür."

Ebû Davud derki:

Rabîa: "Gurre elli dinar altındır" dedi.[198]

Açıklama

Bu babdaki hadisler, beş ayrı sahabeden nakledilmektedir. Bunlar; Cabir b. Abdullah, Muğira b. Şû'be, İbn Abbas, Bureyde ve Ebû Hureyre (Allah hepsinden razı olsun) dir. Hadislerin hepsi, Huzeyl kabilesinden iki kadının biribirleri ile kavga edip, birisinin hamile olan öbürüne vurup kadının ve bebeğinin ölümüne sebep olduğunda birleşmektedirler. Ancak bir kısım rivayetlerde, katil olan kadının çadır direği vurduğu bildirildiği halde 4578 numaradaki rivayette birşey attığı ve kadının bebeğini düşürdüğü beyan edilmektedir. Ancak, Ebû Davud bu hadisteki bir hükme itiraz etmiş, gurre olarak rivayet edilen beşyüz koyunun doğrusunun, yüz koyun olduğuna işaret etmiştir.

Bir de, bazı hadislerde kavga edip biribirini öldüren kadınların aynı şahsın nikâhı altında iki kuma olduğu bildirilirken, bazılarında bu cihet hiç anılmamış, birisinde ise başka başka adamların karıları olduklarına dikkat çekilmiştir.

Taberânî'nin, Ebû Melih el-Huzelî'nin, babasından yaptığı rivayet daha tafsilatlıdır. Taberânî'nin rivayeti şu şekildedir:

"Bizde Hamel b. Mâlik diye birisi vardı. Adamın; birisi Huzeyl, öbürü de Âmir kabilesinden iki karısı vardı. Huzeyl kabilesinden olan, çadır direğiyle Âmir kabilesinden olanın karnına vurdu. Kadının çocuğu düştü. Kocaları, vuran kadını Rasûlullah'ın yanına götürdü. Kadının İmran adındaki kardeşi de beraberlerinde idi. Olayı Rasûlullah'a anlattılar. Rasûlullah:

"Diyetini verin" buyurdu.

İmran:

"Hiç yememiş, içmemiş bağırıp ağlamamış bir ceninin diyetini mi vereceğiz?!" dedi.

Rasûlullah (s.a.v):

"Sen bedeviler gibi secîli konuşmayı bırak. Buna, bir köle veya cariyenin değeri; beşyüz dirhem veya bir at yada yüz yirmi koyun gerekir." buyurdu.

imran:

"Yâ Rasûlellah! Kadının iki tane oğlu var. Obanın ileri gelenleridirler, Annelerinin ceremesini benden çok onlar çekmeliler" dedi.

Peygamber (s.a.v):

"Hayır kız kardeşinin ceremesini onlardan çok sen çekmelisin" buyurdu.

İmran:

"Benim verecek bir şeyim yok" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v) kadınların kocası ve ölen ceninin babası olan ve Huzeyl kabilesinin zekâtlarını toplamakla görevli bulunan Hamel b. Mâlik'e döndü ve:

"Ey Hamel! Sen çocuğun diyetini elindeki HuzeyFin zekâtlarından yüz yirmi koyun alarak tahsil et" buyurdu. Hamel de öyle yaptı.[199]

Taberânî'nin bu rivayeti olayı daha detaylı bir şekilde aksettirmektedir. Rivayetler arasındaki küçük farkları olayın teaddüdüne bağlamak mümkündür.

Metinlerde Rasûlullah'ın secîli konuşmayı men ettiği intibaını veren ifâdeler vardır. Ama bu mutlak değildir. Kâhinlerin yaptıkları gibi, bâtıl fikirlerini doğru göstermek için yapılan seciler yasaktır. Normal secî caizdir. Bizzat Rasûlullah secîli konuşma yapmıştır.

Hadis-i Şerif, tüm rivayetleri ile, ana karnındaki ceninin düşmesine sebep olan kişiye ğurre denilen bir cezanın gerektiğine delâlet etmektedir. Yine hadisin rivayetlerinde gurre'nin; bir köle veya câriye, bir at, yüz koyun, beşyüz dirhem gümüş, elli dinar altın olduğuna işaret vardır.

Gurre aslında atın alnındaki beyazlık, aydınlık manalannadır. Onun için bazı âlimler bu kelimeyi, lügat mânâsının delâleti istikâmetinde değerlendirmişlerdir. Meselâ Ebû Amr b. Alâ: "Gurre; beyaz köle veya cariyedir, beyaz olduğu için bu isim verilmiştir. Siyahı kabul edilmez" der.

Ulemânın Cumhuruna göre gurre, diyetin yirmide biridir. Bu da beşyüz dirhem gümüş veya o kıymette bir köledir. Diyetin gümüş karşılığı on ikibin dirhemdir, diyenlere göre gurre, altı yüz dirhem gümüştür. Bu hüküm cenin erkek olması halindedir. Kız olursa kadının diyetinin onda biridir ki, o da beşyüz dirhem gümüş eder. Çünkü kadının tam diyeti, erkeğin diyetinin yarısıdır.

İmâm Şafiî'ye göre ceninin diyeti deveden ödenir ve beş devedir. Ancak bu develerden ikisi hamile deve kıymetinde üçü de dört veya beş yaşına girmiş erkek deve kıymetinde olacaktır.

Cenin için ödenmesi gereken diyet kendisinden miras olur. Yâni o bebeğin mirasçıları gurre denilen o diyeti alırlar. Ancak ceninin düşmesine sebep olan kişi mirasçı olamaz. Meselâ bir kimse hamile olan karısının karnına vursa ve bebek düşse, baba çocuk için ödenen gurreden miras alamaz. Anne bizzat kendisi karnına vurarak veya ilaç içme v.s. gibi bir yolla bebeğini düşürürse; bebek ölü olarak düşerse gurre gerekir. Diri olarak düşer, sonra Ölürse tam diyet icâbeder. Bu diyet kadının âkılesince çocuğun yakınlarına ödenir. Şüphesiz kadın buna mirasçı olamaz.

Düşen ceninden dolayı gurre gerekmesi için, ana karnında kaç aylık olması gerektiği konusunda bir kayıt mevcut değil. Ancak, metinlerde; vücudunun bir kısmı tamamlanan ceninin, tamamı tamamlanan cenin hükmünde olduğu ve düşürülmesinden dolayı gurre gerektiği bildirilmektedir.

Şayet cenin bir darbe sonunda diri olarak düşer, bilâhere ölürse tam diyet gerekir.

Hadis-i Şerif, cenin için ödenmesi gereken diyetin, katilin âkılesi tarafından ödenmesi icâbettiğine ve oğul ile kocanın âkile olmadığına delâlet etmektedir. Yine hadisten anlıyoruz ki, bir kadının oğlu ve kocası varken âkılesi miras alamaz.

Hadisin bazı rivayetlerinde, bebeği düşen kadının kendisinin de öldüğüne işaret edilmektedir. Ölen bu kadın içinde, bazı rivayetlerde katil kadının âkılesine diyet yüklendiği, bir rivayette ise öldürüldüğü bildirilmiştir. Hattâbi; bu rivayetten başka, katli söz konusu eden bir rivayet bulunmadığını söyler. Kalın odun ve iri taşı silâh hükmünde sayıp ta bunlarla vuku bulan teammüden öldürmenin kısası gerektirdiğini söyleyenlere göre, bunda hiçbir müşkil yoktur. Ancak Hanefiler, bu durumda, ölen kadın için, âkılesine diyet yükleyen rivayeti tercih etmiş olacaklar ki, ölen anne için tam diyet, bebeği için de beşyüz dirhem gurreye hükmetmişlerdir.

Bugün çokça yapılmakta olan kürtajların da çocuk düşürme hükmünde olması gerektiği kanaatindeyiz. Kürtaj için zaruret yoksa hem izin veren anne baba hem de kürtajı yapan doktor dinen mes'uldür. Fakat rahimdeki cenin henüz organları belli olmayacak bir halde ise, hukuken diyet (gurre) gerekmez.[200]

20. Mükâtebin Diyeti

4581... İbn Abbas (r.a) dan; şöyle demiştir:

Rasûlullah (s.a.v) Öldürülen mükâtebin diyeti konusunda hüküm verdi. Buna göre; mükâtebe akdinden ötürü ödediği oranda hür diyeti, kalandan da köle diyeti ödenir.[201]

4582... İbn Abbas (r.a) dan; Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Bir mükâteb diyeti hak ederse veya mirasa vâris olursa, hürriyetini elde ettiği oranda varis olur."[202]

Ebû Davud şöyle der:

Bu hadisi, Vüheyb, Eyyüb'tan, o îkrime'den, o da Ali vasıtasıyla Rasûlullah'tan rivayet etmiştir. Hammad h. Zeyd ve İsmail ise, Eyyüb'tan o da Ikrime tarikıyla Rasûlullah'tan mürsel olarak rivayet etmişlerdir. İsmail h. Uleyye bunu, İkrime'nin sözü kabul etmiştir.[203]

Açıklama

Bu babdaki hadisler, kendisi veya bir yakını öldürülen mükâtet, jçin tahakkuk edecek diyeti, yada mükâtebin alacağı diyeti söz konusu etmektedirler.

Mükâteb: Sahibi ile, belirli bir mal karşılığında hürriyetini kazanmak için anlaşma yapan köledir. Yâni bir köle sahibi ile; anlaştıkları miktarda para veya bir malı, tesbit ettikleri süre zarfında kazanıp getirmek ve buna mukabil hür olmak konusunda anlaşır. Şayet o malı getirirse hür olur. Getiremezse köleliği devam eder. İşte bu anlaşmaya mükâtebe, bu anlaşmayı yapan köleye de mükâteb denilir.

Birinci hadis; öldürülen bir mükâtebin diyetini tâyin etmektedir. Buna göre mükâteb kazanıp sahibine ödediği bedel oranında hür, kalan borcu oranında köledir. Meselâ, anlaştıklarının yarısını ödemiş ve öldürülmüş olursa; hürrün diyetinin yarısı ile, köle diyetinin yarısı kadar diyet takdir edilir. Anlaştıkları meblağın üçte birini ödemişse hür diyetinin üçte biri ve köle diyetinin üçte ikisine müstehak olur. Hadisin delâleti budur. Ancak, Hattâbi'nin dediğine göre ulemâdan hiç birisi bu hadisin delâleti yolunda bir görüşe sahip olmamıştır. Fukahâ; Mükâtebin, borçlu olduğu müddetçe köle olduğu konusunda icmâ etmişlerdir. Fukahâyı bu hükme götüren; "Mükâteb, bir dirhem dahi borcu olduğu müddetçe köledir" hadisidir.

Hattâbı; eğer hadis mensuh değilse veya ona muarız ondan daha güçlü başka bir hadis yoksa onunla hükmetmek gerektiğini söyler.

İkinci hadis de, mükâtebin varis olması veya bir uzvuna karşı girişilen bir cinayetten dolayı diyet hak etmesi durumunda alacağı oranı söz konusu etmektedir. Bu da aynen yukarıdaki mes'elede olduğu gibidir. Yani efendisine ödediği oranda hür, borcu oranında köledir. Meselâ mükâtebin, hür olan babası ölse ve ondan başka vârisi olmasa; mükâteb efendisine vereceği malın yarısını vermişse, mirasın yarısını alır. Yine meselâ mükâtebe bedelinin yansını ödeyen bir mükâtebin bir eli kesilmiş olsa, bir hürrün yarım diyetinin yansı ile, bir kölenin yarım diyetinin yarısını alır.

Şüphesiz, mükâtep borcu kaldığı müddetçe, köle kabul edilirse, bu konularda da köleye ait hükümler uygulanır.[204]

21. Zimmînin Diyeti

4583... Amr b. Şuayb, babası vasıtasıyla dedesinden Rasûlullah (s.a.v) in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Muâhid (zimmî) in diyeti, hür (müslümanın) diyetinin yarısıdır."[205]

Ebû Davıtd şöyle der:

Bu hadisin benzerini Üsâme b. Zeyd el-Leysî ve Abdurrahman b. Haris, Amr b. Şuayb'tan rivayet etmişlerdir.[206]

Açıklama

Tirmizî hadis için: "Bu hadis hasendir" demektedir.Hadisin Tirmizî'deki rivayeti: "kâfirin diyeti, müslümanın diyetinin yarısıdır." şeklinde; İbn Mâce'nin rivayeti de: ehl-î kitabın diyeti, müslümanların diyetinin yarısı kadar hükmedildi" şeklindedir.

Zimmî; İslâm ülkesinde yaşayan gayri müslim tebaadır.

Hattâbi zimmîlerin diyeti konusunda bundan daha açık bir rivayet olmadığına işaret ettikten sonra, ulemânın görüşlerini verir. Buna göre:

Ömer b. Abdil-Aziz, Urve b. Zübeyr, İmam Mâlik, îbn Şübrüme ve Ahmed b. Hanbel'in görüşleri hadiste bildirildiği gibidir. Yani bu âlimlere göre İslâm ülkesinde öldürülen bir zimmî için ödenecek diyet, hür bir müslümanın diyetin yansıdır.

İmâm Ebû Hanîfe, talebeleri Ebû Yûsuf ve Muhammed, Şa'bi, Nehâî, Mücâhid, Hz. Ömer ve İbn Mes'ud'a göre zimmînin diyeti de aynen müslümanın diyetidir. Bu görüş sahiplerinin delilleri; zimmîlerin diyetinin bin dinar altın olduğunu bildiren "Zimmînin diyeti, Müslümanın diyetidir"

mânâsmdaki hadislerdir.

İmâm Şafiî ve İshak b. Râhûye'ye göre ise zimmînin diyeti, müslümanın diyetinin üçte biridir. Said b. Müseyyeb, Hasenü'l-Basrî ve îkri-me'den de böyle rivayet edilmiştir. Hz. Osman'dan ve Hz. Ömer'den bir rivayet de bu şekildedir.[207]

22. Birisiyle Dövüşüp Kendisini Koruyan Kişinin Durumu

4584... Safvan b. Ya'Iâ, babası (Ya'lâ) dan, şöyle dediğini rivayet etmiştir:
Benim işçim bir adamla dövüşüp elini ısırdı. Adam elini çekti ve işçinin ön dişi düştü. Adam Rasûlullah (s.a.v) e geldi. Rasûlullah dişi heder etti (diyet takdir etmedi.) ve: "Onunda elini senin ağzına koymasını ve senin onu erkek deve gibi kemirmeni mi istiyorsun?" buyurdu.[208]
(Abdullah b. Abdül Aziz) şöyle dedi:
"Bana, İbn ebî Müleyke babasından, Ebû Bekir (r.a) ön dişi heder etti (diyet takdir etmedi) ve "Dişi kalmayasıca!" dedi, diye nakletti.[209]

4585... Abdülmelik Atâ'dan, o da Ya'Iâ b. Ümeyye'den bu hadisi rivayet etti ve şunu ilâve etti:
Sonra (Rasûlullah s.a.v) ısırana:
"İstersen elini ağzına koy, o elini ısırsin sonra ağzından çek" buyurdu ve dişlerinin diyetini iptal etti.[210]

Açıklama

Hadisin Buhari'de iki rivayeti var. Bunlardan birisinin hâvisi Imrân b. Husayn öbürününki de Ya'lâ b. Ümeyye'dir. Bu rivayetlerde, kavgaya taraf olanlardan birisinin Ya'lâ'nın işçisi olduğuna dair bir kayıt mevcut değildir.
Müslim'deki rivayetlerin de bir kısmı İmran b. Husayn'den, diğerleri Ya'lâ b. Ümeyye'dendir. Ya'lâ b. Ümeyye'nin rivayetinde kavga eden şahıslardan birisinin Ya'lâ'nın kendisi olduğu söylenmektedir.
İbn Mâce'deki bir rivayet ise Ümeyye'nin iki oğlu Ya'lâ ve Seleme (r.a) dan rivayet edilmektedir. Bu rivayette olayın Tebûk gazvesi esnasında olduğu ve dövüşenlerin onların bir arkadaşı ile başka birisi olduğu bildirilmektedir. Bu rivayetteki arkadaştan maksadın, diğer bazı rivayetlerde anılan işçileri olması muhtemeldir.
Rivayetlerin tümünü göz Önüne alarak olayı şöylece özetlememiz mümkündür:
Ya'lâ b. Ümeyye veya bir başkası, Ya'lâ'nın işçisi ile kavga etti. İşçi karşısındakinin elini ısırdı. O da elini çekti ve işçinin dişi kırıldı. Adam dişinin diyetini istemek için Rasûlulîah'a başvurdu. Fakat Rasûlullah (s.a.v) diyete hükmetmedi, dişi heder saydı. Sonra da adamın içindeki duyguyu defetmek için: "İstersen o da senin elini ısırsın ve sen elini çek" buyurdu.
İmam Nevevî, kavga edenin Ya'lâ ile işçisi olduğunu ve ışınlan elin Ya'lâ'nın eli değil, işçisinin eli olduğunun sahih ve meşhur görüş olduğunu söyler. Kurtubî ise; Hz. Ya'lâ'nın büyük bir zât olduğuna dikkat çekerek, ısıranın işçi olduğunu söylemenin daha yerinde olacağını bildirir.
Hadis-i Şerif, kişinin nefsini müdâfa etmesinin meşru olduğuna ve bunu yaparken başka çare yoksa saldırganı öldürmesi halinde sorumlu tutulmayacağına delâlet etmektedir.
Yine hadis, kendisini savunurken karşıdakinin bir uzvunun telefine sebep olan kişiye cezanın olmadığına delâlet etmektedir. Cumhur ulemânın görüşü de bu istikâmettedir. İmâm Mâlik'ten ise; böyle durumlarda, uzva zarar veren kişinin diyet vermesi gerektiği görüşünde olduğu rivayet edilmiştir. Kısasın gerekmediği konusunda ihtilâf yoktur.
Kurtubî, İmâm Şafiî'nin görüşünün de İmâm Mâlik'in görüşü istikâmetinde olduğunu söylemektedir.[211]

23. Bilmediği Halde Tabiblik Taslayıp Ta Hastaya Zarar Veren Kişinin Durumu

4586... Amr b. Şuayb, babası kanalıyla dedesinden Rasûlullah (s.a.v) in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
"Bir kimse, kendisinden tıp bilinmediği (ehil olmadığı) halde tabiplik yapmağa kalkar (ve hastaya zarar verir) sa, dâmindir."[212]
Nasr (b. Asım), Velîd b. Müslim'in; "Bana İbn Cüreye haber verdi" dediğini söyler.[213]
Ebû Davud: "Bu hadisi Velîd'den başkası rivayet etmedi. Onun sahih olup olmadığını bilmiyoruz," dedi.[214]

4587... Abdûl-Aziz b. Ömer b. Abdil-Azîz şöyle dedi:
Babama gelen heyetlerden birisi, Rasûlullah (s.a.v) in şöyle buyurduğunu söyledi:
"Daha önceden tabiplik yaptığı bilinmeyen birisi bir kavme doktorluk yapmaya kalkar da hastaya zarar verirse dâmindir."

Abdül-Aziz: "Ama dikkat edilmeli ki o, tedaviyi tarifle değildir. O ancak damarları kesmek, yarayı yarmak ve yakmaktır" dedi.[215]

Açıklama

Hadis-i Şerifler, ehil olmadığı halde hastaları tedaviye kalkıp onlara zarar veren kişinin verdiği zarardan sorumlu olduğuna delâlet etmektedir. Hattâbî, birisini tedavi ederken hastanın telefine sebep olması halinde diyetin gerekli olduğunda ihtilâf olmadığını söyler. Ancak bir kasıt olmadığı için kısas icâbetmez. Zira tedavi yapan kişi bunu zorla yapmamakta hastanın izni ile tedaviye yeltenmektedir.

İkinci rivayetin sonundaki Abdül-Aziz'in sözlerinden de anlaşıldığı gibi yukarıda açıklanan hüküm, câhil olduğu halde hastayı tedaviye yeltenen kişinin ilâcı eliyle içirerek, yarayı yararak veya yakarak tedaviye kalkışması halindedir. Böyle olmayıp da, hastaya bir ilâç kullanmasını, veya bir yarayı tedavi için bir yöntemi tavsiye etse hasta da zarar görse sorumluluk olmaz.

Avnü'I-Ma'bûd müellifinin Alkamî'den naklettiğine göre haddi zatında ehil olduğu halde, tedavi esnasındaki bir hatası yüzünden hastanın zarar görmesine sebep olan tabibe sorumluluk yoktur. Şüphesiz bu, kasdi olmayan yada ihmale dayanmayan kusurdur.

İnsan hayatı fevkalâde önemlidir. O yüzden dinimiz hayata zararı önleyecek tedbirleri almıştır. Bu kabilden olmak üzere, câhil tabibin faaliyetten men edilmesi gerektiğine hükmetmiştir.[216]

24. Amde Benzeyen Hatanın Diyeti

4588... Abdullah b. Amr (r.a) den; Rasûlullah (s.a.v) -Müsedded; Mekke fethi günü hitabetti dedi-[217] şöyle buyurdu:

"Haberiniz olsun! Mal veya kandan câhiliye döneminde anılıp zikredilen tüm övünme vesilesi olan şeyler ayaklarımın altındadır. Sadece, Sikayetu'1-hâc (hacılara su vermek) ve Sidânetu'I-Ka'be (Kabe hizmeti) bundan müstesnadır.

Haberiniz olsun!.. Şüphesiz kamçı ve sopa ile olan amde benzeyen hatâen öldürmenin diyeti yüz devedir.

Bunlardan kırkının karınlarında yavruları olacaktır."[218]

4589... Bize bu hadisi aynı isnadla ve benzer mânâ ile Halid'den Musa b. İsmail ve Vüheyb de haber verdiler.[219]

Açıklama

Bu Hadis-i Şerif 19. babda 4547 numarada geçmişti Qerek görülen noktalara orada işaret edildi. Amde benzeyen hata yoluyla öldürmenin şekli ve ahkâmı konusundaki görüşler de orada geçti.[220]

25. Fakirlere Ait Olan Kölenin Cinayeti

4590... İmran b. Husayn (r.a) den rivayet edildi ki:

Fakirlere ait bir köle, zengin birilerine ait bir kölenin kulağını kopardı. Bunun üzerine kulağı koparanın sahipleri Rasûlullah'a gelip:

"Ya Rasûlallah! biz fakir insanlarız" dediler. Rasûlullah (s.a.v) de onlara hiçbir şey (ceza) yüklemedi.[221]

Açıklama

Bu bab bazı nüshalarda, Kitâbûd-diyât'ın son babından hemen önce yer almaktadır. Biz metinde geçen "Gulâm" kelimesini babın ismine uygun olarak "köle" diye terceme ettik. Bu kelime, köle mânâsına geldiği gibi, bulûğa ermemiş çocuk ve hizmetçi mânâlarına da gelir. Hattâbî, cinayet işleyenin ailesinin Rasülulîah'a gelip, fakirliklerini söylemelerini göz önünde tutarak cinayet işleyenin de, cinayete uğrayanın da hür olduklarını söyler. Çünkü kölenin işlediği cinayetin diyetini âkılesi yüklenmez. Fakat bu anlayışa göre hadisle, başlık arasında irtibat mümkün olmaz.

Ulemânın ekserisine göre, bir köle bir hürre karşı cinayet işlerse, cinayeti kendi rakabesinedir. Bunda ittifak vardır. Ancak ne şekilde tahsil edileceği konusunda ihtilâf vardır. Fakat biz artık kalmamış bir kurumla ilgili bu tafsilâta girmekte fayda görmüyoruz.[222]

26. İki Gurup Arasındaki Kavgada Kimin Tarafından Ve Nasıl Öldürüldüğü Bilinmeyen Bir Maktule Ait Hükümler

4591...İbn Abbas (r.a) dan; Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Biribirleri ile taş ve kamçı ile dövüşen bir topluluk içersinde kim tarafından ve nasıl öldürüldüğü bilinmeyen bir ölü bulunsa, onun diyeti hatâen öldürmenin diyetidir. Teammüden öldürülen kişi için ellerinin kısas (için bağlanmas) ı vardır. Onunla kısas arasına giren Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetine uğrasın."[223]

Açıklama

Bu bab daha önce 17 numaralı babta 4539 numara ile geçmiş ve orada gerekli izahatta bulunulmuştu.[224]

27. Ayağı İle Tepen Hayvanın Verdiği Zarar

4592... Efaû Hûreyre (r.a) den; Rasûlullah (s.a.v): "Ayak (m tepip vurduğu) hederdir" buyurdu.[225]
Ebû Davud: "Adam üzerinde binili iken hayvanın ayağı ile vurması" dedi.[226]

Açıklama

Alimler içersinde, bu hadisin mahfuz olmadığını söyleyenler vardır. Buna sebep de râviler arasında-
ki Sûfyân b. Hüseyn'in hafıza zayıflığı ile tanınmış olmasıdır.
Munziri, bu hadisi Süfyân b. Hüseyn'den başkasının rivayet etmediğini; Mâlik, İbn Uyeyne, Yûnus, Mâmer, İbn Cureyc ve Zebîdi gibi hafızların Zührî'den ona muhalif rivayette bulunduklarını söyler. Anılan zâtların rivayeti bundan sonraki babda gelecek olan hadistir. O rivayette "ayak" mânâsına gelen kelime kullanılmamış onun yerine, "hayvan hederdir, mâden hederdir, kuyu hederdir" denilmiştir.
Bu Hadis-i Şerif, üzerinde binili bir adam bulunan hayvanın birisini tepmesi veya ezmesi halinde, bu cinayetten dolayı bir sorumluluğun olmadığına delâlet etmektedir.
Hattâbi Ebû Hanife ve talebelerinin bu hadisin ifâde ettiği mânâ istikâmetinde görüş sahibi olduklarım, ama hayvanın arka ayağı ile vurması ile ön ayağı ile ezmesi arasında fark olduğunu söyler. Hattâbî'nin ifâdesine göre Hanefîler, arka ayağı ile tepmesi halinde üzerindeki süvariye birşey gerekmediği, ön ayağı ile ezmesi halinde ise verilen zararın diyetini dâ-min olduğu görüşündedirler. Ancak bu bilgi Hanelilere ait fıkıh kitaplarındaki malûmatı biraz eksik aksettirmektedir. Konu oralarda biraz daha detaylı ele alınmıştır. Meselâ el-Hidâye adındaki eserde şöyle denilmektedir:
"Hayvanın Ön veya arka ayaklarıyla veya başı ile tepelediği yada dişleri ile ısırdığı, şeyden dolayı vuku bulan cinayeti, üzerinde binmekte olan kişi damindir. Çarpması halinde de hüküm aynıdır. Ama arka ayağı ile veya kuyruğu ile teptiğinden dolayı olan cinayeti dâmin değildir."
Hanefiler bu hükme varırken, üzerindeki binicinin hayvana sahip olabilme veya sahip olamama pozisyonunu esas almışlardır. Giden bir hayvanın arkasındaki birisine tekme atmasında yada kuyruğu ile vurmasında binicisinin kusuru olmaz. Bir kimsenin üzerine basmasında, kafası ile vurmasında yada ısırmasında ise binici kusuru söz konusudur.
Hayvanı arkadan süren kişi de, üzerine binen hükmündedir. Önden çeken ise sadece ön ayaklar ile ezdiğinden sorumludur.
Hindistanlı Hanefi âlimlerinden Muhammed Yahya üzerinde durduğumuz hadisten muradın; hayvanın üzerinde kimsenin olmaması veya ayağından sıçrayan bir taşın birisine değip zarar vermesi ile ilgili olduğunu
söyler.
Hattâbi'nin nakline göre; hayvanın Ön ayağı yada arka ayağı ile vurması veya ezmesi arasında fark yoktur. Her halükârda binicisi verilen zararın diyetini ödemek zorundadır. Çünkü ona göre binicisi hayvana tam olarak mâlik olabilir. Hayvanın her türlü cinayetinde hincisinin kusuru
söz konusudur.

İbn Rüşd; Ulemânın ihtilâf ettiği konulardan birisinin; hayvanın işlediği bir cinayetten ötürü, binicisinin, sürücüsünün veya önden yedenin sorumlu olup olmadıkları olduğuna işaret ettikten sonra cumhura göre bunların hepsinin sorumlu olduklarını, Zahirîlere göre ise sorumlu olmadıklarını söyler.[227]

Hayvan, Maden Ve Kuyudan Dolayı Vuku Bulan Zararlar Hederdir[228]

4593... Ebû Hureyre (r.a) Rasûlullah (s.a.v) den, şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
"Hayvanın yaralaması hederdir. Mâden (de uğranılan zarar) hederdir. Kuyu (da uğranılan zarar) hederdir, Rikâz[229] da beşte bir vardır."[230]
Ebû Davud: Açma (hayvan); yanında kimse bulunmayan salıverilmiş başıboş hayvandır. Bu da gündüz olur, gece olmaz, demiştir.[231]

Açıklama

Hadisi ahkâm yönünden tahlile başlamadan önce üç kelime üzerinde kısaca durmak istiyoruz:
ACMÂ: "Hayvan" diye terceme ettiğimiz bu kelime, sözlükte sessiz, dilsiz mânâlarına gelir. Konuşmaya gücü yetmeyen herşey açmadır. Hayvanlar da konuşmadıkları için bu adı almışlardır. Ancak bu kelime hayvanlar için kullanıldığında yırtıcı olmayan ve mülkiyet altına giren büyük ve küçük baş hayvanlar kastedilir.
HEDER: "Cübâr" kelimesine karşılık kullandığımız bu kelime, boşa giden, karşılıksız, tazminat alınmayan demektir. Yâni, "bu cinayet hederdir" denildiğinde mânâ "bu cinayet karşılıksızdır, diyeti gerektirmez" demektir.
RİKÂZ: Kâmus'ta bu kelime; "Allah'ın yerde gizlediği maden, câ-hiliyye dönemine ait define, altın ve gümüş parçaları" mânâlarınadır.
İmâm Nevevi kendi mezheplerinde bu kelimenin; Cahiliyye devrine ait defineler olduğunu ve bunun, cumhurun görüşü olduğunu, Hanefilere göre ise mâden mânasına geldiğini, onlarca bu iki kelimenin müteradif olduklarını söyler.
Hadis-i Şerifte dört konunun ahkâmı beyan edilmektedir. Şimdi de onları ele alalım:
1. Hayvanın yaralaması hederdir: Bu mes'eleye kısmen bir önceki hadiste temas edilmişti. Ancak orada söz konusu olan hayvan, üzerinde binicisi veya arkasında sürücüsü yada önünde yedicisi bulunan hayvandı. Burada söz konusu olan ise yanında kimse olmayan, salıverilmiş başı boş hayvandır.
Bu cümle, yanında hiçbir kimse olmayan bir hayvanın her ne suretle olursa olsun birisini yaralaması veya öldürmesi halinde sahibine diyet yada başka bir ceza verilmeyeceğine delâlet etmektedir. Ancak, musannif Ebû Davud, hadisin sonuna koyduğu kayıtla bu hükmün gündüze ait olduğuna dikkat çekmiştir.
İmam Nevevî'nin belirttiğine göre; yanında kimse bulunmayan bir hayvanın gündüz verdikleri zarardan dolayı sahiplerinin sorumlu tutulmayacaklarında ulemâ müttefiktir. Ama gece zarar verirse İmâm Mâlik'e göre, hayvan sahibi zararı tazminle yükümlüdür. İmâm Şafiî ve arkadaşlarına göre ise, hayvanın sebep olduğu zararda sahibinin kusuru varsa zararı öder, aksi halde ödemez.
İbn Âbidin'in bildirdiğine göre, İmâm Şafiî'nin gece ile gündüz arasında fark gözetmesi sahibinin geceleri hayvanı bağlamak zorunda olmasından dolayıdır.
Hanefilere göre; salıverilmiş olan hayvan ister gündüz olsun ister gece bir mala veya insana zarar verirse, sahibine hiçbir sorumluluk yoktur. Hanefi fıkhına ait eserlerde, görüşlerinin delili olarak üzerinde durduğumuz hadis verilmektedir.
2. Madende uğranılan zarar hederdir: Bundan maksat şudur: Bir kimse kendi arazisinde veya mevât arazi denilen sahipsiz ve yerleşim bölgelerinin uzağındaki bir yerde maden çıkarmak için yeri kazar ve oraya birisi düşüp bir zarara uğrarsa, madeni kazan sorumlu tutulamaz. Aynı şekilde, maden kazmak için tuttuğu işçi göçük altında kalsa işveren sorumlu tutulamaz.
Tabi bu hüküm küçük çapta olup, güvenlik için bir takım tedbirler gerektirmeyen madenlerdedir. Ama bugün olduğu gibi büyüyen ve güvenlik tedbirleri gerektiren madenlerde işverenin kusurundan dolayı meydana gelen kazaları farklı değerlendirmek gerekir.
3. Kuyuda uğranılan zarar hederdir: Bundan maksat da, madende olduğu gibi, kişinin kendi milkinde veya kuyu kazma hakkı olduğu başka bir yerde kazdığı kuyudur. Böyle bir kuyuya düşen bir insanın veya hayvanın zararını kuyu sahibi ödemez. Ama umuma ait bir yolda kuyu kazarsa bu kuyunun vereceği zarar heder değildir. Şayet birisi oraya düşer de ölürse, Ölenin diyetini kuyu sahibinin âkılesi öder.

Eğer bir kimse arazisinde kuyu kazdırmak için birkaç işçi tutar ve kuyu kazılırken işçilerden birisi toprak altında kalarak ölürse, diyeti (ölende dahil) bütün işçiler tarafından ödenir. Meselâ dört işçi olsa ve birisi ölse diyet dörde bölünür. Dörtte üçü kalan üç işçi tarafından ödenir.

4. Rikâz'da beşte bir vardır: Rikâzdan maksadın ne olduğu yukarıda açıklanmıştı. Bu hadisten anlıyoruz ki toprak altından çıkartılan mâden veya cahiliyye dönemine ait definelerin beşte biri devletin hakkıdır. Bu konu Zekât bahsinde geçmiştir.[232]

Başka Tarafa Sıçrayıp Zarar Veren Ateşe Ait Ahkam[233]

4594... Ebû Hûreyre (r.a) den;

Rasûlullah (s.a.v); "Ateş hederdir" buyurdu.[234]

Açıklama

Hadisin İbn Mâce'deki rivayetinde; ateşin yanısıra kuyu da amlmaktadir.

Hattâbî; "hadis ulemâsının; bu hadiste Abdül-Aziz hata etti, doğrusu "kuyu hederdir" dediklerini duyup durdum. Nihayet Ebû Davud'un Ab-dul Melik es-San'anî vasıtasıyla Ma'mer'den rivayetini buldum da, o konuda Abdurrezzak'ın yalnız olmadığını gördüm" der.

Hadisten anladığımıza göre; bir kimse kendi mülkünde kendi ihtiyâcı için ateş yakar ve rüzgâr ateşi yayar ve başkalarının malına zarar verirse, bundan dolayı ateş sahibi sorumlu tutulmaz. Çünkü ateş yakanın buna engel olmaya gücü yetmez.[235]

28. Dişde Kısas

4595... Enes b. Mâlik (r.a) den; şöyle demiştir: Enes b. Nadr'ın kızkardeşi Rubeyyi' bir kadının ön dişini kırdı. Hep birlikte Rasûlullah'a geldiler. O da Allah'ın kitabı ile kısasa hükmetti.

Enes b. Nadr:

"Seni hak ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, bugün onun (kardeşimin) dişi kırılmaz" dedi.

Rasûlullah (s.a.v):

"Yâ Enes! Allah'ın kitabı (hükmü) kısastır" buyurdu. Bilâhere dişi kırılan kadının tarafı diyete razı olup, aldılar. Rasûlullah (s.a.v) buna şaştı ve:

"Şüphesiz, Allah'ın kullan arasında öyleleri var ki Allah'a yemin etse onu yerine getirir" buyurdu.[236]

Ebû Davud şöyle der: Ahmed b. Hanbel'den işittim ki; kendisine: "dişte nasıl kısas yapılır" denilmiş o da "törpülenir" demiştir.[237]

Açıklama

Hadisin Buharı ve İbn Mâce'deki rivayetlerinde, Enes'in kızkardeşi Rubeyyi'nin dişini kırdığı kadının câriye olduğuna işaret edilmektedir. Ayrıca cariyenin sahiplerinin, Hz. Peygambere gelmeden önce diyete razı olmayıp, kısas istedikleri bildirilmektedir.

Rasûlullah (s.a.v) in, kınlan dişe mukabil kısas hükmünü vermesinden sonra, Rubeyyi'nin ağabeyi Enes'in yemin ederek "Bugün onun (Rubeyyi'nin) dişi kırılmaz" demesi hâşâ Hz. Peygamber'e verdiği hükme itiraz değil, cinayete mâruz kalan kadının adamlarının kısas istediğinden vaz geçip, diyete razı olacakları umudun ifadesidir. Yoksa, kız kardeşine kısas uygulanmasını engelleme niyetini izhar değildir. Zâten Hz. Peygam-ber'in daha sonra: "Şüphesiz Allah'ın kulları arasında öyleleri varki, Allah'a yemin etse onu yerine getirir" buyurması da bunu göstermektedir.

Hadis-i Şerifte Hz. Peygamber efendimizin, Allah'ın kitabı ile, kısasa hükmettiği bildirilmektedir. Buradaki Allah'ın kitabı ile işaret edilen âyet bazı alimlere göre:

"Orada onlara cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe dişle ve yaralara karşılık kısası yazdık (farz ettik)..."[238] ayeti ke-rimesidir.

Diğer bazı âlimler ise maksadın şu ayeti kerime olduğunu söylerler:

Eğer ceza vermek isterseniz, size yapılanın aynı ile mukabele edin. Sabrederseniz, yemin olsun ki bu sabredenler için daha hayırlıdır."[239]

Birinci görüş daha güçlü görülmektedir. Çünkü onda "diş" kelimesi özellikle zikredilmiştir. Hangisi olursa olsun, âyetler ve hadis-i şerif, dişte kısasın uygulanacağına delâlet etmektedir. Yani bir kimse başka birinin dişine kasden vurur da kırarsa veya sökerse, kendisinin dişi de kırılır. Dişler arasındaki büyüklük küçüklük farkına bakılmaz. Çünkü dişlerinin sağladığı fayda büyüklük ve küçüklüğe göre değişmez. Ancak, cinayete maruz kalan diş hangisi ise, caninin de o dişinde kısas uygulanır.

Eğer diş kökünden sökülmüşse caninin dişi de kökünden sökülür. Kırılmış ise o kırılan kadar kısım, caninin dişinden törpülenir. Ebû Davud'un, Ahmed b. Hanbel'den naklettiği kayıt da bunu göstermektedir.

Şüphesiz cinayet kasdî değilse yada cinayete maruz kalan kişi razı olursa kısas yerine diyet uygulanır. Diyete ait hükümlerde daha önce geçmişti.

Kısas zulüm değil, adalettir. Çünkü herkesin hayatı ve organları eşittir. Kimsenin hayatı ötekinden daha üstün değildir. İslâm hukuku eşitliği ve adaleti sağlamak için, kısası emretmiş, katilin üç beş sene hapiste yattıktan sonra çıkıp, maktulün, mağdur yakınlarının karşısına geçip gülmelerine izin vermemiştir.

Allah en iyisini bilendir.[240]

---

[1] Mâide(5) 42.

[2] Mâide (5) 50.

[3] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/209-210.

[4] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/210.

[5] Temim b. Abdi Menât b. Edvem kabilesindendir. Tirmizi'nin dediğine göre adı: Habib b. Hayvan veya Rufla b. Yeşribî dir. Ama babasının ad! konusunda başka rivayetler de vardır

[6] En'am (6), 64, İsra (17) 15, Fâtır (35) 18. 4. Nesâî, Kasâme 42, ibn Mâce, dıyat 26, Darimî, diyal 25. Ahmet, 3: 499. 4:163.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/211.

[7] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/211-212.

[8] İbn Mace: diyet 3, Dârimi, diyât I.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/212-213.

[9] Bu mes'ele için bak. 4506 nolu hadisin izahı.

[10] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/213.

[11] Nesâi, Kasâme 29. İbn Mace, diyât 35.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/214.

[12] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/214.

[13] Tirmizi, diyât 13, Nesâi, Kasâme 6, İbn Mâce, diyât 34.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/214-215.

[14] Nesâi. kasâme 6-7. Müslim 33.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/215-216.

[15] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/216.

[16] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/216-217.

[17] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/217.

[18] Müslim, kasâme 32, Nesâi, Kasame 7.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/217-219.

[19] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/219-220.

[20] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/220.

[21] Belât: Sözlükle bir çeşit taştır. Ancak, Medinedeki bir mevkiye ad olmuştur. Burada maksat orasıdır.

[22] İhsan; bir kimsenin sahih bir nikâhla evlenip, eşi ile cinsi temas kurduktan sonra elde etliği konumdur.

[23] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/220-221.

[24] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/221-222.

[25] Bu hadisi musannif Ebö Davud'a. Musa b. İsmail, Vehb b. Beyân ve Ahmet b. Sfıid cl-He-medâni haber vermişlerdir. Gelecek metin, Vehb'in rivayetidir. Vehb'in rivayetine göre Urve b. Zübeyr. hadisi baabasindan rivayet etmiştir. Musa b. İsmail ise onun babası ile dedesinden rivayet elliğini ve onların her ikisinin Huneyn gazvesine sahil olduklarını söylemiştir.

[26] Hındef, İiyas b. Müdar'ın hanımıdır Asıl adı Leylâ'dır. İlyas b. Mudar'ınn çocuklun ona nisbet edilmiştir. Hındef onların annesidir.

[27] Bu cümle hirdarb-ı meselin manâsıdır, İzah esnasında gerekli açıklama yapılacaktır.

[28] İbn Mace. diyet 4.
[29] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/222-225.
[30] Biz tercemeyi, İbn Esîr'in hu izahını göz önümle bulundurarak yaptık.
[31] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/225-226.
[32] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/226.
[33] Tirmizi, diyât 13, Ahmed, IV: 32. VI. 385.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/227.
[34] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/227.
[35] Hadisi Ebû Davud'a iki râvi rivayet etmişlerdir. Birisi Abbas b. Velid, Öbürü de Ahmed b. İbrahim'dir. Metin Ahmed b. İbrahim'in rivayetidir. Abbas'ın rivâyetindeki bir farklılığa metinde işaret edilmiştir.
[36] Buhâri, İbn 39 diyât 8 lûkata 7; Müslim, hac 447, 448; Tirmizî, ibn 12; Ahmed , III, 230.
[37] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/228.
[38] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/228-229.
[39] Tirmizi. diyâi 17; İbn. Mâce. diyât 21.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/229.
[40] el-Merğınâni, Hidâye, IV.158.
[41] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/229-230.
[42] Ahmed. III. 363.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/230-231.
[43] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/231.
[44] Şek râvidendir.
[45] "Boğazındaki etler" diye ferceme ettiğimiz "lehevât" kelimesi cemidir. Kelimenin müfredi "lehât" tır ve "küçük dil" manasınadır. Boğazın bilimindeki etlere de bu isim verilir. Terceme bu ikinci manâya göre yapılmıştır. Çünkü küçük dilin çoğulu yoktur.
[46] Buharî, hibe 28; Müslim, selâm 45; Ahmed, III, 218.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/231-232.
[47] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/232.
[48] Bu hadis münkatı'dır. Çünkü Zührî, Câbir'den hadis işitmemiştir.
[49] Dairimi. mukaddime 11.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/232-234.
[50] Bu hadîs mürseldir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/234.
[51] Bu hadis Bezlu'l-Mechud nüshasında mevcut değildir. Avnıi'l-Ma'bucna da b,r sanraK. hadisle birlikte anılmıştır. Musannıfın hadisi. Rasûlullah'ın zehirlenmek istediğini.anlatan hadisler arasına kalışı Rasûlullah'ın kendisine hediye edilen koyunu kabûl etmesi yönündendir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/234-235.
[52] "Damarlar diye terceme elliğimi, "ebher kelime sırttaki iki damar, kalbin içindeki damar, kollardaki damarlar gibi manâlara gelir.
[53] Buharı meğazi X3; Darimi. Mukaddime 11; Ahmed. VI: 18.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/235.
[54] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/235-236.
[55] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/236-237.
[56] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/237-239.
[57] Tirmizî. diyât 17; Nesâî. kasâme 11.17; İbn Mace. diyât 23; Dârimi, diyât 7; Ahmed. V. 10.11.12.18:20.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/239.
[58] Nesâi, kasâme 17.
[59] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/239-240.
[60] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/240.
[61] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/240.
[62] Şek râvidendir.
[63] Ibn Mâce. diyât 29.
[64] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/240-241.
[65] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/242-243.
[66] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/243-245.
[67] Buradaki .şek, râviye aittir.

[68] Buhâri, edeb 89, cizye 12; Müslim, kasâme 1,2; Tirmizi, diyât 22; Nesai, kasâme 4; İbn Mace, diyat 28: Ahmed, IV, 2.3.
[69] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/245-247.
[70] Terceme, Avnü'l-Ma'bud'un izahı göz önünde tutularak, fiillerin meçhul okunuşuna göre yapılmıştır. Aynı cümleyi, fiilleri malum okuyarak, "Muhayyisa gelip, Abdullah b. Sehl'in öldürüldüğünü ve bir çukura veya kuyuya atıldığını haber verdi" şeklinde terceme etmek te mümkündür.
[71] Buharî, diyât 12; Müslim, kasâme 6; Nesâi, kasâme 4; İbn Mâce, diyât 28.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/247-248.
[72] bk. eI-Merğınâni. el-Hidâye, IV. 216-217.
[73] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/248-250.
[74] İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid ve Nihâyetu'l-Muktesid, (Beyrut 1982). IV, 427-43i; Hidâye, IV, 218; Kâsânî, Bedâiu's-Sanâî, IV, 287.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/250-252.
[75] Hadisi Musannif Ebû Davud'a: Mahmud b. Halid, Kesir b. Ubeyd ve Muhammed b. Sabbah isimlerinde üç ayrı rûvi rivayet etmiştir. Yukarıdaki metin, Mahmûd b. Halid'in rivayetidir. Kesir b. Ubeyd ve Muhammed b. Sabbâh'ın rivayetlerinde "Liyye kenarındaki Bahra" sözü yoktur. Bu zâtların rivayeti: "Rasulullah (s.a.v) Riga'da. Nasr b. Mâlik'ten bir adamı kasâme yoluyla Öldürdü" şeklindedir. Bunların rivayetinde "katil de maktul de onlardandı" cümlesi yoktur.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/252.
[76] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/252-253.
[77] Buharî, diyât 22: Müslim, kasâme 5; Nesâî, kasâme 3.5; İbn Mace. diyât 28; Mâlik, kasâme I.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/253-254.
[78] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/254.
[79] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/254-255.
[80] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/255.
[81] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/255-256.
[82] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/256.
[83] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/256-257.
[84] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/257-258.
[85] Babın ismi bazı nüshalarda: "katile kısas taş ile mi yoksa Öldürdüğü şeyin misli ile ini uygulanır" şeklindedir.
[86] Buhâri, vesâyâ 5, diyât 7; Müslim, kasâme 15; Tirmizi, diyât 6; İbn Mâce, diyât 24; Nesâî, kasâme 13; Dârimi, diyât 4.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/258.
[87] Müslim, kasâme 16; Nesaî, Kasâme 13.
[88] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/258-259.
[89] Buhâri, diyât 7; Müslim, kasâme 15; Nesâi, kasâme 13; İbn Mâce, diyât 24.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/259.
[90] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/259-260.
[91] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/260-261.
[92] Kays b. Ubâd; Muhadram'dır. Yani Hz. Peygamber devrinde yaşadığı halde onu görmemiş, ashabla görüşmüştür.
[93] Eşler: Mâlik b. Haris b. Abdi Yağus'tur. Bu da mu had rami ardandır. Hz. Ali'nin taraftar-larındandır. Onunla birlikte tüm savaşlara katılmıştır. Hz. Ali kendisini Mısır'a vali tâyin etmişti. Kalzem'de bir bal şerbeli içmiş, zehirlenerek ölmüştür.
[94] Hadisi musannif Ebû Davud'a Ahmed b. Hanbel ve Müsedded rivayet etmişlerdir. Müsedded rivayetinde: "Ali bir kitap çıkardı" derken, Ahmed b. Hanbel, "Kılınç torbasından bir kitap çıkardı" demiştir.
[95] Buhârî, Cihâd 167; Nesâî, kasâme 13; Tirmizi, diyât 16; İbn Mâce, diyât 21.
[96] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/261-262.
[97] İbn Mâce, diyet 32.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/262-263.
[98] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/263-266.
[99] Buhari Salat 44, tefsir sure 24, talak 4; Müslim, Hân 1, 14; İbn Mace, hudûd 34; Nesâî, talak 7; Dârimi, nikâh 39; Ahmed, V:336, 339.
[100] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/267.
[101] Müslim, Liân 15.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/267-268.
[102] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/268-269.
[103] Nesâî, kasâme 25; İbn Mace, diyât 10; Ahmed, VI, 233.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/269-270.
[104] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/270.
[105] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/270-271.
[106] Concordance'da bu baba numara verilmemiştir.
[107] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/271.
[108] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/271.
[109] Nesâî. kasame 21; Ahmed, III, 56-65.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/272.
[110] Rabi1 b. Ziyâd b. Enes el-Hârisî.
[111] Nesâî, Kasâme 24.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/272-273.
[112] Metin Nesâî'nin rivayetidir. Ebû Davud'da bu hadis biraz değişik olarak Kitabü'l-Edeb'te (Hadis: 4775) gelecektir.
[113] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/273-274.
[114] Concordance'da bu baba numara verilmemiştir.
[115] Nesâî, kasâme 31.
[116] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/274-275.
[117] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/275.
[118] Bu bab bâzı nüshalarda mevcut değildir. Concordance'da bu baba numara verilmemiştir.
[119] Hadis iki ayrı isnâdhdır. Birisinin râvîsi Muhammed b. Ubeyd, Öbürünün ki İbn Serh'tir. Muhammed b. Ubeyd'in rivayeti mürseldir.İbn Serh’in rivâyeti mevkuftur. (Bezlu'l-Mechûd)
[120] Nesâî, kasâme 32; İbn Mâce, diyet 8.
[121] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/276.
[122] Nitekim Ebu Davud'un bundan sonraki rivayeti de böyledir.
[123] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/276-277.
[124] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/278.
[125] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/278.
[126] Nesâî, kasame 33; İbn Mace, diyet 6; Ahmed, II: 178, 183, 186, 217, 224.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/278.
[127] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/278-279.
[128] Ahmed, II. 180,215.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/280.
[129] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/280-281.
[130] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/281.
[131] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/282.
[132] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/282.
[133] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/282.
[134] Tirmizi, diyet 1; Nesâî. kasâme 34; İbn Mâce, diyet 6; Ahmed, I, 450.
[135] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/282.
[136] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/282-283.
[137] Tirmizi, diyet 2; Nesai, kasâme 35; İbn Mâce, diyet 6; Dârimi, diyât 11.
[138] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/283.
[139] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/283.
[140] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/284.
[141] Musannif hadisi. Müsedded ve Süleyman b. Harb'ien içilmiştir. Buradan itibaren musannifin belirteceği yere kadarki kısmı sadece Müsedded rivayet etmiştir. Bundan sonraki bölüm ise Müsedded'le Süleyman'ın müşterek rivayetidir.
[142] Nesâî, kasâme 33.34; İbn Mace, diyet 5; Buhari, et-Tarihu'I- Kebir; Dârimî, diyât 22; Ahmed. M, 11,103.
[143] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/284-285.
[144] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/285-286.
[145] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/287.
[146] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/287.
[147] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/287-288.

[148] Mücâhid Hz. Ömer'den hadis duymamıştır. Onun için hadis munkatı'dır.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/288.
[149] Ravî. Âsim b. Damra tenkide tabî tutulmuştur. Şâfiîlerin şibh amd için takdir ettikleri diyet bu haberde bildirildiği gibidir.
[150] Nesâi, kasâme 34; Ahmed. I. 49. 3: 41.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/288.
[151] Hanefiler Abdullah b. Mes'ud'un bu haberi ile amel etmektedirler.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/289.
[152] Hanefiler hatâen öldürmede, metindeki dört .sınıflan ve bir de iki yaşma girmiş erkek deveden yirmişer adet diyet hükmederler.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/289.
[153] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/289-290.
[154] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/290.
[155] Concordance'da bu baba numara verilmemiştir.
[156] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/290-292.
[157] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/292.
[158] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/292.
[159] Bu iki hadise benzer rivayetler: Nesâi. kasâme 45; İbn Mâce,-diyet 19; Tirmizî, diyât 4. Muvatta. ukul I; Ahmed, I, 289. 2: 207.
[160] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/292-293.
[161] Buharî. diyât 20: Tirmizî, diyât 4; Ncsâî, kasâme 45; İbn Mâce, diyet 18; Ahmed, 1,227, 339.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/293.
[162] Tirmizi. diyet 4; İbn Mâce. diyet 18.
[163] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/293-294.
[164] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/294.
[165] Buhari, diyât20: Tirmizî, diyat 4; Nesâî. kasâme 45; İbn Mâce, diyât 18.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/294.
[166] Nesâi, Kasâme 45; İbn Mace, diyet 18.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/294.
[167] Nesâî, kasâme 45.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/294-295.
[168] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/295-296.
[169] Bazı nüshalarda: "kadının katili" mânâsına gelecek hiçimde "katilehâ" şeklindedir. Bu daha uygundur.
[170] İbn Mace. diyet 6.
[171] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/296-298.
[172] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/298-300.
[173] Ahmed. 11,217.
[174] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/300-301.
[175] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/301.
[176] Nesâî, kasâme 45; Tirmizî. diyât 3; İbn Mâce. diyât 19; Ahmed. II, 179. 189, 207, 215.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/301-302.
[177] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/302.
[178] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/302.
[179] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/302-303.
[180] Cenin: Ana karnındaki bebeğin adıdır. İsler (anı şekillensin isler şekillenmesin hepsine cenin denilir.
[181] Bazı nüshalarda "Onu ve karnındaki bebeği öldürdü" denilmekledir.
[182] Ğurre: Tam diyetin yirmide birine tekabül eden diyettir. Açıklama bölümünde gelecektir.
[183] Müslim, kasâme 37, 38; Tirmizî, diyât 15; Nesâî. kasâme 40, 41; İbn Mâce. diyât 11.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/303.
[184] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/303-304.
[185] Buradaki tefsir bir râviyc aitlir. Bunu "kadın Öbür kadının karnına vurdu" diye tefsir eden de vardır.
[186] Müslim. kasâme 39 İbn Mace, diyet 11, Buhari, î'tisam 13, diyât 25 Ahmed, 4: 244.
[187] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/304-305.
[188] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/305.
[189] İbn Mâce, diyet 11; Nesai, kasâme 12; Dârinıi, diyât 20.
[190] Terceme, Ebû Ubeyd'in izahına göre yapılmıştır.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/305-306.
[191] Nesâî, kasâme 12. Bu hadis munkatı'dır. Çünkü Tavus Ömer'den hadis işitmemiştir.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/306.
[192] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/306-307.
[193] İbn Mâce, diyet 15.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/307.
[194] Buharî, diyât 25; Müslim, kasâme 39; Nesâî, kasâme 12.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/307-308.
[195] Buharî feraiz 11; Müslim, kasâme 35; Tirmizi, diyet 19; Nesâî, kasâme 40; Ahmed II, 539.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/308.
[196] Nesâî, kasâme 40.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/309.
[197] Beyhaki de, at ve katır sözlerinin mahfuz olmadığını söyler.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/309-310.
[198] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/310.
[199] el-Heytemî, Mecmeu'z-Zevâid, IV, 300.
[200] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/310-312.
[201] Nesâî, kasâme 38; Ahmed I, 363.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/313.
[202] Tirmizî, büyü 35; Nesâî, kasâme 38.
[203] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/313.
[204] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/313-314.
[205] Tirmizî, diyât 11; Nesâî, kasâme 15; İbn Mâce, diyât 32.
[206] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/314-315.
[207] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/315.
[208] Buhârî, diyâl 18: Müslîm, kasâme 24; Nesâî, kasâme 18; İbnMâce, diyet 20; Ahmed, IV, 435.
[209] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/315-316.
[210] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/316.
[211] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/316-317.
[212] Nesâî, kasâme 41; İbn Mâce, tıb 16.
[213] Musannifin diğer üslûtlı Muhammed b. Sabbalı; Velid'in; "'İbn Cürcyc'den..." diye rivâyet etmiştir.
[214] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/317-318.
[215] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/318.
[216] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/318-319.
[217] Bu hadisi Ebû Davud'a Süleyman b. Harb ve Müsedded nakletmiştir. Müsedded, Rasû-lullah'ın bu sözü Mekke fethi günü söylediğine işaret etmiştir.
[218] Nesâî, kasâme 33,34; îbn Mâce, diyet 5; Buhâri, el-Târihu'l-Kebir; Dârimi, diyât 22; Ahmed, 11:11,103111:410.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/319-320.
[219] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/320.
[220] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/320.
[221] Nesâi, kasâme 16.
Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/320.
[222] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/320-321.
[223] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/321.
[224] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/321.
[225] Bu hadisi sadece Ebû Davud rivayet etti.
[226] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/321-322.
[227] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/322-323.
[228] Concordance'da bu baba numara verilmemiştir.
[229] Bu kelime açıklama kısmında izah edildi.
[230] Buhâri, zekât 66, diyât 28,29; Müslim, hudûd 45; İbn Mâce, diyât 27; Tirmizî, zekât 16, Ahkâm 37.
[231] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/323-324.
[232] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/324-325.
[233] Concordance'da bu baba numara verilmemiştir.
[234] İbn Mâce. diyât 27.

Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/325-326.
[235] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/326.
[236] Buhârî, Sulh 8, Nesâi, kasâme 17, 18 İbn Mâce, diyet 16.
[237] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/326-327.
[238] Mâide(5):45.
[239] Nahl(16): 126.
[240] Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi: 15/327-328.